

שבוע פרשת תצא

(15 – 21 August 10)

ה' – י"א אלול ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּרַתְכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שְׁחִירַת כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגֵּךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדחו מפני שאלו ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לִמְנִצַּח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ דִּבְרוּ אֹתִי
לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שְׁנָאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה:
ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשְׁנָאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינִי:
ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקָח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשֹׁאֲלוֹ יִדְרָשׁוּ מִחֲרֹבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּזְעָה
לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לֹ מִשָּׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוֹנֵן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ
לְהַכְרִית בְּדֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכָּר: טו עֲנֵן אֲבָתִיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמַר אֶל־תִּמְחָח: טז יִהְיוּ
נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר: יז לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן
וְנִבְאָה לִכְבֹּד לְמוֹתָת: יח וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וּתְבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה
כְּמֹדוֹ וַתֵּבֵא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה:
כ זֹאת: כא פָּעִלְתָּ שְׁטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהִדְבָּרִים רָעַעַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה: כב יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי
לְמַעַן שִׁמְךָ בִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כג כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כד כִּצְל־כְּנֻטוֹתָ
נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כה בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מִצּוֹם וְכִשְׁרִי כָחַשׁ מִשְׁמֵן: כו וְאֲנִי: כז הֵייתִי חֲרָפָה
לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעִוּן רֹאשָׁם: כח עֲזַרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסִדְךָ: כט וַיִּדְעוּ כִּי־יִדְּךָ זֹאת אַתָּה
יְהוָה עֲשִׂיתָה: לו יקלל־הַפֹּה וְאַתָּה תִּכְרֹךְ קִמּוֹ: לו וַיִּכְשׁוּ וַעֲבַדְךָ יִשְׁמַח: לו וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי כְלָמָה
וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: לו אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לו כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן
לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נִפְשׁוֹ:

קי

בו יסופר חיאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר חיאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולק על אברהם כשביל שהביר את בוראו בלדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נָאֻם יְהוָה: ב לְאֹדְנִי שָׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ תַּדָּם לְרַגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָךְ יִשְׁלַח
יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבֹּב אֵיבֹיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָם חִילְךָ בְּהִדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טָל
יִלְדְּתֶךָ: ד גִּשְׁפַּע יְהוָה: ה וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְּהִי־כֵהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֵתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יְמִינֶךָ
מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מְלָא גִּזְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחָל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה
עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין .....
כ) שולחן ערוך הלכות שבת	ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י .....
אדמו"ר הזקן	ג) מאמר ד"ה לכה דודי לקראת כלה (עם ביאור
קמב	בדרך אפשר) ש"פ תצא י"ג אלול, ה'תשי"ד .....
כא) שולחן ערוך הלכות ברכות שבסעודה	ד) שיחת יום ג' פ' תצא ז' אלול ה'תשי"נ .....
אדמו"ר הזקן	ה) משיחות שבת פרשת תצא י"א אלול, ה'תשי"נ .....
קמג	ו) לקוטי שיחות פרשת תצא (בלה"ק) כרך יד .....
כב) לקוטי תורה – ד"ה תחת אשר לא עבדת	ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
אדמו"ר הזקן	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל .....
קמד	ח) שיעור יומי ושנים מקרא ואחד תרגום
כג) מאמרים קונטרסים	לפרשת תצא .....
אדמו"ר האמצעי	ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצא .....
קמט	י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת
כד) דרך מצותיך – ספר המצוות	פרשת תצא .....
אדמו"ר ה"צמח צדק"	יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תצא .....
קמט	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם .....
כה) תורת שמואל תרל"ב	
אדמו"ר מוהר"ש	שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:
קנ	יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תצא .....
כו) קונטרס החלצו	יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצא .....
אדמו"ר מוהרש"ב	טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת תצא .....
קנא	טז) נביאים וכתובים
כז) ספר המאמרים ה'תש"ב	שמואל-א פרק טו, דברי הימים-ב פרק לד .....
אדמו"ר מוהריי"צ	יז) עין יעקב מסכת שבת .....
קנא	יח) מסכת שבועות עם ביאורים
כח) לקוטי דיבורים	דף מט .....
אדמו"ר מוהריי"צ	יט) מסכת עבודה זרה עם ביאורים
קנב	מדף ב עד דף ז .....
כט) ספר הזכרונות	
אדמו"ר מוהריי"צ	
קנד	
ל) אגרות קודש	
אדמו"ר מוהריי"צ	
קנח	
לא) ביאורים לפרקי אבות	
פרק ב משנה ט	
קנט	
לב) חומש לקריאת התורה פרשת תצא	
ע"פ חומש "תורה תמימה"	
קס	
לג) לוח זמנים לשבוע שבת פרשת תצא	
קסו	
לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	
קסז	

מבחינת חיצוניות שלו לבחינת חיצוניות המקבל, שעל ידי
זה מתעלה המקבל להיות קרוב למדרגת המשפיע, ואחר
כך יוכל לקבל המשכה הפנימית מהמשפיע. ומביא על זה
במאמר³ ב' משלים [מהשפעת רב לתלמיד, ואב המשתעשע
עם בנו הקטן (יתבאר)

בסעיפים הבאים)]. ויש

לומר, שפונתו במשלים

אלה היא לא רק להביא

דגמאות לסדר ההמשכה

(שהשפעה חיצונית

היא הקדמה להשפעה

פנימית), אלא (גם)

לבאר גדל העלוי שבב'

השפעות אלו, דגם

ההשפעה חיצונית, אף

שהיא עצמה 'חיצונית', ומהווה

רק הקדמה להשפעה פנימית,

היא דרגא נעלית ביותר,

ועד שיש בה עלוי לגבי

ההשפעה פנימית. כי

ההשפעה חיצונית,

שהיא בחינת מקיף, היא

למעלה מפלי המקבל

שאינו המקבל קולט השפעה זו

בפנימיות, כיון שההשפעה

מגיעה מדרגה גבוהה שאינו

מסוגל לקבלה (מה שאין כן

ההשפעה פנימית

שמתקבלת בכלי

המקבל). ומפל מקום

היא רק הקדמה

להשפעה פנימית, כי

דוקא על ידי השפעה

הפנימית מגיעים לעלוי

נעלה יותר (שלמעלה

מבחינת המקיף שנמשך

בהשפעה החיצונית). וכמבאר

להלן, שעל ידי השפעה פנימית

מגיע לדרגת העצם. וזהו

ביאור הפסוק: על כל כבוד

חפה⁴ - פסוק זה מדבר על

כבודם של ישראל: השכינה,

כביכול, תקיף את בני-ישראל

כחופה. שאינו מוכן ואומר

בלשון רבים "כל כבוד", ואינו

אומר "על כבוד חופה"? כיון

לכה דודי לקראת פלה פני שבת נקבלה - מתוך תפילת
'קבלת-שבת'. בפיוט זה מבואר, שישנה 'הליכה' של ה'דוד' (מלשון 'ידיד')
לקראת ה'כלה', ובהמשך לזה "פני שבת נקבלה", ומביא כבוד קדשת
מורי ויחמי אדמו"ר במאמרו לכה דודי (מדרושי [=מאמרי
החסידות שנאמרו בזמן]

החתנה (של הרבי, בחודש

כסלו תרפ"ט)¹ (מפרקי

דרבי אליעזר)² שחתן

דומה למלך וכן דומה

הפלה למלכה. חתן זה

הקב"ה וכלה היא פנסת

ישראל, ובספירות הוא

ענין זעיר אנפין [=ששת

המידות של עולם האצילות,

נקראות בשם 'זעיר', קטן

הכמות, כיון שבאים בצמצום

ממידות שבאור אין-סוף הבל-

גבול] וספירת המלכות,

דחתן הוא בחינת זעיר

אנפין וכלה היא בחינת

מלכות - ששת המידות

משפיעות ('חתן') אור במידת

המלכות ('כלה'). וזהו לכה

דודי לקראת פלה פני

שבת נקבלה, שהוא ענין

המשכת זעיר אנפין

למלכות, וסדר ההמשכה

הוא, אשר תחלה צריכה

להיות ההמשכה חיצונית

(מזעיר אנפין למלכות)

שהיא רק בבחינת מקיף

שהמקבל אינו קולט את

ההשפעה בפנימיות, ואחר כך

היא ההמשכה פנימית

כדי שהמקבל יוכל לקלוט

ההשפעה נדרש לצאת ממקומו

ולהתקרב לדרגת המשפיע, אך

גם קירוב זה נעשה על-ידי

שהמשפיע מקרב אותו קודם

בקירוב חיצוני, הפועל קירוב

כללי ביניהם, ואחר-כך יוכל

לקלוט את ההשפעה באופן

פנימי. דכן הוא הסדר

בכל השפעה ממשפיע

למקבל, דתחלה צריכה

להיות המשכת המשפיע

בס"ד. ש"פ תצא, י"ג אלול, ה'תשי"ד.*

לכה דודי לקראת פלה פני שבת נקבלה, ומביא כבוד
קדשת מורי ויחמי אדמו"ר במאמרו לכה דודי
(מדרושי החתנה¹) (מפרקי דרבי אליעזר)² שחתן דומה
למלך והפלה למלכה. חתן זה הקב"ה וכלה היא פנסת
ישראל, ובספירות הוא ענין זעיר אנפין ומלכות, דחתן
הוא בחינת זעיר אנפין וכלה היא בחינת מלכות. וזהו
לכה דודי לקראת פלה פני שבת נקבלה, שהוא ענין
המשכת זעיר אנפין למלכות, וסדר ההמשכה הוא, אשר
תחלה צריכה להיות ההמשכה חיצונית (מזעיר אנפין
למלכות) שהיא רק בבחינת מקיף, ואחר כך היא
ההמשכה פנימית. דכן הוא הסדר בכל השפעה
ממשפיע למקבל, דתחלה צריכה להיות המשכת
המשפיע מבחינת חיצוניות שלו לבחינת חיצוניות
המקבל, שעל ידי זה מתעלה המקבל להיות קרוב
למדרגת המשפיע, ואחר כך יוכל לקבל המשכה
הפנימית מהמשפיע. ומביא על זה³ ב' משלים
[מהשפעת רב לתלמיד, ואב המשתעשע עם בנו הקטן].

ויש לומר, שפונתו במשלים אלה היא לא רק להביא
דגמאות לסדר ההמשכה (שההשפעה חיצונית היא
הקדמה להשפעה פנימית), אלא (גם) לבאר גדל
העלוי שבב' השפעות אלו, דגם ההשפעה חיצונית היא
דרגא נעלית ביותר, ועד שיש בה עלוי לגבי ההשפעה
פנימית. כי ההשפעה חיצונית, שהיא בחינת מקיף, היא
למעלה מפלי המקבל (מה שאין כן ההשפעה פנימית
שמתקבלת בכלי המקבל). ומפל מקום היא רק הקדמה
להשפעה פנימית, כי דוקא על ידי השפעה הפנימית
מגיעים לעלוי נעלה יותר (שלמעלה מבחינת המקיף).
וזהו על כל כבוד חפה⁴ שהם ב' בחינות כבוד, כבוד

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור לקראת
י"ד כסלו - תשל"ט (המו"ט). 1) נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א כ, א
ואילך. וז"ע [בשנת תשל"ט] עזה"פ בקונטרס בפ"ע [סה"מ תרפ"ט ע'
81 ואילך]. 2) פט"ז. 3) שם ס"ב. 4) לשון הכתוב - ישעי' ד, ה.

ביאור בדרך אפשר

1 **שֶׁהֵם ב' בְּחִינֹת כְּבוֹד** ש' כבוד' מורה על 'מקיף', וב' 'כבוד' הם: **כְּבוֹד**
 2 **חֶתָן** [=זעיר-אנפין] **וְכְבוֹד פֶּלֶא** [=מלכות], **וְלִמְעֵלָה יוֹתֵר⁵ כְּבוֹד**
 3 **דְּאָבָא** [=חכמה] **וְכְבוֹד דְּאָמָא** [=בינה] ('חכמה' רבינה' הם ג"כ בבחי'
 4 משפיע ומקבל 'בינה' מרחיבה את תמצית ההברקה שקיבלה מ'חכמה') **וְעַל**
 5 **יְדֵי זֶה ה' כְּבוֹד**, אור מקיף
 6 עליון שלמעלה משניהם הוא
 7 **יְחִיד אָבָא וְאָמָא וְיְחִיד**
 8 **ז"א וְנוֹקְבָא**. וכמו שנתבאר
 9 קודם, עיקר המעלה היא
 10 בהשפעה פנימית דעם היות
 11 **שְׁשִׁינְיָהֶם (כְּבוֹד וְחִפָּה)**
 12 **דְּאָבָא וְאָמָא, וְכְבוֹד**
 13 **(וְחִפָּה) דְּז"א וְנוֹקְבָא**
 14 **הֵם בְּחִינַת מְקִיף, מִפְּלִ**
 15 **מְקוֹם יְדוּעֵ⁶ שְׂדוּקָא**
 16 **בְּיְחִיד ז"א וְנוֹקְבָא**
 17 **(שֶׁהוּא יְחִיד פְּנִימִי)**
 18 **נִמְשָׁךְ הָעֵצִים**. לסיכום, שני
 19 שלבים בהשפעה: קירוב חיצוני
 20 וקירוב פנימי. ולמרות גודל
 21 העילוי בקירוב חיצוני - המשכת
 22 'מקיף', דוקא על ידי קירוב
 23 פנימי מגיעים לעילוי נעלה עוד
 24 יותר.
 25 **(ב) וְהִנֵּה הַמָּשָׁל הָרָאשׁוֹן**
 26 **שֶׁהָבִיא בַּמָּאמֵר (מִשָּׁל לַהֲשַׁפְעָה**
 27 **חִיצוֹנִית שְׂבָאָה כַּהֲקִדְמָה**
 28 **לַהֲשַׁפְעָה פְּנִימִית) הוּא**
 29 **מִהַשְׁפָּעַת רַב לְתַלְמִיד,**
 30 **וְסֹדֶר הַהֲשַׁפָּעָה הוּא כְּמוֹ**
 31 **שְׁאֲמָרוּ רז"ל עַל רַבָּה⁷**
 32 **דְּמִקְמִי דְּפִתַּח לְהוֹ לְרַבְּנָן**
 33 **אָמַר מִלְתָּא דְּבִדְיָחוּתָא**
 34 **וּבְדִחוּ רַבְּנָן וּלְבַסּוּף יָתִיב**
 35 **בְּאִימָתָא וּפְתַח בְּשִׁמְעָתָא**
 36 [=לפני שפתח להם לחכמים (בלימוד הסוגיא) אמר דבר שחוק ושמחו
 37 החכמים ואחר-כך ישב באימה ופתח בדברי-תורה], **דְּהִמְלִיתָא**

ביאור בדרך אפשר

38 **דְּבִדְיָחוּתָא שְׁקָדָם הַלְמוּד** [שגם 'מילתא דבדיחותא' אצל החכמים
 39 הוא ענין שיחת חלין של תלמיד חכם שצריכה למוד⁸ שאין
 40 זה סתם דיבור חסד-שלום אלא שטמונה בו חכמה. אך למרות זאת] **הִיא**
 41 **חִיצוֹנִית בְּלָבָד, אֲמָנָם הַשְׁפָּעָה זו הִיא הַקִּדְמָה לַהֲשַׁפָּעָה**
 42 **פְּנִימִית (דְּפִתַּח**
 43 **בְּשִׁמְעָתָא) כִּי דוֹקָא עַל**
 44 **יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה פְּתִיחַת**
 45 **הַלֵּב וְהַמָּח שֶׁל הַתְּלָמִיד**
 46 **שִׁיחָה כְּלִי לְקַבֵּלָה**
 47 **לַהֲשַׁפָּעָה פְּנִימִית**. להלן
 48 יתבאר, כי קירוב חיצוני זה של
 49 הרב - מילתא דבדיחותא -
 50 מקורו בדרגה גבוהה ביותר,
 51 ועם-זאת, דוקא על-ידי השפעה
 52 פנימית מגיעים למעלה יותר.
 53 **וְהִנֵּה מְקוֹר מָשָׁל זֶה הוּא**
 54 **מֵאֲדָמוּר⁹ הָאֲמָצְעִי בְּסִפְרוֹ**
 55 **תּוֹרַת חִיִּים⁹ [אֶלָּא**
 56 **שְׁבִתוֹרַת חִיִּים לֹא הוּבָא**
 57 **זֶה כְּמָשָׁל לַהֲעֵנֵן דְּלָכָה**
 58 **דוּדִי. וּבְדַבּוּר הַמִּתְחִיל**
 59 **סְמוּכִים לְעַד שֶׁנֶּת פֶּר"ת¹⁰**
 60 **(הַמָּאֵמֶר שְׁאֲמַר כְּבוֹד**
 61 **קִדְשָׁת אֲדָמוּר⁹**
 62 **מֵהוֹרֶש"ב נִשְׁמָתוֹ עֶדֶן**
 63 **בְּיוֹם הַלְדָּתוֹ (כ' מֵר**
 64 **חֲשׁוֹן) הָאֲחֵרוֹן בְּעֶלְמָא**
 65 **דִּין) מְקַשֵּׁר בְּדֶרֶךְ אֲפָשֵׁר**
 66 **("וְאֲפָשֵׁר שְׁנָה עֲנִין**
 67 **כו"י) הַעֲנִין דְּמִלְתָּא**
 68 **דְּבִדְיָחוּתָא לַהֲעֵנֵן דְּלָכָה**
 69 **דוּדִי. וּבְמָאמֵר דְּבוּר**
 70 **הַמִּתְחִיל לָכָה דוּדִי**
 71 **הַשְּׁמִיט כְּבוֹד קִדְשָׁת**
 72 **מוֹרִי וְחִמִּי אֲדָמוּר⁹ תַּבַּת**
 73 **"וְאֲפָשֵׁר" וְכוּתָב זֶה בְּפִשְׁטוֹת** ראה בהערה¹¹, **וּבְתוֹרַת חִיִּים**
 74 **שֵׁם (לְאַחֲרֵי זֶה¹²) מְבָאָר, דְּשִׁרְשׁ עֲנִין הַשְּׁחוּק הוּא מִתְעַנּוּג**

(5) ראה בכ"ז בסידור ובלקו"ת שה"ש ד"ה כי על כל כבוד. (6) ד"ה שמח תשמח תרנ"ז ע' 90 ואילך [סה"מ תרנ"ז ע' רסז]. ובכ"מ.
 וראה גם לקו"ת שם מ, רע"א. (7) פסחים קיז, א. וש"נ. (8) סוכה כא, ב. ע"ז יט, ב. (9) ד"ה ואלה תולדות ס"ו (ב, ד). (10) ס"א
 (נדפס בקונטרס בפ"ע - קה"ת תשי"ב [ובסה"מ פר"ת ע' קמח]). (11) וידוע ג"כ הסיפור, שבאחד המאמרים שאמר כ"ק אדמו"ר
 (מוהרש"ב) נ"ע ביחידות לבנו כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר ענין (משל מכת הציור שבנפש) בדרך אפשר, ואח"כ ה' כ"ק מו"ח אדמו"ר
 אצל חותנו הרה"ח וכו' ר' אברהם בקעשענוב, ובקשו לחזור דא"ח, באמרו: עפ"ן נאָר אויף דעם קראַן וועט זיך שוין גיסן, וחזר
 את מאמר הנ"ל וגם ענין הנ"ל בפשטות. כשחזר לליובאוויטש סיפר לאביו את כל המאורע, ושאלהו כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב)
 נ"ע, הא מנין לך? הרי אמרתי רק בדרך אפשר? וענה לו: מה שאצלך בדרך אפשר נעשה אצלי דבר ודאי. (12) סי"ב (ה, ג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפשוט שבלתי מרַכב כָּלָל - ישנו 'תענוג המורכב' שמקבל התענוג
2 מדבר שחורץ ממנו (כגון מהשכלה מיוחדת, וכדומה). אך 'תענוג פשוט' הוא
3 עצם כוח התענוג שבנפש שביכולתו להתענוג מדברים שונים, אך הוא עצמו
4 עדיין 'פשוט'. ר'מילתא דבדיחותא' מתעורר מצד כוח תענוג פשוט זה, הפועל

5 על האדם להיות במצב של
6 שמחה ועונג. ומִזָּה מוכן, 1
7 דִּשְׁרַשׁ שֶׁל מִלְתָּא 2
8 דְּבִדְיָחוּתָא (שְׁהוּא תַעֲנוּגָא 3
9 הַפְּשׁוּט) הוּא לְמַעְלָה 4
10 מִהַשְׁפָּעַת הַשְּׂכָל 5
11 שְׁלֹא־חֲרִי זֶה (שְׁהָרִי 6
12 הַתַּעֲנוּגָא שֶׁבַשְׂכָּל הוּא 7
13 תַעֲנוּגָא מִרְכָּב). אֲמָנָם 8
14 מִכָּל מְקוֹם הָרִי זֶה רַק 9
15 בְּחִינָה חִיצוֹנִית, וְעַל יְדֵי הַהַשְׁפָּעָה פְּנִימִית מְגִיעִים לְעֵלּוּי נַעֲלָה 10
16 הַהַשְׁפָּעָה פְּנִימִית 11
17 מְגִיעִים לְעֵלּוּי נַעֲלָה 12
18 יוֹתֵר. וְהַעֲנִין הוּא 13
19 דְּבַתַּעֲנוּגָא הַפְּשׁוּט גּוֹפָא 20
21 [=עצמן] יֵשׁ בִּי דְּרִגּוֹת¹³, 21
22 תַעֲנוּגָא הַפְּשׁוּט הַמִּרְגָּשׁ 22
23 [=כפי שבה התענוג לירי 23
24 הַתַּעֲנוּגָא הַפְּשׁוּט הַמִּרְגָּשׁ 24
25 הַתַּעֲנוּגָא שֶׁחֻקָּה עִמּוֹק בְּנַפְשׁוֹ 25
26 וְנִשְׁאָר נִסְתָּר, אִף שְׁפּוּעַל עֲלֵיו גַּם 26
27 כִּשְׂאִינוֹ מִרְגִּישׁ]. וְדוֹקָא עַל 27
28 יְדֵי הַהַשְׁפָּעָה פְּנִימִית, 28
29 שֶׁהַתְּלִמִיד 29
30 בְּפִנְיָמִיּוּתוֹ, מְגִיעִים 30
31 לְתַעֲנוּגָא הַפְּשׁוּט הַתְּלִמִיד 31
32 מִרְגָּשׁ. וְלֹכֵן אֲמָרוּ 32
33 רַז"ל¹⁴ הִרְבָּה לְמַדַּת מִרְבּוֹת, 33
34 וְיוֹתֵר מִחֲבֵרֵי, וּמִתְּלִמִידֵי 34
35 יוֹתֵר מִכָּל מִפְּלֵן שְׂדוּקָא עַל־יְדֵי 35
36 שֶׁמִּשְׁפִּיעַ בְּתַלְמִיד מְעוּרָר בְּעִצְמוֹ 36
37 אֵת ה'תַּעֲנוּגָא עֲצִמִי.

38 (ג) וּמִשְׁלַל הַבִּי הוּא מִכָּן 38
39 יְנִיק וְקָטָן שְׁאֲבִיו רוּצָה 39
40 לְהַשְׁתַּעֲשֹׁעַ עִמּוֹ פְּנִימִי אֶל 40
41 פְּנִימִי וְהָרִי הַתַּעֲנוּגָא 41
42 קָטָן, צָרִיף הָאֵב לְהַשְׁפִּיל 42
43 אֶת יְדֵיו כּוֹ' לְהָרִים בְּנוֹ 43
44 הַקָּטָן בְּכָדִי שְׂיֻכָּל 44
45 לְהַשְׁתַּעֲשֹׁעַ עִמּוֹ בְּקִירוֹב 45
46 פְּנִימִי אֶל פְּנִימִי. דְּהִגְבַּהַת

הַתַּעֲנוּגָא הוּא רַק עֲנִין חִיצוֹנִי, וְהוּא רַק הַקָּדָמָה לְהַקִּירוֹב 47
פְּנִימִי שְׁלֹא־חֲרִי זֶה (הַשְׁתַּעֲשֹׁעַ כּוֹ'). וְהִנֵּה מְקוֹר מִשְׁלַל זֶה 48
הוּא בְּאֹר תוֹרָה לְהִרְבֵּי הַמִּגִּיד מִמְעוּרֵיט¹⁵, וְשֵׁם יִשְׁנָה הוֹסְפָה 49
(שְׁלֹא נִתְּתָהּ בְּהַמְאָמָר¹⁶), שֶׁהַקָּטָן "מִשְׁתַּעֲשֹׁעַ בְּזָקֵן שְׁלוֹ" 50
(שֶׁל הָאֵב). וְיֵשׁ לוֹמֵר 51
שְׁבִינָה מִרְמֵז, שְׁהַמְשַׁכַּת 52
הַמִּקְיָף (שְׁקָדָם הַהַשְׁפָּעָה 53
פְּנִימִית¹⁷) הִיא לְמַעְלָה 54
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת, דְּזָקֵן הוּא 55
י"ג תַּקּוּנִי דִּיקְנָא, שֶׁמִּרְמֵז 56
עַל י"ג מִדּוֹת הֶרְחָקִים 57
שֶׁהֵם רַחֲמִים בְּלִי־גִבּוֹל 58
שְׁלִמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת 59
הָעוֹלָמוֹת. 'הַשְׁתַּלְשְׁלוּת' הִיא 60
הַמְשַׁכַּת הָאוֹרוֹת בְּעוֹלָמוֹת בְּאוֹפֵן 61
מְדוּרָה וּמְסוּדָר, כֹּאשֶׁר כָּל דְּרָגָה 62
קְשׁוּרָה לְדְרָגָה עֲלִיוֹנָה מִמֶּנָּה 63
כִּשְׁלִשְׁתָּ שֶׁכָּל טַבְעַת קְשׁוּרָה 64
לְטַבְעַת עֲלִיוֹנָה מִמֶּנָּה. וְדְרָגָה זֹאת 65
שֶׁלְמַעֲלָה מ'הַשְׁתַּלְשְׁלוּת' הִיא 66
הַמְשַׁכַּת רַחֲמִים שְׂאִינִם מוֹגְבִּלִים. 67
אֲךָ אֵינֶם מוֹבְדִלִים לְגִמְרֵי 68
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת, אֲלֵא מִכָּל מְקוֹם 69
יֵשׁ לָהֶם אִיזוֹ שְׂיֻכּוֹת 70
לְהַשְׁתַּלְשְׁלוּת, כְּמוֹ 71
שְׁנֵאֲמָר¹⁸ זָכַר רַחֲמֵיךָ גּוֹ' 72
כִּי מִעוֹלָם הָמָּה [=הַהַשְׁפָּעָה 73
בְּעוֹלָם בִּאֵה מִמִּדַּת הֶרְחָקִים], 74
אֲ"כ גַּם מִיּוֹדוֹת הֶרְחָקִים שִׂיכִים 75
לְהַגְבִּיל הָעוֹלָמוֹת [שְׁלֹכֵן 76
נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "מִדּוֹת" 77
(מִדּוֹת הֶרְחָקִים) מִלְשׁוֹן 78
מִדִּידָה¹⁹]. גַּם רֹאשִׁי שִׁי"ג 79
מִיּוֹדוֹת הֶרְחָקִים שִׂיכִים לְהַגְבִּיל 80
הָעוֹלָמוֹת, שֶׁהִרְי נִמְשָׁלוֹת 81
לְשַׁעֲרוֹת הַזָּקֵן וְיָדוּעַ בְּעִנְיָן 82
הַשְׁעָרוֹת שֶׁהוּא הָאֶרֶץ 83
בְּלִבָּד מַחֲיוֹת הָאָדָם, בְּשׁוּנָה 84
מִשְׁאֵר אִיבְרֵי הַגּוֹף; שְׁלֹכֵן אֲפִשֶׁר 85
לְחַתּוֹךְ אֵת הַשְׁעָרוֹת וְלֹא יִכָּאֵב 86
כְּלוּם. אַחֲרֵי כָל מִה שֶׁנִּתְּבָאֵר 87
מִמֶּשֶׁל הַבֵּן יְנִיק' שֶׁהַקִּירוֹב 88
חִיצוֹנִי מְגִיעַ מִמְּקוֹם גְּבוּהָ בִּיּוֹתֵר 89
(שֶׁלְמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת). 90
אֲמָנָם דּוֹקָא עַל יְדֵי 91
הַהַשְׁפָּעָה פְּנִימִית 92

וּמִשְׁלַל הַבִּי הוּא מִכָּן יְנִיק וְקָטָן שְׁאֲבִיו רוּצָה 4
לְהַשְׁתַּעֲשֹׁעַ עִמּוֹ פְּנִימִי אֶל פְּנִימִי וְהָרִי הַתַּעֲנוּגָא 5
הוּא קָטָן, צָרִיף הָאֵב לְהַשְׁפִּיל אֶת יְדֵיו כּוֹ' לְהָרִים בְּנוֹ 6
הַקָּטָן בְּכָדִי שְׂיֻכָּל לְהַשְׁתַּעֲשֹׁעַ עִמּוֹ בְּקִירוֹב פְּנִימִי אֶל 7
פְּנִימִי. דְּהִגְבַּהַת הַתַּעֲנוּגָא הוּא רַק עֲנִין חִיצוֹנִי, וְהוּא רַק 8
הַקָּדָמָה לְהַקִּירוֹב פְּנִימִי שְׁלֹא־חֲרִי זֶה (הַשְׁתַּעֲשֹׁעַ כּוֹ'). 9
וְהִנֵּה מְקוֹר מִשְׁלַל זֶה הוּא בְּאֹר תוֹרָה לְהִרְבֵּי הַמִּגִּיד¹⁵, 10
וְשֵׁם יִשְׁנָה הוֹסְפָה (שְׁלֹא נִתְּתָהּ בְּהַמְאָמָר¹⁶), שֶׁהַקָּטָן 11
"מִשְׁתַּעֲשֹׁעַ בְּזָקֵן שְׁלוֹ" (שֶׁל הָאֵב). וְיֵשׁ לוֹמֵר שְׁבִינָה 12
מִרְמֵז, שְׁהַמְשַׁכַּת הַמִּקְיָף (שְׁקָדָם הַהַשְׁפָּעָה פְּנִימִית¹⁷) 13
הִיא לְמַעְלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת, דְּזָקֵן הוּא י"ג תַּקּוּנִי דִּיקְנָא, 14
י"ג מִדּוֹת הֶרְחָקִים שְׁלִמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת. אֲלֵא מִכָּל 15
מְקוֹם יֵשׁ לָהֶם אִיזוֹ שְׂיֻכּוֹת לְהַשְׁתַּלְשְׁלוּת, כְּמוֹ 16
שְׁנֵאֲמָר¹⁸ זָכַר רַחֲמֵיךָ גּוֹ' כִּי מִעוֹלָם הָמָּה [שְׁלֹכֵן נִקְרָאוֹת 17
בְּשֵׁם "מִדּוֹת" מִלְשׁוֹן מִדִּידָה¹⁹]. גַּם יָדוּעַ בְּעִנְיָן 18
הַשְׁעָרוֹת שֶׁהוּא הָאֶרֶץ בְּלִבָּד. אֲמָנָם עַל יְדֵי הַהַשְׁפָּעָה 19

13) הַמִּשְׁחָר תִּרְס"ו ע' צֵט וְאִילָךְ. ד"ה וְהִי כִי תְּבוּא תִרְע"ה (בְּהַמִּשְׁחָר
תִּרְע"ב ח"ב [ע' אֶקְבָּה וְאִילָךְ]). 14) תַעֲנִית ז, א. וְרֹאה לְקַמֵּן סַעִיף ז'.
15) פה, סַעִיף ד' נַע"פ (הוֹשֵׁעַ יא, ג) אֲנִכִי תִרְגַּלְתִּי לְאַפְרִים קָחֵם עַל
זִרְעוֹתָיו]. 16) וְעַד"ו בְּלִקוּת פִּינַחֵס פ, ב. ד"ה סְמוּכִים לְעַד שֶׁם.
17) בְּכָללּוֹת הַשְׁתַּעֲשֹׁעִים הוֹי"ע הַקִּירוֹב פְּנִימִי (כִּנ"ל. מוֹד"ה לְכַה דּוּדִי
תִרְפ"ט). אֲבָל בְּעֶרֶךְ הַלִּימוּד וְהַשְׁפָּעוֹת פְּנִימִיּוֹת דִּהְבֵּן מֵאֲבִיו וְכִי"ו, ב,
גַּם זֶה קִירוֹב חִיצוֹנִי. 18) תִּהְלִים כה, ו. וְרֹאה ד"ה אֲשֶׁר בְּרָא תִרְפ"ט
פ"ג (בְּדִירוֹשִׁי חֲתוּנָה שֶׁם – כג, א [סִה"מ תִּרְפ"ט ע' 89]). 19) אוֹה"ת
וִירָא צג, ב. הַמִּשְׁחָר תִּרְס"ו ע' רִפּה.

47 הַתַּעֲנוּגָא הוּא רַק עֲנִין חִיצוֹנִי, וְהוּא רַק הַקָּדָמָה לְהַקִּירוֹב
48 פְּנִימִי שְׁלֹא־חֲרִי זֶה (הַשְׁתַּעֲשֹׁעַ כּוֹ'). וְהִנֵּה מְקוֹר מִשְׁלַל זֶה
49 הוּא בְּאֹר תוֹרָה לְהִרְבֵּי הַמִּגִּיד מִמְעוּרֵיט¹⁵, וְשֵׁם יִשְׁנָה הוֹסְפָה
50 (שְׁלֹא נִתְּתָהּ בְּהַמְאָמָר¹⁶), שֶׁהַקָּטָן "מִשְׁתַּעֲשֹׁעַ בְּזָקֵן שְׁלוֹ"
51 (שֶׁל הָאֵב). וְיֵשׁ לוֹמֵר
52 שְׁבִינָה מִרְמֵז, שְׁהַמְשַׁכַּת
53 הַמִּקְיָף (שְׁקָדָם הַהַשְׁפָּעָה
54 פְּנִימִית¹⁷) הִיא לְמַעְלָה
55 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת, דְּזָקֵן הוּא
56 י"ג תַּקּוּנִי דִּיקְנָא, שֶׁמִּרְמֵז
57 עַל י"ג מִדּוֹת הֶרְחָקִים
58 שֶׁהֵם רַחֲמִים בְּלִי־גִבּוֹל
59 שְׁלִמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת
60 הָעוֹלָמוֹת. 'הַשְׁתַּלְשְׁלוּת' הִיא
61 הַמְשַׁכַּת הָאוֹרוֹת בְּעוֹלָמוֹת בְּאוֹפֵן
62 מְדוּרָה וּמְסוּדָר, כֹּאשֶׁר כָּל דְּרָגָה
63 קְשׁוּרָה לְדְרָגָה עֲלִיוֹנָה מִמֶּנָּה
64 כִּשְׁלִשְׁתָּ שֶׁכָּל טַבְעַת קְשׁוּרָה
65 לְטַבְעַת עֲלִיוֹנָה מִמֶּנָּה. וְדְרָגָה זֹאת
66 שֶׁלְמַעֲלָה מ'הַשְׁתַּלְשְׁלוּת' הִיא
67 הַמְשַׁכַּת רַחֲמִים שְׂאִינִם מוֹגְבִּלִים.
68 אֲךָ אֵינֶם מוֹבְדִלִים לְגִמְרֵי
69 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת, אֲלֵא מִכָּל מְקוֹם
70 יֵשׁ לָהֶם אִיזוֹ שְׂיֻכּוֹת
71 לְהַשְׁתַּלְשְׁלוּת, כְּמוֹ
72 שְׁנֵאֲמָר¹⁸ זָכַר רַחֲמֵיךָ גּוֹ'
73 כִּי מִעוֹלָם הָמָּה [=הַהַשְׁפָּעָה
74 בְּעוֹלָם בִּאֵה מִמִּדַּת הֶרְחָקִים],
75 אֲ"כ גַּם מִיּוֹדוֹת הֶרְחָקִים שִׂיכִים
76 לְהַגְבִּיל הָעוֹלָמוֹת [שְׁלֹכֵן
77 נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "מִדּוֹת"
78 (מִדּוֹת הֶרְחָקִים) מִלְשׁוֹן
79 מִדִּידָה¹⁹]. גַּם רֹאשִׁי שִׁי"ג
80 מִיּוֹדוֹת הֶרְחָקִים שִׂיכִים לְהַגְבִּיל
81 הָעוֹלָמוֹת, שֶׁהִרְי נִמְשָׁלוֹת
82 לְשַׁעֲרוֹת הַזָּקֵן וְיָדוּעַ בְּעִנְיָן
83 הַשְׁעָרוֹת שֶׁהוּא הָאֶרֶץ
84 בְּלִבָּד מַחֲיוֹת הָאָדָם, בְּשׁוּנָה
85 מִשְׁאֵר אִיבְרֵי הַגּוֹף; שְׁלֹכֵן אֲפִשֶׁר
86 לְחַתּוֹךְ אֵת הַשְׁעָרוֹת וְלֹא יִכָּאֵב
87 כְּלוּם. אַחֲרֵי כָל מִה שֶׁנִּתְּבָאֵר
88 מִמֶּשֶׁל הַבֵּן יְנִיק' שֶׁהַקִּירוֹב
89 חִיצוֹנִי מְגִיעַ מִמְּקוֹם גְּבוּהָ בִּיּוֹתֵר
90 (שֶׁלְמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת).
91 אֲמָנָם דּוֹקָא עַל יְדֵי
92 הַהַשְׁפָּעָה פְּנִימִית

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁלֹאֲחֵרִי זֶה (אֵף שֶׁהִיא לְמִטָּה מִבְּחִינַת מְקִיף) נִמְשָׁךְ הָעֶצֶם
2 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַמְקִיף (עַל דֶּרֶךְ הַנִּלְסָה א' בְּמַעֲלַת יְחִיד
3 ז"א וְנוֹקְבָא (שֶׁהוּא יְחִיד פְּנִימִי) עַל יְחִיד אָבָא וְאֵמָא,
4 כְּבִיאור אֲדָמוֹר הַצִּמְח צֹדֵק בְּכֹמָה מְקוֹמוֹת²⁰ בְּזָה). לְסִיכּוּם,

5 שְׁנֵי הַמְּשָׁלִים מְבַאֲרִים שְׂסֹד
6 הַהִשְׁפָּעָה הִיא תַּחֲלָה קִירוֹב
7 חִיצוֹנִי וְאַחֲרֵי כֵךְ קִירוֹב פְּנִימִי.
8 וּלְמִירוֹת שְׁקִירוֹב חִיצוֹנִי הוּא
9 דְּרָגָה נְעִלִית בִּיטָר - מְקִיף, הֵנָּה
10 עַל-יְדֵי הַקִּירוֹב פְּנִימִי מְגִיעִים
11 לְדְרָגָה נְעִלִית עוֹד יוֹתֵר.

פְּנִימִית שְׁלֹאֲחֵרִי זֶה (אֵף שֶׁהִיא לְמִטָּה מִבְּחִינַת מְקִיף)
נִמְשָׁךְ הָעֶצֶם שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַמְקִיף (עַל דֶּרֶךְ הַנִּלְסָה א' סְעִיף
א' בְּמַעֲלַת יְחִיד ז"א וְנוֹקְבָא (שֶׁהוּא יְחִיד פְּנִימִי) עַל
יְחִיד אָבָא וְאֵמָא כְּבִיאור אֲדָמוֹר הַצִּמְח צֹדֵק בְּכֹמָה
מְקוֹמוֹת²⁰ בְּזָה).

(ד) וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּעִבּוּדָה (כְּמוֹ שֶׁמְבָאָר
בְּהַמְאָמְרִי²¹), שֶׁהַתַּחֲלָת עֲבוּדַת הָאָדָם בְּכָל
יוֹם הִיא עֲבוּדַת הַתַּפְּלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר²² חִדְּלוּ לָכֶם מִן
הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בָּאִפּוֹ כִּי בְּמָה נִחְשָׁב הוּא, אֵל תִּקְרִי
בְּמָה אֵלָּא בְּמָה²³, וּבִיאור אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן וְאֲדָמוֹר
מֵהַר"ש²⁴ דִּקְדָם הַתַּפְּלָה נִחְשָׁב הָאָדָם כְּמוֹ בְּמָה. וְהַתַּפְּלָה
הוּא לְשׁוֹן הַתַּחֲבֻרוֹת²⁵, שֶׁעַל יְדֵי הַתַּפְּלָה מִתְקַשֵּׁר הָאָדָם
בְּאַלְקוֹת. וְסֹדֵר הַתַּפְּלָה הוּא, שֶׁמִּקְדָם צְרִיף לְהִיּוֹת
הַקִּירוֹב כָּלְלִי (הַמְשָׁכָה חִיצוֹנִית) [כְּמוֹ שֶׁמְבָאָר עֲנִינִי
בְּהַמְאָמְרִי²¹], וְאַחֲרֵי כֵךְ נַעֲשֶׂה הַקִּירוֹב פְּנִימִי, שֶׁהָאָדָם
מִתְקַשֵּׁר לְאַלְקוֹת בְּאִפּוֹן בְּזָה שֶׁמְמַשִּׁיף אֲלֵקוֹת בְּכָל
עֲנִינֵי הַגְּשָׁמִיִּים. וְיִוָּכֵן זֶה [מָה שֶׁעַל יְדֵי הַתַּפְּלָה בְּתַחֲלָת
הַיּוֹם בִּיכָלְתוּ לְקַשֵּׁר כָּל הָעֲנִינִים הַגְּשָׁמִיִּים וְלַעֲשׂוֹתָם
כָּלִים לְאַלְקוֹת] עַל פִּי מָה שֶׁבִּיאור הַבַּעַשׁ"ט²⁶ עֲנִינִי אִסּוּר
שְׁאִילַת שְׁלוֹם קָדָם הַתַּפְּלָה²⁷, שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ מָה
שֶׁפְּתוּב בְּכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל²⁸ בְּעֲנִינִי כְּבוֹד אָח הַגָּדוֹל²⁹,
שֶׁהוּא מְפַנֵּי דְרוּחָא הוּא דְשִׁבְק בְּגוֹי, שֶׁבִּבְנֵי הָא' יֵשׁ רוּחַ
הָאֵב יוֹתֵר מִשְׁאֵר הַבְּנִים, וְכָל שְׂאֵר הַבְּנִים נוֹטְלִים
מִרוּחָא דְאֵב עַל יְדֵי בֵן הָרִאשׁוֹן. וּמִצִּד רוּחַ הָאֵב שֶׁבָּאֵח
הַגָּדוֹל מְחַיֵּבִים הֵם לְכַבְּדוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵם מְחַיֵּבִים בְּכַבּוֹד
הָאֵב [שֶׁלֵּכֵן לְמַדִּין²⁹ דִּין זֶה מִהַפְּסוּק³⁰ כְּבֹד אֶת אֲבִיךָ

12 (ד) וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא
13 בְּעִבּוּדָה [=עֲבוּדַת הָאָדָם
14 בְּתַפְּלָה] (כְּמוֹ שֶׁמְבָאָר
15 בְּהַמְאָמְרִי²¹), שֶׁהַתַּחֲלָת
16 עֲבוּדַת הָאָדָם בְּכָל יוֹם
17 הִיא עֲבוּדַת הַתַּפְּלָה, כְּמוֹ
18 שֶׁנֶּאֱמַר²² חִדְּלוּ לָכֶם מִן
19 הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בָּאִפּוֹ
20 כִּי בְּמָה נִחְשָׁב הוּא, אֵל
21 תִּקְרִי בְּמָה אֵלָּא בְּמָה²³ -
22 חז"ל לְמַדּוּ מִפְּסוּק זֶה: "כָּל
23 הַנוֹתֵן שְׁלוֹם לְחִבְרֹו קוֹדֵם
24 שִׁיתַּפֵּל כְּאִלּוּ עֲשָׂא בְּמָה"
25 ('עֲבוּדַת כּוֹכְבִּים'), וּבִיאור
26 אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן וְאֲדָמוֹר
27 מֵהַר"ש²⁴ דִּקְדָם הַתַּפְּלָה
28 נִחְשָׁב הָאָדָם כְּמוֹ בְּמָה
29 קוֹדֵם הַתַּפְּלָה מְרִגִּישׁ הָאָדָם
30 עֲצוּמוֹ כְּמִצִּיאוֹת עֲצֵמָאִית.
31 וְהַתַּפְּלָה הוּא לְשׁוֹן
32 הַתַּחֲבֻרוֹת²⁵ (בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה:
33 "הַתּוֹפֵל כָּלִי חֲרִס" פִּירוּשׁוֹ:
34 מִחֲבֵרִים), שֶׁעַל יְדֵי הַתַּפְּלָה
35 מִתְקַשֵּׁר הָאָדָם בְּאַלְקוֹת.
36 וְסֹדֵר הַתַּפְּלָה הוּא,
37 שֶׁמִּקְדָם צְרִיף לְהִיּוֹת
38 הַקִּירוֹב כָּלְלִי (הַמְשָׁכָה
39 חִיצוֹנִית) [כְּמוֹ שֶׁמְבָאָר
40 עֲנִינִי בְּהַמְאָמְרִי²¹ שׁוּהוּ מָה
41 שֶׁאִמְרוּ: אֵין עוֹמְדִין לְהַתַּפֵּל
42 אֵלָּא מִתּוֹךְ כּוֹבֵד רֹאשׁ, הַכְנַעַה
43 וְשִׁפּוּלוֹ; שֶׁהוּא קִירוֹב כָּלְלִי
44 לְאַלְקוֹת], וְאַחֲרֵי כֵךְ נַעֲשֶׂה
45 הַקִּירוֹב פְּנִימִי, שֶׁהָאָדָם
46 מִתְקַשֵּׁר לְאַלְקוֹת בְּאִפּוֹן

47 בְּזָה שֶׁמְמַשִּׁיף אֲלֵקוֹת בְּכָל עֲנִינֵי הַגְּשָׁמִיִּים וְכָל מַעֲשֵׂיו לְשֵׁם
48 שְׁמִים. וְהוּא 'קִירוֹב פְּנִימִי' לְאַלְקוֹת, שֶׁהַקְדוּשָׁה חוֹדֶרֶת בְּכָל עֲנִינָיו. וְיִוָּכֵן זֶה
49 [מָה שֶׁעַל יְדֵי הַתַּפְּלָה בְּתַחֲלָת הַיּוֹם בִּיכָלְתוּ לְקַשֵּׁר כָּל
50 הָעֲנִינִים הַגְּשָׁמִיִּים וְלַעֲשׂוֹתָם כָּלִים לְאַלְקוֹת] עַל פִּי מָה
51 שֶׁבִּיאור הַבַּעַשׁ"ט²⁶ עֲנִינִי

52 אִסּוּר שְׁאִילַת שְׁלוֹם קָדָם
53 הַתַּפְּלָה²⁷, שֶׁהוּא עַל
54 דֶּרֶךְ מָה שֶׁפְּתוּב בְּכַתְּבֵי
55 הָאֲרִיז"ל²⁸ בְּעֲנִינִי כְּבוֹד
56 אָח הַגָּדוֹל²⁹, שֶׁהוּא
57 מְפַנֵּי דְרוּחָא הוּא דְשִׁבְק
58 בְּגוֹי' [=הַרוּחַ שֶׁהַשָּׂאִיר בְּתוֹכוֹ
59 הָאֵב], שֶׁבִּבְנֵי הָא' יֵשׁ רוּחַ
60 הָאֵב יוֹתֵר מִשְׁאֵר הַבְּנִים,
61 וְכָל שְׂאֵר הַבְּנִים נוֹטְלִים
62 מִרוּחָא דְאֵב עַל יְדֵי בֵן
63 הָרִאשׁוֹן. וּמִצִּד רוּחַ הָאֵב
64 שֶׁבָּאֵח הַגָּדוֹל מְחַיֵּבִים
65 הֵם לְכַבְּדוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵם
66 מְחַיֵּבִים בְּכַבּוֹד הָאֵב
67 [שֶׁלֵּכֵן לְמַדִּין בְּגִמְרָא²⁹
68 דִּין זֶה מִהַפְּסוּק³⁰ כְּבֹד
69 אֶת אֲבִיךָ דְוָקָא, כִּי כְּבוֹד
70 אָח הַגָּדוֹל נִכְלָל בְּכַבּוֹד
71 אָב]. וְכְּמוֹ כֵן הוּא בְּנוֹגֵעַ
72 לְמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה
73 שֶׁל הָאָדָם בְּמִשְׁךְ כָּל
74 הַיּוֹם, שֶׁכָּלִם מְסַתַּעֲפִין
75 וְנִמְשָׁכִין אַחֵר הַדְּבוּר
76 הָרִאשׁוֹן, וְלִכְן דְּבוּר [וְכֵן
77 מְחַשְׁבָה וּמַעֲשֶׂה]
78 הָרִאשׁוֹן שֶׁל הָאָדָם
79 בְּקוֹמוֹ מִשְׁנָתוֹ צְרִיף

דְּוָקָא, כִּי כְּבוֹד אָח הַגָּדוֹל נִכְלָל בְּכַבּוֹד אָב]. וְכְּמוֹ כֵן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמַחֲשָׁבָה דְּבוּר
וּמַעֲשֶׂה שֶׁל הָאָדָם בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם, שֶׁכָּלִם מְסַתַּעֲפִין וְנִמְשָׁכִין אַחֵר הַדְּבוּר
הָרִאשׁוֹן, וְלִכְן דְּבוּר [וְכֵן מְחַשְׁבָה וּמַעֲשֶׂה] הָרִאשׁוֹן שֶׁל הָאָדָם בְּקוֹמוֹ מִשְׁנָתוֹ

(20 ראה במפתחות ל'ס' ה'צ"צ. 21 ס"ג. 22 ישיע' ב, כב. 23 ברכות יד, א. 24 לקו"ת פנחס עט, ד. הקדמה ללקו"ת לג"פ לאדמו"ר מהר"ש [נדרס באוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכ, א ואילך]. 25 תו"א תרומה עט, סע"ד. ובכ"מ. 26 כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) סרי"ב. 27 ברכות שם. טושו"ע (ואדה"ז) אר"ח ספ"ט ס"ב (ס"ג). 28 שעהמ"צ פ' יתרו. ל"ת פ' וירא. וראה זח"ג פג, א. 29 כתובות קג, א. 30 יתרו כ, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 להיות בעבודת ה', שעל ידי זה ממשיך קדשה בכל
2 המחשבה דבור ומעשה שלו במשך כל היום כלו. והנה כמו
3 שנתבאר בסעיפים הקודמים, דוקא על-ידי קירוב פנימי ממשיכים אור גבוה
4 יתר, כמרכן דוקא על ידי זה שהקירוב פנימי שלו לאלקות

5 (בעת התפלה) הוא באפן
6 כזה שממשיך אור אלקי
7 בעניניו הגשמיים עד
8 שעושה אותם כלים
9 לאלקות - מגיעים
10 למעלה יותר, פי' דע³¹
11 בענין ורב³² תבואות
12 בכח שור [=הרבה תבואות
13 באה על-ידי כח השור (מצודות)]
14 ומבואר בחסידות: על-ידי
15 שהנשמה עוסקת ב'שור' שבאדם
16 - עניניו הגשמיים - להפכם
17 לקדושה, מתווסף עילוי בנשמה.
18 לסיכום, גם בעבודת התפילה
19 ישנו תחילה 'קירוב חיצוני'
20 (הכנעה ושפלות) ואחר-כך
21 'קירוב פנימי' (החדרת קדושה
22 בכל עניניו) ורק על-ידי הקירוב
23 פנימי מתעלה האדם לדרגה
24 גבוהה ביותר.

25 (ה) וכמו כן יוכן גם
26 בענין המשכת הזעיר
27 אנפין במלכות (יחוד
28 ז"א ונוקבא), שהסדר
29 בזה הוא (כנ"ל סעיף א)
30 אשר מקדם צריכה
31 להיות ההמשכה חיצונית
32 ואחר כך ההמשכה
33 פנימית. דגם ההמשכה
34 חיצונית היא המשכה
35 נעלית ביותר (על דרך
36 הנ"ל סעיפים ב-ג),
37 שהיא בחינת מקיף
38 שלמעלה מהשתלשלות
39 וכלים (ולכן אינה
40 נקלטת בספירת המלכות
41 בפנימיותה, לפי שהיא
42 למעלה מהגבלת הכלים
43 שלה). אבל מכל מקום,
44 המשכה זו היא בחינה
45 חיצונית, שהיא רק
46 הארה בלבד. מה שאין

צריך להיות בעבודת ה', שעל ידי זה ממשיך קדשה
בכל המחשבה דבור ומעשה שלו במשך כל היום כלו.
והנה דוקא על ידי זה שהקירוב פנימי שלו לאלקות
(בעת התפלה) הוא באפן כזה שממשיך אור אלקי
בעניניו הגשמיים עד שעושה אותם כלים לאלקות
מגיעים למעלה יותר, פי' דע³¹ בענין ורב³² תבואות
בכח שור.

(ה) וכמו כן יוכן גם בענין המשכת הזעיר אנפין
במלכות (יחוד ז"א ונוקבא), שהסדר בזה
הוא (כנ"ל סעיף א) אשר מקדם צריכה להיות ההמשכה
חיצונית ואחר כך ההמשכה פנימית. דגם ההמשכה
חיצונית היא המשכה נעלית ביותר (על דרך הנ"ל
סעיפים ב-ג), שהיא בחינת מקיף שלמעלה
מהשתלשלות וכלים (ולכן אינה נקלטת בספירת
המלכות בפנימיותה לפי שהיא למעלה מהגבלת הכלים
שלה). אבל מכל מקום, המשכה זו היא בחינה חיצונית,
שהיא רק הארה בלבד. מה שאין כן על ידי ההמשכה
פנימית, שמתקבלת במלכות בפנימיותה, מגיעים
למעלה יותר (מבחינת המקיף). והענין הוא, דשרש
המלכות הוא למעלה משרש זעיר אנפין³³. דשרש
הזעיר אנפין הוא מחיצוניות הפתר ושרש המלכות הוא
מפנימיות הפתר. והגם שגם בזעיר אנפין אתמר³⁴ ז"א
בעתיקא אחיד ותליא, הרי ידוע שאין הפונה בזה על
עתיק ממש (רק חיצוניות עתיק). מה שאין כן שרש
המלכות היא בפנימיות עתיק, רישא דלא אתיידע³⁵.
אבל מכל מקום, מצד ירידתה למטה הרי שרשה הוא
בהעלם, וגלוי שרש המלכות הוא על ידי זעיר אנפין
דוקא³⁵, ועל ידי זה גופא ספירת המלכות מתעלית
למעלה מזעיר אנפין. וזהו ענין סדר ההמשכה, דתחלה
צריכה להיות המשכת הזעיר אנפין במלכות באפן
שרגש ענין הזעיר אנפין שלמעלה ממלכות (שדוקא על
ידו הוא גלוי שרש המלכות). אבל מכל מקום, מפיון

47 כן על ידי ההמשכה פנימית, שמתקבלת במלכות
48 בפנימיותה, מגיעים למעלה יותר (מבחינת המקיף). להבנת
49 ההמשך נקדים: ב'כתר' ב' דרגות: חיצוניות הכתר - דרגה תחתונה שבו, שם
50 מתחילה מציאות העולמות, ופנימיות הכתר ונקראת גם 'עתיק' - נעתקת
51 ומובדלת מהעולמות. והענין

הוא, דשרש המלכות
הוא למעלה משרש זעיר
אנפין³³. דשרש הזעיר
אנפין הוא מחיצוניות
הפתר ושרש המלכות
הוא מפנימיות הפתר.
והגם שגם בזעיר אנפין
אתמר [=נאמר]³⁴ ז"א
בעתיקא אחיד ותליא

[=זעיר אנפין אחיד ותלוי בדרגת
'עתיק' - פנימיות הכתר], ומהי
מעלת ה'מלכות' ששורשה
בפנימיות הכתר? הרי ידוע
שאין הפונה בזה - במאמר
ז"א בעתיקא אחיד ותליא" -
על עתיק ממש, (רק
חיצוניות עתיק) - גם
בדרגת 'עתיק' עצמו ב' מדרגות.
פנימיות וחיצוניות. מה שאין
כן שרש המלכות היא
בפנימיות עתיק, רישא
דלא אתיידע³³ -] ראש
(דרגה עצמית) שאינו ידוע כלל].
אבל מכל מקום, המלכות
מצד ירידתה למטה הרי
שרשה הוא בהעלם,
וגלוי שרש המלכות הוא
על ידי זעיר אנפין
דוקא³⁵ (על ידי "יחוד ז"א
ומלכות"), ועל ידי זה
גופא ספירת המלכות
מתעלית למעלה מזעיר
אנפין. וזהו ענין סדר
ההמשכה, דתחלה
צריכה להיות המשכת
הזעיר אנפין במלכות
באפן שרגש ענין הזעיר
אנפין שלמעלה ממלכות
(שדוקא על ידו הוא
גלוי שרש המלכות).
אבל מכל מקום, מפיון

(31) ראה לקו"ת האזינו עה, ב. ובכ"מ. (32) משלי יד, ד. (33) ראה בכ"ז
— סה"מ תרנ"ט ע' יא. (34) ראה זח"ג רצב, א. (35) ראה בארוכה ד"ה

לכה דודי לקראת כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהִמְשָׁכָה הִיא מִצַּד (מַעֲלָת) זְעִיר אֲנָפִין, יֵשׁ לָהּ שְׂיִיכוּת
2 לַהֲשִׁתְּלָשְׁלוֹת [עַל דֶּרֶךְ הַנֶּ"ל (סְעִיף ג) בְּעֵנִין י"ג תְּקוּנָה
3 דִּיקְנָא] כִּיּוֹן שֶׁהַמִּשְׁכָּה מִדְּרַגַּת זְעִיר אֲנָפִין, לִמְרוֹת שְׂאִינָה מְצוּמָצֶמֶת כְּפִי
4 דְּרַגַּת הַמִּקְבֵּל, הִרִי הִיא הַמִּשְׁכָּה מוֹגְבֵּלֶת כְּפִי דְּרַגַּת הַזְעִיר אֲנָפִין. וְדוֹקָא עַל

יְדֵי הַהִמְשָׁכָה פְּנִימִית

שְׁמִתְקַבְּלָת בְּמַלְכוּת

בְּפְנִימִיּוּתָהּ, הִרִי מִפִּיּוֹן

שְׁהִמְשָׁכָה זֶה הִיא מִצַּד

(מַעֲלָת) הַמַּלְכוּת, וּמִדְּרַגַּת

כִּאֵן מְצִיאוֹת הַמִּקְבֵּל, הַמַּלְכוּת,

הִרִי מְגִיעִים עַל יְדֵי זֶה

לְשִׁרָשׁ הַמַּלְכוּת

שְׁלֹמְעֵלָה מְשֻׁרָשׁ זְעִיר

אֲנָפִין, וְעַד שֶׁהַמַּלְכוּת

מְשֻׁפָּעַצַּע בְּזְעִיר אֲנָפִין,

אֲשֶׁת חֵיל עֲטָרָה בְּעֵלָה³⁶

17 - הַמַּלְכוּת נְעִשִׁית עֲטָרָה וְכֹתֶר

18 לְבַעֲלָה - זְעִיר אֲנָפִין. לְסִיכּוּם,

19 סֹדֶר הַהִשְׁפָּעָה בְּסִפִּירוֹת

20 הַעֲלִיּוֹנוֹת - יַחְדוֹ ד"א וּמַלְכוּת:

21 תַּחֲלִילָה הַמִּשְׁכָּה חִיצוֹנִית מִז"א

22 לְמַלְכוּת, שֶׁהִיא הַמִּשְׁכָּה מוֹגְבֵּלֶת,

23 וְאַחֲרֵיכֵן הַמִּשְׁכָּה פְּנִימִית, וְכֵה

24 מִתְגַּלִּית שׁוֹרֵשׁ הַמַּלְכוּת

25 שֶׁלֹּמְעֵלָה מִז"א. בְּסִעִיף הַבֵּא

26 יִתְבָּאֵר כִּיצַד מִתְבַּטֵּא עֲנִיין זֶה

27 בְּמַעֲלַת שִׁבְת הַמַּלְכָּה.

28 (ו) וַיֵּשׁ לֹזְמֵר שְׂזָהוּ גַם בֵּן

29 הַבְּאוּר בְּזֶה שְׁמִבְיָא

30 (בְּתַחֲלֵת הַמַּאֲמָר) ב'

31 קְצוֹת בְּעֵנִין הַשְּׁבָת,

32 דִּהְשִׁבַּת נִקְרָאת מַלְכָּה

33 שֶׁהִיא סִפִּירַת הַמַּלְכוּת

34 שְׁלֹמְעֵלָה מִכָּל הַסִּפִּירוֹת

35 וּמִקְבֵּלָת מִהֶן, בְּמַאֲמָר³⁷

36 סִיְהִרָא לִית לָהּ מִגְרָמָה

37 כָּלוּם [=אין ללבנה אור

38 מַעֲצָמָה אֵלָא מִקְבֵּלָת כָּל אֹרֶה

39 מִהַשְׁמֵשׁ. כְּמוֹכֵן סִפִּירַת הַמַּלְכוּת

40 אֵין לָהּ אֹרֶה מַעֲצָמָה, אֵלָא

41 מִקְבֵּלָת כָּל אֹרֶה מִסִּפִּירוֹת

42 שְׁמַעֲלִיָּה [וּבְמַאֲמָר רז"ל³⁸

43 (גְּבִי שְׁבָת) דְּדוֹקָא מִי

44 שְׁטָרַח בְּעָרְב שְׁבָת יֹאכֵל

45 בְּשִׁבְתָּן, וְלֹאִידָךְ הִרִי

46 כְּלָהּ יוֹמִין מִתְבָּרְכִין

שְׁהִמְשָׁכָה הִיא מִצַּד (מַעֲלָת) זְעִיר אֲנָפִין, יֵשׁ לָהּ שְׂיִיכוּת
לַהֲשִׁתְּלָשְׁלוֹת [עַל דֶּרֶךְ הַנֶּ"ל (סְעִיף ג) בְּעֵנִין י"ג תְּקוּנָה
דִּיקְנָא]. וְדוֹקָא עַל יְדֵי הַהִמְשָׁכָה פְּנִימִית שְׁמִתְקַבְּלָת
בְּמַלְכוּת בְּפְנִימִיּוּתָהּ, הִרִי מִפִּיּוֹן שְׁהִמְשָׁכָה זֶה הִיא מִצַּד
(מַעֲלָת) הַמַּלְכוּת, הִרִי מְגִיעִים עַל יְדֵי זֶה לְשִׁרָשׁ הַמַּלְכוּת
שְׁלֹמְעֵלָה מְשֻׁרָשׁ זְעִיר אֲנָפִין, וְעַד שֶׁהַמַּלְכוּת מְשֻׁפָּעַצַּע
בְּזְעִיר אֲנָפִין, אֲשֶׁת חֵיל עֲטָרָה בְּעֵלָה³⁶.

(ו) וַיֵּשׁ לֹזְמֵר שְׂזָהוּ גַם בֵּן הַבְּאוּר בְּזֶה שְׁמִבְיָא (בְּתַחֲלֵת
הַמַּאֲמָר) ב' קְצוֹת בְּעֵנִין הַשְּׁבָת, דִּהְשִׁבַּת
נִקְרָאת מַלְכָּה שֶׁהִיא סִפִּירַת הַמַּלְכוּת שְׁלֹמְעֵלָה מִכָּל
הַסִּפִּירוֹת וּמִקְבֵּלָת מִהֶן, בְּמַאֲמָר³⁷ סִיְהִרָא לִית לָהּ
שְׁטָרַח בְּעָרְב שְׁבָת יֹאכֵל בְּשִׁבְתָּן, וְלֹאִידָךְ הִרִי כְּלָהּ
יוֹמִין מִתְבָּרְכִין מִהַשְּׁבָת³⁹, הִנְנוּ דִּלָּא זֶה בְּלֹד שְׁשִׁבַּת
מִקְדָּשׁ מְכָל הַיָּמִים, אֵלָא עוֹד זֹאת, שֶׁהִיא מְשֻׁפָּעַצַּע
בָּהֶם. אֵף הָעֵנִין הוּא, דְּז' יָמֵי הַשָּׁבוּעַ הֵם שְׁבָעַת יָמֵי
הַבְּנִין, דְּשִׁשֶּׁת יָמֵי הַחֹל הֵם בְּזְעִיר אֲנָפִין כְּמוֹ שְׁכַתּוּב⁴⁰
שִׁשֶּׁת יָמִים עָשָׂה הָוִי אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְאִיתָא
בְּזִהְרָא⁴¹ כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא עֲבִיד עֲבִידָתִי, וְשִׁבְתָּ הִיא
מַלְכוּת (כְּנ"ל). וְלִכְּן, מִצַּד זֶה שֶׁהַמַּלְכוּת יִרְדָּה לְמַטָּה,
וּבְפָרָט מִצַּד יִרְדָּתָהּ לְבְרִיָּאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה דְּרִגְלִיָּה
יִרְדּוֹת כּו', הַשְּׁבָת (מַלְכוּת) מִקְבֵּלָת מְשֻׁשֶׁת יָמֵי הַחֹל
(זְעִיר אֲנָפִין), שֶׁהוּא עֵנִין עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים (בְּרוּר הַנֶּפֶשׁ
הַפְּהֵמִית וְכָל הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים) דְּשִׁשֶּׁת יָמֵי הַחֹל.
אֲמָנָם לְאַחֲרִי (וְעַל יְדֵי) עֲבוֹדָה זֹו נַעֲשֶׂה (בְּשִׁבְתָּ) עֲלִית
הַמַּלְכוּת מִבְּרִיָּאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה עַד עֲלִיָּה לְשִׁרָשׁ
וּמִקְוָרָה, וְאֵז מִתְעַלִּית לְמַעְלָה מְזַעֵיר אֲנָפִין עַד
שְׁמִשְׁפָּעַת גַּם לְכָל שִׁשֶּׁת יָמֵי הַחֹל (זְעִיר אֲנָפִין), דְּמִיָּגִיָּה
מִתְבָּרְכִין כְּלָהּ יוֹמִין.

(ז) וְזָהוּ לָכֵה דוֹדִי לְקִרְאָת כְּלָהּ פְּנִי שְׁבָת נִקְבְּלָה, שֶׁהוּא
בְּקִשָּׁת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁתַּהֲיָה הַמִּשְׁכָּת הַזְעִיר

לְכָל תַּכְלָה תִּרְנ"ט [סֵה"מ תִּרְנ"ט ע' צז ואילן]. (36) מִשְׁלִי יב, ד.
(37) זח"א רמט, ב. ובכ"מ. (38) ע"ז ג, א. (39) ראה זח"ב סג, ב. פח,
א. (40) יתרו שם, יא. (41) ח"ג צד, ריש ע"ב. ועוד.

47 מִהַשְּׁבָת³⁹ [=כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ מִתְבָּרְכִים מִהַשְּׁבָת], הִנְנוּ דִּלָּא זֶה בְּלֹד
48 שְׁשִׁבַּת מִקְדָּשׁ מְכָל הַיָּמִים, אֵלָא עוֹד זֹאת, שֶׁהִיא מְשֻׁפָּעַצַּע
49 בָּהֶם? אֵף הָעֵנִין הוּא, דְּז' יָמֵי הַשָּׁבוּעַ הֵם שְׁבָעַת יָמֵי הַבְּנִין
50 - שְׁבָעַת יְמֵי הַשָּׁבוּעַ הֵם כִּנְגַד שִׁשֶּׁת הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וּמִדַּת הַמַּלְכוּת, שֶׁהֵם

בְּוִנִים' אֶת הָעוֹלָם, דְּשִׁשֶּׁת

יָמֵי הַחֹל הֵם בְּזְעִיר אֲנָפִין

כְּמוֹ שְׁכַתּוּב⁴⁰ שִׁשֶּׁת

יָמִים עָשָׂה הָוִי אֶת

הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ

וְאִיתָא בְּזִהְרָא⁴¹ כָּל יוֹמָא

וְיוֹמָא עֲבִיד עֲבִידָתִי [=כָּל

יוֹם וְיוֹם פִּעַל פִּעּוּלָתוֹ בְּבְרִיָּאָה

עֲלִידִי הַמִּידָה הַשִּׁיכָת לֹאוֹתוֹ

יוֹם, וְשִׁבְתָּ הִיא מַלְכוּת

(כְּנ"ל). וְלִכְּן, מִצַּד זֶה

שֶׁהַמַּלְכוּת יִרְדָּה לְמַטָּה,

וּבְפָרָט מִצַּד יִרְדָּתָהּ

לְעוֹלָמוֹת בְּרִיָּאָה-יִצִּירָה-

עֲשִׂיָּה דְּרִגְלִיָּה יִרְדּוֹת

כו', הַשְּׁבָת (מַלְכוּת)

מִקְבֵּלָת מְשֻׁשֶׁת יָמֵי הַחֹל

(זְעִיר אֲנָפִין), שֶׁהוּא עֵנִין

עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים (בְּרוּר

הַנֶּפֶשׁ הַפְּהֵמִית וְכָל

הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים)

דְּשִׁשֶּׁת יָמֵי הַחֹל וְכֵנ"ל

סִעִיף ד' שְׁעִיִּדִי הַקִּירוֹב פְּנִימִי

לְאַלְקוֹת בּוֹמֵן הַתְּפִילָּה מִמְשִׁיכִים

אוֹר אֱלוֹקֵי דְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים.

וְנִתְבָּאֵר שֶׁם, שְׁעַל יְדֵי

שְׁמִשְׁכִּים אוֹר בְּעֵנִינִים

הַגְּשָׁמִיִּים, מוֹסִיף זֶה עֲלִיו גְּדוֹל

בְּנִשְׁמָה, וְכֵן הוּא לְעֵנִינֵינוּ:

אֲמָנָם לְאַחֲרִי (וְעַל יְדֵי)

עֲבוֹדָה זֹו נַעֲשֶׂה (בְּשִׁבְתָּ)

עֲלִית הַמַּלְכוּת מִבְּרִיָּאָה-

יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה עַד עֲלִיָּה

לְשִׁרָשׁ וּמִקְוָרָה, וְאֵז

מִתְעַלִּית לְמַעְלָה מְזַעֵיר

אֲנָפִין עַד שְׁמִשְׁפָּעַת גַּם

לְכָל שִׁשֶּׁת יָמֵי הַחֹל

(זְעִיר אֲנָפִין), דְּמִיָּגִיָּה

מִתְבָּרְכִין כְּלָהּ יוֹמִין.

(ז) וְזָהוּ לָכֵה דוֹדִי לְקִרְאָת

כְּלָהּ פְּנִי שְׁבָת נִקְבְּלָה,

שֶׁהוּא בְּקִשָּׁת נִשְׁמוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יִשְׂרָאֵל שְׁתַּהֲיָה הַמִּשְׁכָּה הַזֶּה עִיר אֲנֹפִין בְּמִלְכוּת. וּשְׁנֵי שְׁלָבִים
2 ב"לכה דודי": דְּתַחֲלֵת הַהִמְשָׁכָה הִיא לָכָה דּוּדֵי לְקִרְאָת פֶּלָה,
3 הַלִּיכָה בְּלִבָּד - 'קִירֹב חִיצוֹנִי' (כנ"ל), וְעַל יְדֵי זֶה פָּנִי שַׁבָּת
4 נִקְבְּלָה, שֶׁהוּא הַהִמְשָׁכָה פְּנִימִית, פָּנִי שַׁבָּת⁴², שְׁמִתְגַּלְגָּה
5 בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַמִּלְכוּת
6 וְעַד כֵּמוֹ שֶׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת 1
7 בְּעֵתִיק (כנ"ל סעיף ה'). וְלָכֵן 2
8 נִקְבְּלָה לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁגָם 3
9 זַעִיר אֲנֹפִין מְקַבֵּל 4
10 מ(שָׁרֵשׁ ה)מִלְכוּת⁴³, 4
11 אֵשֶׁת חֵיל עֲטָרַת בַּעֲלָה. 5
12 וְכֵמוֹ שֶׁהוּא לְמַעֲלָה 6
13 בְּזַעִיר אֲנֹפִין וּמִלְכוּת, עַל 7
14 דֶּרֶךְ זֶה הוּא בָּכָל מִשְׁפִּיעַ 8
15 וּמְקַבֵּל, שֶׁעַל יְדֵי הַמְקַבֵּל 9
16 נִתְּוֶסֶף בְּהַמְשָׁפִיעַ, וְלֵכֵן 10
- נאמר: וּמִתְלַמְּדֵי יוֹתֵר מִכָּלם. וּבִפְרָט בְּחֶתֶן וְכָלָה לְמִטָּה,¹⁷
שְׁדוּקָא עַל יְדֵי הַהִמְשָׁכָה פְּנִימִית, הִנֵּה אֵשֶׁת חֵיל עֲטָרַת¹⁸
בַּעֲלָה, וְנִרְמַז זֶה בַּפְּסוּק: הַכֹּל הָיָה מִן הָעֶפְרָא⁴⁴ - דּוּקָא בַּעֲפֹר, הַנִּמְשָׁל¹⁹
לְסִפִּירַת הַמִּלְכוּת - סִפִּירָה הָאֲחֵרוֹנָה, מִתְגַּלְגָּה כּוּחַ הָאֵין-סוֹף לְהַצְמִיחַ כָּל מִינֵי²⁰
הַצִּמְחִים. שֶׁעַל יְדֵי זֶה²¹
נִמְשָׁךְ כַּח הָאֵין סוֹף²²
בְּדוֹר יִשְׂרָאֵל וּבְרֹךְ בְּבָנִים²³
וּבְנֵי בָנִים עוֹסְקִים בְּתוֹרָה²⁴
וּמִצְוֹת.²⁵
- אֲנֹפִין בְּמִלְכוּת. דְּתַחֲלֵת הַהִמְשָׁכָה הִיא לָכָה דּוּדֵי
לְקִרְאָת פֶּלָה, הַלִּיכָה בְּלִבָּד, וְעַל יְדֵי זֶה פָּנִי שַׁבָּת
נִקְבְּלָה, שֶׁהוּא הַהִמְשָׁכָה פְּנִימִית, פָּנִי שַׁבָּת⁴², שְׁמִתְגַּלְגָּה
בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַמִּלְכוּת וְעַד כֵּמוֹ שֶׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת
בְּעֵתִיק. וְלָכֵן נִקְבְּלָה לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁגָם זַעִיר אֲנֹפִין מְקַבֵּל מ(שָׁרֵשׁ ה)מִלְכוּת⁴³,
אֵשֶׁת חֵיל עֲטָרַת בַּעֲלָה. וְכֵמוֹ שֶׁהוּא לְמַעֲלָה בְּזַעִיר אֲנֹפִין וּמִלְכוּת, עַל דֶּרֶךְ זֶה
הוּא בָּכָל מִשְׁפִּיעַ וּמְקַבֵּל, שֶׁעַל יְדֵי הַמְקַבֵּל נִתְּוֶסֶף בְּהַמְשָׁפִיעַ, וּמִתְלַמְּדֵי יוֹתֵר
מִכָּלם. וּבִפְרָט בְּחֶתֶן וְכָלָה לְמִטָּה, שְׁדוּקָא עַל יְדֵי הַהִמְשָׁכָה פְּנִימִית, הִנֵּה אֵשֶׁת
חֵיל עֲטָרַת בַּעֲלָה, וְהַכֹּל הָיָה מִן הָעֶפְרָא⁴⁴. שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ כַּח הָאֵין סוֹף בְּדוֹר
יִשְׂרָאֵל וּבְרֹךְ בְּבָנִים וּבְנֵי בָנִים עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת.

(42) ראה ד"ה סמוכים לעד הנ"ל (ע' 6 [ע' קנא-ב]). (43) ראה שם רפ"ב. (44) קהלת ג, כ. וראה לקו"ת שה"ש מ, א. אגה"ק סוס"כ.

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום א' בו כותב שמשנתך בשיעורי לימוד חסידות בש"ק אבל כל השבוע טרוד הוא במאד, הנה מובן שאין זה מספיק כלל וכלל, וע"פ מרז"ל המקבל עליו עומ"ש מבטלין כו' הנה כשיטריד מוחו בלימוד התורה בכלל ובלימוד נשמתא דאורייתא היינו תורת החסידות בפרט ימעט ממנו טרדות אחרות,

ונוסף על זה הנה מוכרח שיהי' חקוקים בזכרוננו פרקי משניות ופרקי תניא ובמילא אף כשהוא טרוד יוכל לחזור עליהם בעל פה.

הסברא להחליף הדירה שלו מפני ששכניו אינם כדבעי נכונה היא, ויה"ר מהשי"ת שיהי' משנה מקום משנה מזל לטוב ולברכה ופרנסה כדי שיוכל לעבוד השי"ת מתוך הרחבת הדעת.

והשי"ת ימלא ימי הריון זוגתו תחי' כשורה ובנקל ותלד זח"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

בברכת כוח"ט.

בס"ד. שיחת יום ג' פ' תצא, ז' אלול ה'תש"נ

- להילדות דמחנה קיץ "אמונה" תחיינה -

בלתי מוגה

- 1 א. לאחר תפלת מנחה תקעו תשר"ת תש"ת תר"ת ואחר כך אמרו את הי"ב פסוקים ומאמרי חז"ל.
- 2 ב. נהוג להפגש מדי שנה בימי חודש אלול - חודש החשבון כיצד התנהגו בחדשי השנה שחלפו, כדי לקבל
- 3 תוספת כוח והתחזקות להנהגה בימי חודש אלול, עד יום ראש השנה הבא עלינו לטובה, על ידי ההתבוננות
- 4 בכך שעדיין נשארו כשלושה שבועות שבהם "המלך בשדה"¹, היינו שעומדים בימי הרחמים דחודש אלול
- 5 ובמעמד ומצב שנמצאים בשדה יחד עם מלך מלכי המלכים הקב"ה, כידוע שימי חודש אלול הם "שדה" ביחס
- 6 למעמד ומצב של בני ישראל בראש השנה ובימים טובים שבהמשך חודש תשרי שהוא "מרובה במועדות"².
- 7 ולהעיר ממעלת המועדים דחודש תשרי בשנה זו שתיכף לאחר שני ימי ראש השנה בא יום השבת, וכן
- 8 לאחר שני ימי חג הסוכות, וכן לאחר שני הימים האחרונים של חג הסוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה, שגם
- 9 אחריהם בא יום השבת - וכאשר ישנם שלושה ימים רצופים של קדושה, יש לזה תוקף וחוזק מיוחד, התוקף
- 10 ד"חזקה"³, וכפי שרואים במוחש גם בהנהגת בני אדם, ואתן רואות בהנהגה שלכם, שכאשר עושים דבר שלוש
- 11 פעמים בזה אחר זה, יש לזה תוקף וחוזק מיוחד והשפעה מיוחדת ביחס לימים הבאים.
- 12 ויתירה מזו: עצם הידיעה שימים אלו (ימי "חזקה" של קדושה) עומדים לבוא, משפיעה כבר עתה לקבל
- 13 החלטות טובות ביחס להנהגה בימים אלו.
- 14 ג. בכל זה יש מעלה מיוחדת לבנות ישראל, על פי המנהג הידוע⁴ שגם ילדות קטנות ביותר מדליקות נרות
- 15 בערב שבת ויום טוב ומאירות את כל הבית, בנוסף לנרות שהאם מדליקה, ואדרבה - המנהג הוא שהבת מדליקה
- 16 לפני האם, ונמצא שדוקא הבת היא הראשונה להדליק את הנר ולהאיר את הבית באור "נר מצוה ותורה אור"⁵,
- 17 מתוך ידיעה שגם לאחר ההדלקה על ידי האחיות המבוגרות והאם, עדיין נשארת בידן הזכות שהן הדליקו
- 18 ראשונות ועל ידי ההדלקה שלהן התחיל כל הבית להאיר, והאמא עומדת לידה ויש לה הנאה מזה שהקב"ה
- 19 בירך אותה בבת טובה, והבת עצמה נהנית הנאה כפולה, מזה שבמעשיה היא מקיימת "כבוד את אביך ואת
- 20 אמך"⁶, נוסף לכבודו של הקב"ה על ידי קיום מצוותיו, וכמובן גם מנוסח הברכה שכל ילדה מברכת - "אשר
- 21 קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת" או "של יום טוב" - היינו שהיא מודיעה ומזכירה, מברכת את
- 22 הקב"ה ונותנת לו תודה על שציוה לנו, הנשים והבנות, להאיר את הבית היהודי שיאיר ויזרח באור מיוחד של
- 23 שבת ויום טוב בכלל ובמיוחד היום טוב דראש השנה, שיש לו פעולה של תוספת אור על כל השנה כולה.
- 24 וכשם שעצם הידיעה על כך פועלת לקבל כבר עתה החלטות טובות בכיוון זה, כך עצם הידיעה וההחלטה
- 25 פועלת כבר עתה הוספה בהמשכת ברוכותיו של הקב"ה, שבנוסף לכל הברכות שהקב"ה מברך את כל אחד ואחת
- 26 מישראל, אנשים נשים וטף וגם קטני קטנים - זוכות ילדות אלו לתוספת ברכה מיוחדת לעצמן ולכל בני
- 27 המשפחה, שיחד עם המשכת האור ד"נר מצוה ותורה אור" זוכות גם להמשכת אור כפשוטו, כלומר שכתוצאה
- 28 מחיים מאירים ברוחניות זוכים גם לחיים מאירים בגשמיות, בשלימות הבריאות וללא שום דבר שאינו מאיר,
- 29 וכל החיים מלאים אור, החל מכתובה וחתימה טובה לכל השנה הבאה עלינו לטובה, כמנהג ישראל⁷, החל
- 30 מראש חודש אלול, שכאשר יהודים נפגשים, וכן כאשר ילדים מדברים עם חבריהם וילדות עם חברות שלהן
- 31 - מברכים זה את זה בכתובה וחתימה טובה.
- 32 ד. ויש להוסיף עוד במעלת השנה הבאה עלינו לטובה:
- 33 בחודש אלול השתא מסיימים את שנת תש"נ, "שנת החמישים", שבני ישראל פירשו את הראשי תיבות שלה
- 34 - "הי' תהא שנת ניסים", ועתה עומדים לקראת ראש השנה של השנה הבאה, שבראשי התיבות שלה ישנה
- 35 תוספת אל"ף והרמז בזה הוא "אראנו ניסים" או בלשון הכתוב⁸ - "אראנו נפלאות", היינו שביחס לשנה זו

(5) משלי ו, כג.

(6) יתרו כ, יב.

(7) ראה מטה אפרים או"ח סתקפ"א ס"ט.

(8) מיכה ז, טו.

(1) ראה לקו"ת ראה לב, ב.

(2) שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ב ס"ב.

(3) ראה ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(4) ראה לקו"ש חט"ו ע' 168 ואילך. ח"י ע' 146 ואילך. ועוד.

הקב"ה כבר הבטיח שיהיו "נפלאות", ובודאי תהיה הוספה על הניסים בשנה זו, והעיקר שלקראת השנה הבאה עלינו לטובה ישנה תקוה חזקה, שבשנה זו כבר נזכה להאור דגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, שאז יהי' המשיח והוספה בניסים ונפלאות בכל יום ויום במשך השנה, שנת החמישים ואחת.

ובהתאם לטבע האדם, מובן שכאשר ישנה הוודאות שבעתיד הקרוב, בעוד כמה שבועות, בתוך חודש, יראה הקב"ה ניסים רבים, אזי בהמשך לזה שאצלו גופא ישנה ודאות מוחלטת, הוא משפיע בכיוון זה גם על כל המשפחה שגם הם יתחזקו יותר בבטחונם בהקב"ה, ויתחזקו יותר בהנהגה בדרכיו של הקב"ה, ובעיקר בכל השייך להנהגה בקשר לאור המצוות, ובפרט האור דנרות שבת ויום טוב שנמסר במיוחד לנשי ובנות ישראל, כנ"ל.

ה. בחודש אלול גופא (חודש החשבון וההכנה לשנה הבאה, כנ"ל) כבר עברו שבעה ימים, היינו שכבר היה יום ראשון השייך לאלול, יום שני, יום שלישי, יום רביעי, יום חמישי, יום שישי וגם יום השבת קודש שהיו חודרים ברוח המיוחדת דחודש אלול, וממילא כעת ישנה הדגשה יתירה על העבודה דחודש אלול. ובפרטיות יותר: ענינו של חודש אלול הוא, כפי שנרמז בראשי תיבות אלול - "אני לדודי ודודי לי", שבמשך כל ימי החודש, היהודי ("אני") נמצא ביחד עם הקב"ה ("דודי"), כלשון הכתוב "אני - לדודי", וההנהגה של כל אחד ואחת מישראל פועלת מיד שבהמשך ל"אני לדודי" יהיה "דודי לי", שהקב"ה מתקרב אל כל אחד ואחת מישראל, אל כל אשה וכל בת שמקיימת את מצות הדלקת נרות שבת ויום טוב (ובפרט בתוספת המעלות בשנה זו, כנ"ל).

וגם בענין זה (כמו לגבי הידיעה שמועדי תשרי הבאים עלינו לטובה הם בג' ימי קדושה רצופים ובהמשכת הברכות מהקב"ה) - כיון שמדובר בבנות שקיבלו חינוך יהודי והתרגלו להתנהג ברוח חדורה במנהגי ישראל ועל אחת כמה וכמה מצוות התורה, ובמיוחד המצוות השייכות להן, הרי עצם הידיעה שמצוות הדלקת נרות שבת קודש ויום טוב מוסיפה בעניני אלול (וגורמת שיהיה "דודי לי"), פועלת תוספת אור בלב ובנשמה ("ליכטיק אין האַרצן און ליכטיק אין נשמה") וממילא נעשה יותר אור בכל הבית, שכבר בתחילת חודש אלול זוכים לאור גדול יותר מאשר בכל החדשים ואפילו יותר מאשר החדשים האלו שיש בהם ימים טובים, כי מיד בהתחלת החודש נמצאים כבר במצב ד"אני לדודי ודודי לי" והולך ומוסיף מיום ליום בשאר ימי החודש כאשר המלך בשדה, כמשל הידוע⁹ של אדמו"ר הזקן שבמשך כל ימי חודש אלול הקב"ה דומה למלך שיוצא מהארמון אל השדה ושם הוא פוגש את אנשיו, היינו בני ישראל, והילדים בפרט שהרי "נער ישראל ואהבהו"¹⁰, הקב"ה אומר שכל יהודי נחשב אצלו וקשור בו בקשר מיוחד וביחס מיוחד כמו יחס של אבא ל"נער", ילד קטן - "ואהבהו".

ומובן גודל העילוי של אהבת הקב"ה, שהרי (כפי שאמרתן זה עתה) - "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"¹¹, והוא בורא השמים והארץ וכל צבאיהם (כמרוז ב"את השמים" ו"את הארץ"¹²).

ובנוגע למעשה בפועל:

"שמים" בחיי האדם היינו לימוד התורה וקיום המצוות, ו"ארץ" בחיי האדם היינו ענינים גשמיים, חיי היום יום באכילה ושתיה ושינה - והפעולה דחודש אלול היא שגם זה יהיה באופן מאיר ("אז ער האָט אַ ליכטיקן עסן און אַ ליכטיקן טרינקען און אַ ליכטיקן שלאָפן"), על ידי זה שלפני כל אכילה ושתיה מברכים ברכה שבה מזכירים את הקב"ה ונותנים לו תודה על האוכל ועל השתיה שהוא נותן וגם לפני השינה קוראים קריאת שמע שהתחלתה בפסוק (שאמרתן זה עתה) "שמע ישראל הוי' אלוהינו הוי' אחד"¹³, שמזכיר לאדם תמיד על הקב"ה שהוא "אחד" - מלך אחד ויחיד על כל העולם, ותיכף לאחר פסוק זה ממשיכים ואומרים את הפסוק הבא (לפי סדר הפסוקים בחומש) - "ואהבת את הוי' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך"¹⁴, ותוכנו - אשר כשם שהקב"ה אומר על כל אחד ואחת מישראל ועל הילדים בפרט "ואהבהו", כך גם אהבת בני ישראל והילדים בפרט להקב"ה ("אני לדודי"), היא באופן שמקיפה וחודרת את כל פרטי החיים - "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", היינו כל המעשים, כל הדיבורים ואפילו כל המחשבות הם רק בעניני יהדות, אודות הקב"ה והתורה ומצוותיה, והמחשבה דיבור ומעשה הם באופן כזה בחיי היום יום, גם באכילה ושתיה ואפילו בשינה, וכאמור, שקודם

(12) ראה פרש"י שם, יד.

(13) ואתחנן ו, ד.

(14) שם, ה.

(9) שה"ש ו, ג ובשעה"פ עה"פ.

(10) הושע יא, א.

(11) בראשית א, א.

1 השינה מזכירים את שמו של הקב"ה ואומרים ש"ה' אחד" ובהמשך לזה השינה היא "א' געשמאקער שלאָף און
2 א' געזונטער שלאָף" ואחר כך קמים בבוקר בתוספת בריאות לגבי היום שלפני זה, בהוספה מיום ליום,
3 וכפי שרואים בעניני חודש אלול גופא שבכל יום ויום אומרים "לדוד ה' אורי", שהתחלה בזה היא ביום
4 הראשון לחודש אלול¹⁵, ולאחר שזה כבר התקיים ביום זה, הרי ביום השני חוזרים ואומרים פרק זה עוד הפעם,
5 וכן בכל יום ויום במשך הימים הבאים (וגם לאחר שכבר עבר שבוע שלם וכו'), כי בכל יום ויום מוסיפים בזה
6 עוד וכו', וגם זוכים לתוספת ברכות מהקב"ה מיום ליום, כנ"ל.

7 ו. ויש לקשר זה לשמו של המחנה קיץ - "קעמפ אמונה":
8 אודות מעלת האמונה אמרו חז"ל¹⁶ - "העמידן על אחת", היינו שהאמונה נותנת "עמידה", תוספת כוח
9 ותוקף, בכללות לימוד התורה וקיום המצוות, וכהמשך דברי חז"ל¹⁶ - "שנאמר¹⁷ צדיק באמונתו יחיה" (וידוע
10 הפירוש אל תקרי 'יחיה' אלא יחיה¹⁸), דקאי על כל אחד ואחת מכן, "ועמך כולם צדיקים"¹⁹, שענין האמונה
11 הוא בחזק ובתוקף בכל אחד ואחת מישראל, גם הבנים וגם הבנות ומביאים וממשיכים את האמונה בחיי היום
12 יום החל מלימוד התורה וקיום המצוות.

13 ועל דרך זה בנדון דידן שהחינוך שקיבלו במחנה הקיץ נמשך על כל השנה כולה, ונותן חיזוק ותוספת חיות
14 בלימוד התורה וקיום המצוות כל ימות השנה, שהילדים יאירו את הבתים שלהם באור האמונה על ידי זה
15 שיביאו לביתם את החינוך שקיבלו ב"קעמפ אמונה" ששם קיבלו ונתמלאו ("אנגעזעטיקט") יותר ממה שקבלו
16 קודם לכן בימות השנה, במשך החדשים הקודמים, והזמן גרמא ומסייע - לאחר הכניסה לחודש אלול של
17 "שנת החמישים" שהיא "שנת ניסים" וימי ההכנה לשנת "אראנו נפלאות" (כנ"ל), והעיקר - שכל אחד ואחת
18 מכן ומאתנו, בתוך כלל ישראל, מקוה ומצפה שתיכף ומיד ממש נזכה ל"נפלאות" האמיתיות והעיקריות, והנסים
19 האמיתיים והעיקריים - גאולה האמיתית והשלמה.

20 והמעשה הוא העיקר שבהמשך הימים דחודש אלול יתנהגו כראוי לימים שבהם "המלך בשדה", שגם אלו
21 הנמצאים ב"שדה" הולכים יחד עם המלך ומיום ליום מוסיפים בקיום מצוות התורה, על פי הידיעות שנוספות
22 כתוצאה מההוספה בלימוד פרטי המצוות בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, והלימוד מביא לידי מעשה בהנהגה
23 בפועל בחיי היום יום של כל אחד ואחת מכם, בתוך כלל ישראל,

24 והוספה זו פועלת הוספה בברכותיו של הקב"ה, שכאשר הוא רואה שבני ישראל בכלל והילדים בפרט, ובנות
25 ישראל בפרט פרטיות, קיבלו החלטות וקיימו בפועל להוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות, הרי זה פועל
26 שהימים האחרונים בחודש אלול יהיו "שנת ניסים" באופן הכי נעלה, שכבר בחודש אלול יהיו נסים גלויים
27 באופן ד"אראנו נפלאות", החל מהנס העיקרי, שתיכף ומיד תהיה הגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח
28 צדקנו וממשיכים לעלות מחיל אל חיל עד "יראה אל אלקים בציון"²⁰, בירושלים שהיא עיר הבירה של כל ארץ
29 ישראל, ובירושלים גופא - בהר הבית, ובבית שעל ההר, בית המקדש, ובמיוחד בקודש הקדשים,
30 אמן, כן יהי רצון, ותיכף ומיד ממש.

* * *

31 ז. כנהוג בכינוסים כגון דא, עומדים (גם) על הקשר לפרשת השבוע (ובפרשה גופא - החלק השייך ליום
32 זה במיוחד, והיום - חלק השלישי בפרשת כי תצא), ובהקדים שכיון שמדובר בפרשה ב"תורה" לשון הוראה²¹,
33 מובן שיש בפרשה הוראה לכל אחד ואחת מישראל, ובמיוחד לילדי ישראל, "נער ישראל ואוהבהו", שיש להם
34 שייכות מיוחדת לתורה, כי נתינת התורה וקבלת התורה היו בזכות הילדים.
35 והנה, התחלת הפרשה מתחילה בחידוש מיוחד, שלא כפי שהיה אפשר לצפות על דרך הרגיל:
36 בתחילת הפרשה נאמר "כי תצא למלחמה על אויבך . . . ושבת שביר". והחידוש והשינוי הוא בדיוק הלשון
37 "על אויבך", שכן, הלשון הרגיל בתורה במקומות אחרים כיוצא בזה הוא "עם אויבך" או "נגד אויבך", אבל
38 כאן הלשון הוא יוצא מהכלל - "על אויבך".

(19) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(20) תהלים פד, ח.

(21) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד.

(15) ספר המנהגים חב"ד ע' 53.

(16) מכות בסופה.

(17) חבקות ב, ד.

(18) ראה לקר"ח ח"א קמא, ב. ועוד.

והענין בזה:

פרשת כי תצא נקראת תמיד בחודש אלול, הזמן שבו "המלך בשדה" (כנ"ל). והנה בעצם כל יהודי מרגיש את זה, ואף על פי שהגוף אינו מרגיש, הנשמה מרגישה - "מזלייהו חזי"²², והנשמה פועלת ומשפיעה על הגוף, כפי שאומרים בכל בוקר בתחילת היום - "מודה אני לפניך (לפני הקב"ה בעצמו) שהחזרת בי נשמותי", שנותנים תודה להקב"ה שהחזיר לכל אחד ואחת מישראל את הנשמה ש"אתה בראתה" ו"טהורה היא" ומובן שכאשר היא באה בגוף, היא משפיעה על הגוף ועושה את הגוף של כל יהודי, והילדים בפרט, עוד יותר "טהור", מזוכך ומלא אור ומקבלים עוד יותר ברכות מאת הקב"ה.

ובפרטיות יותר:

לכל אחד ואחת מישראל, והילדים בפרט, ישנה שליחות מהקב"ה להביא את אור היהדות בתוך ביתו, בחדר שבו אוכל ושותה וישן, ולהמשיך להאיר בכל הבית. ושליחות זו ניתנה לכל אחד ואחת במיוחד, היינו שגם כאשר כל שאר בני הבית, אביו ואמו אחים ואחיות, כבר מביאים אל הבית אור ד"נר מצוה ותורה אור", אף על פי כן ישנה שליחות מיוחדת לכל ילד בפני עצמו, שבכוח ה"נשמה שננתת בי" ש"טהורה היא" - יביאו אל הבית עוד יותר אור, והאור ילך ויתפשט בכל העיר ויביא אור לכל העיר.

ואפילו כאשר נמצאים בזמן הגלות וגרים בעיר שבני ישראל אינם הרוב בה, וממילא אפילו בשכונה יהודית גופא, השכונה היא רק חלק מכל העיר שבה רוב התושבים הם גויים ואילו היהודים הם "אתם המעט"²³, כך שמלבד השכונה היהודית יש בעיר עוד כמה וכמה שכונות ובהן כמה וכמה דירות ולכן היא זקוקה לתוספת אור, שכן בין הגויים יכולים להיות כאלו שהנהגה שלהם ביחס לבני ישראל היא שלא כדבעי,

וגם אם הגויים כן נוהגים כדבעי בענין זה, סוף סוף כללות העיר צריכה תוספת אור כי על פי התורה לא ניתנו לגויים המצוות שניתנו לבני ישראל. ולדוגמא - לגוי אין ציווי לאכול דוקא אוכל כשר וביכלתו לאכול כל דבר²⁴.

[ויש להוסיף, שבהכרח שהאור יגיע לכל העיר, שהרי צריך לחיות בשלום גם עם הגויים, כיון ששלום הוא דרך התורה ש"דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום"²⁵, ואף על פי ש"דתיהם שונות מכל עם"²⁶ ובני ישראל לא אוכלים את מאכלי הגויים, הרי זה באופן של שלום, היינו שכאשר הגוי שואל מפני מה לא אוכלים את המאכלים שלו, מסבירים לו שלכל דבר בעולם ולכל אדם יש שליחות בעולם המיוחדת לו, והשליחות של כל העמים היא לקיים שבע מצוות בני-נח (ובכללם - לעבוד את ה', לתת צדקה, להזהר מגזל וכו') וכאשר הם מקיימים את השליחות הזו אזי הם זוכים לברכות מאת הקב"ה בתור גוים, שיהיו עם בריא ועם טוב שמפיץ צדק ויושר וכו', אבל לבני ישראל יש שליחות מיוחדת להם, ואין זה פלא שלכל אחד יש שליחות אחרת, כפי שרואים שבגוף אחד יש אברים שונים שלכל אחד מהם יש שליחות שונה ואינו דומה שליחות הלב והמוח לשליחות היד והרגל וכו', ובזה גופא - גם ליהודי וגם לגוי יש באופן כללי אותה שליחות בענין הרגליים לרוץ לקיים את ציווי הקב"ה, אלא שבכל אחד מהם מדובר בריצה למצוות שלו].

וכיון שמדובר במילוי רצון הקב"ה, מובן שכל אחד ואחת מהם עושה כל התלוי בו לסייע לזולת לקיים את המצוות שלו, שהגויים מסייעים לבני ישראל לקיים את התרי"ג מצוות שלהם ובני ישראל מסייעים לגוים לקיים את המצוות שלהם, כמדובר כמה פעמים אודות פסק הרמב"ם²⁷ שגם זה נכלל בשליחות המיוחדת לבני ישראל.

ח. כאשר ילד יהודי מתבונן בשליחות זו הוא יכול לבוא ולשאול: כיון שלפועל הוא גר בין גויים והם כן אוכלים מאכלים לא כשרים ועדיין עומדים בזמן הגלות, לפני הגאולה, ובני ישראל הם "המעט מכל העמים" (כמפורש בספר דברים²⁸ שלומדים בשבועות דחודש אלול), נשאלת השאלה - מנין לוקחים את הכוח הדרוש שלא להתפעל מהגויים הרבים, אלא אדרבה להביא בכל העולם את האור דתורה ומצוות?

שנברא ע"י הקב"ה בורא שמים וארץ וכל העמים שבארץ.

(25) משלי ג, יז.

(26) אסתר ג, ח.

(27) הל' מלכים ספ"ח. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 132 ואילך. וש"נ.

(22) מגילה ג, א. וש"נ.

(23) ואתחנן ז, ז.

(24) ובלבד שלא יזיק את בריאותו, כי אע"פ שבני-נח לא נצטוו

על "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", פשוט שב"נ אינו רשאי להזיק דבר

ויתירה מזו:

לא זו בלבד שישנם גויים רבים שלא מקיימים תורה ומצוות, ישנו גם "אויבך" שמפריע ומנגד לתורה ומצוות, שהוא היצר הרע, ה"אויב" האמיתי של יהודי, שזוהי שליחותו, לנסות לשכנע יהודי לעשות הרע בעיני ה', והוא מביא ראיה מכל הגויים מסביב וטוען שכיון שהם אוכלים מזון לא כשר, כדאי שגם הוא יטעם מזון כזה רחמנא ליצלן ויראה איך זה ישפיע עליו, והיצר הרע הוא אומן במלאכתו²⁸ שאינו מראה בגלוי שהוא "אויב", אלא מראה עצמו ל"אוהב", שנמצא בתוך האדם, בחלל השמאלי שבלב (כדברי אדמו"ר הזקן בתניא²⁹) ומראה עצמו כאילו אינו יצר הרע אלא יצר טוב, וממילא הוא עלול לפתות את האדם לנהוג כמו הגויים באמרו - הנה הגויים אוכלים לא כשר ואין זה סותר למצוות שלהם, ולכן שגם היהודי ינסה על כל פנים לעשות כן חס ושלום...

ולכן בא ילד יהודי ומבקש מהקב"ה:

כיצד יוכל לא לשמוע בעצת היצר, הרי היצר נמצא בחלל השמאלי שבלבו וטוען שהקב"ה ברא אותו ונתן אותו בלב האדם וזה גופא הראי' שאינו רע אלא טוב (וכידוע שכאשר מישהו רוצה לעשות רע לזולת חס ושלום, הרי הרע הגדול ביותר הוא זה שלובש מסיכה ומסתיר את עצמו כאילו שהוא טוב ולא רע)?

ובשאלה זו הוא פונה אל המחנך שלו, אל אביו ואמו ואחיו ואחותו הגדולים:

איך הוא יכול לעמוד מול הטענה הרעה של היצר הרע ולא לחשוב שהדבר בא מהיצר הטוב, אלא יידע את האמת שטענות אלו באות מהיצר הרע?

והילד היהודי מוסיף וטוען: בשביל מה בכלל יש יצר הרע, הרי הקב"ה היה יכול לברוא רק יצר טוב ואז בכלל לא הי' הנסיון לעמוד מול היצר שנמצא בחלל השמאלי שבלב והוא "אויב" שמראה עצמו כ"אוהב" וצריך להכנס לטענות ומענות עמו, ובמקום לנצל את הזמן ללימוד התורה, נתינת הצדקה וקיום שאר המצוות, צריך להתעסק עם היצר הרע?!

ט. על כך בא המענה בפרשת השבוע - "כי תצא למלחמה על אויבך":

הקב"ה אומר לבני ישראל, שאמנם יש מלחמה עם היצר הרע, אבל ביחד עם זה באה ההודעה שמיד עם היציאה - "כי תצא למלחמה", הרי בו ברגע שילד יהודי מחליט ללחום ב"אויב" האמיתי ולעמוד נגד היצר הרע, אזי כבר בתחילת המלחמה הוא נמצא "על אויבך", שעומד במעמד ומצב גבוה ונעלה יותר מהאויב הוא היצר הרע, וממילא לא יחשוש מפניו, וכפי שרואים במלחמה גשמית שכאשר נמצאים למעלה, מעל האויב, אזי בנקל לנצח את האויב.

והכתוב ממשיך - "ושבית שביו": לא זו בלבד שמנצחים את היצר שמכאן ולהבא לא יוסיף להתנגד חס ושלום ואפילו לא יהיה צורך להתווכח עמו, אלא יהיה גם "ושבית שביו" - שגם אותם ענינים שבהם היצר הרע הצליח בעבר (ולא שהוא ניצח חס ושלום אלא הקב"ה העמיד את בני ישראל בנסיון ונתן לו רשות שכמה ענינים יהיו "בשביו" אצלו), גם הם חוזרים לבני ישראל, "ושבית שביו" של האויב.

ובפרטיות יותר:

יתכן שבימים הקודמים, לפני התחלת חודש אלול שבו "המלך בשדה", כאשר עמדו בחודש רגיל, ובפרט החודש שבו נחרב בית המקדש, היה מצב שבו היצר הרע בא לילד היהודי ואמר לו - רואה אתה שבית המקדש חרב ועדיין נמצאים בגלות ואפילו בארץ ישראל עוד לא נבנה בית המקדש ועל ידי זה הצליח היצר הרע שבאזיה ענינים יהיה "ושבית שביו", הנה על זה באה ההבטחה בפרשת השבוע שלכל לראש יהודי נמצא "על אויבך" והאמת היא שביכולתו לנצח את היצר הרע וללמוד תורה ולקיים מצוות מבלי להתפעל מהיצר הרע כלל ולנצל כל רגע פנוי ללימוד התורה וקיום המצוות, ונוסף על זה יהיה גם "ושבית שביו", כולל גם שבית המקדש שלעת עתה נמצא "בשביה" לאחר שברשות הקב"ה - היצר הרע הצליח להביא גרון ולהחריב את הבית - יחזור מהשביה ויבנה, שהרי כל עניני הבריאה יצאו מה"שביו" וכולם יראו בגלוי ש"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ובכלל זה שכולם יראו בגלוי, למטה בארץ, את "מקדש אדני" כוננו ידך³⁰ מקדש בנוי ומשוכלל עומד על תילו, על הר הבית, בירושלים עיר הקודש, בארץ ישראל (שתתפשט בכל הארצות³¹),

(30) בשלח טו, יז.

(31) יל"ש ישעי' רמז תקג. ועוד.

(28) ראה שבת קה, ב.

(29) ריש פרק ט.

1 ויתקיימו כל ההבטחות שבספר דברים עד סוף הספר - בגלוי "לעני כל ישראל", כמו הנפלאות והאותות
 2 והמופתים שעשה משה רבינו בגאולת מצרים - "גואל ראשון הוא גואל אחרון"³², כפי שבא בפועל על ידי דוד
 3 מלכא משיחא, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.
 4 ויהי רצון שמהדיבור בכל ענינים אלו יהיה מיד קיום ההבטחה ד"ושבית שביו" ועד לחזרת והשבת עיקר
 5 השבי - "מקדש אדניי כוננו ידיך", ותיכף ומיד ממש,
 6 אמן כן יהי רצון.

* * *

7 י. נהוג לסיים במצות הצדקה, בשייכות לתפלה שהרי זה עתה התפללו מנחה וידוע שלפני כל תפלה נותנים
 8 צדקה, ועל דרך זה לאחרי התפלה, בתור הכנה לתפלות שלאחרי זה.
 9 והעיקר שמצות הצדקה תהיה הכנה לזרז את קיום ההבטחה "ושבית שביו", ובכלל זה, כאמור, השבת בית
 10 המקדש השלישי, בית המקדש שכבר עומד בנוי ומשוכלל למעלה³³ יחזור למטה ויתלבש בבית המקדש דלמטה,
 11 בגאולה האמיתית והשלימה וירד לארץ ישראל, ושם גופא - בירושלים, ושם גופא - בהר הבית, ש"מקדש אדניי
 12 כוננו ידיך" יחזור שוב לאותו מקום שבו היה בית המקדש וקודש הקדשים,
 13 וכל זה יהיה בזריזות כי הקב"ה כבר העמיד את כל אחד ואחת מישראל במצב ד"על אויבך", שאזי גם על
 14 פי טבע התוצאה מזה היא "ושבית שביו", ובפרט בענין העיקרי שבו היא עיקר החיות והתקוה של כל אחד
 15 ואחת מישראל - "אחכה לו בכל יום שיבוא", הגאולה ובנין בית המקדש.
 16 וכדי למהר את זה עוד יותר יעשו את כל אחד ואחת מהנוכחים (גם המבוגרים) לשלוחה או שליח לתת
 17 לצדקה בהוספה מדיליה ו"גדולה צדקה שמקרבת (ומזרזת) את הגאולה"³⁴, עד שתיכף ומיד ממש - כולל גם
 18 "ממש" באופן שאפשר לממש באצבעות בשר - תהיה הגאולה האמיתית והשלימה, ותיכף ומיד ממש.
 19 ויתנו, כנהוג "שלושה" מטבעות ו"בתלתא זימני הוי חזקה"³⁵, להוסיף חוזה לכל אחד ואחד מהמבוגרים ולכל
 20 אחד ואחד מהילדים כדי שיוסיפו ויתחזקו עוד יותר בלימוד תורתו וקיום מצוותיו של הקב"ה, ובכלל זה קיום
 21 הציווי ד"אחכה לו בכל יום שיבוא", שמצפים ומתגעגעים למשיח, שזה גופא מסייע שיבוא במהרה, ותיכף
 22 ומיד ממש - כשרואה שילדי ישראל והוריהם ומחנכיהם מחכים ומצפים לו, והוא עצמו מחכה ומצפה עוד יותר
 23 מתי כבר ה"יבוא" בפשטות ויוציא את כל בני מהגלות.
 24 וזה יהיה בפשטות תיכף ומיד ממש על ידי הזירוז של חלוקת המטבעות והשליחות לצדקה (שתי מטבעות
 25 לכן ואחת לתת לצדקה), שתיכף ומיד ממש יהיה העיקר - גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו,
 26 אמן כן יהי רצון.

* * *

27 יא. נהוג גם לסיים בניגון וכיון שרוב הנוכחים כאן הם נשים ובנות, אזי החזן ישיר לבדו וכולם ישמעו
 28 וכאשר הוא יסיים את הניגון ד"שיבנה בית המקדש", כולם יענו "אמן כן יהי רצון" ובוודאי שהקב"ה יקיים
 29 זאת תיכף ומיד ממש, ובפרט מחמת הזירוז שעל ידי מצות הצדקה, ש"יבנה בית המקדש במהרה בימינו" ממש,
 30 ותיכף ומיד נלך "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו"³⁵ (וכנ"ל שכל הנשים והבנות וכמובן גם כל
 31 האנשים יענו "אמן כן יהי רצון", בודאי שרצון הקב"ה יהיה שזה יהיה תיכף ומיד) לגאולה האמיתית והשלימה
 32 בארץ ישראל ובירושלים עיר הקודש ובהר הקודש ובבית המקדש,
 33 וכאמור - בודאי ש"כן יהי רצון".
 34 [השליח ציבור שי' ניגן "שיבנה בית המקדש כו'", וכל הקהל ענה: "אמן, כן יהי רצון".
 35 אחר כך נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א מטבעות של עשר סענט להמדריכות תחינה, על מנת לחלק לכל אחת
 36 ואחת מהילדות ג' מטבעות, האחת לצדקה, והשאר לעשות בהם כטוב בעיניהן, כנ"ל].

(34) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(35) בא יו"ד, ט.

(32) ראה לקו"ש חי"א ע' 8 ואילך. וש"נ.

(33) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

בס"ד. משיחות ש"פ תצא, י"א אלול ה'תש"נ.

תרגום מאידית

- 1 א. תורה היא מלשון הוראה¹. כל ענין בתורה,
- 2 ובודאי התחלתה ושמה של פרשה בתורה, מהווה
- 3 הוראה והוראה נצחית² בחיי היום-יום של יהודי, כל
- 4 יהודי, אנשים נשים וטף.
- 5 וצריך להבין: מהי ההוראה-נצחית לכל יהודי
- 6 מפרשת השבוע בתורה - "כי תצא למלחמה על אויבך
- 7 ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שבי"ו?
- 8 ובפרט ש"כי תצא למלחמה" קאי במלחמת הרשות
- 9 ("במלחמת הרשות הכתוב מדבר")³, שאינה שייכת,
- 10 אינה בזמן הזה⁴ - מהי איפוא ההוראה-נצחית מזה
- 11 לעבודת בניי בכל הזמנים (גם בזמן הזה) ובכל
- 12 המקומות, עד באופן של "בכל יום יהיו (דברי התורה)
- 13 בעיניך חדשים"⁵?
- 14 גם צריך להבין כמה דיוקים בפסוק זה⁶: א) הלשון
- 15 "כי תצא למלחמה", ולא "כי תלחם" וכיו"ב. ב) "כי
- 16 תצא למלחמה על אויבך" - ביטוי בלתי-רגיל - ולא
- 17 "עם אויבך", "נגד אויבך", או "באויבך". ג) מה הם
- 18 ב' הענינים של "ונתנו ה' אלקיך" ו"ושבת שבי"ו".
- 19 (ד) הדיוק "בידך" דוקא. ה) מדוע כתוב "ושבת שבי"ו",
- 20 ולא "ושבת שבי"⁷ סתם.
- 21 ב. ויובן בהקדים:
- 22 בעבודת בניי ישנם בכללות שני חלקים: עבודתו
- 23 בקדושה - לימוד התורה וקיום המצוות, ועבודתו
- 24 בחלקו בעולם - לברר ולזכך את גשמיות העולם,
- 25 ולעשותה כלי לקדושה ואלקות. ובלשון הידוע⁸ -
- 26 דירה לו יתברך בתחתונים.

- (1) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. וראה זח"ג נג, ב.
- (2) התורה היא נצחית (תניא רפ"ז. ובכ"מ). וראה (בנדר"ד) מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' תפא.
- (3) פרש"י עה"פ.
- (4) כשאין מלך בישראל וכו' (ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה - פרטי הדינים והתנאים דמלחמת הרשות). משא"כ מלחמת מצוה (עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם) שייך גם בזמן הזה (ראה טושו"ע ושו"ע אדה"ז או"ח ששכ"ט ס"ו).
- (5) ראה פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.
- (6) ראה מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע' תצג. אוה"ת שם ע' תתע.
- (7) ד"ה כי תצא תשמ"ה. ועוד.
- (8) ע"ד מ"ש (חוקת כא, א) "וישב ממנו שבי".
- (9) ראה נחומא נשא טז. שם בחקותי ג. במדבר"ר פ"ג, ו. תניא פל"ו.

- 27 ההבדל בין שתי העבודות - מתבטא באופן שבו
- 28 עושים את העבודה: העבודה בקדושה - היא בכלל
- 29 בדרכי שלום, כי בענין זה לא מתעסקים עם "אויבך",
- 30 מנגד. משא"כ העבודה דכירור העולם - היא באופן
- 31 של מלחמה, "כי תצא למלחמה על אויבך":
- 32 "תחתונים" נבראו באופן שבגלוי ה"ה "אויבך"
- 33 המעלים ומנגד לאלקות⁹, ומצד עצמם ה"ה שלא בערך
- 34 והיפך מ(להיות) "דירה לו יתברך"¹⁰, ולכן צריך להלחם
- 35 עם העולם כדי לכבוש אותו ולעשותו דירה להקב"ה,
- 36 שבה נמצא הקב"ה בגלוי בכל עצמותו (כמו האדם,
- 37 כביכול, שנמצא בדירתו הפרטית¹¹).
- 38 יתירה מזה: היות שהמציאות ד"אויבך" - העלם
- 39 והסתר של התחתונים - נבראה על-ידי הקב"ה עצמו¹²,
- 40 הוא ברא שבהגשמות (דעולם הזה) תהי' תכונה של
- 41 "תחתון" (כשם שברא הרוחניות עם תכונה של
- 42 "עליון"), מובן עד כמה גדול התוקף דמציאות המנגד
- 43 (לא בכח עצמו ח"ו, אלא בכחו של הקב"ה שברא את
- 44 המנגד באופן כזה) - וכיון שכן, ה"ז מחזק עוד יותר
- 45 את המלחמה שזקוק לה כל יהודי בכדי לעשות את
- 46 העולם דירה להקב"ה.
- 47 ועפ"ז מובן הלשון "כי תצא למלחמה", ו"על
- 48 אויבך": כיון שמקומו הקבוע של יהודי הוא בתחום
- 49 (הד' אמות) דקדושה (עליון), צ"ל אצלו יציאה
- 50 ממקומו לצאת למלחמה עם "תחתונים"¹³. וכדי שיהי'

(9) ראה תניא שם: והוא התחתון שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד.

(10) כמו שהוא גם במלכותא דארעא (שכעין מלכותא דרקיע - ברכות נח, א): תכונת ה"תחתון" הפכית היא מתכונת המלך, שעליו נאמר (ש"א ט, ב. נת' באוה"ת בראשית ח"ד תשסד, ב. ועוד) "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (אפילו משרי המלוכה, עאכ"כ מאנשי העם), ואנשי העם הם זרים דוקא (שאינם קרובים אל המלך - ראה שעהיזה"א פ"ז). וכן הוא - ובמכ"ש וק"ו - בנוגע למלך מלכי המלכים הקב"ה (הנקרא "אויבערשטער", עליון), ובמיוחד בערך למציאות התחתונים.

(11) ראה אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ס"ע ג. שם ע' תמה. ובכ"מ (נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' כז).

(12) ודוקא בכח העצמות, שהוא "נמנע הנמנעות" (ראה שו"ת הרשב"א סתי"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב. סה"מ תרע"ח ע' תכ. ועוד) - ראה בארוכה שיחת ש"פ תצא אשתקד (ס' השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 678).

(13) ראה אוה"ת ריש פרשתנו: "ברבות . . ע"פ וצא הלחם בעמלק . . אין אומרים צא אלא למי שהוא מבפנים, וכך צ"ל כאן בענין כי

שבעולם לשם שמים - "כל מעשיך יהיו לשם שמים" 19
 ו"בכל דרכיך דעהו" 20. ע"ד כיבוש ארץ ישראל -
 שכובשים החלק בעולם של השבעה עממים (כאשר
 וכפי שמצווה התורה) ועושים ממנו ארץ ישראל, ארץ
 הקודש.

והמשמעות דמלחמת הרשות היא המלחמה בעניני
 העולם "להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו
 ושמעו" - יותר מן המוכרח ע"פ דיני התורה, כלומר,
 איננו מסתפק בבירור עניני הרשות שנצטוו עליהם
 בתורה, כי אם מרחיב ומרבה בעבודה לברר גם
 החלקים הנוספים (בעניני הרשות) שבעולם, והופך
 אותם לקדושה. לדוגמא: העבודה דנהמא אפום חרבא
 ליכול 21 (המלחמה בבירור האכילה) - היא לא רק
 באכילת לחם צר ושתיית מים לחץ, אלא גם כאשר
 אוכל בשר שמן ושותה יין ישן - הוא עושה זאת לשם
 שמים. ועד"ז בבירור העולם: איננו מסתפק בבירור
 חלקו בעולם בלבד והחלק הכי מועט ע"פ ציווי
 התורה, אלא הוא מחפש אחר מקומות חדשים בעולם
 שבאפשרותו לבררם, באמצעות יסוד בית-הכנסת,
 בית-המדרש, בית מעשה מצות.

ד. עפ"ז מובן החידוש ב"כי תצא למלחמה כו" 22
 שקאי במלחמת הרשות:

ההוספה במלחמת רשות מתבטאת לא רק בכמות
 העבודה, שמרחיב את גבול ישראל יותר מכפי שהוא
 ע"פ החיוב (במלחמת מצוה) - אלא גם חידוש בעצם
 העבודה והמלחמה.

ויוכן בהקדים תמיהה בענין מלחמת הרשות
 (בעבודת ה'):

יציאת בני"י למלחמת מצוה בכיבוש ארץ ישראל
 (מלחמת שבעת עממים) - ה"ז בגלל שכך ציווה
 הקב"ה בתורתו, ונתן את ארץ ישראל לבנ"י, במילא
 הם הולכים לכבוש את הארץ ששייכת להם. וזהו גם
 המענה על הטענה שיכולים אזה"ע לטעון לבנ"י 22
 "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים" - "כח
 מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" 23, כל הארץ
 של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו,
 ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

מודע לכך שניתן לו הכח לנצח במלחמה, מלחמה
 כנגד מציאות של תחתון, ותחתון כזה שנברא ע"י
 הקב"ה - אומר הפסוק שזוהי יציאה למלחמה "על
 אויבך", למעלה מאויבך 14, היהודי (היוצא למלחמה)
 עומד מעל (על) אויבך, וכדלקמן.

ובפרטיות יותר - העבודה ד"כי תצא למלחמה על
 אויבך" ישנה גם באדם עצמו 15: הגוף ונפש הבהמית
 שלו הם בבחי' תחתון ביחס לנשמתו (נפש האלקית),
 ועליו לצאת למלחמה - מלחמת היצר - להתגבר על
 הנטיות הטבעיות של גופו ונה"ב, לכבוש אותם
 ובאופן שלא יפריעו לעבודת ה' שלו, ועד יתירה מזו
 - שיעבוד את ה' גם בכחות אלו, "בכל לבבך - בשני
 יצריך" 16. וניתן לו הכח ע"ז - להיותו (נשמתו) "על
 אויבך".

ג. במלחמה זו עצמה (בעבודת ה') ישנם שני
 אופנים - מלחמת מצוה ומלחמת הרשות:
 ההבדל בין שני אופני מלחמה אלו מובן מפשטות
 החילוק ביניהם: מלחמת מצוה היא - "מלחמת 17
 שבעת עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צר
 שבא עליהם"; מלחמת הרשות היא - "המלחמה
 שנלחם (המלך) עם שאר העמים כדי להרחיב גבול
 ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו".

מלחמת שבעה עממים [ועד"ז] - כיבוש עשר
 עממים לע"ל] היא מצוה, ציווי ע"פ תורה - לכבוש
 את ארץ כנען ולעשות ממנה ארץ-ישראל, ארץ-
 הקודש, להיותה הארץ ששייכת לבנ"י; משא"כ
 המלחמה "עם שאר העמים" איננה מצוה, כי אם
 מלחמת הרשות, "כדי להרחיב גבול ישראל כו",
 להרחיב את גבול הקדושה גם במקום כזה בעולם
 ששייך לגויים.

ועד"ז בעבודת ה' 18: המשמעות של מלחמת מצוה
 היא המלחמה עם עניני העולם ע"פ ציווי התורה -
 ההוראות שבתורה איך להפוך גשמיות העולם (החל
 מגופו הגשמי) לקדושה. ובכלל זה - העבודה כפי
 המוכרח (ע"פ הוראות התורה) לעסוק בדברי הרשות

תצא, באצ"י לא יגורך רע, כי אם בבי"ע, והמלחמה לא שייך רק
 במקום שיש טו"ר, היינו בבי"ע, וזהו כי תצא".

(14) ראה לקר"ת פרשתנו לו, רע"א. ובכ"מ.

(15) בהבא לקמן - ראה בארוכה ד"ה כי תצא בסה"מ תרמ"ו (ע'
 כו ואילך). ובכ"מ.

(16) ברכות נד, א - במשנה. וראה מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע'
 תצ.

(17) רמב"ם הל' מלכים רפ"ה.

(18) ראה גם לקו"ש ח"י וח"כ ע' 2 ואילך. ח"ד ע' 34.

(19) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טושו"ע
 או"ח סרל"א.

(20) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

(21) זח"ג קפח, ב. וראה לקו"ת נשא כו, ב. ועוד.

(22) פרש"י ר"פ בראשית. וראה גם ב"ר פ"א, ב. תנחומא עה"פ
 (ראה לקו"ש חט"ו ע' 104 הע' 41).

(23) תהלים קיא, ו.

1 אמנם את שאר הארצות שבעולם - לא נתן הקב"ה
2 לבנ"י, אלא להגויים - היתכן שבנ"י יצאו במלחמת
3 רשות לכבוש ארצות נוספות, על כך לכאורה שייכת
4 וחלה טענת "לסטים אתם"?

5 ה. ועד"ז היא התמיהה בנוגע למלחמת הרשות
6 בעבודת האדם:

7 הכח שניתן ליהודי להלחם ולכבוש את חלקו
8 בעולם (שבראו הקב"ה באופן של "תחתונים" שמצ"ע
9 אין להם שום שייכות עם קדושה) - ה"ז כח ציווי
10 התורה לעשות כן, והחלק בעולם נברא מלכתחילה
11 בכדי ובכוונה שיעשו ממנו קדושה.

12 ואף שלהשגת מטרה זו יש צורך במלחמה - ה"ז
13 בגלל שכך הוא רצון הקב"ה - נתאזהר הקב"ה להיות
14 לו דירה בתחתונים - שדירתו תהי' דוקא בתחתונים,
15 שהם מצ"ע בבחי' "אויבך", וצריך להלחם בהם כדי
16 לעשותם כלים לאלקות, כנ"ל.

17 וכמו שמצינו בנוגע למלחמת מצוה דכיבוש ארץ
18 ישראל (מלחמת שבעה עממים): אע"פ שהקב"ה
19 הבטיח ונתן את ארץ-ישראל לאברהם אבינו ("לזרעך
20 נתתי - כבר נתתי"²⁴), באופן שמאז (אפילו לפני שבנ"י
21 כבשו את א"י בפועל) שייכת ארץ ישראל לבנ"י לנצח
22 - אעפ"כ רצה הקב"ה שבנ"י יקבלו את ארץ-ישראל
23 בפועל ובגילוי באמצעות מלחמה (כמו שהי' בפועל
24 ע"י כיבוש יהושע), שארץ-ישראל תהי' קודם ברשות
25 גויים [עד שהתורה קוראת לארץ ישראל "נחלת גויים",
26 והתורה מביאה את הטענה שישנה (יכולה להיות)
27 לאוה"ע ש"לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים"]
28 - כיון ש"ברצונו נתנה להם", וע"י המלחמה יכבשו
29 בנ"י את ארץ הגויים, ויעשו ממנה ארץ ישראל, ארץ
30 הקודש.

31 ועד שכך גם נקבע בבריאה (מלכתחילה) - הכח
32 שבנ"י יוכלו לכבוש את ארץ ישראל (בכדי שיוכן
33 ויונח אצלם כיצד אפשר לדרוש מהם גם מצד גדרי
34 העולם), עם ההסברה בשכל (לאוה"ע שטוענים
35 "לסטים אתם") - ש"כ מעשיו הגיד לעמו לתת להם
36 נחלת גוים, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה
37 ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו
38 נטלה מהם ונתנה לנו:

39 אין זה הסבר רק מצד קבלת עול, שהקב"ה יכול
40 לעשות כל שברצונו (מי יאמר לו מה תעשה), אלא

41 הסבר שמוכן גם בשכל האדם - שהקב"ה, תיכף
42 כשברא את ארץ-ישראל - "בראה ונתנה" - הוא נתן
43 אותה (במחשבה) "לאשר ישר בעיניו" (לבנ"י), ומה
44 ש"נתנה להם" הוא - כי "ברצונו" של הקב"ה
45 מלכתחילה הי' שהאופן שבו יקבלו בנ"י את א"י יהי'
46 (לא במתנה מלמעלה, אלא) ע"ז שתהי' קודם ברשות,
47 נחלת הגויים, ואח"כ בנ"י יקחנה במלחמה עם הגויים -
48 כי נתאזהר הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, שדוקא
49 מארץ גויים, יעשו בנ"י (ע"י עבודתם) ארץ-ישראל,
50 כנ"ל²⁵.

51 במה דברים אמורים, בנוגע למלחמת מצוה, שיש
52 לבנ"י ציווי התורה ללחום ולכבוש את החלק בעולם
53 ולעשותו קדושה - שזה גופא מגלה שהחלק בעולם
54 שייך לבנ"י, ומה שמלכתחילה ניתן לגויים, ה"ז בכדי
55 שבנ"י יכבשו זאת מהם;

56 אבל כשמדובר אודות מלחמת רשות, לכבוש חלק
57 בעולם שעליו אין שום ציווי בתורה - יש לכאורה
58 מקום לומר, שאין לכך שום נתינת-מקום ע"פ תורה,
59 כי חלק זה ניתן לרשות העולם (גויים), ואסור לבנ"י
60 לכבוש אותו, ולכן אין שום ציווי בתורה לכבוש אותו.
61 ואדרבה - אם כובשים אותו, ה"ז לכאורה בגדר של
62 "לסטים אתם", כי החלק הזה לא ניתן לבנ"י, היינו
63 שגוזלים את גשמיות העולם מהענינים שהקב"ה מסר
64 ברשות העולם.

65 ו. על כך באה ההוראה והחידוש מפרשה שלימה
66 בתורה - "כי תצא למלחמה", "במלחמת הרשות
67 הכתוב מדבר": אע"פ שזוהי מלחמת הרשות - הרי זו
68 גם מלחמה ע"פ תורה - "הכתוב מדבר" (ונותן כח)
69 בנוגע למלחמת הרשות, העבודה להלחם ולכבוש עוד
70 חלקים מהעולם (לא רק ארץ ישראל) ולעשות מהם
71 קדושה - כיון שכוונת הבריאה היא, שכל העולם יהי'
72 דירה לו יתברך בתחתונים.

73 ומה שרק בנוגע לארץ-ישראל נאמר התנאי
74 ש"נטלה מהם ונתנה לנו", ועד"ז בעבודה, שישנם
75 ענינים מסויימים בעולם אשר עליהם התורה אומרת
76 שיש לעשותם קדושה, משא"כ בשאר חלקי העולם לא
77 כתוב בגלוי התנאי שזהו על-מנת שבנ"י יעשו מהם
78 קדושה (הגם שצריכים לעשות את כל העולם כולו
79 לדירה לו יתברך) - הטעם לכך הוא, שאת העבודה הזו
80 נתנה התורה לרשותו של היהודי; אי"ז ע"פ ציווי

(25) בכל הנ"ל - ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 10 ואילך. ח"י וח"כ שם. וש"נ.

(24) לך לך טו, יח. ירושלמי חלה פ"ב ה"א. וראה גם ב"ר פמ"ד, כב. פרש"י עה"פ.

1 התורה, אלא דוקא באמצעות חידוש דעבודה בכח
2 עצמו של היהודי - מלחמת הרשות.

3 אשר ע"ז (מלחמת הרשות) ניתוסף שלימות (לגבי
4 מלחמת מצוה) בהעבודה דלעשות לו יתברך דירה
5 בתחתונים שנפעל בדרך התחדשות²⁶, שגם בתחתונים
6 שמצ"ע נרגש בהם איך שהם ברשות העולם (ולא כפי
7 ש"נתנה להם" על מנת שיהי' "נטלה מהם ונתנה לנו",
8 שבזה ישנה הנתינת-כח מלמעלה לעשות ממנה ארץ-
9 הקודש), יעשו דירה לו יתברך²⁷.

10 ז. אמנם צריך להבין:

11 מכיון שסוף-סוף מלחמת רשות אינה חיוב מן
12 התורה, אלא דבר של רשות - איך יכול יהודי להעמיד
13 א"ע בסכנה ע"י יציאה למלחמה, אשר מלחמה קשורה
14 עם סכנה [וכמ"ש (בפרשה שלפנ"ז)²⁸ - "ודברו
15 השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש
16 ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה גוי"
17 (והפסוק חוזר על-כך פעמיים בנוגע ל"האיש אשר
18 נטע כרם ולא חללו" ו"האיש אשר ארש אשה ולא
19 לקחה")].

20 ועד"ז במלחמה בבירור העולם: ע"ז שיהודי יורד
21 למטה לברר את עניני העולם (דברי רשות), שלשם כך
22 צריך להתלבש בלבושי המתברר, יכול הדבר להזיק לו
23 (ע"ד המתאבק עם כו'²⁹), גם בנוגע לשאר עניני
24 העבודה שלו (כולל במלחמת מצוה) -

25 בשלמא בנוגע למלחמת מצוה, המלחמה בעניני
26 העולם שעליהם ציוותה התורה - הרי אין בירור
27 אחרת, ועוד ועיקר - ישנה נתינת-כח מהתורה לנצח
28 במלחמה ולא להינזק ר"ל כלל; משא"כ במלחמת
29 רשות - אין ע"ז שום ציווי מפורש בתורה, וא"כ היתכן
30 שיעמיד עצמו בסכנה, היפך הציווי בתורה³⁰ "ונשמרתם
31 מאד לנפשותיכם", מתוך ספק - אולי יצליח?!

32 אמנם יש עילוי וחידוש בעבודה דמלחמת רשות
33 לגבי מלחמת מצוה (כנ"ל), אבל אם זה מביא לידי
34 סכנה, לכאורה עדיף שינצל את הזמן לפעול עבודתו
35 רק בעניני קדושה, ובבירור העולם ע"י מלחמת מצוה,
36 שעלי' ישנה הנתינת-כח וההבטחה כי ודאי יצליח?!

(26) ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 22 ואילך. ח"ב ע' 74 ואילך.
וש"נ. שיחת ש"פ תצא אשתקד (סה"ש תשמ"ט ע' 678 ואילך). ועוד.
(27) ראה עד"ז לקו"ש ח"כ ע' 3 (ושם, ע"ד העילוי שבעבודת
כיבוש ארץ ז' אומות לגבי העבודה דתומ"צ שלמעלה מבירור העולם).
ובכ"מ.

(28) שופטים כ, ה ואילך.

(29) ראה תניא פכ"ח. וראה משלי כו, ד.

(30) ואתחנן ד, טו.

37 ויתירה מזו: ע"ז (הסכנה במלחמת רשות) הוא
38 מעמיד בסכנה את המשך עבודתו (בתור נשמה בגוף)
39 בקיום ציווי התורה (כולל - מלחמת מצוה, כמו
40 מלחמת עמלק בסיום פרשתנו וכיו"ב) - וכל זה למה?
41 בשביל מלחמת רשות! יותר טוב שיתעסק בקיום ציווי
42 התורה (שבהם יש לו כח התורה להצליח), מאשר
43 להתעסק בדבר שהצלתו מוטלת בספק, ויתכן שזה
44 יפריע ח"ו לשאר עניני עבודתו בעתיד.

45 [מובן ופשוט שאין לתרץ, שכיון ש"אדם לעמל
46 יולד"³¹ ו"אין לו מה לעשות" - לכן יוצא למלחמת
47 רשות - כי ליהודי יש תמיד מה לעשות בלימוד התורה
48 וקיום המצוות, ולא לצאת במלחמה ולהעמיד א"ע
49 בסכנה על דבר שלא נצטווה בתורה].

50 ח. ויש לומר שגם זה נכלל בחידוש דפרשתנו -
51 "כי תצא למלחמה על אויבך":

52 כיון שישנה פרשה שלימה בתורה בנוגע למלחמת
53 הרשות - מובן שע"פ התורה ("הכתוב מדבר") צ"ל
54 אצל יהודי (גם) עבודה זו, לא להתייחס לכך שהיא
55 כרוכה בסכנה [ונוסף לזה - יש על כך גם נתינת-כח
56 מלמעלה - "ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שבי"³²].

57 והגם שאלו הם הפכים: אומרים שיהודי צריך
58 לבחור בעצמו לצאת למלחמה שהיא מלחמת הרשות,
59 אף שהיא כרוכה בסכנה, וביחד עם זה התורה מצווה
60 עליו "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" - הרי ידוע, שהיות
61 ובנ"י קשורים עם הקב"ה שהוא נושא הפכים, לכן
62 הוא תובע הפכים בעבודתו של יהודי, כולל בנדו"ד
63 ההפכים הנ"ל.

64 ועפ"ז יש לומר בעומק יותר - בביאור ענין מלחמת
65 הרשות:

66 מכיון שיהודי קשור עם הקב"ה, שהוא נושא
67 הפכים - יש לו כח התחדשות אמיתי לפעול את חיבור
68 ההפכים הנ"ל³³ בהעבודה דמלחמת הרשות:

(31) איוב ה, ז.

(32) אבל מ"מ העבודה עצמה היא באה בכח עצמו (מלחמת
הרשות), ורק שלאחרי האתעדל"ת "כי תצא למלחמה" נמשך הכח
מלמעלה "ונתנו ה' א"ל בידך גוי"; משא"כ במלחמת מצוה - יש בזה
ציווי ונתינת-כח של התורה עוד קודם העבודה, ואדרבה: הציווי הוא
הוא הסיבה להעבודה.

(33) ובפרטיות: ההפכים דעבודה באופן חיובי (עשה טוב) ועבודה
באופן שלילי (סור מרע). וראה הדרן על הרמב"ם (תשל"ה) שהעבודה
דמצות עשה (בירור מציאות העולם) היא מבחי' "מצוי ראשון"
(רמב"ם ריש הל' יסוה"ת), והעבודה דמצות לא תעשה (שלילת
מציאות העולם) היא מבחינת "אינו מצוי" (שם ה"ב), עיי"ש.

ולהעיר ממהז"ל (שבת קה, ב) "היום אומר לו (היזהר) עשה כך
ולמחר אומר לו עשה כך". וי"ל, שכל ענין הרי "זה לעומת זה עשה

כפי שדיני התורה קשורים עם חילוקי המקומות
שבעולם בהתאם להחילוקים שבין בני"י והגויים (ארץ
ישראל ושאר הארצות), קדושה וחול, (ב) מלחמת
רשות - ששייכת לכל עניני העולם, כפי שבני"י באים
מדרגתם במצב של "על אויבך", עד שמאוחדים
כביכול עם עצמותו ית', שלמעלה מכל חילוקי דרגות
שבעולם בין חול וקודש וכו'.

ט. וכשם שזה במלחמה בבירור העולם, כך זה,
בפרטיות יותר, גם במלחמת היצר של יהודי בעבודתו
הפרטית בבירור הגוף ונה"ב (כנ"ל סוס"ב), שגם
לאחרי שיהודי סיים את ה"מלחמת מצוה" (עד כמה
שהוא מחוייב ע"פ הציווי), צ"ל אצלו "מלחמת
הרשות", "כדי להרחיב גבול ישראל כו".

ויש לומר שזהו ע"ד המבואר בתניא³⁷ בביאור
מאחז"ל³⁸ עה"פ³⁹ "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע
בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", "עבדו ולא עבדו
תרווייהו צדיקי גמורי נינהו ואינו דומה שונה פרקו
מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד" -
ש"ההפרש בין עובד אלקים לצדיק שעובד הוא לשון
הזה שהוא באמצע העבודה שהיא המלחמה עם
היצה"ר להתגבר עליו כו' שהוא באמת עבודה ועמל
גדול להלחם בו תמיד, והיינו הבינוני, אבל הצדיק
נקרא עבד ה' בשם התואר כו', כבר עבר וגמר לגמרי
עבודת המלחמה עם הרע כו",

וממשיך ומבאר, שעד"ז הוא ההבדל (בבינוני
עצמו) בין העבודה ע"פ טבע דקדושה ("שהוא מתמיד
בלימוד בטבעו", או "הרגיל עצמו ללמוד בהתמדה
גדולה ונעשה ההרגל לו טבע שני"), שנקרא "לא
עבדו", כיון שבזה אין שום מלחמה, ו"עובד אלקים"
הוא מי שלוחם ומשנה טבע רגילותו - כמבואר שם
בביאור הענין ד"עובד אלקים מי ששונה פרקו מאה
פעמים ואחד" - כי "בימיהם הי' הרגילות לשנות כל
פרק מאה פעמים כו', ולכן זאת הפעם המאה ואחת
היתירה על הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד
כולן ועולה על גביהן ביתר שאת וביתר עז להיות
נקרא עובד אלקים כו".

זאת אומרת: גם כאשר קיים עם גופו ונה"ב
"מלחמת מצוה" - הוא עבד על עצמו ופעל שההרגל
שלו בעניני קדושה נעשה אצלו טבע שני, ועד ליתירה

מציאות העולם ("אויבך") יש לה תוקף (שבא
מהקב"ה שברא את "אויבך"), ועד לתוקף בתור
מציאות בפ"ע שאין לו שייכות לרשות הקדושה
[בניגוד לארץ ישראל, שכבר בתחלת הבריאה נקבע
בה מלכתחילה ששייכת לבני"י], וע"פ שכל יש מקום
לסכנה וספק איך אפשר לנצחו (ולכן יתכן ש"אויבך"
יקחו שבי ובאופן שזה נעשה "שביו"), וצריכים
למלחמה בכדי לנצח את ה"אויבך";

וביחד עם זה יש להיהודי (להיותו קשור עם
הקב"ה) הכח מ(הכתוב מדבר" -) "כי תצא
למלחמה", במלחמת הרשות - לפעול חידוש בבריא,ה,
שמבלי הבט על כך שהיא מציאות ברתוקף של עולם
(ולכן נראה לעיני בשר כי המלחמה קשורה עם סכנה)
- הוא בודאי מצליח וכובש ומנצח את כל חלקי
העולם ועושה מהם דירה לו יתברך, כמו שממשיך
הפסוק - "ונתנו ה"א בידך ושביית שביו": כאשר יהי'
"תצא למלחמה", ה"ז גופא יביא כבר ל"ונתנו ה' אלקיך
בידך"³⁴, בידך דוקא - שבני"י נעשים ע"ז בעה"ב,
ותירה מזו - "ושביית שביו", גם הדברים שנפלו
בשבי' בידי "אויבך", נמסרים ונהפכים לקדושה³⁵.

והטעם לכך הוא - כיון שיהודי בעצם מציאותו
הוא (מלכתחילה) "על אויבך", למעלה מאויבך; יהודי
כפי שהוא מציאות אחת כביכול עם הקב"ה ה"ה
לכתחילה מעל כל מציאות העולם, ולכן יש לו הכח
לצאת למלחמה ולכבוש את כל העולם (ששייך כולו
להקב"ה) לעשותו דירה לו יתברך [משא"כ זה
שהעולם נחלק לארץ ישראל ושאר הארצות - ה"ז כפי
שבני"י קשורים ובערך לעולם, רק שבעולם עצמו -
החלק שלהם הוא ארץ הקודש, המקודשת משאר
הארצות]³⁶.

זאת אומרת, שבמלחמת בני"י (ע"פ תורה) בבירור
העולם ישנם שני אופנים:

(א) מלחמת מצוה - מלחמה הקשורה עם חלק
מיוחד בעולם (ארץ ישראל, ובעבודה - הדברים
הגשמיים שאתם הוא מקיים מצוה ועניני קדושה),
שזה שייך בעיקר להדרגה בעבודה ע"פ ציווי התורה,

אלקים", ואדרבה ההתחלה היא בקדושה - ש"עשה כך" ו"עשה כך"
הם הענינים דסוד מרע ועשה טוב (מ"ע ומל"ת) - ב' קוים בעבודה,
וגם היצה"ר יודע ההפכים בעבודתם של ישראל, ומנגד לשניהם
ולכללותם.

(34) ראה גם מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע' תפב.

(35) ראה ס' השיחות תשמ"ט ע' 679 ואילך.

(36) ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז הי"ב.

(37) פרק טו.

(38) חגיגה ט, ב.

(39) מלאכי ג, יח.

1 מזה - הוא סיים את ה"מלחמת מצוה" (כפי שזה ע"פ
2 ציווי התורה) עם הגוף ונה"ב, עד שנעשה צדיק גמור
3 (עבודתו בתומ"צ היא בתכלית השלימות) - ה' אפשר
4 לטעון, שכעת איננו צריך יותר להלחם, כי טבעו נעשה
5 טבע דקדושה והוא כבר צדיק גמור, במילא יכול
6 להתעסק רק ב"ילכו מחיל אל חיל"⁴⁰ בעניני קדושה,
7 במקום לחפש עוד מלחמה.

8 על זה אומרים לו, שתכלית השלימות בעבודה היא
9 - שיהי' "עובד אלקים", וזה נעשה ע"י שאיננו
10 מסתפק במלחמה שהיא ע"פ ציווי התורה, אלא יוצא
11 ל"מלחמת הרשות" ("כי תצא למלחמה")⁴¹ לשנות גם
12 את טבע הקדושה שלו, שע"י נפעל חידוש גדול יותר
13 מע"י המלחמה עם היצר הרע [ע"ד האמור לעיל
14 (סו"ז)], ששלימות ההחדשות בעולם נפעלת ע"י
15 מלחמת הרשות יותר מאשר ע"י מלחמת מצוה].

16 ויתירה מזו: אפילו אם נלחם כבר "מלחמת
17 הרשות" ושינה את טבע רגילותו בעבר - היתה
18 לכאורה אפשרות לחשוב, שזה כבר די ומספיק, ולשם
19 מה - טוען היצר - עליו להמשיך להסתכן ולהלחם
20 (האם במצבו הוא כדאי כל הסיכון והמלחמה בכדי
21 שיקבל תואר נוסף של "עובד אלקים"? ...) - אומרים
22 לו, ששלימות היא דוקא כשהוא "עובד אלקים" לשון
23 הוה, אפילו כאשר שנה פרקו מאה פעמים ואחד וזה
24 נעשה טבע רגילותו - עליו ללמוד מאה פעמים ושתיים,
25 וכן הלאה.

26 י. ומזה ישנה גם הוראה בנוגע לזמן זה - חודש
27 אלול:

28 היצר יכול לבוא ולטעון ליהודי: מכיון שכל
29 ישראל בחזקת כשרות⁴², בודאי קיים כל יהודי את כל
30 עניני העבודה דחודש אלול, ולא רק במשך יום אחד,
31 אלא עברו כבר למעלה מעשרה ימים בחודש זה,
32 עשרה ימים רצופים בעבודה של "אני לדודי ודודי
33 לי"⁴³, והוספה בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור,

34 עם כל הענינים שבנ"י מוסיפים בחודש אלול (כמדובר
35 בהתוועדויות שלפנ"ז⁴⁴) - במילא, אפשר עכשיו
36 "לנוח", או עכ"פ - להמשיך לעשות את העבודה, אבל
37 בסדר והדרגה, ובפרט שישנה כבר הרגילות בזה
38 במשך עשרה ימים רצופים וכו' וכו'. ואפילו אם רוצים
39 להוסיף בעבודה - אפשר להוסיף בזה, אבל אין כל
40 הכרח להגיע לכך באמצעות "מלחמה", עם רעש
41 ו'שטורעם' - שכן כבר אין לכאורה עם מי להלחם.
42 ואפילו אם יש במה להלחם - הרי עדיף לפעול
43 בקדושה, מאשר להתעסק במלחמה שדורשת תצא
44 למלחמה.

45 ושאלה זו מתחזקת בדורנו זה במיוחד: להיותו דור
46 האחרון של הגלות (ולאחרי ריבוי הענינים של עבודת
47 המלחמה שפעלו בנ"י במשך הדורות עד וכולל דור
48 זה), שיהי' גם דור הראשון דהגאולה - ה' לכאורה
49 מתאים יותר שיתכוננו לפעול בהעבודה דלע"ל באופן
50 של עליות (ילכו מחיל אל חיל) בקדושה עצמה, מאשר
51 להתעסק עם עניני מלחמה.

52 על כך ישנה ההוראה מהפרשה "כי תצא למלחמה
53 על אויבך" (שקורין אותה תמיד בחודש אלול⁴⁵),
54 שצריך לעשות העבודה דחודש אלול באופן של
55 מלחמה, הן בנוגע לעצמו - להילחם ולשנות טבע
56 רגילותו, גם טבע דקדושה, והן בנוגע להעבודה
57 בעולם - ללחום ולכבוש חלקים בעולם שעדיין לא
58 חזורים לגמרי בקדושה, ולעשותם דירה לו יתברך.

59 ובנוגע לדורנו זה - אדרבה: להיותו הדור האחרון
60 בגלות ודור הראשון דהגאולה - מוטלת עלינו אחריות
61 יתירה לסיים את המלחמה, ולהכין את הדרך ל"ילחם
62 מלחמות ה'" של משיח צדקנו⁴⁶ [ועד"ז ע"י הניצוץ
63 משיח שבכל א' מ' ישראל⁴⁷].

64 יא. ובנוגע לפועל:
65 כל יהודי צריך להוסיף - באופן של מלחמה ושינוי
66 הטבע - בכל הענינים דחודש אלול, ובכללות -

(40) ל' הכתוב - תהלים פד, ח.

(41) ראה ל"ת להאריז"ל פרשתנו, שכל היוצאים למלחמה (ב"כי תצא למלחמה") היו צדיקים גמורים. וראה שיחת כל היוצא למלחמת בית דוד (סה"ש תש"ב ע' 141 ואילך).

(42) רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ב ה"ב.

(43) ר"ת אלול (אבודרהם סדר תפלת ר"ה. סדר היום (בסדר ר"ח אלול). פע"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים שה"ש עה"פ. מט"מ סתשע"ח. ב"ח לטוואר"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו)).

(44) ראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ ראה וש"פ שופטים שנה זו.

(45) ראה ל"ת להאריז"ל שם, ש"ובכתה את אבי' ואת אמה ירח ימים" (פרשתנו כא, יג) קאי על חודש אלול.

(46) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד.

(47) ראה מאור עינים ס"פ פינחס. וראה גם סה"מ תרמ"ג ע' ע.

- 1 העבודה ד"אני לדודי ודודי לי", ההתקרבות דבנ"י עם
2 הקב"ה מתוך אהבה⁴⁸ (ושמחה), ע"י קיום התורה
3 ומצוותי.
4 ובמיוחד - ע"י ההוספה בלימוד התורה (ובפרט -
5 מתוך אהבה), שע"ז מתאחדים במיוחד עם הקב"ה
6 (אשר "הכניס" את עצמו בתורתו, "אנא נפשי כתבית
7 יהבית"⁴⁹), ב"יחוד נפלא כו"⁵⁰,
8 להוסיף בעצמו בלימוד התורה, וכמו"כ להשפיע
9 על יהודים נוספים - אנשים ונשים, ובהדגשה מיוחדת
10 - טף, תינוקות של בית רבן⁵¹ - שיוסיפו בלימוד
11 התורה, ובפרט - בשיעורי תורה ברבים.
12 וכמו"כ - ע"י נתינת הצדקה, שהיא מאחדת בנ"י
13 ביחד, שזה נעשה כלי לאהבת ה' ואהבת ישראל ע"י
14 הקב"ה ("אני לדודי ודודי לי").
15 וגם בשאר קוי העבודה דחודש אלול - עבודת
16 התפלה, עבודת התשובה, והשלמות בכל זה - באופן
17 של גאולה⁵².
18 יב. ומענין לענין:
19 חודש אלול הוא גם הכנה לקראת ראש השנה
20 והמועדים דחודש תשרי בכלל (החל מר"ח אלול,
21 שלשים יום קודם ראש השנה, ובפרט מט"ו אלול
22 - שבעים קודם ר"ה, ושלשים יום קודם חג הסוכות).
23 ולכן ה"ז זמן המתאים לספק את צרכי החג לכל אלו
24 שזקוקים לכך, מתחיל מראש השנה - כשישנו החיוב
25 של "אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין
26 נכון לו"⁵³ (כמדובר כמ"פ בארוכה⁵⁴), ועד"ז צרכי

(48) דאף שכל השנה זמנו הוא* - יש בזה הדגשה מיוחדת בחודש אלול שר"ת שלו הוא "אני לדודי ודודי לי", ודוקא בחודש זה הקב"ה הוא "מלך בשדה" (לקו"ת ראה לב, ב).
(49) שבת קה, א (כגירסת העין יעקב).
(50) תניא פ"ה. וראה משיחות ש"פ שופטים ס"ט (לעיל ע' 199).
(51) ראה השיחה בקשר לסיום השלשים של הרה"ח וכו' ר' יעקב יהודה העכט ע"ה (נדרפסה לקמן ע' יח).
(52) כידוע החמשה ראשי תיבות של "אלול" שכוללים כל הקוים בעבודה: "אנה לידו ושמתי לך" (תורה), "אני לדודי ודודי לי" (תפלה), "איש לרעהו ומתנות לאביונים" (גמ"ח), "את לבבך ואת לבב" (תשובה), "אשירה לה" ויאמרו לאמר" (גאולה) - ראה לקו"ש ח"ט ע' 297 ואילך. חכ"ד ע' 177. שם ע' 313 ואילך. ס' השיחות תשמ"ה ע' 599 ואילך. ועוד.
(53) נחמ"ח, יו"ד. הובא בב"י ושו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ג ס"ד.
(54) לקו"ש ח"ד ע' 369 ואילך. ועוד.

- 27 החג דערב יוהכ"פ ומוצאי יוהכ"פ, ולאח"ז - חג
28 הסוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה.
29 ובהדגשה מיוחדת בקביעות שנה זו - כששני ימי
30 ראש השנה (גם בארץ ישראל) חלים בימי חמישי
31 וששי, ובמילא נכנסים מהם תיכף ליום השבת, ועד"ז
32 (בחוץ לארץ) גם בנוגע לחג הסוכות ושמני עצרת
33 ושמחת תורה - צריכים לספק את הצרכים דג' ימים
34 רצופים.
35 ויהי רצון, שזה יוסיף עוד יותר בברכת כתיבה
36 וחתימה טובה לכל יהודי ולכל בנ"י, לשנה טובה
37 ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה, בגשמיות וברוחניות
38 גם יחד,
39 עדי הברכה הכי עיקרית - הגאולה האמיתית
40 והשלימה ע"י משיח צדקנו, אשר ילחם מלחמת ה'
41 וינצח, "ונתנו ה' אלקיך בידך", ו"ושבית שביו" -
42 עיקר השב"י (שאזה"ע רדפו אחרי') - בית המקדש,
43 ע"ז שחוזרים למקומם המשכונות דבית ראשון ובית
44 שני⁵⁵, ביחד עם המשכן שעשה משה, ועוד ועיקר -
45 בנין בית המקדש השלישי, מקדש אד' כוננו ידיך⁵⁶,
46 ואזי יקויים בפשטות "והי"י⁵⁷ כי) תבוא אל הארץ
47 גו' ולקחת מראשית כל פרי האדמה גו'" ומביאים
48 הביכורים בביהמ"ק השלישי,
49 ואז ישנה גם שלימות ענין המלחמה, "כי תצא
50 למלחמה" - מלחמה מלשון לחם - "לחמי לאשי"⁵⁸,
51 עבודת הקרבנות בביהמ"ק,
52 וכל זה - תיכף ומיד ממש.

(55) ראה פרש"י ר"פ פקודי.
(56) בשלח טו, יז ובפרש"י.
(57) תבוא כו, א"ב.
(58) פינחס כח, ב.

(* ולהענין שיש נוהגין לומר ולקרות שיר השירים (שתוכנו ע"ד האהבה בין הקב"ה וכנס"י) בזמנים מסויימים במשך השנה. ולפי מנהג חב"ד - שאין אומרים זה (אפילו בלי ברכה) [מלבד יוצא מן הכלל שיש נוהגין לומר שה"ש בליל הסדר, ובפרט בליל שני - כפי שנהג אאמו"ר ז"ל, י"ל כי כל השנה זמנו הוא ע"י הלימוד בשיר השירים.

בס"ד. משיחת ש"פ תצא, י"א אלול ה'תש"נ.

- בקשר עם סיום השלשים לפטירת הרה"ח וכו' ר' יעקב יהודה העכט ע"ה -

תרגום מאידית

[שבזמן הזה רוב מנין ובנין של בני"י הוא בחו"ל, ובה
גופא - בחצי כדור התחתון], ועם כל הסוגים של
תינוקות של בית-רבן, כולל אלה שנמצאים לעת-עתה
ב"פאבליק סקולס", שהם במיוחד צריכים לחינוך
יהודי תורני.

עפ"ז מובן השייכות עם זמן הפטירה והשלשים של
היהודי שעסק בחינוך של תשב"ר:

הפטירה ארעה בחודש אב, חודש חורבן בית-
המקדש ("עלה ארי" במזל ארי' והחריב אריאל"⁴),
שאירע (כנ"ל) "בשביל שבטלו בה תינוקות של בית
רבן"; אבל זה הי' "על מנת"⁵ שאח"כ יבוא התיקון
בזה, ובפרט מחמשה עשר באב (יום פטירתו) ואילך,
(כולל - בחודש אלול⁶ שכולו בימי חרות על הלוחות
האחרונות (חודש הרחמים⁷)), כשצריכים במיוחד
להתחיל להוסיף בלימוד התורה ("מכאן ואילך דמוסיף
יוסיף", "מחמשה עשר באב ואילך דמוסיף לילות על
הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו"⁸), כולל
ובמיוחד - בלימוד התורה של תשב"ר, שמתקן ומבטל
את סיבת החורבן, ובהבטל הסיבה ממילא בטל
המסובב, ונבנה כוננו ידיך דבית המקדש השלישי.

ב. ויש לקשר זה ברמז גם עם שמו של הנפטר -
"יעקב יהודה" [כמדובר כמ"פ, שיש מקום לחפש
ולומר רמז כאשר זה מוסיף ביראת שמים ועבודת ה'
בפועל]:

"יעקב" כולל כל בני"י ("נשמתו כו' כלולה מכל
הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם"⁹), כמובן

א. יום שלישי הבא, י"ד אלול, הוא סיום השלשים
לפטירתו של יהודי (הרה"ח וכו' ר' יעקב יהודה ז"ל
העכט), אשר נתמנה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
דורנו להתעסק בהפצת התורה והיהדות, ובמיוחד -
בחינוך בני ובנות ישראל, והוא עסק בזה במשך ריבוי
שנים עד מתוך מסירת נפש.

כל דבר הוא בהשגחה פרטית, כולל זמן הפטירה
והשלשים, ובמילא מובן שלזמן זה שייכות עם
העבודה ועסק של הנפטר.

בין הענינים המיוחדים שהוא עסק בהם הי' -
חינוך של ילדים יהודים, לימוד התורה עם תינוקות
של בית רבן, כולל ובמיוחד - ילדים יהודים שנמצאים
(לעת-עתה) בבתי-ספר ממלכתיים ("פאבליק סקולס"),
ע"ז שקבע להם שיעורים בלימוד התורה, "שיעורי
לימוד הדת" (של"ה), כשמו של המוסד אשר עמד
בראשו, ועסק בזה בתוקף ומסירות נפש, שמבלי הבט
על המניעות ועיכובים שהיו מצד חוקי המדינה, הוא
לא התפעל והצליח לקבל רשיון מיוחד לקבוע את
שיעורי לימוד הדת, ודרכו התארגנו שיעורי תורה
במאות מקומות.

גודל ענין הלימוד עם תינוקות של בית רבן מבואר
בכמה מאמרי חז"ל, ובמיוחד - בקשר עם גלות
וגאולה - כדברי הגמרא (בסוגיא הידועה בקשר
לתשב"ר)¹ "אמר רב המנונא לא חרבה ירושלים אלא
בשביל שבטלו בה תינוקות של בית רבן",

וכידוע המספר הגדול ביותר של מלמדי תינוקות
של בית רבן שהיו בזמן בית שני: "ד' מאות בתי
כנסיות היו בכרך ביתר, ובכל או"א היו ד' מאות
מלמדי תינוקות, וכאו"א היו לפניו ד' מאות
תינוקות"². ועד"ז מובן בנוגע לקהילות דבני"י בחוץ-
לארץ (בזמן בית שני), ששם הי' ריבוי בני"י באופן
קבוע [כמובן מדברי המשנה³ שבביהמ"ק הי' קופה
מיוחדת למחצית השקל של בני"י שבחוץ לארץ].

ומזה מובן, שהתיקון על חורבן בית-המקדש
והגלות הוא ע"ז שעוסקים ובריבוי בלימוד עם
תינוקות של בית-רבן, בין בארץ ישראל ובין בחו"ל

(3) שקלים ספ"ג.

(4) יל"ש ירמי' רמז ננט.

(5) ראה יל"ש שם.

(6) שאז מתגלית עוד יותר העלי' הבאה ע"י הירידה בחודש אב
(חודש הדינים - זח"ב יב, א) - ראה לקו"ש ח"ט ע' 78. ע' 89. ח"ט
ע' 65 ואילך. קונטרס משיחת ט"ו באב תשמ"ז. ורש"י. לקוטי לוי"צ
אג"ק ע' תו, תי. ועוד.

(7) וימתק בזה ש"ארי" (מזלו של חודש אב) הוא ר"ת אלול ראש השנה
יוהכ"פ הושענא רבה (של"ה ריש מס' ר"ה (ריג, א). הובא באוה"ת
נ"ך ע' תסז. ס"ע א'נז).

(7) ראה שו"ע או"ח ר"ס תקפא. לקו"ת ראה לב, א ואילך.

(8) תענית בסופה ובפרש"י. וראה רמ"א יו"ד סרמ"ו סכ"ג. ה'ל

תלמוד תורה לאדה"ז פ"ד ס"ח.

(9) תניא, אגה"ק ס"ז (קיא, סע"ב).

(1) שבת קיט, ב.

(2) גיטין נח, א.

החיבור דיו"ד ר"ת דשם הוי' (בכתיבתו) ויו"ד סוף 33
(התיבה) דשם אד' (שם הוי' בקריאתו) - החיבור של 34
אלקות שמלמעלה מעולם עם אלקות שמתלבשת 35
בעולם²¹. 36

ענין נוסף שיש ביהודה - שהוא הי' המלך 37
שבשבטים²², ומיהודה משתלשלת מלכות בית דוד. 38
שבעבודה הי' (מלכות) מורה על עבודה בתוקף של 39
מלך, אשר, המלך "פורץ לעשות לו דרך"²³, ו"אמר 40
מלכא עקר טורא"²⁴. ובמיוחד - ע"י התורה, "מאן 41
מלכי רבנן"²⁵, שלהם ישנו הכח ותוקף (התורה) 42
לשנות את מציאות העולם. 43

עפ"ז מובן השייכות דשמו של הנפטר עם עיקר 44
עבודתו: 45

עיקר עסקו הי' בעבודה של "יעקב יהודה": 46
להמשיך במעשה בפועל תורתו של יעקב לבניי, 47
ובמיוחד - לתינוקות של בית רבן, עד גם לאלה 48
שנמצאים למטה מטה²⁶ (בבחי' עקב), ב"פאבליק 49
סקולס", ולעשות זאת בתוקף של יהודה (מלך), 50
וכמדובר לעיל שהוא לא התפעל מחוק המדינה ועמד 51
בתוקף ויישם בפועל את "שיעורי לימוד הדת". 52

ובכלל - הוא עסק עם המשכת הענינים והרצונות 53
של יעקב [נשיא²⁷ דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר] במעשה 54
בפועל ובתוקף (יהודה), עד שאפילו כששמע רמז 55
מ"יעקב", הוא המשיך וקיים זאת במעשה בפועל 56
ממש, באופן שאפשר לממש זאת בחוש המישוש - בזה 57
הוא עסק במיוחד. 58

ג. עוד רמז בשמו: 59
"יעקב יהודה" בגימטריא רי"ב, אותיות "רבי" - 60
בהתאם לענינו בתור רבי של תינוקות של בית רבן. 61
ועוד ועיקר: הוא המשיך את הענינים של רבי נשיא 62
דורנו (כ"ק מו"ח אדמו"ר) במעשה בפועל, כנ"ל. 63

בפשטות מזה שמיעקב באו כל השבטים, שמהם כל 1
בניי. ז.א. שהשבטים (מלשון המשכה)¹⁰ הם הממוצע 2
הממשיך והמחבר יעקב (והאבות בכלל) עם כל בניי. 3
ובלשון החסידות¹¹: יעקב הוא בבחי' אצילות 4
(מרכבתא עילאה), והוא קשור עם השבטים כפי שהם 5
עומדים באצילות - "שבטי יי-ה עדות לישראל"¹², 6
ומזה נמשכו אח"כ השבטים כפי שהם עומדים בבניי"ע 7
(מרכבתא תתאה), והם כוללים את כל בניי היכן וכפי 8
שהם נמצאים, עד בעולם העשיי, עולם הזה הגשמי 9
והחומרי [ובכללות הי' גם נכלל בשם "יעקב" - 10
אותיות י' עקב¹³, שמהיו"ד (דשם הוי'), היו"ד 11
דאלקות ויהדות¹⁴, נמשך למטה מטה בבחי' עקביים¹³. 12
ובפרטיות ובגלוי נעשית ההמשכה למטה ע"י 13
השבטים]. 14

ועיקר וראש השבטים¹⁵ (שמחבר את יעקב עם 15
בניי) הוא "יהודה". נוסף לכך שכל בניי נקראים על 16
שם יהודה¹⁶. 17

והקשר (של "יעקב (ו)יהודה") עם בניי הוא 18
במיוחד ע"י התורה - ענינו של יעקב¹⁷, כמ"ש¹⁸ ויקם 19
עדות ביעקב ותורה שם בישראל" [כיון שתורה היא 20
מקור החיות (חיינו ואורך ימינו) של בניי, ולכן יעקב 21
(תורה) כולל כל נשמות ישראל], ותורתו של יעקב 22
נמשכת לבניי ע"י יהודה - כמ"ש¹⁹ "ואת יהודה שלח 23
גו' להורות לפנינו גושנה", "לתקן לו בית תלמוד 24
שמשם תצא הוראה", עד שהתורה תומשך לבניי כפי 25
שהם עומדים במצרים מלשון מיצרים וגבולים. 26

ויש לקשר זה עם זה שענינו של יהודה (בעבודה) 27
הוא - מעשה [כמבואר בענין "ויגש אליו יהודה"]²⁰, 28
הוא ממשיך את עניני יעקב במעשה בפועל. 29

ולהוסיף, שהר"ת של שני השמות (יעקב יהודה) 30
הוא שני יודייין, שקאי על שמו של הקב"ה (כפי 31
שכותבים בכ"מ שני יודייין במקום השם (הוי')) - 32

(21) ראה בכ"ז משיחות ש"פ עקב, כ"ף מנחם אב תשמ"ז ס"ה
(התועודיות תשמ"ז ח"ד ע' 221). וש"נ.

(22) ולהעיר שיהודה הוא בגימטריא שלשים, שהמלכות נקנית
בשלשים מעלות (אבות פ"ו, ו).

(23) סנהדרין כ, ב. רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ג.

(24) ראה ב"ב ג, ב.

(25) ראה גיטין סב, א.

(26) ולהעיר, שהנפטר עסק במיוחד גם בגילוי שם היהודי (שנתנו
לו בעת הברית - התחלת כניסת נפש הקדושה (שו"ע אדה"ז או"ח
סוס"ד)) אצל כל א' מישראל. שענין זה מודגש במיוחד אצל השבטים
בני יעקב - "ואלה שמות בני יעקב הבאים מצרימה" (ר"פ שמות),
שלא ישנו את שמם (גם בהיותם במצרים), ראובן ושמעון נחתין
ראובן ושמעון סלקין (ויק"ר פל"ב, ה. שהש"ר פ"ד, יב (א). ועוד).

(27) ר"ת ניצוצו של יעקב אבינו, כדלקמן בפנים.

(10) ראה לקו"ת במדבר ג, סע"א. ועוד.

(11) ראה ביאורי הזהר (לאדהאמ"צ) ר"פ במדבר. ועוד.

(12) תהלים קכב, ד.

(13) תו"א ואוה"ת ר"פ ויצא. ועוד.

(14) כידוע פירוש אדה"ז בצורת אות א', יו"ד למעלה (הקב"ה)
ויו"ד למטה (א' איד), וקו המחברם (ראה "היום יום" ח' אדר א.
לקו"ש ח"ב ע' 616).

(15) פתיחתא לאסת"ר יו"ד.

(16) ראה תו"א ר"פ ויחי.

(17) ראה אגה"ק שם (בהמשך לזה שנשמת יעקב כלולה מכל
נשיי): והי' מרכבה לתורה שלמעלה כו'. עיי"ש.

(18) תהלים עח, ה.

(19) ויגש מו, כח ובפרש"י.

(20) אוה"ת ר"פ ויגש. ועוד.

ד. כל דבר שיהודי רואה או שומע צ"ל אצלו
הוראה בעבודת ה' ³⁸:
בעמדנו בסמיכות לסיום השלשים של הנפטר -
ה"ז זמן המתאים להתבונן בענינים שעסק בהם,
וללמוד מזה בנוגע לפועל.
ובמיוחד, כמדובר לעיל - בעבודת החינוך דבני
ובנות ישראל, ובפרט - תינוקות של בית רבן, כולל
אלה ששוהים (לעת-עתה) ב"פאבליק סקולס",
מבלי הבט על מה שכבר פעל בתחום זה, וכמה
פעלו בזה אחרים - היות שהגאולה עדיין לא באה,
ה"ז ראי' שצריך ואפשר להוסיף בזה [נוסף על זה
שרואים בפשטות את ריבוי הילדים היהודים ששייך
להוסיף בהם חינוך יהודי תורני], ועי"ז גופא ממהירים
עוד יותר את הגאולה (שהיא תלוי' בהלימוד עם
תינוקות של בית רבן, כנ"ל).
ה. וכן יהי' לנו בפועל - שבאה הגאולה האמיתית
והשלימה, והקיצו ורננו שוכני עפר ³⁹, והנפטר בתוכם
(ובפרט שנמצאים אנו בסמיכות לשלשים, שאז נקל
יותר לפעול את הקיצו, כידוע שגם לאחר ההסתלקות
הרי רוח הנפש עדיין שורה על הגוף, ובזה ישנם
חילוקים בין שלשה, שבעה, שלשים וי"ב חודש ⁴⁰.
שלכן עושים כמה ענינים בתוך השלשים שהם קשורים
עדיין עם חיים חיותו בעלמא דינ),
והוא יעמוד בראש של התשב"ר וכל בני' שאותם
חינך (או שהיתה לו השפעה על חינוכם), שכן כידוע
"שכר מצוה מצוה" ⁴¹, שכר המצוה היא (גם) האפשרות
להמשיך לקיים את המצוה,

והקיצו ורננו שוכני עפר, ובראשם - כ"ק מו"ח
אדמו"ר נשיא דורנו, ביחד עם כל החסידים,

וכל בני' ילמדו תורה על-ידי רבן של ישראל הטוב
ביותר - הקב"ה בעצמו, כולל ולכל לראש - התינוקות
של בית רבן, כמ"ש ⁴² "ולא ילמדו עוד איש את רעהו
כי כולם ידעו אותי (ומקדים בכתוב) למקטנם (ואח"כ)
ועד גדולם".

ועוד והוא העיקר - תיכף ומיד ממש.

ויש לקשר זה גם עם הפרק דשבת זה ²⁸ -
שהתחלתו היא: "רבי אומר", בלשון "רבי" (סתם)
דוקא, ורק אח"כ כתוב מפורש מי זה, במשנה שלאחרי
זה: "רבי יהודה הנשיא" - שהוא כולל גם את תיבת
"רבי" (הגימטריא של יעקב יהודה), וגם את שמו
השני "יהודה", ובהוספת תיבת "הנשיא", ר"ת ניצוצו
של יעקב אבינו ²⁹, שממנו נמשך יהודה למטה (כנ"ל).
אצל הנפטר היתה העבודה של "רבי אומר" -
להמשיך באמירה ולימוד בפועל את הענין של "רבי"
(בגימטריא יעקב יהודה), לימוד התורה, כידוע שרבי
הי' המחבר של ששה סדרי משנה (שלומדים אותם
במיוחד עם תינוקות של בית רבן). ולהעיר, שלימוד
המשניות (גם) ממחר את הגאולה - כמאחז"ל ³⁰ אין
הגליות מתכנשות אלא בזכות המשניות.

ולהוסיף, שג' האותיות "רבי" ה"ה קשורים גם עם
בנין בית המקדש (שנעשה ע"י "רבי", ע"י לימוד עם
תינוקות של בית רבן, כנ"ל ס"א): השלימות של י'
הוא מאה - ק', האות בי"ת מתחלפת עם האות שי"ן
(בא"ב דא"ת ב"ש), וביחד עם הרי"ש (ר"ת רבי)
נעשה הצירוף של תיבת ³¹ "קדש" ³² - "ועשית את
הקדשים למשכן גו' עומדים" ³³ (הם בדוגמת העמודים
המחברים אלקות עם העולם ³⁴), משכן דאיכרי
מקדש ³⁵, המשכן קשור והוא התוכן וחלק מאותו
ציווי: "ועשו לי מקדש" ³⁶ - הציווי על המשכן, ב'
הבתי-מקדשות ³⁷, עד להשלימות שבזה - ביהמ"ק
השלישי.

(28) פרק ב.

(29) קהלת יעקב מע' רבי. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1051 הערה 18.
(30) ראה ויק"ר פ"ז, ג. וראה גם ב"ב ח, א.
(31) גם יש לומר: הרי"ש - ר"ת רבי (יעקב) וי"ב (הי"ב שבטים)
- הוי"ד ק' (י' פעמים י'), והב' (פעמים ק') - ר', ועי' חיבור שניהם
- שי"ן. והו"ע התפארת שמחבר ק' ור". ולהעיר מתפוח באמצע
המזבח פעמים עליו כשלש מאות כור כו' שהוא נוי למזבח (תמיד פ"ב
מ"ב).

(32) ולהעיר שהוא גם אותיות "קשר", המורה על ההתקשרות בין
יעקב יהודה, התקשרות בין חסיד לרבי, ע"ד קשר של תפילין [ולהעיר,
שיש בתפילין של ראש שי"ן של ג' ראשין ושל ד' ראשין] שמקשר
ישראל עם אבינו שבשמים בקשר (יתקע דעתו בחוזק) שמבטל כל
ענין של היסח הדעת. וגם ועד שמהפך היסח הדעת להיסח הדעת
למעלותא - ביאת המשיח בהיסח הדעת (סנהדרין צז, א), "מצאתי
דוד עבדי" (תהלים פט, כא).

(33) תרומה כו, טו.

(34) ראה המשך ההילולא באתי לגני ה'שי"ת פרק י.

(35) עירובין ב, א.

(36) תרומה כה, ח.

(37) ראה רמב"ם ריש הל' ביהמ"ח.

(38) ראה כתר שם טוב הוספות סק"ז ואילך.

(39) ישע"י כו, יט.

(40) ראה סה"מ תנ"ט ע' כ. וש"נ.

(41) אבות פ"ד מ"ב.

(42) ירמ' לא, לג.

(*) ראה תורת לוי' ע' ריט שש' הוא חיבור ק' ור'. ובהמשך הענינים שם שהוא בחי' רוח (ת"ת) שמחבר שני ההפכים דמים ואש (חסד וגבורה).

לקוטי שיחות פרשת תצא כרך יד

1 א. בסיום פרשתנו מעתיק רש"י "תמחה את זכר
2 עמלק" ומפרש: "מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק
3 משור ועד שה¹ שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על
4 הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה"².
5 בהשקפה ראשונה – בא רש"י להשמיענו שמחית
6 זכר עמלק פירושה (לא רק הריגת הבני אדם דעמלק,
7 אלא) גם מחיית הבהמה. ומוכרח הוא בפשוטו של
8 מקרא – דאי לאו הכי הרי נזכר שם עמלק (על
9 הבהמה). ועוד דבני אדם אינם "זכר עמלק" אלא
10 עמלק עצמו.

11 וצריך להבין: מה בכלל קשה בהתיבות "תמחה את
12 זכר עמלק" שהוזקק רש"י לפרש³? ואם נאמר שרש"י
13 מפרש (לא פירוש התיבות שבכתוב, אלא) קושטא
14 דמילתא איך הוא מחיית זכר עמלק – הוה ליה לפרש
15 זאת לעיל בפרשת בשלח⁴ שנאמר בה "אמחה את זכר
16 עמלק", ומדלא פרש"י כלום בפעם הראשונה, מוכח
17 דהן פירוש התיבות והן אופן מחיית זכר עמלק הוא
18 מובן ופשוט גם לבן חמש למקרא – ואם כן למה ליה
19 לרש"י לפרשו כאן⁵.

20 עוד יש לדייק בדברי רש"י:

21 (א) מכיון שחידושו של רש"י כאן הוא שמחית זכר
22 עמלק הוא "אפילו על הבהמה" – למה (מעתיק
23 מהכתוב בשמואל⁶) וכותב גם "מאיש ועד אשה
24 מעולל ועד יונק"⁷.

25 (ב) למה לא הביא רש"י גם סיום הכתוב "מגמל
26 ועד חמור"⁷, מאחר שגם הם "זכר עמלק", ואינם בכלל
27 "משור ועד שה", כדמוכח מקרא דשמואל דמפרטו
28 בפ"ע⁸.

(1) ש"א טו, ג.

(2) ראה מכילתא ס"פ בשלח. פס"ז כאן עה"פ ובשלח שם. אבל
ראה לקמן הערה 19. ברמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"ד וכן בחינוך מצוה
תנחומים רק מחיית האדם (ולא הבהמה) – ראה מנח"ש שם.
(3) ומובן דאין לומר שזהו מפני שכן דרשו רז"ל (ראה בהערה
הקודמת) שהרי א' אין רש"י מביא דרשות רז"ל רק במקום שנוגע
לפש"מ, ב' דרשה זו א' (גם) במכילתא פ' בשלח וא"כ הו"ל לרש"י
להביאה בבשלח שם, וכפנים.

(4) יז, יד.

(5) ועפ"ז מובן שאינו מספיק התירוץ דהוקשה לי' כמ"ש בגו"א
"דאל"כ... הו"ל למיכתב תהרוג את עמלק מאי תמחה את זכר עמלק"
– דא"כ הו"ל לפרש בפעם הא' בבשלח, כפנים, ומוכרח לומר דכאן
ישנה קושיא דאינה שייכת בפ' בשלח.

(6) כדלעיל הערה 1.

(7) וכמו שהוא בספרנו כאן.

(8) ולהעיר שבדרשת רז"ל (ראה לעיל הערה 2) הוזכר "גמול זה של
עמלק".

29 (ג) "מאיש ועד גו" שה" קרא הוא, (כנ"ל), ובכל
30 זאת לא כתב רש"י, כדרכו בכמה מקומות "כדכתיב",
31 או כיוצא בזה.

32 (ד) אחרי שמבאר רש"י "שלא יהא שם של עמלק
33 נזכר אפילו על הבהמה", מוסיף "לומר בהמה זו כו"
34 – ולכאורה הוי כפל לשון.

35 (ה) בראש פירושו מעתיק רש"י גם התיבות "תמחה
36 את" – והרי לא נחית לפרש אלא מהו "זכר עמלק".

37 ב. והביאור בזה:

38 בהציווי ד"תמחה את זכר עמלק" קשה בפשוטו של
39 מקרא: "זכר עמלק" פירושו הוא הזכרון של עמלק;
40 והציווי "תמחה את זכר עמלק" הוא למחות זכרון של
41 עמלק ממקום הזכרון היינו ממחשבתו ולבו של אדם.
42 ואינו מובן: איך שייך ציווי למחות "זכר עמלק"
43 ממחשבתו, והוה ליה למימר "זכר עמלק לא יהיה על
44 לבך" או "תסיר מלבך" וכיוצא בזה, היינו שלא יחשוב
45 על דבר עמלק ברצון, אבל אינו "בעל הבית" על
46 מחשבתו שלא "יפול" במחית "זכר עמלק",

47 ועל דרך מאמר רז"ל⁹ ג' עבירות אין אדם ניצול
48 מהם בכל יום הרהור עבירה כו'.

49 ואדרבא: כשנזכר על הציווי, זה עצמו מזכיר את
50 עמלק.

51 בשלמא בפרשת בשלח נאמר "כי מחה אמחה את
52 זכר עמלק" – שהקב"ה ימחה את זכרו של עמלק. הקב"ה
53 (שהוא כל יכול) מבטיח שימחה וישכיח את זכר עמלק
54 ממחשבתם ולבן של בני אדם¹⁰. אבל בפרשתנו
55 שהציווי הוא אל בני ישראל – "תמחה את זכר עמלק"
56 קשה, כנ"ל, איך יכול האדם למחות זכרון שבמחשבתו
57 ושכמחשבת של כל בני אדם אשר "תחת השמים"?

58 וזה בא רש"י לפרש ולבאר: הציווי הוא לא על
59 מחיית זכרון עמלק ממחשבת האדם, כי אם – למחות

(9) ב"ב (קסד, סע"ב). וראה תניא פ"ב. – בתניא מעתיק גם
ההמשך "ועיין תפלה" (אבל אינו מעתיק הסיום "ולה"ר") – וי"ל
דכוונתו לפי' התוס' שם דעין תפלה היינו העדר "לכוון בתפילתו
היטב", שמוזכר מוכח דאין ניצול ממח"ז אפילו בזמן קצר דתפלתו. –
ומזה מובן גם בנדר"ד.

(10) בפירש"י בשלח (שם): "לכך אני מזהירך שחפץ אני למחותו",
וברא"ם שם: לא שאמחה אותו אני דא"כ מאי ושים באזני יהושע.
אבל י"ל שזה שמזהיר את יהושע הוא דבנ"י צריכים ללחום נגדם
ולמחותם ע"י הריגתם שיהרגום הם (ולא שאמחה ואהרוג אני), אבל
מחיית "זכר עמלק" מלב האדם הוא ע"י הקב"ה – "מחה אמחה וגו'".

לכ"ם¹⁸; לכן מבאר רש"י (בהביאו תחלת הכתוב):²⁶
הציווי כאן הוא למחות "זכר (עמלק)" - וזה כולל²⁷
"מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק".²⁸

אולם (סיום הכתוב) "מגמל גו" אין צורך להביאו,²⁹
כי מובן הוא מאליו, דכיון שהציווי להרוג משור ועד³⁰
שה מפרש רש"י הטעם (לא מפני "דכתיב" בשמואל³¹
כו', אלא) מפני שכאן נאמר "זכר" ולכן צריך לומר³²
"שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה", פשוט³³
שכל הבעלי חיים שלהם בכלל זה.³⁴

ד. אך עדיין אינו מובן: לפי פירוש רש"י שהטעם³⁵
הוא "שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו כו" קשה: הרי³⁶
נקרא שמו של עמלק לא רק על בעלי חיים, אלא גם³⁷
על נכסים אחרים, כגון בתים ושדות וכרמים ואפילו³⁸
מטלטלין - ולמה כתב רש"י רק דנצטוו למחות את³⁹
הבהמה, ולא היה הציווי להשמיד כל נכסיהם, "שלא⁴⁰
יהא שם עמלק" נזכר גם על הדומם?⁴¹
לכן מוסיף רש"י "לומר בהמה זו משל עמלק היתה",⁴²
ובזה מתרץ קושיא הנ"ל: מחיית עמלק צריכה להיות⁴³
בדברים המעוררים הזכרון על ידי שיאמרו עליהם "זו⁴⁴
משל עמלק היתה", וזה שייך רק בבעלי חיים ולא⁴⁵
בנכסים אחרים.⁴⁶

"לא תחי' כל נשמה" (שופטים כ, טז) כי הטעם שם הוא "למען אשר
לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם" (שם יח), שזהו דוקא בא".
ראה בארוכה לעיל ע' 84.

18) וגם במלחמת חוביה ד"עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם
(רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"א) שהוא מש"נ כי תבואו מלחמה גו"
(בהעלותך י, ט), ש"למדך תורה הבא להרגך השכם להרגו" (פרש"י
משפטים כב, א), כפשטות זהו רק בנוגע לאנשים אבל נשים וטף שלא
"באו להרגך" אין להרגם (ראה לעיל ע' 83 שם הערה 27 ובשו"ג
שם). ועפ"ז להעיר שגם עמלק בא למלחמה על ישראל וא"כ קס"ד
שבמלחמת נקמה נגדו הרי"ז בדוגמת הנ"ל ד"השכם להרגו" רק
האנשים שבאו להרגך.

19) במדרש תהלים (מזמור ט, ז. הובא בילקוט שם): "תני בשם
רבי אלעזר שבועה נשבע הקב"ה . . שלא להשאיר זכר עמלק לא נין
ולא נכד . . שלא יאמרו אילן זה של עמלק הי' . . שנא' אבד זכרם
המה". ולכא' משמע מזה דמחיית עמלק שייך לא רק בבנ"ח אלא
גם באילן כו'.

אבל: א) המדובר שם הוא לא בציווי שעל בני" במחיית עמלק
אלא "נשבע הקב"ה . . שלא להשאיר", מה שיעשה הקב"ה. (וככתוב
שלפניו "שם מחית" ובמדרש שם (הובא בפירש"י שם); שנא' מחה
אמחה גו"). (ב) ועיקר: כפשטות דרו"ל הנ"ל אינו מדובר בכלל על
איבוד אילן כו' של עמלק אלא "שלא להשאיר" . . לא נין ולא נכד"

1 כל הדברים המזכירים שמו של עמלק¹¹: "משור ועד
2 שה שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר
3 בהמה זו משל עמלק היתה", שעל ידי זה (ובדרך
4 ממילא) יישכח סוף סוף¹² זכרון עמלק גם ממחשבתו
5 ולבו של האדם¹³.

6 ג. ועל פי הנ"ל, דרש"י נחית לפרש תיבת וענין
7 "זכר (עמלק)", דהיינו תוכן הציווי על מחיית הזכרון
8 (ולא רק להשמיענו פרט נוסף בזכר עמלק (שהוא
9 כולל גם בהמה), כדמשמע לכאורה מכללות לשונו
10 (דרש"י), מובן מה שכותב גם (תחילת הכתוב) "מאיש
11 ועד גו":

12 במלחמת מדין שבה נצטוו "נקום נקמת בני ישראל
13 מאת המדינים"¹⁴, נאמר בה "כל הטף בנשים גו' החיו
14 לכ"ם¹⁵. גם בנוגע ל"אשה" שבזה נאמר "וכל אשה גו'
15 הרוגו", הרי מפורש הטעם: כי "הן הנה היו לבני
16 ישראל למסר מעל גו' ותהי המגפה בעדת ה"
17 שבסיבתם היתה המגפה, דמשמע מזה, דלולי זאת היו
18 גם הנשים בכלל ד"החיו לכ"ם" - כמו ה"טף בנשים"
19 - אף שהי' הציווי לנקום ולהרוג את המדינים. ועל
20 דרך זה היה מקום לומר גם במלחמה דמחיית עמלק,
21 שגם היא היתה על דרך נקום נקמת בני ישראל¹⁶, וכמו
22 שמקדים (בפרשתינו) "זכור את אשר עשה לך עמלק
23 גו' אשר קרך גו' ויזנב בך גו'", ולכן "תמחה את זכר
24 עמלק גו'¹⁷, והייתי סבור לומר שחייבים למחות
25 (להרוג) את האנשים, אבל הנשים והטף "החיו

11) וראה רא"ם ובאר מים חיים (ל' פירש"י) כאן, וראה רד"ק
ומהר"י קרא (ש"א שם).

ומה שברש"י שם פ"י "שהיו בעלי כשפים ומשנין עצמן ודומין
לבהמה" - הרי פירש"י בנ"ך אינו כ"כ בדיוק בתכלית ע"פ פשט
כמו בפירושו עה"ת* (וכמש"כ דוגמאות בזה במ"א**).

12) להעיר ממחז"ל דעלה במחשבה ונתקיים דהמת ישתכח מן
הלב (פסחים נד, ב). וראה ברכות נח, ב. - ואין לומר דזהו רק בבנ"א
(דויל בתר טעמיי) שהרי בברכות מביא קרא דנלי אובד.

13) משא"כ ע"ד ההלכה מדכתיב "זכר" ("שבכלל זכר הוא הכל")
למדו רק שצריך להרוג גם הנשים. ראה חינוך שם.

14) במדבר לא, ב.
15) שם לא, יח.

16) ולהעיר שכמו שמצינו במלחמת מדין "נקום נקמת בני" (שם,
ב), "נקמת ה'" (שם, ג), ער"ז במלחמת עמלק שבסוף פ' בשלח נאמר
"מלחמה לה' בעמלק" (וראה פירש"י שם), ובפרשתינו "זכור אשר
עשה לך גו'". וראה ספורנו כאן: "להנקם מעמלק כו'".

17) אבל אין ללמוד ממלחמת ד' עממין, מלחמת א"י שבזה נאמר

(*) הטעם ע"ז י"ל, כי כמו דשית רש"י עה"ת לפרש רק פשט"מ י"ל הטעם מפני דבן חמש למקרא ואינו שייך רק לדרך הפשט. משא"כ בן ענר, שלכן
פרש"י על המשנה וגמרא הוא לא רק פשט (אף שאינו ע"ד העקו"ט כהתוספות) - כנגדל הבן חמש כ"כ עד שלמד כמה פעמים כל החומש ומתחיל
לימוד נ"ך - גדל ג"כ בהבנתו (כמו שבפשוטות נתקרב לשנות בן ענר) ושייך ללימוד יותר מפשט"מ לבד.

(**) ראה לקו"ש ע"ה ע' 180 הערה להערה 3. לעיל ע' 6 הערה א' להערה 34. לקו"ש ח"ג ע' 92 הערה 42. ועוד.

(*) וכן הביא רש"י בס"פ בשלח (ששם מדובר ב"מחה אמחה") הכתובים דתהלים שם.

1 והביאור בזה:

2 בבהמה (ובכללה כל הבעלי חיים) אי אפשר
3 לעשות בה שינוי גמור שלא יהיה ניכר כלל מציאותה
4 הקודמת, או שינוי שאינו חוזר לברייתו, ובפרט
5 שאסור לצער את בעלי חיים²⁰ ואם כן אי אפשר
6 לעשות בה שינוי המצער. ומזה מובן, שגם כאשר תצא
7 הבהמה לרשות בעלים חדשים, מאחר שאין שייך בה
8 שינוי גמור, נשאר עליה רושם של בעלים הראשונים.
9 ובטבע האדם להזכר על ידה שמם של בעליה
10 הקודמים. ולכן בהמת עמלק גם כשתעבור לרשות
11 ישראל מכיון שלא תשתנה (שינוי גמור) מציורה
12 הקודם, יאמרו עליה "זו משל עמלק היתה", ולא
13 יימחה שמו של עמלק.

14 מה שאין כן בנכסים אחרים - אין הכרח ל"מחות"
15 אותם, ודיו וצריך - על פי פשוטו של מקרא - שינוי
16 באופן שלא יזכירו הנכסים שם עמלק. ואולי יש לומר
17 דברים אלו, מאחר שאינו מוכרח שיישארו לעולם
18 במציאותם הקודמת, הנה על ידי שינוי הרשות -
19 שנכנסו לרשות אחרת ואפשר לשנותם, אין בטבע
20 האדם לומר עליהם אחר כך "זו של . . . היתה". נכסים
21 אחרים (דבר דומם וכו'), אפילו אם חשובים הם, כגון
22 אבנים טובות ומרגליות "מאחר שיכולים לשנותם"
23 אין מציאותם קיימת עד כדי כך²¹ שייקרא עליהם שם
24 הבעלים הראשונים לעולם.

25 וזהו שמוסיף רש"י "לומר בהמה זו משל עמלק
26 היתה", שעל ידי זה מובן למה לא נצטוו למחות כל
27 נכסי עמלק מלבד הבהמה (הבעלי חיים), כי דוקא
28 עליה שייך זכרון עמלק, ורק במחייתה יימחה שמו של
29 עמלק.

של עמלק ועי"ז יאבד (גם) זכרם "שלא יאמרו אילן זה של עמלק כו"
שהרי אין מציאות עם עמלק. (אבל ראה במדרש תהלים באבער דשם
הוא באור"א קצת). ולהעיר מרבינו בחי"ס פ' בשלח ד"המלחמה
והשלל הכל יחי' אסור בהנאה כו".

וע"פ הנ"ל אפ"ל שגם במכילתא ופס"ז בשלח שם כ"ה הפירוש,
(שאיין הכוונה בזה "שלא יאמרו גמל זה של עמלק" שימחה גם
הבע"ח של עמלק, כ"א שעי"ז שלא יניח "נין ונכד" של עמלק יאבד
זכרם גם מהבע"ח שלהם)** שהרי אי' שם אותה המימרא בשם ר'
אלעזר (אלא שמוסיף "המודעי") וע"ד אותו הל' "נשבע הקב"ה אם
אניח" (אלא שמוסיף "שלא יאמרו גמל זה של עמלק" במקום "אילן
זה"). אבל בפס"ז כאן הוא באור"א.

(20) ראה לקו"ש ח"ו ע' 150, ובהערה 42.

(21) ולהעיר מהכלל ע"ד ההלכה ד"כל העומד כו' כזורק דמי"
(פסחים יג, ב) "כשורף דמי" (מנחות קב, ב) ועוד בכמה ענינים -
ראה כתובות נא, א. ב"ק עו, ב. חולין עב, ב - אף דשאני בהנ"ל

30 וההכרח (גם) בפשוטו של מקרא כאן על אתר שלא
31 כל נכסי עמלק מאבדים - דאם כן הוה ליה למימר
32 בקרא לשון "חרם", על דרך מה שנאמר לעיל בעיר
33 הנדחת.²²

34 ה. על פי הנ"ל בשיטת רש"י בפשוטו של מקרא
35 יתורץ מה שכתוב במגן אברהם²³ "הנה בית המן נתתי
36 לאסתר". לכאורה, מכיון שהמן היה מזרע עמלק -
37 "המן האגני", הרי חייבים היו למחות את זכרו, ואיך
38 קבלה אסתר את ביתו²⁴?

39 לפי שיטה הנ"ל ניחא: לא היה בזה איסור כי (זה
40 שנקרא שמו של המן על הבית - "הנה בית המן נתתי
41 לאסתר" - היה רק בעת הנתינה, אבל כשנכנס לרשותה
42 של אסתר) לא נקרא עוד "בית המן" ולא אמרו עליו²⁵
43 בית זה של המן היה²⁶.

דעומד הוא עי"ז שתעשה בו הפעולה משא"כ כאן אינו ודאי דעומד
להשתנות, כ"א דשייך בו.

(22) ראה יג, טזיח. וע"פ האמור בפנים מובן זה ששאל השמיד
רק הבע"ח. ומש"כ בבחי' (שם) מ"ובביזה לא שלחו את ידם" - רש"י
לשיטתי ופירש שם (אסתר ט, י"ד) "שלא יתן המלך עין צרה בממון"
- מוכח דלולא זאת היו שולחים ידם.

(23) ח, ז.

(24) וכמו שהקשה מהר"י פערלא בסהמ"צ רס"ג ח"א ע' 523.
ועי"ש כמה תירוצים:

(א) ע"פ הדיעות (רמב"ן ורא"ם) שמצות מחיית עמלק הטייל
הכתוב על המלך, ולכן אז לא היתה נוהגת מצוה זו.

(ב) אחשוורוש קנה כל נכסי המן וטיהרו ברשות אחשוורוש ולא
נחשב כשל עמלק. ע"ד עמון ומואב טיהרו בסיחון (גיטין לח, א -
הובא בפירש"י חוקת כא, כו).

(ג) ע"פ מה שא"י בירושלמי (יבמות פ"ב ה"ו) "וכי בן המדתא
הוא" (בתמי') - שהכוונה שלא הי' "בן המדתא" (מזרע עמלק), אלא
הכתוב יחסו אחר רשע "צורר בן צורר".

אבל ע"פ פש"מ (שיטת רש"י) אין לומר כל הנ"ל: (א) כיון
ש"זכור את אשר עשה לך גו' לא תשכח" - ציווי לכאור"א, כן הוא
בנוגע להכתוב בין זל"ז. (ב) לשון הכתוב הוא "בית המן נתתי לאסתר",
משא"כ בחוקת (שם) "כי חשבון עיר סיחון גו'". (ג) ע"פ פש"מ הי'
המן מזרע אגג.

(25) ומ"ש רש"י שם: "ומעתה הכל רואים שאני חפץ בכס" דלכאור'
משמע דכוונתו בנתינת הבית היתה שיהי' נראה שבית המן נמסר
לאסתר, והרי עי"ז נזכר לכאור' שם (המן) עמלק, אין זה קושיא כי:
(א) זהו רק בעת הנתינה כששם המן עדיין נקרא על הבית (וכבפנים)
אבל לא לאחר זמן, (ב) זה עצמו חלק מפעולת מחיית (כחו וזכרו של)
המן.

(26) ויש להביא סמוכין לזה מדיוק ל' המדרש (הובא בב"י סי'
תר"צ ד"ה כתב הא"ח): "כי מחה אמה את זכר עמלק אפי' מעל
העצים ומעל האבנים" (עי"ש בב"י שמהגדה זו "יש שרש" להמנהג
ד"כשמוזכר הקורא שם המן ובניו מנקשין התינוקות באבנים או
בלוחות עץ שבידם וכתוב בהם שם המן ובניו ועי" הניקוש הם
נמחקים") - דלכאור' למה רק "מעל העצים ומעל האבנים" - דהול"ל

(**) וענ"ז איז המכילתא וכו' מקור דפרש"י, ולא כמ"ש מהר"י פערלא (לסהמ"צ רס"ג) ח"א רסב, א. ועוד, דמקור פרש"י זה הוא מהמכילתא בס"פ בשלח.

24 ז. מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י:
25 מבואר בחסידות³⁶ דקליפת עמלק בעבודה הוא
26 ענין הקרירות, "אשר קרך בדרך" - שמקור את האדם³⁷
27 שלא להתפעל מאלקות כו'³⁸, ומחיית זכר עמלק היא
28 על ידי העבודה דקבלת עול³⁹.

29 ודבר זה מרומז בפירוש רש"י:

30 עמלק וראשית גוים (ז' אומות, ז' מדות) עמלק
31 יכולים לפעול בעיקר בזה לעומת זה: בז' מדות דנפש
32 האלוניות ובכל נפש הבהמית⁴⁰ ועד - שאין השם שלם
33 (רק י' ה' - ולא ו' ה', ז' מדות דלמעלה) ואין הכסא
34 שלם⁴¹ (כס, בלא אלף, אין אלופו של עולם נגלה
35 בהעלם וכסוי דהעולם, אף דהשמים כסאי והארץ
36 הדום רגלי (שרפרף)).

37 ובאדם - הרי זה "איש ו(ה)מקבל" אשה" - דנקרא
38 כן על שם המדות⁴², וכשהם בקטנות - הרי זה "עולל
39 ויונק"⁴³ ובנפש האלונית שלו "משור ועד שה" -
40 בתוקפה, או (בחלישות) בקטנות⁴⁴.

41 ולכן צריך למחות את זכר עמלק "מאיש ועד .. שה",

42 וכיון שיש פעולת ובחינת עמלק ב"גוים" - שהרי
43 הוא "ראשית גוים" וגם זה צריך למחות ובפרט
44 שלעתיד לבא נאמר⁴⁵ "אז אהפוך אל עמים שפה
45 ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד",

46 לכן נאמר בקרא גם "מגמל ועד חמור" (מה שאין
47 כן בפירוש רש"י שענינו השייך לפשוטו של מקרא).

48 אבל בבחינת דומם שהיא העבודה דקבלת עול
49 ("אם לא שויתי ודוממתי"⁴⁶ - ביטול וקבלת עול), בזה
50 אין לעמלק אחיזה, ואדרבה על ידי בחינת קבלת עול
51 וביטול נעשית מחיית זכר עמלק גם מבחינת "איש ועד
52 .. שה". ונעשה השם שלם והכסא שלם.

(משיחת שבת פרשת תצא תשכ"ה)

1 ומכל שכן וקל וחומר: עצם הציווי "זכור את אשר
2 עשה לך עמלק גו' לא תשכח" - מזכיר את עמלק,
3 ובכל זאת אין בזה סתירה - על פי פשוטו של מקרא,
4 כנ"ל - כי כשיזכור וימחה - הרי זה הדרך שסוף סוף
5 ישכח זכר עמלק לגמרי²⁷,

6 על אחת כמה וכמה בנתינת בית המן.

7 וא"ו. והנה לאחר כל זה תמוה: איך אפשר למחות
8 זכרו של עמלק והרי מה שאירע לעמלק - הוא כמה
9 פרשיות בתורה²⁸, ואדרבא נצטוונו²⁹: רק השמר לך
10 גו' פן תשכח גו' ופן יסורו מלבבך. וכן, כנ"ל, הציווי
11 דפרשתנו הוא, כלשון הכתוב "זכור את אשר עשה לך
12 עמלק".

13 ועל כן צריך לומר (גם בפשוטו של מקרא) דאסורה
14 זכירת עמלק לשם זכירה, ומחוייבת זכירת עמלק לשם
15 מחיית זכרו. ולא עוד אלא שלכתיבה מנהג הוא לכתוב
16 שמו על עצים ואבנים בשביל למחותו על ידי הקשה³⁰,
17 שהרי אי אפשר לו לקיים מצות תמחה את זכר³¹ עמלק
18 מבלי שיכתבו תחלה³².

19 ולהעיר שעל פי זה צריך עיון בנוגע לגונב מעני
20 על מנת לשלם תשלומי כפל כי יודע שלא יקבל באופן
21 אחר³³, הקונה חמץ בפסח על מנת לקיים "תשביטו"³⁴,
22 עושה ע"ז על מנת לקיים אבד תאבדון³⁵. ואין כאן
23 מקומו.

למחות לגמרי זכר עמלק ע"י השמדת העצים והאבנים עצמם, ומוכרח
מזה שהם עצמם אי"צ למחות, כ"א הזכר שעליהם. וראה תו"ת כאן.
(27) אלא שעפ"ז צ"ע ממדרז"ל (הובא גם ברמב"ם סוף הל'
מגלה) דימי הפורים לא יבטלו - דא"כ גם זכר עמלק לא יבטל.
וראה מנ"ח (מצוה תרג): ואפשר אף בביאת משיחנו שיכרת
עמלק מכל וכל כו' מ"מ הזכירה יהי' תמיד מ"ע.

וצ"ע שכותב זה בדרך אפשר - והרי עפ"מ"כ הרמב"ם במצות
הריגת ז' אומות (סהמ"צ מ"ע קפז - בכמה דפוסים נשמט מפני
הצענואר - הובא בחינוך מצוה תכ"ה) לכאורה, ודאי הוא.
(28) ולכאורה מצינו כה"ג דע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה
(סנה' סג, ב) - שאני התם דפי' טעמי' בשאילתות (יתרו סוף שאילתא
נב), הואיל ומשתרי למקרי' בתורה אישתי', היינו דהתורה הוציאתה
מכלל האיסור, משא"כ בנדר"ד הרי סו"ס לא ימחה זכר עמלק.
(29) ואתחנן ד, ט. ובמשנה (אבות פ"ג, מ"ח) דאפילו דבר אחד
ממשנתו כו'.

(30) ראה לעיל הערה 26.

(31) משא"כ מצות מחיית זרע עמלק - ולכן צ"ל ההסברה
בסהמ"צ (שם) דאעפ"כ נקרא "נוהג לדורות".

(32) ובאופן כזה אפשר לקיים המצוה - גם לאחר ש"יכרת עמלק
מכל וכל" - ראה לעיל הערה 27.

(33) ב"מ סא, ב. ובנ"כ.

(34) עיין תוס' פסחים (כט, סע"ב), מל"מ לרמב"ם ריש הל' חו"מ.
ועוד.

(35) ראה סהמ"צ להרמב"ם מל"ב ב שהזהירנו מעשות ע"ז לעבוד.
ועד"ז בחינוך (מצוה כז) וברמב"ן - הובא בחינוך שם.

(36) ד"ה והי' כאשר ירים תר"פ אות ג. ד"ה זכור וד"ה והי' כאשר
ירים תרצ"ד (קונטרס כה). ועוד.

(37) וכדרז"ל בתנחומא (פרשתנו ט) הובא בפרש"י כאן 'ל' קור".
(38) ראה גם תו"א ד"ה זכור (פה, א ואילך). וראה לקו"ש ח"ו ע'
104 (סי"ג) ואילך.

(39) ראה ד"ה והי' כאשר ירים משה תר"פ אות ד. וד"ה הנ"ל
תרצ"ד בסופו. וראה לקו"ש ח"ג בשיחה לפ' זכור.

(40) דרושים עה"פ ראשית גוים עמלק.

(41) תנחומא תצא בסופו - הובא בפירוש"י ס"פ בשלח.

(42) לקו"ת שה"ש כה, א. ד"ה חביב אדם ה"ש"ת.

(43) ראה רשימות הצ"צ לאיכה (א, ה) ע' 8, מילואים ע' 71.

(44) ראה לקו"ת ויקרא ב, ד. אמור לו, א. קונטרס התפלה ע' 20.

(45) צפני' ג, ט.

(46) תהלים קלא, ב.

מאמרי חז"ל - מסכת ראש השנה

העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה, השני (המתפלל תפלת המוספין, רע"ב) מתקיע (ולא המתפלל תפלה של שחרית, רע"ב), ובשעת ההלל, הראשון מקריא את ההלל.¹

לכאורה, מהו הלשון שני וראשון, והוי ליה למימר במוסף ובשחרית.

ויש לומר,

ראשון — הוא חסד.

שני — הוא גבורה.

וכמו בששת ימי בראשית, שיום ראשון הוא חסד, ויום שני גבורה.² וכן אברהם, חסד, הוא הראשון, ויצחק, גבורה, השני.

ולכן השני מתקיע, כי השופר הוא מאילו של יצחק,³ גבורה. והראשון מקריא את ההלל, כי הלל, מלשון יהל אור,⁴ הוא חסד.

ומה שהקדים מתקיע למקריא, הוא כמו שכתוב⁵ שמאלו תחת לראשי, ואחר כך וימינו תחבקני. וכן ראש השנה ועשרת ימי תשובה קדמו לסוכות, ושופר קודם ללולב, שמנענעים אותו בשעת הלל.

וכן כתיב⁶ עורי צפון ובואי תימן, מתחלה צפון, גבורה, ואחר כך תימן, חסד. וכן אמרו רז"ל⁷ בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ואחר כך שיתף עמו מדת הרחמים.

(ליקוטים ואגרות עמ' שנה, הערות לזר א עמ' לא)

דכתיב⁸ יום תרועה יהיה לכם, ומתרגמינן יום יבבא יהא לכו, וכתיב⁹ באימיה דסיסרא בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא.¹⁰

מלחמת סיסרא, שבה נצחו אותו דבורה, ברק ויעל, שייכת לראש השנה, שהרי יבבא של תקיעת שופר נלמדת מאמו של סיסרא.

דבורה — לשון דיבור, היינו בנין המלכות¹¹, עולם הדיבור¹², בראש השנה.

ברק — הוא בחינת ויצא כברק חצו¹³, שמזכירים בתפלת מוסף של ראש השנה. יעל — שופר של יעל פשוט¹⁴.

ובמרכבתו של סיסרא היו תשע מאות סוסים¹⁵, היפך התשע מאות טרומיטין שיש במאה קולות השופר, דמיושב ודמעומד.

נחל קישון גרפם¹⁶ — הוא כמו תשליך, שאז הוא ותשליך במצולות ים כל חטאתם¹⁷.

(הערות לזר ב עמ' רלט, תורת לוי יצחק עמ' תא)

אתקין רבי אבהו בקסרי, תקיעה שלשה שברים תרועה תקיעה¹⁸.

מן התורה די בתשע קולות, וכן בפסוקי מלכיות זכרונות שופרות, די בשלשה מכל אחד, שביחד הם תשע. ולפי תקנת רבי אבהו תוקעים שלשים קולות, וכן אומרים שלשים פסוקי מלכיות, זכרונות ושופרות.

והנה, אות טי"ת מורה על עניות, ואות למ"ד מורה על עשירות. והראיה מפרוזבול ופרוזבוטי, שבולי הם עשירים, ובוטי הם עניים¹⁹. וההפרש בין בולי ובוטי — הוא בטי"ת ולמ"ד.

תשע קולות — הוא על דרך קיום המצוה מעוני²⁰. והוא כמו שבתורה כתיב²¹ מרשית השנה, מרשית חסר אל"ף, לשון ריש ועוני.

שלשים קולות — הוא כמו הקיום מעושר.

ותשע הוא שלש פעמים שלש, והנוסף בשלשים על תשע הוא שלש פעמים שבע, היינו שבע על כל שלשה. והוא על דרך מה שכתוב²² והשבע לעשיר, שהעשיר מוסיף שבע על שלשה.

(תורת לוי יצחק עמ' שא)

(11) ראה לקוטי תורה להאריז"ל שופטים.

(12) הקדמת תיקוני זר (פתח אליהו).

(13) זכריה ט, יד.

(14) ראש השנה פ"ג מ"ג.

(15) שופטים ד, ג.

(16) שם ה, כא.

(17) מיכה ז, יט.

(18) ראש השנה לד, א.

(19) גיטין לז, א.

(20) אבות פ"ד מ"ט.

(21) עקב יא, יב.

(22) קהלת ה, יא.

(1) ראש השנה לב, ב במשנה.

(2) ראה לקוטי תורה אמור ל, ד.

(3) שם טז, א.

(4) איוב לא, כו.

(5) שיר השירים ח, ג.

(6) שיר השירים ד, טז.

(7) בראשית רבה פ"ב, טו.

(8) פנחס כט, א.

(9) שופטים ה, כח.

(10) ראש השנה לג, ב.

♦ יום ראשון ה' אלול ♦

במתברר, והיא דורשת יגיעה ומלחמה. ויש ברור בדרך מנוחה, הינו למוד התורה, שהוא בדרך ממילא - הלמוד ממשיך ומגלה אלקות בפנש, והנפש בהקמית מתבטלת ומתבררת מאליה. מוכן אם כן, שברור בדרך מלחמה הוא מלחמת הרשות, שהרי יש גם ברור בדרך מנוחה. אור החיים

(יא) וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה:
 יא ותחזי בשביה אתמא שפירת חזי ותתרגעי בה ותסבכה לך לאנתו:

כ"י אשת אפלו אשת איש. ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה, ישאנה באסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו: "כי תהיין לאיש וגו'", וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לך נסמכו פרשיות הללו. אור החיים

(י) כי-תצא למלחמה על-איבך ונתנו יהוה אלהיך בידך ושבת שבו:
 כ"י ארי תפוק לאגחא קרבא על בעלי דבבך וימסרונן לך אלקה בידך ותשבי שביהון:
 כ"י כי-תצא למלחמה. במלחמות הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר: "ושבת שבו", שהרי כבר נאמר: "לא תחיה כל נשמה". ושבת שבו. לרבות כנענים שבתוקה, ואף על פי שהן מז' אמות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד עמ' 84)

במלחמת הרשות הכתוב מדבר (רש"י כא, י)
 מבאר בחסידות, שמלחמה זו היא מלחמת הנפש האלקית עם הנפש הבהמית בשעת התפלה. ויש לשאל, איך זה מתקבל עם דברי רש"י, שמדבר במלחמת הרשות. ויש לומר, דהנה יש ברור בדרך מלחמה, הינו עבודת התפלה, שבה המבקר מתלבש

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שתהיה אתה בגדר שבו לפי ערך המשתער ללוחם ונלחם אף על פי כן ושבת, ומזה עניין תחזינה כי ה' הוא הנותן לפניה ולא כחך ועצם ידך עושה חיל:

(יא) וראית בשביה אשת יפת תאר. הנה מאומרו יפת תאר משמע דוקא יפת תאר ומאומרו וחשקת בה דרשו בספרי אפלו כעונה, וזה מן המימה למה יאמר יפת תאר ויפטרך לרבות כעונה הנה לו לומר וראית אשת ולא כתב לא יפת תאר ולא וחשקת:

ולשב הכתוב צריך להעיר בענין למה יצו ה' בדברים האלה לטמא אדם עצמו בבת אל נכר, ובפטר בעת מעשה הנס במקום שצריך להוסיף טהרה ודבקות בה' יתיר לעשות מעשה כעור השנאוי אצלו יתברך, וזה יפעיל הרחקת דבקותו בו יתברך, בשלמא התרת אכילת אסור מצינו לרמב"ם ז"ל (פ"ח הל' מלכים) שנתן טעם אם ירעב והוא טעם נכון, אבל מעשה זה יתעבנו עושהו, ורבותינו ז"ל אמרו (קדושין כ"א:) לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ומן הראוי הוא להכניעו ולאברו מלב עם קדוש במקומו ההוא אשר מלכם בראשם להלחם להם: אכן יסוד הדבר וסודו הוא על פי דבריהם ז"ל (ו"ח בלק נ"ג) שאמרו שבחטא אדם הראשון נשבו פמה נשמות יקרות ביד סטרא אחרא והם נשמות הגרים, וצא ולמד פמה וכמה גדולי עולם באים מהאמות ורות המואבית תוכיח וכמה גדולי עולם שמעיה ואבטליון ואנקלוס הגר וכאלה רבות:

עוד אגלה לך סוד אחד תמצא נשמה טהורה דבוקה בנשמה טמאה ואין כח בטהורה

להטות השמאה להטיב והיא מונחת שם עד עת דרור, וצא ולמד פיוצא בזה מנשמת ר' חנינא בן תרדיון שהיה דבוקה בשכם בן חמור כרמזו בתבת רחב"ת ידים (בראשית ל"ד) כאמור בדברי המקבלים (לקוטי תורה וישלח) ומצינו שהנפש הלזו לא עשתה מפעל טוב בשכם ויצתה לשדך בדבוקה בדינה מצאה הנפש מינה ונדבקה בו כאומרו (שם) ותדבק נפשו בדינה, ושמור לך כלל זה, ויש נפש קדושה בין הקלפה שבמקום שכוונתה תשה לב השוכנת בתוכו להטיב ויגרשו חלק הרע או ימתקוהו, והם הגרים המתגרים מן האמות מעצמן כרות המואבית וכנעמה, וכמו שראינו בענינינו גרים שמעצמם באים ומתגרים:

והנה כבר בתבתי פמה פעמים כי באמצעות מעשה המצוה יתלבש באדם אור השכינה ויגרש ממנו חלק הרע כאומרו (קהל ח) שומר מצוה לא ידע דבר רע, ובפטר שלוחי מצוה ועין מה שפרשתי בפרשת שלח לך ששלוחי מצוה בשעת שליחותם אפלו מצוה הרע מצותם מצולתם, וכמו כן העוסק בעברה מתלבשת בו רוח השמאה ומענותה דרכו:

ואחרי הודיע ה' אותנו את כל זאת יאירו מאמרי אל עליון פשמש בצהרים במצוה זו, והוא לפי שהקדים פי תצא למלחמה וגו' שציאתו היא לדבר מצוה כמו שפרשנו למעלה, אמר עוד אם ראה בשביה פרוש בשעת שביה, וכמו שכן דקדק רמב"ם בפ"ח מה' מלכים כי באותה שעה עורנו עוסק במצוה, אם יראה אשת יפת תאר פרוש אשת סמוך, ורבותינו ז"ל אמרו (קדושין כ"א:)

(י) כי תצא למלחמה על איבך וגו'. צריך לדעת למה הצריך לומר כל זה שלא היה צ"ל אלא כי תראה בשביה אשת וגו', עוד אחר שאמר כי תצא למלחמה לא היה צריך לומר על איבך, ואולי כי לפי שבא הכתוב להחזיר יפת תאר שאסורה שלא בשעת מלחמה, גם להחזיר קדולי ודוירי (חזון י"ח) ושאר אסורין, חש הכתוב שביציאת ישראל למלחמה ורגליהם לרע ירוצו כדי שיהנו מדבר אסור, לזה בא הכתוב והתנה ואמר כי תצא תהיה יציאתך למלחמה להנצח מאיבך שהם איבך ה', על דרך אומרו (תהלים ק"ט) הלא משנאך ה' אשנא וגו' לאיבם היו לי, לטעם זה תהיה יציאתך, ואם תעשה כן ונתנו ה' אלהיך בידך ושבת שבו, ומזה אתה למד שזולת כן אם תהיה יציאתך לטעם אחר והטעם מוכן ממה שאמר בענין, אינו מבטח שיתנהו ה' בידו:

ושבת שבו. מצוה, כדי שלא יראה כמולול במתנת מלך, או נתפון לאסר יפת תאר כל עוד שלא שבו שבו, שלא יאמר אדם כיון שהתירה לי אחספנה ואוליכנה ואבא לנה, תלמוד לומר ושבת שבו וראית בשביה פרוש בשעת שביה אותה ותהיה שלך אם ראית בשביה וגו', וטעם אומרו שבו ולא אמר אותו, רבותינו ז"ל אמרו (ספרי) שהכתוב מדבר במלחמת רשות, ודקדק לומר שבו אפלו הוא מהנכעני שנאמר בו (לעיל כ' ט"ז) לא תחיה כל נשמה:

עוד ירצה לפי שצאמר ונתנו ה' וגו' בידך, לזה שצאמר ושבת שבו אמר שבו פרוש מה ששבי ועומד לפניך, עוד רמז שהגם

כ"י וְהִסִּירָה אֶת־שְׁמֹלֶת שְׁבִיָּה • לפי שהם נאים, שהעובדי פוכבים בנותיהם מתקשטות במלחמה, בשביל להזנות אחרים עמהם. וְשָׁבָה בְּבֵיתָךְ • בבית שמשתמש בו, נכנס ונתקל בה, יוצא ונתקל בה, רואה בבכיתה, רואה בנוולה, כדי שתתגנה עליו. וּבִכְתָּהּ אֶת־אֲבִיהָ • כל כך למה? כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו עצבה, בת ישראל מתקשטת וזו מתנוולת.

(יב) וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ יִתְעַלֶּמָה לגו ביתך וְנִלְחָה אֶת־רֵאשָׁהּ וְעִשְׂתָּהּ יתגלח ית רישה ותדבי ית טופרנהא: אֶת־צַפְרָנֶיהָ: כ"י וְעִשְׂתָּהּ אֶת־צַפְרָנֶיהָ • תגדלם כדי שתתנוול.

(יד) וְהָיָה אִם־לֹא חֲפָצָתָּ בָּהּ יִיְהִי אִם לֹא תתרצי בה וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנִפְשָׁהּ וּמִכָּר לֹא־ תִּמְכְּרֶנָּה בַּכֶּסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר לא תוכרנה בכסף לא תתגר בה חלף די ענייתה: בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ:

(יג) וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׁמֹלֶת שְׁבִיָּה יג ותעדי ית כסות שביה מנה ומימב בביתך ותדבי ית אבוקה וית אמה ירח יומין וכתר בן תעול לזונה ותבעלנה ותהי לך לאנתו: מַעֲלִיָּה וְיֹשְׁבַה בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ ית אבוקה וית אמה ירח יומין וכתר בן תעול לזונה ותבעלנה ותהי לך לאנתו: אֶת־אֲבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יִרַח ימים ואחר בן תבוא אליה וּבְעֻלָּתָהּ וְהִיתָה לָּךְ לְאִשָּׁה:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יבדק רמז מתבאר הפרשה על זה הדרך הנה כל בנין העולם וקיומו תלוי במעשה עם בני ישראל אם יטיבו ודרכיהם העולם קיים וישמחו השמים ותגל הארץ, גם ה' אלהינו ישמח ויגל בנו, וישר דרכם של ישראל תלוי בנצחון יצר הרע ובא הכתוב להעיר האדם כי ביציאתו מעולם העליון לבוא לעולם הזה יקנה מוכן למלחמה, כי לא יחשב שאין צריך תגברת לנצחון זה אלא אדרבה לזו יקרא מלחמה על הדרך אומרם (אבות פ"ד) איננו גבור הכובש את יצרו שאין גבורה גדולה מזו, ולזה אמר למלחמה בפתח תחת הלק"ד:

ואמרו על אינך. בא להעיר כי לא מלחמה זו בגבור הלוזם ללכד ציר ויבשקין במלחמה יפנה וילך לעצמו אלא באדם הלוזם עם אויבו שאם יתרוש לקום עליו והכנה, כמו כן אם יתרוש האדם מלחם את האויב קום עליו ויאבדו מן העולם, ומבטיחו הכתוב שהם שמתקין הוא הנצור מלח האנושי אף על פי כן יתנהו ה' בידו, ואומר ושבית שבי דקדק לומר שבי ולא אותו, שאין בו ממש בעצמו והעדרו הוא המקנה אלא שבי פרוש מה ששבה הוא מבחינת הטוב ממך ומכיוצא בך בפתוניו ובנצחוניו שפנה נשמות מעם בני ישראל שבייות בידו:

ואמרו וראית בשביה אשת יפת תאר. אמר אשת סמוך פרוש נשמת אדם, כי אין הס"מ שולט בנפש עד שיתרד מטה ותכנס באדם ממנו הוא לוקחה בשבי, והנפש תקרא אשה, וקרא לזו יפת תאר כי הנפש נפה עד מאד אלא שמתנוולת במעשיה הרעים ויבשקצח הנצור אז יספיל האדם בנפשו מה יפה ומה נעימה היא:

ואמר וחסקת בה. פרוש אז החשק שהיה לו בדברי הנצור ובפתוניו לבישם בה לחמן לה המשכלות ועולם הקנס שפלו טוב, ואמרו והבאתה אל תוך ביתך לפי ששל ידי פתוי הרע מתרחקת הנפש מהגוף ושוכן חלק רע

לא יחפץ וגו' זה לך האות כי חלק הטוב שהיה בה נצא על ידי מעשה ראשון ונחלק הרע, ויצד שש מקום שיתאנה האדם לאשה נכריה בדרך זנות, כי לא אמרנו שלא יתאנה לנכרית אלא אם יש בה נפש קדושה וקרא בזמן שהוא עסוק בדבר מצוה כמו שכתבנו, מה שאין כן אחרי כן, לזה צוה ה' וגלחה את ראשה ועתה את צפרניה וגו' וכל הדברים המנוגלים את האשה להסיר תאנה הטבעית, ואם נתגברת ויחפץ בה זה לך האות כי נתמתקה ונחלט ממנה חלק הרע ולזה והיתה לו לאשה, ואם לא יחפץ בה, דקדק לומר בה להעיר כי החפץ הוא במה שבה שהוא חלק הטוב:

ואמרו ושלחתה לנפשה. דקדק לומר לנפשה, לתת טעם למה ישלחנה ולא ימכרנה ויהנה מנמיה פיון שהיא מכלל השביה שנתן לו ה', ואמר הטעם הוא לנפשה פרוש בשביל נפשה שהיא יפת תאר שרמז בתחלה אחר שנתנה ממנה, או על זה הדרך לנפשה פרוש הטמאה של הגויה לשלל כי נפש יפ"ת הטוהרה כבר זכית בה ולא נשאר בה אלא נפש הגויה, ואמרו ומכר לא תמכרנה כי ה' חפץ שלא יתגו ישראל עם בחינת הרע בדרך זה, על דרך אומרם (תהלים ס"ט) אשר הפית רדפו שריו הקדש מתרעמת על האמות שאחר שרואים ישראל מפים ורופים אותם, וזו כיוצא בה שאחר שהוציא בלעה מפיה לא ינה עוד מכספה:

וגמר אמר תחת אשר ענייתה פרוש אשר הוצאת ממנה עשרה וטובה שהיא יפת תאר ועשית אותה ענייה עשית אותה מענה עשית אותה עכורה, וזה יעיד עוד על דברנו, כי היתכן בעולם שישאל הכא על אשה הגויה הוא מענה אותה וכלא אמרו ז"ל (ע"י כ"ב) חביבה עליהם בהמתן של ישראל יותר מנשותיהם ונשותיהם יותר מהם, ומה עניי הוא זה לגויה, אלא הפנה הוא עניי הנעלם שהוא שלל קדש ממנה:

אשת איש, ודבריהם אמת אלא שאם לדרביהם לבד כפון היה לו לומר אשת איש לא אשת יפת תאר, אלא באה להעיר שבאמצעות היותו עוסק במצוה נגלה ה' את עיניו להפיר בגויה שיש בה יפת תאר שהיא נשמה הקדושה הנקראת יפת תאר, כי זהו נשמות הקדושות מפלא ופצוים הוא, וזאת האשה קנתה בה חלק זה הטוב, ולזה קראה הכתוב אשת יפת תאר והקדושה היא על ידי שאמה רואה שאמה חושק בה בזמן שאמה דבוק בשכינה באמצעות היותה עסוק בשליחות מצוה כאמור זה יעירך שלדבר טוב חשקת:

ודקדק לומר בה ולא אמר אותה, להעיר כי לא לאשה אמה חושק אלא למה שבה שהיא יפת תאר שהוא חלק הטוב הדומה לנפש הטוהרה וכפי זה הגם שבעורה האשה בכלל התערר כי אינו חוזר יפ"ת לגלם הנגלה כי אליו לא ימשך תאנה ישראל במצב זה כמו שאמרנו, ואמר ולקחתה לך לאשה, הנה בכל מאמר המתבנה לה אמר הכתוב בלשון כנוי והבאתה וגו' ובעלתה וגו' ושלחתה וקאן אמר ולקחתה, שנה הכתוב להעירך שהלקיחה היא בנעלם שהיא נפש הקדושה שבאמצעות הענין יהיה לו בה לקיחה אחרת שיזכה ביפת תאר, כי כשידבק איש ישראל באשה שבה חלק מהטוב תכף יקנה מקומו חלק הטוב בישראל ויזכה בו כמו שזכרת דינה בת יצקב בנפש קדושה בפגע בה שכם בן חמור:

והנה לפי שיש ב' בחינות בדבקות הקדושה בקלפה כמו שזכרנו למעלה, וזאת האשה אין ידוע אם חלק הדבוק בה הוא דבר היוצא בדביקה ראשונה בנזר ונשארה האשה חלוטה בחלק הרע ונתרונה בחלק הטוב, או אפשר שפלה נחלט בחלק הטוב ברות ונצמנה, לזה יצו ה' והבאתה אל תוך ביתך וגו' וירחיק ממנו חלק הדבקות בחינת הרע, ואז תבדק האשה אחר שלשים יום אם נתגברה אשתו זו ותר היא ברות ונצמנה, והוא אומר והיתה לך לאשה אם יחפץ, ואם

כ"י • פי שנים • (ב"ב קכ) כנגד שני אחים. **בכל אשר ימצא לו •** מִפֶּאֱן שְׁאִין הַבְּכוֹר נוטל פי שנים בְּרֹאיו לְבֹא לְאַחַר מִיתַת הָאֵב קְבֻמָּזֶק •

כ"י • וְהָיָה אִם-לֹא חֲפֻצַּת בֶּה • הַפְּתוּב מִבְּשָׂרָךְ שְׂסוּפָךְ לִשְׁנֹאוֹתָהּ. **לֹא-תִתְעַמֵּר בֶּה •** לֹא תִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ. בְּלִשׁוֹן פְּרָסִי קוֹרִין לְעִבְדוֹת וְשִׁמוּשׁ: עִמְרָאָה. מִיסֻדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשֵׁן לְמַדְתִּי כּוּן •

(יח) **בִּיְהִיָּה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר** וּמוֹרֶה אֵינָנו שְׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:

(טו) **בִּיְהִיָּין לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וַיִּלְדוּ-לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׂנִיאָהּ:** אור החיים

כ"י • סוֹרֵר • סר מן הדרך. **וּמוֹרֶה •** מְסַרְב בְּדַבְרֵי אָבִיו, לִשׁוֹן מְמָרִים. **וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ •** (סנהדרין עא) מִתְרִין בּוֹ בְּפָנָי שְׁלֹשָׁה וּמִלְקִין אוֹתוֹ. בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינּוּ חַיִּב עַד שְׁיִגָּב וַיֵּאָכֵל תְּרִסְיָמָר בְּשׂוֹר וַיִּשְׁתֶּה חֲצִי לוג יין, שְׁנֵאֲמָר: "זוֹלַל וְסוֹבָא", וְנֵאֲמָר (משלי כג): "אַל תֵּהִי בְּסוֹבָאֵי יַיִן בְּזוֹלָלִי בְּשׂוֹר לְמוֹ" (סנהדרין עב). וְבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה נִהְרָג עַל שֵׁם סוֹפוֹ, הַגִּיעָה תוֹרָה לְסוֹף דַּעְתּוֹ: סוֹף שְׁמִכְלָה מִמּוֹן אָבִיו וּמִבְקָשׁ לְמוֹדוֹ וְאֵינּוּ מוֹצֵא, וְעוֹמֵד בְּפִרְשֵׁת דַּרְכִּים וּמִלְקָטֵם אֶת הַבְּרִיּוֹת, אֲמִרָה תוֹרָה: יְמוּת זְכָאִי וְאֵל יְמוּת חֲבִיב. אור החיים

(טז) **וְהָיָה בְּיוֹם הַנִּחִילוֹ אֶת בְּנָיו אֶת אֲשֶׁר-יְהִיָּה לוֹ לֹא יוֹכֵל לְבַכֵּר אֶת-בְּנֵי-הָאֲהוּבָה עַל-פָּנָי בְּיַהֲשׁוּאָה** **הַבְּכֹר:** אור החיים

(יט) **וְתִפְּשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל-שַׁעַר מִקְּמוֹ:**

(יז) **כִּי אֶת-הַבְּכֹר בְּיַהֲשׁוּאָה יִבִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנֵים כָּל אֲשֶׁר-יִמָּצֵא לוֹ כִּי-הוּא רֹאשִׁית אֲנֹו לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה:**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְדֹאֵיתָ, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (בְּרֵאשִׁית כ"ט) וַיֵּרָא ה' כִּי שְׂנוּאָה לָאָה, כִּי ה' יִרְאֶה בְּנִשְׁבָּרֵי לֵב לְסִמְכָם:

(טז) הַנִּחִילוֹ אֶת בְּנָיו אֶת אֲשֶׁר וְגו'. וְלֹא אִמֵּר בְּיוֹם הַנִּחִילוֹ אֶת אֲשֶׁר יְהִיָּה לוֹ אֶת בְּנָיו, לְהַסְמִיךְ חֲבֵת הַנִּחִילוֹ לְמֵאֲמָר אֶת בְּנָיו, לְרִמּוֹ סְבֵרַת חֲכָמִים שְׁאֲמָר (ב"ב ק"ל) שְׂכִיכֵל הָאֵב לְהַנְחִיל לְבֶן אֶחָד מִבְּנָיו יוֹתֵר מִמֶּה שְׂנוּגָע לוֹ כְּפִי הַחֲלָקָה:

לֹא יוֹכֵל לְבַכֵּר וְגו'. וְאִם בְּכֹר עוֹבֵר בְּלֹא, וְכִנָּה יִתְנַשֵּׁב מִה שְׁהִקְשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת שֵׁם בְּדַבּוֹר הַמִּתְחִיל תִּלְמוּד לומֵר לְסְבֵרַת רַבָּנָן:

(יח) כִּי יְהִיָּה לְאִישׁ וְגו' אֵינּוּ שְׁמַע. צָרִיךְ לְדַעַת אוֹמְרוֹ אֵינּוּ שְׁהִיָּה לוֹ לומֵר אֵינּוּ שוֹמֵעַ, וְאוֹלֵי שָׂבָא לְהַעִיר כִּי כְּשֶׁאֲדָם מְמָלִיךְ בְּתוֹכּוֹ יֵצֵר הָרַע נִשְׁלָלֵת מִמֶּנּוּ הַיִּדְיָעָה וְהַשְׁמִיעָה מִהֲנֻאָמָר אֲלֵיו, כִּי הַיִּצֵּר עוֹמֵד עַל מִפְתָּה הַלֵּב וּמוֹנֵעַ הַדְּבָרִים מִהַגִּיעַ אֶל הַנֶּפֶשׁ כִּי הֵם יִחִיבוּהוּ לְצֵאת מִשָּׁם, וְהַמְשַׁלְתִּי הַדְּבָר לְמִלָּךְ שְׁהִי שוֹעֲרֵי גִבּוֹרִים וְלִסְטִים וְהַבָּאִים לְקַבֵּל לְפָנָי הַמִּלָּךְ מִהֶם הִתְחַנֵּן שְׁהַשְׁוִיעִים הֵם יוֹצִיאוּ לָהֶם רִשׁוֹת לְפָנָי לְפָנָם לְמִלָּךְ, כְּמוֹ כֵּן הַדְּבָר הַזֶּה, וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּי יְהִיָּה לְאִישׁ וְגו' אֵינּוּ שְׁמַע וְגו'. פְּרוּשׁ מְשַׁלָּל הוּא בְּעֶרְךְ הַשְׁמִיעָה כִּי לֹא יִצְעוּהוּ הַדְּבָרִים מִצַּד הַמוֹנֵעַ הַיִּשְׁכָּב עַל מִפְתָּתִי הַלֵּב כְּאוֹמְרָם ז"ל (בְּרֵאשִׁית כ"א):

אוֹמְרוֹ וְהִיָּתָה לָךְ לְאִשָּׁה, וְחִזּוֹר הַכְּתוּב לְצִוּוֹת עַל הַנֶּפֶשׁ שְׁאֵם הָאִישׁ לֹא נָטָה לְבּוֹ לְקוֹוֹת לְהַטִּיב לְנִפְשׁוֹ וְהַתְעַצֵּם לְהֵאִיר לָהּ בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, עַל כֵּל פָּנִים יִהְיֶה שְׂלֵא יֵרַע לָהּ בְּדֶרֶךְ שְׁאֲמָר שְׁלֹמֹה (קֹהֵלֶת י"ב) וְהָרִיחַ תִּשְׁוֹב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה, וְדָרְשׁוּ בְּמִס' שְׁבַת (ק"ב): תִּנֶּה לוֹ כְּמוֹ שְׁנִתְּנָה לָךְ, וְהוּא אוֹמְרוֹ אִם לֹא חֲפֻצָּה בֶּה וְשִׁלַּחְתָּה לְנִפְשָׁה פְּרוּשׁ שְׂלֵא תִמְסְכָנָה בְּיַד שְׂבָאִי אֶלָּא בַת חוֹרִין וְאִין עֲלֶיהָ יָד מוֹשֵׁל:

או יִרְצָה עַל דֶּרֶךְ מַה שְׁאֲמָרָה בְּהִרָה (ח"ג ס"ו) בְּפִסּוּק נִפְשִׁי אוֹיְתִיךְ בְּלִילָה שְׁעַל הַשְּׂכִינָה הוּא אוֹמֵר נִפְשִׁי, וְהוּא מַה שְׁרָמָה בְּאוֹמְרוֹ וְשִׁלַּחְתָּה לְנִפְשָׁה שְׁהוּא הַשְּׂכִינָה שְׁתַּחֲזוֹר לְמָקוֹם שְׁיִנָּתָה מִמֶּנּוּ, וְאוֹמְרוֹ וּמִכֹּר לֹא תִמְכְּרָנָה וְגו', עַל דֶּרֶךְ מַה שְׁדָּרְשׁוּ בְּסִפְר הַזֶּה (ח"ב צ"ז) בְּפִסּוּק לַעֲם נִכְרִי לֹא יִמְשַׁל לְמִכְרָה, וְאוֹמְרוֹ בְּפִסּוּף לְפִי שְׂאִימָר אֲדָם אֵיךְ יִמְשַׁל אֲדָם בְּנִפְשׁוֹ לְמִכְרָה לְזֶה אֲמָר בְּפִסּוּף לִשׁוֹן כִּסְף, כִּי בְּאֲמָצְעוֹת תִּאָּוֶר וְכִסְף לְבוֹת בְּנֵי אֲדָם יִמְכְּרוּ אֶת נִפְשָׁם בְּיַד אוֹיֵב, וְרִמְזוּנוֹ מִזֶּה בְּפִסּוּק (וַיִּקְרָא כ"ה ל"ו) אֶת בְּסָפָךְ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וְגו', וְאוֹמְרוֹ לֹא תִתְעַמֵּר כְּמוֹ שְׁתַּרְגֵּם אֲנָקְלוֹס לֹא תִתְגַּר פְּרוּשׁ לֹא תִתְגַּר בֶּה מִחֲבָלִים הַמִּתְגַּרִּים בְּנֶפֶשׁ הַחַוְסָאֵת, תַּחַת אֲשֶׁר עֲנִיתָ כִּי תִחַטָּא יִקְרָא בְּעֶרְךְ הַנֶּפֶשׁ עֲנִית:

(טו) וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר וְגו'. אִמֵּר הַכְּתוּב בְּדֶרֶךְ

בְּמִקְוֵמָה, בְּדֶרֶךְ אוֹמְרוֹ (איוב י"ח) טוֹרֶךְ נִפְשׁוֹ בְּאִפּוֹ, וְהַגּוֹף יִקְרָא בֵּית עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם (תַּעֲנִית י"א) מִי מַעִיד בְּאֲדָם קוֹרוֹת בֵּיתוֹ שְׁהוּא הַגּוֹף, וְכִשְׁנוֹצֵם יִצְרוּ וְכִי אֵינּוּ נִפְשׁוֹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִקְרָא בְּעַל נֶפֶשׁ, וְלִהְיוֹת שְׁהַנֶּפֶשׁ שְׁקִנָּה מִמָּקוֹם טָמֵא צָרִיךְ לְנִקְוָתָה מִתְּחִלָּה הָרַע הַנִּדְבָק בֶּה שְׁהוּא בְּחִינַת שַׁעַר הָרָשׁ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְגִלְתָּה אֶת רֹאשְׁךָ, גַּם בְּחִינַת הַקְּלִפָּה הַרְמוּנָה בְּצַפְרֵינִים אִמֵּר כְּנִגְדָּה וְעִשְׂתָּה אֶת צִפְרֵינֶיהָ לִשׁוֹן תַּקּוּן, וְתִסְרִי מִסְוֵה הַשְּׂמָאָה הַמִּתְכַּפֶּסֶה בֶּה הַנֶּפֶשׁ מִרוּחַ הַשְּׂמָאָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְהִסִּידָה אֶת שְׁמִלַת שְׂכִינָה מְעֻלָּה פְּרוּשׁ שְׁקִנָּתָה מִשְׁכִּינָתָה בְּמָקוֹם טָמֵא, וְהָיָה עַל יְדֵי מְרוּק הַחֲטָאִים וְדִרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְהַכְּנַת הַרַע מוֹל אֲלֵהִי יִשְׂרָאֵל ב"ה, וְיִבְחַר מָקוֹם מוֹשֵׁב לָהּ בֵּית הַמִּיחָד לְיִשְׂרָאֵל שְׁהוּא בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְיִשְׁכָּה בְּיָמֶיהָ, וְתִתְנֶנָּה בְּכִי עַל אֲשֶׁר מְעֻלָּה בְּאֵבֶיהָ וְאִמָּה וְעַל פְּרִדָּתָה מִהֶם, אֲבִיָּה זֶה הַקַּב"ה, אִמָּה הִיא כְּנִסְתִּי יִשְׂרָאֵל (בְּרֵאשִׁית ל"ה), יִרַח יָמִים זֶה שְׁעוֹר הַמִּסְפִּיק לְשָׁב, או יִרְמֹז לְחִדּוֹשׁ הַמִּיחָד לְתִשְׁכָּה שְׁהוּא חִדּוֹשׁ אֲלֹוֹל:

וְאַחֲרָי כֵּן תְּבוֹא אֲלֵיהָ. פְּרוּשׁ אִתָּה תִּכְנֵס לְהִנּוֹת מְאוּרָה בְּסוֹד אוֹמְרוֹ (מְשִׁלִּי ט"ו) נֶפֶשׁ עֲמַל עֲמֵלָה עֲמֵלָה לוֹ, וְתִסְעִיָּהוּ לְעִמָּד בְּדֶרֶךְ הַנְּאֻוֹת, וְתִקְרָא אִתָּה בְּעֻלָּה שְׁקִינָתָה אוֹתָהּ בְּכַח מַעֲשִׂיךְ וְהוּא אוֹמְרוֹ וְכַעֲלָתָה, גַּם לְיוֹם הַתַּחֲתִיָּה תִתְּנָה מִתְחַדֵּת לָךְ לְחִזּוֹר לְגוֹרְפֶךָ וְתִעָמֵד בֶּה, וְהוּא

בְּאַבְנִים וּמֹת וּבְעֵרַת הָרַע בְּאַבְנֵי וַיְמִית וַיַּפְלִי עֶבֶד
מִקֶּרְבָּךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ דְּבִישׁ מִבִּינָךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל
יִשְׁמְעוּ וַיִּדְחִלּוּן:
וַיֵּרָאוּ:
כֹּסֶם וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיֵּרָאוּ • מִפָּאן שְׁצִירָךְ הַכְרֹזָה בְּבֵית דִּין:
'פְּלוּנִי נִסְקַל עַל שֶׁהָיָה בֶן סוֹרֵר וּמוֹרֵה'.

(כ) וַיֵּאמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵי
זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנו שֹׁמְעִים
בְּקִלְנוּ זֹלָל וְסָבָא:
(כא) וַיִּגְמְלוּהוּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ
כַּאֲדִינְגְמָה כָּל גְּבֵרֵי קִרְיָתָה

♦ יום שני ו' אלול ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז' עמ' 167)

וְזִלְזְלוּ שֶׁל מֶלֶךְ הוּא (רש"י כא, כג)
יֵשׁ לְשָׂאֵל, הָרִי מִטַּעַם זֶה אֵין לְתוֹלוֹת אֶת הַנִּסְקָל אֲפִילוּ לְרַגַע
קֹט. וַיֵּשׁ לְבָאֵר,

דִּהְיָה בְּתִלְתִּת הַנִּסְקָל עַל עֵץ יֵשׁ מִשּׁוּם בְּדִין, וְהוּא גִמְר
הַפְּרָה עַל הַחֲטָא. מוֹכֵן אִם כֵּן, שֶׁרָק אַחֲרֵי פְעֻלָּה זֹאת מִתְגַּלֶּה
בְּנִסְקָל דְּמוּת דִּיקְנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, וְאִסּוּר לְזַלְזֵל בּוֹ.

(א) לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׂוֹר אַחִיךָ א לֹא תִחַזֵּי יֵת תוֹרָא
דְּאַחֲרֵךְ אוֹ יֵת אַמְרֵה דְּטַעֲנָן
וְתִתְקַבֵּשׁ מִנְהוֹן אַתְבָּא
תַּחֲבִיבּוֹן לְאַחֲרֵךְ:
כֹּסֶם וְהַתְעַלְמָת • כּוֹבֵשׁ עֵין כָּאֵלוּ אֵינוֹ רֹאֶהוּ. לֹא־תִרְאֶה
וְהַתְעַלְמָת • לֹא תִרְאֶה אוֹתוֹ שֶׁתִּתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. (ב"מ ל)

וְרִבּוּתֵינוּ אֲמָרוּ: פְּעָמִים שְׁאֵתָה מִתְעַלֵּם וְכו' • אור החיים

(ב) וְאִם־לֹא קָרֹב אַחִיךָ אֵלֶיךָ ב וְאִם לֹא קָרִב אַחֲרֵךְ לִתְּךָ
וְלֹא יִדְעָתָ וְאִם־פָּתוּ אֶל־תּוֹךְ וְלֹא יִדְעָתָ לֵה וְתִכְנַשְׁתָּה
לְגוֹ בֵּיתָךְ וַיְהִי עֲמָךְ עַד
דִּיתַבְעֵי אַחֲרֵךְ יֵתָה
וְתִתְבַּכֶּה לָּהּ:
כֹּסֶם וְעַד דְּרֵשׁ אַחִיךָ • (ב"מ כז) וְכִי תַעֲלֶה בְּלִבְךָ שֶׁיִּתְּנָהּ לוֹ קֹדֶם

(כב) וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא כַּאֲרִי יְהִי בְּגֵבֶר חוֹבֶת
מִשְׁפַּט־מֹות וְהוֹמָת וְתִלְתִּת דִּין דְּקִטּוֹל וַיִּתְקַטַּל
וְתַצְלוּב יֵתָה עַל צִלְכָּא:
אֹתוֹ עַל־עֵץ:

כֹּסֶם וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפַּט־מֹות • סְמִיכוֹת הַפְּרָשִׁיּוֹת, מְגִיד
שֶׁאִם חֲסִים עָלָיו אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, סוֹף שֶׁיֵּצֵא לְתַרְבוֹת רָעָה, וַיַּעֲבֹר
עֲבֻרוֹת וַיִּתְחַבֵּב מִיֵּתָה בְּבֵית דִּין • וְתִלְתִּת אֹתוֹ עַל־עֵץ • (סנהדרין מה)
רִבּוּתֵינוּ אֲמָרוּ: כָּל הַנִּסְקָלִין נִתְּלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי קָלַת אֱלֹהִים תִּלּוּ",
וְהַמְּבָרָךְ ה' בְּסִקִּילָה • אור החיים

(ג) לֹא־תִלֵּין גְּבֻלָּתוֹ עַל־הָעֵץ כַּאֲרִי תִבִּית גְּבֻלָּתָה עַל
כִּי־קָבֹר תִּקְבְּרֵנוּ בְּיוֹם הַהוּא צִלְכָּא אַרְי מְקַבֵּר
תִּקְבְּרָה בְּיוֹמָא הַהוּא אַרְי
עַל דְּחָב קָדָם יֵי אַצְטַלָּב
וְלֹא תִסָּבֵב יֵת אַרְעָךְ דִּי יֵי
אַלְהָךְ יִתֵּב לָךְ אַחֲסָנָא:
כֹּסֶם וְכִי־קָלַת אֱלֹהִים תִּלּוּ • וְזִלְזְלוּ שֶׁל מֶלֶךְ הוּא, שֶׁאֲדָם עָשׂוּ
בְּדְמוּת דִּיקְנוֹ, וַיִּשְׂרָאֵל הֵם בְּנֵי, מִשָּׁל לִשְׁנֵי אַחִים תְּאֻמוֹת שֶׁהִיוּ
דּוּמִין זֶה לָזֶה, אֲחֵךְ נַעֲשֶׂה שֶׁר וְאֲחֵךְ נִתְּפַס לְקִסְטִיּוֹת וְנִתְּלָה, כָּל
הַרְאָה אוֹתוֹ אֲמָרוּ: 'הַשֵּׁר תִּלּוּ'. כָּל קָלְלָה שֶׁבְּמִקְרָא, לְשׁוֹן הַקָּל
וְזִלְזוּל, כְּמוֹ: (מ"א ב) "וְהוּא קָלְלָנִי קָלְלָה נִמְרָצָת" •

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

יִקְרָא גַם בֶּן גְּבֻלָּה לֹא תִתְּרֶה אַחֲרָיו בְּלִילָה
שֶׁהוּא זָמֵן לִינָה אַחַת עַל הָעֵץ שֶׁהוּא תִּלְמִיד
חֶכֶם, כִּי קָבֹר תִּקְבְּרֵנוּ לְאוֹתוֹ חֲטָא מִעַל הָעֵץ
בְּיוֹם הַהוּא עֲצָמוֹ, וְהַטַּעַם כִּי קָלַת אֱלֹהִים
שֶׁאִם אֵינָךְ עוֹשֶׂה בֶן אֶתָּה מִחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם
וְכֹאֵלוּ אֶתָּה נֹגֵעַ בְּכֹבוֹדוֹ יִתְבָּרֵךְ:
וְגַמֵּר אֲמָר וְלֹא תִטְמָא אֶת אֲדָמָתְךָ, יִתְבָּאֵר עַל
דְּרָךְ אוֹמְרֵךְ ד"ל (שְׁבַת ק"ט:ט) לֹא תִרְבֶּה
יְרוּשָׁלַיִם אֲלָא עַל שֶׁהִיוּ מְבֻזִּים בָּהּ תִּלְמִידֵי
חֶכְמִים שֶׁנֶּאֱמַר (ד'ב"ב ל"ו ט"ו) וַיְהִי מִלְעֵיכִים
וְגו', וְלָזֶה צִוָּה ה' שֶׁלֹּא יִסְכְּבוּ בְּבֹאֵי תִּלְמִיד
חֶכֶם טְמֵאָה הָאֲרֵץ בְּבִיאַת גּוֹיִים בְּנִחְלָת ה'
וַיִּטְמָאוּהָ:

(א) לֹא תִרְאֶה אֶת שׂוֹר וְגו'. פְּרָשָׁה זֹאת בָּאָה לְרַמּוֹ
בְּפִרְטוֹת חֵיב הַתּוֹכָחוֹת שֶׁצָּרִיכִין בְּגִי אֵל
חֵי צִדִּיקֵי עוֹלָם לַעֲשׂוֹת לַעֲמֵם ה', וְהֵן אֵלָּה
צִדִּיקִים יִקְרָאוּ לְצַד מְעַלְתָּם אַחִים, כְּמוֹ
שֶׁהֲעִירוֹתֶיךָ שֶׁכְּנִי זֶה הוּא מְדַרְגָּה הַיּוֹמָר

בְּרָמָה פְּרָשַׁת כִּי תִצָּא, אַחֲרֵךְ הָעֵר הָאֵב עַל
הַבֶּן כְּמוֹ שֶׁרַמְזֵנוּ בְּפִסְקֵי כִי יִהְיֶה בֶן סוֹרֵר
וְגו', וְכֵאֵן הָעֵר עַל חֲכָמֵי הַדּוֹר לִפְתָּח עֵין עַל
עוֹשֵׂי עוֹל, וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּי יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא
מִשְׁפַּט מוֹת וְנִשְׁאָר עוֹמֵד בְּמִרְדּוֹ וְלֹא תוֹר
בְּתִשׁוּבָה עַד שְׁמַת בְּחֲטָאוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְהוֹמָת,
וְתִלָּה ה' חֲסִירוֹנוֹ עַל הַחֶכֶם כְּאוֹמְרוֹ וְתִלְתִּת אֹתוֹ
עַל עֵץ זֶה הַחֶכֶם עֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי שֶׁהוּא יִטַּל
עָנְשׁוֹ, כִּי ה' צִוָּהוּ לְהוֹכִיחַ וְלַחְזוֹר וְלִהְיוֹת עַד
הַכָּאָה (עֲרֻכִין ט"ז:ז) וְכֵאֵן שֶׁתְּכַנְנוּ בְּפִרְשַׁת
קְדוּשִׁים, וְכִשְׁהוּא הַעֲלִים עֵינוּ מֵאִישׁ זֶה עַד
שְׁמַת מִתְחַבֵּב בּוֹ:

וְאוֹמְרוֹ לֹא תִלֵּין וְגו'. כֹּא לְצוּת לְהִמָּן עַם
שֶׁלֹּא יִתְרַהֲרוּ אַחֲרֵךְ הַחֶכֶם, עַל דְּרָךְ
אוֹמְרָם (תנ"כ"א פ"ג) אִם רָאִיתָ תִּלְמִיד חֶכֶם
שֶׁעָבַר עֲבָרָה בְּיוֹם אֵל תִּתְּרֶה אַחֲרָיו בְּלִילָה
שֶׁמָּא עָשָׂה תִשְׁבָּחָה וְהַעֲמִידוֹהָ בְּדוּעֵי עָשָׂה
תִּשְׁבָּחָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ לֹא תִלֵּין גְּבֻלָּתוֹ כִּי חֲטָא

קָבֹל אָבִיו וְקָבֹל אִמּוֹ. טַעַם שֶׁהֲצִרָךְ לְהַזְכִּיר
אָבִיו וְלֹא הִסְפִּיק לומר קָבֹלוֹ וְחִזּוֹר
לְאָבִיו שֶׁאֲמָר בְּסִמּוֹךְ, הָעֵר הַכְּתוּב כִּי בֶן
סוֹרֵר וּמוֹרֵה לִיּוֹלְדָיו יִסְכְּבוּהוּ בֶן הַיּוֹתוֹ מוֹרֵד
בְּאָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁהֵם הַקִּבָּה וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל (וְהוּא
ח"ב פ"ה), עַל דְּרָךְ אוֹמְרוֹ (מִשְׁלֵי א) שִׁמְעֵ בְנֵי
מוֹסֵר אָבִיךָ וְאֵל תִּשָּׁש תּוֹרַת אֲמָךְ, כִּי לִפִּי
שִׁיּוֹלְדָיו חוֹשְׁכִים שֶׁבָּטָם מִבְּנִיָּהֶם וּמִנִּיחִים
אוֹתָם לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵיהֶם, זֶה
יִסְכְּבֵי שֶׁגַם בָּהֶם יִמְרֹד, וְזֶה שְׁעוֹר הַכְּתוּב כִּי
יִהְיֶה לְאִישׁ וְגו'. דַּע שֶׁאֵינָנו שׁוֹמְעֵי קָבֹל
הַקִּבָּה וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל וְלָזֶה הֵגַם שֶׁיִּסְרֹהוּ
לֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם פְּרוּשׁ מִלְּבַד שֶׁלֹּא יִקְבַּל
לְחַזֵּר מִעֲבֻרוֹת שֶׁבִּינוּ וּבֵין הַמָּקוֹם עוֹד לוֹ
שֶׁלֹּא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:

(כב) וְכִי יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא וְגו'. סִמּוֹךְ פְּרָשָׁה זֹאת
לְשִׁלְפִינֵיהָ, לִפִּי שֶׁה' מִסְלָסֵל סֵדֵר תְּקוּנָה
הָאֲדָם, בְּתַחֲלָה הָעֵר עַל עֲצָמוֹ כְּמוֹ שֶׁפְּרָשְׁתִּי

שִׁיְדָרְשׁוּהוּ? אֵלָּא דָרְשׁוּהוּ שְׁלֵא יְהֵא רְמָאִי. וְהִשְׁבַּתוּ לוֹ • שְׁתֵּהָא
בּוּ הִשְׁבָּה, שְׁלֵא יֵאכֹל בְּבִיתָהּ כְּדִי דְמִיּוּ וְתִתְבַּעֵם כְּמֻנְנִי. מְקָאן
אֲמָרוּ: כֹּל דְּבַר שְׁעוּשָׁה וְאוֹכֵל, יַעֲשֶׂה וְיֵאכֹל, וְשְׂאִינוּ עוֹשָׂה וְאוֹכֵל,
יִמָּרָב.

(ג) וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמּוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־אַבְרֵת אַחֲרָיִךְ אֲשֶׁר־תַּאֲבִד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאָתָהּ לֹא תוּכַל לְהַתְעַלֵּם:

כס"י ◀ לא תוכל להתעלם • לכבש עינך כאלו אינך רואה
אותו • אור החיים

(ד) לֹא־תִרְאֶה אֶת־חֲמוֹר
אֲחִיךָ אוֹ שׂוֹרוֹ נֶפְלִים בְּדֶרֶךְ
וְהִתְעַלְמֶתָ מֵהֶם הֵקֵם תִּקִּים
עֲמוֹ:

וְלֹא תִחַזִּי יֵת חֲמֶרָא
דְּאֲחִיךָ אוֹ תוֹרָה רָמֵן
בְּאַרְחָא וְתִתְכַבֵּשׂ מִנְהוֹן
אַקְמָא תִקִּים עֲמָה:

רש"י ◀ **הָקָם תְּקִים** • (ב"מ לב) זו טעינה, להטעין משאו שגפּל מעליו. **עָמוּז** • עם בעליו, אָבֵל אֵם הָלָךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ וַאֲמָר: 'הוֹאִיל וְעֵלְיָךְ מִצְוָה אִם רָצִית לטעון טען', פֶּטוּר. **אִם רָצִית**

(ה) לֹא־יִהְיֶה כְּלִי־גִבֹּר עַל־
אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבָּשׁ גִּבֹּר שְׂמֹלֶת

רואות בדורות הללו, עם כל זה יצו ה' ואספתו אל תוך ביתך זה בית המדרש וילמדוהו ארחות חיים ודרך ישפן אור לכל ישה מני ארח ולא ממצאהו אויבו במחשבות וטענות פונבות כי אור תורה תצילנו, וזה יהיה עד שיתרצה ה' ויךרשהו, והוא אומר עד דרש אחיד אותו, והשבתו לו פרוש מעלה עליו הכתוב כאלו הוא משיבו מני אובד:

או יִרְצֶה שְׁצִירָה הַחֲכָם לְהַשְׁתַּדֵּל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּכֹחַ הַתּוֹרָה וְהַמוֹסָף עַד יוֹם פְּקֻדָּה
שִׁדְרֵשׁ ה' נִשְׁמָתוֹ וְאִזּוֹ הָיְתָה תְּשׁוּבָה אֶל
הָאֱלֹהִים, וְדִקְדָּק לומר וְהִשְׁתַּבְּחוּ לוֹ שְׁאֵם יִמְצְאוּ
קִרְסָלָיו לֹא תְּשׁוּבָה הַפֶּשֶׁשׁ אֶל הָאֱלֹהִים וְחִלָּף
לְחִרְפוֹת:

(ג) ואומרו וכן תעשה. לפי שיש באמצעות
האדם ג' דברים, הא' הרקבת הגוף, ב'
חלק הרוחני שבאדם, ג' חלק התורה המאוסת
לכל א' מישראל, כנגד הרקבת הגוף אמר בן
תעשה לחמוריו, כנגד חלק הרוחני אמר בן
תעשה לשמלתו כי בחינה זו תפארת שמלה

ואמרו נגדים על דרך אומרם (לעיל ד') ונגדתי
והשתתותי להם וגו' שהעובר פי ה'
נקרא נגד, ויצו ה' לכל יתעלם אלא ישיבם
לאחיו הוא אֱלֹהֵי עוֹלָם, וכפל לומר השב
תשיבם, נתפנו פי מתחלה ישיבם לדרך הטוב
ובזה יתקברו אל אביהם שבשמים, והוא
אמרו תשיבם לאחיו:

ואומרו ואם לא קרוב אחיך וגו'. בַּזָּה העיר פי
הוא מדבר על זמן גלות האחרון כי
לא קרוב בדרך אומרו (במדבר כ"ד) אֲשֶׁרֵנוּ וְלֹא
קרוב, עוד לו ולא ידעתו שנסתם הקץ ואין
יודע מתי קץ הפלאות, וזה יסובב הרחקת
הלכבות מהאמונה ונטוויי רגל כאשר ענינו

♦ יום שלישי ז' אלול ♦

(ט) **לֹא־תִזְרַע בְּרִמָּה בְּלֵאִים** ^ט לֹא תִזְרַע בְּרִמָּה עֲרוּבִין
בְּנִי־תִקְדֹּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּה אֲשֶׁר
תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם:

כַּרְמָא:

כ"ט **לֵאמֹר** • (קידושין לט. חולין פב) חֲטָה וְשִׁעוּרָה וְחִרְצָן בְּמַפְלֵת יָד.
פִּן־תִּקְדֹּשׁ • כְּתָרְגוּמוֹ: 'תִּסְתַּאב', כֹּל דָּבָר הַנִּתְעָב עַל הָאָדָם, בֵּין
 לְשִׁבַּח כְּגוֹן הַקֹּדֶשׁ, בֵּין לְגַנְאֵי כְּגוֹן אֲסוּר, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן קֹדֶשׁ, כְּמוֹ:
 (ישעיה סה) "אַל תִּגַּע בִּי כִּי קִדְשְׁתִּיךָ". **הַמְּלָאָה** • זֶה מְלוֹי וְתוֹסֶפֶת
 שֶׁהִזְרַע מוֹסִיף.

(י) **לֹא־תִחְרַשׁ בְּשׂוֹר־וּבְחֶמֶר** • לֹא תִחְרַשׁ בְּתוֹרָא
יִחְדּוּ:

ובחמרא פחדא:

כ"י **לֹא־תִחְרַשׁ בְּשׂוֹר וּבְחֶמֶר** • (ב"ק נד) הוּא הַדִּין לְכָל שְׁנֵי מִיָּנִים
 שֶׁבְּעוֹלָם, וְהוּא הַדִּין לְהַנְהִיגֵם יַחַד קְשׁוּרִים זִוְגִים בְּהוֹלֶכֶת שׁוּם
 מִשָּׂא.

(יא) **לֹא תִלְבֹּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צֶמֶר** • לֹא תִלְבֹּשׁ שְׁעִטָּנָא
וּפְשָׁתִים יִחְדּוּ:

כ"י **שְׁעִטָּנוֹ** • לְשׁוֹן עֲרוּב, וְרְבוּתֵינוּ פֶּרֶשׁוֹ: שׁוּעַ, טוֹי וְנוֹז.

(יב) **גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־**
אַרְבַּע בְּנִפּוֹת בְּסוּתָךְ אֲשֶׁר
תִּכְסֶּה־בָּהּ:

אֲרַבַּע בְּנִפּוֹת בְּסוּתָךְ דִּי
 תִּכְסִּי בָהּ:

כ"י **גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ** • (יבמות ד. ספרי) אֵף מִן הַכִּלְאִים, לְכַף סְמִקָּן
 הַכְּתוּב.

(יג) **כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא**
אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה:

וְנִעוּל לְוֵתָהּ וְיִסְנָה:

כ"י **וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה** • סוֹפָה. אֹר הַחַיִּים

(ח) **כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ**
מַעֲקָה לְגִנְךָ וְלֹא־תִשִּׂים דְּמִים
בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ:

בביתך ארי?פל דנפל מנה:

כ"י **כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ** • אִם קִימַת מִצְוֹת שְׁלוּחַ הַקֶּן, סוֹפֵךְ
 לְבָנוֹת בֵּית חָדָשׁ וּתְקַיֵּם מִצְוֹת מַעֲקָה, שְׁמִצְוֹה גּוֹרֶרֶת מִצְוֹה, וְתִגִּיעַ
 לְכֶרֶם וְשָׂדֶה וּלְבָגָדִים נְאִים, לְכַף נִסְמָכוּ פֶּרֶשִׁיּוֹת הַלָּלוּ. **מַעֲקָה** •
 גֹּדֶר סָבִיב לִגַּג, וְאוֹנֶקְלוֹס תִּרְגָּם: 'תִּקְאָה', כְּגוֹן תִּיק שֶׁמִּשְׁמֵר מִה
 שֶׁתִּכּוּ. **כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל** • רְאוּי זֶה לִיפֹל, וְאֵף עַל פִּי כֵן לֹא תִתְגַּלְגַּל
 מִיִּתְּתוֹ עַל יָדָךְ, שֶׁמְגַלְגֵּלִין זְכוֹת עַל יְדֵי זַכָּאִי, וְחֹב עַל יְדֵי חֵיָב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 140)

וּתִגִּיעַ לְכֶרֶם וְשָׂדֶה וּלְבָגָדִים נְאִים (רש"י כב, ח)

לְכָאוּרָה הָיָה לוֹ לְהוֹסִיף "וּתְקַיֵּם לֹא תִזְרַע בְּרִמָּה בְּלֵאִים, לֹא
 תִחְרַשׁ בְּשׂוֹר וּבְחֶמֶר, לֹא תִלְבֹּשׁ שְׁעִטָּנוֹ". וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁשְׁלוּחַ
 הַקֶּן, שֶׁהוּא מִצְוֹת עֲשֶׂה, גּוֹרֵר מִצְוֹת עֲשֶׂה שֶׁל עֲשִׂית מַעֲקָה, אֵף
 לֹא אֵת הַצְּוִיִּים שֶׁלְאַחֲרֶיהָ, שֶׁהֵם לֹא תַעֲשֶׂה. שֶׁכֵּן, לְפִי דֶרֶךְ
 הַפֶּשֶׁט, קִיּוֹם מִצְוֹה אַחַת גּוֹרֵר רַק מִצְוֹה כְּזוֹ שֶׁהִיא דוֹמָה לְמִצְוֹה
 הָרִאשׁוֹנָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 142)

וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִנְךָ (כב, ח)

כְּתַב הַשְּׁלִיחַ: גַּג הוּא גִבָּה, וְרוֹמֵז שֶׁיַּעֲשֶׂה גִבּוֹל לְגִנָּה, וְאִם
 לֹא מִשֵּׁם תִּהְיֶה נְפִילָתוֹ, כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ, לְפָנֵי שֶׁכָּר גִּאָוִן,
 עִכ"ל (וְיִדּוּעַ, שֶׁהַגִּאָוִן הֵיא הַמְקוֹר וְהַשֶּׁרֶשׁ לְכָל נְפִילָה רוֹחֲנִית,
 לְכָל הַמַּדּוּת הַרְעוּת). וְהִנֵּה, עֲשִׂית מַעֲקָה כְּפִשׁוּטָה הִיא בְּעֵקֶר
 כְּדִי לְשׁוֹר עַל אִישׁ אַחֵר. וְהוּא הַדִּין לְמַעֲקָה בְּרוּחֲנִיּוּת: אָדָם
 צָרִיךְ לִיזְהָר שָׂגוֹ, הֵינּוּ גִאָוִנוֹ, לֹא יִגְרַם נְפִילָה אֲצֵל זֻלָּתוֹ. מִי
 שֶׁעוֹסֵק בְּהַפְצַת הִיָּדּוּת וְיֵשׁ בְּדַכְרֵי תַעֲרִכַת שֶׁל גִּאָוִן - לֹא
 יִכְנָסוּ דַכְרֵי לֵב הַשּׁוֹמֵעַ, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שֶׁעֲלּוּלִים הֵם אֵף
 לְהִפְלִיז, חֲלִילָה, וְלַהֲרַחֲקוֹ מִדֶּרֶךְ הַיֶּשֶׁר.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הַשְּׁעִרָה, וְהוּא מִה שֶׁאִמְרוּ בַּהֲרַח (ח"ג פ') כִּי
 עֲתִיד הַקִּבְיָה לְתַבַּע עֲלֻבוֹנָה שֶׁל תוֹרָה,
 וְכַאֲמָרָם בְּמִשְׁנָה (אבות פ"ו) אוֹי לָהֶם לְבְרִיּוֹת
 מְעֻלְבוֹנָה שֶׁל תוֹרָה:

וְהִנֵּה טַעֲנַת הָעוֹמֵד לְתַבַּע עֲלֻבוֹנָה כְּתוּבָה
 לְפָנֵינוּ כְּאֹמְרוֹ וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָה אֵל
 הַזְּקֵנִים אֵת בְּתִי נְתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה פְרוּשׁ
 לֹא נְתַתִּיהָ לְעַגְנָה בְּקֶרֶן זַוִּיּוֹת אֲלֵא לְהַתְנַהֵּג
 עִמָּה בְּמִנְהַג אִשָּׁה לְכָל יָגַרַע שֶׁאֵרָה כְּסוּתָהּ
 וְעוֹנָתָה, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשִׁים שֶׁלֹּשֶׁת הַדְּבָרִים בְּס'
 הַזֶּה (תְּקוּנִים י') שֶׁכָּל פְּרִיכִין לְתוֹרָה, וְיִשְׁנָאָה
 כָּאֵן כְּמוֹ סִפְת הַתְּרַחֲקָה מִמֶּנָּה שֶׁכָּא מְאוּרָה
 בְּחִינָה הַנִּקְרָאת שְׁנָאָה, וְנוֹתֵן טַעַם הַתְּרַחֲקָה

הַנֶּאֱמָר שֶׁיִּתְקַיֵּם וְאֵינָם חוֹשְׁבִים בָּהּ כֹּל עֵקֶר
 בְּתִיָּהם מְלֵאִים כֹּל טוֹב, וְהוּא אֹמְרוֹ וְשֵׁם לָהּ
 עֲלִילַת דְּבָרִים, וְהוֹצִיא עֲלֶיהָ שֵׁם רַע כְּאֹמְרוֹ
 אֵת הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְקַחְתִּי פְרוּשׁ שֶׁאֵינִי כּוֹפֵר
 בְּלִקְוִיחָהּ, אֲלֵא שֶׁאֹמֵר וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא
 מַצְאֵתִי לָהּ בְּתוּלִים פְרוּשׁ לְשׁוֹן חֶזֶק כִּי עוֹסְקִיָּה
 סָבִיב יִחְנֶה לְדַפֵּק עַל דַּלְתִּי אַחֲרִים לְמַצָּא
 טָרֶף, מוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי הַקִּבְיָה שֶׁהוּא הַנִּקְרָא
 אֲבִי הַנַּעֲרָה וְכִנְסָה יִשְׂרָאֵל יִתְבַּעוּ עֲלֻבוֹנָה שֶׁל
 תוֹרָה לְפָנֵי בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, וְהוּא אֹמְרוֹ וְלִקַּח
 אֲבִי הַנַּעֲרָה וְאָמַר, וְהוֹצִיאָה אֵת בְּתוּלִי הַנַּעֲרָה
 רְמֵז חֶזֶק וְעֲלִיָּה וְהַשְׁגוּת רְמוּת יִשְׁגוּ
 בְּאִמְצָעוֹתָהּ וְיִתְבַּעוּ עֲלֻבוֹנָה כְּב"ד כְּאֹמְרוֹ

(יג) כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וְגו'. דְּבָרָה תוֹרָה כְּנִגְד
 כְּנִי אָדָם גַּם כְּנִי אִישׁ אֲשֶׁר חוֹזְרִים פְּנִיָּהם
 מִן הַתוֹרָה כְּאֹמְרָם כִּי הַיּוֹם קָצָר לְמַה שֶׁצָּרִיךְ
 לְהַשְׁתַּדֵּל עַל הַמְתִּיחָה, וְעֲלֵיהֶם אָמַר הַכְּתוּב
 כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וְזֹאת הַתוֹרָה הַמְאֻרְסָה, וְכֹא
 אֵלֶיהָ שֶׁכָּכָר וְזֹרֶה עֲלֵיהֶם אוֹרָה שֶׁל תוֹרָה
 בַּהֲרַח סִינִי וְקִבְלוּ הַלּוּחוֹת, וְשִׁנָּאָה פְרוּשׁ שֶׁאֵין
 לָבָם חֶפֶץ לְתַת לָהּ עוֹנָתָה בְּמִשְׁפָּט, וְכִשְׁבָּא
 מוֹכִיחַ לְדַבֵּר אֵלָיו לְמַה תִּמָּאָס אִשְׁתְּ נַעֲרִים
 מְשִׁיב כִּי אֵין הַתוֹרָה זִנָּה וּמִפְרָנְסָה וְהוּא צָרִיךְ
 לְמַתִּיחָה, גַּם אֵינִי רּוֹאֶה סִימֵן בְּרָבָה מְאֻמְצָעוֹת
 לְמוֹדָה הַגַּם כִּי יַעֲסֵק בָּהּ אֵין נִפְתָּחִין לוֹ
 שְׁעָרֵי פְרִנְסָה טוֹבָה, וְאַדְרָבָא רּוֹאֶה כִּי כֹל

יִהְיֶה הוּא שְׂוִי תִּסְקוּפִי מְלִין לְמִימֵר לֹא אֲשַׁכְחִית לְבַרְתְּךָ בְּתוּלִין וְאֵלִין בְּתוּלִי בְּרַמִּי וְיִפְרְסוּן שׁוֹשִׁיפֹא קָדָם סְבִי קֶרְתָּא:

(יז) וְהִנֵּה־הוּא שֵׁם עֲלִילַת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא־מִצָּאתִי לְבַתְּךָ בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּתִי וּפְרִשׁוּ הַשְּׂמֹלָה לַפָּנִי וְקִנֵּי הָעִיר:

כ"ז"י וְפָרְשׁוּ הַשְּׂמֹלָה • (שס) הָרִי זֶה מְשַׁל: מִתְחַנְּרִין הַדְּבָרִים כְּשִׂמְלָה.

יִי וְיִדְבְּרוּן סְבִי קֶרְתָּא הִתְחִי יָת גִּבְרָא וְיִלְקוּן יָתָה:

(יח) וְלִקְחֻ וְקִנֵּי הָעִיר־הַהִיא אֶת־הָאִישׁ וְיִסְרוּ אֹתוֹ: כ"ז"י וְיִסְרוּ אֹתוֹ • מְלִקְוֹת (כתובות מז).

יִי וְיִגְבּוּן מִנָּה מִנָּה סִלְעִין דְּכִסְפָּא וְיִתְנִין לְאַבּוּקָא דְּעוֹלָמְתָא אָרִי אֶפֶס שׁוּם בִּישׁ עַל בְּתוּלָתָא דִּישְׂרָאֵל וְלֵה תְּהִי לְאַנְתוּ לִית לֵה רְשׁוֹ לְמַפְסָרָה כָּל יוֹמוּהִי:

(יט) וְעֲנִשׁוּ אֹתוֹ מִנָּה כֶּסֶף וְנִתְּנוּ לְאַבִּי הַנְּעֻרָה כִּי הוּצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יֻכַּל לְשַׁלְּחָה כָּל־יָמָיו:

כֹּ וְאִם קִשְׁטָא הָהּ פִּתְקָמָא הָדִין לֹא אֲשַׁכְּחֻ בְּתוּלִין לְעוֹלָמְתָּא:

(כ) וְאִם־אָמַת הִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצָאוּ בְּתוּלִים לְנַעֲרָה:

כ"ז"י וְאִם־אָמַת הִיָּה הַדָּבָר • (שס) בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה, שְׁזַנְתָּה לְאַחֵר אֶרְוִסִין.

(יד) וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים יִי וְיִשְׂוִי לֵה תִּסְקוּפִי מְלִין וְיִפְקַע עַלָּה שׁוּם בִּישׁ וְיִימֵר יָת אֶתְמָא הָדָא נִסְבִּית וְעִלִּית לְתַמָּה וְלֹא אֲשַׁכְחִית לֵה בְּתוּלִין:

כ"ז"י וְשֵׁם לֵה עֲלִילַת דְּבָרִים • עֲבָרָה גִּזְרֵת עֲבָרָה: עֲבַר עַל (ויקרא יט) "לֹא תִשָּׂא", סוּפּוֹ לְבָא לִידֵי לְשׁוֹן הָרַע. אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת • (ספרי) מִכָּאֵן שָׂאִין אוֹמֵר דָּבָר, אֶלָּא בְּפָנֵי בַעַל דִּין.

(טו) וְלִקְחָה אֲבִי הַנְּעֻרָה וְאִמָּהּ וְהוּצִיאוּ אֶת־בְּתוּלֵי הַנְּעֻרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׂעֵרָה:

כ"ז"י אֲבִי הַנְּעֻרָה וְאִמָּהּ • (שס) מִי שֶׁגִּדְּלוּ גְדוּלִים הָרַעִים, יִתְבַּזּוּ עֲלֶיהָ:

(טז) וְאִמֹר אֲבִי הַנְּעֻרָה אֶל־הַזִּקְנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וְיִשְׁנָאָה:

כ"ז"י וְאִמֹר אֲבִי הַנְּעֻרָה • (שס) מְלַמֵּד שָׂאִין רְשׁוֹת לְאִשָּׁה לְדַבֵּר בְּפָנֵי הָאִישׁ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מִשְׁפָּטוֹ כָּל יָמָיו עֲמָה יִשָּׁב תוֹרְתוֹ אֲמָנוּתוֹ: וְאִמֹר וְאִם אָמַת הִיָּה הַדָּבָר וְגו', פֶּרֶשׁ אִם אֲרַע כִּי תוֹרָה שְׁלֹמֹד זֶה הָאִישׁ וּבִחֵן כִּי שָׂאִין לֵה בְּתוּלִים, שֶׁהִתְחַת תוֹרַת מִינֵית שְׁלֹמֹד צִדִּיק וּבִיחֻס וְתוֹרָה כִּזּוֹ אֵין כִּי תִּזְק וְהִיא חֶלֶק רַע, לְתוֹרָה כִּזּוֹ יְצוֹ ה' לְרַמּוֹת כִּי אֶבֶן לְסַקֵּלָה וְלִאֲבֹדָה כְּאוֹמְרוֹ וְתַמָּה, הִגַּם כִּי הֵן הִנֵּה הַדְּבָרִים שֶׁצָּאָו מִפִּי הַקִּבְיָה אֶף עַל פִּי כֵן הַכְּנָה לֹא כֵן הוּא, וְכִבְרָ אֶמְרוּ ז"ל (נשין מ"ה): עַל סֵפֶר תוֹרָה שֶׁכָּתְבוּ מִין יִשְׂרָאֵל, כִּי עֲשֵׂתָה נִבְּלָה לְזִנּוּת וְגו', וּבַעֲרַת הָרַע כִּי זֹאת תִּקְרָא חֶלֶק רַע וְצִרִיךְ בַּעוֹר:

וְאִמֹר עוֹד כִּי יִמְצָא אִישׁ שֶׁכָּב וְגו', יִתְבַּאֵר עַל פִּי דְּבָרֵיהֶם ז"ל (פְּתוּחֵין י"ט). שְׁאֶמְרוּ גוֹי הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה חֲבִיב מִיתָה ע"ז, וְהוּא אוֹמֵר כִּי יִמְצָא אִישׁ שֶׁכָּב עִם אִשָּׁה שֶׁהִיא מְאֻרְסָת לְכַבֵּלָה שֶׁהִיא הַתוֹרָה כִּלְתִּי יִשְׂרָאֵל, וּמִתּוֹ גַּם שְׁנֵיהֶם פְּרוּשׁ הַעֲכוּפִים הַעוֹסֵק וְגַם הַתוֹרָה הִיא לֹא יִהְיֶה לֵה עֲלִיָּה לִיָּה אֶלָּא תִּדְרֹךְ גֵּרָה וְאֵין לֵה חִיּוֹת כִּדְרֹךְ אֶמְרוּ תוֹרָה דְּקִתִּיב (מְשַׁל ד') כִּי חֲסִים הֵם:

וְאִמֹר וְעֲנִשׁוּ אֹתוֹ מִנָּה כֶּסֶף. רָמַז לְמִנָּה בְּרִכּוֹת שֶׁחֲבִיב לְכַרֵּךְ בְּכָל יוֹם, כִּמּוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ (מִנְחוֹת מ"א): מְאוּמְרוּ וְעֵתָה יִשְׂרָאֵל מִה ה' אֱלֹהֵיךָ שׂוֹאֵל אֵל תִּקְרִי מִה אֶלָּא מִנָּה וּפְסוּק זֶה בְּכַעַל תִּשׁוּבָה נֶאֱמַר כְּאוֹמְרָם בְּגִמ' (כ"ד פכ"א) וְעֵתָה אֵין וְעֵתָה אֶלָּא תִשׁוּבָה דְּקִתִּיב וְעֵתָה יִשְׂרָאֵל מִה ה' אֱלֹהֵיךָ שׂוֹאֵל וְגו', ע"כ, שֶׁחֲבִיב לְהַשְׁתַּדֵּל לְהַשְׁלִימָם:

וְאִמֹר וְנִתְּנוּ לְאַבִּי הַנְּעֻרָה שְׁכֶלֶן הֵם בְּרִכּוֹת לֵה: שֶׁהוּא אֲבִי הַנְּעֻרָה, וְאִמֹר כִּי הוּצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל. שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא כָּלְלוּת יִשְׂרָאֵל וְהִיא מִדָּה הַעֲשִׂירִית שְׁכוּלָלָת מִנָּה וְהִיא נִקְרָאת תוֹרָה שֶׁבַעל מִה פִּדְיוֹעַ לִיּוֹדְעֵי חֵן, וְאִמֹר וְלֹא תִהְיֶה וְגו', פְּרוּשׁ הִגַּם שָׂאִין חֲבִיב בְּתַלְמוּד תוֹרָה אֶלָּא קְבִיעוּת עֲתִים, אֶדָם כִּזּוֹ שֶׁהוּצִיא שֵׁם רַע עֲלֶיהָ צִרִיךְ לְשַׁקֵּד עַל דִּלְתוּחֶיהָ כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה לֹא יֻכַּל לְשַׁלְּחָה כָּל יָמָיו, וְכִזּוֹ מְצִינוּ לָהֶם לְרַבּוּתֵיהֶם ז"ל (ויק"ר פכ"ה) שְׁאֶמְרוּ שֶׁבַעל תִּשׁוּבָה אִם הִיָּה רִגִּיל לְמַד דָּף אֶחָד לְמַד שְׁנַיִם וְכֵן עַל זֶה הַדְּרֹךְ, וְזֶה בַּעַל תִּשׁוּבָה מְשַׁאֵר הַעֲבֻרוֹת אֶבֶל מוּצִיא שֵׁם רַע עַל תוֹרָה

מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מִצָּא כִּי תִקְרָא וְחִזְקָה, וְהוּא אוֹמֵר וְהִנֵּה הוּא שֵׁם עֲלִילַת וְגו', דְּקִדְקֵן לִמְרֵה וְהִנֵּה הוּא לְהַעִיר כִּי אֵין זֶה אֲמָת, שֶׁלֹּא גֵרָם לוֹ אֶלָּא הַשּׁוֹנֵא הַשּׁוֹכֵן בְּקִרְבּוֹ, וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּתִי וְגו', וְהִי הַדְּבָרִים בְּרוּרִים כְּשִׂמְלָה כִּמּוֹ מַעֲלוֹת וְחִזְקָה הַתוֹרָה, שֶׁתְּחַלֵּל כָּל דָּבָר כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ כִּי נִבְרָא, בְּשִׁבְלֵה נִבְרָא, וְכִי מִתְקַנֵּם, וְכָל טוֹבָה הַצְּפוּנָה לְעוֹלָם הָבָא וְאוֹצְרוֹת הַחַיִּים וְהַטּוֹב נִקְנִים כִּי:

וְאִמֹר הַכְּתוּב כִּי זֶה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הָאִישׁ הַהוּא עַל פִּי בֵּית דִּין, רִאשׁוֹנָה וְיִסְרוּ אוֹתוֹ עַל דְּרֹךְ אוֹמְרָם ז"ל (בְּרִכּוֹת ה'). אִם רוּאָה אֶדָם שֶׁיִּסְרוּן בָּאִים עֲלָיו וְכו', יִתְלֶה בְּכַטּוֹל תוֹרָה פְּרוּשׁ עַל מִה שֶׁבַעל הַתוֹרָה, וְנִדְרֹקוּ הָאֲחֻרּוֹנִים בְּפִרּוּשׁ דָּבָר זֶה בְּטַעֲנָת הָלֹא בְּטוֹל עוֹן גְּדוֹל הוּא וְלָמָּה לֹא תִלָּה בּוֹ עַד שֶׁלֹּא מִצָּא, וְיִשׁוּב הַדָּבָר הוּא לִפִּי שָׂאִין שִׁיעוֹר לְמָה שֶׁצִּרִיךְ בְּעֶסֶק הַתוֹרָה כְּאוֹמְרָם (אֲבוֹת פ"ב) וְאֵין אֶתָּה כֵּן חוֹרִין לְהַבְטִיל מִמֶּנָּה, וְהִגַּם שֶׁיִּרְאָה בְּעִינֵי הָאָדָם שֶׁעֶסֶק, שֶׁיִּרְאָה יִסְרוּן בָּאִים עֲלָיו בָּאֵין עוֹן יָדַע כִּי כִּמּוֹ שֶׁרָאִי לוֹ לַעֲשׂוֹת לֹא עֲשָׂה וְעַל זֶה עֲנִשׁוּהוּ:

(כא) וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנְּעִרָה אֶל־
פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּמִסְכְּלוֹהָ
אֲנָשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָהּ
כִּי־עָשְׂתָה נִבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל
לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע
מִקֶּרְבָּהּ:

כא ויפקדון ית עולמיתא
לתרע בית אבוקהא
ויהקטלה אנשי קריתא
באבניא ותמות ארי
עבדת קלנא בישראל
לזנאה בית אבוקהא ותפלי
עבד דביש מבינה:

כז"י • אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ • (כתובות מוה) ראו גדולים שגדלתם.
אנשי עירָהּ • (ספרי) במעמד כל אנשי עירָהּ. לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ.
כמו: בבית אביה.

(כב) כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב עִם־
אִשָּׁה בְּעֶלְתָּ־פֶּעַל וּמָתוּ גַם־
שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־
הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע
מִיִּשְׂרָאֵל:

כב ארי ישכתב גבר דשכב
עם אתמא אתת גבר
ויהקטלון אף פרויהון
גברא דשכב עם אתמא
ואתמא ותפלי עבד דביש
מישראל:

כז"י • וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם • (ספרי) להוציא מעשה חדודים, שאין האשה
נהנית מהם. גם, לרבות הגאים אחריהם (ספרים אחריים:
מאחוריהם). (שם) דבר אחר: "גם שניהם", לרבות את הולד, שאם
היתה מעוברת אין ממתינין לה עד שתלד.

(כג) כִּי יִהְיֶה כְּתִיב נָעַר קָרִי
בְּתוֹלָהּ מֵאֲרֻשָּׁה לְאִישׁ
וּמִצֵּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשֹׁכֵב
עִמָּה:

כג ארי תהי עולמיתא
בתלתא דמאקסא לגבר
וישכנה גבר בקריתא
וישכוב עמה:

כז"י • וּמִצֵּאָהּ אִישׁ בָּעִיר • (ערכין ו) לפיכך שכב עמה, פרצה קוראה
לגנב, הא אלו ישבה בביתה, לא ארע לה.

(כד) וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם
אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא
וּמִסְכְּלֹתָם אַתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ
אֶת־הַנְּעִר עַל־דִּבְרֵי אִשְׁרָאֵל
צִעֲקָה בָּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־
דִּבְרֵי אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ
רַעְיוֹ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּהּ:

כד ותפקדון ית פרויהון
לתרע קריתא שהיא
ויהקטלון יתהון באבניא
וימותון ית עולמיתא על
עסק די לא צונחת בקריתא
וית גברא על עסק דעני
ית אתת חברה ותפלי
עבד דביש מבינה:

(כה) וְאִם־בִּשְׁׁמִי יִמָּצֵא הָאִישׁ
אֶת־הַנְּעִרָה הַמֵּאֲרֻשָּׁה
וְהַחֲזִיקָהּ הָאִישׁ וְשֹׁכֵב עִמָּהּ
וּמָתָה אֲשֶׁר־שֹׁכֵב עִמָּהּ
לְבָדוּ:

כה ואם במקלא ישכב גבר
ית עולמיתא דמאקסא
ויהקף בה גברא וישכוב
עמה ויהקטל גברא
דשכב עמה בלחודוהי:

(כו) וְלַנְּעִרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר
אֵין לַנְּעִרָה חֲמָא מוֹת כִּי
כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רַעְיוֹ
וּרְצָחוֹ נָפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה:

כו וילעולמיתא לא תעבד
מדעם לית לעולמיתא
חובת דין דקטול ארי
כמא דיקום גברא על
חברה ויקטלה נפש בן
פתגמא הדין:

כז"י • כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם וְגו' • לפי פשוטו זהו משמעו: כי אנוסה
היא, ובחזקה עמד עליה, פאדם העומד על חבירו להקדו. (פסחים כה.
סנהדרין עג) ורבותינו דרשו בו: הרי זה בא ללמד ונמצא למד וכו'.

(כז) כִּי בַשָּׂדֶה מִצֵּאָהּ צִעֲקָה
הַנְּעִרָה הַמֵּאֲרֻשָּׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ
לָהּ:

כז ארי במקלא אשכחא
צונחת עולמיתא דמאקסא
ולית דפריק לה:

(כח) כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ נָעַרָה
בְּתוֹלָהּ אִשְׁרָאֵל לֹא־אֲרֻשָּׁה
וּתְפָשָׁה וְשֹׁכֵב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ:

כח ארי ישכב גבר
עולמיתא בתלתא די לא
מאקסא ויהקטלה וישכוב
עמה וישתכחון:

(כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ
לְאָבִי הַנְּעִרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף
וְלֹו־תַהֲיֶיהָ לְאִשָּׁה תַּחַת אִשְׁרָאֵל
עָנָה לְאִיּוֹכַל שְׁלֹחָה בְּלִימּוֹ:

כט ויתן גברא דישכב
עמה לאבוקהא דעולמיתא
חמשים סלעין דכסף ולא
תהי לאנתו חלף די עניה
לית לה רשו למפסרה כל
יומיה:

(א) לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ
אָבִיו וְלֹא יִגְלַהּ בְּנָהּ אָבִיו:

א לא ישב גבר ית אתת
אבוקהי ולא יגלי כנפא
דאבוקהי:

כז"י • לֹא־יִקַּח • (קידושין סו) אין לו ביה לקוחין, ואין קדושין תופסין
בה. ולא יגלה בנה אביו • (יבמות לג) שומרת יבם של אביו, הראויה
לאביו, והרי כבר הוזכר עליה משום: (ויקרא יח) "ערוה אחי אביו?"
אלא לעבר על זה בשני לאוין, ולסמך לה: "לא יבא ממזר", ללמד
שאין ממזר אלא מחיבי פרייתות, וקל וחמור מחיבי מיתות בית
דין, שאין בעריות מיתת בית דין שאין בה פרת.

(ב) לֹא־יָבֵא פְצוּע־דָּבָא וּכְרוֹת
שְׁפָכָה בַּקֹּהֶל יְהוָה:

ב לא ידפי דפסיק
ודמסבל למעל בקהלא
דיי:

כז"י • פְצוּע־דָּבָא • (יבמות עז) שפצעו או שפצעו ביצים שלו.
וּכְרוֹת שְׁפָכָה • שנקרת הגיד ושזב אינו יורה קלות זרע, אלא שופך
ושותת ואינו מוליד.

(ג) לֹא־יָבֵא מִמְזֵר בַּקֹּהֶל יְהוָה
גַּם דֹּר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֵא לוֹ
בַּקֹּהֶל יְהוָה:

ג לא ידפי ממזר למעל
בקהלא דיי אף דרא
עשיראה לא ידפי לה
למעל בקהלא דיי:

כז"י • לֹא־יָבֵא מִמְזֵר בַּקֹּהֶל ה' • לא ישא וישאאלית.

**אתכם בלחם ובפנים בדרך יתכון בלחמא ובמנא
בצאתכם ממצרים ואשר שמעו
שכר עליך את-בלעם בן
בעור מפתור ארם נהרים ארם די על פרת
לקללך:**

כ"ט – על-דבר • (ספרי) על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם. בדרך •
כשהייתם בטרור.

**(ד) לא-יבא עמוני ומואבי ד לא ידבון עמונאי
בקהל יהוה גם דור עשירי ומואבאי למעל בקהל
לא-יבא להם בקהל יהוה דני אף דרא עשירא לא
עדי להון למעל בקהל דני עד עלם:**

כ"ט – לא-יבא עמוני • לא ישא ישראלית. אור החיים

(ה) על-דבר אשר לא-קדמו ה על עסק די לא ערעו

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מצרי עצמה הנה צריך הכתוב לכתב מצרי
יש מקום לומר ששנה הכתוב בשלפניה לדבר
פיוצא בה, ואם מצרי עצמה לא דבר הכתוב
פהגן שהיה צריך לכתב מצרים לכלל מצרית
אלא שאנו אומרים שלא רצה להאריך אף
נאמר שאמר אדומי אגב מצרי שמצרי גופה
עליה אני דן:

ולכא לעמק הדבר יש להעיר בדברי אבנר
למה אחז החבל בב' ראשין מתחלה
אמר דייק מואבי פסברת רבי יהודה וחד
לת טעם על דבר אשר לא קדמו וגו' פסברת
ר' שמעון פי ממשמעות הלשון מוכח
שקשאר טעם שני לא חזר בו מטעם הראשון,
והסברא נותנת בן שאם לא בן למה אמר
אבנר טעם שסתירתו בצדו, בשלמא לר"י
לדברי התוספות הגם שהקשינו עליהם
לסברתם מיהא אמר דבריו מטעם שאמרו,
אלא אבנר גרי גלה דעתו בפה שחזר מקשינו
מצרי שאינו סובר לחלק כמו שחלקו
התוספות:

אכן נראה כי פגנת אבנר לסברת ר' יוחנן
היא שדורש מאומרו מואבי ומאמרו על
דבר אשר וגו', שזולת על דבר יש לסתור
הדרשה ממצרי, וטעם על דבר אשר וגו' לבד
אם היה אומר מואב ועמוני הגם שאומר על
דבר וגו' היינו אומרים הגם שהטעם אינו
צורך אלא באנשים באה הגזירה על כל
באחת, ועוד שהנשים באים גם בן מזרע פסול
שהם הנזכרים שאסורין ובכיצא בזה אין אנו
הולכים אלא אחר האב דהתיב (במדבר א' ב)
למשפחתם לבית אבותם, ואם אמר עמוני
ומואבי ולא היה לנו טעם על דבר היינו
אומרים שאמר מואבי כמו שאמר מצרי
ואדומי, ומשניהם דורש ולא עמונית ולא
מואבית:

ולזה אמר אבנר ב' טעמים הנזכרים, ומחללת
רבי יהודה ור"ש היא על זה הדרך, כי
ר"י סובר דטעם מואבי לבד יתחייב לומר
ולא מואבית, ומאמר על דבר אינו מחייבני
לא לרבות ולא למעט באשר באאר השטעם,
וטעם מצרי ואדומי משום שהטעם שנתן
הכתוב מחייבני לכלל גם מצרית ואדומית
שקמו בן הם אחים האנשים כנשים, גם גרות

(ד) לא יבא עמוני וגו' על דבר וגו'. קשה אומרו
אשר לא קדמו ובלא מצינו שאמר הכתוב
(לעיל ב' כ"ט) באשר עשו לי בני עשו וגו'
והמואבים, ופרשו רבותינו ז"ל (רש"י שם)
שחזרו למאמר אכל בקסף, ב' אחר שהם
שקרו עליהם בלעם לקללם מה מקום לחוש
על שלא קדמו בלחם, ואולי שאמר על דבר
וגו' להעיר שעל סבה זו בלבד יתחייב הדין
להרחיקם שלא יבאו בקהל, ופי' קדמו הוא
להוציא דורון לסעד לבם בלחם וכו' שהם
חייבים לעשות בן מקל האמות כעל כל
הגמולות אשר גמלם אברהם אבינו עליו
השלוש, כי מה שמכרו להם ומים היה
להנאתם של מואב גם לפתותם להפילם
בעריות, והוא מה שדקדק הכתוב לומר לא
קדמו אתכם פרוש להנאתכם:

עוד יתבאר הכתובים על פי דבריהם ז"ל
ביבמות דף ע"ו שאמרו מנא הני מלי
שמואבית מתרת אמר רבי יוחנן וכו' דקאמר
קרא וגו' אמר ליה אבנר תנינא מואבי ולא
מואבית אמר לו דואג אלא מעתה ממזר וכו'
מצרי ולא מצרית שאני הקא דמפרש טעמא
על דבר וגו' דרכו של איש וכו' ואין דרשה
וכו' היה להם לקדם וכו' ונשים לקראת נשים
בעו לאכרתי עליה מיד ועמשא וגו' מלמד
שהגר חרבו וכו' ואמר כל מי שאינו שומע
הלכה זו ידקר בחרב מקבלני מפי בית דינו
של שמואל מואבי ולא מואבית, מקל מקום
קשאי תרגמא כל כבודה בת מלך פנימה,
כתנאי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית
דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר על דבר
אשר לא וגו' דרכו של איש לקדם וכו' עכ"ל,
וכתבו התוספות בד"ה כתנאי וזה לשונם ואם
תאמר לר' יהודה תקשי ליה מצרי, ואומר
ר"י דגבי עמוני ומואבי היה לו לקצר ולכתב
עמוני ומואב הלך אית לן למדרש דלמעט
עמונית ומואבית אכל מצרי אם היה מותב
מצרים היה מאריך, והאי דכתב אדומי ולא
כתב אדום אגב מצרי כתב אדומי עכ"ל:
ואין דברי התוספות נראים כי לא מצינו
שיאמר הכתוב לשון בתחלה אגב מה
שעתיד לומר אחריו ומה גם במקום שיש
לטעות בהלכות, ועוד בשלמא אם חלקת

הארץ שהיינו בה שנים בה אנשים ונשים,
ולא חש הכתוב לומר מצרי ואדומי כיון
שאין מקום לטעות פנזר, ולא סבר כר'
שמעון להוכיח מאמרו על דבר או מטעם
שכתבנו בפרוש דברי אבנר או מטעם שיש
לחוש ליהנותו של דואג:

ומה שתרגמה בגמ' כל כבודה יש לצדד ולומר
אפשר שלא אמר כל כבודה בת מלך
פנימה אלא דוקא בכבודה לא בזונה אחר
שאנו רואין מעשיה מעשה חצופות גלה כבוד
מהם וחדו הדין לומר הנה להם לקדם וכו'
ונשים לנשים, ויש פנים לומר שאין להביא
ראיה מהפסוקים לזנות מב' טעמים, א' אנוסים
היו מצד שהפקירום האנשים, ב' התורה לא
תקפיד עליהם למה לא עשו דבר שאין דרך
ארץ לנשים לעשותו משום כל כבודה הגם
שהם זלזלו בעצמן בדבר אחר, ומעתה
הדברים שקולים ואין הוכחה מעל דבר
והוכיח מדקדק עמוני ומואבי:

ור' שמעון סובר בהכרעה כי לעולם ישנם
בטענת כל כבודה ופטורים מהקדמת
הלחם ודרשינן טעם הכתוב, ולדרך זה יתבאר
אומרים בגמרא כתנאי שחזרו על מאמר כל
כבודה בת מלך פנימה ולזה סמכה לה, כי
לפי פרושנו כל עקר מחלוקתם של ר' יהודה
ור' שמעון אינה אלא אם אמר עליהם טענת
כל כבודה או לא:

נמצאת אומר ג' סברות באגדה זו, לפי שמועת
ר' יוחנן דורש מאומרו מואבי ומאמרו
על דבר, ולסברת ר' יהודה מאמרו עמוני
לבד, ולסברת ר' שמעון עקר הדרשה היא
מאומי על דבר:

ומעתה בשלמא לדברי ר' שמעון גם לשמועתו
של ר' יוחנן יש טעם נכון למאמר על
דבר, אלא לסברת רבי יהודה שאינו דורש
אלא מתבת עמוני ומואבי קשיחנו במקומה
עומדת למה הדרך לומר הכתוב על דבר,
ויתלשב כמו שכתבנו בתחלת הענין:

שוב עמדתי אל תכן ענין זה וראיתי שאין
טענה על הנקבות לקדם לנשים כי הגע
עצמך שירצו בלבם לקדם היכול יכלו עשות
בלא רשות בעליהן ומה גם בראות בעליהן
אויבים להם אנוסים הם הגם שלא יקדמו

(1) וְלֹא-אֵבֶה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁמֹעַ אֶל-בִּלְעָם וַיַּהַפֵּךְ יְהוָה
אֶת-הַקִּלְלָה לְבָרְכָה
כִּי אָהֲבָה יְהוָה

(י) לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְטֹבָתָם וְלֹא תִתְּבַע שְׁלָמָהוֹן
כָּל־יְמֵיךָ לְעוֹלָם וְטֹבָתָהוֹן כָּל־יְמֵיךָ לְעוֹלָם:

כִּי **לֹא-תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם** • (שם) מְכַלל שְׁנֵאָמַר: "עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ",
יָכֹל אֵף זֶה כֵּן? תִּלְמוּד לומר: "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם" ♦

זו מצות עשה. לא יבא אל-תוך המחנה • זו מצות לא תעשה.
ואסור ליפגס למחנה לויה, ופל שכן למחנה שכינה (פסחים סח) ♦

(יב) וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְחָץ
בַּמַּיִם וּבְכֹאֵה הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־
תוֹךְ הַמִּזְבֵּחַ:

כִּי־אֵלֶּי וְהָיָה לַפְּנוֹת־עָרֶב • סְמוּךְ לַהֲעָרֵב שָׁמָּה יִטְבַּל, שְׂאִינוֹ טְהוֹר
בְּלֹא הָעָרֵב שָׁמָּה •

(ג) וַיֵּדְלָהּ תְּהִיָּה לְךָ מַחֲוִיץ
לְמַחְנֶה וּיֵצֵאת שְׂמָה חוּץ:
יג וְאָמַר מִסָּקֶן יְהִי לְךָ
מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וְחִפּוּק
תַּמָּן לְבָרָא:

כַּשֵּׁי וַיֵּד תַּהֲיֶה לָךְ • כְּתַרְגֻּמוֹ, כְּמוֹ: (במדבר ב) "אִישׁ עַל יָדוֹ" • מַחוּץ
לְמַחֲנֶה • חוּץ לְעֵנִי •

(ד) וַיֵּתֶר תְּהִי־לָּךְ עַל־אֲנָךְ
וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וּחִפְרֹתָהּ
כֹּה וְשִׁבְתָּ וְכִסִּית אֶת־צִאֲרֹתָיִךְ׃

יד וסבטא תהי לך על אנך
ויהי במפקדך חוץ
ומחפר בה ותתוב ותכסי
ית מפצתך:

רש"י ◀ על-אזנה • לבד משאר פלי תשמיישך • אזנה • כמו פלי זינה •

(טו) כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִתְּהִלָּךְ |
בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילֶךָ וּלְתֵת
אִיּוֹנֶךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ
קְדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה כָךְ עֲרֹת
דָּבָר וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ:
טו אָרִי יי אֱלֹהֶךָ שְׁכֻנְתָּה
מְהֻלָּכָה בְּגוֹ מִשְׁרִיתֶךָ
לְשֻׁבוֹתֶיךָ וְלִמְסָר בְּעֵלִי
דְּכָבֶךָ בְּדָמַי וְתִשְׁמֵ מִשְׁרִיתֶךָ
קִדְיָשָׁא וְלֹא יִתְחַזֵּי כֶּךָ
עֲבֵרַת פִּתְגָם וְיִתּוּב מִימְרָה
מֵלֹאטָבָא לָךְ:

כִּי יֵלֶךְ וְלֹא-יֵרָאָה בְּךָ • הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עֲרוֹת דְּבַר.

(ח) לֹא־תִתְעַב אֲדָמִי כִּי אֲחִיד
הוא לֹא־תִתְעַב מִצְרֵי כִּי־יָגֵר
היית בארצו:
ח לא תרסק אדומא ארי
אחיד הוא לא תרסק
מצרעה ארי דר תרמא
בארעה:

רש"י • לֹא־תִתְעַב אֲדָמִי • לגמרי, ואף על פי שראוי לך לתעבו, שניצא בחרב לקראתך. לֹא־תִתְעַב מִצִּיר • מכל וכל, אף על פי שזקרו זכוריהם ליאור. מה טעם? שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. לפיכך •

(ט) בָּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לָהֶם דָּוִד
שְׁלִישִׁי יבֹא לָהֶם בְּקֶהֱל יְהוָה:
ט בְּנִין דִּי יִתְּלִידוּ לְהוֹן
דְּרָא תִּלְתָּאָה יְדִבִּי לְהוֹן
לְמַעַל בְּקֶהֱלָא דִּי:

רש"י ► **בָּנִים אֲשֶׁר-יִוְלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי וְגו'.** וישאר האמות מתרין מיד, הא למדת שהמחטיא לאדם, קשה לו מן ההורגו, שההורגו, הורגו בעולם הזה, והמחטיא, מוציא מן העולם הזה, ומן העולם הבא. לפיכך אדום שקדמם בחרב לא נתעב, וכן מצרים שטבעום, ואלו שהחטיאום, נתעבו. ♦

(י) כִּי־תֵצֵא מִחֲנֶה עַל־אֹיְבֶיךָ , אָרִי תִפּוֹק מִשְׁרִיתָא עַל
בְּעָלֵי דְבָבְךָ וְתִסְתַּמֵּר מִכָּל
מִדְעָם בִּישׁ:

כס"א ◀ כִּיתָצֵא וְגו' • וְנִשְׁמְרֵת • שְׁהִשְׁטָן מְקַטְרֵג בְּשַׁעַת הַסִּכְנָה • אור החיים

(יא) כִּי־יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר
לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרַח־לֵילָה
וַיֵּצֵא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא
יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:

רש"י ◀ מקרה-לילה • דְּבַר הַכְּתוּב בַּהוֹה • וַיֵּצֵא אֶל-מַחֻץ לַמַּחֲנֶה •

בלעם נִאָחַז בָּהֶם, אָף עַל פִּי כֵן נִתְרַצָּה ה' בְּלֹא טַעַם וְלֹא שְׂמֵעַ וְגו', וְנִתַּן הַשְׁמַע כִּי אֶחָדָּה ה' פֹּרֵשׁ לֹא לַצַּד שְׂקִייתָ רֹאיוֹ לְדָבָר זֶה, וְעַתָּה מֵה שִׁפְרָשְׁתִּי בִפְסוּק וְלֹא אָבָה סִיחוֹן (לַעֲלִי ב. ל.).

(י) כִּי הֵנָּה מִתְּנֶה וְגו'. פֹּרֵשׁ הֵגֵם שֶׁיֵּשׁ דִּקְדוּקִי עֲבֵרוֹת שָׁה' לֹא יַעֲנִישׁ עֲלֵיהֶם וְאִם יַעֲנִישׁ יִהְיֶה עֲנֵשׁ קָל, מוֹדִיעַ הַכְּתוּב שֶׁבִּשְׂשַׁעַת הַסַּפְּנָה שְׁהוּא בְּזִמָּן שִׁיּוּצֵאִים עַל אוֹיְבֵיהֶם צָרִיכִין

אותם, ומהעתה אין טענת אֶשֶׁר לֹא קִדְמוּ אֶלָּא
עַל הַזְּכָרִים וְעַד הַדִּין עֲמוּנִי וְלֹא עֲמוּנִית
מוֹאֲבִי וְלֹא מוֹאֲבִית וְטַעַנַת דּוֹאֵג טַעַנַת מִין,
וְכַמּוֹ שְׁאֹמֵר אַחֲרֶיהָ הַשְׁלוּנִי כְּשֶׁאֲמִיד לִפְנֵי
קִשְׁיָא זֶה הִפְרָה וְאָמַר מִינָּהּ כְּאֲמִיד בְּמִדְרַשׁ
(מדרש שמואל ב"ב):

(ו) וְלֹא אָבָה וְגו'. אוֹמְרוֹ וְלֹא אָבָה פֶּרוּשׁ הֵגֶם
שֶׁהִיָּה מִקּוֹם לְשִׁמּוֹעַ מִצַּד עֲנִפֵּי הַחֲטָא שֶׁהִיָּה

שְׁמִירָה מִכָּל דְּקוּיָּי עֲבֹרוֹת כְּאוֹמְרוֹ מִכָּל
דְּכָר רַע וְגו', וְכָלל בַּחֲבַת דְּכָר גַּם סְבוֹת
שְׁמֻמָּנוּ יוֹסֹבֵב תַּרְע, וְהַעֲרִי בָמָה שְׁצִיָּה סְמוּךְ
לָזָה כִּי יִהְיֶה כָּךְ אִישׁ אֶשֶׁר לֹא יִהְיֶה שְׁהוֹר
וְגו' וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (מַבּוֹת מ"ו) שֶׁהַהוֹרִי
עֲבָרָה בַּיּוֹם מִבֵּיאִין לִידֵי קָרִי בְּלִילָה, וְנִתְפָּן
הַמַּבּוֹת בְּסֻמִּיכוֹת זֶה לֹאִמַּר שֶׁעַל פִּיּוּצָא בָּזָה
יֵצֵא בְּמֵאֵמֶר וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל וְגו' :

(כא) לִנְכַרִי תִשָּׂא וְלֹא־חֵידָא לֹא תִשָּׂא לְמַעַן יִכְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ:

כ"א לִנְכַרִי תִשָּׂא • ולא לֹא־חֵידָא, (שם) לאו הבא מכלל עשה, עשה, לעבר עליו בשני לאוין ועשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 116)

לִנְכַרִי תִשָּׂא (כג, כא)
הפעל שם טוב אומר, שִׁבְכְּסֹפּוֹ שֶׁל יְהוּדֵי נִמְצָאִים נִיצוּצוֹת שֶׁל קִדְשָׁה שְׂכִיכִים לְשֶׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ. וְהֵנָּה, מִכֵּיּוֹן שְׂאָדָם יָכוֹל לְהַרְוִיחַ מִהַלּוֹאֹת כִּסְפוֹ בְּרִבִּית, מוֹכֵן, שְׂגָם הַנִּיצוּצוֹת שֶׁבְּדָמֵי הַרְבִּית שְׂכִיכִים לְשֶׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ. אִלֵּם, מֵאַחֵר שֶׁהַתּוֹרָה אָסְרָה אֶת הַרְבִּית, לֹא נָתַן לוֹ לְכַרֵּךְ נִיצוּצוֹת אֵלּוּ, וְעָלִיו לְדַחֲוֹתָם (כָּשֶׁם) שְׂעָלִיו לְדַחֲוֹת אֶת הַנִּיצוּץ הַקָּדוֹשׁ הַנִּמְצָא בְּכָל דָּבָר אֲסוּר). לִפִּי זֶה מוֹכֵן מֵהַ שְׂנֵצְטוּיִנוּ לְקַחַת רִבִּית מִן הַגּוֹי (אף שְׂאָסוּר לְחַסֵּר מִמּוֹנוֹ עַל יְדֵי גָזֵל אוֹ אֲנָפָה), שֶׁכֵּן הַנִּיצוּצוֹת בְּדָמֵי הַרְבִּית שֶׁל הַגּוֹי שְׂכִיכִים לְמַלְכוּת, וְעָלִיו לְהוֹצִיאָם מִקְּשׁוֹת הַקְּלָפָה וּלְהַעֲלוֹתָם לְקִדְשָׁה. אִלֵּם הַחַיִּים

(כב) כִּי־תִדְרֹךְ גִּדְרֵי לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמוֹ כִּי־דִרְשׁ יִדְרֹשְׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מַעֲמֹךְ וְהָיָה כִּךָ חֲמָא:

כ"ב לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמוֹ • (ספרי) שְׁלֹשָׁה רִגְלִים, וּלְמִדּוּהוּ רַבּוּתִינוּ מִן הַמִּקְרָא. אִלֵּם הַחַיִּים
(כג) וְכִי תַחֲדֹל לְגִדְרֵי לֹא־יְהוָה כִּךָ חֲמָא:

(כד) מוֹצֵא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעִשִּׂיתָ בְּאִשְׁרֵי גִדְרֵי לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ:

כ"ד מוֹצֵא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר • (ר"ה) לִיתֵּן עֲשֵׂה עַל לֹא תַעֲשֶׂה. אִלֵּם הַחַיִּים

(מז) לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנְצֵל אֱלֹיךָ מֵעַם אֲדֹנָיו:

כ"ז לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד • כִּתְּרָגוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר: אִפְּלוּ עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּרַח מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(יז) עַמֶּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ:

(יח) לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קִדְשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ח לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁה • מִפְּקָרְתָּ, מִקְדָּשְׁתָּ וּמִזְמִנְתָּ לְזִנוּת. וְלֹא־יִהְיֶה קִדְשׁ • (סנהדרין נד) מִזְמֵן לְמַשְׁכָּב זָכוּר, וְאוֹנְקְלוֹס תִּרגָּם: לֹא תִהְיֶה אֲתָתָא מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְגִבְרָה עֲבָדָא, שְׂאָף זֶה מִפְּקָרְתָּ לְבַעֲיִילָת זִנוּת הִיא, מֵאַחֵר שְׂאִין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ, שֶׁהִרִי קָשׁוֹ לְחַמּוֹר, שְׂנֵצְטוּר: (בראשית כב) "שָׁבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַחַמּוֹר", עִם הַדּוֹמָה לְחַמּוֹר. 'וְלֹא יִסָּב גִּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתָתָא אֲמָתָא, שְׂאָף הוּא נַעֲשֶׂה קִדְשׁ עַל יְדֵהּ, שֶׁכָּל בְּעִילוֹתָיו בְּעִילוֹת זִנוּת, שְׂאִין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ.

(יט) לֹא־תִבְיֹא אֶתְנֵן זִוְנָה וּמַחִיר פֶּלֶב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־גִּידְרֵי כִי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנִיָּהֶם:

כ"ט אֶתְנֵן זִוְנָה • יִתֵּן לָהּ טֵלָה בְּאַתְנָנָה, פִּסּוֹל לְהַקְרִיבָהּ. וּמַחִיר פֶּלֶב • הַחֲלִיף שֶׁהָ בְּכָלֶב. גַּם־שְׁנִיָּהֶם • (ב"ק סה) לְרַבּוּת שְׁנִיָּהֶם, כְּגוֹן חֲטִים וְעֵשָׂאן סִלְתָּ.

(כ) לֹא־תִשָּׂא לֹא־חֵידָא גִשְׁחָה בְּסֶף גִּשְׁחָה אֶכֶל גִּשְׁחָה בְּלִדְבָר אֲשֶׁר יִשָּׂא:

כ"י לֹא־תִשָּׂא • אֲזַהֲרָה לָלוֹה, שְׁלֹא יִתֵּן רִבִּית לְמַלְכוּת, וְאַחֵר כִּי אֲזַהֲרָה לְמַלְכוּת: "אֶת כִּסְפְּךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגִשְׁחָה" (ב"מ ע).

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

עוד ירמז למה שחלקו האחרונים (י"ד סי' קנ"ט) שִׁאֲפָלוּ לְגוֹי אֲסוּר לְהַתְמִיד בְּזֶה מִשּׁוּם שֶׁמָּא יָבוֹא תִּתְּנוּ גַם לִישְׂרָאֵל, וְהוּא אֲמָרוֹ לְנְכַרִי תִשָּׂא וְהִנֵּה הוּא הַדָּבָר שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה בְּאֶפְסָן שֶׁיֵּצֵא מִזֶּה קִלְקוּל שְׂמִשְׁיָךְ לֹא־חֵידָא:

(כב) וְהָיָה כִּי חֲמָא וְגו'. פֶּרֶשׁ עַל דְּרָךְ אֲמָרָם ד"ל (שְׁמַח ל"ב): בְּעֵינֵי גִידְרִים מְתִים אֲשֶׁתוֹ

כא לִנְכַרִי תִשָּׂא וְלֹא־חֵידָא לֹא תִשָּׂא לְמַעַן יִכְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ:

♦ יום חמישי ט' אלול ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1121)

וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתוֹת (כד, א)

בית שמאי ואמרים, לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערות דבר. בית הלל ואמרים, אפילו הקדיחה תכשילו (גיטין ז, א).

ידוע שהנפש והגוף (וחלקו בעולם) נקראים בשם "איש ואשה". ונשאלת השאלה: אדם שמתקשה בברור חלק מסיים בעולם - מתי מתר לו לעצוב חלק זה ולעבר לחלק אחר? בית שמאי, המתמירים, סבורים שהדבר מתר רק אם מתברר שעבודה זו אסורה לו. אף בית הלל, המקלים, אמרים, שהדבר מתר מיד שרואה שאינו מצליח בעבודה זו. - ומה יהיה עם החלק הראשון? - והיתה לאיש אחר: נשמה אחרת, בעלת כחות גדולים יותר, תבחר גם את החלק הזה.

(ב) וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה בַּתְּפוּק מִבֵּיתָהּ וַתֵּהָרֶה וַתְּהִי לְגֵבֶר אַחֲרָיו: וְהִיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר:

כ"י < לאיש־אחר > (גיטין ז) אין זה כן וגו' של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו, וזה הכניסיה.

(ג) וַיִּשְׁנֶנָּה הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וַיִּכְתֹּב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בִּידָהּ וַיִּפְטְרֶנָּה מִבֵּיתָהּ אוֹ אָרִי יְמוֹת גִּבְרָא בְּתֵרָא דְנִסְבָּה לָהּ לְאִנְתָּהּ: וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתוֹת וַתֵּתֵן בִּידָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יְמוֹת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

כ"י < וישננה האיש האחרון > הכתוב מבשרו שסופו לשנותה, ואם לאו, קוברתו, שנאמר: "או כי ימות".

(ד) לֹא־יֻכַּל בַּעֲלָהּ הָרָאשׁוֹן לְאִשְׁר־שִׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ: וְלִית לָהּ רֶשׁוּ לְבַעֲלָהּ קִדְמָא דִּי פְטָרָה לְמַתָּב

חושב בדעתו מחשבה שפתותיו דוכבות מעצמן בלא ידיעתו, והוא אומר אֲשֶׁר דְּפִרְתָּ בְּפִידָהּ כִּי הִגַּם שְׁלָא עָשָׂה אֱלָא מִחֲשָׁבָה פִּיד דְּבַר מַה שִּׁחֲשַׁב, וְלָזֶה דְּקָדַק לִזְמַר בְּפִידָהּ שֶׁאִם לֹא כֵן לָמָּה הִזְרֹף לִזְמַר בְּפִידָהּ וְכִי אֵין אֲנוּ יוֹדְעִים כִּי הַדְּבַר הוּא בִּפְהָהּ, וְלִדְבָרָהּ יָבוֹא עַל נִכּוֹן, וְרַבּוּתֵינוּ ז"ל (ר"ה ו'). דָּרָשׁוּ הַכְּתוּב בְּאִפְסָן אַחֵר, וְע' פָּנִים לְתוֹרָה:

(כה) וְאֵל פִּלְקֵיהּ לֹא תִתֵּן. אומר ואל פלך בתוספת וא' להעיר, שקדמה מצוה אחרת והוא שלא יאכל אכילה גסה, והוא מה שדיק באומר שבעד ודרשו ז"ל (ב"מ פ"ז): לא אכילה גסה והוסיף עוד לומר ואל פלך לא תתן:

(כה) כִּי תִבָּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאֶבְלַת עֲנָבִים בְּנִפְשֶׁךָ שְׂבַעְךָ וְאֶל־פִּלְקֶךָ לֹא תִתֵּן: כה ארי תתגר בכרמא דמכרך ותיכול ענבין בנפשך שבעך ולמאנך לא תתן:

כ"י < כי תבא בכרם רעך > בפועל הכתוב מדבר. בנפשך. כמה שתנצח. שבעך. ולא אכילה גסה. ואל־פלך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הבציר, בזמן שאמה נותן לכליו של בעל הבית, אבל אם בא לעדר ולקשקש, אינו אוכל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 132)

בנפשך: כמה שתנצח (רש"י כג, כה)

בגמרא (בבא מציעא פז, ב. זב, א) מצינו עוד פרושים בתבנת "בנפשך". אף רש"י לדרכו הולך, דרך הפשט, ובפשוטו של מקרא כבר ידענו ש"נפש" הוא (גם) מלשון רצון, כפי שפרש רש"י לעיל בפרשת חיי שרה (כג, ח): נפשכם, רצונכם. אור החיים

(כו) כִּי תִבָּא בְּקִמַּת רֵעֶךָ וְקִטְפַּת מְלִילַת בִּידָהּ וְחִרְמֶשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמַּת רֵעֶךָ: כו ארי תתגר בקמא דמכרך ותיקטוף דמלן בידך ומגלא לא תרים על קמא דמכרך:

כ"י < כי תבא בקמת רעך > (ב"מ פ"ז) אף זו בפועל הכתוב מדבר.

(א) כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מֵצָא בָּהּ עֲרוּת דָּבָר וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתוֹת וַתֵּתֵן בִּידָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ: א ארי יסב גבר אתמא ויבעלה ויהי ויהי אם לא תמצא חן בעיניה בצינוהי ארי אשכח בה עברת פתגם ויכתוב לה גט פטורין ויהב בידה ויפטרה מביתה:

כ"י < כי מצא בה ערות דבר > מצוה עליו לגרשה, שלא תמצא חן בעיניו (ספרים אחרים: מצוה שלא תמצא חן בעיניו).

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

לעשות פרוש לקצת הנדר אז תדור ותקצת הנדר, סמוך לנדרך, והוא אומר ונשימת באשר נדרת, וכן היה הלל עושה שהיה מכיא קרבנו לעזרה ואמר (פסחים ט"ו): וכו', או שעור הכתוב הוא על זה הדרך מוצא שפתיך תשמור מלדבר, ותעשה כאלו נדרת לה' אלהיך הגם שאינו אלא נדבה, והוא אומר באשר נדרת נדבה אשר נדבה ויחדך, כי משמעות נדבה היא בלב באומר (שמות כ"ה ב') אשר ידבנו לבו, נדבה רוחו (שם ל"ה כ"א):

ואומר אשר דברת בפיך יתבאר על דרך אומרים בזהר (ח"ג רצ"ד). בפסוק (קהל"ו כ') כי עוף השמים יליך את הקול כי כשאדם

ממונו אין נח להוציאו ולזה תבוא הסברה לאדם להתחכם לנדר נדר לה' שבעה יהיה לו נח הרצון לתת מנכסיו, לזה בא דבר מלך והודיעו היוצא מחשש בטול הנדר, והוצא מחשש מניעת נתינת צדקה כפי המתחייב: ואמר כנגד אחור הנדר שזה יסובב שיהיה החסרון בו, וכנגד מניעת נתינת צדקה אמר וכי תחדל לנדר הגם שאמה כא ליד מניעת נתינה הצדקה זה יסובב חסרון בממון אבל כך בדאי שלא יהיה חטא, והוא אומר לא יהיה כך חטא:

(כד) ואומר מוצא שפתיך תשמור וגו', פרוש תמתיך מלהוציא הנדר מפיו עד שתוכל

אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ תַּחֲבִיב יָת אֲרָעָא דִּי יִי
אֶלְהֵךְ יִהְיֶה לָּךְ אֲחֻסָּנָא:
נחלה:
כס"י אַחְרֵי אֲשֶׁר הִטְמָאָה • (יבמות יא) לרבות סוטה שנסתרה.

למסכה למחוי לה לאתו
במר די אסתאבת ארי
מרחקא היא קדם יי ולא

לְהוֹיֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר
הִטְמָאָה בִּירוּעָהּ הוּא לִפְנֵי
יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיא אֶת־הָאָרֶץ

♦ יום שישי י' אלול ♦

כס"י אֲשֶׁר הִטְמָאָה • שלא תתלש סימני טמאה ולא תקוץ
את הבקרת. ככל אשר יזרו אתכם. אם להסגיר, אם להחליט,
אם לטהר. אור החיים

(ט) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ
בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:
ט תרי דכיר ית די עבד יי
אלהך למרים באחא
במפקכון ממצרים:

כס"י זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם • (ספרי) אם באת
להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע. זכור העשוי
למרים, שדברה באחיה ולקתה בנגעים.

(י) בֵּית־שֵׁשׁ בְּרַעַךְ מִשְׁנַת
מְאוּמָה לֹא־תִבָּא אֶל־בֵּיתוֹ
לְעֵבֶט עֵבְטוֹ:
י ארי תרשי בחכךך רשו
מדעם לא תעול לביתה
למסב משכונה:

כס"י בֵּית־שֵׁשׁ בְּרַעַךְ • תחוב בחכךך. משנאת מאומה • (שם) חוב
של כלום.

(יא) בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר
אֵתָהּ נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ
אֶת־הַעֲבוֹט הַחוּצָה:
יא בכרא תקום וגכרא די
את רשי בה יפק לותך ית
משכונא לכרא:

(יב) וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא
תִשְׁכַּב בְּעֵבְטוֹ:
יב ואם גבר מסכן הוא לא
תשכב במשכונה:

כס"י לֹא תִשְׁכַּב בְּעֵבְטוֹ • (ב"מ קיד) לא תשכב ועבטו אצלך.

(יג) הַיֵּשֶׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הַעֲבוֹט
כְּבוֹא הַשָּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ
וּבִרְכֵךְ וְלֶךְ תַּהִיָּה צִדְקָה לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
יג אכבא תתב לה ית
משכונא כמעל שמשא
וישכב בכסותה ויברכךך
ולך תהי זכותא קדם יי
אלהך:

כס"י כְּבוֹא הַשָּׁמֶשׁ • (שם) אם כסות לילה הוא, ואם כסות יום
החזירהו בבקר, וכבר כתוב ב"ואלה המשפטים": "עד בא השמש
תשיבנו לו", כל היום תשיבנו לו, וכבוא השמש תקונו. וברךך.
ואם אינו מברכךך, מקל מקום: "ולך תהיה צדקה".

(ה) בֵּית־קַח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה
לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו
לְכַל־דָּבָר נָקִי יְהִיָּה לְבֵיתוֹ
שָׁנָה אַחַת וְשִׁמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ
אֲשֶׁר־לָקַח:
ה ארי יסב גבר אתתא
חדתא לא יפוק בחילא
ולא יעבר עלוהי לכל
מדעם פני יהי לביתה
שמת חדא ויחדי ית
אתתא די נסב:

כס"י אִשָּׁה חֲדָשָׁה • שהיא חדשה לו, ואפלו אלמנה, פרט למחזיר
גרופתו. ולא יעבר עליו. דבר הצבא. לכל-דבר • (ספרי. סוטה מז)
שהוא צרף הצבא, לא לספק מים ומזון, ולא לתקן דרכים. אבל
החוזרים מעורכי המלחמה על פי כחן, קגון: בנה בית ולא חנכו,
ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים.
יהיה לביתו • (שם) ואף בשביל ביתו, אם בנה בית וחנכו ואם נטע
כרם וחללו, אינו יז מביתו בשביל צרכי המלחמה. לביתו. זה
ביתו. יהיה. לרבות את פרמו. ושמח. ישמח את אשתו,
ותרגומו: 'ויחדי ית אתתא', והמתרגם: 'ויחדי עם אתתא', טועה
הוא, שאין זה תרגום של 'ושמח', אלא של 'ושמח'.

(ו) לֹא־יַחֲבֹל רַחִים וְרִכְבּ בֵּי
נֶפֶשׁ הוּא חֵבֶל:
ו לא יחבל רחים ורכב בי
ולא יסב משכונא רחיא
ורכבא ארי בהון מתעבד
קזון לכל נפש:

כס"י רַחִים • היא התחתונה. ורכב. היא העליונה. לא יחבל.
אם בא למשכנו על חובו בבית דין, לא ימשכנו בדברים שעושים
בהן אכל נפש (ב"מ ק"א).

(ז) כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ
מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמֵּר
בּוֹ וּמָכְרוֹ וּמֵת הַגִּנֵּב הַהוּא
וּבְעֵרָת הָרַע מִקִּרְבּוֹ:
ז ארי ישתפח גבר גנב
נפשא מאחיהי מבני
ישראל ויתגר בה ויזננה
ויתקטל גנבא ההוא
ותפלי עבד דביש מביןך:

כס"י כִּי־יִמָּצֵא • (ספרי) בעדים והתראה, וכן כל 'ימצא' שבתורה.
והתעמר בו. אינו חיב עד שישתמש בו.

(ח) הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעֵ־הַצִּרְעָה
לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כָּל־
אֲשֶׁר־יִזְרֹו אֶתְכֶם הַפְּהָנִים
הַלּוֹיִם כָּאֲשֶׁר צִוִּיתָם תִּשְׁמְרוּ
לַעֲשׂוֹת:
ח אסתמר במכתש סגירו
למטר לחדא ולמעבד
כלל די ילפון יתכון
פחנא לואי קמא די
פחדתון תשרין למעבד:

(ח) השמר בנגע וגו' זכור וגו'. לדבריהם ז"ל
(שבת קל"ב:) שאמרו שכל להזהיר לכל

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ
הנגע ואותו יצו ה' לקוץ ורפא לו, לא שיקוץ
הנגע עצמו ושרשו עודנו משרש בו:

יקוץ בחרתו, נתפנן בהסמכת זכור את אשר
עשה ה' למרים להודיע שרש שממנו יהיה

בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִשָּׁם עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶה
לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה:

(יט) כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְּשֹׂדֶךְ
וַיִּשְׁכַּחַת עֹמֶר בְּשֹׂדֶה לֹא
תִשׁוּב לְקַחְתּוֹ לְגֵר לִיתוֹם
וְלֹא לְמִנֶּה יִהְיֶה לְמַעַן יִרְבֶּכֶּה
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה
יָדָי:

רש"י • וּשְׂכַחְתָּ עִמָּךְ • ולא גָּדִישׁ, מִכָּאֵן אָמְרוּ: עֹמֵר שֵׁשׁ בּוֹ סֵאתִים וּשְׂכָחוּ, אֵינוֹ שִׁכְחָה. **בַּשָּׂדֶה** • לְרִבּוֹת שִׁכַּחַת קָמָה, שֶׁשְׂכַּח מִקְצָתָה מִלְּקַצֵּר. **לֹא תִשׁוּב לְקַחְתּוֹ** (פאה פ"ו מ"ד) מִכָּאֵן אָמְרוּ: שֶׁלֹּא חֲרִי, שִׁכְחָה, שֶׁלְּפָנָיו, אֵינוֹ שִׁכְחָה, שֶׁאֵינוֹ בִּ"ב לְתִשׁוּב". **לִמְעַן יִרְכָּבָר** (ספרי) וְאֵף עַל פִּי שֶׁבָּאת לִידּוֹ שֶׁלֹּא בְּמִתְפֹּנִן, קַל וְחֹמֶר לְעוֹשָׁה בְּמִתְפֹּנִן. אָמַר מַעֲתָה: נִפְלָה סֻלֵּעַ מִיָּדוֹ וּמוֹצְאָה עֵינִי וְנִתְפָּרֵנס בָּהּ, הָרִי הוּא מִתְבָּרֵךְ עֲלֶיהָ.

נִפְלָה סֻלַּע מִיָּדוֹ וּמִצָּאָה עָנִי . . מִתְּבַרֵךְ עָלֶיהָ (רש"י כד, יט)

קָתַב הָרֵמב"ם (מִתְנֵת עֵינִים ר"פ'): "מִצְוֹת עֲשֵׂה לִפְנֵי צִדְקָה
לְעֵנִיכֶם כִּי מֵה שְׂרָאִי לְעֵנִי", וְרַק אַחֲרֵי כֵּמָה פְּרָקִים כּוֹתֵב עַל
דְּבַר הַמַּעֲלֹת הַשּׁוֹנוֹת בְּנִתְיָת צִדְקָה. מִשְׁמַע, שֶׁכָּל גִּדְר הַמַּצְוָה
הִיא מַעֲשֵׂה הַנִּתְיָה בַּפֶּעַל לִפִּי צִדְקָה הֵעִנִּי, וְאַפְסֵי הַנִּתְיָה הֵן
מַמְעָלוֹת נִסְפּוֹת בַּמַּצְוָה. וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לְעֵץ: נִפְלָה סָלַע מִיָּדוֹ
וּמִקְצָאָה עֵנִי, שְׂאִין כָּאֵן מַעֲשֵׂה נִתְיָה כָּל־ל – הֵאֵם הוּא קִיִּים מִצְוֹת
צִדְקָה, אוּ פֶּרֶט בַּמַּצְוֹת שִׁכְחָה (וְדַחַק גְּדוֹל הוּא), וְכ "מִתְבַּרְךְ
עֲלֶיהָ". וְצִדְקָה עֵינֶן.

(כ) כִּי תִחַבֵּט וַיִּתֵּךְ לֹא תִפְאֵר
אֶחָרֶיךָ לִגְר לִיתֹם וְלֹא לִמְנָה
יִהְיֶה:

(יד) לֹא־תֵשֶׁק שָׂכִיר עָנִי
וְאִבְנוֹן מֵאֲחִיד אוֹ מִגֵּרָה אֲשֶׁר
בְּאֶרֶץ בְּשֻׁעֲרֶיהָ:
יֵד לֹא תֵעָשׂוּק אֲגִירָא עֲנִיא
וּמִסְכֵּנָא מֵאֲחִיד אוֹ
מִגֵּירָה דִּי בְּאֶרֶץ
בְּמִרְיָה:

רש"י: «לא-תעשק שכיר» • והלא כָּבֵד כְּתוּב? אֶלָּא לְעֵבֶר עַל הָאֲבִיּוֹן
בְּב' לְאוּיִן: "לא תעשק שכר שכיר", שֶׁהוּא עֲנִי וְאֲבִיּוֹן, וְעַל הַעֲשִׂיר
כָּבֵד הִזְהִר: (ויקרא ט) "לא תעשק אֶת רֵעֶךָ". אֲבִיּוֹן • (ויקרא רבה)
הַתֵּאֵב לְכָל דָּבָר. מְגוּרָה • זֶה גֵר צָדֵק. בְּשַׁעֲרֵי • זֶה גֵר תּוֹשָׁב
הַאוֹכֵל בְּגִלּוֹת. אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ • לְרִבּוּת שֹׁכֵר בְּהֵמָה וְכִלִּים.

(טו) בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־
תָּבוֹא עָלָיו הַשֹּׁמֵשׁ כִּי עֲנִי־
הוּא וְאֵלָיו הוּא נִשְׂא אֶת־
נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלָיו אֶל־
יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חַטָּא:

רש"י: וְאֵלָיו הוּא נִשָּׂא אֶת־נַפְשׁוֹ • אֶל הַשָּׂכָר הַזֶּה הוּא נִשָּׂא אֶת־נַפְשׁוֹ למוֹת: עָלָה בַּבֶּכֶשׂ וּנְתַלָּה בְּאֵילָן • וְהִיא בַּר חֲטָא • (ספרי)
מִכָּל מְקוֹם, אֵלָּא שְׁמֹמֶהֱרִין לִיפְרַע עַל יְדֵי הַקּוּרָא • אוֹר חַיִּים

(טז) לֹא־יִוָּמְתּוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים
וּבָנִים לֹא־יִוָּמְתּוּ עַל־אָבוֹת
אִישׁ בְּחַטָּאוֹ יוּמָתוּ:

רש"י ◀ לא יומתו אבות על בנים • בעדות בנים, ואם תאמר בעון בנים, קבר נאמר: "איש בחטאו יומתו", אבל מי שאינו איש, מת בעון אביו, והקטנים מתים בעון אבותם בידי שמים. ♦

(ו) לֹא תִמָּה מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם
וְלֹא תִחַל בְּגֵר אֶלְמֹנָה:

כִּי־לֹא תִהְיֶה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם • וְעַל הַעֲשִׂיר קִבֵּר קִזְהֹר: (דברים טז) "לא תהא משפט", וּשְׁנָה בְּעֵנִי לַעֲבֹד עֲלָיו בְּשָׁנֵי לֵאווֹן, לִפִּי שִׁנְקֵל לְהַטּוֹת מִשְׁפַּט עֵנִי וְיִזְתַּר מִשָּׁל עֲשִׂיר, לִכְךָ הַזֶּהִיר וּשְׁנָה עֲלָיו. וְלֹא תַחבֹּל • שְׁלֹא בִשְׁעַת הַלְוָאָה • אִזּוּר הַחַיִּים

(יח) וּזְכַרְתָּ פִּי עֶבֶד הָיִיתִי וְתִדְבֶּר אֲרִי עֲבָדָא

ת"ל לא תטה וגו', וגמר אמר ולא תחבל בגד אלמנה פרוש רק בדבר הזה אני מצוה להטות לזכות שלא תחבל בגד של אלמנה שלא בשעת הלוואה הגם שכל חוץ ממנה יחבל בגדיהם:

(ט) וְאֵלֵי הוּא נָשָׂא וְגו' וְהִיא בָּרָה חָטְאָה. הַכּוֹנֶה שֶׁהֵגֵם שֶׁעָשָׂק שָׂכָר שָׂכִיר אֵינוֹ אֶלָּא גּוֹזֵל מִמּוֹן אֶף עַל פִּי כֵן אֵין עֲנֹשׁ מִמּוֹן אֶלָּא נִפְשׁוֹת, וְהוּא אוֹמְרוֹ 'יְהִי בָרָה פִּי' בָּרָה בִּנְפִשָּׁה חָטְאָה עַל הָרָרָה (מ"א א') וְהִיטִי אֲנִי

כ"י • לא תפאר • (חולין קלא) לא תטל תפארתו כמנו, מכאן שמוציאין פאה לאילו. אחרי • (שם) זו שכה •

(כא) כִּי תִבְצֹר בְּרִמּוֹךְ לֹא תַעֲלֹל אַחֲרָיו לִגְרֵי לִיתוֹם וְלֵאלֵמָנָה יְהִיָּה: כא ארי תקטוף ברמך לא תעלל אחריך לגרי ליתום ויתמא ולאמלא יהי:

כ"י • לא תעולל • אם מצאת בו עוללת, לא תקחנה. (פאה ז) ואיזו היא עוללות? כל שאין לה לא כתף ולא נטרף. יש לה אחד מהם, הרי היא לבעל הבית, וראיתי בתלמוד ירושלמי: איזו היא כתף? פסיגין זה על גב זה. נטרף, אלו התלויות בשדרה ויורדות.

(כב) וְזָכַרְתָּ בִּיעֲבֹד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־פֶּן אֲנֹכִי מִצֹּד לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: כב ותדבר ארי עבד היותא בארץ מצרים על פן אנא מפקדך למעבד ית פתגמא הדיו: הנה:

(א) כִּי־יְהִיָּה רִיב בֵּין אַנְשִׁים וְנִגְשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת־הַצֹּדִיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע: א ארי יהי דין בין גבריא ויתקרבין לדינא וידונגין ויזכון ית זכאה ויחזיבון ית תבא:

כ"י • כִּי־יְהִיָּה רִיב • (ספרי) סופם להיות נגשים אל המשפט. אמר מעתה: אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרם ללוט לפרש מן הצדיק? הני אמר זו מריבה. והרשיעו את הרשע. וכל כל המתחזיבין בדין לוקין? תלמוד לומר.

(ב) וְהָיָה אִם־כֵּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִכּוּ לִפְנֵי בְּדִי רִשְׁעוֹ בְּמִסְפָּר: ב יהי אם כן הכות הרשע והפילו השפט והכו לפני בדי רשעו במספר:

כ"י • וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הָרָשָׁע • פעמים לוקה, ופעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה? למד מן הענין. "לא תחסם שור בדישו", לא שלא נתק לעשה (מכות יג). והפילו השפט • מלמד שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא מטה. לפניו בדי רשעו • ולאחריו בדי שתיים, מכאן אמרו: מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (מכות כב). • במספר • (שם) ואינו נקוד במספר, למד שהוא דבוק, לומר במספר ארבעים ולא ארבעים שלמים, אלא מנן שהוא סוכם ומשלים לארבעים והם ארבעים חסר אחת. אור החיים

(ג) אַרְבָּעִים יָכֵנוּ לֹא יִסִּיף פְּנֵי־יִסִּיף לְהַפְתּוֹ עַל־אַלְהַ מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעִינָיו: ג ארבעים יכנו לא יסיף פנייסיף להפכו עלאלה מכה רבה ונקלה אחיד לעיניו:

כ"י • לא יסיף • מכאן אזהרה למכה את חברו. ונקלה אחיד • כל היום קורא רשע, ומשלקה, קראו אחיד.

(ד) לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: ד לא תחוד פנים תורא בדישה:

כ"י • לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ • (ב"ק נד) דבר הפתוב בהנה, והוא הדין לכל בהמה, חיה ועוף, העושים במלאכה שהיא בדבר מאכל, אם כן למה נאמר 'שור'? להוציא את האדם. בדישו • (שם פט) וכל יחסמונו מבחוץ? תלמוד לומר: "לא תחסם שור", מכל מקום. ולמה נאמר דיש? לומר לך מה דיש מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו (למעשה ולחלה) וגדולו מן הארץ, אף כל פיוצא בו. יצא החולב והמגבז, שאין גדולו מן הארץ. יצא הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה. יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות, שנגמרה מלאכתו למעשה.

(ה) כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וְאֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין־לוֹ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֶּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמֶה יָבֵא עָלֶיהָ וְלִקְחָהּ לֹא־לְאִשָּׁה וְיִבְמָה: ה ארי יתבון אחין כחדא וימות חד מנהון ובר לית לה לא תהי אמת מתנא לכרא לגבר חלוני יבמה יעול עליה ויסבה לה לאנתו ויבמה:

כ"י • כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו • (יבמות יז) שהיתה להם ושיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו. יחדו • הפניחדים בנחלה, פרט לאחיו מן האם. ובן אין־לו • (שם כב) עין עליו: בן או בת, או בן הבן, או בת הבן או בת הבת. אור החיים

(ו) וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: ו יהי הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל:

כ"י • וְהָיָה הַבְּכוֹר • גדול האחים הוא מיבם אותה. אשר תלד • פרט לאילוני, שאינה יולדת. יקום על־שם אחיו • זה שיבם את אשתו, וטל נחלת המת בנכסי אביו. ולא ימחה שמו • (שם כד) פרט לאשת סריס, ששמו מחוי.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עליו מכאן ואילך תלמוד לומר ולקחה לו לאשה שהרשות בידו אם ירצה לקימה עולמית, ואמרו ויבמה שלא תאמר שלא נאמרו כל הדברים האמורים אלא רשות לפי שאסרה הפתוב לעולם התורה ליבם אבל התורה לא חבתו בדבר, תלמוד לומר ויבמה:

(ב) אם בן הפות וגו'. אמר בן בחירק רמו שצריך להתבונן בו לדעת אם יכול לסבל המ', אבל אם אמדוהו לפחות מכן אינו לוקה אלא לפי מה שאמדוהו (מכות כ"ב): (ה) לא תהיה אשת המת וגו'. אזהרה לה ולבאיה ותיבת מלקות היא והבא עליה, ואמרו

(ו) וְאִם־לֹא יִחְפֹּץ הָאִישׁ לִקְחַת אֶת־יְבִמְתּוֹ וְעָלָתָהּ יְבִמְתּוֹ הַשְּׁעֵרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָלִים לְאֶחָיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבָמִי:

כ"י"א השערה • פתגמו: 'לתרע בית דינא'.

וְאִם לֹא יִחְפֹּץ הָאִישׁ לִקְחַת אֶת־יְבִמְתּוֹ וְעָלָתָהּ יְבִמְתּוֹ הַשְּׁעֵרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָלִים לְאֶחָיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבָמִי:

(ח) וְקָרְאוּ־לוֹ וְקִנְיֵעִירוֹ וְדָבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חֲפָצְתִּי לִקְחָתָהּ:

כ"י"א וְעָמַד • בַּעֲמִידָה • וְאָמַר • (סוטה לב) בלשון הקדש, וְאָף הִיא דְּבָרֶיהָ בלשון הקדש.

(ט) וְנִגְשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעִנּוּי הַזִּקְנִים וְחִלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וִירָקָה בִּפְנֵיו וְעָנְתָהּ וְאָמְרָה כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו:

כ"י"א וִירָקָה בִּפְנֵיו • (יבמות קו) על גבי קרקע. אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה • מִקְּאֵן לְמִי שֶׁחֲלָץ, שֶׁלֹּא יִחְזֹר וְיִיבֵם, דְּלֹא כְּתִיב: 'אֲשֶׁר לֹא בְּנָה', אֶלָּא: 'אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה', וְכִינּוֹ שֶׁלֹּא בְּנָה, שׁוּב לֹא יִבְנֶה. אור החיים

(י) וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנַּעֲלִל:

כ"י"א וְנִקְרָא שְׁמוֹ וְגו' • (שם) מִצְוָה עַל כָּל הַעוֹמְדִים שָׁם לִזְמַר: 'חֲלוּץ הַנַּעֲלִל'.

(יא) כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדּוֹ אִישׁ וְאֶחָיו וְקָרְבָּה אִשְׁתּוֹ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִשְׁתּוֹ מִיַּד מִכָּהוּ וְשִׁלְחָה יָדָהּ וְהַחֲזִיקָהּ בִּמְבַשְׂיוֹ:

כ"י"א כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים • (ספרי) סוֹפֵן לְבָא לְיַד מִכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "מִיַּד מִכָּהוּ", אֵין שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ יָדֵי מִצְוֹת. אור החיים

(ט) וְעָנְתָה וְגו'. אָמַר לְשׁוֹן עֲנִיָּה, פְּרוּשׁ תְּשׁוּבָה לְדַבְרֵי הַנֶּכֶם שֶׁאָמַר לֹא חֲפָצְתִּי לִקְחָתָהּ תַּעֲנֶה הִיא וְתֹאמַר כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ וְגו'.

(יא) לְהַצִּיל וְגו' וְשִׁלְחָה יָדָהּ וְגו'. וְלֹא אָמַר כְּתוּב וְשִׁלְחָה יָדָהּ וְגו' לְהַצִּיל אֶת אִשְׁתּוֹ, הַעִיר כִּי שָׁם לֹא הָיָה לָהּ מִצִּיאוֹת

(יב) וְקִצְתָּהּ אֶת־כֹּכָהּ לֹא יִבְיָרְקָהּ יָת יָדָהּ לֹא תַחֲסֹם תַּחֲסֹם עֵינֶיהָ:

כ"י"א וְקִצְתָּהּ אֶת־כֹּכָהּ • כְּמוֹן, דְּמִי בְּשִׁתּוֹ, הַכָּל לְפִי הַמְבִישׁ וְהַמְתִּיבִישׁ, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא יָדָהּ מִכּוֹשׁ? נֶאֱמַר כָּאֵן "לֹא תַחֲסֹם", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ בְּעֵדִים זִמְמִין "לֹא תַחֲסֹם", כֹּה לְהֵלֵךְ כְּמוֹן, אִף כָּאֵן כְּמוֹן.

(יג) לֹא־יִהְיֶה לָּהּ בְּכִיסָךְ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקַטְנָה:

כ"י"א אֶבֶן וְאֶבֶן • מִשְׁקָלוֹת. גְּדוֹלָה וְקַטְנָה • (ספרי) גְּדוֹלָה כְּשִׁמְכֻחֶשֶׁת אֶת הַקַּטְנָה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נוֹטֵל בְּגְדוֹלָה וּמִחֲזִיר בְּקַטְנָה.

(יד) לֹא־יִהְיֶה לָּהּ בְּבִיתָךְ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקַטְנָה:

כ"י"א לֹא־יִהְיֶה לָּהּ • אִם עֲשִׂיתָ כֵּן, לֹא יִהְיֶה לָּהּ כְּלוֹם.

(טו) אֶבֶן שְׁלֹמֶה וְצֹדֵק יִהְיֶה־לָּהּ אֵיפָה שְׁלֹמֶה וְצֹדֵק יִהְיֶה־לָּהּ לְמַעַן יֹאדְּיֻכוּ יְמֵיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ:

כ"י"א אֶבֶן שְׁלֹמֶה וְצֹדֵק יִהְיֶה־לָּהּ • אִם עֲשִׂיתָ כֵּן, יִהְיֶה לָּהּ הַרְבֵּה.

(טז) כִּי תִעָבֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה כָּל עֲשֵׂה עוֹל: פ אור החיים

(יז) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָּךְ עִמָּלְךָ בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:

כ"י"א זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָּךְ • אִם שִׁקְרָת בְּמַדּוֹת וּבְמִשְׁקָלוֹת, הָיוּ דוֹאֵג מִגְּרוֹי הָאוֹזֵב, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי יא) "מֵאֲזֵין מִרְמָה תִּוָּעֶבֶת ה'", וְכְתִיב בְּתַרְיָה: "כָּא וְדוֹן וְיָבֵא קִלּוֹן". אור החיים

(יח) אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֶב בָּךְ כָּל־הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵיף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

כ"י"א אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֶב בָּךְ • יִי דִי עֲרַעַף בְּאֶרְצָה וְקָטַל בָּךְ כָּל דִּמְיוֹ מִתְּאֲחָרִין בְּתַרְךָ וְאַתָּה מִשְׁלַחִי וְלֹא יָרָא דָחַל מִן קֶדֶם יי:

אֵלֶּה אֶבֶן וְאֶבֶן אֵיפָה וְאֵיפָה, כָּל עוֹשֶׂה עוֹל הַדּוּמָה לְאֵלֶּה, שֶׁלֹּא תֹאמַר שְׁגוּרַת הַכְּתוּב הוּא עַל ב' דְּבָרִים אֵלוֹ וְלֹא עַל דּוּמִיָּהם תִּלְמֹד לִזְמַר כָּל וְגו'.

(יז) זָכוֹר וְגו'. שֶׁאֵין כִּיּוֹצֵא בָּהֶם שֶׁנֶּאֱמַר עַל יִשְׂרָאֵל כָּל קְדִימוֹת יְדִיעָתָם מִנְּהוּ אֶלָּא כֹּאשֶׁר יִדְּאָה הַנֶּשֶׁר וְהוּא קָרָךְ בְּדֶרֶךְ:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

לְהַצִּיל בַּעֲלָה מִיַּד מִכָּהוּ אֶלָּא עַל יָדֵי זֶה לְפִי שֶׁאֵין כֹּחַ בָּהּ לְהַצִּיל אֶלָּא בְּדֶרֶךְ זֶה פְּטוּרָה, וְדוּקָא שֶׁהִיא חִבְרוּ מִכָּהוּ מִפְּת נֶפֶשׁ, לָזֶה הַקְּדִים מִאֲמַר לְהַצִּיל קֶדֶם מִאֲמַר וְשִׁלְחָה לִזְמַר שֶׁאִם יִדְּעוּ שֶׁלֹּא שִׁלְחָה אֶלָּא לְהַצִּיל פְּטוּרָה:

(טז) כָּל עֲשֵׂה אֵלֶּה כָּל עֲשֵׂה עוֹל. פְּרוּשׁ כָּל עוֹשֶׂה

שיעור יומי לשבת קודש י"א אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – פרשת כִּי־תֵצֵא מִמִּצְרָיִם

שם שִׁילֹה הַבְּנִים לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים, מִסְמַל הַחֶפֶץ מִזֶּה. וַיִּזְנֹב בָּךְ - שְׁלַעַג מִמַּצּוֹת מִלֶּחֶם; וּמִשָּׁה נֹלֵד מִהוּל. וְלֹא יָרָא אֱלֹקִים - עֲמָרָם הָיָה יָרָא אֱלֹקִים בְּתַכְלִית, עַד שֶׁלֹּא מָת אֶלָּא בְּעֵטְיוֹ שֶׁל נָחֵשׁ. אור החיים

(יט) וְהָיָה בְּהַנִּיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל־בְּעָלֵי דְבָרְךָ מִסְחֹר סְחֹר בְּאַרְעָא דִּי יִי אֱלֹהֶךָ יִהְיֶה לְךָ אֲחִסָּנָא לְמִירְתָּהּ תִּמְחִי יֵת דְּיוֹכְרָנָא דְעִמְלָק מִתְּחֹת שְׁמִינָא לֹא תִתְנָשִׂי: פ פ פ

תְּשַׁבֵּחַ:

כִּי־תֵצֵא מִמִּצְרָיִם אֶת־זֶכֶר עֲמָלָק • מאיש ועד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שוה, שלא יחא שם עמלק נזכר אפלו על הבהמה, לומר: בהמה זו משל עמלק היתה:

חסלת פרשת תצא

הפטרת כי תצא נדפס בעמוד קסד

לְיִשְׂרָאֵל צָרָה גְּדוֹלָה שָׁבָא עֲלֵיהֶם כְּאִשֶּׁר יִדְּאָה הַנָּשִׁיר בְּלֹא יִדְעָה כְּמוֹ שְׂרָמֹז גַּם כֵּן בְּמֵאֲמָר קֶרֶךְ וְהֵם יִגְעִים וְעִיפִים וְדָבָר הַמַּעֲמִיד הַכֹּחַ בִּיכְלֵת הַנַּעֲלָם אֵין עִמָּם מַה שֶּׁלֹּא הָיָה כֵּן בִּשְׁאָר כָּל הַמְלַחְמוֹת שֶׁמִּלְכָּד שֶׁלֹּא יִיעֲפוּ וְלֹא יִיגְעוּ בְּמִלְחָמוֹת עוֹד לָהֶם כָּלֵם צְדִיקִים יִרְאִי אֱלֹהִים נְמוּכֵי לֵב: חֶסֶלַת פְּרָשַׁת כִּי תֵצֵא

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ
יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּאוֹתָן שֶׁהָיָה הָעֵנָן פּוֹלֵטָן, וְהוּא אוֹמְרוּ וַיִּזְנֹב בָּךְ אוֹתָם הַנַּחֲשָׁלִים אַחֲרֶיךָ: וְאַתָּה עֵינֶךָ וַיִּגְע וְגו'. עֵינֶךָ עֲדִין מִשְׁעָבוֹד מִצְרַיִם וַיִּגְע מִטְרַח הַדֶּרֶךְ, וְאוֹמְרוּ וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים פְּרוּשׁ וּבִזְיָה בָּא הַמֶּרֶךְ בְּלִבְכֶּךָ יוֹתֵר מִמִּפְעַל עֲצֻפּוֹת וּיְגִיעוֹת עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוּ (וַיִּשְׁעִי) לֵ"א פָּחַדוּ בְּצִיּוֹן חֲטָאִים, אֲבָל אִם הָיָה צְדִיקִים לֹא פָּחַדוּ וְלֹא יָרָהוּ בְּמִלְחָמָתָהּ, וְהָעִיר הַקְּתוּבָה בְּטַעֲמִים שֶׁמִּשְׁנִיאִים אוֹתָהּ בְּלִבָּנוּ כִּי הִצֵּר

(יח) אִשֶּׁר קֶרֶךְ. יִתְבָּאָר עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל (ר"ה ג.) שֶׁאִמְרוּ שֶׁהָעֵנָן הָיָה מִכְסֶּה עַל יִשְׂרָאֵל וְלֹא הָיָה מְקוֹמָם יָדוּעַ לְעוֹלָם אֶלָּא כְּשֶׁמָת אַחֲרָן נִסְתַּלְקוּ עֲנֵי כְבוֹד וְכֹחַ הַכְּנַעֲנִי וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן תִּקְשֶׁה מִנֵּן יָדַע עֲמָלָק מִקּוֹם חֲנִיָּה יִשְׂרָאֵל לְבוֹא אֶצְלָם לְהִלָּחֶם עִמָּם, לָזֶה אָמַר אִשֶּׁר קֶרֶךְ פְּרוּשׁ יָקָר מִקְרָהוּ וַיִּדַּע מִחֲנִיָּהֶם בְּדֶרֶךְ, וְאוֹמְרוּ וַיִּזְנֹב בָּךְ וְגו' פְּרוּשׁ לֹא שֶׁהָעֵנָן הִנִּיחוֹ לָכֶסֶם לָפָנִים לְמַחְנָה

אגרות קודש

ב"ה, ז' אלול, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

... כנראה אשר הנשים הצעירות... אינן בקיאות כ"כ בהלכות טהרת המשפחה, ומובן אשר מפני שבנ"י ביישנים הם לא תמיד מדברות עד"ז ובפרט שואלות, והי' מהנחוץ ביותר וביותר... לעשות קביעות אשר אחת הנשים הבקיאות בזה תלמוד עמהם הדינים הצריכים עד שידעו אותם היטיב. ומה טוב הי'... שילמדו כזה גם עם אנשים הצעירים מפני הטעם דלעיל, וכן ההקדם בזה ישובח.

בברכה לאינ[וש]ט ולהצלחה בכל הנ"ל ובעניניו בכלל. המחכה לבשו"ט בהקדם היותר אפשרי בהנ"ל ובברכת כתיבה וחתומה טובה.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מניין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו עניין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ה' אלול מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים יג-טו	יום רביעי - ח' אלול מפרק מד עד סוף פרק מח ופרקים כב-כד
יום שני - ו' אלול מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים טז-יח	יום חמישי - ט' אלול מפרק מט עד סוף פרק נד ופרקים כה-כז
יום שלישי - ז' אלול מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים יט-כא	יום שישי - י' אלול מפרק נה עד סוף פרק נט ופרקים כח-ל
שבת קודש - י"א אלול מפרק ס עד סוף פרק סה ופרקים לא-לג	

יום ראשון ה' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, והנה מדת חסד... עד עמ' קטז, בא כו'.

ה"ח, חסד בלי גבול ומדה, "כי לא תמנו" – שכן, אין אנו תמימים
ושלמים ועלינו להודקק להמשכה מהאור העליון שבלי גבול כדי
לתקן את החטאים והפגמים (שכן, כדי שאלה יתקנו כראוי על ידי
תעניות וסיגופים, אין מצב הבריאות של דורותינו החלושים⁴¹
מרשים זאת, אלא הדרך
היא רק על ידי צדקה) –
ולכן הסדר צריך להיות
ב"חסדי ה"ח, חסד בלי
הגבלה. וזהו ש'אמר
רבותינו זכרונם לברכה⁴²:
"אין ישראל נגאלין אלא
בצדקה", ש'עשו –
הצדקה, גם אם יהיו
פטורים מדינא, – גם אם
מצד הדין הם פטורים מלת
צדקה, כ' – כפי שרבותינו
ז"ל אומרים⁴³: "אין בן דוד
בא כו'": – עד שתכלה
פרוטה מן הכיס, שלא
תהיה, רחמנא ליצלי, אפילו
פרוטה בכיס, ובכל זאת יתנו

צדקה, כלומר, שנתנת הצדקה תהיה באופן בלתי מוגבל, הרי צדקה
כזו מביאה את הכפרה המוחלטת של העוונות וכן היא מביאה את
ה"מיד הן נגאלין"⁴⁴. מה שאין רבנו הזקן מביא את המאמר "עד
שתכלה פרוטה מן הכיס", אלא מרמז זאת ב"וכו" – מסביר הרבי
שליט"א, שאפשר לומר שזה מפני שאין רבנו הזקן רוצה לבטא
מילים אלו, ומאמר חז"ל זה יכול להתבצע על ידי שיהודים יחשבו
עצמם ברוחניות כרשים וכדלים. ויש לומר שזה גם מה שאין רבנו
הזקן אומר "בשיהיו פטורים" מצד הדין, אלא "אם" – שכן, ענין זה
יכול להתבצע ברוחניות.

1 והנה, מדת חסד זו בלי גבול ומדה נקראת על שמו של
2 הקדוש ברוך הוא – שזה אופן החסד של הקב"ה, "חסדי ה"ח, –
3 חסדיו של הקדוש ברוך הוא, ב'דבתיב: – כמו שכתוב⁴⁵: "והחסד ה'
4 מעולם ועד עולם כו'". כי הגם שכל ישראל הם רחמנים וגומלי
5 חסדים, ברם יש גבול
6 ומדה לרחמי האדם, אבל
7 הקדוש ברוך הוא נקרא
8 "אין סוף" ברוך הוא,⁴⁶
9 ולמדוהו אין סוף, – כשם
10 שהוא יתברך אין סוף, כך גם
11 מדותיו הן אין סופיות,
12 ב'דבתיב: – כמו שכתוב⁴⁷:
13 "כי לא כלו רחמיו וכו'".
14 – רחמיו הם בלי סוף, הרי,
15 כשם שחסדו של הקדוש
16 ברוך הוא הוא אין סופי, כך
17 גם האדם שעושה צדקה
18 וחסד בלי הגבלה, זה גם כן
19 נקרא "חסדי ה"ח, אופן החסד
20 של הקב"ה. וזהו ש'אמר
21 הנביא⁴⁸ אחר החרבן

22 והגלות: "חסדי ה' כי לא תמנו וגו'", פרוש לפי שלא תמנו, –
23 מפני שאין אנו תמימים⁴⁹, שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום
24 חטא ופגם בנפש ובעולמות עליונים, – אלא יש בנו עדיין ענינים
25 של חטאים ופגמים, על בן צריבין אנו להתנהג בחסדי ה' שהם
26 – חסדים בלי גבול ותכלית, כדי לעורר עלינו רחמים וחסד
27 עלאה, – חסד עליון, שהוא – בחינת רב חסד ורחמים בלי גבול
28 ותכלית, כמו שכתוב: – בסופו של אותו פסוק: "כי לא כלו
29 רחמיו וגו'". – רחמיו הם בלי גבול, הרי כיוון שיש להמשיך רחמים
30 אלה – צריכה הצדקה להיות "חסדי ה"ח. זה פירוש הפסוק "חסדי

יום שני ו' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, יא להשכיל בינה... עד עמ' 232, כל היום.

61 יצטרך מכך, אלא יהיה בשמחה מצד האמונה שלאמיתו של דבר זה טוב
62 (כפי שיסביר באגרת זו) – אופן עבודה כזה, שייך, לכאורה, רק ליחיד
63 סגולה.
64 לכן, מתחיל רבנו הזקן אגרתו הקדושה זו בלשון יחיד, "להשכיל בינה",
65 להורות, שלאמיתו של דבר שייך הדבר לכל אחד מישראל, שכן, זה בא
66 בעיקר מצד האמונה האמיתית, ואמונה הרי יש לכל יהודי, עליו רק לגלות
67 לחיות באמונה זו.

61 יא. אגרת הקדש זו מתחיל רבנו הזקן בלשון יחיד, "להשכיל בינה"
62 (בלשון הפסוק¹ שנאמר לדניאל). למרות שהיא נשלחה ל"כלל", שכן,
63 באגרת זו תובע רבנו הזקן אופן עבודה שלכאורה שייך רק ליחיד סגולה,
64 שלא יהיה רצון כלל בענינים גשמיים, גם לא לאלה שמוכרחים לבריאות
65 ובריישמוש לעבודת ה'. כלומר, שהרצון לא יהיה ב"גשמיות" הענינים,
66 אלא לרצות ב"רוחניות" ובחיות האלקית שבענינים הגשמיים; ועד כדי
67 כך, שאף אם חס ושלום חסר בענינים הגשמיים המוכרחים לאדם – בל

37. תהלים קג, יז. 38. איכה ג, כב. 39. ראה לעיל הערה 1. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והראי – החורבן וגלות". 41. כמשנ"ת לעיל באגה"ת פ"ג. 42. ראה לעיל ס"ט הערה 9. 43. סנהדרין צז, א. 44. רמב"ם הלי' תשובה שם הלכה ה. 1. דניאל ט, כב.

1 "לְהַשְׁכִּילָךְ בִּינָה", כִּי לֹא זֶה הַדֶּרֶךְ יִשְׁכַּן אֹרֶךְ ה', – ביהודי,
2 לְהִיטֵת חֶפֶץ – לרצות, בְּחַיֵּי בְּשָׂרִים – ב"חפץ" שהוא רצון של
3 תענוג, לא רצון שרוצים את הדבר מפני שמוכרחים בו (בגלל
4 תכלית), אלא רוצים את הדבר עצמו מפני שיש לו תענוג בו, הרי לא
5 זו הדרך, שענין ה"חיי" ירצו
6 בחיים הבשריים-גופניים,
7 ושירצו ב"חפץ" את
8 הגשמיות והגופניות של וְנִי
9 וְמוֹזֵנִי, – שהרצון לילדים
10 ולפרנסה יהיה "בחפץ"
11 ותענוג מצד ה"גשמיות" של
12 הענינים, כִּי עַל זֶה אָמְרוּ
13 רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוֹנָם לְבָרְכָהּ:
14 "בְּטֵל רְצוֹנָךְ בּוֹ", – מפני
15 רצונו, דְּהֵינּוּ – "בטל רצונך"
16 אין משמעותו שיש לו רצון
17 אלא שהוא מבטלו מפני
18 שאין הוא הרצון העליון,
19 אלא, כפי שהוא מפרש להלן, שמלכתחילה לא יהיה לו שום רצון
20 במה שאינו רצון העליון, שִׁיחֵיה רְצוֹנוֹ בְּטֵל בְּמַצִּיאוֹת, וְלֹא יִהְיֶה
21 לוֹ שׁוּם רְצוֹן בְּלֵל פְּעֻנֵי עוֹלָם הָזֶה בָּלָם, הַנִּבְלָלִים – בשלשת
22 הענינים: בְּנִי וְמוֹזֵנִי, – למרות שאלה הם דברים שהאדם
23 מוכרח בהם, והם נוגעים לעבודתו את הקב"ה, בכל זאת לא יהיה לו
24 שום רצון בדברים אלה עצמם, אלא בעבודת ה' שבאה על ידי
25 דברים אלה. זה פירוש "בטל רצונך" – שהרצון יהיה באופן של ביטול
26 (בטל במציאות), לא כמו למשל התבטלותו של חכם קטן כלפי חכם
27 גדול, שהן אמנם, הוא אכן בטל כלפיו, אך בכל זאת גם הוא בבחינת
28 מציאות, אלא "ביטול במציאות" פירושו, שאין הוא נמצא כלל. כך
29 גם ב"ביטול הרצון" אין הכוונה שיש לו רצון לדברים אלה, אלא הוא
30 מבטל רצונו אם אין זה רצון הקב"ה – אלא הכוונה היא שאין לו שום
31 רצון לכתחילה. וְכַמֵּאֲרוֹ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוֹנָם לְבָרְכָהּ, – שאצל
32 האדם צריך להיות האופן שֶׁ"עַל בְּרַחֲמֵי אֱתֶה חַיִּי" – שגם ענין של
33 "חיי", חיים, הוא כ"על ברחו" (בניגוד לרצונו), שכן, בחיים עצמם
34 בתור חיים גשמיים – אין לו חיים כלל, וכל שכן שכן הדבר בנוגע
35 ל"בני" ול"מוזני". אלא, כיצד אפשרי הדבר, שיהודי יפעול בתוכו
36 שלא יהיה לו שום רצון כלל בענינים הגשמיים, אפילו לא במוכרחים
37 ביותר? יסביר זאת רבנו הזקן להלן, ומביאורו יצא, שלא זו בלבד
38 שאין לו שום רצון ותענוג בענינים הגשמיים, אלא גם כשחסרים לו

אגרת הקדש

יא להשכילך בינה כי לא זו הדרך ישכון

אור ה' להיות חפץ בחי

בשרים ובני ומוזני כי ע"ז ארו"ל בטל רצונך כו' דהיינו
שיהי' רצונו בטל במציאות ולא יהיה לו שום רצון כלל
בעניני עולם הזה כולם הנכללים בבני חיי ומוזני
וכמארו"ל שע"כ אתה חי:

וביאור הענין הוא רק אמונה אמיתית ביוצר בראשית
דהיינו שהבריאה יש מאין הנק' ראשית
חכמה והיא חכמתו שאינה מושגת לשום נברא
הבריאה הזאת היא בכל עת ורגע שמתהווים כל

ענינים אלה והוא סובל מכך חס ושלום, אין זה גורם לו צער, דבר
שיש בו משום ראייה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג בענינים אלה
כאשר יש לו אותם. שכן, יש לפעמים שאדם אינו חש בתענוג בדברים
מסויימים², אך אין זו הוכחה שבהעלם ובפנימיות אכן אין לו תענוג
בהם; אפשרי הדבר שעמוק
בפנימיותו יש לו תענוג בהם.
ראייה לכך – שכאשר חסרים
לו אותם דברים, הוא
מצטער מכך. וצער הוא
החיפץ מתענוג – הרי מה
שהוא מצטער כשחסרים לו
דברים אלה, מוכיח שכאשר
יש לו אותם דברים – הוא
מתענג מכך (למרות שאין
הוא חש באותו תענוג);
ואילו, אם אין הוא מצטער
כשחסרים לו אותם דברים –
הרי זו הוכחה אמיתית שאכן
אין לו שום תענוג כאשר יש לו אותם דברים. ובלשון רבנו הזקן:
וביאור הענין, – כיצד יכול אדם לפעול שלא יהיו לו חפץ ורצון
בעניני העולם הזה, גם לא במוכרחים לו ביותר – הוא רק אמונה
אמיתית ב"יוצר בראשית", – בהקדוש ברוך הוא שיוצר הכל
בראשית" (בבחינה של "ראשית"), דְּהֵינּוּ שֶׁהַבְּרִיאָה "יש" מ"אין",
הַנִּבְרָאָה – ה"אין" נקרא "ראשית חֲכָמָה", – פירוש המלה "אין"
כאן איננו שהדבר אינו קיים, אלא "אין" – אינו מושג, שכן אי אפשר
הרי לומר שהבריאה היא מ"אין", מאפס, שהרי "ממך הכל"⁸, הכל
בא מאלקות, שהוא ה"יש" האמיתי, אלא פירוש "אין" הוא – לא
מובן ולא מושג, שכן, דבר שהנברא מבין אותו הוא קורא לו "יש",
ואילו לדבר שהוא למעלה מהשגתו והבנתו לגמרי, הוא קורא "אין",
שכן בעולם ההבנה שלו אין הדבר קיים. זה פירוש "יש מאין", "יש"
הבא מה"אין" של חכמה. ו"חכמה" נקראת "ראשית", כמו שכתוב:
"ראשית חכמה", היא הספירה הראשונה של השתלשלות, שכן,
למעלה מ"חכמה" הוא למעלה מהשתלשלות ולמעלה לגמרי
מלהיות מקור ל"יש" – אלא "חכמה" היא ראשית ההשתלשלות
להיות מקור ל"יש". וְהִיא חֲכָמָתוֹ – בחינת ומדרגת ספירת
החכמה, שְׁאִינָה מְשֻׁנָּה – בהבנה, לְשׁוּם נִבְרָא – זהו "יוצר
בראשית", הוא יוצר הכל ב"ראשית" של "חכמה", רַבּוֹתֵינוּ הֵאָדָה
הִיא בְּכָל עֵת¹⁰ וְרָגַע, שְׁמַתְהוּיָם כָּל הַבְּרִיאוֹת – תמיד, "יש"

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל: איך אפשר שזו הדרך ישכון כו' להיות חפץ בחיי בשרים? ! וצ"ל השכלה בבניה לשלול זה! ויל"פ (בקיצור) דקס"ד דאדרבה ע"י אתכפיה דוקא ישכון אור ה' (ענין פט"ו, פכ"ז - דע"ז אתלק יקרא כו' ונמשכת קדושה עליונה על האדם כו'), ומפורש אחר"ל (ספרא ס"פ קדושים. פרש"י עה"ת שם. וראה מ"ו מח"פ להרמב"ם. לקר"ת ואתחנן (ט, ד) בשם הה"מ), שלא יאמר אדם א"א כו' אבל יאמר אפשרי ומה אעשה כו' (היינו רק בנוגע למעשה), ולהשכילך כו' דאין הכי נמי (כמבואר שם) אבל לא זו הדרך ישכון כו'. וכדלקמן (הע' 3). 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מל' זה משמע שזהו (בטל רצונך וכו') נוגע לדרגת העבודה ד"ישכון אור ה'" דוקא ומהו הדרגא דישכון אור ה' ל' אינו רגיל בתניא וכו'. ואופ"ל: ישכון ה' - אפשרי רק בדבר הבטל עכ"פ בכה (פ"ו); ש"ישכון אור (גילוי) ה'" - צ"ל גם הביטוי בגילוי (בפועל); ושזה יהי' באופן ד"ישכון" - ששוכנת ומתלבשת ובקביעות - צ"ל גם הביטול הגלוי בקביעות, שלא יהי' לו שום רצון כו'. 4. אבות פ"ב מ"ד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע דפשוט שיש לו הרצון הזה - והיינו בתומצ"צ, דקשור בהן בטבעו כו' (פמ"ט)". 6. אבות פ"ד מ"ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וע"ד תענוג תמידי אינו תענוג". 8. דה"א כט, יד. 9. תהלים קיט, ו. 10. ראה לקמן הערה 21.

1 מ"אין" מחכמתו יתברך המחיה את הכל¹¹. – הוא מחיה את
2 הכל לא רק באופן של חיות, כי אם גם באופן של התהוות, שהדבר
3 נוצר, וכיוון שזה "יש מאין", מן ההכרח שהתהוות תהיה תמידית.
4 כפי שמוסבר בתורת החסידות, שבענין "עילה ועלול", כשהדבר

5 הראשון משמש כסיבה
6 בלבד לדבר השני, יכול

אגרת הקדש

7 ה"עלול" (המסובב) להיות
8 קיים גם אחרי שה"עילה"²
9 (הסיבה) כבר לא נמצאת בו. כפי
10 ואילו ב"יש מאין", שזה
11 התחדשות שלא היתה
12 קיימת לפני זה לגמרי, שהרי
13 ב"אין" לא קיים הענין של
14 "יש" (אחרת – זה לא היה
15 "אין", כי אם "יש"), מן
16 ההכרח שהכוח המחדש
17 יהיה תמיד בדבר שנתחדש,
18 לפעול בו את החידוש ואת
19 ההתהוות (וכפי שהוסבר

20 ב"שער היחוד והאמונה"¹² ב"מכל שכן" מקריעת ים סוף), כך –
21 שבריאית והתהוות כל דבר היא תמידית, "ובטובו מחדש בכל יום
22 תמיד"¹³, לא רק "בכל יום", כשהתחדשות ניכרת, אלא "תמיד",
23 בכל רגע, ישנה הבריאה והתחדשות מ"אין" ל"יש", ומהו "אין" זה?
24 – בחינת חכמתו יתברך שלמעלה מהשגה. ובשיתבונן האדם
25 בעומק הכנתו, ויציר בדעתו – אחרי שיבין את הדבר, יצייר את
26 הדבר לפניו, שיהיה כאילו מצייר הדבר לפניו, כמי שמתבונן
27 בתמונה מציירת, היותו – ובריאתו, "יש" מ"אין" בכל רגע ורגע
28 ממש – כלומר, שבכל רגע פועלת בו בחינת ה"אין" של חכמתו
29 יתברך, – ואם כך, האיד יעלה על דעתו כי רע לו, או – שיש
30 לו, שום יסורים מ"פני חיי ומוזני", או שארי יסורין בעולם, –
31 כיצד יכול לעלות בדעתו שרע לו ושהוא סובל יסורים? – הרי –
32 בשעה ש"ה"אין", שהיא חכמתו יתברך, הוא מקור החיים
33 והטוב והענין, והוא – בחינת העדן שלמעלה מעולם הפא, –
34 עולם הפא, גן עדן, שהוא מדת התענוגים הגבוה ביותר של הנשמה
35 המתענגת מהבנת והשגת אלקות – זה גן בלבד הנמשך מ"עדן"
36 שהוא מקורו, ובחינה זו מחיה ומהווה אותו תמיד, רק מפני ש –
37 דבר זה אינו משג – לכן נדמה לו – שיש לו, רע או יסורים,
38 אבל באמת אין רע יורד מלמעלה, והכל טוב, רק שאינו משג,
39 – ה"טוב" שבו, לגדלו ורבו טובו. – ומפני היותו טוב גדול ביותר

40 – הוא למעלה מהשגת האדם ומיכולתו להבין את הטוב הזה.
41 כלומר, חיות כל דבר למעלה בשורשו, גם השורש של מה שיוזר
42 למטה בענין של רע ויסורים רחמנא ליצול – הרי בשורש הוא דבר
43 טוב באמת, אך בירידתו למטה, ישנו טוב שיכול לרדת למטה
44 ושיראה שהוא טוב, וישנו
45 טוב הנשאר במדרגה
46 עליונה ביותר כפי שזה
47 בתחילת ההתגלות, ששם
48 זה למעלה מהשגה ולכן זה
49 יורד למטה בלבד של רע
50 ויסורים, שכן, ה"טוב" שבו
51 עדיין לא התגלה, כפי
52 שרבנו הזקן מביא בפרק כ"ו
53 שבחלק הראשון של ספר
54 ה"תניא" (כשהוא דן באותו
55 ענין) את הפסוק¹⁴: "אשרי
56 הגבר אשר תיסרנו ידה",
57 שיסורים באים מ"ידה" של
58 שם הוי, שזה ראשית
59 ההתגלות של שם הוי, לפני שזה יורד ב"ידה" (ש"התגלות – ו"ה
60 נגלות", ו"ה של שם הוי" הן "נגלות", מה שיוזר בהתגלות, ואילו
61 י"ה הן "נסתרות", הרי "תיסרנו", יסורים, באים מ"ידה", הרי לאמתתו
62 של דבר מה שנראה לאדם כרע ויסורים, הוא טוב מצד שורשו, וכפי
63 שמביא רבנו הזקן ב"לקוטי תורה"¹⁵, מ"נחום איש גמזו" שעל כל
64 דבר אמר "גם זו לטובה"¹⁶, שמשמעו, לא רק שבמאור יצא מכך
65 ענין של טובה, אלא שגם כעת הדבר טוב מצד השורש (ולאחר מכן
66 יתגלה ה"טוב"). וזה עקר¹⁷ האמונה שבשכילה נברא האדם¹⁸,
67 להאמין ד"לית אתר פני מיניה", – שאין מקום פני ממנו, אלא
68 בכל מקום נמצא הקדוש ברוך הוא, ו"באור פני מלך חיים", –
69 כשהמלך נמצא עם אחד פנים אל פנים – הדבר מביא חיים לשני,
70 כפי שמוסבר בענין המלכות למטה, שגם כשמישהו נשפט רחמנא
71 ליצול להיפך החיים, הרי אם הוא פוגש במלך, ממירים את משפטו
72 והוא נשאר בחיים, שכן "באור פני מלך חיים", כך גם בענין
73 ה"מלכות" שלמעלה, שהימצאו של הקדוש ברוך הוא, מלכו של
74 עולם, בכל מקום – מביא חיים. ועל כן – ולכן, "עז וחדוה
75 במקומו"¹⁹, – הימצאו של הקדוש ברוך הוא בכל מקום, צריכה
76 לתת לאדם חוק (של בטחון) וחדוה, בכל מצב שהוא נמצא, שהרי
77 היכן שהוא נמצא, הוא "מקומו" של הקדוש ברוך הוא, וב"מקומו"
78 הרי "עז וחדוה", הואיל והוא רק טוב כל היום.

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדלעיל שהיחודה"א פ"ב". 12. שם. 13. נוסח ברכות ק"ש של שחרית. 14. תהלים צד, יב. 15. במדבר סב, א. 16. תענית כא, א. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מרע"מ זח"ב כה, א. רמב"ם בתחלתו. לעיל פג, ב] נשער היחוד והאמונה פ"ז". 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יל"פ שמכאן ואילך מוסיף ענין עיקרי שמסקנת התבוננות הנ"ל צ"ל: (1) בכל עת ושעה, (2) שיחיי בה ממש". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקומו – מתאים לשלפני זה באור פני. ועפ"י יל"פ שהובא דוקא הכתוב עז וחדוה במקומו, ואיך שמוכרח להביאו. דלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת דאין רע יורד כו' – דא"כ מאין נמצא רע בעיני בשר עכ"פ. והתירוצו שזהו למע, במקומו וכו', שגם בנוגע להקב"ה, כביכול, כן החילוק. וכדור"ל עה"פ עז וחדוה גו' (חגיגה ה, ב) גואי בראי. ועיין רשימות הצ"צ לאיכה, ובאוה"ת שלו לתנ"ך עה"פ ובפרט ע' תשי בסופו."

יום שלישי ז' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 232, וע"כ ראשית הכל... עד עמ' קיז, הגנוז.

1 ועל כן, – ולכן, ראשית²⁰ הכל, שישמח האדם ויגל בכל עת²¹
2 ושעה, ויחיה ממש באמונתו²² בה, המחיה ומטיב עמו בכל
3 רגע²³. ומי שמתעצב – בלבד, ומתאונן – בדיבור, מראה בעצמו²⁴
4 שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה טובה, והרי זה ככופר
5 חס ושלום. – הכופר חס

אגרת הקדש

וע"כ ראשית הכל שישמח

האדם ויגל בכל עת ושעה ויחיה ממש באמונתו בה'
המחיה ומטיב עמו בכל רגע ומי שמתעצב ומתאונן
מראה בעצמו שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה
טובה והרי זה ככופר ח"ו וע"כ הרחיקו מדת העצבות
במאד חכמי האמת. אבל המאמין לא יחוש משום
יסורין בעולם ובכל עניני העולם הן ולא שוין אצלו
בהשוואה אמיתית ומי שאין שוין לו מראה בעצמו
שהוא מערב רב דלגרמיהו עבדין ואוהב א"ע לצאת
מתחת יד ה' ולחיות בחיי עו"ג בשביל אהבתו א"ע
וע"כ הוא חפץ בחיי בשרים ובני ומוזני כי זה טוב לו
ונוח לו שלא נברא כי עיקר בריאת האדם בעוה"ז
הוא בשביל לנסותו בנסיונות אלו ולדעת את אשר
לכבו אם יפנה לבבו אחרי אלהים אחרים שהם
תאוות הגוף המשתלשלים מס"א ובהם הוא חפץ או
אם חפצו ורצונו לחיות חיים אמיתיים המשתלשלים
מאלקים חיים אף שאינו יכול (צ"ע). ובאזה כח"י ליתא תיבות
אלו [אף שאינו יכול] ובנוסחא אחרת מצאנו כך. "או אם חפצו
ורצונו אף שאינו יכול לחיות חיי אמיתיים כו".
ולפי נוסחא זו נראה שתיבות [אף שאינו יכול] הוא מאמר מוסגר.
ויאמין שבאמת הוא חי בהם וכל צרכיו וכל עניניו
משתלשלים באמת בפרטי פרטיותיהם שלא מס"א
כי מה' מצעדי גבר כוננו ואין מלה כו' ואם כן הכל
שבתבות [אף שאינו יכול] הוא מאמר מסגר ויאמין שבאמת
הוא חי בהם, – בחיים האמיתיים הבאים מ"אלקים חיים", וכל
צרכיו וכל עניניו משתלשלים באמת – ומקבלים חיותם, בפרטי
פרטיותיהם שלא מ"ספרא אחרא", – שלא מן הקליפות, כי
מה' מצעדי גבר כוננו³⁰, – צעדיו של אדם הם מה' ו"אין"

6 ושלוש בהמצאות הקדוש
7 ברוך הוא בכל מקום, שכן, 1
8 אם היה מאמין בכך באמת, 2
9 הרי (כאמור) "באור פני מלך 3
10 חיים" ר"עו וחדוה במקומו" 4
11 לא חסר לו הרי שום דבר. 5
12 ועל כן – ולכן, הרחיקו 6
13 מדת העצבות במאד 7
14 חכמי האמת. – חכמי 8
15 האמת (המקובלים) הרחיקו 9
16 במאד מדת העצבות, שעל 10
17 האדם להתרחק התרחקות 11
18 מקסימאלית ממדת 12
19 העצבות, שכן, יש בעצבות 13
20 משום סתירה לאמונתו 14
21 האמיתית של יהודי, ש"לית 15
22 אתר פנוי מיני" – שאין 16
23 מקום פנוי ממנו יתברך. אבל 17
24 המאמין – באמת, לא 18
25 יחוש²⁵ משום יסורין 19
26 בעולם, ובכל עניני העולם 20
27 "הן" ו"לאו" שוין אצלו 21
28 בהשוואה אמיתית. ומי 22
29 שאין שוין לו – מראה 23
30 בעצמו²⁶ שהוא מ"ערב 24
31 רב" – שהצטרפו לבני 25

32 ישראל ביציאתם ממצרים, דלגרמיהו עבדין²⁷, – שעושים רק
33 לצורך ולאהבת עצמם, ואוהב את עצמו – עד כדי כך – הוספת
34 כ"ק אדמו"ר שליט"א, לצאת מתחת יד – ורשות ה' ולחיות בחיי
35 הגוים בשביל אהבתו את עצמו, ועל כן – ולכן, הוא חפץ –
36 ברצון של תענוג, בחיי בשרים²⁸ ובני ומוזני, – רצונו וחפצו

20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו שנת"ל שהגדון ביוצר בראשית". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל דמרמו אף שיש כח עתים שונים והפכים זמ"ז (קהלת ג, ב ואילך) וכן לעיל בריש האגה"ק "בכל עת". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון דבשבילה נברא – והרי בכל עת ושעה הוא חי". 23. עוד טעם שצ"ל "בכל עת ושעה". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר וגם לא רגיל. ויל"פ: היפך עצם ענין בריאתו ומציאותו (כנ"ל שבשבילה נברא)". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד ישעי' כח, טז וראה תרגום שם. ואולי גם כאן צ"ל יחיש – ב' יודין. וראה תרגום קהלת ב, כה". 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל" [הערה 24]. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תקו"ז ת"ו – כב, סע"א. ולהעיר מאגה"ק רס"א ח"א ספ"א (באור"ה). 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל לא הודגש זה – כי מובן הוא וזהו פ"י בכ"מ שהובא בדברי חז"ל. משא"כ כאן – לאחר שהדגיש הענין דחיים באור פני מלך, ובזה פשיטא שצ"ל חפץ". 29. תהלים לז, כג. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צע"ק השייכות דפסוק זה דוקא לכאן, שבתנ"ך כו"כ ע"ד השגח"פ קודם לזה. ומובן ע"פ פ"י חז"ל בדוקא (חולין ז, סע"ב) נוקף כו". וגם בזה נר' גודל הדיוק דאדמו"ר אפילו "במליצות" לכאורה". 31. תהלים קלט, ד.

- 1 מִלָּה כו"כ³² - שהאדם ידבר והקדוש ברוך הוא לא ידע מכך
2 מקודם, כפי שהפסוק³³ מסיים: "הן ה' ידעת כולה", שלא רק מעשים,
3 אלא גם דיבורים של האדם,
4 יודע הקדוש ברוך הוא, עוד
5 לפני שהאדם מבטא אותם, 1
6 וממנו הוא מקבל את החיות 2
7 לדבר אותו דיבור. ואם כן 3
8 - שהוא מקבל כל חיותו 4
9 מהקדוש ברוך הוא, הבל 5
10 טוב בְּתַכְלִית רַק שְׁאִינוֹ 6
11 מְשֻׁגָּ, - לאדם ה"טוב"
12 שבוהו. ובאמונה זו - שהוא מאמין בכך בְּאֵמֶת נַעֲשֶׂה הַכֵּל טוֹב
13 גם בְּגִלּוֹי, - שיראו בגלוי שזה טוב, שְׂבָאמוֹנָה זו שְׂמֵאמִין שֶׁהָרַע
- אגרת הקדש**
- טוב בתכלית רק שאינו מושג ובאמונה זו באמת
נעשה הכל טוב גם בגלוי שבאמונה זו שמאמין
שחרע הנדמה בגלוי כל חיותו הוא מטוב העליון
שהיא חכמתו יתברך שאינה מושגת והיא הערן
שלמעלה מעוה"ב הרי באמונה זו נכלל ומתעלה
באמת הרע המדומה בטוב העליון הגנוז:
ב"טוב" העליון הגנוז: - ונעשה במילא טוב גם בגלוי, שיראו את
הטוב בעיני בשר.

יום רביעי ח' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיז, יב והי' מעשה... עד עמ' 234, הקדושות יתברך.

- 27 יב. "והיה - השכר לִמְעֵשֶׂה הַצִּדְקָה שְׁלוֹם, וְהַשְׂכָּר לִעֲבֹדָתָהּ
28 הַצִּדְקָה הַשְּׂקֵט וְכַטָּח עַד עוֹלָם". - זה פסוק בישעיה', ויש מפרשים
29 האומרים, ש"מעשה" ו"עבודה" הם ענין אחד, הפסוק חוזר על אותו
30 ענין במלים שונות. ואילו תרגום יונתן מפרש שהם שני ענינים, שני
31 אופנים שונים בענין הצדקה,
32 ואשר עבור מעשה הצדקה
33 מגיע השכר של שלום, 7
34 ועבור העבודה של צדקה
35 מגיע השכר של השקט
36 ובטח עד עולם. לְהִבִּין
37 הַהֲפָרֵשׁ שֶׁבֵּין "מַעֲשֵׂה"
38 לְ"עֲבוּדָה" - איזה אופן של
39 צדקה נקרא "מעשה" ואיזה
40 נקרא "עבודה"? 1 - ההפרש
41 שֶׁבֵּין "שְׁלוֹם" לְ"הַשְּׂקֵט"
42 וְכַטָּח כו'. - שהשכר
43 עבור אופן הצדקה הנקרא
44 מעשה הוא שלום, והשכר
45 עבור אופן הצדקה הנקרא
46 עבודה הוא השקט ובטח,
47 נבין זאת עַל פִּי מַה שֶׁאָמְרוּ
48 רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְזֵנוּ לְבִרְכָּהּ²
49 עַל פְּסוּקֵינוּ: "עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִדּוֹתֶיךָ" - אומרים על כך רבותינו ז"ל:
50 בִּי מִיכָאֵל שֶׁר שָׁל מִים וְגִבְרִיאֵל שֶׁר שָׁל אֵשׁ, - טבע המים
51 והאש שהמים מכבים את האש, וְ - אילו מיכאל וגבריאל אֵין
52 מְכַבִּין זֶה אֶת זֶה. בְּלִימָר, - לא שהחומר של מיכאל הוא מיסוד
53 המים הרוחני והחומר של גבריאל הוא מיסוד האש הרוחני, אלא
- אגרת הקדש**
- יב והיה מעשה הצדקה שלום ועבודה הצדקה
השקט ובטח עד עולם. להבין ההפרש
שבין מעשה לעבודה ובין שלום להשקט ובטח כו' ע"פ
מה שארז"ל ע"פ עושה שלום במרומיו כי מיכאל שר
של מים וגבריאל שר של אש ואין מכבין זה את זה
כלומר שמיכאל שר של חסד הנק' בשם מים היוורדים
ממקום גבוה למקום נמוך והוא בחי' ההשפעה
והתפשטות החיות מעולמות עליונים לתחתונים ובחי'
אש שטבעה לעלות למעלה היא בחי' הגבורה
והסתלקות השפעת החיים ממטה למעלה שלא
להשפיע רק בצמצום עצום ורב והן מדות נגדיות
והפכיות זו לזו והיינו כשהן בבחי' מדות לבדן. אך
הקב"ה עושה שלום ביניהם דהיינו ע"י גילוי שמתגלה
בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור א"ס
נוגדים והפכיים אחד מהשני, בְּשִׁתְּן בְּכַחֲנִית מְדוּת לְבָדָן, - מדה
היא הרי ענין של שיעור והגבלה, וכל מדה מוגבלת באופנה היא,
אם באופן של חסד או באופן של גבורה, אֵךְ הַקְדוּשׁ בְּרִיךְ-הוּא
עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, - שלא תהיה התנגדות בין מדה אחת לשניה,
דְּהֵינּוּ עַל יְדֵי גִלּוֹי שְׂמִתְגַּלֶּה בְּהֵן הָאֲרֶה רַבָּה וְהַשְּׂפָעָה עֲצוּמָה

32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ל"ג גוי' לאחריו "כוננו" - וי"ל לרמז אסיפא שנוגע כאן (ע"פ פ"י התרגום "מחשבת") ד"כל עניניו" - גם 'מחשבת'.

33. תהלים שם. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמחז"ל ברכות לד, כ". 1. לב, יז. 2. ראה דברים רבה ה, יב. תנחומא ויגש ו. 3. איוב כה,

1 מאד מאור-אין-סוף פרוך-הוא, אשר בשמו — שהוא "אור אין
2 סוף", בלי סוף ובלי גבול, בן הוא, שאינו בקבינת מדה חס
3 ושלום, אלא — הוא, למעלה מעלה עד אין קץ, אפילו — למעלה,
4 בקבינת חכמה-בינה-דעת — שהיא מקור המדות, — ומכל שכן
5 שהוא למעלה לגמרי
6 מבחינת המדות, ואין —
7 כשמאירה בהן הארה מאור
8 אין סוף, המדות נגדיות של
9 מיכאל וגבריאל — של חסד
10 וגבורה, נכללות במקורן
11 ושרשן, והיו לאחדים
12 ממש, ובטלים באור
13 יתברך המאיר להם
14 בקבינת גלוי. — שכן, מצד
15 גודל התבטלותם לאור אין
16 סוף, נאבד הניגוד שביניהם,
17 כפי המשל בשני שרים
18 המנגדים אחד לשני, הרי
19 בשעה שהם עומדים בפני
20 המלך, נאבדת התנגדותם
21 והם מדברים ביניהם כידידים טובים, דבר הבא מצד ההתבטלות
22 הגדולה של שניהם בפני המלך, כך גם בנמשל זה במדה נעלה
23 ביותר, שכן, מפני שביטולם הוא הרי ל"אור אין סוף", ענין שהוא
24 "אין סוף" ר"בלי גבול" — נאבדת לגמרי ההגבלה של המדות. ואין
25 מתמזגים ומתמזקים הגבורות בחסדים, — הן נהפכות לטוב
26 ולחסד המשולים למתיקות, על ידי בחינה ממצעת — המתוכנת
27 את היקף המכריע — בין חסד וגבורה, ומשה כלפי חסד, היא
28 מדת הרחמים, — בשעה שמדת החסד אומרת להשפיע בלי
29 הגבלה, ומדת הגבורה אומרת למנוע את ההשפעה ממי שאינו ראוי

אגרת הקדש

ב"ה אשר כשמו בן הוא שאינו בבחי' מדה ח"ו אלא
למעלה מעלה עד אין קץ אפילו מבחי' חב"ד מקור
המדות ואין המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל
נכללות במקורן ושרשן והיו לאחדים ממש ובטלים
באורו יתברך המאיר להם בבחי' גילוי ואין מתמזגים
ומתמזקים הגבורות בחסדים ע"י בחי' ממוצעת קו
המכריע ומטה כלפי חסד היא מדת הרחמים הנק'
בשם תפארת בדברי חכמי האמת לפי שהיא כלולה
מב' גוונים לובן ואודם המרמזים לחו"ג ולכן סתם שם
הוי' ב"ה שבכל התורה מורה על מדת התפארת
כמ"ש בזה"ק לפי שכאן הוא בחי' גילוי אור א"ס
ב"ה הארה רבה ביתר שאת משאר מדותיו הקדושות
יתברך.

לכלבת השפע — באה מדת הרחמים ומכריעה ביניהן ומטה את הקו
כלפי מדת החסד, שגם אם אין הוא ראוי לכלבת שפע, ראוי, אבל,
שירחמו עליו, ומצד הרחמנות להשפיע לו, הנקראת — מדת
הרחמים, נקראת בשם "תפארת" בדברי חכמי האמת, — חכמי
הקבלה, לפי שהיא כלולה
מב' גוונים: לובן ואדם,
המרמזים לחסד וגבורה. —
לכן מרמז לחסד, ואדום —
לגבורה, ולכן זה נקרא בשם
"תפארת" — יופי — שכן דבר
המורכב מכמה צבעים יש בו
יופי. הרי, מפני שיש
ב"רחמים" גם חסד וגם
גבורה — לכן נקראת מדה
זו בשם "תפארת". ולכן
סתם שם הוי' פרוך
הוא שבכל התורה מורה
על מדת התפארת, כמו
שכתוב בזה"ק הקדוש, —
השמות הקדושים מורים
הרי על המדות העליונות, כמו שם א"ל על בחינת החסד, שם
אלקים — על מדת הגבורה וכדומה. ואילו שם הוי' — כפי שהוא
מופיע בתורה באופן סתמי — מורה על מדת ה"תפארת". שם
הוי' הוא הרי "שם העצם" ולמעלה משאר השמות הקדושים,
וזהי מדת ה"תפארת", לפי שכאן — במדת ה"תפארת", הוא
בחינת גלוי אור-אין-סוף פרוך-הוא, הארה רבה, ביתר
שאת משאר מדותיו הקדושות יתברך. — זהו הענין של
"עושה שלום במרומיו", שהוא יתברך בהתגלותו מאור אין סוף,
עושה שלום בין מיכאל וגבריאל, בין חסד וגבורה.

יום חמישי ט' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 234, והנה אתערותא דלעילא... עד עמ' קיח, במצרף וכו'.

חסד ורחמים, שהצדקה ניתנת ברגש ובאופן של "המפיסור", שבעת
ובעונה אחת עם נתינת הצדקה משווים לו הרגשה טובה, מרוממים
ומעודדים את רוחו, שלא יהיה נפול ברוחו — הרי על ידי התעוררות
זו מלמטה ממשיכים
התעוררות מלמעלה
מההארה הרבה וההשפעה
העצומה מ"אור אין סוף
ברוך הוא" אל המדות
העליונות, לעשות שלום
ביניהן ושהגבורות יומתקו
לחסדים. להלן יסביר רבנו
הזקן מה ש"מעשה הצדקה" פועלת בנפש האדם, בעבודתו
ובמלחמתו עם הרע שבנפשו הבהמית. ואשר בבירור הנפש

אגרת הקדש

והנה אתערותא דלעילא לעורר גילוי הארה
רבה והשפעה עצומה הנ"ל מאור א"ס ב"ה לעשות
שלום הנ"ל היא באתערותא דלתתא במעשה הצדקה
והשפעת חיים חן וחסד ורחמים למאן דלית ליה
מגרמי כלום ולהחיות רוח שפלים כו'. ומודעת זאת
לו מעצמו כלום, ולהחיות רוח שפלים כו'. — על ידי שמשפיעים
צדקה המחזיקה את העני בחיים, ועושים זאת באופן שיש בו גם חן,

59 והנה, אתערותא דלעילא, — ההתעוררות מלמעלה, לעורר גלוי
60 הארה רבה והשפעה עצומה הנזכר לעיל, מאור-אין-סוף
61 פרוך-הוא, — כדי, לעשות שלום — בין המדות שלמעלה, הנזכר
62 לעיל, היא באתערותא
63 דלתתא, — על ידי
64 ההתעוררות של העבודה
65 שלמטה, במעשה הצדקה
66 והשפעת חיים — ענינים
67 הנותנים חיים, חן וחסד
68 ורחמים למאן דלית ליה
69 מגרמיה כלום, — למי שאין
70 לו מעצמו כלום, ולהחיות רוח שפלים כו'. — על ידי שמשפיעים
71 צדקה המחזיקה את העני בחיים, ועושים זאת באופן שיש בו גם חן,

1 הבהמית, שהטוב שבה יתברר מהרע — ישנם שני אופנים: אופן אחד
2 בדרך מלמטה למעלה, על ידי עבודת ומלחמת כל מדה שבנפש
3 האלקית לברר את המדה שכנגדה בנפש הבהמית, כמו למשל לברר
4 על ידי האהבה של הנפש האלקית את מדת החסד והתאווה של

5 הנפש הבהמית; על ידי
6 יראה של הנפש האלקית

7 לברר את מדת היראה
8 הרעה של הנפש הבהמית,
9 וכדומה; אופן שני, בירור
10 בדרך מלמעלה למטה, על
11 ידי שהאדם ממשיך על
12 עצמו אור אלקי — מתבררות
13 המדות של הנפש הבהמית.
14 על דרך וכמו שלעתידי לבוא
15 יהיה בעולם בכלל הבירור
16 שהטוב יתברר מהרע על ידי
17 ההתגלות האלקית שתהיה
18 אז בעולם, התגלות שתפעל
19 שיהיה "ואת רוח הטומאה
20 אעביר מן הארץ", על דרך
21 זה גם בעבודתו של יהודי
22 לברר את הטוב מהרע של
23 נפשו הבהמית, ישנו הבירור
24 בדרך מלמעלה למטה (על
25 ידי לימוד תורה לשמה
26 הממשיך אור אלקי) העוזר
27 שהטוב שלו יתגבר ויתברר
28 מהרע. כך גם על ידי ענין
29 הצדקה, "מעשה הצדקה",
30 ממשיך יהודי התגלות

31 אלקית המתגלית לו בשעת תפלתו, שיהיה אצלו בירור הטוב מרע.
32 ובלשון רבנו הזקן: ומוֹדַעַת זאת, — ידוע, מה שֶׁאֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
33 וְכִרְוֹנָם לְבִרְכָּהּ: עַל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמְהָ: "מִשִּׁים שְׁלוֹם
34 בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעְלָה וּבְפִמְלִיא שֶׁל מַטָּה", "פִּמְלִיא שֶׁל מַעְלָה"
35 — הֵם הַשְּׂרִים וְהַמְדוּת הַנּוֹכְרוֹת לְעִיל, שֶׁהֵן הַהִיכָלוֹת עֲלִיוֹנִים
36 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה שֶׁבְּהֵרָה הַקְדוּשָׁה, — שֶׁם הַשְּׁלוֹם בֵּין הַמְדוּת שֶׁל
37 חֶסֶד וּגְבוּרָה כִּשְׁתִּיתָהֶן הֵן בְּטוֹב וְקְדוּשָׁה, וְהַשְּׁלוֹם מִתְבַּטֵּא בְּכָךְ
38 שֶׁתִּהְיֶה הַתְּכַלּוּת שֶׁל חֶסֶד וּגְבוּרָה וְהַגְבוּרָה תוֹמַתָּךְ בַּחֲסֵד,
39 וְ"פִמְלִיא שֶׁל מַטָּה" — הֵן הַהִיכָלוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וּבִפְרָט עוֹלָם
40 הַהוּה הַשְּׁפָל הַמַּעֲרֵב טוֹב וְרַע מְ — אִז חֶטָּא אֲדָם הָרָאוּן, —
41 חֶטָּא שֶׁהִבִּיא לְתַעֲרוּבַת הַטוֹב וְהַרַע, שֶׁאֵין טוֹב בְּלִי רַע וְאֵין רַע בְּלִי
42 טוֹב, וְהַרַע שׁוֹלֵט עַל הַטוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם
43 בְּאָדָם כּוּ", — ה"אדם בליעל" של קליפה, מושל על האדם של
44 קדושה, וכפי שמסיים באותו פסוק "לרע לו", "וּלְאָדָם מְלֶאכֶם

אגרת הקדש

מה שאמרו רז"ל על העוסק בתורה לשמה משיג
שלוש בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. בפמליא
של מעלה הם השרים והמדות הנ"ל שהן ההיכלות
עליונים בעולם הבריאה שבווה"ק ובפמליא של מטה
הן ההיכלות התחתונים ובפרט עוה"ז השפל המעורב
טוב ורע מחטא אדם הראשון והרע שולט על הטוב
כמ"ש אשר שלט האדם באדם כו' ולאדם מלאם
יאמץ וכנראה בחוש באדם התחתון הנקרא בשם
עולם קטן שלפעמים הטוב גובר ולפעמים להיפך ח"ו
ואין שלום בעולם עד עת קץ שיתברר הטוב מהרע
לידבק בשרשו ומקורו מקור החיים ב"ה ואזי יתפרדו
כל פועלי און ורוע הטומאה יעבור מן הארץ כשיתברר
מתוכו בחי' הטוב המחיהו ובירור זה יהיה ג"כ ע"י
גילוי אלקותו למטה בהארה רבה והשפעה עצומה
כמ"ש כי מלאה הארץ דעה את ה' ונגלה כבוד ה'
כו' וזהו בכללות העולם לעתיד אך באדם התחתון
בכל עת מצוא זו תפלה או שאר עתים מזומנים
להתבודד עם קונו כ"א לפי מעשיו זוכה למעין בירור
זה ע"י עסק התורה לשמה וכן ע"י הצדקה כמ"ש
ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק
אחזה פניך היא בחי' גילוי הארה והשפעת הדעת
והתבונה להתבונן בגדולת ה' ולהוליד מזה דו"ר

שאו יהיה הטוב שיתברר מהרע — על ידי ההתגלות האלקית
שתתגלה אז, אך באדם התחתון — כְּבָל "עַת מַצָּא", — בכל שעת
הימצאו של הקדוש ברוך הוא¹⁵, זו תפלה, — שזה ענין התפילה¹⁶, או
שאר עתים מזומנים להתבודד עם קונו — שאז, בשעת התפלה או
בשאר זמנים שיהודי "עובד" עם עצמו — כל אחד לפי מעשיו זוכה
למעין בירור זה, על ידי עסק התורה לשמה, — שעל ידי ההתגלות
האלקית שבנפשו שמתגלה מלימוד התורה שלו — נעשה הבירור,
שהטוב שלו מתעלה מהרע, וכן על ידי הצדקה, — שהוא נותן, גם
כן מתברר הטוב מהרע, כְּמוֹ שֶׁאֶמְרוּ¹⁷: — רבותינו ז"ל: "דְּבִי אֲלַעֲזֹר
יְהִיב פְּרוּטָה לְעֵנִי וְהָדָר מִצָּלִי, — ר' אלעזר נתן פרוטה לעני ואחר
כך התפלל, דְּכָתִיב: — שהרי כתוב¹⁸: אֲנִי בְּצָדֶק — בצדקה, אֲחֻזָּה
פְּנִידָה", — כדי לראות ההתגלות של פנימיות האלקות בתפלה, הרי זה
על ידי הקדמה של "צדק", צדקה, היא — אחזה פניך, היא בְּחִינַת
גִּלּוֹי הָאָרֶז וְהַשְּׁפַעַת הַדַּעַת וְהַתְּבוּנָה, לְהַתְּבוּנָה בְּגִדְלַת ה',

7. זכרי' יג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סנהדרין צט, ב. לקו"ת מטות ד"ה החלוצ". 9. קהלת ח, טו. וראה לקמן סכ"ה. ועוד.
10. תולדות כה, כג. 11. תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). 12. כנ"ל ח"א רפ"ז. 13. ישע"י יא, ט. 14. שם מ, ה. 15. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "מפרשים תהלים לב, ו". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סכ"ה בארובה". 17. ב"ב י, א. 18. תהלים יז, טו.

- 1 ולהוליד מזה דחילו ורחימו – יראה ואהבה, שכליים – שבאות
2 מהשכל וההבנה בגדולת ה'
3 בנודע, – שזוהי ההתגלות
4 האלקית שבתפלה, ועל ידי
5 זה נברר הטוב – ועולה לה'
6 ונפרד הרע, כמו
7 שכתוב¹⁹: "מצרף לפסח"
8 ובור לוהב, ואיש לפי
9 מהללו", פירוש – מה
- 10 הפירוש שצירופו (מירוקן) של אדם הוא לפי מה שהוא מהלל? – לפי
11 הלולו את ה' – בשעת
12 התפלה, בעמק הדעת
13 להוליד דחילו ורחימו²⁰ –
14 יראת ה' ואהבת ה', ככה
15 נברר הטוב ונפרד הרע, –
16 והוא נצרף ונמרק, כברור
17 ופרוד חסידים מכסף וזהב
18 במצרף ובור.

אגרת הקדש

שכליים כנודע ועי' נברר הטוב לה' ונפרד הרע
כמ"ש מצרף לכסף ובור לוהב ואיש לפי מהללו. פי'
לפי הילולו את ה' בעומק הדעת להוליד דו"ר ככה
נברר הטוב ונפרד הרע ככירור ופירוד חסידים מכסף
וזהב במצרף ובור.

יום שישי י' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיה, והנה מודעת זאת... עד עמ' 236, פעמים וכו'.

- 19 והנה מודעת זאת, – ידוע הרי, שישאל במכעם הם רחמנים
20 וגומלי חסידים²¹, מפני היות נפשותיהם נמשכות ממדותיו
21 יתברך, אשר החסד גובר בהן – במדות העליונות, על מדת הדין
22 והתגבורה והצמצום, וכמו שכתוב²²: "גבר חסדו על יראיו", –
23 המרמז על התגבורות החסד
24 על מדת היראה והגבורה
25 שבו יתברך, שלכן נקראת
26 הנשמה "בת כהן" – שהיא
27 באה מבחינת כהן, שהיא
28 מדת החסד, כמו שכתוב
29 בזהר הקדוש²³. – וכיוון
30 שהנשמה באה מהמדות
31 הקדושות שבהן החסד
32 מתגבר – לכן גם בנשמה
33 מדת החסד והרחמנות היא
34 בהתגברות, שיהודים
35 בטבעם הם בעלי רחמנות
36 וגומלי חסידים. והנה,
37 הצדקה הנמשכת מבחינה
38 זו – מטבע הרחמנות
39 שבנשמה, נקראת בשם
40 "מעשה הצדקה", כי שם
41 "מעשה" נופל על דבר
42 שכתב נעשה, או שנעשה
43 תמיד ממילא והיא דבר
44 ההנהגה והגיל תמיד, ואף
45 כאן – בענין הצדקה הבא

אגרת הקדש

והנה מודעת זאת שישאל
בטבעם הם רחמנים וגומ"ח מפני היות נפשותיהם
נמשכות ממדותיו ית' אשר החסד גובר בהן על מדת
הדין והתגבורה והצמצום וכמ"ש גבר חסדו על יראיו
שלכן נקראת הנשמה בת כהן כמ"ש בזה"ק. והנה
הצדקה הנמשכת מבחי' זו נק' בשם מעשה הצדקה
כי שם מעשה נופל על דבר שכבר נעשה או שנעשה
תמיד ממילא והיא דבר ההווה והגיל תמיד ואף כאן
הרי מדת החסד והרחמנות הוטבעה בנפשות כל בית
ישראל מכבר מעת בריאותן והשתלשלותן ממדותיו
ית' כמ"ש ויפח באפיו כו' ואתה נפחת בי ומאן דנפח
כו' וגם בכל יום ויום בטובו מחדש מעשה בראשית
וחדשים לבקרים כו'. אך לשון עבודה אינו נופל
אלא על דבר שהאדם עושה ביגיעה עצומה נגד
טבע נפשו רק שמבטל טבעו ורצונו מפני רצון
העליון ב"ה כגון לייגע עצמו בתורה ובתפלה עד
מיצוי הנפש כו'. ואף כאן במצות הצדקה ליתן
הרבה יותר מטבע רחמנותו ורצונו וכמ"ש רז"ל ע"פ
נתן נתן אפילו מאה פעמים וכו'.

- ובנמשל הכוונה שהנשמה באה מפנימיות האלקות, הרי, כיוון שהיא
באה מפנימיות מדותיו יתברך – יש בה, בנשמה, ענין הפנימיות של
מדותיו יתברך, יחד עם התגברות מדת החסד, מאז ירידתה וכניסתה
בגוף. וגם בכל יום ויום – הקב"ה בטובו מחדש מעשה
בראשית, – כולל
התחדשותן של המדות
שלמעלה, ובאשר לנשמה
למטה, הרי ו"הדשים
לבקרים כו"²⁷. – זה פירוש
"מעשה", שנעשה תמיד,
שהרי תמיד ישנה
ההתחדשות בנשמה ומדת
הרחמים שלה, הרי זה ענין
"מעשה הצדקה", הצדקה
נעשית מצד מדת הרחמנות
שבטבע בני ישראל. אף
לשון "עבודה" אינו נופל
אלא על דבר שהאדם
עושה ביגיעה עצומה נגד
טבע נפשו, – שעליו
להתייגע עם עצמו לעשות
נגד טבע נפשו, שכן הטבע
של נפשו אינו רוצה
להרשות זאת, רק שמבטל
טבעו ורצונו מפני רצון
העליון ברוך-הוא, כגון
ליגע עצמו בתורה
ובתפלה "עד מצינו הנפש" כו"²⁸. – דבר שאין טבע הנפש רוצה
להרשותו, אלא הוא מתייגע עם עצמו כנגד טבע נפשו. ואף כאן
במצות הצדקה, – העבודה היא לתן – לתת הרבה יותר מ –
אשר טבע רחמנותו ורצונו – לתת, וכמו שאמר רבותינו
וברז"ל לבקרה²⁹ על פסוק³⁰: "נתן נתן" – "אפילו מאה פעמים
וכו".

- מהרחמנות הטבעית שבנשמה, הרי מדת החסד והרחמנות
הטבעית בנפשות כל בית ישראל מכבר – הרי זה דבר שכבר
נעשה, מעת בריאותן והשתלשלותן ממדותיו יתברך, כמו
שכתוב²⁴: "ויפח באפיו כו'", – בגופו של אדם הראשון נשמה
של חיים, ואנו אומרים²⁵ על הכנסת הנשמה ביהודי: "ואתה נפחת
בי", "ומאן דנפח כו"²⁶, – מתוכו נפח, מתוכיותו ומפנימיותו,

19. משלי יז, ג. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהם כסף וזהב ברוחניות – תו"א ר"פ וישב ובכ"מ". 21. ראה תניא ח"א ספ"א. 22. תהלים קג, יא. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ח"ב צה, א". 24. בראשית ב, ז. 25. בברכות השחר (ברכת "אלקי נשמה"), מברכות ס, ב. 26. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזהר. 27. איכה ג, כג. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק ס"א". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ספרי דברים טו, יו"ד. פרש"י שם". 30. דברים שם.

שבת קודש י"א אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 236, וז"ש והי' מעשה הצדקה... עד עמ' קיט, כל חטאתם.

כיוון שיקרה וגדלה מעלתה במאד מאד, - מאשר הצדקה
שמצד הטבע, בהיותו מבטל טבעו ורצונו הגופני מפני רצון
העליון ברוך הוא, ואתכפיא סמרא אחרא, - וה"צד האחר,
קליפה, מתכופפת לקדושה, ואזי אסתלק יקרא דקדשא בריך
הוא כו', - ואז מתרומם

כבודו של הקדוש ברוך הוא
בכל העולמות, וביתרון
האור מן החשך דוקא -
כשמהפכים את החושך
ועושים ממנו אור - יש לאור
זה דוקא יתרון, מעלה
עליונה, בנודע, אי לזאת -
לכן, אין הרע יכול להיות
עוד חוזר ונעזר בקלות כל
כך מאליו, רק אם האדם
יעוררנו וימשיכנו על עצמו
חם ושלום. - ואילו מעצמו
לא יתעורר הרע כל כך
בקלות. והיו שכתוב
"השקט נבטח עד עולם", -
שהשכר עבור "עבודת
הצדקה" הוא "השקט ובטח
עד עולם", "השקט" - הוא
מלשון "שוקט על
שמי"ו³¹, דהיינו
שהשמים נפרדים לגמרי
מן תנין ונופלין למטה
לגמרי, ותנין למעלה זך
וצלול בתכלית. ועל דרך
זה הוא ב"עבודת הצדקה",
- בצדקה שבבחינת עבודה,

ה"שמים" הן בחינת תערובת רע שגנפשו, נברר ונפרד מעט
מעט עד שנופל למטה למקורו ושרשו, - מקור ושורש הרע -
שמתחת לכל העולמות, וכמו שכתוב³²: "ותשליך במצלות ים כל
חטאתם"³³.

וזהו שכתוב: "והיה מעשה הצדקה - שלום", שגם הצדקה
תנקראת בשם "מעשה" ולא בשם "עבודה" - אף על פירכ
ב"אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא", - על ידי עבודת
הצדקה שלמטה נעשית התעוררות למעלה, מעורר - על ידי
התעוררות מלמטה, גלוי
אוריגין סוף ברוך הוא

בהארה רבה והשפעה
עצומה, ונעשה שלום
במרומו - בשרים ובמדות
שלמעלה, שתהיה
התכללות מיכאל וגבריאל,
שר של חסד ושר של גבורה,
ואשר גבורה תומתק בחסד,
וגם בפמליא של מטה. -
בעולמות שלמטה, רק
שבעולם הזה השפל - לא
יתגלה השלום והפירור -
של הטוב מהרע, ופירור
הרע מהטוב עד "עת קץ"
- של הרע, ולא בזמן
הגלות, בנזכר לעיל. רק
ב"עולם קטן" הוא האדם
- בכל "עת מצא", זו
תפלה, - הנקראת "שלום",
שהרי גם בתפלה נעשה ענין
השלום והבירור של הטוב
מהרע, כמו שכתוב:
"בצדק - בצדקה, אחזה
פניך", בנזכר לעיל. -
ההתגלות הפנימית של
אלקות שמתגלה בשעת

התפלה שאז ישנו ענין השלום. אף אחר התפלה יכול להיות הרע
- שבנפש, חוזר ונעזר בקל ולהתערב בטוב, באשר יתהלך ב
- ענינים של חשבת עולם הזה. אף הצדקה בבחינת "עבודה"
- שהוא מתייגע עם עצמו לתת צדקה יותר מטבעו, הנה מאשר -

31. ירמיה מח, יא. 32. מיכה ז, יט. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באוה"ת להצ"צ עה"פ (מיכה ז, יט) מציין לשל"ה וישלח (רצה ב). יובין משם לכאן".

יום ראשון

ה אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כט-לד. יג-טו.
תנאי: יב. והי' . . . מדות לבדן.

מִנְהַגְנוּ בְּלִישָׁת טְלִית גְּדוּל: מְנִיחִים הַטְלִית גְּדוּל מְקַפֵּל עַל כֶּתֶף יָמִין וּבּוֹדְקִים הַצִּיצִית. בְּשַׁעַת הַבְּדִיקָה אוֹמְרִים "בְּרַכִּי נַפְשִׁי גו'". אַחֲרֵי כֵן לּוֹקְחִים הַטְלִית מִן הַכֶּתֶף, פּוֹשְׁטִים אוֹתוֹ, מְנַשְׁקִים שְׁפַת הַטְלִית, מְחַזְרִים אוֹתוֹ מְכַנְגֵּד פָּנָיו לְאַחֲרָיו, וּמִתְחִיל בְּרַכַּת לְהִתְעַשֵּׁף בְּצִיצִית. סִיּוֹם הַבְּרַכָּה סְמוּךְ לְכַרְיַת ב' כְּנִפּוֹת יָמִין סָבִיב צֹארוֹ לְאַחֲרָיו בְּצַד שְׁמָאל.

(צִין שְׁאֲרִית יְהוּדָא אֶרֶץ חַיִּים סִימֵן א, דְּבָרֵי נְחֻמָּה אֶרֶץ חַיִּים סִימֵן ט).

יום שני

ו אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, שני עם פירש"י.
תהלים: לה-לח. טז-יח.
תנאי: אך . . . 234 הקדושות ית'.

הצ"צ סיפר: דער בעש"ט האָט זייער האָלט געהאַט ליכטיקייט, ואמר: אור בגימט' רז, דער וואָס ווייס דעם סוד וואָס אין יעדער זאך, קאָן ליכטיג מאכען.

ה"צמח צדק" ספר: הבעל שם טוב מאד אָהב אור, ואמר: 'אור' בגימטריא 'רז' – היודע אַת הַסּוּד שֶׁבְּכָל דָּבָר, מְסַגֵּל לְהָאִיר.

יום שלישי

ז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לט-מג. יט-כא.
תנאי: הנה אתערותא . . . קיח המחייהו.

אדמו"ר הַזֶּקֶן הוֹרָה לְכַתֵּב "פְּצוּעַ דִּכָּא" בְּאַלְף לְבִסּוּף, וְלֹא בַּה"א. בְּפֶרֶאג י"ש סֵפֶר תוֹרָה שְׁקִבְלָה בְּיָדָם שֶׁהִגִּהוּ עֲזָרָא הַסּוֹפֵר, אֵין קוֹרִין בּוֹ אֶלָּא בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה, וְגוֹלְלִין אוֹתוֹ תָּמִיד בְּפֶרֶשֶׁת שְׁמַע. כְּשֶׁהִיטִי בְּפֶרֶאג בְּשִׁנַּת תַּרס"ח רִאֲיִתּוֹ, וְכָתוּב בּוֹ "דִּכָּא" בְּאַלְף. כֵּן כְּשֶׁהִיטִי בּוֹאֲרָמָס בְּשִׁנַּת תַּרס"ז, רִאֲיִתִּי שֶׁם סֵפֶר תּוֹרָה אֲשֶׁר מְקַבֵּל בְּיָדָם שְׁכָתְבוּ מִהַר"ם מְרוֹטֶנְבוּרְג, וְגַם בּוֹ כָּתוּב דִּכָּא בְּאַלְף. וְעִין בְּשְׁאֲרִית יְהוּדָא (יֹרֶה דְּעָה סִימֵן ט"ז) וְדְבָרֵי נְחֻמָּה (יֹרֶה דְּעָה סִימֵן כ"ב). וּבְסֵפֶר מִשְׁנַת אַבְרָהָם (סִימֵן לב) מְצִין כְּמָה סְפָרִים הַדְּנִים בְּזֶה.

יום רביעי

ח אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: מד-מח. כב-כד.
תנאי: ובירור . . . קיח במצרף וכור.

ה"צמח צדק" מְנָה שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁבְּזִכּוֹתָם הַצִּלִּית בְּשִׁנַּת תר"ג בְּפֶטֶרְבוּרְג בְּאַסִּיפַת הָרַבָּנִים. וְאַחַד מֵהֶם הוּא זְכוּת שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אֶלְף הַשְּׁעוֹת, אֲשֶׁר טָרַח וַיַּגֵּעַ בְּדְרוּשֵׁי רַבְּנוּ הַזֶּקֶן בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשִׁים הַשָּׁנִים תַּקס"ד-

תקצ"ד (בשנת תקס"ד קבע לו שיעור מיוחד ללמד דרושי רבנו הזקן, בשנת תקצ"ד התחילו להתעסק בהדפסתם).

יום חמישי ט אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: מט"נד. כה"כז.

תניא: הנה מודעת . . . 236 פעמים וכו'.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר – ביחס להתבוננות בהעמקת הדעת בענין קשה ההשגה: אם הענין נוגע, אזי מבינים ומשיגים בכי טוב, וראיה מן התורה בדיני נשים וכו' וטענותיהן שיכולות לטען, ומדברים בזה תנאים ואמורים והגאונים שכלם הם בעלי השכלה מפלגה, והתורה היא תורת אמת, והלא האשה אינה בערך לטען טענות אלו. אבל האמת הוא, דכאשר הענין נוגע, הנה גם חלושי הדעת ממציאים שכללים עמוקים.

יום שישי י אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, ששי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט. כח"ל.

תניא: וז"ש והי' . . . כל חטאתם.

גדולי זקני חסידי רבינו הזקן היו אומרים, אשר "יחידות" פירושו: קלאר, אפגעשטעלט, פאראינציגט. – מקור ג' פירושים אלו הוא בדרו"ל: שקלים פ"ו מ"ב, יבמות ס"ב. א, בראשית רבה פ"ך –

זאת אומרת כי ענין היחידות הוא לברר את מצבו, ולקבוע אופן עבודתו בסור מרע ולקרב את המדות הטובות, ולהתקשר בהתאחדות גמורה ולמסור עצמו, איבערגעבען זיך מיט אלע רצונות.

גדולי זקני חסידי רבינו הזקן היו אומרים, אשר "יחידות" פירושו: ברור, קביעה, אחד. – מקור ג' פירושים אלו הוא בדברי רבותינו זכרונם לברכה: שקלים פ"ק ו' משנה ב', יבמות ס"ב. א, בראשית רבה פרשה כ' –

זאת אומרת, כי ענין היחידות הוא לברר את מצבו, ולקבוע אופן עבודתו ב"סור מרע" ולקרב את המדות הטובות, ולהתקשר בהתאחדות גמורה ולמסור עצמו, להתמסר עם כל הרצונות.

שבת יא אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה. לא"ג.

תניא: יג. מה רב . . . בסוכה וגו'.

ש"פ תצא תר"ג בשולחן קדוש היום הואיל הצ"צ לאמר: עוה"ז הוא עלמא דשיקרא, לכן הנה גם בהטוב מעורב פסולת, וצריך ברור בדרך מלמטה למעלה ובדרך מלמעלה למטה. העוה"ב הוא עלמא דקשוט – הנה גם הדברים בדברי תורה המדברים בענינים הנראים לחסרון, הרי כמו שלומדים אותם בגן עדן הם מעלה. – והתחיל לנגן, והראה בידו הקדושה לאות כי ינגנו אתו. בני הצ"צ התחילו לנגן ואחריהם ענו כל החסידים בקול שיר שהלחיב הלבבות. – כשגמר לנגן אמר הצ"צ: בעלמא דין איז דער טייטש פון דעם מאמר (סנהדרין צט. ב) הלומד תורה לפרקים אז ער לערענט תורה צייטענווייז. אין ג"ע טייטשט מען דעם מאמר אז ער לערענט תורה און די תורה נעהמט איהם פאנאדער, די דברי תורה דערנעמען איהם.

שבת פרשת תצא תר"ג, בשלחן קדוש היום הואיל ה"צמח צדק" לאמר: עולם הזה הוא עלמא דשקרא [=עולם השקר], לכן הנה גם בהטוב מערב פסלת, וצריך ברור בדרך מלמטה למעלה ובדרך מלמעלה למטה. העולם הבא הוא עלמא דקשוט [=עולם האמת] – הנה גם הדברים בדברי תורה המדברים בענינים הנראים לחסרון, הרי כמו שלומדים אותם בגן עדן הם מעלה. – והתחיל לנגן, והראה בידו הקדושה לאות כי ינגנו אתו. בני ה"צמח צדק" התחילו לנגן, ואחריהם ענו כל החסידים בקול שיר שהלהיב הלבבות. – כשגמר לנגן אמר ה"צמח צדק": בעלמא דין [=בעולם הזה] פרושו של המאמר (סנהדרין צט, ב) "הלומד תורה לפרקים" – שהוא לומד תורה לעתים; בגן עדן מפרשים את המאמר – שהוא לומד תורה והתורה "מפרקת" אותו לפרקים, דברי התורה "תופסים" אותו.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסה"צ

יום ראשון ה' אלול ה'תש"ע

גוי נזיר?

כן, למה כתבו רש"י (נזיר סא, א, ד"ה הגויים) ותוספות (שם ד"ה דת"ר) שקבלת נזירות על ידי גוי אין לה כל תוקף?
ויש לומר שהדבר תלוי באופן קבלת הנזירות:
אם אמר "הריני נזיר כישראל" או "הריני נזיר" סתם, לא חלה עליו כל נזירות ומותר לשתות יין ולהתגלח, כיון שנתמעט מדין נזירות, והרי הוא כמי שנשבע על דבר שאין באפשרותו לקיימו, שלא חלה עליו כל שבועה. אך אם פירט "הריני נזיר מן התגלחת" או "מן היין" חייב לקיים את דברו (לא מדין נזירות של תורה, אלא) כדי לשמור על מוצא פיו.
וייתכן שזו גם משמעות לשון הרמב"ם "הגויים אין להם נזירות": אין זו הוראה שמותרים ביין ובתגלחת, אלא שאינם בכלל נזירות של תורה, ועדיין הדבר תלוי באיזו לשון קיבל עליו את הנזירות, כנ"ל.

(לקוטי שיעורי חלק ל"ח עמ' 26)

הלכות נזירות פרק ב, הלכה טז: העובדי פוכבים ומזלות - אין להן נזירות; שנאמר: דבר אל בני ישראל. כתב החזקוני (נח י, כא): "יש כמה מצוות שחייבים בני אדם לשמור מכה סברת הדעת אף על פי שלא נצטוו...". כלומר, בנוסף לז' המצוות שבני נח חייבים בהן יש דברים שאמנם אין עליהם ציווי מפורש, אבל הם חייבים לקיימם "מכה סברת הדעת".

לפי זה, גוי המקבל על עצמו התחייבות בדיבור חייב לקיימה, וסימוכין לדבר מנוסח "מי שפרע" (הל' מכירה רפ"ז): "מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדיבורו".

ולכן, גוי הנודר נזירות היה חייב להתנזר מדין ומתגלחת, כי אמנם נתמעט מנזירות של תורה ואינו עובר על 'בל יחל', אבל חייב הוא לשמור על מוצא שפתו "מכה סברת הדעת". ואם

יום שני ו' אלול ה'תש"ע

טומאת כהנים בזמן הזה

רבה ורב יוסף – הלכה כרבה. ופסק כרבה שלעולם אין הטמא מתחייב משום טומאה נוספת, והוסיף, שלפי זה אין על הכהנים בזמנינו חיוב טומאה למת, שהרי כולם כבר טמאי מתים.
וכתב ה'דגול מרבבה' (יר"ד סי' שע"ב ס"ב) כי אם כן יש להתיר לכהנים בימינו לעבור על קברי נכרים שכן מחלוקת ראשונים היא האם קברי נכרים מטמאים, והרמ"א (שם) כתב להחמיר מספק, אך לפי האמור יש כאן 'ספק ספקא': א) שמא קברי נכרים אינם מטמאים. ב) שמא הלכה כראב"ד שבזמנינו אין איסור טומאה.
אך ה'דגול מרבבה' חזר בו וכתב כי יש לומר שגם לדעת הראב"ד אסורים להיטמא מדרבנן, ואין להקל בדבר.

הלכות נזירות פרק ה, הלכה יז: אם היה נוגע במת, ועדיין המת בידו, ונגע במת אחר – אינו חייב אלא אחת... שהרי מחלל ועומד.

הלכה זו שנויה במחלוקת (נזיר מב, ב): לדעת רבה, לעולם אין הנזיר מתחייב על נגיעה במת לאחר שנטמא, שהרי הוא מחולל ועומד ואין כאן משום 'לא יחלל'. אך לדעת רב יוסף הדין אמור רק כאשר הנזיר עדיין אוזח במת ואז נגיעה במת אחר אינה מוסיפה על הטומאה, אך לאחר שעזב את המת הראשון, יש תוספת טומאה בשעה שנוגע שוב במת, כי אם יגע בו אדם אחר באותה שעה יטמא כנוגע במת עצמו (שבעת ימים), ולכן חייב על תוספת טומאה זו.
הרמב"ם כאן פסק כרב יוסף, והראב"ד השיג עליו שהרי

יום שלישי ז' אלול ה'תש"ע

כהן בבית הקברות!?

פוסקי זמנינו נאמרו צדדים לכאן ולכאן. דעת המתירים מסתמכת, בין היתר, על דיוק בהלכה שלפנינו. כי הנה, ההלכה קובעת שאוהל חוצץ בפני הטומאה, כלומר,

הלכות נזירות פרק ו, הלכה ט: נכנס לשם בשדה תבה ומגדל, ובא חברו ופרע עליו את המצויקה ונטמא... אינו לוקה. האם מותר לכהן לנסוע במכונית על גבי קברים? בקרב

סג הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

מסביר ה'משנה למלך' (שם), ש'אוהל זרוק' הכוונה רק לדבר המרחף באוויר, כלשון הרמב"ם: "הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל הפורחין באוויר". כאן, לעומת זאת, התיבה נגזרת על הקרקע, ודינה כאוהל רגיל המפסיק בפני הטומאה. ובנוגע למכונת: כיון שהיא נוגעת בקרקע ואינה מרחפת, דינה יהיה – לדעה זו – כאוהל רגיל שאינו מאפשר לטומאה לחדור פנימה, ויש להתיר זאת בתנאים מסויימים.

(סוטה הכהנים כהלכתה, עמוד רעג)

אם הטומאה מחוץ לאוהל – האוהל מונע ממנה להיכנס (הל' טומאת מת יב, א).

שונה הדבר ב'אוהל זרוק'. דהיינו, אוהל נייד שזו ממקום למקום, לגביו נפסק שאין להגדירו כאוהל, ועל כן אין הוא חוצץ בפני הטומאה (שם יא, ה).

לפי זה, מתעוררת קושיה על ההלכה שלנו: נזיר שנכנס לבית הקברות בתוך 'תיבה' סגורה, נטמא רק לאחר שנפתח הגג ("פרע את המעזיבה"), לא קודם לכן. ולכאורה, התיבה הינה 'אוהל זרוק', והכיצד היא מפסיקה בפני הטומאה?

יום רביעי ח' אלול ה'תש"ע

כוחו של עד אחד

קיימים), אך אם הבן יעבור עבירה לא ילקה על סמך דברי האב שהוא גדול. ולכאורה, מאחר ועדותו של האב נתקבלה, מדוע לא תועיל גם לגבי מלקות?

ויש לחלק: כאשר עד אחד מעיד על דבר שהוא אסור או על אדם שהוא נזיר יש 'נפקא מינה' בעדותו לגבי האיסור, וכיון שעדותו התקבלה תועיל אף לחייבו מלקות, אך כאשר האב מעיד על גדלותו של הבן בשעה זו אין לכך משמעות הלכתית, והעדות חשובה רק להבא, ולכן הרי זה כמעיד על העונש ואין זה בכוחו.

ועוד יש לומר: הרמב"ם מדבר בעד כשר, שבמקום שהאמינות תורה הרי זו עדות גמורה אך האב פסול לעדות על בנו ואף ש'עד אחד נאמן באיסורין' גם בעד פסול, אין לכך תוקף של עדות גמורה (דברי חיים י"ד כז).

הלכות נזירות פרק ט, הלכה יז: נהג נזירות על פי עד אחד, ושתה יין או נטמא... לוקה, אף על פי ששקל הנזירות בעד אחד. וכן כתב הרמב"ם גם בהלכות סנהדרין (פס"ז ה"ה), כי אף שעד אחד אינו נאמן לחייב מלקות, אם העיד על פירות שהם של כלאי הכרם ובא אחר ואכלם - האוכל חייב מלקות, כי כיון שלגבי עצם האיסור עד אחד נאמן, הפירות נאסרו.

אך כאן הוסיף הרמב"ם שכבר נהג בנזירות על פי העד. משמע שאם לא התחיל כלל לנהוג בנזירות, אינו לוקה, כי אם מיד שתה יין או נטמא למת יש בכך הכחשה מפורשת לדברי העד שהוא נזיר, ובמקום שאחר מכחישו אין עד אחד נאמן (דברי יחזקאל כא, ב).

והקשו האחרונים: בהלכות אישות (פ"ב הכ"ג) פסק הרמב"ם שהאב שאמר 'בני זה בן י"ג שנה' נאמן לענין נדרים (שנדריו

יום חמישי ט' אלול ה'תש"ע

צדקה בבית המקדש

מיד'... ומי שאבדה לו אבדה, אומרים לו: 'השוכן בבית הזה יתן בלב מי שמצאה ויחזירה לך מיד'...". ובפרקי דרבי אליעזר (פרק יז): "ראה שלמה שמדת גמילות חסדים גדולה לפני הקב"ה, וכשבנה בית המקדש בנה שני שערים: אחד לחתנים ואחד לאבלים ולמנודים... והנכנס בשער חתנים היו יודעין שהוא חתן, והיו אומרים לו: 'השוכן בבית הזה ישמחך בבנים ובבנות'. והנכנס בשער האבלים... היו יודעין שהוא אבל, והיו אומרים לו: 'השוכן בבית הזה ינחמך'....".

ועל הפסוק "ולא יראה את פני ה' ריקם" (דברים טז, טז), דרשו: "ולא יראה פני ה' ריקם – מן הצדקה" (ספרי דברים פסקא קמג).

הלכות ערכים וחרמים פרק ב, הלכה י"ב: שתי לשכות היו במקדש: אחת - לשכת חשאים, ואחת - לשכת הכלים. לשכת חשאים - ראי חמא נותנין לתוכן פחשאי, ועניים בני מוכים מתפרנסים ממנה פחשאי.

מלבד הלכה זו, מצינו עוד כמה הלכות שעיקרן צדקה וחסד במקדש.

זה לשון הברייתא (שמחות פ"ו ה"ב): "... ואלו הן שמקיפין דרך שמאל: אבל, ומנודה, ומי שיש לו חולה, ומי שאבדה לו אבדה. מה לך מקיף לשמאל? - 'שאני אבל', אומרים לו: 'השוכן בבית הזה ינחמך'. - 'שאני מנודה', אומרים לו: 'השוכן בבית הזה יתן בלבכם ויקרבוך'... מי שיש לו חולה, אומרים לו: 'השוכן בבית הזה ירחם עליו', ואם היה בן קיימא – 'ירחם עליו

יום שישי י' אלול ה'תש"ע

אין לשבש את דרכי המסחר

שלא כמו בהקדש, כהדגשת הרמב"ם: "זה חומר בהדיוט מבהקדש".

מדוע באמת החמירה התורה עם מוכר שדה אחוזות, והקשתה עליו את האפשרות לגאול אותה מיד הקונה?

מכאן למדים אנו על החשיבות שמייחסת התורה לניהול דרכי המסחר בין בני האדם. אם המוכר יוכל לגאול את שדהו בקלות מיד לאחר המכירה – יינעלו שערי המסחר! מי ירצה

הלכות ערכים וחרמים פרק ה, הלכה ב: רצה האדון למכור שדות... או ללוות בדי לפדות שדה זו שחקדיש - תרשות בידו... וכן אם רצה לגאול חציה - גואל. מה שאין בן מוכר להדיוט. זה חמר בחדיוט מבהקדש.

מוכר שדה אחוזה, אינו יכול למכור מרכושו כדי לגאול את השדה מיד המוכר, וכן אינו רשאי ללוות כסף לצורך זה, ואף אין לו אפשרות לגאול אותה לחצאין (הל' שמיטה ויובל פ"א, ה"ה).

לקנות שדה, כאשר בכל עת יוכל המוכר להוציאה ממנו?
 זו הסיבה שצמצמו למוכר את האפשרויות לפדות את
 השדה: א. לא מאפשרים לו לפדות בשנתיים הראשונות שאחר
 המכירה (שם ה"ט). ב. אין הוא יכול לפדות בכספים שאינם זמינים
 אצלו. ג. אין גאולה לחצאין.

מה שאין כן בשדה שהקדיש – הרי, אדרבה, מצוה לפדות
 מהקדש כל דבר שאינו משמש אותה. ומן הראוי, אם כן, להקל
 על הבא לפדות מן ההקדש, שיוכל לנצל את האפשרות הזו.

(ערוך השולחן העתיד, יובל סימן נה, ט)

כלאי אילנות – בכל האילנות?

שבת קודש י"א אלול ה'תש"ע

איננו כלאים. והטעם: כלאים הוא הרכבת מין בשאינו מינו,
 אבל באילנות סרק, כיון שאף אחד מהם אינו עושה פרי, הרי
 כולם כמין אחד. והביא גם גרסה אחרת בירושלמי, לפיה גם
 בשני אילנות סרק אסור.

ועל פי זה הוסיף ה'חתם סופר' (יור"ד סי' רפ"ז) שגם עצי ריח
 ובושם (שאינם עושים פירות) אין בהם כלאים, כיון שנחשבים
 כמין אחד, שהרי נאמר במעשה בראשית (בראשית א, יב) "עץ
 עושה פרי אשר זרעו בו למינהו". מכאן שחלוקת המינים
 ("למינהו") ישנה רק ב"עץ עושה פרי" ולא בעצי סרק, גם אם
 הם נותנים ריח.

אך למעשה כתב ה'חתם סופר' להחמיר גם בעצי סרק, כי
 יש לחוש לגרסה בירושלמי האוסרת זאת. ובפרט לפי דברי
 הרמב"ן בטעם האיסור "שאיין לך עשב שאין לו מזל למעלה
 שאומר לו גדל, והמעבר המינים מבלבל כוחות שלמעלה", והרי
 טעם זה שייך גם באילנות סרק.

הלכות כלאים פרק א, הלכה ה: הַמְרִיב אֵילָן בְּאֵילָן, בְּגוֹן
 שֶׁהַרְיֵב יָחִיד שֶׁל תְּפוּחַ בְּאֵתְרוֹג אוֹ אֶתְרוֹג בְּתְפוּחַ – הָרִי זֶה לִזְקָה
 מִן הַתּוֹרָה.

בירושלמי (כלאים פ"א ה"ז) מצינו שדין כלאי האילנות קיים גם
 בהרכבת עץ סרק על עץ מאכל, אך הרמב"ם כאן הביא כדוגמה
 לאיסור כלאי האילנות הרכבת שני אילנות מאכל דוקא. ויש
 להסתפק האם לדעת הרמב"ם יש איסור הרכבה רק בעצי מאכל
 או שדעתו בירושלמי שגם עץ סרק אסור להרכיב על עץ מאכל,
 והדוגמאות שהביא מעצי מאכל הם לאו דווקא, אלא משום
 "שאיין דרך להרכיב כי אם אילן עושה פרי בעושה פרי, להוציא
 ממנו פרי אחר" (מראה הפנים, ירושלמי כלאים פ"א מ"ז).

ויש מי שכתב שלדעת הרמב"ם הרכבת אילן סרק על אילן
 מאכל אסורה מדרבנן, ולכן הביא דוגמאות של שני אילנות פרי,
 כי רק בהן "לוקה מן התורה" (משנה ראשונה, כלאים פ"א מ"ז).
 ומדברי הירושלמי האוסר הרכבת עץ סרק על עץ מאכל,
 מדייק הר"ש בפירושו למשנה (כלאים שם), שעץ סרק על עץ סרק

אגרות קודש

ב"ה, ז' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב שאינו מרגיש חיות בלימוד החסידות ושואל עצה בזה.

והנה בטח ידוע לו מרז"ל אשר קבלת התורה היתה דוקא ע"י הקדמת נעשה לנשמע - שפירושו
 הבנה וחיות (כי אם כפשוטו הרי אי אפשר לעשות קודם השמיעה לדעת מה לעשות), ובמילא אין להתפעל
 אם מנסים גם אותו בזה וח"ו לא להתרפות עי"ז מהלימוד כי כל ענין נסיון הוא כמו שנאמר שהוא לדעת
 הישכם אוהבים את ה' אלקיכם.

יהי' נזהר בטבילת עזרא ויאמר בכל יום אחר התפלה השיעור תהלים - כפי שנחלק התהלים לימי
 החדש - כתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"ג זי"ע, וקודם התפלה יפריש פרוטה לצדקה ויעשה
 צדקה בסביבתו על ידי שישפיע עליהם בקירוב לבם לאבינו שבשמים בודאי יסייעוהו עי"ז להסיר ממנו
 העלמות והסתרים עד שירגיש ולא רק שידע האור כי טוב הגנוז בתורה בכלל ובתורת החסידות בפרט.

המחכה לבשוי"ט ובברכת כוח"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ה'י"א אלול ה'תש"ע

יום ראשון ה' אלול ה'תש"ע

הלכות נדרים

פרק שלשה עשר

1. א. מפר אדם או מקנים דברי אשתו או בתו בכל לשון², ואף על פי שאינה מפרת; שאין האשה צריכה לשמע ההפך או הקיום³.
2. ב. וכיצד מפר? אומר: מופר, או בטל, או אין נדר זה כלום⁴, וכיצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעקרו. בין בפניה בין לאחריה⁵. אבל אם אמר לה: אי אפשרי⁶, שתדרי⁷, או אין כאן נדר - הרי זה לא הפרי⁸. וכן האומר לאשתו או לבתו: מחול לך, או מותר לך, או שרני לך⁹, וכל פיוצא בענין זה - לא אמר כלום; שאין האב והבעל מתירי¹⁰ כמו הקצם, אלא עוקר הנדר מתחלתו ומפירו¹¹.
3. ג. וכיצד מקנים? כגון שיאמר לה: קנים לך¹², או יפה

15. נדרת, או אין כמותך, או אלו לא נדרת הייתי מדינך, וכל פיוצא בדברים שמשמען שרצה בנדר זה.
16. ד. המבטל נדרי אשתו או בתו - אינו צריך לומר כלום¹³, ונתבטלו כל הנדרים.
17. ה. ומהו הבטול? שיכף אותה לעשות דבר שאסרה אותו¹⁴. אבל ההפך אינו כופה אותה, אלא מפר לה¹⁵ ומניחה, אם רצתה - עושה, ואם רצתה - אינה עושה.
18. ו. כיצד? נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא תשתה, ואמר לה: מופר לך¹⁶ - הרי זה הפרי, ומתרת לאכל ולשתות. נטל ונתן לה, ואמר לה: טלי ואכלי, טלי ושתי - הרי זו אוכלת ושותה, והנדר בטל מאליה¹⁷.
19. ז. המפר נדרי בתו או אשתו - צריך להוציא בשפתי¹⁸. ואם הפרי בלבד - אינו מופר¹⁹. אבל המבטל - אינו צריך להוציא בשפתי, אלא מבטל בלבד, וכופה אותה לעשות²⁰. בין עשתה בין לא עשתה - בטל הנדר²¹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) מביע הסכמתו. (2) שאפילו לא ידעה שהפירו לה את נדרה ועברה על נדרה "הואיל ונעשה ההיתר פטורה" ומעתה אין הקפדה באיזו לשון הפרי. (3) שאפילו קיימו בלב הרי זה קיום. והואיל ומועיל קיום במחשבה בלבד, אין להקפיד על לשון הקיום. (4) שנינו: "אין זה נדר לא אמר כלום". ולכאורה זה סותר את דברי רבינו הסובר שהנדר מופר בלשון זו, אלא, שיש הבדל בין "אין זה נדר", שמשמעו, אין כאן נדר, ולפיכך לא אמר כלום, שהרי יש כאן נדר, - ל"אין נדר זה כלום" שמשמעו אין כאן נדר, ולפיכך לא אמר כלום, שהרי יש כאן נדר, - ל"אין נדר זה כלום" שמשמעו, שהוא נדר, אלא שאינו כלום לפי שהוא מבטלו. (5) בכתב יד התימנים: "בין בפניה בין שלא בפניה". (6) אינו רוצה. (7) עתיד במקום עבר, וכוונתו לנדרים שכבר נדרה. (8) שאין זו לשון הפרה ברורה. (9) לשונות של התרת נדר על ידי חכם. (10) הנדר על ידי טעם ונימוק. (11) בלא טעם. דברי רבינו אלה תמוהים מאוד, שמשמעם, כאילו החכם אינו מתיר את הנדר אלא מכאן ולהבא ואילו הבעל עוקר את הנדר מתחילתו, בעוד שהלכה אין הבעל מפר אלא מכאן ולהבא, ואילו החכם עוקר את הנדר מעיקרו כמבואר במסכת כתובות עד: קידש אשה על מנת שאין עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה - מקודשת, על מנת שאין בה מומים והיו בה מומים והלכה אצל רופא וריפאה אינה מקודשת, "מה בין חכם לרופא? חכם עוקר את הנדר מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא". הרי שהחכם מתיר ועוקר את הנדר מיסודו, וב"קריית ספר" מגדיר, שיש חילוק בין התרת החכם להפדת הבעל, כי הראשון [=החכם] מתיר הנדר ועדיין יש על הנודר קצת עונש, כי היתר חכם אינו מפורש בתורה, אלא פורח באוויר נשען על רמז מועט, ואילו הבעל והאב מוסמכים להפרי את הנדר ברשות התורה, שכתבה מפורש: "ואם הפרי יפרי" "ואשה יפרנו" וכו' ולא נשאר שום עונש על הנודרת, וזוהי כוונת רבינו, שהבעל עוקר את הנדר (מכאן ולהבא) שלא נשאר בו שום רוע, ועונש. בניגוד לחכם, שאינו אלא מתיר את הנדר, אבל לא מבטלו כליל ללא עונש. ומרן ה"כסף משנה" מתרץ: שהחכם אינו יכול להתיר אלא על ידי פתח חרטה, ששואל את הנודר, אילו היית יודע בשעת נדרך, שתצטער כל כך, או שיארע לך כך וכך, כלום היית נודר, ואחרי שהנודר מצהיר, שלא נדר על מנת כך, נמצא שלא חל עליו הנדר כלל, והחכם אינו עוקר את הנדר אלא מתיר, מורה הוראה, שלאור חרסת הנודר אין כאן נדר כלל, ולא חל עליו מעולם. אבל הפדת הבעל אינה על ידי חרטה, אלא הבעל עוקר לרצונו: למרות שהוא חל מתחילה, זכאי הבעל לבטלו (מכאן ולהבא) בתוקף סמכותו כבעל, נמצאת הפדה: פירושה עקירה - אחרי תחולת הנדר - ללא הנמקה ושמיעת חרטה מאשתו הנודרת. (12) לך. (13) בניגוד למפר, שצריך להוציא בשפתי ואם הפרי בליבו אינו מופר. (14) שנותן לה לאכול דבר שנדרה ממנו, ואינו אומר לה כלום. (15) שאומר לה: מופר לך. (16) או שאמר לה: בטל, או אין נדר זה כלום. (17) אף על פי שלא אמר לה שום לשון הפרה. (18) לומר לה: מופר לך. (19) כיוון, שאם שתק ביום שמעו הרי זה קיום הנדר, הרי בהכרח כשרוצה להפרי צריך להוציא הפרתו בשפתי, כדי שהדיבור יוציא מכלל שתיקה. (20) שמניח לפניו לאכול דבר שנדרה ממנו. ומעשה זה מוציא מדי שתיקה, כהפדה בדיבור. (21) נמצא ביטול נדר לחוד, והפדתו לחוד. וזה מיוסד על דברי הברייתא בנדרים עד: "אומר לה טלי ואכלי, טלי ושתי והנדר בטל מאליה" - אמר ר' יוחנן וצריך שיבטל בליבו" הרי שהביטול הוא בלב, בעוד שההפדה אינה אלא בשפתי. ולדעת הראב"ד אין שום הבדל בין ביטול להפדה, ואין שום דרך לכופה את האשה, אלא מיפר את הנדר דרך ביטול והפדה שהם אחד. וכשאמר: "אומר לה טלי ואכלי ... והנדר בטל מאליה" אין זה אלא כשהוא מפר בשבת, שאל יפר לה כדרך שהוא מפר לה בחול, אלא משנה בלשון ומבטלו בליבו דרך הפרה, ולמעשה אין שום הבדל בין ביטול להפדה, כי שניהם אחד הוא. ובפירוש אמרו "חומר בנשים מבעבדים שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו" להפרי נזירותה. אולם המעיין בדברי רבינו, יראה שלא נתכוון לומר לכופה ממש לאכול, שהרי בפירוש כתב: "וכופה אותה לעשות בין עשתה בין לא

- 1 ח. מפרין נדרים בשבת, בין לצרף השבת²² בין שלא לצרף
2 השבת²³. ולא יאמר לה בשבת 'מופר לך', כדרך שאומר
3 בחול²⁴, אלא מבטל בלבד ואומר לה: טלי אכלי, טלי
4 ושתי²⁵, וכיוצא בזה.
- 5 ט. האומר לאשתו או לבתו: כל הנדרים שתדרי מכאן²⁶
6 ועד שאבוא ממקום פלוני הרי הן קמין או הרי הן מופרין
7 - לא אומר כלום²⁷. עשה שליח להפר לה²⁸ או לקיים לה -
8 אינו כלום; שנאמר: אישה יקימנו ואישה יפרנו²⁹. וכן האב
9 - בעצמו ולא בשלוחו³⁰.
- 10 י. אסרה עצמה בתאנים וענבים, בין בנדר בין בשבועה,
11 בין שאסרה עצמה בכל המין בין שאמרה תאנים וענבים
12 אלו, וקיים לתאנים והפר לענבים, או שקיים לענבים והפר
13 לתאנים - מה שקיים קיים, ומה שהפר מופר. וכן כל פיוצא
14 בזה. ואין אומרים בהפרה: נדר שהופר מקצתו - הופר כלו,
15 כדרך שאומרים בהתרה³¹.
- 16 יא. מי שנדרה אשתו ושמע והתפס עצמו³² בנדרה - אינו
17 יכול להפר, שהרי קיים לה³³. נדר הוא והתפיסה עצמה
18 בנדר³⁴ - מפר את שלה³⁵, ושלו קיים³⁶.
- 19 יב. כיצד? שמע אשתו או בתו אומרים 'הריני נזירה', ואמר
20 'ואני'³⁷ - אינו יכול להפר, ושיניהם נזירים. אמר הוא 'הריני
21 נזיר', ושמע היא ואמרה 'ואני' - מפר לה³⁸, ושלו קיים³⁹.
- 22 וכן כל פיוצא בזה.
- יג. נדר לעצמו, והדירה כמותו⁴⁰, וגמר בלבד⁴¹ להדירה,
ואמרה אמן⁴² - הרי זה אינו יכול להפר⁴³. ואם נדר, והדירה
דרך שאלה לידע מה בלבה, כמו שאמר לה: התרצי בנדר
זה להיות כמותי או לא? ואמרה אמן - הרי זה מפר לה⁴⁴.
- יד. כיצד? אמר לה: הריני נזיר ואת, פלומר, ואת נזירה
כמותי, ואמרה אמן - אינו יכול להפר⁴⁵. אמר לה: הריני
נזיר, ומה תאמרי, האת נזירה כמותי? ואמרה אמן - הרי
זה יפר⁴⁶. ואם הפר לה⁴⁷ - שלו בטל; שזה כמי שתלה נדרו
בנדרה. אמרה לו: הריני נזירה ואתה, ואמר אמן - אינו
יכול להפר⁴⁸. וכן כל פיוצא בזה.
- טו. האשה שנדרה, ושמע אחר והתפס עצמו בנדרה⁴⁹
ואמר 'ואני', ושמע אביה או בעלה והפר לה - שלה מופר,
וזה שהתפס עצמו חיב⁵⁰.
- טז. האשה שאין לה בעל ואינה ברשות אב, ואמרה: הרי
הבשר אסור עלי לאחר שלשים יום, ונשאת בתוך שלשים
יום, אף על פי שבשעה שקל הנדר הרי היא ברשות הבעל
- אינו יכול להפר; שבשעת הנדר לא היתה ברשותו. ועל
זה נאמר: ונדר אלמנה וגרושה וגומר⁵¹. ואפלו היתה
מארסת לו בשעת הנדר⁵²; שאין הבעל מפר בקדמין⁵³,
כמו שבארנו.
- יז. נדרה תחת בעלה שיהיה הבשר אסור עליה לאחר
שלשים יום, או שתהיה נזירה לאחר שלשים יום, והפר לה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

עשתה בטל הנדר" הרי שאין כפייה זו אלא בדיבור. כי עצם מעשה הכפייה המתבטא בהנחת אוכל לפניה או באמירתו: טלי ואכלי, הרי זה מגלה את רצונו בהפרת הנדר, ואין לך הפרה מפורשת יותר מזו. (22) כגון שנדרה מאכילה או מתכשיטין. (23) שאם לא יפר לה היום ביום שמעו שוב לא יוכל להפר לה למוצאי שבת. אבל אין נשאלים לחכם בשבת אלא אם היו הנדרים לצורך שבת. (24) כי צריך לשנות בשבת מדרכו בחול. (25) והוא הדין אם אמר לה לשון זו בחול, שהנדר בטל, כי אחרת, לא הייתה מועילה אמירתו אפילו בשבת, אלא שבחול הוא רגיל לומר: מופר לך, ובשבת משנה. (26) מאותה שעה שאצא מכאן. (27) כי נדרים שעדיין לא באו לעולם, אינו יכול לקיימם, שהרי קיומו הוא בטעות, כי אולי יהיו לה נדרים כאלה, שלא ירצה בקיומם. והוא הדין שאין בידו להפרם (ואין אומרים קל וחומר: אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור, שכבר חלו, לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור). שנאמר "אישה יקימנו ואישה יפרנו" - את שבא לכלל היקם בא לכלל היפר, לא בא לכלל היקם (שלא חל עדיין) לא בא לכלל היפר. (28) נדרים שכבר נדרה, ואמר לו: "אם תראה שלא כראוי לי נדרה, הפר לה". (29) אף על פי שבכל התורה, שלוחו של אדם כמותו, כאן גילה הכתוב באמרו פעם שנית "ואישה יפרנו", שדווקא הבעל ולא השליח. (30) "כי הניא אביה אותה" אביה ולא השליח. (31) כי כשהחכם מתיר הנדר, נעשה הנדר טעות מעיקרו, והואיל והותר מקצתו, הותר ממילא כולו, שלא היה בדעתו אלא שיהא הנדר כולו קיים, אבל הפרת הבעל אינה אלא מכאן ולהבא, מה שהופר - הופר, והשאר עומד באיסורו. (32) שאמר: גם אני כמותך. (33) גילה רצונו שמסכים לנדרה ואין זה גרוע מקיום בליבו שנקרא קיום. (34) שאמרה בתוך כדי דיבור לנדר: "ואני". (35) שהרי לא גילה דעתו שרוצה לקיים נדרה. (36) שאין נדרו תלוי בנדרה. (37) כיוון שאמר: "ואני" הרי זה כקיום, ובכל זאת אם ישאל לחכם על הקמתו, חוזר ומפר לה. (38) שנאמר "לנדר נדר נזיר להזיר לה" - מקיש נזירות לנדרים, מה נדרים האב מפר נדרי בתו ובעל מפר נזירות בתו ובעל מפר נזירות אשתו. (39) עד שישאל לחכם ויתירנו. (40) שאמר: הריני נזיר ואת כמוני. (41) על דרך הוודאות וההחלט. (42) בזה הביעה הסכמתה לקבלת הנדר. אבל אם לא אמרה אמן אינו יכול להדירה בעל כורחה. (43) מפני שתלה נדרו בנדרה, ואם יפר חלק האשה גם חלקו יופר, ונמצא עובר על "לא יחל דברו". (44) כאן לא תלה נדרו בנדרה ואפילו יופר נדרה לא תבטל נדרו. ולא עבר על "לא יחל דברו". (45) שאם יפר את נדרה נמצא גם חלקו בטל "ואינו רשאי לגרום דבר להיות נדרו מבוטל". (46) שלא תלה נדרו בנדרה, שאפילו לא תקבל נזירות יישאר הוא נזיר על כל פנים. (47) דבר זה חוזר אל דברי תחילת ההלכה שאמר: הריני נזיר ואת נזירה כמותי, שלפיכך לא יפר, מפני שאם יפר יהיה גם חלקו בטל, שהרי תלה נדרו בנדרה ואם נדרה בטל הרי בהכרח גם נדרו בטל הואיל ושיניהם תלויים זה בזה, אמנם לכתחילה אסור לו להפר חלקה ולגרום לעצמו לעבור על "לא יחל דברו", אבל אם עבר והפר הרי ממילא חלקו מופר. (48) שהרי קיים לה. (49) בתוך כדי דיבורה. (50) בנזירות, שם כא: בעייא שנפשטה, שאין הבעל עוקר את הנדר מעיקרו אלא מכאן ולהבא, ולפיכך זה שהתפס עצמו בנדרה בחיובו עומד. אבל החכם כשמתיר הנדר עוקר מעיקרו וכשהותר הראשון הותרו ממילא כל הנתפסים בו. (51) כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה, שאם לא נישאת אחרי כן אין צורך לומר: "יקום עליה", כי מי יפר לה, אלא וודאי כשנשאת לאחר שנדרה הכתוב מדבר. (52) שאין הבעל מיפר לבדו עד שתיכנס לרשותו. (53) מה שנדרה קודם נישואיה.

כב. אָמַר לְבָתּוֹ אוֹ לֹאשְׁתּוֹ: קָיָם לִיךְ, קָיָם לִיךְ, וְנִשְׁאַל עַל
הַקָּמָה הָרִאשׁוֹנָה - הָרִי הַשְּׁנִיחָה חָלָה עָלַי⁶⁹. אָמַר לָהּ: קָיָם
לִיךְ וּמוֹפֵר לִיךְ, וְלֹא תַחֲוֹל הַקָּמָה אֲלֵא אִם כֵּן חָלָה הַפְּרָה
- הָרִי זֶה מוֹפֵר; שְׂאִין הַהִקָּמָה מוֹעִיל אַחֵר הַהִפְרָה⁷⁰. אָמַר
לָהּ 'קָיָם וּמוֹפֵר לִיךְ' בְּבֵת אַחַת⁷¹ - הָרִי זֶה קָיָם⁷². אָמַר לָהּ:
קָיָם לִיךְ הַיּוֹם⁷³ - הָרִי זֶה קָיָם לְעוֹלָם⁷⁴. אָמַר לָהּ: מוֹפֵר
לִיךְ לְמַחֵר - אֵינוֹ מוֹפֵר; שְׁהָרִי קִיְמוֹ הַיּוֹם, וְלְמַחֵר אֵינוֹ יָכוֹל
לְהִפְרֹה⁷⁵. אָמַר לָהּ: קָיָם לִיךְ שְׂעָה אַחַת, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא הִפְרֹ
- הָרִי זֶה קָיָם; וְאִין אוֹמְרִין שְׂעָה כְּמִי שְׂאָמַר לָהּ: הָרִי מוֹפֵר
לִיךְ לְאַחֵר שְׂעָה, שְׁהָרִי לֹא הוֹצִיא הַפְּרָה מִפְּנֵי. אָמַר לָהּ:
קָיָם לִיכִי שְׂעָה אַחַת, וְכִשְׁעָבְרָה הַשְּׂעָה אָמַר לָהּ: מוֹפֵר לִיךְ
- הָרִי זֶה סִפְקָךְ⁷⁶; וְלִפְיָכֶךָ אֲסוּרָה בְּנִדְרָהּ, וְאִם עָבְרָה עַל
נִדְרָהּ - אֵינָה לּוֹקָה⁷⁷.

כג. מִי שֶׁנִּדְרָה נְדָרִים כְּדִי לְכוֹנֵן⁷⁸ דְּעוּתָיו וּלְתַנֵּן מַעֲשָׂיו -
הָרִי זֶה זָרִיז וּמְשַׁבַּח. כִּיצַד? כְּגוֹן מִי שֶׁהָיָה זוֹלָל, וְאָסַר עָלָיו
הַבָּשָׂר שֶׁנָּה אוֹ שְׂתִימָה; אוֹ מִי שֶׁהָיָה שׂוֹגֵה⁷⁹ בִּינֵן, וְאָסַר הֵינֵן
עַל עֲצָמוֹ זְמַן מְרַבָּה⁸⁰, אוֹ אָסַר הַשְּׂכָרוֹת לְעוֹלָם⁸¹; וְכֵן מִי
שֶׁהָיָה רוֹדֵף שְׁלֹמֹנִים⁸² וּנְבָהֵל לְהוֹנִי⁸³, וְאָסַר עַל עֲצָמוֹ
הַמִּתְנַנּוֹת אוֹ הַנִּתְּ אֲנָשִׁי מְדִינָה⁸⁴; וְכֵן מִי שֶׁהָיָה מִתְנַגֵּה
בְּפִפּוֹ, וְנִדְרָה בְּנִזְרִי⁸⁵; וְכִיּוֹצֵא בְּנִדְרִים אֲלוֹהִים⁸⁶ - זֶלַן דֶּרֶךְ

1 בַּעֲלָהּ, וְנָתַת אוֹ גְרִשָּׁה בְּתוֹךְ שְׁלִשִּׁים יוֹם, אָף עַל פִּי שְׂבִשְׂעָה
2 שֶׁהָיָה לְנִדְרָה לְחוֹל הָרִי הִיא גְרוּשָׁה אוֹ אֲלֻמָּה - הָרִי זֶה
3 מִתְרַת; שְׂבִכָר הִפְרָה לָהּ נִדְרָה⁵⁴.
4 **יח.** אֲלֻמָּה אוֹ גְרוּשָׁה שְׂאָמְרָה: הָרִינִי אֲסוּרָה בִּינֵן
5 כְּשֶׁאֲנִשָּׂא⁵⁵, וְנִשְׂאָת - אֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְהִפְרֹה⁵⁶. אָמְרָה וְהִיא
6 תַּחַת בַּעֲלָהּ: הָרִינִי אֲסוּרָה בְּבָשָׂר כְּשֶׁאֲתַגְרֹשׁ⁵⁷ - הָרִי הַבַּעַל
7 מִפֶּר, וְכִשְׁתַּתְּגֹרֶשׁ תִּהְיֶה מִתְרַת⁵⁸.
8 **יט.** הַמִּקְיָם בְּלִבּוֹ⁵⁹ - הָרִי זֶה קָיָם⁶⁰. וְהַמִּפְרֵר בְּלִבּוֹ - אֵינוֹ
9 מוֹפֵר, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוֹ⁶¹. לְפִיכָךְ, אִם הִפְרֵר בְּלִבּוֹ - הָרִי זֶה יָכוֹל
10 לְחַזֵּר וּלְקַיָּם; וְאִם קָיָם בְּלִבּוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְהִפְרֹה⁶²,
11 אֲלֵא אִם חָזַר בְּתוֹךְ כְּדִי דְבוּר; כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה כַח דְּבָרִים
12 שֶׁבְּלִבּוֹ גְּדוֹל מִכַּח הַמוֹצִיא בְּשִׁפְטָיו⁶³.
13 **כ.** הַמִּקְיָם נְדָרִי בְּתוֹ אוֹ אֲשֶׁתּוֹ וְנִחְסֵם⁶⁴ - הָרִי זֶה נִשְׁאַל
14 לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ הַקָּמָתוֹ, וְחֻזְרוֹ וּמִפֶּר לָהּ בּוֹ בַּיּוֹם⁶⁵. אָבָל
15 אִם הִפְרֵר לָהּ וְנִחְסֵם, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁאַל לְחֻכָּם כְּדִי שִׁיחֹזֵר
16 וְיִקְיָם.
17 **כא.** נִעְרָה מֵאֲרָסָה שֶׁנִּדְרָה וְקָיָם לָהּ אֲבִיָּה לְבָדּוֹ אוֹ בַּעֲלָהּ
18 לְבָדּוֹ וְהִפְרֵר לָהּ הָאָחֵר, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַל לְחֻכָּם וְהִתִּיר לוֹ
19 הַקָּמָתוֹ - אֵינוֹ חֻזְרוֹ⁶⁶ וּמִפֶּר לָהּ עִם הָאָחֵר שְׂבִכָר הִפְרֵר לָהּ⁶⁷;
20 שְׂאִין לָהֶם לְהִפְרֵר אֲלֵא שְׁגִיחָהּ כְּאֶחָד⁶⁸.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(54) שהכל הולך אחרי שעת אמירת הנדר ולא אחר שעת תחולתו. (55) אעפ"י שאי אפשר שיחול הנדר אלא בשעת נישואיה, ואז הרי בעלה יוכל להפריה לה. (56) שאפילו במקרה זה אנו הולכים אחר שעת ביטוי הנדר וקבלתו ואז הייתה אלמנה. (57) אף על פי שאי אפשר לנדר לחול אלא בשעה שתתגרש, ואז הרי היא פנויה. (58) כדעת רבי עקיבא שהולכים אחרי שעת האמירה בין להקל ובין להחמיר. (59) שלא הוציאו בשפתיו. (60) וזה נלמד משתיקה ביום שמעו, שהיא מקיימת הנדר. הואיל ועבר היום ולא הפריה, גילה דעתו שהוא רוצה בקיום הנדר, הרי שאנו הולכים בזה אחר דעתו, מעתה, אם קיים בליבו, הרי גילה דעתו במפורש, שרוצה לקיימו, ואין זה גרוע מעבר יום השמיעה, שאינו יכול להפריה. (61) שצריך להוציא בשפתיו, שהדיבור יוציא מידי שתיקתו, שאם לא כן שתיקתו מקיימתו. (62) הרי הוא כאילו קיימו בשפתיו, שאינו חוזר ומפריה, אם לא שישאל על הקמתו. (63) שאפילו קיים בשפתיו וחזר בו תוך כדי דיבורו והפריה הרי זה מופר, שהרי זה כטועה. (64) ומתחרט על הקמתו. (65) ביום שאלתו, שהוא אצלו כיום השמיעה. (66) המקיים. (67) ואפילו אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מועיל. (68) שלא יפסיק בין אחד לחברו דבר המעכב את ההפריה כגון הקמתו של זה, שקודם שנשאל לא היה ראוי להפריה. (69) אף על פי שבשעה שקיים לה שנית לא היה לה מקום לחול. שהרי מקוים ועומד הוא מהקמתו הראשונה, בכל זאת תלויה ועומדת וכשמוצאת מקום לחול (כשנשאל על הראשונה) היא חלה. (70) נמצא שבזה גילה דעתו שרוצה יותר בהפריה מבהקמה. (71) הוא הדין אפילו אם לא אמר: "בבית אחת" אלא: "קיים ומופר לך" כל שלא הפסיק בתיבת: לך, בין הקמה להפריה, הרי זה כבבת אחת. (72) על פי הכלל: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבית אחת אינו". וכיוון שאם אמר: קיים לך וחזר ואמר: מופר לך, אין ההפריה חלה, הוא הדין כשאמר קיים ומופר לך כאחד אין ההפריה חלה, ואפילו אם תרצה לומר ששתייהן אינן חלות, ממילא נשאר הנדר קיים, ששתיקתו מקיימתו (כסף משנה). והוסיף ה"אור שמח" להסביר, כיוון שלא אמר כלום, נמצאת שנשארה רק מחשבתו, והלכה היא: קיים בליבו - הרי זה קיום, הפרי בליבו - אין זה מופר, וכשיש התנגשות במחשבתו בין הקמה להפריה, הרי זה "כבבת אחת". (73) אף על פי שיש לדקדק מדבריו: היום יהיה קיים, ולמחר יהיה מופר, ותתחיל ההפריה מהיום. (74) שסוף-סוף לא הוציא ההפריה בשפתיו, ונשאר מקוים. (75) בזה שאמר: מופר לך למחר, גילה דעתו, שקיימו להיום, וקיים במחשבתו הרי הוא קיום, ומחר אינו זמן הפריה. (76) אם קיים לשעה הוא קיים לעולם, או אולי, מכיוון שכל היום ראוי להקמה ולהפריה, כל היום ברשותו הוא לקיים ולהפריה. ולא אמרו: "קיים אינו יכול להפריה" אלא כשקיים סתם, אבל לא כשפירש ואמר: "קיים לך שעה אחת". (77) משום: לא יחל דברו, שאין לוקין על הספק. (78) להכשיר מידותיו ולבססן. וגירסת ה"כסף משנה": לכוון דעותיו. (79) להוט ונמשך אחריו עד כדי שכחת עצמו. (80) פרט לשבתות וימים טובים. שהוא מצווה לקדש ולהבדיל על היין מדברי סופרים. (81) כי שלושה הקב"ה אוהבים: "מי שאינו כועס, ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מידותיו". (82) תשלומים בלתי כשרים, כגון שוחד. (83) אף להעשיר. (84) כדי שלא להיכשל בשוחד. (85) להיות נזיר, כמו שאמר שמעון הצדיק "מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד, פעם אחת בא אדם מן הדרום, וראיתי, שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך הנאה, אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבכואה שלי ופחז עלי יצירי וביקש לטרדני מן העולם (להביאני לידי מעשים לא טובים) אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שעתיד להיות רימה ותולעה, העבודה (בשבועה) שאגלחך לשמים ... אמרתי לו: בני, כמון ירבו נזירי בישראל, עליך הכתוב אומר: איש כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה". (86) כגון שירא שלא יתקפו יצרו ויתרשל בקיום מצוות עשה.

1 עבודה לשם הם. ובגדרים אלו וכיוצא בהן אמרו חכמים:
2 נדרים - סיג⁸⁷ לפרישות⁸⁸.
3 כד. ואף על פי שהן עבודה (לשם) - לא ירבה אדם בגדר
4 אסור ולא ירגיל עצמו בהם⁸⁹, אלא יפרש מדברים שראוי
5 לפרש מהן בלא נדר.
6 כה. אמרו חכמים: כל הנדר - כאלו בנה במה⁹⁰. ואם עבר
7 ונדר - מצוה להשאל⁹¹ על נדרו, כדי שלא יהא מכשול
8 לפניו. במה דברים אמורים? בגדר אסור⁹²; אבל נדר
9 הקדש⁹³ - מצוה לקימן, ולא ישאל עליהן אלא מדחק⁹⁴;
10 שגאמר: נדרי לה' אשלים⁹⁵.
11 סליקו להו' הלכות נדרים בסיעתא דשמיא

הלכות נזירות

13 יש בכללן עשר מצות. שתי מצות עשה, ושמונה מצות לא
14 תעשה, וזה הוא פירושן: (א) שיגדל הנזיר פרו. (ב) שלא
15 יגלח שערו כל ימי נזרו. (ג) שלא ישטה הנזיר זין ולא
16 תערבך זין ואפלו חמץ שלהם. (ד) שלא יאכל ענבים
17 לחים. (ה) שלא יאכל צמקים. (ו) שלא יאכל חרצנים. (ז)
18 שלא יאכל זגין. (ח) שלא יכנס לאהל המת. (ט) שלא יטמא
19 למתים. (י) שיגלח על הקרבנות כשישלים נזירותו או
20 כשיטמא.
21 ובאור מצות אלו בפירושם אלו:

פרק ראשון

23 א. הנזירות הוא נדר מכלל נדרי אסר, שגאמר: כי ידר נדר
24 נזיר וגומר. ומצות עשה שיגדל שער ראשו, שגאמר: גדל
25 פרו שער ראשו. ואם גלח בימי נזרו - עובר בלא תעשה,
26 שגאמר: תער לא יעבר על ראשו. וכן אסור להטמא למתים
27 או לאכל דברים שאסרן הכתוב עליו מגפן הזין כל ימי
28 נזרו.
29 ב. עבר וגלח או נטמא או אכל מגפן הזין - הרי זה לוקה
30 שתיים: אחת - משום לא יחל דברו, שכולל כל הנדרים;
31 ואחת - משום דבר שעבר עליו מדברים שאסורין אסור
32 מיוחד על הנזיר.

ג. נדר בנזיר וקיים נדרו כמצותו - הרי זה עושה שלש
33 מצות עשה: האחת - ככל היצא מפיו יעשה, והרי עשה;
34 והשנייה - גדל פרו שער ראשו, והרי גדל; והשלישית -
35 התגלחתו עם הבאת קרבנותיו, שגאמר: וגלח הנזיר פתח
36 אהל מועד וגומר.
37 ד. האומר: לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר - הרי זה
38 נזיר מיד, שקמא ימות עתה. ואם אחר נזירותו - הרי זה עובר
39 בבל תאחר לשלמו. ואין לוקין על לאו זה.
40 ה. אין אומרים בנזירות: עד שיוציא בשפתיו דבר
41 שמשמעו אצל כל העם כענין שקלבו; אלא כיון שגמר
42 בלבו והוציא בשפתיו דברים שענינם שיהיה נזיר, אף על
43 פי שהן ענינות רחוקות, ואף על פי שאין במשמעו לשון
44 נזירות - הרי הוא נזיר.
45 ו. כיצד? הרי שהיה נזיר עובר לפניו ואמר: אהיה - הרי
46 זה נזיר, הואיל ובלבו היה שיהיה כמו זה, ואף על פי שלא
47 פרש ואמר אהיה כמו זה. וכן אם אחז בשערו ואמר: אהיה
48 נאה, או אהא מכלכל, או אהא מסלסל; או שגמר: הריני
49 מסלסל, או הריני מכלכל, או הרי עלי לשלם פרו - הרי
50 זה נזיר. והוא שיגמר בלבו להזיר.
51 ז. אומר: הרי עלי צפרים, אף על פי שהיה נזיר עובר לפניו
52 ואף על פי שהיה בלבו להזיר - אינו נזיר, והרי זה כמי
53 שלא הוציא בשפתיו כלום.
54 ח. כל כנוני נזירות - כנזירות. כיצד? מקומות העלגים
55 שמשנין את הדבור ואמר שם: הריני נזיק, נזית, פזית -
56 הרי זה נזיר.
57 ט. האומר: הריני נזיר מן החרצנים בלבד או מן הנזגים
58 בלבד, או הריני נזיר מן התגלחת, או הריני נזיר מן הטמא
59 בלבד - הרי זה נזיר גמור, וכל דקדוקי נזירות עליו, ואף
60 על פי שלא היה בלבו להזיר אלא מדבר זה בלבד. הואיל
61 ודבר שגמר אסור על הנזירים, הרי זה נזיר גמור.
62 י. אבל האומר: הריני נזיר מן הגורגרות או מן הדבלה
63 וכיוצא בהן - הרי זה אסור בהן, ואינו נזיר.
64 יא. מזגו לו כוס של זין ונתנו לו לשותות, ואמר: הריני
65 נזיר ממנו - הרי זה נזיר גמור. ואם היה מר נפש או כוועס
66

87) גדר וחיוזוק. (88) "רצונו לומר, השמירה מהטמאות, כמו שאמרו במסכת חגיגה בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" וכתב רבינו במורה נבוכים חלק ג, סוף פרק מ"ח "... כל זה להרגיל לקנות מידת ההסתפקות. ולחסום תאוות המאכל והמשתה ... ומפני שהנשים ממהרות לכוועס לקלות הפעולות וחולשת נפשן, אילו היה עניין שבוועותיהן ברשותן היה בזה צער גדול בבית ומחלוקת ... בהיות זה המין מן המזון מותר לאיש ואסור לאשה וזה אסור על הבת ומותר לאם, ומפני זה סמך העניין לבעל הבית בכל מה שיש בו נזק או תועלת (שיוכל להפר להם), הלא תראה שמי שהיא ברשות עצמה ... דינה כדין האנשים.. (89) שמא ייכשל ולא יוכל לעמוד בהם. וכן אמרו "לעולם אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות". (90) בשעת איסור הבמות, שאף על פי שציוותה להקריב קרבנות בפנים (במקדש) הזהירותו שלא יוסיף לבנות במה ולהקריב בחוץ. וגם הנודר רוצה לאסור על עצמו דברים אסורים נוסף על מה שאסרתו תורה. ומשום שהנודר רגיל להתפס בקרבן, אומרים לו שאין קרבנו רצוי והריהו כבונה במה ומקריב בחוץ. וכן אמרו בירושלמי: "לא דיך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים". (91) על ידי חכם שיתירו. (92) שאוסר על עצמו דברים המותרים. (93) שנודר לטובת ההקדש או לצדקה, ובמדרש בראשית רבה פרשה ע אמרו: וידר יעקב נדר לאמור - לאמור לדורות, שיהיו נודרים בעת צרתם. (94) בקושי, כשרואה שאינו יכול לקיימם. (95) ובשולחן ערוך יורה דעה סימן רג, סעיף ד פסק: "צריך להזהר שלא ידור שום דבר ואפילו צדקה אין טוב לידור, אלא אם ישנו בידו, יתן מיד, ואם לאו לא ידור עד שיהיה לו, ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר: "בלא נדר".

בתוך כדי דבור, [ושמע שלישי בתוך כדי דבור] של שני
 ואמר 'ואני', ואפלו הן מאה - כלן נזירין.
 ה. האומר נד: הריני נזיר כשיהיה לי בן, וחברו אומר 'ואני'
 - הרי חברו נזיר מיד.
 ו. האומר לחברו: הריני נזיר כשיהיה לך בן, ושמע חברו
 ואמר 'ואני' - אין זה נזיר; שלא נתפסן זה האחרון אלא
 לומר: שאני אוהב שיהיה לך בן כמו זה, שהרי הוא בוש
 ממנו.
 ז. האומר: הריני נזיר כשיהיה לפלוני בן, ושמע חברו
 ואמר 'ואני' - הרי זה ספק: שמא לא נתפסן אלא להיות
 נזיר כמותו, או לומר שאני אוהב אותו כמותך. וספק נזירות
 - להקל.
 ח. שנים שהיו מחלכים בדרך וראו אחד בא פגדן, ואמר
 אחד מן השנים: זה ההולך פגדנו שמעון הוא, ואמר
 חברו: ראובן הוא, ואמר זה: הריני נזיר אם יהיה ראובן,
 ואמר האחר: הריני נזיר אם יהיה שמעון, הגיע אליהם
 והרי הוא ראובן - הרי זה נזיר, ואם היה שמעון - הרי
 חברו נזיר, כמו שפירשו. וכן כל פיוצא בזה. לא הגיע
 אליהם, אלא חזר לאחוריו ונעלם מעניהם, ולא ידעו מי
 הוא - אין אחד מהן נזיר.
 ט. וכן האומר: הריני נזיר אם יהיה בכרי זה מאה בור,
 והלך למדודו ומצאו שנגב או שאבד - אינו נזיר. וכן כל
 פיוצא בזה. שספק נזירות - להקל.
 י. היו מהלכין בדרך וראו את הכוי מרחוק, ואמר אחד
 מהם: הריני נזיר שזה חיה, ואמר אחר: הריני נזיר שזה
 בהמה, ואמר אחר: הריני נזיר שאין זה חיה, ואמר אחר:
 הריני נזיר שאין זה בהמה, ואמר אחר: הריני נזיר שאין
 זה לא חיה ולא בהמה, ואמר אחר: הריני נזיר שזה בהמה
 וחיה - הרי כלם נזירים; מפני שהכוי יש בו דרכים שנה
 בהן לחיה, ויש בו דרכים שנה בהן לבהמה, ויש בו דרכים
 שנה לחיה ולבהמה, ויש בו דרכים שאינו שנה לא לבהמה
 ולא לחיה. והוא הדין אם ראו אנדרוגינוס ונחלקו בו אם
 הוא איש או אשה, ונדרו על דרך שפירשו אלו בכוי - הרי
 כלם נזירים; שהאנדרוגינוס יש בו דרכים שנה בהן לאיש,
 ודרכים שנה בהן לאשה, ודרכים שאינו שנה לא לאיש
 ולא לאשה, ודרכים שהן שוין לאיש ולאשה.
 יא. וכל הדרכים האלו - בעניני המצות, לא בטבעו
 ותולדתו. וכן דרכי הכוי - בעניני המצות, לא בטבעו
 ותולדתו. כיצד? דמו טעון פסוי, כחיה; וחלבו אסור,
 כבהמה; והרי הוא פלאים עם הבהמה וכן עם החיה, כאלו
 אינו חיה ולא בהמה; וטעון שחיטה, כבהמה וחיה, ויש בו
 דרכים אחרים, וכל אחד מהן יתבאר במקומו. וכן
 אנדרוגינוס: מטמא בלבן, כאנשים; ומטמא באדום, כנשים;
 ואינו נמכר בעבד עברי, לא כאנשים ולא כנשים; והחורגו
 - נהרג עליו, כאנשים וכנשים. ויש בו דינים אחרים, וכל
 אחד יכתב במקומו.
 יב. וכן אם ראו אנשים באים פגדן, מהם פקחים ומהם
 סומים, ואמר אחד: הריני נזיר שאלו פקחין, ואמר אחר:

או מתאבל, והיו מבקשין ממנו שישתה כדי לשכח עמלו,
 ואמר: הרי זה נזיר ממנו - הרי זה אסור באותו הכוס
 בלבד, ואינו נזיר; שלא נתפסן זה אלא שלא ישתה כוס זה.
 יב. וכן שפור שנתנו לו כוס כדי לרוותו, ואמר: (הרי זה)
 [הריני] נזיר ממנו - הרי זה אסור באותו הכוס בלבד, ואינו
 חייב בנזירות; שלא נתפסן זה אלא שלא ישכרו אותו יותר
 מדאי. ואם הגיע לשכרותו של לוט - אין דבריו כלום,
 ואינו חייב על כל עברה שיעשה; שמהגיע לשכרותו של
 לוט אינו בן חיוב.
 יג. האומר: הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין או מטמא
 למתים או מגלח שערי - הרי זה נזיר ואסור בכלם; מפני
 שהתנה על מה שכתוב בתורה, וכל המתנה על הכתוב
 בתורה - תנאו בטל.
 יד. נדר בנזיר, ואמר: לא הייתי יודע שהנזיר אסור ביין
 או בטמא או בתגלחת, ואלו הייתי יודע בן לא הייתי נודר
 - הרי זה נזיר וחייב בכלם; שהרי הוא היה יודע שאסור
 עצמו באחד משלשה מינין, וכבר בארנו, שאפלו לא נדר
 אלא מאחד מהם - אסור בכלן.
 טו. אומר: יודע הייתי שהנזיר אסור בכל אלו, אבל היה
 בדעתי שמתר לי לשותות אני ביין מפני שאני יכול לחיות
 בלא יין, או מפני שאני קובר את המתים - הרי זה אינו
 נזיר; מפני שאלו בכלל נדרי שגגות, שאינם צריכין שאלה
 לחכם, כמו שבארנו.
 טז. האומר: הרי נדתי נזירה, הרי רגלי נזירה - לא אומר
 כלום. הרי ראשי נזיר, כבדי נזירה - הרי זה נזיר. זה הכלל:
 כל איבר, שאם ינטל מן החי - ימות, אם אומר הרי הוא
 נזיר - הרי זה נזיר.
 יז. האומר: הריני נזיר כשיהיה לי בן, אם נולד לו בן זכר -
 הרי זה נזיר; אבל אם נולדה לו בת או טמטום או אנדרוגינוס
 - אין זה נזיר. אומר: הריני נזיר כשיהיה לי ולד, אפלו נולד
 לו בת או טמטום או אנדרוגינוס - הרי זה נזיר. הפילה אשתו
 - אינו נזיר. חזרה ונתעברה וילדה - הרי זה נזיר.

פרק שני

א. הנזיר בנזיר בשוגג או באנס או שגדר לזר חברו או
 דרך הבאי - הרי זה פטור, בשאר נדרים. ומי שגדר בנזיר
 ונתחם על נדרו - הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו נזירותו,
 בדרך שמתירין שאר הנדרים.
 ב. מי שגדר בנזיר, והלך להביא קרבנותיו שגור על דעת
 שיהיה במלאת ימי נזרו, מצאן שנגב או נגנבה בהמה
 מהן אם עד שלא נגנבה בהמה נזר - הרי זה נזיר; ואם
 אחר שנגנבה או שאבדה או שמתה נזר - אינו נזיר, שזה
 נזר בטעות.
 ג. המתפס בנזירות - הרי זה נזיר, כמו שבארנו בדין כל
 המתפס בנדר.
 ד. היה נזיר עובר לפניו ואמר: הריני בזה - הרי זה נזיר.
 נדר חברו בנזיר, ואמר הוא: פי כפיו מיין, או שאמר: שערי
 כשערו מלהגזז - הרי זה נזיר. וכן אם שמע ואמר 'ואני'

1 הריני נזיר שאין אלו פקחין, ואמר אחר: הרי אני נזיר
2 שאלו סומין, ואמר אחר: הריני נזיר שאין אלו סומין, ואמר
3 אחר: הריני נזיר שאלו פקחין וסומין, ואמר אחר: הריני
4 נזיר שאין אלו לא פקחין ולא סומין - הרי כלם נזירים. וכן
5 כל פיוצא כזה.

6 יג. קטן שהגיע לעונת נדרים ונדר בנזיר - הרי זה נזיר
7 ומביא קרבנותיו, ואף על פי שעדין לא הביא שתי שערות,
8 כשאר הנדרים. והאיש מדיר את בנו קטן בנזיר, אף על פי
9 שלא בא לעונת נדרים, ואין האשה מדרת את בנה בנזיר.
10 ודבר זה הלכה מפי הקבלה הוא, ואינו נוהג בשאר נדרים.
11 יד. פיצד? האב שאמר לבנו הקטן: הרי אפה נזיר, או
12 שאמר: בני פלוני נזיר, או הרי זה נזיר, ושתק הבן - הרי
13 זה נזיר. ותיב האב לנהג בו כל דקדוקי נזירות, ואם נטמא
14 - מביא קרבן טמאה, וכששלים נזירותו מביא קרבן טהרה,
15 כשאר הנזירים הגדולים.

16 טו. לא רצה הבן ומחה בדבר זה או שמחו קרוביו, או
17 שגלח שעריו או שגלחוהו קרוביו, שהרי נעשה מעשה
18 שגלה דעתו שלא רצה הוא או קרוביו בנזירות זו - הרי זה
19 אינו נזיר. ועד מתי יש לו להדירו? עד שיגדיל ונעשה איש.
20 טז. העובדי פוכבים ומזלות - אין להן נזירות; שגאמר:
21 דבר אל בני ישראל.

22 יז. נשים ועבדים - יש להן נזירות. והאב או הבעל מפר
23 נזירות האשה, אם רצה, כשאר הנדרים. אבל העבד - יש
24 לרבו לכף אותו לשנות ולהטמא למתים. ואם לא כפה
25 אותו - נוהג נזירות.

26 יח. נדר העבד שאר נדרים שיש בהן ענוי נפש או
27 שמעכבין את המלאכה, או שהעריך - אין רבו צריך לכפו,
28 מפני שאין נפשו קנויה לו ולא יחול עליו נדר. למה הדבר
29 דומה? לאוסר פרות אחרים עליהם. אבל אם אין שם ענוי
30 ולא דבר שמעכב מלאכה - אינו יכול לכפו. נדר עבדו
31 בנזירות, ואמר לו: מופר לך - יצא לחרות, ותיב להשלים
32 נזירותו; שהעבד כופין אותו ואין מפרין לו, ואם הפר -
33 יצא לחרות.

34 יט. עבד שנדר בנזירות וברח או שהלך מרבו - הרי זה
35 אסור לשנות יין, כדי שיצטער ויחזור לרשות רבו. נזר
36 והשלים נזירותו וגלח, ולא ידעו רבו, ואחר כך יצא לחרות
37 - הרי זה יצא ידי נדרו; אבל אם נדר ולא גלח ויצא לחרות
38 - לא יצא ידי נדרו. נטמא ואחר כך יצא לחרות - מונה
39 משעה שנטמא.

כ. נזירות נוהגת בפני הבית ושלל בפני הבית. לפיכך, מי
40 שנדר בנזיר בזמן הזה - הרי זה נזיר לעולם, שאין לנו בית
41 כדי שביא קרבנותיו במלאת ימי נדרו.

42 כא. אין הנזירות נוהגת אלא בארץ ישראל. ומי שנדר
43 בחוצה לארץ - קונסין אותו ומחביין אותו לעלות לארץ
44 ישראל ולהיות נזיר בארץ ישראל כמנן הימים שנדר.
45 לפיכך, מי שנדר בזמן הזה בחוצה לארץ - כופין אותו
46 לעלות לארץ ישראל ולהיות נוהג שם נזירות עד שימות או
47 עד שיבנה המקדש ויביא קרבנותיו במלאת ימי נדרו.

48 כב. וכל זמן שהוא בחוצה לארץ הרי זה אסור לשנות יין
49 ולהטמא למתים ולגלח, וכל דקדוקי נזירות עליו, ואף על
50 פי שאין ימים אלו עולין לו. ואם עבר ושתה או גלח או
51 נגע במת וכיוצא בנגיעה - לוקה.
52

יום שני ו' אלול ה'תש"ע

פרק שלישי

א. סתם נזירות - שלשים יום. פיצד? מי שאמר: הריני נזיר
55 - אין פחות משלשים יום. ואפלו אמר: הריני נזיר נזירות
56 גדולה עד מאד הרבה - הרי זה נזיר שלשים יום, שהרי לא
57 פרש זמן.

58 ב. פרש זמן פחות משלשים, כגון שאמר: הריני נזיר יום
59 אחד, או עשרה ימים, או עשרים יום - הרי זה נזיר שלשים
60 יום; שאין נזירות פחותה משלשים יום. ודבר זה הלכה
61 מפי הקבלה.
62

63 ג. פרש זמן יותר משלשים יום, כגון שאמר: אחד ושלשים
64 או ארבעים או מאה יום, או מאה שנה - הרי זה נזיר כזמן
65 שפרש, לא פחות ולא יותר.

66 ד. האומר: הריני נזיר שעה אחת - הרי זה נזיר שלשים
67 יום.² אמר: הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת - הרי זה
68 נזיר אחד ושלשים יום; שאין נזירין שעות.³

69 ה. האומר: הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני, אם לא
70 החזיק בדרך⁴ - הרי זה נזיר שלשים יום בלבד; שלא נתפנן
71 זה אלא לנזירות גדולה, והרי לא פרש זמן.⁵ ואם החזיק
72 בדרך⁶: אם היה מהלך פחות משלשים יום - הרי זה נזיר
73 שלשים יום⁷; ואם היה יותר משלשים יום - הרי זה נזיר
74 נזירות אחת כמנן הימים.⁸

75 ו. מי שאמר: הריני נזיר שתי נזירות או שלש או ארבע -
76 הרי זה נזיר כמנן שאמר, כל נזירות מהן שלשים יום.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) "מפי הקבלה - אין לו סמך בתורה ולא רמז והוא מה שאמרו (בגמרא שם) הלכה היא בנזיר". אמנם בנזיר ה, אמרו: "קדוש יהיה - יהיה בגימטריה שלושים". אבל רבינו בפירושו למשנה שם כותב, שהיה להם דבר זה בקבלה, אלא, שסמכו על הפסוק דרך סימן בלבד, "כי אין לנו לסמוך על גימטריה". וראה בנזיר ו: שדרשו: "קדוש יהיה גדל פרע - אין גדול פרע פחות משלושים יום". שדרך בני אדם לגדל שער שלושים יום ועד אז אין בו כובד. (2) כיוון שאין נודרים שעות, שנאמר "ימי נדרו" - מלמד שאין נזירות לשעות, ואין נזירות פחותה משלושים יום, הרי זה נתכוון לנזירות שלימה. (3) והרי זה כאילו אמר: הריני נזיר אחד ושלושים יום. (4) שלא יצא ללכת לשם. (5) והרי זה כאילו אמר ארוכה לי נזירות זו כמכאן ועד מקום פלוני. (6) שהתחיל ללכת בדרך המוליכה למקום פלוני. (7) שאין נזירות פחותה משלושים יום. (8) שמכאן ועד אותו מקום. ופירושה בגמרא שם "כשהחזיק בדרך". שהדעת מוכיחה, שנתכוון להיות נזיר כל זמן שיהיה בדרך. והתוספות שם פירשו: שבוודאי מפני אונסי הדרך

ט. מי שהיו שתי פתי²¹ עדים מעידין אותו, אלו מעידין
שנזיר שמים, ואלו מעידין שנזיר חמש²² - הרי זה נזיר
שמים; שבכלל חמש שמים, והרי כלן מעידים בשמים²³.
י. מי שנזיר שתי נזירות, בין שנזיר שתיקה בבת אחת²⁴ בין
שנזיר זו אחר זו, כגון שאמר: הריני נזיר יום, הריני נזיר
יום, ומנה את הראשונה והפריש קרבן²⁵, ואחר כך נשאל²⁶
על הראשונה והתיר נדרו - עלתה לו ראשונה בשניה²⁷,
ומביא זה הקרבן ונפטר. ואפלו הביא בפרת²⁸, ואפלו גלח
שער²⁹, ואחר כך נשאל עליה - עלתה לו ראשונה בשניה.
שהרי אין השניה חלה אלא לאחר הראשונה³⁰, והראשונה
בין שהתירה כאלו אינה מעקרה³¹.
יא. מי שאמר: הריני נזיר לעולם, או הריני נזיר כל ימי
חיי - הרי זה נזיר לעולם. ואם אמר: הריני נזיר אלה שנה
- הרי זה נזיר לזמן קצוב, ואף על פי שאי אפשר שיחיה
האדם אלה שנה.
יב. ומה בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב? שהנזיר לזמן -
אסור לגלח עד סוף ימי נדרו; שנאמר: כל ימי נדר נדרו
תער לא יעבר על ראשו עד מלאת הימים. ונזיר עולם, אם
הקביר שער - מקל³² בתער משנים עשר חדש עד שנים
עשר חדש, ומביא קרבנו שלש בהמות³³ כשיגלח; שנאמר:
ויהי³⁴ מקץ ימים לימים אשר יגלח, כי כבד עליו וגלחו³⁵.
ואבשלום נזיר עולם הנה³⁶. ודבר זה³⁷ הלכה היא מפי

1 ובסוף כל שלשים ושלשים⁹ מגלח ומביא קרבנותיו
2 ומתחיל למנות נזירות שניה. אפלו אמר: הריני נזיר מאה
3 אלה נזירות, שאי אפשר שיחיה בזמן הזה - הרי זה מונה
4 אחת אחר אחת עד שימות¹⁰ או עד שישלים מנן
5 נזירותיו¹¹.
ז. האומר: הריני נזיר כמנן ימות השנה - מונה נזירותיו
6 כמנן ימות השנה¹². אם פרש שנות החמה - מונה שלש
7 מאות ושלשים וחמש נזירות, כל אחת מהן שלשים יום¹³;
8 ואם פרש שנת הלבנה - מונה שלש מאות וארבע וחמשים
9 נזירות; ואם סתם - מונה שלש מאות וארבע וחמשים
10 נזירות. שהרי בארנו, שכל הנדרים הולכין אחר לשון בני
11 אדם, ורב שני החמה שלש מאות וחמשה ושלשים יום מנין
12 לה¹⁴, ורב שני הלבנה שלש מאות וארבע וחמשים יום
13 מנין לה¹⁵, ואין קורין כל העם שנה סתם אלא לשנת
14 הלבנה¹⁶.
ח. האומר: הריני נזיר אחת ומחצה - הרי זה נזיר שתי
15 נזירות¹⁷. אמר: הריני נזיר יום אחד, או שאמר: הריני נזיר
16 ופעם אחת - הרי זה נזיר שתי נזירות¹⁸. אמר: הריני נזיר
17 ואחת - הרי זה נזיר שמים¹⁹. הריני נזיר ואחת ועוד - הרי
18 זה נזיר שלש נזירות. הריני נזיר ואחת ועוד ושוב - הרי זה
19 נזיר ארבע נזירות. הריני נזיר שלשים יום יום אחד - הרי
20 זה נזיר נזירות אחת של שלשים ואחד יום²⁰.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

קיבל עליו נזירות להינצל מסכנת הדרך למספר מהלך ימים עד מקום פלוני. (9) ביום שלושים ואחד. (10) ומגלח בכל שלושים יום כנ"ל. (11) ואין לו דין של נזיר עולם, אלא מגלח בסוף כל שלושים ומביא קרבנותיו. (12) נזירות של שלושים יום כנגד כל יום ימי השנה. (13) נמצא שהוא נהג נזירות שלושים שנה. (14) ובהלכות קידוש החודש פרק ט הלכה א כותב רבינו: "שנת החמה יש מחכמי ישראל שאומרים שהיא שס"ה יום ורביע יום שהוא שש שעות; ויש מהם שאומרים: שהיא פחות מרביע היום". (15) ורבינו שם פרק ו, הלכה ד כותב: "שנה של לבנה ... שלוש מאות יום וארבעה וחמישים יום, ושמונה שעות, ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים" וכו'. (16) ולפיכך אם נדר כמניין ימות השנה סתם הרי זה מונה נזירותו כמניין ימי שנת הלבנה. (17) כיוון שאמר: הריני נזיר, חלה עליו נזירות אחת. וכשהוסיף ואמר: ומחצה, קיבל עליו נזירות שנייה, כאילו אמר: ועוד מחצה, והואיל ואין נזירות פחותה משלושים יום, הרי זה נזיר שתי נזירות. (18) שהאומר: הריני נזיר שעה אחת, הרי זה נזיר שלושים יום. (19) כשאמר: ואחת, נתכוון להוסיף נזירות שנייה. (20) כאן הפסיק בתיבת: "שלושים" בין הריני נזיר לתיבת: ויום אחד, נמצא שלא נתכוון זה לקבל עליו נזירות נוספת, אלא למנות ימי נזירותו כמה יהיו, והרי זה כאילו אמר: הריני נזיר שלושים ואחד יום, שהכול מצטרף למניין אחד. אלא, שבגמרא שם אמר רב: אין הדברים אמורים, אלא כשאמר הריני נזיר שלושים ואחד יום, אבל אמר: הריני נזיר שלושים יום ויום אחד - נזיר שתיים. מכיוון שהוסיף תיבת יום, נתכוון לנדר שתיים, ומטעם זה החליט בעל ה"לחם משנה" שיש כאן טעות סופר, וצריך להיות בדברי רבינו: "הריני נזיר שלושים ואחד יום" וכן נראה גם מדברי ה"כסף משנה", אלא שבכל הדפוסים הקדומים וכן בכתב יד התימנים, כתוב: "שלושים יום ויום אחד", ולפיכך נראה שמכך רבינו על הירושלמי האומר: ברייתא חולקת על רב, שהרי שנינו: "לא נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא על האומר: הריני נזיר שלושים יום ויום אחד שאינו נזיר אלא אחת" וכו'. וזה שלא כרב, ולפיכך פסק רבינו כמותה. (21) זוגות. (22) והוא אומר שלא נדר כלל, או שאומר איני יודע. (23) כבית הלל. ובית שמאי אומרים: "נחלקה העדות (הואיל ומכחישות זו את זו) ואין כאן נזירות". וראוי להעיר, שבגמרא אמרו: "לא נחלקו בית שמאי ובית הלל, על שתי כיתי עדים ... שיש בכלל חמש שתיים. על מה נחלקו על כת אחת, אחד (=עד אחד) אומר שתיים ואחד אומר חמש, שבית שמאי אומרים נחלקה עדותם ובית הלל אומרים יש בכלל חמש שתיים." וב"לחם משנה" תמה למה לא הביא רבינו דין זה? ויש להשיב, שרבינו סומך על מה שיכתוב בהלכות עדות פרק ג הלכה ג: "אפילו אמר האחד מנה הלווה והשני אומר מאתיים חייב לשלם מנה, שבכלל מאתיים מנה". (24) שאמר: הרי עלי שתי נזירות. (25) לתגלחתו. (26) לחכם, שיתיר לו את נדר נזירותו. (27) המניין שמנה לראשונה יעלו לשם הנזירות השנייה, ולא יצטרך לשמור עוד נזירות שנייה. (28) הקריב קרבנותיו. (29) על הראשונה. (30) כי מי גרם לשנייה, שלא תחול תחילה להיות מניין הראשון שלה, ראשונה הייתה מעכבתה. (31) שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, ונמצא המניין למפרע של שנייה". (32) ולא מגלח לגמרי, כאבשלום, שלא גילח לגמרי, שהרי נתלה בשער. ומעשה תלייתו סמוך לגילוהו היה. (33) לעולה ולחטאת ולשלמים, כדן תגלחת הטהרה. (34) צריך להיות: והיה, כלשון הכתוב, וכן בכתב יד התימנים. (35) לסוף שנים עשר חודש. (36) שקיבל עליו להיות נזיר כל ימי חייו. (37) שאבשלום היה נזיר.

הקבלה³⁸. ונזיר עולם שנטמא - הרי זה מביא קרבן טמאה
ומגלח תגלחת טמאה, כמו נזיר לזמן קצוב³⁹.
יג. שמשון⁴⁰ לא היה נזיר גמור, שהרי לא נדר בנזיר⁴¹,
אלא המלאך הפרישו מן הטמאה⁴². וכיצד היה דינו? היה
אסור ביין ואסור בתגלחת, ומתיר להטמא למתים. ודבר זה
הלכה מפי הקבלה⁴³.
יד. לפיכך, מי שאמר: הריני נזיר כשמשון - הרי זה נזיר
מן התגלחת ומן היין לעולם, ואינו מגלח כל שנים עשר
חדש כשאר נזירי עולם⁴⁴, ומתיר להטמא למתים⁴⁵. ואם
אמר: לא נתבוננתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון⁴⁶ - אינו
נזיר. ומי שגדר נזיר כשמשון - אינו יכול להשאיל⁴⁷ על
נדרו; שנזירות שמשון לעולם היתה⁴⁸.
טו. האומר: הריני כשמשון כבן מנוח⁴⁹, כבעל דלילה, כמי
שעקר דלתות עזה, כמי שנקרר פלשתים את עיניו - הרי
זה נזיר בנזירות שמשון, ואף על פי שאפשר שגששו
מעשים אלו לאיש אחר⁵⁰.
טז. שמואל הרמתי⁵¹ נזיר עולם היתה⁵². לפיכך, האומר:
הריני כשמואל הרמתי, כבן חנה, כבן אלמנה, כמי ששפס⁵³
את אגג בגלגל, וכיצא באלו - הרי זה נזיר עולם⁵⁴. ואין
אומרים: שמואל לאיש אחר ששפסו כאלה נתכונן.
יז. האומר: הריני נזיר מלא הבית או מלא הקפה⁵⁵ -

בדקין אותו. אם אמר: לא היה בדעתי שאהיה נזיר כל
ימי, ולא נתבוננתי אלא להאריך זמן הנזירות זמן מרבה -
הרי זה נזיר שלשים יום בלבד⁵⁶; ואם אמר: סתם נזירתי⁵⁷
- רואים את הקפה כאלו היא מלאה חרדל⁵⁸, ויהיה נזיר
כל ימיו⁵⁹. ויש לו לגלח משנים עשר חודש לשנים עשר
חדש, ויביא קרבנותיו, כשאר נזירי עולם⁶⁰.
יח. האומר: הריני נזיר כשער ראשי, או כעפר הארץ, או
כחול חים - הרי זה כמי שאמר: הרי נזירות עלי כמנן שער
ראשי, או כמנן עפר הארץ, או כמנן חול חים⁶¹. לפיכך⁶²
יגלח כל שלשים יום, ויתחיל למנות נזירות שניה שלשים
יום ויגלח, וכן עד שימיות⁶³. ובכל תגלחת ותגלחת אינו
שותה יין ולא מטמא למתים⁶⁴. ואם שתה או נטמא, אפלו
ביום התגלחת - הרי זה לוקה⁶⁵.
יט. האומר: הריני נזיר אם אכל כפר זו, הריני נזיר אם
אכלנה, הריני נזיר אם אכלנה, ואכלה - הרי זה חייב
בנזירות כמנן שאמר⁶⁶. ומנה אחת אחר אחת, כל אחת
מהן שלשים, ומגלח בסוף כל שלשים ומביא קרבנו.

פרק רביעי

א. האומר: הריני נזיר - הרי זה מגלח תגלחת טהרה
יום אחד ושלשים, ואם גלח ביום שלשים - יצא. אמר:

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(38) למשה מסיני. ואף על פי שהכתוב אומר: "כי כבד עליו וגילחו", אין זה מוכרח לומר שהיה נזיר, כי אולי מסיבות אחרות
גידל שערו, אלא שקבלה הייתה בידי חכמינו. (39) כל זה במשנה: "נזיר עולם הכביד שערו מקל בתער ואם נטמא מביא קרבן
טומאה". וסובר רבינו ש"הכביד שערו" - הכוונה לשנים עשר חודש, וכמו שמצינו באבשלום וכדעת רבי שם עמוד ב, אבל הנזיר
לזמן קצוב אינו מגלח כלל, שהרי נזיר ארוכה. וכמבואר שם ז. שכל נזירות שיש לה קצבה, הרי היא נזירות אחת וארוכה,
ואינו מגלח כלל, אלא אם נטמא, כשאר נזירים. (40) בן מנוח, שנאמר בו: "כי נזיר אלוקים יהיה הנער". (41) הוא עצמו לא
נדר וגם אביו מנוח לא הדירו. (42) באמרו לאמו "ואל תאכלי כל טמא". (43) למשה מסיני. ושם עמוד ב' בגמרא, סיכמו,
שמשון הרג את הפלשתים וגם נגע בהם במותם ונטמא בהם, וזה על פי הקבלה. כמבואר שם. (44) שלא מצינו בשמשון שיגלח
שערו בכל שנים עשר חודש כאבשלום, אלא מצינו שאמר "מורה לא עלה על ראשי כי נזיר אלקים אני מבטן אמי אם גילחתי וסר
ממני כוחי". (45) כשמשון. ואף על פי שאין מתפסים אלא בדבר הנדור ולא בדבר האסור, ואיך אפשר להתפס נזירות בשמשון
שלא היה נדור, אלא נאסר ביין ובתגלחת על פי המלאך? כבר השיב ר"י בן לב, שבנזיר נאמר: נזיר להזיר לה, לרבות נזיר שמשון,
שאף על פי שהוא נזיר על פי ה' מתפסים בו. (46) והוא לא היה נזיר כלל. (47) לחכם להתירו. (48) ולא הייתה ניתרת בשאלה,
שעל ידי מלאך נזיר, ואין שאלה "לציווי שלמעלה". (49) ולפי זה צריך שידגיש הריני נזיר, וגם להזכיר: שמשון בן מנוח, אבל
אם יזכיר כשמשון בלבד אינו נזיר, שלמשון אחר נתכוון. ולדעת ה"כסף משנה" הגירסה הנכונה היא כנוסח שלפנינו, שאפילו
לא יאמר אלא: הריני כשמשון, הרי זה נזיר, וכן בכולם. שכל אחד מחמשת השמות האלה מספיק להתפס בו נזירות, ולפיכך
משמיעתנו המשנה את כולם, שאל נטעה לומר אם אמר: כשמשון, או: כבן מנוח נתכוון לאיש אחר ששמו כך. (50) אין אומרים,
שמו נתכוון לאיש אחר, אבל אם יאמר בפירוש: לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון, - אינו נזיר. (51) בן אלקנה וחנה.
(52) שהדירתו אמו בנזירות (=הסכמת אביו) שנאמר בו "ונתתיו לה" כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו", ונאמר בשמשון:
"ומורה לא יעלה על ראשו, מה "מורה" האמורה בשמשון - נזיר אף "מורה" האמורה בשמואל - נזיר. (53) ביקע. (54) מיקל
שערו בכל י"ב חודש, ואינו מטמא למתים. (55) סל. (56) שכל שלא פירש זמן הרי הוא בכלל סתם נזיר, שאינו נזיר אלא
שלשים יום. ומה שאמר: נתכוונתי להאריך זמן הנזירות, לא נתכוון אלא לומר, ארוכה עלי נזירות זו כמלוא הבית. (57) ולא
היה בליבי אלא כפי שיפרשו החכמים את לשון נדרי. (58) גרעיני זרע חרדל, שהם קטנים מאוד. (59) נזירות אחת ארוכה עד
סוף ימיו. (60) ואין אומרים, שמו לקופה מליאה קישואים נתכוון ויהיה נזיר כמניין הקישואים שסל זה ראוי להכיל ולא יותר.
מאחר שנודר זה ירד לתורת נזירות, לקבל עליו נזירות ארוכה, והדבר ספק לאיזה מין מילוי הקופה נתכוון, על כורחו לא יוכל
להביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו למניין הקישואים. כי שמו לחרדל נתכוון, נמצא שעדיין לא מלאו ימי נזרו ואסור לו להביא
חולין לעזרה. ולפיכך לעולם לא יעלה זה מקבלת נזירות. (61) הואיל וכל אלה גופים חלוקים הם ומובדלים זה מזה. (62) הואיל
וקיבל עליו הרבה נזירויות נפרדות זו מזו. (63) ששערות ראשו מרובות משני חייו. (64) שהרי עם גמר הנזירות הראשונה מתחלת
השנייה ואין שום פרק זמן מבדיל ביניהן. (65) משום חילול הנזירות החדשה שהוא עומד בה. (66) שהנזירות חלה על נזירות.
והוא הדין אם אמר: הריני נזיר היום הריני נזיר היום - חייב שתיים. וכבר פסק רבינו לעיל בהלכות נדרים פרק ג, הלכות א-ב,
שנדר חל על נדר, בניגוד לשבועה שאינה חלה על שבועה.

י. מי שאמר: הרי אני נזיר יום אחד לפני מיתתי - הרי זה אסור לשנות יין ולהטמא ולגלח לעולם.
יא. האומר: הריני נזיר ביום שכן דוד בא בו, אם בחל נדר - הרי זה אסור לעולם; ואם בשבת או ביום טוב נדר - אותה שבת או אותו יום טוב מתר, מכאן ואילך אסור לעולם. שהדבר ספק אם יבוא בשבת או ביום טוב או לא יבוא, והואיל והוא ספק - ביום ששנדר לא חלה עליו נזירות, שספק נזירות - להקל, מכאן ואילך חלה עליו נזירות, ושבת הבאה שהיא ספק אינה מקפצת נזירות שחלה עליו. יב. נזיר ששאלמו ימי נזירותו ולא גלח תגלחת טהרה - הרי זה אסור לגלח ולשנות יין ולהטמא למתים כשהיה מקדם, וכל דקדוקי נזירות עליו. ואם גלח או שתה יין או נטמא - לוקה.
יג. מי שנדר בנזיר ודמה שאינו נדר, והיה נוהג הטר בנדרו ושטה יין, ולאחר זמן שאל לחכם והורהו שהוא נדר ושהוא חייב בנזירות - הרי זה מונה משעה שנדר. ומדברי סופרים, שינהג אסור פימים שנהג בהן הטר.
יד. ביצד? הרי שנדר שלשים יום, ונהג הטר בנדרו עשרה ימים, ונהג אסור עשרים יום, ולאחר השלשים שאל לחכם ואסר לו - הרי זה מונה עשרה ימים מיום ששאל, כנגד העשרה שנהג בהן הטר. ואם שתה או גלח או נטמא בעשרת ימים האלו - מפין אותו מפת מדרות.
טו. במה דברים אמורים? בנזירות מועטת; אבל בנזירות מרובה - דיו שינהג שלשים יום בנזירות, אף על פי שעבר על נזירותו המרובה כל ימיו. ואם לא נהג אסור בעצמו - אין נזקקין לו כלל.
טז. כל בית דין שנוקקין לזה וכיוצא בו, ומודיעין לאלו שמולקלין בנדרים שאין חייבין מן התורה, או שיוזרו להן להקל, או שיתפתחו להן פתח - מנדין אותו בית דין ההדיוט.
יז. האשה שנדרה בנזירות, ושלמו ימי הנזירות והביאה קרבנותיה, ונשחטה אחת מן הבהמות ונזרק דמה, ואחר כך שמע בעלה, אף על פי שעדין לא גלחה - אינו יכול להפטר. ואם קדם זריקה - הרי זה יפר. במה דברים אמורים? בתגלחת טהרה; אבל בתגלחת טמאה - יפר אף על פי שקרבו הקרבנות של תגלחת טמאה, מפני שהיא עדין צריכה למנות נזירות אחרת.

פרק חמישי

א. שלשה מינין אסורין לנזיר: הטמאה, והתגלחת, והיוצא מן הגפן, בין פרי בין פסלת פרי. אבל השכר של תמרים או של גורגרות וכיוצא בהן - מתר לנזיר. ושכר זה שנאסר עליו בתורה, הוא השכר של תערובת היין.
ב. היוצא מן הגפן ביצד? נזיר שאכל כזית מן הפרי, שהוא ענבים, לחים או יבשים או בסר, או שאכל כזית מפסלת הפרי, שהיא הזגין, והם הקלפה החיצונה, או החיצונים, והם הזגין הפנימיים שזורעים אותן - הרי זה לוקה. וכן אם שתה רביעית יין או אכל כזית מיין קרוש, שהוא הפרי, או

הריני נזיר שלשים יום - אינו מגלח אלא ביום אחד ושלשים.
ב. מי שנזר שתי נזירות - מגלח את הראשונה ביום אחד ושלשים, ואת השנייה ביום אחד ושלשים. ואם גלח את הראשונה יום שלשים - מגלח את השנייה יום שלשים, ואם גלח יום תשעה וחמשים - יצא; שיום שלשים עולה לו אף למנן נזירות שנייה.
ג. האומר: הריני נזיר, ונזיר כשיהיה לי בן, והתחיל נזירות שלו ואחר כך נולד לו בן - משלים את שלו ואחר כך מונה את של בנו. אמר: הריני נזיר כשיהיה לי בן, והריני נזיר כך וכך יום, והתחיל בנזירות שלו ואחר כך נולד לו בן - פוסק נזירות שלו ומונה את של בנו, ואחר כך חזר ומשלים את שלו, והרי שתיקן בנזירות אחת. לפיכך, אם נטמא בתוך נזירות של בנו - סותר הפל; נטמא אחר נזירות בנו, כשהתחיל להשלים נזירותו - אינו סותר אלא עד נזירות בנו. ובכמה ימים משלים את שלו? אם נשאר מנזירותו כשנולד הבן שלשים או יותר - מונה נזירות בנו ומשלים הימים שנשארו מנזירותו; ואם נשארו מנזירותו פחות משלשים - מונה שלשים אחר נזירות בנו; שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום.
ד. ביצד? האומר: הריני נזיר כשיהיה לי בן, והריני נזיר מאה יום, והתחיל בנזירות שלו ונולד לו בן: אם נשאר מן המאה שנדר שלשים יום או יתר כשנולד הבן - לא הפסיד כלום, שהרי פוסק נזירות שלו ומתחיל ומונה של בנו, ומגלח ומביא קרבנותיו, ומשלים השלשים או יתר שנשארו מנזירותו, ומגלח לנזירותו; ואם נשאר מן המאה פחות משלשים - סותר עד שבועים.
ה. ביצד? נולד הבן ביום שמונים - מונה של בנו ומשלים את של בנו ומגלח, ומתחיל למנות מאחר התגלחת שלשים יום. ונמצא מפסיד מקדם הולד עשרה ימים, שהם מיום שבועים עד הולד. וכן כל כיוצא בזה.
ו. האומר: הריני נזיר לאחר עשרים יום, וחזר ואמר: הריני נזיר מעתה מאה יום - מונה עשרים יום ופוסק, ומתחיל למנות שלשים, שהיא הנזירות שנדר לאחר עשרים, ואחר השלשים מגלח תגלחת טהרה ומביא קרבנותיו, וחזר ומונה שמונים יום כדי להשלים המאה שנדר בסוף, ומגלח ומביא קרבנותיו.
ז. אמר: הריני נזיר לאחר עשרים יום, והריני נזיר מעתה - מונה שלשים יום ומגלח תגלחת טהרה, וחזר ומונה שלשים יום אחרים, והיא הנזירות שנדר לאחר עשרים. שאם תאמר: מונה עשרים ופוסק, מונה שלשים ומגלח - נשארו מנזירות שהתחיל בה עשרה יום בלבד, ואין בין תגלחת טהרה לתגלחת טהרה לעולם פחות משלשים יום.
ח. אמר: הריני נזיר לאחר עשרים יום, וחזר ואמר: הריני נזיר עולם מעתה - לא חלה עליו נזירות שנדר בראשונה.
ט. וכן אם אמר: הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום, וחזר ואמר: הריני נזיר מעתה - אינו מגלח לנזירות זו שנדר באחרונה.

הרבה, שהרי מכשול לפניו. אמרו חכמים: סביב לכרם לא יקרב.

יא. נזיר שגלח שער אחת - לוקה, בין בתער בין בזוג. והוא שקצצה מעקרה כעין תער. וכן אם תלשה בידו - לוקה. אחד המגלח ואחד המתגלח; שנאמר: תער לא יעבר על ראשו. ואם הניח ממנו כדי לכף ראשה לעקרה - אינו לוקה, שאין זה כעין תער.

יב. העביר על ראשו סם שמשיר את השער והשיר את השער - אינו לוקה, אלא בטל מצות עשה, שנאמר: גדל פער שער ראשו.

יג. נזיר שגלח כל ראשו - אינו לוקה משום התגלחת אלא אחת. ואם התרו בו על כל שער ושער ואמרו לו: אל תגלח, אל תגלח, והוא מגלח - לוקה על כל אחת ואחת.

יד. נזיר חופף על שער בידו וחוכף בצפוניו, ואם נפל שער - אינו חושש, שהרי אין כונתו להשיר ואפשר שלא ישיר. אבל לא יסרק במסרק ולא יחף באדמה, מפני שמשירת את השער ודאי. ואם עשה כן - אינו לוקה.

טו. נזיר שנשטא למת טמאת שבעה, בין בטמאות שהוא מגלח עליהן, כמו שיתבאר, בין בטמאות שאינו מגלח עליהן - הרי זה לוקה.

טז. נשטא למת פעמים הרבה, אף על פי שהוא חיב מלקות על כל אחת ואחת לשמים - אין בית דין מלקין אותו אלא אחת. ואם התרו בו על כל פעם ופעם, והוא משטא - לוקה על כל אחת ואחת.

יז. במה דברים אמורים? בשנשטא ופרש, וחזר ונגע או נשא או האהיל; אבל אם היה נוגע במת, ועדין המת בידו, ונגע במת אחר - אינו חיב אלא אחת, אף על פי שהתרו בו על כל נגיעה ונגיעה, שהרי מחלל ועומד.

יח. נזיר שנכנס לבית ושהה שם עד שמת שם המת, או שנכנס לאהל המת בשדה תבה ומגדל וקא חבירו ופרע גג התבה מעליו מדעתו - הרי זה לוקה שתיים: אחת - משום לא יבא, ואחת - משום לא ישמא; שהרי טמא וביאה באין כאחת. אבל אם נכנס בדרך - טמאתו קודמת לביאתו; שמעת שיכניס חטמו או אצבעות רגליו נטמא, ואינו חיב משום ביאה עד שיבוא כלו.

יט. נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשנגה, ואחר שנודע לו התרו בו, ולא קפץ ויצא אלא עמד שם - הרי זה לוקה. והוא שישקה שם כדי השתחויה, כמו טמא שנכנס למקדש.

כ. המטמא את הנזיר: אם היה הנזיר מזיד - הנזיר לוקה, וזה שטמאו עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול; ואם היה הנזיר שוגג, וזה שטמאו מזיד - אין אחד מהם לוקה. ולמה לא ילקה המטמא את הנזיר? לפי שנאמר: וטמא את ראש נזיר - אינו לוקה עד שישטמא עצמו מדעתו.

כא. נזיר טהור שטמא עצמו - לוקה אף משום לא תאחר לשלמו, שהרי אחר נזירות טהרה ועשה מעשה. וכן אם נדר בבית הקברות - לוקה אף משום לא תאחר. הא למדת, שהנזיר שטמא עצמו - לוקה ארבע מלקיות: משום לא

שתה רביעית חמץ, שהוא פסלת הפרי - הרי זה לוקה. אבל העלין והלולבים ומי גפנים והסמדר - הרי אלו מתרין לנזיר; שאין לא פרי ולא פסלת פרי, אלא מן העץ הן נחשבים.

ג. כל אסורי גפן מצטרפין זה עם זה. ביצד? הרי שצורף ענבים לחים עם יבשים או עם בסר וחרצן וזג, ואכל מן התערבת פזית - לוקה. וכן אם אכלם זה אחר זה עד שאכל מן הכל פזית - לוקה. וכן אם שתה רביעית תערבת יין וחמץ - לוקה.

ד. דבר המתיר אינו מצטרף לדבר האסור בנזיר. ביצד? יין שנתערב בדבש, אף על פי שטעם הכל טעם יין, ושתה מן התערבת, וכן הצמוקין שדרכן עם הגורגרות, וטעם הכל טעם צמוקין, ואכל מן התערבת - אינו לוקה; עד שיהיה מדבר האסור בתערבת פזית בכדי שלש ביצים ואכל בשלש ביצים, כשאר האסורין השווים בכל אדם, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

ה. וכן אם שרה פתו ביין, והיה הרביעית יין בכדי פרס מן הפת, ואכל כדי פרס, שנמצא שאכל רביעית יין - הרי זה לוקה. ועל זה וכיוצא בו נאמר בתורה: וכל משרת ענבים - לאסור דבר שנתערב בו היין וטעמו כטעם היין. והוא שיהיה טעמו וממשו, כשאר אסורי מאכלות.

ו. נתערב יין וכיוצא בו בדבש ואין שם טעם יין - הרי זה מתיר לנזיר. לא יהיה זה חמור מחלב ודם.

ז. היה בו טעם יין ואין שם רביעית בכדי אכילת פרס - הרי זה אסור מדברי סופרים, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות, ומפני אותו אם אכל מפת מרדות.

ח. נזיר שאכל פזית ענבים ופזית חרצן ופזית זג ופזית צמוקים ושתה רביעית יין, ואפלו סחט אשכול ושתה ממנו רביעית - הרי זה לוקה חמש מלקיות, שכל אחד מהן בלאו אחד הוא. ולוקה מלקות ששית משום לא יחל דברו, שהוא שוה בכל הנדרים. וכן אם אכל פזית זג או פזית ענבים - לוקה שתיים: אחת - משום זג או משום ענבים, ואחת - משום לא יחל דברו. והוא הדין לנזיר שגלח או נשטא - שהוא לוקה שתיים: אחת - על האסור המיוחד בו, ואחת - על האסור השוה בכל הנדרים, שהוא לא יחל דברו.

ט. נזיר ששתה רביעית יין ורביעית חמץ - אינו לוקה אלא אחת; שאינו חיב על היין בפני עצמו ועל החמץ בפני עצמו. שאין כתוב: יין לא ישתה וחמץ לא ישתה, אלא כף: חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה. כלומר: לא ישתה יין ולא דבר שנתערב בו היין, והוא השכר, ואפלו התמיצו. והואיל ולא כפל אלא החמץ, שהוא שם אחד - אינו לוקה על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

י. נזיר שהיה שותה ביין כל היום כלו, אף על פי שהוא חיב לשמים על כל רביעית ורביעית - אינו לוקה אלא אחת משום יין ואחת דלא יחל דברו, כמו שבארנו. ואם התרו בו על כל רביעית ורביעית ואמרו לו: אל תשתה, אל תשתה, והוא שותה - חיב על כל אחד ואחד. מדברי סופרים, שאסור לנזיר לעמד במושב שותי יין ויתרחק ממנו

- 1 יטמא, ומשום לא יחל דברו, ומשום לא תאחר לשלמו,
2 ומשום לא יבוא, אם היתה ביאה וטמאה באחת, כמו
3 שבארנו.
- 4 **יום שלישי ז' אלול ה'תש"ע**
- 5 **פרק ששי**
- 6 א. נזיר ששתה יין ואכל יוצא מן הגפן אפילו ימים רבים
7 - אינו סותר מימי נזירותו אפילו יום אחד¹. וכן אם גלח
8 מעוט שער ראשו, בין בשוגג בין במזיד². נתגלח רב ראשו,
9 בין בתער בין בעין תער³, ולא נשאר מן השערות כדי לכף
10 ראשו לעקרו⁴, בין בזדון בין בשגגה, אפילו גלחוהו לסטים⁵
11 באנס - הרי זה סותר שלשים יום עד שיהיה לו פירע⁶, ואחר
12 כך מתחיל למנות⁷.
- 13 ב. כיצד? נדר נזירות מאה יום, ולאחר עשרים יום נתגלח
14 רב ראשו - הרי זה שותה שלשים יום עד שירבה שער
15 ראשו, ואחר השלשים יום מונה שמונים יום תשלום ימי
16 נזירותו. וכל אותן השלשים יום כל דקדוקי נזירות עליו⁸,
17 אלא שאין עולין לו מן המנען⁹.
- 18 ג. נזיר שנטמא, בין בזדון בין בשגגה, ואפילו טמאוהו
19 עובדי כוכבים ומזלות באנס¹⁰ - סתר הכלל¹¹, ומגלח תגלחת
20 טמאה¹², ומביא קרבנות טמאה¹³, ומתחיל למנות ימי
- נזירות; שגאמר: והימים הראשנים יפלו. ואפילו נטמא ביום
מלאת ימי נזירו¹⁴ בסוף היום - סתר הכלל¹⁵.
- ד. נטמא אחר יום מלאת¹⁶, שהוא יום הבאת קרבנות
טהרה אלו לא נטמא - סותר שלשים בלבד¹⁷. וכיצד
יעשה? מביא קרבנות טמאה כשיטהר, ומגלח תגלחת
טמאה¹⁸, ומתחיל למנות נזירות שלשים יום, ומגלח תגלחת
טהרה, ומביא קרבנות טהרה. ואם נטמא אחר שגזר עליו
אחד מן הדמים¹⁹ - אינו סותר כלום²⁰, אלא יביא שאר
קרבנות טהרה שלו כשיטהר²¹.
- ה. נטמא ביום שלאחריו²², שהוא יום שראוי לגדל שער,
או גלח אחר מלאת - הרי זה אינו סותר כלום²³, אף על
פי שעדיין לא גלח, שהרי שלמה הנזירות וכל שנטפל לה²⁴.
ו. נטמא ביום שגזר או בשני - אינו סותר, אלא משלים
עליהם אחר שביא קרבנות²⁵; שגאמר: והימים הראשונים
יפלו - עד שיהיו שם שני ימים ראשונים²⁶. לפיכך²⁷, אם
נטמא משלישי והלאה - סותר כל הקודמין²⁸.
- ז. נדר בנזיר והוא טמא מת²⁹ - חלה עליו נזירות³⁰; ואם
נטמא פעם אחת³¹ או שתי יין או גלח³² - לוקה³³. ואם
שקה בטמאתו בפה ימים - אין עולין לו³⁴, עד שיהיה שלשי
ושביעי ויטבל בשביעי³⁵. ויום שביעי שלו עולה לו ממנען
נזירות לזה שגזר והוא טמא³⁷. אבל נזיר טהור שנטמא³⁸ -
אינו מתחיל למנות³⁹ אלא מיום השמיני והלאה⁴⁰.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) שנאמר "והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו" - טומאה סותרת ואין היין סותר. (2) "לסתור אינו סותר אלא ברוב ראשו" וכתבו התוספות שם דיבור המתחיל לסתור, שזוהי הלכה (=למשה מסיני) בנזיר, שלא מצינו בה טעם. (3) כגון מספריים הגוזזים את השיער סמוך לעיקרו. (4) כי אם נשאר מהם כדי לכופ ראשם לעיקרם אינו סותר. (5) גזלנים. (6) גידול שיער בן שלושים יום. (7) ממקום שפסק, בין בנזירות מועטת (שהיא של שלושים יום) בין בנזירות מרובה. (8) שאסור לו לשנות יין ולהיטמא למת. (9) ועליו להשלים נזירותו ממקום שפסק. (10) וכן אמרו נזיר שנטמא מביא קרבנות על הזדון כשוגג, שנאמר "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום" - פתע, זה שוגג וכן הוא אומר: ואם בפתע בלא איבה הדפו, פתאום - זה אונס. (11) ואפילו מה שמנה קודם בטל. (12) כשיטהר. (13) ביום השמיני לטומאתו. (14) ביום השלושים לנזירות סתם, או ביום האחרון לנזירות מרובה. (15) משנה בנזיר טז. "הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל" ולא כרבי אליעזר האומר שם: אינו סותר אלא שלושים. (16) ביום הראשון שלאחר מלאת ימי נזרו. (17) ואפילו נדר מאה יום ונטמא ביום מאה ואחד אינו סותר אלא שלושים יום. שגזרו יום מאה ואחד שהוא יום תגלחת והבאת קרבנותיו משום יום מאה. ומכל מקום לא החמירו עליו לעשותו כיום מאה, שהוא סותר את הכל, וגזרו שישתור סתם נזירות, שהיא שלושים יום בלבד. (18) ויש להעיר, שלקמן הלכה י"א כותב רבינו, שמגלח שער ראשו בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני, הרי שתגלחתו קודמת להבאת קרבנותיו. (19) מקרבנותיו. (20) ובגמרא אמרו: "ואחר ישתה הנזיר יין - אחר מעשה יחיד", אחר זריקת דם קרבן אחד מקרבנותיו, נמצא שקודם שנטמא היה מותר כבר באיסורי נזיר, וכאילו שלמה נזירותו. (21) ואותו קרבן שהביא בטהרה לא יחזור ויביאנו. (22) אחרי יום הבאת קרבנותיו, כגון ביום שלושים ושניים לנזירות סתם, או ביום מאה ושניים כשקיבל עליו נזירות מאה יום. (23) נזיר יד: "נטמא ביום גידול שער רב אמר אינו סותר" ומפרש רבינו: יום גידול שער יום שאחרי יום הבאת קרבנותיו. (24) הוא יום הבאת קרבנותיו, שהוא יום אחרי מלאת. (25) כשיטהר מטומאתו, ביום השמיני לטומאתו. (26) "הריני נזיר מאה יום ונטמא בתחילת מאה, יכול יהא סותר? תלמוד לומר: והימים הראשונים יפלו, עד שיהיו לו ימים ראשונים וזה אין לו ראשונים". ולדעת התוספות: כשנטמא ביום ראשון אינו מביא קרבן טומאה כלל, אלא מונה שבעה ימים, וביום השמיני הוא חוזר ומונה להשלים ימי נזירותו. (27) הואיל ולא הקפיד הכתוב אלא על שני ימים הראשונים. (28) ואחרי שיטהר מתחיל למנות מניין חדש. ואפילו אם נטמא בסוף ימי נזירותו הרי זה סותר ואין אומרים: והימים הראשונים יפלו - מכלל שיש אחרונים, וזה אין לו אחרונים. אלא הלכה כחכמים בזה, שאפילו נטמא ביום מלאת סותר הכל ואין צורך ב"ימים אחרונים". (29) לפני קבלת נזירותו. (30) וכשיטהר מטומאתו עליו לנהוג נזירות בטהרה, ללא קבלת נזירות פעם שנייה. (31) בהיותו טמא. (32) בימי טומאתו. (33) הואיל וחלה עליו נזירות. (34) למניין נזירות טהרה שיתחיל אחר כך. (35) במי אפר פרה אדומה. (36) לטומאתו, כדין כל טמא מת הטעון הזאה וטבילה. (37) שמתחיל למנות נזירותו מיום שביעי אחרי שהיה וטבל, לפי שאינו מביא שום קרבן על טומאתו אין לו לחכות ליום השמיני, יום הבאת הקרבנות. (38) אחרי שמנה שני ימים לנזירותו. (39) נזירות הטהרה. (40) שבו הוא מביא קרבנותיו על טומאתו, ואינו מתחיל למנות נזירותו אלא אחרי הבאת קרבן חטאתו. והטעם, שטמא שנזיר אינו מביא קרבן על טומאתו, מפורש שם שנאמר "וכי ימות מת עליו ...

- 1 ח. מי שגזר והוא בבית הקברות - נזירות חלה עליו⁴¹.
- 2 ואפילו שהיה שם כמה ימים - אין עולין לו⁴². ולוקה על
- 3 שהיה שם⁴³. ואם התרו בו שלא יזיר שם - אינו מגלח⁴⁴.
- 4 שערו פשיצא משם. ואם נטמא שם בבית הקברות באחת
- 5 מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן⁴⁵ - אינו מגלח ואינו
- 6 מביא קרבן טמאה⁴⁶.
- 7 ט. נכנס לשם בשדה תבה ומגדל⁴⁷, ובא חברו ופרע עליו
- 8 את המעזיבה⁴⁸ ונטמא, אף על פי ששהה שם - אינו
- 9 לוקה⁴⁹, אבל מכין אותו מכת מרדות⁵⁰ אם שהה.
- 10 י. יצא⁵¹ מבית הקברות ושהה ימים⁵² וחזר ונכנס - אין
- 11 אותן הימים עולין לו⁵³. יצא והזה וטבל⁵⁴ וטהר, ומנה ימים
- 12 מנזירותו⁵⁵, וחזר לבית הקברות - אותן הימים שמה עולין
- 13 לו⁵⁶. ואפילו נכנס ביום שמיני שלו⁵⁷ - הרי השביעי שלו
- 14 עולה לו מן המנזן⁵⁸. ואם נטמא שם אחר שנקנס באחת מן
- 15 הטמאות שהנזיר מגלח עליהן - מביא קרבן טמאה⁵⁹,
- 16 וסותר הימים הקודמין⁶⁰, ומגלח תגלחת טמאה⁶¹.
- 17 יא. תגלחת טמאה כיצד היא? הנזיר שנטמא באחת מן
- 18 הטמאות שהוא מגלח עליהן - הרי זה מזה עליו בשלישי
- 19 ובשביעי, ומגלח שער ראשו בשביעי, וטובל בשביעי אחר
- 20 ההזה כדרך כל טמאי מת⁶², ומעריב שמשו⁶³ ומביא
- 21 קרבנותיו בשמיני, והן שתי תורים או שני בני יונה, אחד

- 22 לעולה ואחד לחטאת, וכבש בן שנתו לאשם, וסותר כל
- 23 הימים הקודמין ומתחיל למנות נזירותו⁶⁴. ואם גלח בשמיני
- 24 - מביא קרבנותיו בו ביום⁶⁵.
- 25 יב. מאימתי מתחיל למנות? משביא חטאתו. אבל עולתו
- 26 ואשמו אין מעכבין אותו מלמנות⁶⁶.
- 27 יג. הרי שהזה בשלישי ובשביעי ולא טבל⁶⁷, ונתאחר כמה
- 28 ימים - פשיטבל יעריב שמשו ויביא קרבנותיו למחר. טבל
- 29 והעריב שמשו ואחר קרבנותיו - אינו מתחיל למנות עד
- 30 שביא חטאתו; אבל עולתו ואשמו אין מעכבין אותו, כמו
- 31 שבאנו.
- 32 יד. כשמגלח הנזיר תגלחת טמאה - אינו צריך לגלח על
- 33 פתח המקדש⁶⁸ ולא להשליך שערו על האש⁶⁹. ובין שגלח
- 34 במדינה⁷⁰ או במקדש - שערו אסור בהנאה⁷¹, וטעון
- 35 קבורה⁷², ואפרו⁷³ אסור באפר כל הנקברים. והמגלח
- 36 במקדש, אם השליכן תחת דוד האשם - יצא⁷⁴.
- 37 טו. נזיר שנטמא טמאות הרבה, בין שהתרו בו על כל
- 38 אחת ואחת ובין שלא התרו בו על כל אחת ואחת - אינו
- 39 מביא על טמאותיו אלא קרבן אחד⁷⁵. כמה דברים
- 40 אמורים? שנטמא פעם שניה קדם שביא קרבנות טמאה
- 41 הראשונה⁷⁶. ואף על פי שנתאחר כמה ימים אחר טהרתו
- 42 קדם הבאת חטאתו⁷⁷, ונטמא באותן הימים⁷⁸ - אינו מביא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

וטמא ראש נזרו" - בטהור שנטמא הכתוב מדבר, ולא בטמא שנזר. (41) אף על פי שהוא טמא. (42) למניין נזירותו. (43) אם שהה כדי שיעור השתחויה. ובוודאי כשהתרו בו: אל תשהה, שאם אין התראה אין מלקות. (44) תגלחת טמאה, הואיל ואינו מביא קרבן טמאה. (45) אבל על טמאת בית הקברות אינו מגלח. (46) הואיל ונטמא טרם שנזר אינו מביא קרבן טמאה, וכל שאינו מביא קרבן טמאה אינו מגלח תגלחת טמאה. (47) והם מפסיקים בינו לבין הטמאה, ונזר שם. (48) הגג. ושלא מדעתו. (49) ואפילו התרו בו, הואיל וכשקיבל עליו הנזירות, בהיתר הייתה, שהרי השידה הייתה סגורה, יתכן, שאפילו שהיה אינו לוקה ואין לדמות שהיית חוץ (=נזיר), לפנים (=נטמא במקדש ושהה שם), שהוא חייב, כי אולי אין ללמוד חוץ מפנים. (50) שאפילו אם מלקות מן התורה אין כאן, אבל איסור מדרבנן יש כאן, ששהה בטמאה, ולוקה על שמרד בדברי חכמים. (51) זה שנזר בנזיר בהיותו בבית הקברות. (52) ולא היה וטבל. (53) כיוון שלא טהר בינתיים הכול טמאה אחת היא, ואפילו יטמא אחרי כן בטמאה שהנזיר מגלח עליה, אינו מגלח ואינו מביא קרבן הואיל ולא טהר בינתיים. (54) כדין כל טמא הטעון הזאה וטבילה. (55) לשם נזירות טהרה, לקיים נדרו שנזר בבית הקברות. (56) כי טמאת בית הקברות אף על פי שהיא מטמאה את הנזיר שבעה ימים, אין היא סותרת את הימים הקודמים, והם עולים לו מן המניין, לכשיצא מבית הקברות ויטהר וישלים עליהם. אבל זה ברור, שימי טומאתו בהיותו בבית הקברות אינם עולים לו. (57) לצאתו מבית הקברות והתחיל להיטהר. (58) וכשיטהר לא יצטרך להשלים אלא עשרים ותשעה יום, נוסף על יום השביעי, שנחשב כיום אחד למניינו. בניגוד לנזיר טהור שנטמא, שאינו מתחיל למנות מניינו אלא מיום השמיני והלאה. ואף על פי שנזיר זה טהור שנטמא הוא, שהרי מנה מקצת ימים אחרי שנטהר, ונטמא אחר כך, - הואיל ועיקר נזירותו קיבל בטמאה, נקרא: טמא שטהר, שדינו להתחיל מניינו מיום השביעי. (59) והחידוש הוא: אף שקדמה לו טמאת בית הקברות, והרי הוא מחולל ועומד, בכל זאת חלה עליו הטמאה השנייה, החמורה לחייבו קרבן ותגלחת, הואיל והספיק כבר להתחיל נזירותו בטהרה. (60) על כרחנו שהספיק כבר למנות שני ימים בטהרה ונכנס לבית הקברות בתשיעי, כי אם נכנס בשמיני אין לו אלא יום אחד טהור, וכבר פסק רבינו לעיל הלכה ו, שאם נטמא ביום השני למניינו, אינו סותר כלל. (61) שכל אלו השלושה כאחד הם, ודין אחד להם. (62) הטעונים טבילה לאחר ההזאה. (63) אחרי הטבילה, שטבילתו היא לפני שקיעת החמה. (64) מיום השמיני והלאה. (65) ואין הנזיר טעון טבילה אחר גילווחו ביום השמיני שטבילתו ביום השביעי עלתה לו. בניגוד למצורע שגילח בשמיני, שטעון טבילה לאחר גילווחו, וממילא הוא טעון הערב שמש, ומביא קרבנו ביום התשיעי. (66) שעולה דורון היא, ואינה מעכבת, ואשם - נאמר בו: "והזיר לה" את ימי נזרו - והביא כבש בן שנתו לאשם" הקדים "והזיר" ל"והביא" לומר לך שאין אשמו מעכבו. אבל החטאת, נאמר בה "וכיפר עליו ... וקידש את ראשו" מתחילה יכפר, ואחרי כן יקדש. (67) אחר ההזאה. (68) כדרך שנזיר טהור מגלח. (69) שתחת דוד האשם. (70) בירושלים. וידוע פירושו של רבינו שכל ערי ישראל נקראות: מדינה. (71) שנאמר "וקדש את ראשו" - הרי הוא כקדש ואסור בהנאה. (72) שלא יהנו ממנו. (73) אם שרפוהו. (74) ובתוספתא נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר בלכתחילה, אבל בדיעבד, אם השליכו תחת הדוד, הכול מודים, שיצא, ולכתחילה אין צורך לשורפו תחת הדוד כי אם לקברו כנ"ל. בניגוד לנזיר טהור שמצוה לכתחילה להשליך שערו תחת דוד השלמים. (75) והדבר ברור, שאין התראה מועילה כלום. (76) שהם חטאת ועולה ואשם. (77) שהוא ביום השמיני. (78) טרם שהביא חטאתו.

- 1 אֵלָא קִרְבֵּן אֶחָד⁷⁹. אָבֵל אִם נִטְמָא וְטָהַר⁸⁰ וְהִבִּיא חֲטָאתוֹ⁸¹,
- 2 וְנִטְמָא פַּעַם שְׁנִיָּה אַחֵר שֶׁהִבִּיא חֲטָאתוֹ, אָף עַל פִּי שְׁעִדָּן
- 3 לֹא הִבִּיא אֶשְׁמוֹ וְעוֹלָתוֹ - חֵיב בְּקִרְבָּנוֹת אַחֲרוֹת⁸².
- 4 טז. נָזִיר שֶׁגִּלַּח תְּגִלַּחַת טָהָרָה, וְאַחֵר כֶּף נֹדַע שֶׁטָּמֵא הָיָה
- 5 בַּתּוֹךְ יָמֵי נִזְרוֹ: אִם בְּטָמְאָה יְדוּעָה⁸³ נִטְמָא - סֹתֵר הַכֹּל,
- 6 וּמִבִּיא קִרְבָּנוֹת טָמְאָה, וּמִגִּלַּח תְּגִלַּחַת טָמְאָה, וּמוֹנֶה נִזְרוֹת
- 7 אַחֲרָת, וּמִבִּיא קִרְבָּנוֹת טָהָרָה; וְאִם בְּטָמְאָה הִתְהוּם נִטְמָא⁸⁴
- 8 - אֵינוֹ סוֹתֵר. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה⁸⁵.
- 9 יז. וְאִם עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק עָלָיו אֶחָד מִן הַדְּמִים⁸⁶ נֹדַע שֶׁהוּא
- 10 טָמֵא, בֵּין בְּטָמְאָה יְדוּעָה בֵּין בְּטָמְאָה הִתְהוּם - סוֹתֵר
- 11 הַכֹּל⁸⁷. נֹדַע לוֹ אַחֵר שֶׁנִּזְרַק אֶחָד מִן הַדְּמִים⁸⁸, אָף עַל פִּי
- 12 שֶׁלֹּא גִלַּח, הוֹאִיל וְטָמְאָה שְׁאִינָה יְדוּעָה הִיא - אֵינוֹ סוֹתֵר⁸⁹.
- 13 יח. אִי זֶה הִיא טָמְאָה הִתְהוּם? כֹּל שֶׁאֵין אָדָם מִכִּירָה אֶפְלוֹ
- 14 בְּסוֹף הָעוֹלָם⁹⁰. וְלֹא אָמְרוּ טָמְאָה הִתְהוּם אֵלָא לְמַת
- 15 בְּלִבְדוֹ⁹¹; אָבֵל הָרוּג - לֹא, שֶׁהָרִי יוֹדַע בּוֹ זֶה שֶׁהָרִי⁹².
- 16 יט. נִמְצָא הֵמֶת גְּלוּי⁹³ - אֵין זֶה טָמְאָה הִתְהוּם⁹⁴. נִמְצָא
- 17 מְשַׁקֵּעַ בְּקִרְקָעוֹת מַעְרָה וְהַמִּים עַל גְּבוּי⁹⁵ - הָרִי זֶה טָמְאָה
- 18 הִתְהוּם, שְׁאִינָה יְדוּעָה⁹⁶. הָיָה טְמוֹן בְּתֶבֶן אוֹ בְּצִרוֹרוֹת⁹⁷ -
- 19 הָרִי זֶה טָמְאָה הִתְהוּם; בְּמִים, בְּאֶפְלָה וּבִנְקִיָּקִי הַסְּלָעִים⁹⁸ -
- 20 אֵינָה טָמְאָה הִתְהוּם⁹⁹.
- 21 כ. נָזִיר שֶׁנִּטְמָא בְּמַת, וְיִרַד וְטָבַל¹⁰⁰ בַּמַּעְרָה, וְהִבִּיא קִרְבָּנוֹת
- 22 טָמְאָה, וּמוֹנֶה נִזְרוֹת וּגִלַּח תְּגִלַּחַת טָהָרָה, וְאַחֵר כֶּף נֹדַע
- 23 שֶׁמַּת הָיָה מְשַׁקֵּעַ בְּקִרְקָעוֹת הַמַּעְרָה כְּשִׁירָד לְטָבַל, אָף עַל
- 24 פִּי שֶׁהִיא טָמְאָה שְׁאִינָה יְדוּעָה - סֹתֵר הַכֹּל; מִפְּנֵי שֶׁהִתְחַזַּק
- 25 לְטָמְאָה¹⁰¹, וְחִזְקָת הַטָּמֵא טָמֵא עַד שֶׁיִּטְהַר וְדַא¹⁰². יִרַד
- 26 לְהַקְרִי¹⁰³ - הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיִּדַּע שֶׁנִּגְעָה¹⁰⁴. נִמְצָא הֵמֶת

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

- 27 א. יֵשׁ טָמְאוֹת מִן הֵמֶת שֶׁאֵין הַנָּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן וְלֹא סוֹתֵר
- 28 שְׁנֵעַ בְּזָה שֶׁהוּא צָף¹⁰⁷.
- 29 ב. וְאֵלוֹ טָמְאוֹת מִן הֵמֶת שֶׁהַנָּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן: עַל הַנֶּפֶל,
- 30 וְאֶפְלוֹ לֹא נִתְקַשְּׁרוּ אַבְרָיו בְּגִידָיו. וְעַל כְּזֵית מִבְּשֵׁר הֵמֶת,
- 31 וְעַל כְּזֵית נֶזֶל. וְעַל עֲצָמוֹת שֶׁהֵן רַב מִנֵּן הַעֲצָמוֹת, אָף עַל
- 32 פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן רִבַּע הַקֵּב. וְעַל עֲצָמוֹת שֶׁהֵן רַב מִנֵּן שֶׁל מַת,
- 33 וְאָף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן רִבַּע הַקֵּב. וְעַל חֲצִי קֵב עֲצָמוֹת, אָף
- 34 עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן לֹא רַב מִנֵּן וְלֹא רַב מִנֵּן. וְכָל הַעֲצָמוֹת
- 35 יֵהִיו מִשְׁלֵם מַת אֶחָד, וְלֹא מִשְׁנֵי מַתִּים. וְעַל הַשְּׂדֵרָה הַבָּאָה
- 36 מִמַּת אֶחָד. וְעַל הַגִּלְגָּלִת שֶׁל מַת אֶחָד. וְעַל אָבֵר מִן הֵמֶת
- 37 הַבָּא מִמַּת אֶחָד, וְעַל אָבֵר מִן הַחִי מֵאָדָם אֶחָד, שִׁשׁ עֲלֵיהֶן
- 38 כְּשֹׁר שְׂרָאוֹי לְעֻלּוֹת בּוֹ אֲרוּכָה בְּחִי. וְעַל חֲצִי לֵג דָּם הַבָּא
- 39 מִמַּת אֶחָד. וְעַל מֵלֵא חֲפָנִים רֶקֶב הֵמֶת. אִי זֶהוּ נֶזֶל? זֶה
- 40 כְּשֹׁר הֵמֶת שֶׁנִּמְוָח וְנִעֲשָׂה לְחָה סְרוּחָה.
- 41 ג. וְאֵין רֶקֶב הֵמֶת מִטָּמֵא עַד שֶׁיִּקְבַּר עֵרֶם בְּאֲרוֹן שֶׁל שִׁישׁ,
- 42 וְיֵהִי כְּלוֹ שֶׁלֶם. חֶסֶר מִמֶּנּוּ אָבֵר, אוֹ שֶׁנִּקְבַּר בְּכִסּוֹתוֹ אוֹ
- 43 בְּאֲרוֹן שֶׁל עֵץ אוֹ בְּשֵׁל מִתְכַּת - אֵין לוֹ רֶקֶב. וְלֹא אָמְרוּ
- 44 רֶקֶב אֵלָא לְמַת בְּלִבְדוֹ, לְהוֹצִיא הָרוּג, שֶׁהָרִי חֶסֶר דָּמוֹ.

79) שכל עוד שלא הביא חטאתו אינו מתחיל למנות נזירות טהרה. נמצאו כל טומאותיו כאילו הן טומאה אחת ארוכה, הואיל ועדיין לא יצא לשעה הראויה למניין נזירות טהרה. (80) הזה וטבל. (81) אחרי שהעריב שמשו. (82) שמשביא חטאתו, חלה עליו נזירות טהרה, וכשנטמא אז הרי היא טומאה חדשה אחרי שנטהר. (83) שאפשר שהייתה ידועה לאדם אחר בשעה שנטמא. (84) שבמקום שעבר היה קבר התהום, ולא הכיר בו אדם מעולם. (85) "אין זה לקוח מהסברא, ואין לו ראייה. אלא הלכה למשה מסיני". (86) מן הקרבנות. (87) שכל שלא נזרק עליו אחד מן הדמים עדיין כל דקדוקי נזירות עליו והרי זה כאילו נטמא בתוך מלאת ימי נזרו. (88) ואז הותר לשתות ביין ולהיטמא למתים ואפילו לא גילה עדיין. (89) שאפילו נטמא באותה שעה אינו סותר. זה הכלל: נודע לו לפני הדבר המעכבו סותר, לאחר הדבר המעכבו אינו סותר אלא בטומאה ידועה. כי כך נתקבלה ההלכה מסיני. (90) כתהום הזו שהיא עמוקה ונעלמה מאיתנו עד אין שיעור. (91) שנמצא טמון בקרקע, ואפשר שאף אחד לא הרגיש במותו, או שנפל לקבר ומת. ואין אחד יודע. (92) הרוצח. וכל שהכיר בה אחד, הרי זו טומאה ידועה. וכתב הרדב"י: "צריך שיהא ניכר, שהוא הרוג בידי אדם, אבל אם היה הרוג מיד חיה רעה או שהכישו נחש ומת, הרי לא הכיר בו אדם, והרי זו טומאת התהום. (93) כגון שהיה הנזיר במערה, ונמצא מת צף על פי המערה, ספק נטמא בו, ספק לא נטמא, כגון שהייתה המערה פתוחה מלמעלה ואינו מאהיל עליה. (94) הואיל ונמצא במקום, שאפשר שיראוהו בני אדם. (95) וירד הנזיר לטבול שם מטומאה אחרת, שאינה טומאת מת. (96) אף על פי שבוודאי נטמא, לא הייתה הטומאה ידועה לשום אדם. (97) אפשר שלא הכיר בו אדם מעולם, שהרי תבן יכול להתגלגל עליו על ידי רוח, וצרוורות עשויים להתגלגל ממקום למקום. (98) סדקים, חגוים. (99) הואיל והם חלולים יכול אדם להציץ בהם ואינה מכוסה, שאפשר שאדם הסתכל והכיר בו. (100) ביום השביעי לטומאתו. (101) כשירד למערה היה טמא וודאי. (102) ולא אמרו טומאת התהום טהורה בנזיר, אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור. (103) שלא היה טמא למת כלל אלא ירד להצטנן מחומו. (104) ואם נודע שנגע, הרי זה טמא מת, אלא שאינו סותר ימי נזירותו הואיל ונודע לו לאחר שנזרק אחד מן הדמים, וטומאת התהום היא. (105) וספק נטמא בו ספק לא נטמא. (106) שספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא ואפילו ירד להקר הרי זה טמא. ואין זו טומאת התהום, שהרי נמצאה במקום שאפשר שיראוהו בני אדם, והואיל ו"טומאה ידועה" היא, אפילו נודע לו לאחר זריקת הדמים, סתר הכול. (107) שספק טומאה צפה על פני המים טהורה לעניין שרץ. ובהלכות אבות הטומאות פרק י"ד, הלכה ג' כתב רבינו: "ולא אמרו ספק טומאה צפה טהור אלא לשרץ בלבד".

ד. קברו שני מתים כאחד, או שגזזו שער או צפרניו
 וקברו עמו, או אשה עברה שמתה ונקברה ועברה במעיה
 - אין הרקב שלהם מטמא. וכן אם טחן המת עד שנעשה
 רקב - אינו מטמא, עד שירקבי מאליו. טחן את המת והניח
 עפרו עד שהרקב פלו, או [שהרקב] מקצתו כשהוא חי
 ומת והרקב הכל - הרי זה ספק; ואם נטמא לרקב זה -
 הרי זה ספק טמא. וכן אם נטמא ברבע עצמות הבאין
 מהשדרה או מן הגלגלת באהלן - הרי זה ספק טמא.
 ה. כל אלו השתים עשרה טמאות שמינינו, אם נגע נזיר
 באחת מהן או נשא, או האהיל הנזיר עליה או האהיל
 הטמא על הנזיר, או היה הנזיר ואחת מטמאות אלו באהל
 אחד - הרי זה מגלח תגלחת טמא, ומביא קרבן טמא,
 וסותר את הפל. חוץ מן הרקב, שאינו מטמא במגע; שאי
 אפשר שיגע בכלו, שהרי אינו גוף אחד. אבל אם נשא או
 נטמא באהל - מגלח.
 ו. וכן נזיר שנגע בעצם המת, אפלו עצם כשעורה, או
 נשא - הרי זה מגלח עליו, ומביא קרבנות טמא, וסותר
 את הקודמים. ואין עצם כשעורה מטמא באהל. אבל נטמא
 באחת משנים עשר דברים הללו: בגוש ארץ העובדי
 פוכים ומזלות, או בשדה שגורש קבר בתוכה, שהן
 מטמאין במגע ובמשא; או שהאהיל עליו ועל השריגים
 היוצאים מן האילנות, או הפירות היוצאות מן הגדר, או
 מטה או גמל וכיוצא בו; או שנטמא באהל רבע עצמות
 שאין בהן לא רב בנזן ולא רב מנין; או שנטמא ברכיעית
 דם מן המת, שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל; או
 שנטמא בגולל או בדופק, שהן מטמאין במגע ובאהל; או
 שנטמא באבר מן החי או באבר מן המת שאין עליהן בשר
 כראוי - הרי זה אינו סותר.
 ז. אף על פי שבכל אלו הוא טמא טמאת שבועה ומזה
 בשלישי ובשביעי - אינו מגלח תגלחת טמא ולא מביא
 קרבנות ולא סותר את הקודמין. אבל כל ימי הטמא אין
 עולין לו ממנין ימי נזירותו.
 ח. נגע באהל המת או בכלים הנוגעים במת - אינו מזה
 בשלישי ובשביעי. ויראה לי, שדין זה מיחד בנזיר; אבל
 כל אדם שנטמא בכלי טמאת שבועה - יזה בשלישי
 ובשביעי, כמו שיתבאר בהלכות טמאת מת. וכן יראה לי,
 שזה שאינו מזה בשלישי ובשביעי אם נגע בכלים, כדי
 שיעלו לו ימי טמאתו בכלים ממנין ימי נזירותו.
 ט. נזיר שגזז שער והחלט - כל ימי חלוטו ושבעת ימי
 ספירו שסופר אחר שיתהר לצרעתו בין תגלחת ראשונה
 לשניה אין עולין לו מימי נזירותו. אבל ימי הסגר - עולין
 לו. וכן אם זב בשרו, בין איש בין אשה - כל ימי זיבתו
 עולין לה, אף על פי שהן טמאין. ודבר זה הלכה למשה
 מסיני הוא.
 י. אין צריך לומר, שאם נטמא הנזיר בשאר טמאות - שמי
 טמאתו עולין לו, ואינו סותר כלום. נטמא במת בתוך ימי
 צרעתו - סותר את כל הקודמין, שהרי בנזירותו עומד ואף
 על פי שהוא טמא.

יא. הנזיר מתר בטמאת מת מצוה ובתגלחת מצוה, ואסור
 בגין המצוה בגין הרשות. כיצד? מי שנשבע שישתה היום
 זין, שהרי מצוה עליו לשותות, ואחר כך נזיר בגין - חלה
 נזירות על השבועה ואסור בגין. ואין צריך לומר שהוא
 אסור בגין קדוש והבדלה, שאינו אלא מדברי סופרים.
 יב. וכיצד הוא מתר בטמאת מת מצוה? היה מהלך בדרך
 ופגע במת שאין שם מי שיקברנו - הרי זה מטמא לו
 וקוברו. ודברים אלו דברי קבלה הן.
 יג. נזיר וכהן שפגעו במת מצוה - יטמא נזיר, אף על פי
 שהוא סותר הימים הראשונים ומביא קרבן טמא, ואל
 יטמא כהן. שזה קדשתו קדשת שעה, ואפלו היה נזיר
 עולם, והכהן קדשתו קדשת עולם.
 יד. פגע בו שני נזירים, אחד נזיר שלשים יום ואחד נזיר
 מאה יום - יטמא נזיר שלשים. היה אחד נזיר לזמן קצוב
 והשני נזיר עולם - יטמא הנזיר לזמן קצוב; שנזירות עולם
 קדשתו חמורה מזה.
 טו. וכיצד הוא מתר בתגלחת מצוה? נזיר שגזז שער, ונרפא
 מצרעתו בתוך ימי נזירות - הרי זה מגלח כל שער. שהרי
 תגלחתו מצות עשה, שנגמר במצוה; וגלח את כל שער
 וגומר; וכל מקום שאמה מוצא מצות עשה ולא תעשה:
 אם יכול לקים את שניהם - מוטב, ואם לאו - יבוא עשה
 וידחה את לא תעשה. והלוא נזיר שגלח בימי נזרו עבר על
 לא תעשה ועשה, שנאמר: קדש יהיה גדל פרע שער ראשו,
 ובכל מקום אין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ולמה דוחה
 עשה של תגלחת הנגע לנזירות? מפני שכבר נטמא הנזיר
 בצרעת, וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו, והרי אינו
 קדוש בהן, ובטל העשה מאליו, ולא נשאר אלא לא תעשה,
 שהוא: תער לא יעבר על ראשו, ולפיכך בא עשה של
 תגלחת הצרעת ודחה אותו.

פרק שמיני

א. תגלחת הסהרה כיצד היא? כשיגמר הנזיר ימי נזירותו
 מביא שלש בהמות: כבש לעולה, וכבשה לחטאת, ואיל
 לשלמים. הביא שלשתן ולא פרש - הראויה לחטאת תקרב
 חטאת, והראויה לשלמים - שלמים, והראויה לעולה -
 עולה. ומביא עם איל השלמים ששה עשרונות ושני שלישי
 עשרון סלת. אופה מהן עשרים חלה: עשר חלות מצות,
 ועשרה קיקי מצות. ומושח העשרים ברכיעית שמן.
 ושעור זה הלכה למשה מסיני. ומביא העשרים בכלי אחד.
 ב. ושוחט החטאת תחלה, ואחר כך העולה, ואחר כך
 השלמים, ואחר כך מגלח. ואם גלח אחר ששחט החטאת
 או העולה - יצא. ומבשל השלמים או שולקן. ולוקח מן
 הרטב של זבחי השלמים ונותן על השער, ואחר כך
 משליכו לאש תחת דוד השלמים. ואם השליכו תחת
 החטאת - יצא.
 ג. והיכן מגלח שער? בעזרת הנשים, בלשכת הנזירים
 שהיתה שם בקרן מזרחית דרומית, ושם מבשלין את
 שלמיהן ומשליכין שערן לאש. ואם גלח במדינה - יצא.

אביה. ודבר זה הלכה מפי הקבלה הוא. כיצד? מי שהיה
אביו נזיר, והפריש מעות לקנות בהן קרבנותיו, ומת והניח
המעות סתומין, ואמר אחרי מות אביו: הריני נזיר על מנת
שאביא קרבנותי ממעות שהפריש אבי לקרבנותיו - הרי זה
מביא מהן קרבנותיו. וכן אם היה הוא ואביו נזירים,
והפריש אביו מעות סתומין, ומת האב, ואמר הבן אחר
מות אביו: הריני מגלח על מעות אבי - הרי זה מביא
קרבנותיו מהן. אבל אם לא אמר - יפלו המעות לנדבה.
מת האב והניח בנים רבים - חולקים המעות הסתומים,
מפני שהיא ירשה להן, ויש לכל אחד מהן לגלח על חלקו,
והבכור נוטל בהן פי שנים.

טז. בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב, בין
שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם - הרי זה מגלח
ומביא קרבנותיו ממעות נזירות אביו.

יז. הפריש האב מעות להביא בהן קרבנות טמאה ומת -
אין הבן מביא בהן קרבנות טהרה. וכן אם הפרישן האב
לקרבן טהרה - אין הבן מגלח עליהן תגלחת טמאה.
שדכרים אלו הן ספק. ואם הביא זבחי - לא עליו לו.

יח. האומר: הרי עלי לגלח נזיר - חיב להביא קרבנות
תגלחת טהרה, ומקריבן על יד איזה נזיר שירצה. אומר עד:
הרי עלי חצי קרבנות נזיר, או אם אמר: הרי עלי לגלח חצי
נזיר - הרי זה מביא חצי הקרבנות לאיזה נזיר שירצה,
ואותו נזיר משלים קרבנותיו משלו. אבל אם אמר: הרי עלי
קרבנות חצי נזיר - הרי זה מביא קרבנות נזיר שלם; שאין
לנו חצי נזירות.

יט. האומר: הריני נזיר ועלי לגלח נזיר, ושמע חברי ואמר
'ואני' - הרי חברי נזיר, ואינו חיב לגלח נזיר אחר; שהרי
לא התפיש עצמו אלא בנזירות. ואם אמר: ואני ועלי לגלח
נזיר - הרי זה חיב. ואם היו פקחין - מביא כל אחד מהן
קרבנות על ידי חברו. ואם לא עשו כן - חיבים לגלח
נזירות אחרים.

כ. האומר: הרי עלי לגלח חצי נזיר, ושמע חברי ואמר: ואני
ועלי לגלח חצי נזיר - זה מביא חצי קרבנותיו של זה, וזה
מביא חצי קרבנותיו של זה, וכל אחד מהן משלים קרבנותיו,
אם היו פקחין. ואם לאו - זה מביא חצי קרבנות מאיזה נזיר
שירצה, וזה מביא חצי קרבנות מאיזה נזיר שירצה.

יום רביעי ח' אלול ה'תש"ע

פרק תשיעי

א. המפריש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירים¹, והקריב
מהן והותירו - יביאו במותרן קרבנות נזירים אחרים²;
שמות נזירים - לנזירים. הפריש מעות סתומין לנזירות³
והותירו⁴ - יפלו המותרות לנדבה⁵.

ובין שגלח במדינה ובין שגלח במקדש - תחת הדוד הוא
משליך שעריו. ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח,
שנאמר: פתח אהל מועד. לא שיגלח כנגד הפתח, שזה
בזיון מקדש הוא.

ד. ואחר כך נוטל הכהן את הדורע בשלה מן האיל, וסלת
מצה אחת מן הסל, ורקיק אחד, ונותנן על פפי הנזיר או
הנזירה ומניפן. ואחר כך התר הנזיר לשותות יין ולהטמא
למתים.

ה. נזיר ממרט אינו צריך להעביר תער. ואף על פי שאין
לו שער או שאין לו פפים - הרי זה מקריב קרבנותיו
וישתה ויטמא. ואם הביא קרבנותיו ולא גלח ראשו - אין
התגלחת מעכבת, אלא שותה ומטמא לערב. שמשניצק
עליו אחד מן הדמים התר, אף על פי שלא נתן על פפיו
ולא הניף; שכל דברים אלו - למצוה ולא לעכב.

ו. אף על פי שאין התגלחת מעכב עליו, מצוה לגלח אפלו
לאחר זמן מרבה. ונזיר שגלח בלא תער, או שגלח ושייר
שתי שערות - לא עשה כלום ולא קיים מצות גלוח. בין
נזיר טהור בין נזיר טמא.

ז. גלח והניח שתי שערות, וצמח ראשו בלו, וחזר וגלחו עם
אותן שתי השערות, או שגלח אחת ונשרה אחת - הרי זה קיים
מצות גלוח. נשרה אחת וגלח אחת - אין כאן מצות גלוח.

ח. גלח על השלמים ונמצא פסול - תגלחתו פסולה,
וזבחי לא עליו לו. גלח על החטאת ונמצא שלא נשחטה
לשם חטאת, ואחר כך הביא השלמים והעולה והקריבן
כמצותן - תגלחתו פסולה וזבחי לא עליו לו.

ט. גלח על העולה ועל השלמים ונשחטו שלא לשמן,
ואחר כך הביא קרבנות אחרות להקריבן לשמן - תגלחתו
פסולה וזבחי לא עליו לו.

י. גלח על שלשתן ונמצא אחד מהם כשר - תגלחתו
כשרה, וביא שאר הזבחים וקריבו בהלכתן.

יא. כל מקום שאמרנו תגלחתו פסולה - הרי הוא כמי
שנתגלח בתוך ימי נזירותו, שהוא סותר שלשים יום, כמו
שבארנו. ונמצא מונה שלשים יום אחר התגלחת הפסולה,
וביא קרבנותיו.

יב. שלמי נזיר ששחטן שלא כמצותן - כשרים, ואין עולים
לבעלים לשם חובה. ונאכלין ליום אחד, ואין טעונין לחם
ולא מתנות ולא זרוע.

יג. שלש בהמות אלו והלחם הבא עמהם - הכל מן החלוקין,
כשאר נדרי הקדש, כמו שיתבאר במקומו.

יד. האומר: הריני נזיר על מנת שאגלח ממעות מעשר שני
- הרי זה נזיר, ואינו מביא קרבנותיו מן המעשר, אלא מן
החלוקין.

טו. האיש שנדר בנזיר - יש לו להביא קרבנות אביו
לעצמו ומגלח עליהם; ואין האשה מגלחת על קרבנות

- 1 **ב.** המפריש מעות מפרשין⁶ לנזירותו והותירו - מותר
2 מעות העולה יבואו עולה, ומותר החטאת יוליכם לים
3 המלח⁷, ומותר דמי השלמים יבואו שלמים. ואין טענין
4 לחם⁸, ונאכלין ליום אחד⁹.
- 5 **ג.** המפריש מעות לנזירותו ומת: אם היו סתומין - יפלו
6 לנדבה¹⁰; היו מפרשין - דמי עולה [יבואו עולה], דמי
7 חטאת ילכו לים המלח¹¹, דמי שלמים יבואו שלמים.
8 ונאכלין ליום אחד, ואין טענין לחם¹².
- 9 **ד.** ביצד הם המעות הסתומין? כגון שהפריש מעות להביא
10 מהן קרבנותיו ולא אמר כלום. אבל אם אמר: אלו לחובתי
11 - הרי אלו במפרשין. ואין צריך לומר, אם אמר: אלו
12 לעולתי ולחטאתי ולשלמי - שהן במפרשין¹³.
- 13 **ה.** המפריש בהמה בעלת מום¹⁴ - הרי היא כמעות
14 סתומין¹⁵. וכן המפריש לשון של כסף ושל זהב או כלי¹⁶,
15 אף על פי שאמר: זה לחטאתי ולעולתי ולשלמי - הרי הוא
16 כמעות סתומין¹⁷.
- 17 **ו.** האומר: אלו לחטאתי והשאיר לנזירותי, ומת, או שהיתה
18 אשה¹⁸ והפך לה בעלה¹⁹ - דמי חטאת ילכו לים המלח,
19 והשאיר יבואו בחצין עולה ובחצין שלמים²⁰.
- 20 **ז.** אמר: אלו לעולתי והשאיר לנזירותי - דמי עולה יבואו
21 עולה, והשאיר יפלו לנדבה²¹.
- 22 **ח.** מי שדמה שהוא חייב בנזירות והפריש קרבנותיו, ואחר
23 כך שאל לחכם והורהו שאין זה נדר ואינו חייב בנזירות -
- 24 **מה יעשה בקרבנות שהפריש? יצאו וירעו בעדר²². שנה**
25 **הקדש טעות²³, שאינו הקדש, כמו שיתבאר במקומו²⁴.**
26 **ט.** האשה שנדרה בנזיר, והפרישה קרבנותיה, ואחר כך
27 הפך לה בעלה: אם שלו היתה הפהמה²⁵ - תצא ותרעה
28 בעדר, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו²⁶; ואם היו
29 הקרבנות משלה ואין לבעלה בהן כלום, כגון שנתנו לה
30 במתנה על מנת שלא יהיה לבעל בהן רשות²⁷ אלא מה
31 שתראה תעשה בהן - החטאת תמות²⁸, והעולה תקרב
32 עולה, והשלמים יקרבו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואין
33 טענין לחם.
- 34 **י.** הפרישה מעות סתומין לקרבנותיה - יפלו לנדבה. היו
35 מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, ודמי עולה יבואו
36 עולה, ודמי שלמים יבואו שלמים. ונאכלין ליום אחד,
37 ואין טענין לחם.
- 38 **יא.** האשה שנדרה בנזיר, ונטמאת²⁹ בתוך ימי נזירותה,
39 ואחר כך שמע בעלה והפך לה - הרי זו מביאה קרבן
40 טמאה³⁰.
- 41 **יב.** האיש שהדיר את בנו³¹ בנזיר והפריש עליו קרבנותיו,
42 ולא רצה בהן בנזירות זו ומחה הוא או קרוביו, או שגלח
43 הוא או שגלחהו קרוביו - החטאת תמות³², והעולה תקרב
44 עולה, והשלמים יקרבו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואין
45 טענין לחם. הפריש לו מעות סתומים - הרי אלו יפלו
46 לנדבה. היו מעות מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(=קופות) נדבה שבמקדש, להקריב מהן עולות נדבה לצבור, כשהמזבח עומד בטל. (6) שפירש: אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי. (7) שאין ספינה עוברת שם, ואין אנשים מצויים שם ליהנות מהן, כי דמי חטאת אלו אסורים בהנאה, כדין כל חטאת שנתכפרו בעליה, שהיא למיתה. (8) חלות נזיר. (9) לא כשלמי נדבה הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, אלא כחומר שלמי נזיר. (10) ואף על פי שדמי חטאת מעורבים בהן, יפלו לנדבה, כי כך נתקבלה ההלכה בנזיר. (11) כדין חטאת שמתו בעליה, שהיא למיתה. (12) ומפריש מהן דמי חטאת ומוליכם לים המלח, והיתר לעולה ולשלמים. (13) כאילו אמר: אלו לחטאתי, ואלו לעולתי, ואלו לשלמי. (14) שאינה ראוייה למזבח, אלא להימכר, ודמיה קדושים לקרבנות נזירותו. (15) ואם מת, יפלו לנדבה. (16) הואיל וראויים הם להימכר מיד, ללא כל שהייה, דינם כמעות. (17) ואין זה דומה ממש למעות, שאם אמר עליהן: "הרי אלו לעולתי ולחטאתי וכו'" שהן כמפורשין. כי המעות הן מחולקות, ויכול להפריש מהן דמי חטאת, ודמי עולה, הכול בפני עצמו. אבל לשון של כסף או כלי הם גוף אחד, ואפילו אמר עליו: הרי זה לחטאתי ולעולתי וכו' אין זה כמפורש. ולפי זה אם הפריש: שלוש בהמות בעלות מום. או שלוש לשונות של כסף או שלושה כלים ואמר: הרי אלו לחטאתי ולעולתי וכו' הרי הם כמעות מפורשות. (18) שנדרה בנזיר. (19) ודין מעותיה לאחר ההפכה, כדין מפרש מעות לנזירותו ומת. (20) שדינם כמפורשים. ולא נתקבלה הלכה בנזיר: "סתומים יפלו לנדבה" אלא כשדמי חטאת מעורבים בהם. (21) כל שדמי חטאת מעורבים בהם, הרי הם כסתומים. (22) הרי הם חולין גמורים. (23) שבתחילה בטעות הקדישן, שחשב שהוא חייב בנזירות. (24) ודין זה גרוע יותר מהקדש טעות, המתואר שם. שבזה אפילו בית שמאי (האומרים: הקדש טעות הקדש) יודו שהם חולין. והרי זה, כאדם שאינו מחוייב חטאת, וסבר שהוא חייב ואמר בהמה זו לחטאתי, שלא אמר כלום אפילו לבית שמאי. (25) שהקנה לה בהמתו לפני נזירותה, ואמר לה: אם תצטרכי לקרבנות קחי מבהמותי, כי אם נתן לה בהמתו אחר נזירותה, הרי קיים לה נדרה ושוב אינו יכול להפך. (26) ולא הקנה לה בעלה אלא דבר הצריך לה. (27) כי אם לא התנו כן, כל מה שקנתה (=זכתה) אשה, קנה בעלה. (28) ממתינים לה עד שתמות, שהרי זו כחטאת שמתו בעליה. ואפילו אם נאמר, בעל עוקר (בהפרתו) את נדר אשתו מעיקרו, אין אומרים, תצא בהמה זו לחולין - הואיל ואשה זו הייתה צריכה כפרה על שנדרה בנזיר וציערה עצמה מן היין, ועכשיו אינה צריכה עוד, בגלל הפרתו, הרי זו כחטאת שמתו בעליה. ולדעת הרא"ש שם, הרי זו כחטאת שכיפרו בעליה, שהיא למיתה. (29) למת. (30) שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו אלא מפירו מכאן ולהבא. ולפיכך, עליה להביא כל קרבנות טומאתה, חטאת ועולה ואשם. ולדעת רש"י שם, אינה מביאה אשם, שאין אשם בא אלא כשעומד להתחיל נזירות טהרה, וזו אינה מונה נזירות טהרה, שהרי בעלה הפך לה. אבל אם נטמאת ונשאלה לחכם והתיר לה, אינה מביאה קרבנות טומאה, שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ועושהו טעות, ואפילו הפרישה בהמתה תצא ותרעה בעדר. (31) קטן, שהגיע לעונת נדרים. (32) הרי זו כחטאת שמתו בעליה, שהיא למיתה.

- 1 דמי עולה יבואו עולה, דמי שלמים יבואו שלמים. ואין
2 טענין לחם, ונאכלין ליום אחד.
3 יג. האומר: הריני נזיר כשיהיה לי בן, והפריש קרבן³³,
4 והפילה אשתו³⁴ וחזרה וילדה³⁵ - הרי הקרבנות ספק³⁶,
5 ואסורין בגזזה ובעבודה³⁷.
6 יד. שני נזירים שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי הוא -
7 פיצד מביאין קרבנותיהן³⁸? מביאין קרבן טמאה³⁹ וקרבן
8 טהרה⁴⁰ במלאת ימי נזירותם⁴¹, ואומר אחד מהם: אם אני
9 הוא הטמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך, ואם אני
10 הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך⁴²;
11 וסופרים ימי נזירות אחרת גמורה מאחר קרבנות אלו⁴³,
12 וחזרין ומביאין⁴⁴ קרבן טהרה⁴⁵, ואומר אחד מהן: אם אני
13 הוא שהייתי טמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך
14 וזה קרבן טהרתי, אם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי
15 וקרבן טמאה שלך וזה קרבן טהרתך. נמצאו שלא הפסידו
16 בקרבנותיהן כלום⁴⁶.
17 טו. מת אחד מהן - הרי זה מביא חטאת העוף⁴⁷ ועולת
18 בהמה⁴⁸, ויאמר: אם טמא הייתי - החטאת מחובתי
- 19 והעולה נדבה⁴⁹, ואם טהור הייתי - העולה מחובתי⁵⁰
20 וחטאת העוף ספק; וסופר ימי נזירות אחרת, ומביא קרבן
21 טהרה⁵¹, ואומר: אם טמא הייתי - העולה הראשונה נדבה⁵²
22 וזו⁵³ חובה, ואם טהור הייתי - העולה הראשונה חובה וזו
23 נדבה וזה⁵⁴ שאר קרבני. ואין אחד משניהם מגלח תגלחת
24 טמאה⁵⁵, אלא אם כן היו קטנים או נשים⁵⁶; שאין אלו⁵⁷
25 מקיפין פאת ראשם מספק⁵⁸.
26 טז. וכיצד יולד להם ספק זה בטמאה? כגון שהיו שני
27 הנזירין עומדין ברשות היחיד, שספק טמאה שם טמאה⁵⁹,
28 והיה אחד מבחין רואה אותן, ואמר: ראיתי אחד מהם
29 שנטמא ואני יודע מי הוא. אבל אם היה עד זה עמקן
30 בחדר - הרי שניהן טהורין; כיון שהם שלשה - הרי הן
31 רבים, ורבים ברשות היחיד - ספקן טהור⁶⁰, כספק טמאה
32 ברשות הרבים שהיא טהור, כמו שיתבאר במקומו⁶¹.
33 יז. במה דברים אמורים⁶²? כששטקו הנזירים שניהם או
34 נסתפק להן הדבר⁶³; אבל אם אמר אחד מהן: אני לא
35 נטמאתי, אפלו שני עדים מעידים עליו שנטמא - אינו
36 מביא קרבן על פיהם. שזה שאמר: לא נטמאתי - כאומר:

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(33) כשאשתו מעוברת. (34) ואינו נזיר, כי שמא לא היה וולד של קיימא. (35) וולד של קיימא, והרי זה נזיר, שהרי נולד לו בן ואפילו בהריון אחר. (36) אם הם קדושים בהפרשתו זו. וטעם הספק הוא, והואיל והפרישם קודם שהפילה, מהסתם הייתה דעתו כשתלד בן זה שהיא מעוברת בו, והואיל והפילה, מהריון זה לא נתקיים תנאו, ואין קרבנו קדוש אפילו כשיוולד לו אחרי כן בן מעיבור אחר. אבל זה וודאי, אילו היה מפריש קרבנו לאחר שהפילה, הרי הוא קדוש, שכוונתו הייתה לבן שיוולד לו אחר כך. (37) כשאר הקדשים שאסור לגזום ולעבוד בהם, ככתוב בתורה. כי שמא כשהפרישם לפני ההפלה, הייתה דעתו אפילו לבן אחר שיוולד לו מהריון שני שלאחר ההפלה, והואיל וזו בעיניו שלא נפשטה שם, הרי הם אסורים בגיזה ועבודה, כדין כל ספק איסור תורה, שהוא להחמיר. (38) שהרי כל אחד ספק טמא ספק טהור הוא, ואם טמא הוא, אינו יכול להביא קרבנות טהרה, שאין חטאת בהמה באה נדבה, ואם טהור הוא, אינו יכול להביא קרבן אשם טמא, שאין אשם בא נדבה. (39) כל שלושת הקרבנות: חטאת ועולה ואשם. (40) חטאת עולה ושלמים. (41) כגון שקיבלו נזירותם ביחד, וזמן הבאת קרבנותיהם שווה הוא. (42) ועדיין אסורים הם לשתות יין, לפי שכל אחד מהם, שמא טמא הוא, וסתר את מניין נזירותו. ועליו להתחיל נזירות אחרת כדי לקיים את נדרו, ועם מלאת ימי נזירותו השנייה יתפר ביין ובגילוח. (43) לאחר שהביאו קרבנותיהם אלו. (44) עם מלאת ימי הנזירות השנייה. (45) כל שלוש הבהמות, שהן: כבשה לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים. (46) אלא חצי קרבן טומאה, ואילו היה לבדו ונולד לו ספק טומאה, היה צריך להביא קרבן טומאה לעצמו. (47) לספק טומאתו, וחטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת. אבל עולתו ואשמו אינם מעכבים. (48) לנזירותו, אם טהור הוא, כדי שיוכל לגלח עליה שערו, שאם לא יביא עולה לנזירותו לא יוכל לגלח לטומאתו, כי שמא טהור הוא ונזיר טהור אסור לו לגלח עד שיזרקו עליו אחד מן הדמים. ועדיין אסור לו לשתות יין, כי שמא טמא הוא וסתר נזירותו ועליו למנות נזירות שנייה בטהרה. (49) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה לטומאתו. (50) אבל איל לשלמים אינו מביא, כי שלמים כאלו הטעונים לחם וזרוע - אינם באים נדבה. (51) שלוש בהמות: חטאת, עולה ושלמים. (52) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (53) עולת בהמה. (54) החטאת והשלמים. (55) במלאת ימי נזירותם הראשונה. (56) שאינם מוזהרים על איסור הקפת הראש. (57) האנשים המבוגרים. (58) שתגלחת הטומאה היא קודם הקרבת הקרבנות וגילוח זה אינו מועיל לנזיר טהור, שדינו להתגלח אחרי הבאת קרבנותיו. נמצא אם נזיר טהור היה, עבר על: "לא תקיפו פאת ראשכם". ולדעת הרשב"ש שם, לפיכך לא יגלח תגלחת טומאה, כי לא יוכל לגלח שנית ביום הבאת קרבן טהרתו, כי שמא לא נטמא וכבר גילח גילוח טהרה, ואם כן יצא, שמי שנטמא וגילח, לא יגלח אחרי כן תגלחת טהרה, ולפיכך עדיף שלא יגלחו עכשיו תגלחת טומאה כי הגילוח אינו מעכב, ולבסוף כשיביאו קרבן טהרה יגלחו, ותגלחת זו תעלה גם לטומאתו וגם לטהרתו כאחד. (59) שהרי סוטה שנסתרה, אף על פי שהדבר ספק (אם נטמאה) הרי היא טמאה לבעל עד שתשתה. (60) שאין הסוטה נאסרת אלא במקום סתירה, שאין שם אלא היא ובעלה. (61) "שהרי הצבור עושים פסח בטומאה ... והרי, אם טומאה וודאית נדחית מפניהם, קל וחומר לספק טומאה". ולדעת הראב"ד אין ספק טומאה בשלושה אנשים - טהור, אלא אם כל השלושה עמדו בחצר במעמד אחד, שהספק נופל על כולם כאחד, אבל אם אין שלושם במעמד אחד, אלא האחד עמד מרחוק, ואינו זקוק להם, והספק נפל על השניים, שניהם טמאים. אפילו כשהשלישי עמד באותה חצר, הואיל ועמד מרחוק, ואינו בכלל הספק. (62) שהנזירים מביאים קרבן טומאה על פי דברי עד אחד. (63) שנאמר "או הודע אליו חטאתו - מכל מקום", שלשון "הודע", משמעה שנודע לו גם על ידי אחר, ואפילו על ידי עד אחד.

1 איני מביא בטמאה, שפכר נשאלתי⁶⁴ על נזירותי⁶⁵; ונמצא
2 שאינו מכחיש את העדים⁶⁶, ואדם נאמן על ידי עצמו⁶⁷.
3 אבל אם שתק או נסתפק לו - הרי זה מביא קרבן אפלו
4 על פי עד אחד, כמו שבארנו. וכן עד שאמר לאחד: בפני
5 נדרת בנזירות, אם הכחישו - אינו חייב כלום⁶⁸, ואם לא
6 הכחישו - נוהג נזירות על פיו. אפלו אמר לשנים: ראיתי
7 אחד מקם שגזר ואני יודע מי הוא - הואיל ואין מכחישין
8 אותו, נוהגין נזירות על פיו⁶⁹. נהג נזירות על פי עד אחד⁷⁰,
9 ושתה יין או נטמא⁷¹, והתירו בו [שנים⁷²] - לוקה, אף על
10 פי שעקר הנזירות בעד אחד⁷³.
11 יח. מת שהיה משקב⁷⁴ לרחב הדרך, אף על פי שאין שם
12 מקום לעבר אלא עליו⁷⁵ או נוגע בצדו, ואף על פי שהיה
13 טמאה ידועה⁷⁶, ועבר שם נזיר - הרי זה טהור, הואיל וספק
14 ברשות הרבים טהור⁷⁷.
15 יט. כמה דברים אמורים⁷⁸? במהלך בגליו⁷⁹; אבל אם
16 היה רוכב או טעון משא - הרי זה טמא. שהמהלך בגליו
17 - אפשר שלא יגע או שלא יאהיל או שלא יסיט⁸⁰; אבל
18 טעון או רוכב - אי אפשר שלא יגע ושללא יאהיל או שלא
19 יסיט⁸¹, שהרי המת לרחב הדרך⁸².

פרק עשירי

21 א. אין אדם מגלח תגלחת אחת ועולה לו לנזרו ולצרעתו.
22 ותגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצרע אינה דוחה את
23 הנזירות. לפיכך, מי שגזר שנה אחת, והיה בכל השנה
24 הזאת ספק מצרע וספק טמא מת, או שהיה בה ספק מצרע
25 ובסוף השנה נטמא בספק - הרי זה מונה שבועה ימים,
26 ומזה בשלישי ושביעי, ואינו מגלח בשביעי, ואינו יכול
27 לשתות בגין ולהטמא למת אלא לאחר ארבע שנים, ואוכל
28 בקדשים לאחר שתי שנים. מפני שהוא צריך לגלח ארבע
29 תגלחות: תגלחת טהרה, ותגלחת טמאה מספק, ושתי
30 תגלחות שמגלח המצרע, שהרי הוא ספק מצרע.
31 ב. תגלחת ראשונה מגלח אותה אחר שנה ראשונה, ומגלח
32 בה ראשו וזקנו וגבות עיניו, ומטהר בעץ ארז ואזוב

33 וצפרים, כשאר מצרעים. אם אינו טמא מת ולא מצרע -
34 הרי היא תגלחת טהרה של נזירותו; ואם הוא מצרע ודאי
35 בשנה ראשונה - הרי היא תגלחת ראשונה של מצרע.
36 ושוהה שנה אחת פמנן ימי הנזירות, ואחר כך מגלח
37 תגלחת שניה של מצרע. שאינו יכול לגלח אחר שבועה
38 כשאר מצרעין, שמא אינו מצרע, אלא טמא מת ודאי היה,
39 ושנה שניה זו הרי הוא בה נזיר שאסור לגלח. ומאחר
40 שגלח שתי תגלחות אלו - שלמה טהרה הצרעת ומת
41 לאכל בקדשים. ושוהה שנה שלישית, ואחר כך מגלח
42 תגלחת שלישית. שמא מצרע ודאי היה בשנה ראשונה ולא
43 היה טמא מת, ושנה ראשונה לא עלתה לו מפני שהיה ימי
44 חלוטו, ושנה שניה לא עלתה לו מפני שהיה ימי ספירו של
45 מצרע שבין תגלחת ראשונה ושניה, לפיכך צריך לשהות
46 שנה שלישית בנזירותו, ומגלח תגלחת שלישית לנזירותו,
47 והיא תגלחת טהרה. או שמא טמא מת ודאי היה ומצרע
48 ודאי, ואין תגלחת אחת עולה לנזירותו ולצרעתו, ונמצאת
49 תגלחת ראשונה ושניה תגלחת צרעת, ותגלחת שלישית
50 תגלחת טמאה, ואין אחת משלש שנים עולה, שהרי
51 השלישית תגלחת טמאה, לפיכך צריך לשהות שנה רביעית
52 בנזירות, ומגלח תגלחת רביעית. ושערו בכל תגלחת ספק
53 אסור בהנחה מספק, ששער נזיר שנצטרע מתר בהנחה.
54 ג. וכן אם נדר עשר שנים נזירות, והיה בהן ספק מצרע,
55 ונולד לו ספק טמאה בסופן - הרי זה אינו שותה בגין עד
56 ארבעים שנה, ומגלח ארבע תגלחות, אחת בסוף כל עשר
57 שנים. תגלחת ראשונה - לספק ימי צרעתו; שניה - לספק
58 ימי ספירו של מצרע; שלישית - לספק טמאתו; רביעית -
59 תגלחת טהרה.
60 ד. וכיצד מביא זה קרבנותיו? אם היה עשיר - כותב נכסיו
61 לאחרים; שמצרע עשיר שהביא קרבן עני - לא יצא. ואחר
62 כך מביא חטאת העוף ועולת בהמה בתגלחת ראשונה
63 ושניה ושלישית. וכל חטאת עוף מהן לא תאכל, מפני
64 שהיה ספק. ומביא בתגלחת רביעית קרבן נזיר טהור,
65 שהוא שלש בהמות, כמו שבארנו.

(64) לחכם. (65) והתיר לי את נדר נזירותי. (66) שהריהו כאומר: לא נטמאתי בעודי בנדר. (67) "דברברים שיש בהם כפרה, אינו נמנע להביא חטאת להתכפר נגד קונו". (68) שעד אחד נגד הכחשת הנידון, אינו כלום. (69) מספק. (70) שאמר לו: בפני נדרת בנזירות ולא הכחישו. (71) והוא הדין אם גילה. (72) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה, ובצדק. שאין צורך שיתרו בו שניים. אלא אפילו אחד מן השניים התרה בו הרי זו התראה. (73) והטעם, הואיל ונהג זהירות על פי עד זה, משמע שהורה לו או שנסתפק לו, והרי זה כאילו קיבל עליו נזירות מעצמו. (74) בגלוי, ולא טמון בקרקע. (75) נמצא שהוא מאהיל עליו וטמא. (76) לאדם אחד, ואפילו הוא בסוף העולם. (77) וגם כאן הוא ספק, כי שמא נטה הנזיר מן הדרך בעניין שלא נגע ולא האהיל. והשווה הלכות אבות הטומאה פרק י"ח, הלכה ב': "זה הכלל כל ספק ברשות הרבים טהור עד שיאמר נטמאתי בוודאי". ובכל זאת אינו טהור אלא הנזיר, שבנזיר הקילו, אבל לעניין אוכלי תרומה, הרי זה טמא, כמו שכתב רבינו: "הרי זה טמא לתרומה, שחזקתו שנגע ... שאין זה כשאר הספקות אלא חזקתו שנגע", כלומר, אין זה ספק השקול, אלא קרוב לוודאי שנגע, אלא שבנזיר הקילו אפילו בספק רחוק כזה. (78) שהוא טהור. (79) יכול להיות שנטה מן הדרך ולא נגע. (80) ייזי עצם מן המת וינדנדו, שהמת מטמא בהיסט. (81) שבוודאי בדרך המלך הלך ולא היטה לצדדים. (82) כל שתי הלכות אלו מקורן בנזיר סג: ואף על פי שבגמרא שם מחלקים בין טומאת התהום לטומאה ידועה, סובר רבינו שאין זה אלא כשנודע לו דבר הטומאה לאחר שנזרק עליו דם קרבנותיו, אבל לפני זריקת הדמים, אין חילוק בין טומאת התהום לטומאה ידועה. אלא הכל הולך לפי הכלל: ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ואין לנו אלא לקבוע מהות הספק. ולהראב"ד שיטה אחרת בזה, שהכל תלוי אם זו טומאה ידועה או טומאת התהום, שטומאת התהום הותרה בנזיר, וטומאה ידועה טמאה בנזיר, ואינו מחלק בין נודע לו קודם הזריקה או לאחריה.

יב. וכן אם היה טמא ומצרע בודאי - לאחר שייטרה
מצרעתו מגלח תגלחת צרעת הראשונה, ומזה בשלישי
ובשביעי, ומגלח ראשו וזקנו בשביעי, והיא תגלחת שניה
של צרעת, ומביא קרבנותיו בשמיני ואוכל בקדשים, וסופר
שבועה ומגלח תגלחת טמאה, ואחר כך סופר ימי נזירות
שלמה, ומביא קרבן טהרה ושותה ביינן.

יג. למה סופר שבועה? שאין שבועת ימי הטמאה עולין
בשבועת ימי ספירה שבין תגלחת ותגלחת של מצרע.

יד. האומר: הריני נזיר אם אעשה כן וכך או אם לא
אעשה וכיוצא בזה - הרי זה רשע. ונזירות כזו מנדרי
רשעים היא. אכל הנזיר לה' דרך קדשה - הרי זה נאף
ומשבח, ועל זה נאמר: גזר אלהיו על ראשו, קדש הוא לה'.
ושקלו הפתוב כנביא, (שנאמר): ואקים מפניכם לנביאים
ומבחוריקם לנזירים.

סליקו להו הלכות נזירות בסיעתא דשמיא

הלכות ערכין וחרמין

יש בכללן שבע מצות. חמש מצות עשה, ושתיים מצות
לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לדון בערכי אדם כאשר
מפרש בתורה, וזהו דין ערכי אדם. (ב) דין ערכי בהמה.
(ג) דין ערכי בתים. (ד) דין ערכי שדות. (ה) דין מחירים
(נכסי. ו) שלא ימכר חרם. (ז) שלא יגאל חרם.
ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. הערכים הם גדר מפלל גזרי הקדש, שנאמר: איש כי
יפלא גזר בערפך נפשת לה'. לפיכך חזבין עליהן משום לא
יחל דברו ולא תאחר לשלמו, ומשום ככל היצא מפיו
יעשה.

ב. מצות עשה לדון בדיני ערכין כאשר מפרש בתורה.
ואחד האומר 'ערכי עלי', או האומר 'ערך זה עלי', או 'ערך
פלוגי עלי' - נותן הערך לפי שני הגערים. והוא הדבר
הקצוב שבתורה, לא פחות ולא יתר.

ג. וכמה הוא הערך? אם היה הנערך בן שלשים יום או
פחות - אין לו ערך, והאומר עלי 'ערך זה עלי' - הרי זה
כאומר 'ערך פלי זה עלי', ואינו חזב כלום. היה מבן אחד
ושלשים יום עד בן חמש שנים גמורות - ערך הנזכר חמשה
שקלים, והנזקה שלשה שקלים. משנכנס בשנת שש יום
אחד עד שששים שנים - ערך הנזכר עשרים שקלים,
והנזקה עשרה שקלים. משנכנס בשנת אחת ועשרים יום
עד שששים שנים - ערך הנזכר חמשים שקלים,
והנזקה שלשים שקלים. ומשנכנס בשנת אחת וששים יום
עד יום מותו, אפלו חיה כמה שנים - ערך הנזכר חמשה
עשר שקלים, והנזקה עשרה שקלים.

ד. כל השנים האלו - מעת לעת מיום הולדה. וכל השקלים
- בשקל הקדש. והוא משקל שלש מאות ועשרים שעורה
מפסוף טהור. וכבר הוסיפו עליו ועשו אותו סלע, כמו
שבארנו בהלכות שקלים.

ה. שלש חטאות העוף שמביא בשלש התגלחות: חטאת
ראשונה - לספק טמאתו; שניה - לספק צרעתו, שאין
המצרע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה; וכן חטאת
שלישית - לספק טמאתו. שאין תגלחת אחת עולה לנזרו
ולצרעתו, ושטא מצרע ודאי וטמא מת ודאי היה,
שהתגלחת הראשונה והשניה לצרעתו כמו שבארנו,
ותגלחת שלישית תגלחת טמאה, ולפיכך צריך להביא קרבן
טמאה בשלישית.

ו. שלש עולות בהמה שמביא עמה, על הראשונה הוא
מתנה ואומר: אם טהור אני - זו מחובתי, ואם טמא אני -
הרי היא נדבה. וכן הוא אומר בשניה ובשלישית.

ז. ומביא קרבן טהרה בתגלחת רביעית, ומתנה ואומר: אם
טמא הייתי - ראשונה נדבה, וזו חובה; ואם מחלט הייתי
- ראשונה חובת מצרע, וזו חובת נזירות, ושתיים
האמצעיות נדבה; ואם טהור מטמאת מת הייתי ומצרע -
עולה הראשונה חובה וכן השניה, אחת לחובת מצרע
ואחת לחובת נזירות, ושלישית ורביעית נדבה, והשאר
קרבן טהרה; ואם טמא הייתי ומצרע - עולה ראשונה
חובת צרעת, ושניה ושלישית נדבה, וזה קרבן תגלחת
טהרה.

ח. אכל האשם והעולה אינן מעבדין לא בתגלחת טמאה
ולא בצרעת. נמצאת אומר: אם הוא מצרע ודאי ולא נטמא
במת - הרי טהר בצפרין, וחטאת העוף היא חטאתו, ולא
תאכל מפני שהיא ספק, ועולת בהמה שעמה - מקרבן
תגלחת טהרה, כדי שיגלח על הבהמה. ואם טמא מת הוא
- הרי עולת בהמה נדבה. ואם אינו מצרע וטמא מת הוא
- חטאת העוף קרבן נזיר שנטמא, ועולת בהמה נדבה, והרי
הביא קרבן טהרה באחרונה. ואם אינו טמא מת ולא מצרע
- עולת בהמה שהביא בתגלחת הראשונה היא מחובת
תגלחת, וחטאת העוף באה על ספק, והרי לא נאכלת.

ט. כמה דברים אמורים שהוא מגלח ארבע תגלחות?
כשהיה קטן או אשה; אכל האיש - אינו מגלח מספק לא
תגלחת טמאה ולא תגלחת צרעת, שטא טהור הוא ונמצא
מקיף פאת ראשו שלא במקום מצוה. לפיכך אינו מגלח
אלא תגלחת טהרה בלבד. שאין ארבע תגלחות אלו לעבב,
אלא למצוה.

י. נזיר שנצטרע ודאי ונטמא בספק - כיצד הוא עושה?
אחר שייטרה מצרעתו מזה בשלישי ובשביעי, ומגלח
תגלחת טמאה, ומתחיל למנות נזירותו פלה, שהרי נפלו
הימים הראשונים בספק טמאה שנטמא, ומביא קרבן טהרה
ושותה ביינן. ומאחר שמביא קרבן צרעת אוכל בקדשים.

יא. נטמא ודאי והיה מצרע בספק, וטהר מספק צרעתו -
מונה ימי נזירותו שלמה, ואחר כך מגלח תגלחת הנגע;
שאין תגלחת ספק נגעו דוחה נזירות. ואחר כך מונה שבועת
ימים שבין תגלחת מצרע הראשונה לתגלחת שניה, ומגלח
ומביא קרבנותיו ואוכל בקדשים. ומזה בשלישי ובשביעי.
ואחר כך מונה שבועה אחרים לטמאת מת, ומגלח תגלחת
טמאה, ואחר כך מונה נזירותו פלה.

טז. הערכין הקצובין לפי השנים - הן שני הנעדר, ולא
שני המעדר. כיצד? בן עשרים שאמר לבן ששים: ערכך
עלי - נותן ערך בן ששים; וכן ששים שאמר לבן עשרים:
ערכך עלי - נותן ערך בן עשרים. וכן כל פיוצא בזה.
יז. וצריך המעדר שיהא פיו ולבו שוין, כשאר הנדרים.
ונשאלין על הערכין ועל הדמים, בדרך שנשאלין על שאר
נדרים והקדשות.
יח. האומר: ערך אלו עלי - נותן ערך בלן, כל אחד ואחד
לפי שניו. ואם היה עני - נותן על ידי כלם ערך אחד עני.
ואם היה עשיר - נותן על ידי בלן ערך עשיר.
יט. האומר: ערכי עלי, וחזר ואמר: ערכי עלי, וכן אם אמר
אפלו כמה פעמים - חייב על כל אחת ואחת. אמר: שני
ערכי עלי - נותן שני ערכין. וכן אם אמר ארבעה, אפלו
אלף - נותן במנן שגנדר.
כ. אמר: הרי עלי ערך, ולא פרש ערך מי, אלא ערך סתם
- נותן פחות שבפרכין, שהוא שלשת שקלים.
כא. האומר פא: ערכי עלי, ומת קדם שיעמד בדין - אין
היורשין חייבין לתן; שנאמר: והעמידו לפני הכהן והעריף
אתו הכהן. עמד בדין ומת - יתנו היורשין.
כב. אבל האומר: דמי עלי, אף על פי שיעמד בדין ומת
קדם שיקצצו דמיו ויאמרו הדינין כמה ישוה - אין היורשין
חייבין לתן. ואם קצבו דמיו ואחר כך מת - יתנו היורשין.
כג. ומה בין ערכין לדמים? שערכין קצובין מן התורה,
והדמים אינן קצובין. וכן האומר: ערך פלוני עלי, ומת
העורף והנעדר אחר שיעמד הנעדר בדין - חייבין היורשין
לתן. מת הנעדר קדם שיעמד בדין, אף על פי שהמעדר קים
- הרי זה פטור; שאין ערך למת. והנעדר צריך עמידה בדין.
אמר: דמי פלוני עלי, ועמד בדין, ומת קדם שיקצצו דמיו
- הרי זה פטור; שאין דמים למתים.

יום חמישי ט' אלול ה'תש"ע

פרק שני

א. האומר: ערך ידי או ערך עיני או רגלי עלי, או שאמר:
ערך יד זה או עינו עלי - לא אמר כלום. ערך לבי או
כבדי עלי, או ערך לבו של פלוני או כבודו עלי - נותן ערך
כלו. וכן כל איבר שאם ינטל מן החי נמות, אם אמר ערכו
עלי - נותן ערך כלו.
ב. אמר: חצי ערכי עלי - נותן חצי ערכו. ערך חצי עלי
- נותן ערך כלו; שאי אפשר שינטל חצי ויחיה.⁵
ג. האומר: דמי ידי עלי, או דמי יד פלוני עלי - שמין אותו
כמה הוא שוה ביד וכמה הוא שוה בלא יד ונותן להקדש.⁶
כיצד? אם נמכר הוא כלו - [יחיה] שוה חמשים; ואם ימכר

1 ח. טמטום ואנדורגינוס - אין להם ערך; שלא קצבה תורה
2 ערך אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית. לפיכך, טמטום
3 ואנדורגינוס שאמר: ערכי עלי, או שהעריכו אחר - אינו
4 חייב כלום.
5 ו. העובד כוכבים ומזלות - נערך, אבל אינו מעריף. כיצד?
6 עובד כוכבים ומזלות שאמר: ערכי עלי, או ערך ישראל זה
7 עלי - לא אמר כלום; וישראל שאמר: ערך עובד כוכבים
8 ומזלות זה עלי, או ערך פלוני העובד כוכבים ומזלות עלי
9 - נותן לפי שני העובד כוכבים ומזלות הנערך. וכן המעריף
10 את החרש ואת השוטה - חייב, ונותן לפי שניו.
11 ז. העבד - נערך ועורף, כשאר ישראל. ואם יפדה ויחיה
12 לו - יתן ערך שגנדר.
13 ח. אחד המעריף את היפה הבריא, ואחד המעריף את
14 הפעור החולה. אפלו היה הנערך מכה שחין או סומא או
15 גדם ויש בו כל מום - נותן לפי שניו כמו שכתוב בתורה.
16 ט. הדמים אינן בפרכין. כיצד? האומר: דמי עלי, או דמי
17 זה עלי, או דמי פלוני עלי, אפלו היה אותו פלוני קטן בן
18 יומו או טמטום ואנדורגינוס או עובד כוכבים ומזלות -
19 נותן מה שהוא שוה, דינר או אלף, באלו הוא עבד הנמכר
20 בשוק.
21 י. והערכים בלן והדמים - הכל סתמן לבדק הבית. ויפלו
22 הכל ללשפה שהיתה במקדש מוכנת לקדשי ביד הבית.
23 יא. עובד כוכבים ומזלות שאמר: דמי עלי, או דמי פלוני
24 עלי - נותן כפי נדרו. ואינו נופל ללשפה, שאין מקבלין מן
25 העובדי כוכבים ומזלות נדבה או נדר לחזק את ביד הבית
26 או ביד ירושלים; שנאמר: לא לכם ולגו לכוניות בית וגומר;
27 ונאמר: ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים.
28 יב. ומה יעשה בהן? ביד העובד כוכבים ומזלות על דעת
29 מי נדר. אם נדר על דעת ישראל - יוציאוהו בית דין כמה
30 שיראה להם חוץ מבדק הבית וביד ירושלים; ואם אמר:
31 לשמים נדרתי - יגזזו.
32 יג. הגוסס - אין לו לא ערך ולא דמים. הואיל ורב הגוססין
33 למיתתו, הרי הוא כמת. וכן מי שנגמר דינו בבית דין של
34 ישראל להרגו על עברה שעבר, והעריכו אחר או שהעריף
35 עצמו, או שאמר 'דמי עלי', או שאמר אחר 'דמי זה עלי'
36 - אינו חייב כלום; שזה כמת הוא, והמת אין לו ערך ולא
37 דמים. ועל זה נאמר: כל חרם אשר יחרם מן האדם לא
38 יפדה. כלומר: אין לו פדיון, אלא הרי הוא כמת.
39 יד. זה היוצא להרג שהעריף אחרים או נדר דמיהם או
40 הדיק - חייב לשלם, וגובין הכל מנכסיו.
41 טו. כהנים ולוויים - מעריכין ונערכין כשאר ישראל. וקטן
42 שהגיע לעונת נדרים והעריף או נדר דמים - חייב לשלם;
43 שהרי נדריו קמים, כמו שבאנו בהלכות נדרים.

לפי ממונו, עד שיאמר: לא כף נתפונת²⁰. ואם מת - יתנו
היורשים פחות שבלשונות²¹.
ט. האומר: הרי עלי מטבע כסף - לא יפחת מדינר כסף²².
מטבע נחשת - לא יפחת ממנה כסף²³. הרי עלי ברזל -
לא יפחת מאמה על אמה לכלה עורב²⁴ שהיה למעלה בגג
ההיכל²⁵, כמו שיתבאר במקומו²⁶.
י. האומר: הרי עלי כסף או זהב, ולא הנפיר מטבע - יביא
לשון²⁷ של כסף או של זהב. יהיה משקלה עד שיאמר: לא
לכף נתפונתי. וכן אם פרש המשקל ושכח כמה פרש - יביא
עד שיאמר: לא לכף נתפונתי²⁸.
יא. אחד האומר: דמי עלי או דמי פלוני עלי, או האומר:
הרי עלי מנה או חמשים או כסף או זהב - הכל הן
הנקראים חבבי דמים. והדמים והערכין - לכדק הבית, כמו
שבארנו.
יב. שתי לשכות²⁹ היו במקדש: אחת - לשפת חשאים,
ואחת - לשפת הפלים. לשפת חשאים - יראי חטא נותנין
לתוכן בחשאי³⁰, ועניים בני טובים³¹ מתפרנסים ממנה
בחשאי³². לשפת הפלים - כל מי שהתנדב כלי זרקו
לתוכה, ואחת לשלשים יום הגזברין פותחין אותה. כל כלי
שנמצא בו צרף לכדק הבית - מניחין אותו, והשאר נמכרין
ודמיהן נופלין ללשפת כדק הבית.
יג. העצרכו לקדשי מזבח³³ ולא הספיקה להן תרומת
הלשכה³⁴ - מוציאין את הראוי להן מקדשי כדק הבית; אבל
אם העצרכו לכדק הבית ולא מצאו בלשפת כדק הבית דבר
המספיק להן - אין מוציאין הראוי להן מקדשי המזבח³⁵.

חזן מידו, שתשאר ידו זו לבעלי ולא יהיה ללוקח בה
כלום⁷ - שנה ארבעים. נמצא זה יתחייב לשלם להקדש
עשרה⁸. וכן כל פיוצא בזה.
ד. האומר: דמי ראשי או כבדי עלי, או דמי ראשו של
פלוני או לבו או כבדו עלי - נותן דמי פלו. וכן האומר:
דמי חציי עלי - נותן דמי פלו. אבל האומר: חצי דמי עלי
- נותן חצי דמיו.
ה. האומר: משקלי עלי, או משקל פלוני עלי - נותן
משקלו. אם כסף - כסף, אם זהב - זהב, כמו שפרש. אמר:
משקל ידי או רגלי עלי - רואין כמה היא ראויה לשקל
ונותן ממון שפרש⁹. עד היכן היא היד לענן זה? עד
האציל¹⁰. והרגל? עד הארכבה¹¹. לפי שבגדרים הולכין
אחר לשון בני אדם¹².
ו. האומר: קומתי עלי כסף או זהב - נותן שרכיט¹³ שאינו
נכסף¹⁴ מלא קומתו ממין שפרש. אמר: מלא קומתי עלי -
נותן אפלו שרכיט שנכסף¹⁵ ממין שפרש.
ז. האומר: משקלי עלי, ולא פרש מאי זה מין, אם היה
עשיר ביותר ונתפונ¹⁶ למתנה מרבה - נותן משקלו זהב.
והוא הדין באומר: משקל ידי או רגלי או קומתי, ולא פרש
מאי זה מין - נותן זהב. ואם אינו מפרג בעשירות - נותן
משקלו או משקל ידו מדברים שדרךן להשקל באותו
מקום, אפלו פרות¹⁷. וכן נותן שרכיט מלא קומתו אפלו
של עץ¹⁸. הכל לפי ממונו ודעתו¹⁹.
ח. האומר: עמדי עלי, ושיבתי עלי, או מקום ושיבתי עלי,
או רחבי עלי, עבוי עלי, הקפי עלי - כל אלו ספק, ומביא

(7) שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני אלא לרבו ראשון. (8) אבל אין שמין אותו "אומד של נזקין", לומר כמה הוא יפה כשנקטעה
ידו, וכמה היה שווה בשתי ידיו שלמות, שמי שנקטעה ידו אין שמין אותו אלא בזול, לפי שרואים אותו מזולזל, וזה שאמר:
דמי ידי עלי, הרי לא נקטעה ידו, לפיכך, אין שמין אותו אלא כאמור לעיל. (9) ואין אומרים ימלא כלי מים ויכניס ידו בנחת
ואחרי כן ישקול את המים שיצאו מהכלי, כי אין לדמות משקל מים כמשקל בשר ועצמות וגידים. (10) מרפק. (11) הברך, פרק
הרגל שבין השוק והירך. (12) אבל בעניינים אחרים אין יד נקראת אלא עד הפרק, שהוא מקום חיבור כף היד והזרוע. (13) מקל.
(14) מעצמו, שהוא עבה, כקומתו, שהיא ניצבת מעצמה ואינה נכפפת. (15) הואיל והוסיף תיבת: מלוא, לא נתכוון זה אלא להודיע,
שאינ דעתו אלא למידת גובה קומתו ולא לעובי. שעלינו לדייק בכל לשון יתירה ולפרשה כראוי. (16) בכל הדפוסים שלפנינו
כתוב: "ונתכוון", לפיכך סובר ה"כסף משנה" לפרש כוונת רבינו לומר, שלא הממון עצמו קובע [=אם הוא אדם חשוב ועשיר או
להיפך] אלא אופיו ונדבת ליבו. שאם הוא קמצן, אפילו הוא עשיר לא נתכוון למתנה מרובה, ודינו כדין עני, אלא עלינו לאמוד
את דעתו, שאם הוא נדיב, וודאי נתכוון למתנה מרובה. וזה שדקדק רבינו "ונתכוון למתנה מרובה" שיוודעים אנו כי לכך נתכוון.
(17) ואפילו בצלים. (18) נלמד מדין משקלי עלי. (19) רוחב לבו ונדיבותו. (20) שיהיה כל כך רב עד שידע בוודאי שלא לכך
נתכוון. (21) כי ביחס אל הנודר עצמו יש כאן שאלת איסור, שלא יעבור על "לא יחל דברו" וכבר אמרנו "סתם נדרים להחמיר".
אבל לגבי היורשים אין שאלת איסור, שהרי הם לא נדרו, אלא שאלת ממון בלבד, וספק ממון להקל. (22) ודווקא כשהזכיר
מטבע. (23) יביא נחושת בשווי מעה כסף. (24) טס של ברזל חד כמין סייף, גבהו אמה היה מתוח על גבי מעקה ההיכל סביב
כדי שלא ינוחו עליו העופות ויטנפוהו. "כלה עורב" - שמכלה העורבים משם. (25) שבמקדש. (26) ולא ביאר רבינו דין האומר:
הרי עלי מטבע זהב, בעוד שהמשנה במנחות אומרת: "לא יפחות מדינר זהב"? ואולי סמך רבינו על מה שכותב בהלכות מלווה
ולווה פרק כד הלכה יז: "כתב בו (בשטר) מטבע זהב אין פחות מדינר זהב" ואם בשטר שיד בעל השטר על התחתונה הדין כן,
בהקדש שיפה כוחו לא כל שכן. (27) רצועה ארוכה בדמות לשון. (28) יביא כל כך עד שיוודע בעצמו שלעולם לא לכך נתכוון.
(29) חדרים. (30) בסתר, "קול דממה דקה" מתרגם יונתן: קל דמשבחין בחשאי. (31) נכבדים ומיוחסים. (32) "שמונה מעלות
יש בצדקה זו למעלה מזו ... הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת
חשאים שהייתה במקדש". (33) להקריב קרבנות על המזבח. (34) כסף השקלים שבלשכה, הנועד מתחילה לקניית קרבנות.
(35) מתרומת הלשכה המיועדת לקדשי מזבח. והראב"ד חולק, ולדעתו שלוש לשכות היו שם, אחת לשכת בדק הבית, ששם היו
נותנים הכסף לצרכי בדק הבית, ומכסף זה אסור היה לקחת לקדשי מזבח, כמו ששינונו: "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית

פרק שלישי

א. המעריך את הפחות מכן עשרים, ולא עמד בדין עד
שהיה יתר על עשרים - אינו נותן אלא ערך פחות מכן
עשרים; שאין הערך אלא בזמן הערך, לא בזמן ההעמדה
בדין.
ב. כל הערכין הקצובין בתורה הן שנותן המעריך אם היה
עשיר; אבל אם היה עני ואין ידו משגת - נותן כל הנמצא
בידו, אפלו סלע אחד, ונפטר; שנאמר: ואם קח הוא
מערכך, על פי אשר תשיג יד הנדר.
ג. ומגין שהוא נותן אפלו סלע אחד אם אין לו אלא סלע
אחד? שנאמר: וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. הא למדת,
שאין בערכין פחות מסלע, ולא יותר על חמשים.
ד. הרי שלא נמצא בידו אפלו סלע - אין לוקחין ממנו
פחות מסלע, אלא ישאר הכל עליו חוב, ואם מצאה ידו
והעשיר - יתן ערך שלם הקצוב בתורה.
ה. עשיר שהעריך והעני, או שהעריך כשהוא עני והעשיר
- הרי זה חייב בערך עשיר. אבל אם העריך כשהוא עני
והעשיר וחרו והעני - נותן ערך עני.
ו. עשיר שאמר: ערכי עלי, או ערך פלוני, ושמע העני
ואמר: מה שאמר זה עלי - הרי העני חייב בערך עשיר,
שהוא ערך שלם. אבל עני שהעריך את העשיר ואמר: ערך
זה עלי - אינו חייב אלא בערך עני, שהוא כפי אשר תשיג
ידו.
ז. מה בין החיב בערך עני להחייב בערך עשיר, שהוא
הערך הקצוב בלו? שהחייב בערך עני שלקחו ממנו כל מה
שידו משגת, אפלו סלע אחד, ואחר כך העשיר - אינו חייב
לשלם; ואם היה חייב בערך עשיר - ישאר שאר הערך עליו
עד שיעשיר וישלים הערך שעליו.
ח. המפרש את הערך ואמר: ערכי עלי חמשים סלעים, או
ערך פלוני עלי שלשים סלעים - אינו נדון בהשג יד, אלא
לוקחין כל הנמצא בידו, והשאר עליו חוב עד שיעשיר
ויתן.
ט. וכן האומר: דמי עלי, או דמי פלוני עלי - אינו נדון
בהשג יד. שחייב דמים הרי פרשו נדרן, והרי הן כמי
שאמר: מנה עלי הקדש, שהוא חייב לתן מנה גמור.
י. האומר 'הרי עלי ערך' סתם, ולא פרש - אינו כמפרש
שלשת שקלים, אלא נדון בהשג יד כשאר המעריכין.
יא. האומר: ערכי עלי וחרו ואמר: ערכי עלי, והיו בידו
עשר סלעים, ונתן תשע לשניה וסלע לראשונה - יצא ידו
שתיקה. שהערכין לאו בחובות הן. שאף על פי שכל מה

שבידו משעבד לראשונה, הקדש מאחר שגבה - גבה. אבל
אם נתן תשע לראשונה ואחת לשניה - ידי שניה יצא, שהרי
כשנתן הסלע לא נשאר בידו כלום והרי אין ידו משגת;
ידי ראשונה לא יצא, שהרי כל מה שהיה בידו משעבד
לראשונה, וכשנתן התשע נשאר לו סלע, והרי לא נתן כל
מה שידו משגת. לפיכך ישאר עליו שאר ערך ראשון עד
שיעשיר וישלים.
יב. האומר: שני ערכי עלי, ולא היה בידו אלא פחות מכדי
שני ערכין - הרי הנדר ספק אם נתפס לשניה ונותן חצי
מה שיש לו לערך אחד וחצי לערך השני ונפטר; או יתן
ערך אחד מהן שלם, או כל הנמצא בידו באחד מהן, וישאר
הערך האחר עליו חוב עד שימתן אותו בפעירות או בפעירות
כפי השג ידו.
יג. המפריש ערכו או דמי ונגנבו או אבדו, אף על פי
שלא אמר 'עלי' - חייב באחריותו עד שיגיעו ליד הגזבר;
שנאמר: ונתן את הערך ביום ההוא קדש לה' - הרי הן
חלין אף על פי שהפרישן עד שיגיעו לידי הגזבר.
יד. חייב ערכין ודמים - ממשפחין אותן, ולוקחין מהן בעל
כרחן מה שנגדו. ואין חייבין להחזיר להם המשכון ביום
או בלילה. ומוכרין כל הנמצא להם מן הקרקע ומן
המשולטלין, מקסות וכלי תשמיש הבית וצבדים ובהמה,
ונפרעין מן הכל. ואין מוכרין לא פסות אשתו ולא פסות
בניו, ולא בגדים שצבען לשמן, ולא סנדלים חדשים
שלקחן לשמן. וכן המקדיש כל נכסיו - לא הקדיש את
אלו.
טו. ונותנין לו מכל נכסיו, לזה שיש עליו ערכין או דמים
או שהקדיש מנה לבדק הבית ואין לו - נותנין לו תפלין
של ראש ושל יד, וסנדליו, וכסא לישב עליו, ומטה ומצע
הראויין לו לישן עליהם. ואם היה עני - נותנין לו מטה
ומפץ לישן עליו. ונותנין לו מזון שלשים יום, וכסות שנים
עשר חדש. לו לבדו, אבל לא לאשתו ובניו, אף על פי
שהוא חייב במזונותיהם ובכסותם. ואין נותנין לו אלא פסות
הראויה לו.
טז. היו עליו כלי משי ובגדים מזבחיין - מעבירין אותן
מעליו, ונותנין לו פסות הראויה לאיש כמותו. לחל, אבל
לא לשבתות וימים טובים.
יז. ואם היה אמן - נותנין לו שני כלי אפנות מכל מין
ומין. כיצד? אם היה חרש - נותנין לו שני מעצדים ושתי
מגרות. היו לו פלים מרבין ממין אחד ומועטין ממין שני
- אין מוכרין מן המרבה ולוקחין לו מן המועט, אלא נותנין
לו שני פלים מן המרבין וכל שיש לו מן המועט.

1 וְעֶשְׂרֵה פִּנְדְּיוֹנוֹת, לְפִי שֶׁהֵן מוֹסִיפִין חֶמֶשׁ. וְכֵן כָּל חֶמֶשׁ
2 הָאֶמֶר בַּתּוֹרָה, צָרִיךְ שִׁיחָא הֶקְרֵן עִם הַתּוֹסֶפֶת חֶמֶשׁ,
3 נִמְצָא שֶׁהוֹסִיף רַבִּיעַ הֶקְרֵן. וְכֵן אִם פָּדְתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל מִקְדִּישׁ
4 אוֹ אֶחָד מִיֹּרְשָׁיו - הָרִי אֵלָיו מוֹסִיפִין חֶמֶשׁ.
5 ו. נִשְׁאָר לִיּוֹבֵל אַרְבַּע שָׁנִים - נוֹתֵן הַפִּדְיָה אַרְבַּע סָלְעִים
6 וְאַרְבַּעַת פִּנְדְּיוֹנוֹת לְכָל חֶמֶר. וְאִם הִבְעֵלִים פָּדוּ אוֹתָהּ -
7 נוֹתֵן חֶמֶשׁ. וְכֵן לְפִי חֲשָׁבוֹן זֶה סָלַע וּפִנְדְּיוֹן לְכָל שָׁנָה.
8 וְאֵינִי נוֹתֵן שָׁנָה בְּשָׁנָה, אֲלֵא נוֹתֵן הַכֹּל כְּאֶחָד.
9 ז. נִשְׁאָר בֵּינוֹ וּבֵין הַיּוֹבֵל שָׁנָה - אֵינִי יוֹכֵל לָתֵן סָלַע
10 וּפִנְדְּיוֹן לְפִדְיוֹתָהּ; שְׁנָאֲמַר: וְחָשַׁב לוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי הַשָּׁנִים
11 הַנוֹתְרוֹת - אֵינָה נִפְדִּית בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף אֲלֵא קֹדֶם לִיּוֹבֵל בְּשָׁתִי
12 שָׁנִים אוֹ יוֹתֵר.
13 ח. נִשְׁאָר בֵּינוֹ וּבֵין הַיּוֹבֵל שָׁנָה וְחֲדָשִׁים, אִם רָצָה הַגִּזְבֹּר
14 לַחֲשֹׁב הַחֲדָשִׁים שָׁנָה וְיָתֵן שָׁנִים שְׁקָלִים וּשְׁנִים פִּנְדְּיוֹנִים
15 לְכָל זֶרַע חֶמֶר - הָרִי זֶה מִתֵּר. לְפִי שֶׁאֵין מְחַשְׁבִּין חֲדָשִׁים
16 לְהַקְדֵּשׁ; שְׁנָאֲמַר: עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנוֹתְרוֹת - שָׁנִים אֵתָּה
17 מְחַשֵּׁב לְהַקְדֵּשׁ, וְאִי אֵתָּה מְחַשֵּׁב חֲדָשִׁים.
18 ט. לְפִיכָף אֵין רָאוּי לְאָדָם לְהַקְדִּישׁ שְׁדֵהוּ לְפָנֵי הַיּוֹבֵל
19 בְּפָחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים. וְאִם הַקְדִּישָׁה - הָרִי זֶה מִקְדָּשָׁתָהּ. וְאֵינָה
20 נִפְדִּית בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף; אֲלֵא אִם רָצָה הַפִּדְיָה לָתֵן חֶמֶשׁ
21 שְׁקָל לְכָל חֶמֶר - פִּדְיָה אוֹתָהּ. וְאִם לֹא פִדְיָה - הָרִי זֶה
22 יוֹצֵאָהּ לְכַתְּנִים בִּיּוֹבֵל, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר.
23 י. הַקְדִּישׁ שְׁדֵהוּ בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל עֲצָמָה - אֵינָה מִקְדָּשָׁתָהּ. וְכֵן
24 וְלֹא שֶׁהַקְדִּישׁוֹ בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל עֲצָמָה - הָרִי זֶה מִקְדָּשָׁתָהּ.
25 יא. כֶּסֶם שְׁגוֹאֲלִין לְעוֹלָם, כֶּף מִקְדִּישִׁין לְעוֹלָם.
26 יב. הַמִּקְדִּישׁ אֵת שְׁדֵהוּ אַחֵר הַיּוֹבֵל - אֵינָה נִפְדִּית בְּגִרְעוֹן
27 כֶּסֶף עַד שִׁיגְמַר שָׁנָה אַחֵר הַיּוֹבֵל, לְפִי שֶׁאֵין מְחַשְׁבִּין
28 חֲדָשִׁים לְהַקְדֵּשׁ. לְפִיכָף, אִם רָצָה הַפִּדְיָה לָתֵן חֶמֶשׁ שְׁקָל
29 לְכָל זֶרַע חֶמֶר - הָרִי זֶה פִדְיָה אֲפִלּוּ בִּיּוֹם שֶׁאַחֵר הַיּוֹבֵל,
30 וְאֵינִי גוֹרֵעַ כְּלוּם.
31 יג. כְּשֶׁמוֹדְדִין - אֵין מוֹדְדִין אֲלֵא מְקוֹמוֹת הָרְאוּיִין לְזִרְיעָה.
32 הֵיוּ שֵׁם סָלְעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טֶפָחִים, אוֹ נִקְעִים מְלֵאִים
33 מִיָּם עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה טֶפָחִים - אֵין נִמְדְּדִין עֲמָה; פָּחוֹת מִכָּאֵן
34 - נִמְדְּדִין עֲמָה.
35 יד. הֵיוּ כֶּה מְקוֹמוֹת גְּבוּהוֹת עֲשָׂרָה אוֹ יוֹתֵר וְאֵין בִּהְיוֹת מִיָּם
36 - נִמְדְּדִין בְּפָנֵי עֲצָמָה, וּמְחַשְׁבִּין לָהֶם מִה שֶׁרָאוּי לָהֶם.
37 טו. הֵיחָה מְלֵאָה אֵילָנוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ - הָרִי
38 הַקְדִּישׁ גַּם הָאֵילָנוֹת; שְׁכָל הַמִּקְדִּישׁ - בְּעֵין יָפָה הוּא
39 מִקְדִּישׁ. וּמְחַשְׁבִּין אֵת הָאֵילָנוֹת בְּשִׁנְיָהֶן, וְהַקְרָקַע מוֹדְדִין
40 אוֹתָהּ וְיִהְיֶה עֶרְכָּה סָלַע וּפִנְדְּיוֹן לְכָל שָׁנָה וּלְכָל זֶרַע חֶמֶר,
41 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
42 טז. הַמִּקְדִּישׁ אֵת הַשְּׂדֵה שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְזִרְיעָה, וְהִיא
43 הַנִּקְרָאֶת טְרָשִׁין - פּוֹדִין אוֹתָהּ בְּשִׁנְיָהּ. וְכֵן הַמִּקְדִּישׁ אֵת
44 הָאֵילָנוֹת בְּלִבָּד - פּוֹדִין אוֹתָן בְּשִׁנְיָהֶן.
45 יז. הֵיוּ הָאֵילָנוֹת שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת לְתוֹךְ בֵּית סָאָה, וְלֹא פָּרַשׁ
46 שֶׁהָאֵילָנוֹת בְּלִבָּד הוּא שֶׁהַקְדִּישׁ - הָרִי זֶה הַקְדִּישׁ אֵת
47 הַקְרָקַע וְאֵת הָאֵילָנוֹת שֶׁבִּינְיָהֶן. אֲבָל אִם הֵיוּ הָאֵילָנוֹת

1 יח. הֵיחָה חֶמֶר אוֹ אֶבֶר - אֵין נוֹתֵנִין לוֹ בְּהִמָּתוֹ, אֵף עַל פִּי
2 שֶׁאֵין לוֹ מְזוֹנוֹת אֲלֵא מִמֶּנָּה. הֵיחָה סֶפֶן - אֵין נוֹתֵנִין לוֹ
3 סְפִינָתוֹ, אֲלֵא יִמְכֹּר הַכֹּל.
4 יט. הֵיוּ בְּנִכְסִים בְּהִמָּה וְעֶבְדִּים וּמִרְגְּלִיּוֹת, וְאֶמְרוּ הַתַּגְרִים:
5 אִם יִלְקַח לְעֶבֶד זֶה כְּסוֹת בְּשָׁלְשִׁים, מְשַׁבַּח הוּא מֵאָה; וּפְרָה
6 זֹאת, אִם יִמְתִּינוּ בָּהּ לֹאטֶלֶס, מְשַׁבַּחַת עֲשָׂרָה; וּמִרְגְּלִית זֹה,
7 אִם מְצִלִין אוֹתָהּ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, תִּשְׁוֶה מִמּוֹן רַב, וְכָאֵן אֵינָה
8 שְׂוֶה אֲלֵא מֵעֵט - אֵין שׂוֹמְעִין לָהּ. אֲלֵא בִּיצֵד עוֹשִׂין?
9 מוֹכְרִין הַכֹּל בְּמִקְוָמוֹ וּבִשְׁעֵתוֹ כְּמָה שֶׁהוּא. שְׁנָאֲמַר: וְנָתַן
10 אֵת הָעֶרְכָּף בִּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַה' - לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר שֶׁל
11 הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵין מִפְּרָכְסִין אוֹתוֹ וְאֵין מִמְתִּינִין בּוֹ לְשׁוֹק וְלֹא
12 מוֹלִיכִין אוֹתוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. אֵין לְהַקְדֵּשׁ אֲלֵא מְקוֹמוֹ
13 וּשְׁעֵתוֹ.
14 כ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּמִשְׁלֵטִין וְעֶבְדִּים; אֲבָל
15 הַקְרָקַעוֹת - מְכִרְזִין עֲלֵיהֶם שְׁשִׁים יוֹם רְצוּפִים בְּבִקְרָה
16 וּבְעֶרֶב וְאַחֵר כֶּף מוֹכְרִין אוֹתָם.

פֶּרֶק רְבִיעִי

17 א. שְׂדֵה שִׁירָשָׁה אָדָם מִמּוֹרִישָׁיו - הִיא הַנִּקְרָאֶת שְׂדֵה
18 אֲחִיזָה. וְשְׂדֵה שְׁלִקְחָה אוֹ זָכָה בָּהּ - הִיא הַנִּקְרָאֶת שְׂדֵה
19 מִקְנָה. וְהַמִּקְדִּישׁ שְׂדֵה אֲחִיזָתוֹ - מוֹדְדִין אוֹתָהּ, וְעֶרְכָּה הוּא
20 הָעֶרֶךְ הַקָּצוּב בַּתּוֹרָה.
21 ב. וְכְמָה הוּא? כָּל מָקוֹם שֶׁרָאוּי לְזַרַע בּוֹ חֶמֶר שְׁעוּרִים,
22 וְיִזְרְעוּ בִּיד וְלֹא יִקְרַב זִרְיעָתוֹ וְלֹא יִרְחַק אוֹתָהּ - עֶרְכּוֹ
23 חֶמֶשִׁים שְׁקָלִים לְכָל שְׁנֵי יוֹבֵל. וְאֵין שָׁנַת יוֹבֵל מִן הַמִּנְיָן.
24 וְאֶחָד הַמִּקְדִּישׁ שְׂדֵה טוֹבָה שֶׁאֵין בָּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹתָהּ,
25 אוֹ שְׂדֵה רָעָה שֶׁאֵין כְּמוֹתָהּ לָרַע - כְּזֶה מְעִרְכִין אוֹתָהּ.
26 ג. כֶּכֶר בְּאֲרָנוּ בַּהֲלֹכוֹת שְׁקָלִים, שֶׁהַשְּׁקָל הָאֶמֶר בַּתּוֹרָה
27 הוּא הַנִּקְרָא סָלַע בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים. וְהַגְרָה הָאֶמֶר בַּתּוֹרָה -
28 הִיא הַמְעָה בְּדִבְרֵי חֲכָמִים. וְהוֹסִיפוּ עַל הַשְּׁקָל וְעָשׂוּ אוֹתוֹ
29 סָלַע. וְהַסָּלַע אַרְבַּעַת דִּינָרִין. וְהַדִּינָר שֵׁשׁ מַעֲוִין. וְהַמְעָה שְׁנֵי
30 פִּנְדְּיוֹנִין. נִמְצָא לְכָל שָׁנָה סָלַע וּפִנְדְּיוֹן. שֶׁאֵף עַל פִּי
31 שֶׁהַסָּלַע שְׁמוֹנֶה וְאַרְבַּעִים פִּנְדְּיוֹנִין, כְּשִׁיתָן פִּנְדְּיוֹנוֹת לְקַח
32 סָלַע מִן הַשְּׁלַחֲנֵי - נוֹתֵן תִּשְׁעָה וְאַרְבַּעִים.
33 ד. הַחֶמֶר הוּא הַכֹּר, וְהוּא שְׁנֵי לִתְכִין. וְהַלֵּתָף חֶמֶשׁ עֲשָׂרָה
34 סָאִין. נִמְצָא הַחֶמֶר שְׁלֹשִׁים סָאָה, שֶׁהֵן עֲשָׂר אֵיפֹת. כָּל
35 שְׁלֹשׁ סָאִין - אֵיפָה. וּכְכֹר בְּאֲרָנוּ בַּהֲלֹכוֹת שִׁבְתָּ, שֶׁהַמָּקוֹם
36 שִׁישׁ בְּשִׁבּוּרֵי חֶמֶשִׁים אֲמָה עַל חֶמֶשִׁים אֲמָה הוּא בֵּית סָאָה,
37 וְהוּא מוֹרַע סָאָה. נִמְצָאֶת לְמַד, שֶׁהַמָּקוֹם שִׁישׁ בְּשִׁבּוּרֵי
38 חֶמֶשֶׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף אֲמָה, שֶׁהוּא בְּרַבּוּעַ מֵאֲתִים אַרְבַּע
39 וְשִׁבְעִים אֲמֹת עַל מֵאֲתִים אַרְבַּע וְשִׁבְעִים אֲמֹת בְּקִרְיָב,
40 הוּא בֵּית כּוֹר, וְהוּא זֶרַע חֶמֶר שְׁעוּרִים.
41 ה. בִּיצֵד דִּרְךְ הַחֲשָׁבוֹן בְּעֶרְכֵי שְׁדוֹת? הָרִי שֶׁהַקְדִּישׁ שְׂדֵה
42 אֲחִיזָתוֹ, וְנִשְׁאָר לִיּוֹבֵל שְׁמוֹנֶה שָׁנִים, חוּץ מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל
43 שֶׁאֵינָה בְּחֲשָׁבוֹן כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, כָּל הַרְצָה לְפִדְיוֹתָהּ מִיד
44 הַקֹּדֶשׁ - נוֹתֵן לְכָל זֶרַע חֶמֶר שְׁעוּרִים שְׁמוֹנֶה סָלְעִים וּשְׁמוֹנֶה
45 פִּנְדְּיוֹנוֹת. וְאִם רָצוּ הִבְעֵלִים לְפִדְיוֹתָהּ - נוֹתֵנִין עֲשָׂר סָלְעִים

1 - אינן יוצאין לכהנים; שגאמר: והיה השדה בצאתו ביכל, 40
 2 ואין אלו שדה. אבל המקדיש את הטרישים, והגיע יובל 41
 3 ולא פדו אותן הפעלים - הרי אלו יוצאין לכהנים; שגאמר: 42
 4 והיה השדה, וזו נקראת שדה.
 5 כו. כיצד דין מקדיש שדה מקנתו? שמיין אותה בדימה, 44
 6 ורואין כמה היא שנה עד היובל, ופודה אותה כל מי 45
 7 שירצה. ואם פדה אותה המקדיש - אינו מוסיף חמש. 46
 8 ופדיונה לבדק הבית, כשאר ערכין ודמים. וכשיגיע היובל 47
 9 - תחזור לפעלים הראשונים שמכרוה. בין שנפדית מיד 48
 10 הגזבר והרי היא יוצאה מיד אחר, בין שלא נפדית והרי 49
 11 היא יוצאה מיד ההקדש - הרי זו חוזרת למוכר, ואינה 50
 12 יוצאה לכהנים; שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. 51
 13 כז. כל שדה ששמיין אותה להקדש למכר אותה בדימה, 52
 14 מכריזין עליה ששים יום רצופין בבקר בשעת הכנסת 53
 15 פועלים ובערב בשעת הוצאת פועלים. ומסימין מצריקה 54
 16 ואומרים: כך היא יפה ובכך היא שומה, כל הרוצה לקח - 55
 17 יבוא ויקח.
 18 כח. הלוקח שדה מאביו או משאר המורישין אותו 57
 19 והקדישה, בין שהקדישה אחר מות אביו או מורישו ובין 58
 20 שהקדישה בחי אביו או שאר מורישיו ואחר כך מת אביו 59
 21 - הרי זו כשדה אחרת; שגאמר: ואם את שדה מקנתו אשר 60
 22 לא משדה אחרתו - שדה שאינה ראויה להיות שדה אחרת, 61
 23 יצאת זו שראויה לו לירשה.

יום שישי י' אלול ה'תש"ע

פרק חמישי

1 א. המקדיש שדה אחרתו - מצוה עליו לפדותה הוא, 64
 2 שהאדון קודם. ואם לא רצה - אין כופין אותו. כמה 65
 3 דברים אמורים? בזמן שמצות יובל נהגת, שאם יגיע יובל 66
 4 ולא יגאלנה - תצא לכהנים, כמו שבאנונו; אבל בזמן 67
 5 שבטלו היובלות, שהרי אינה יוצאת לכהנים, אלא סופה 68
 6 להפדות לעולם - כופין את האדון לפתח בה תחלה. והיא 69
 7 נפדית בשניה, כשאר ההקדשות. אם נמצא מי שמוסיף 70
 8 עליו וגואל אותה - יגאל; ואם לאו - אומרים לו: הגיעתך, 71
 9 ויתן מה שאמר. ואינו פותח בפחות מארבע פרוטות, כדי 72
 10 שיהא החמש שמוסיף פרוטה.
 11 ב. רצה האדון למכר שדות אחרות משדותיו או ללוות¹⁰ 75
 12 כדי לפדות שדה זו שהקדיש - הרשות בידו. בין בזמן 76

1 נטועים כל שלשה אילנות ביתר מבית סאה או בפחות, או 1
 2 שהקדישן זה אחר זה - הרי זה לא הקדיש את הקרקע ולא 3
 3 את האילנות שביניהם.
 4 יח. הקדיש האילנות ואחר כך הקדיש את הקרקע - פודה 4
 5 את האילנות בשניה, ואת הקרקע על פי מדתה.
 6 יט. המקדיש שדה אחרתו והגיע היובל ולא נפדית, אלא 6
 7 הרי היא תחת יד הקדש - הפהנים נותנין את דימה ותהיה 7
 8 אחרת להם; שאין הקדש יוצא בלא פדיון. ואומין הדמים 8
 9 יפלו להקדש בדיק הבית.
 10 כ. גאלה המקדיש קדם שיגיע היובל - הרי זו חוזרת 10
 11 לבעליה, והערך שנתן יפל לבדק הבית, כמו שבאנונו. וכן 11
 12 אם גאלה בנו של מקדיש - הרי זו חוזרת לאביו ביובל. 12
 13 אבל אם גאלה אותה בתו או שאר קרוביו או נכרי מיד 13
 14 ההקדש: אם חזר המקדיש וגאלה מידן - חוזרת לו לעולם; 14
 15 ואם לא גאלה מידן, אלא הגיע היובל והיא תחת יד הבת 15
 16 או שאר קרובים או נכרי - הרי זו יוצאה להקדש, ואינה 16
 17 חוזרת לפעלים לעולם, אלא תהיה אחרת לכהנים; שגאמר: 17
 18 והיה השדה בצאתו ביכל לפנה וגומר. ואין הפהנים צריכין 18
 19 לתן דמים, שכבר נפדית מיד ההקדש ולקח ערבה מאחר, 19
 20 אלא תחזור לכהנים כאלו הם בעליה.
 21 כא. כמה דברים אמורים? בישראל; אבל אם היה 21
 22 המקדיש כהן או לוי - הרי זה גואל לעולם. ואפלו עבר 22
 23 עליה היובל ולא נפדית מן ההקדש - פודה אותה אחר 23
 24 היובל; שגאמר: גאלת עולם תהיה ללוים.
 25 כב. האשה שהקדישה שדה אחרתה, וגאלה בעלה מיד 25
 26 ההקדש, והגיע היובל והיא תחת יד הבעל - הרי הדבר 26
 27 ספק אם תחזור לאשה או תצא לכהנים. לפיכך, קדמה 27
 28 האשה והחזיקה בה אחר היובל - אין הפהנים יכולין 28
 29 להוציא מידה. וכן אם קדמו הפהנים והחזיקו בה - אינה 29
 30 יכולה להוציא מידם.
 31 כג. המקדיש שדהו ופדה אותה כהן מיד ההקדש, והגיע 31
 32 היובל והיא תחת יד הפהן - לא יאמר: הואיל והרי היא 32
 33 יוצאה לכהנים, הרי היא תחת ידי ונכיתי בה; אלא יוצאה 33
 34 לכל אחיו הפהנים.
 35 כד. כשתצא השדה לכהנים ביובל - תנתן לכהנים 35
 36 שבמשמר שפגע בו היובל. ואם היה ראש השנה של יובל 36
 37 בשבת, שהרי משמר יוצא ומשמר נכנס - תנתן למשמר 37
 38 היצא.
 39 כה. המקדיש את האילנות, והגיע היובל ולא פדו אותם

(1) שירשה ממורישיו. (2) שנאמר במתפס בהמה טמאה "ואם לא יגאל ונמכר בערכך" מכאן שמצוות גאולה באדון תחילה והוא הדין למקדיש שדה אחרתו. (3) שאין כופים אותו. (4) נמצא שאין צורך לכפותו, שהרי כפי ועומד הוא, שאם לא יגאלנה תצא לכהנים. וגם ההקדש לא יפסיד בזה, שהרי הכהנים נותנים את דימה. (5) "משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה (בסוף ימי הבית הראשון) בטלו היובלות, שנאמר "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה" - "בזמן שכל יושביה עליה". (6) מפני החומש, שהבעלים מוסיפים ואפילו בזמן שאין היובל נוהג. וגם הואיל והיא חביבה עליו, יוסיף בפדיונה. (7) ולא בשכר קצוב חמישים שקלים לבית כור. (8) הרי היא שלך. (9) שכבר נתבאר שהחומש הוא רביע הקרן, ואין פודים בדבר שאין בחומשו פרוטה. וכדאי להעיר, שכל הלכה זו אינה נוהגת אלא בזמן הבית, אבל המקדיש שדה אחרתו בזמן הזה שאין בית המקדש, מותר לו לפדותה אפילו בפרוטה אחת ומשליכה לים המלח. (10) כסף.

1 'אתו' - אותו³⁰ אתה עושה נדבה לבדק הבית, ואין אתה
2 עושה תמימים נדבה לבדק הבית. ולא הבא מקלל עשה -
3 פעשה הוא³¹.
4 ז. המקדיש את בהמתו סתם, או שהקדיש את נכסיו סתם³²
5 - רואין כל בהמה תמימה הראויה להקריב על גבי המזבח,
6 זכרים ומקדשים לצרכי עולות³³ ונקריבו אותן עולות,
7 והנקבות³⁴ מקדשים לצרכי שלמים³⁵ ונקריבו אותן שלמים,
8 והקדשים יפלו לבדק הבית³⁶; שסתם הקדשות - לבדק
9 הבית. ועל זה נאמר: ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן
10 לה, כל אשר יתן ממנו לה יהיה קדש. כלומר: כל הראוי
11 לקרבן על גבי המזבח יקריב³⁷.
12 ח. הקדיש נכסיו סתם, והיו בהן יינות ושקנים וסלתות³⁸
13 ועופות הראויין לקרב על גבי המזבח³⁹ - ומקדשו לצרכי
14 אותו המין ונקריבו אותן, והקדשים ילקח בהן זכרים ונקריבו
15 עולות.
16 ט. ומפני מה יקריבו דמי אלו עולות⁴⁰, ודמי הבהמה
17 התמימה יפלו לבדק הבית? לפי שהבהמה הקדושה
18 למזבח, אם נפל בה מום - יש לה פדיון, כמו שיתבאר⁴¹;
19 והסלת והיין והשמן והעופות שנפסלו⁴² - אין להן פדיון.
20 שנאמר: והקדמית את הבהמה⁴³ וגומר; כל שישנו בכלל
21 העמדה והערכה - יש לה פדיון, וכל שאינו בכלל העמדה
22 והערכה - אין לה פדיון⁴⁴.

1 שהיוכל נוהג בין בזמן שאין היוכל נוהג. והוא קודם לכל
2 אדם. וכן אם רצה לגאל חציה - גואל¹¹. מה שאין בן
3 במוכר להדיוט. זה חמור בהדיוט מבהקדש.
4 ג. המקדיש את ביתו או את בהמה טמאה שלו או שאר
5 מטלטלי¹² - הרי אלו נערכין בשווייהן, בין טוב ובין רע¹³.
6 ואם פדה אותן המקדיש או אשתו או יורשו - מוסיף
7 חמש¹⁴. וכופין את הבעלים לפתח ראשו¹⁵. והקדשים לבדק
8 הבית¹⁶. בין שהיה הבית מבתי ערי חומה¹⁷ בין שהיה
9 מבתי החצרים¹⁸ - הרי זה נגאל לעולם¹⁹.
10 ד. גאלו אחר מיד ההקדש: אם היה בית ערי חומה, וקם ביד
11 הגואל שנים עשר חדש - נחלס²⁰; ואם היה בית החצרים,
12 והגיע היוכל והוא ביד הגואל - חוזר לבעליו ביובל²¹.
13 ה. המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית²², אף על
14 פי שעבר על עשה - מה שעשה עשוי, והלה קדשה עליה.
15 ונפדית כשהיא תמימה²³. ומעריך אותה הכהן בדימה,
16 והקדשים יפלו לבדק הבית. ואין הפודה אותה פודה אלא
17 על מנת להקריבה למזבח למה שהיא ראויה²⁴; שפל דבר
18 הראוי למזבח - אינו יוצא מידי מזבח לעולם²⁵.
19 ו. ומניין שאסור להקדיש תמימין לבדק הבית? שנאמר:
20 ושור ושה שרוע וקלוט²⁶ נדבה תעשה אותו. מפי השמועה²⁷
21 למדו: נדבה לבדק הבית²⁸. וכן הדברים מראין שאינה אלא
22 קדשת דמים, שאין מקריבין בעל מום למזבח²⁹. שנאמר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

11 וכשתשיג ידו יגאל את כולה. 12 הקדשם - אינו מפרש בתורה. אבל בירושלמי אמרו: "ואיש כי יקדיש את ביתו" - במה
אנו קיימים? אם בבית דירה - כבר כתוב: ואם המקדיש יגאל את ביתו, אלא במקדיש נכסיו, מכאן - שסתם הקדשות לבדק הבית.
13 לפי טיבם או רעתם, ולא לפי שכר קצוב, שאינו מבחין בין טוב לרע, כי לא נאמרו ערכים קבועים בתורה אלא בערכי אדם
ובשדה אחוזה. 14 "ואם גאול יגאלנה - לרבות את האשה ואת היורש". והטעם, שהבעלים מוסיפים חומש, כי נוח להם לשלם
יותר, כדי שישאר חפצו אצלו, על פי הכלל "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו". 15 להציע מחירו קודם לאחרים,
בגלל החומש. 16 בדק הבית - תיקון בית המקדש ושיכולולו. 17 ערים המוקפות חומה. 18 עיירות פתוחות מאין חומה.
19 אפילו עבר היוכל ולא גאלו עדיין יכול לגאלו מן ההקדש, בניגוד למוכר בית לחבירו. 20 נשאר לו לצמיתות, ואפילו ביובל
אינו יוצא. אבל נשאר ביד הקדש גואלו לעולם, שאין להקדש דורות, שאין אילו היה נשאר ברשות ההקדש עד היוכל לא היה חוזר לבעליו עד שיפדהו,
ונגמר. 21 כדן המוכר בית כזה לחבירו הדיוט. אבל אילו היה נשאר ברשות ההקדש עד היוכל לא היה חוזר לבעליו עד שיפדהו,
שאין הקדש יוצא בלא פדיון. 22 שאמר בפירוש שהוא מקדישה לטובת בדק הבית. 23 בניגוד למקדיש בהמה תמימה למזבח,
שאינה נפדית אלא כשתומם. שבקדושת בדק הבית, שאינה קדושת הגוף אלא קדושת דמים, אין לחלק בפדינה בין תמימה לבעלת
מום. 24 אם הוא זכר לעולה ולאשם ואם היא נקבה לחטאת ולשלמים. 25 "המתפס תמימים לבדק הבית כשהם נפדים אינם
נפדים אלא למזבח" ומכאן, שנפדים אפילו כשהם תמימים, שהרי בעלי מומין אינם ראויים למזבח. 26 אלו הם בעלי מומים:
שרוע - אבר אחד גדול מחבירו, קלוט - שפרסותיו קלוטות (אינן סדוקות) כשל חמור. 27 מתורה שבעל פה, שנתפרשה למשה
מסיני. 28 לדמי קדשי בדק הבית. 29 שנאמר "ואשה לא תתנו מהם (מבעלי מומים) על המזבח לה". 30 אותו בעל מום.
31 ואף על פי שרבי יהודה אומר שם: שעובר בלא תעשה, שנאמר: "אל משה לאמר" "לא - אמור" בדברים, כלומר, אמור
לישראל, שיש כאן איסור לאו, אולם ב"תורת כוהנים" לפסוק זה, אמרו בפירוש: "וחכמים אומרים אינו בלא תעשה" ופסק רבינו
כחכמים (תורה תמימה). וכבר קדמו ה"משנה למלך" בזה. 32 ולא פירש אם לקדשי מזבח או לקדשי בדק הבית הקדיש.
33 ליחיד הרוצה להביא קרבן עולה. 34 שאינן ראויות לעולה, שהיא מן הזכרים. 35 הבאים גם מן הזכרים וגם מן הנקבות.
36 וכרבי אליעזר, האומר סתם הקדש לבדק הבית, אפילו בדבר הראוי למזבח. 37 כמשמעות הכתוב: "יהיה קדש". דרשה זו
לא נמצאת בשום מקום, אולם הנצי"ב בפירושו לתורה "העמק דבר" לפסוק זה מוכיח, שכן הוא פשוטו של מקרא, שהרי כל
הפרשה מדברת בקדשי בדק הבית, ומדוע כתוב בפסוק שאחרי זה: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" והלא דין תמורה אינו נוהג אלא
בקדשי מזבח? אלא על כורחך כוונת הכתוב, שאפילו הקדיש לבדק הבית, הואיל והם תמימים, אינם יוצאים מידי מזבח לעולם.
וראה בתוספות לזבחים נט. דיבור המתחיל עד שלא נבנה, שכל הדין הזה אינו אלא מדרבנן. 38 והם דברים הראויים למזבח,
למנחות ונסכים. 39 תורים ובני יונה. 40 ואינם נופלים לבדק הבית. 41 ודברים שיש להם פדיון חלה קדושתם על פדיונם
ונעשית בהם מצוותם. 42 שנטמאו, והעופות - נחסר מהם אבר, או שנולדה בהם אחת מן הטרפות, אבל המומים אינם פוסלים
בהם. 43 "לא נאמר פדיון אלא בבהמה". 44 "כל שישנו בהעמדה - נערך, ואלו (הסולת והיין והשמן) אינם בכלל העמדה

1. הקדיש נכסיו סתם, והיתה בהן הקטרת שנותנין
 2. לאמנין⁴⁵ בשכרן⁴⁶ עד שיחזור⁴⁷ ויקחו אותה⁴⁸, כמו
 3. שבארנו בשקלים⁴⁹ - הרי⁵⁰ תנתן לאמנין בשכרן, כמו
 4. שעושין במותר הקטרת⁵¹. וכן עושין אם יש בנכסיו אחד
 5. מסמנין⁵² הקטרת.
 6. יא. המקדיש בהמה תמימה למזבח, ונפל בה מום
 7. ונפסלה⁵³ - הרי זו נערכת⁵⁴ ונפדית⁵⁵. ועל זה נאמר: ואם
 8. פל בהמה טמאה⁵⁶ אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה,
 9. והעמיד את הבהמה וגומר. ויביא בקדמיה קרבן אחר
 10. כמותה.
 11. יב. כל המקדיש בהמה בחייה, בין טהורה בין טמאה, בין
 12. קדשי (בדק) הבית⁵⁷ בין קדשי מזבח שנפל בהן מום, או
 13. תמימה הראויה לקרב⁵⁸ כמו שיתבאר - הרי זו צריכה
14. העמדה בבית דין, שנאמר: והעמיד את הבהמה. לפיכך,
 15. אם מתה⁵⁹ הבהמה קדם שתערך ותפדה⁶⁰ - אין פדין
 16. אותה אחר שמתה⁶¹, אלא תקרב⁶². אבל אם הקדיש
 17. שחוטא או נבלה לבדק הבית⁶³ - הרי זו תפדה פשאר
 18. מטלטלין⁶⁴.
 19. יג. שחט בה שנים⁶⁵ או רב שנים⁶⁶ ועדין היא מפרקסת⁶⁷
 20. - הרי היא כחיה לכל דבריה⁶⁸ ונערכת. והרי היא בכלל
 21. והעמיד והעריך עד שתמות.
 22. יד. המקדיש בהמה תמימה לדמיה - הרי זו נתקדש גופה.
 23. כיצד? האומר: דמי בהמה זו הקדש למזבח⁶⁹ - היא עצמה
 24. תקרב⁷⁰. הקדיש אחד מאברהם לדמיו, ואמר: דמי רגלה של
 25. פרה זו הקדש למזבח - הרי זו ספק אם פשטה קדשה
 26. בכלה או לא פשטה⁷¹. ולפיכך תקרב⁷² ולא תפדה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לפיכך אינם נפדים לעולם. ומתוך שאין להם פדיון, אין הקדושה חלה על דמיהם, ואפילו יפלו לבדק הבית לא נעשית בהם מצוותם ולפיכך יביא בדמיהם עולות, ובירושלמי אמרו: "נאמר "לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה" - הכול קרב עולה (כל מה שנודרים מדברים הנקרים לה' אפילו יניות ושמינים יהיו לעולה), יכול אפילו עופות? (יקריב בדמיהם, או אם הקדיש עוף יקריבו עולה) תלמוד לומר בבקר בכשבים וגו' אינו מקריב אלא בהמה בלבד, ועיקר הטעם, מפני שאין אלו בני פדיון, אין קדושתם חלה על צרכי בדק הבית. (45) העוסקים בפיתום (מזיגה הסממנים) הקטורת. (46) שכר עבודתם. (47) הגזברים. (48) מכסף התרומה החדשה שבלשכה. (49) שכן היו עושים הגזברים במותר הקטורת, שנשארה בכל שנה, כדי להקטירה לשנה הבאה. שאין לך שנה, שאין בה מותר, שהקטורת הייתה נעשית שס"ח מנים. שס"ה - כנגד ימי החמה, מנה ליום, ושלושה מנים יתירים שמהם כהן גדול מכניס מלוא חפניו ביום הכיפורים ולא היו נכנסים כולם בחפניו ונשאר המותר, ועוד, בכל שנה פשוטה היה מותר, שאין מספר ימיה אלא שני^ד, ואותו מותר לא היה ראוי לשנה הבאה מניסן ואילך, שהרי צריך לחדש ולהביא קרבן וקטורת מתרומה חדשה, היו מפרשים מן הלשכה שקלים לצורך שכר האומנים, והרי הם חולין. ואחרי שזכו הגזברים בשקלים לצורך האומנים, היו מחללים הקטורת על אותם השקלים, והיו נותנים הקטורת לאומנים בשכרם, נמצאת הקטורת חולין בידם, ואחרי כן היו חוזרים וקונים אותה מהאומנים בכסף התרומה החדשה. (50) הקטורת, שהייתה בידי אומן הקטורת, שהקדיש נכסיו, ונמצאת בנכסיו קטורת שקיבל בשכרו. (51) בכל מותר הקטורת שבכל שנה. שאי אפשר למכרה ליחיד ולהביא בדמיה עולות, או שיפלו לבדק הבית, כי אין היחיד מתנדב קטורת, נמצא, מוכרים אותה לציבור לצרכי קטורת ונותנים אתה לאומנים בשכרם וחוזרים וקונים אותה מהתרומה החדשה להקטירה לשנה הבאה. (52) שאינו מקטורת מפותמת שבמקדש, אלא סממן פטרי חילוני משלו, נותנים אותו לאומני הקטורת בשכרם וחוזרים ולוקחים אותו מידם מכסף התרומה החדשה ומשתמשים בו לפיתום הקטורת. (53) להקריבה, שאין בעל מום קרב על המזבח. (54) על ידי כהן. (55) מוכרים אותה ויוצאת לחולין. (56) שאין הכתוב מדבר בבהמה טמאה ממש, שהרי אמורה היא במקום אחר: "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערךך" על כורחך בבהמה טהורה שהוממה ונפסלה הכתוב מדבר, וקוראה הכתוב: טמאה. ומכאן, הלשון: "ירעו עד שיתאבדו" המצוי בתלמוד במקום: עד שיוממו. (57) לאחר שהקדישה למזבח. (58) והקדישה לדמיה. (59) ואינה ראוייה עוד להעמדה. (60) ואפילו הועמדה והוערכה, אלא שלא הספיקו לפדותה עד שמתה. (61) ואפילו נשחטה. (62) "והעמיד - והעריך - את שיש לו עמדה יש לו ערכה ואת שאין לו עמדה אין לו ערכה". (63) שדמיהם יפלו לבדק הבית. (64) שחלה עליהם קדושת בדק הבית ונפדים ללא עמדה. והראב"ד מעיר שאפילו אם הקדישם למזבח (=לדמיהם) ואפילו הקדישם כשהם חיים, כל שקדם מומם להקדישם - ייפדו ללא עמדה, שכלל הוא "בעלי מומים מעיקרם" (=מתחילתם) לא היו בכלל העמדה והערכה" שהרי זה כמקדיש עצים ואבנים, שאינם ראויים למזבח ונפדים ללא עמדה. ומרן הכסף משנה מיישב דברי רבינו, שנקט בלשוננו: "לבדק הבית", שכן זהו המנהג, להקדיש מינים אלו רק לבדק הבית, ואין דרך העולם להקדיש שחוטא או נבילה למזבח. אבל ודאי יודה רבינו שאם הקדישם למזבח ייפדו, שכן כתב: "ואם מתה קודם שתפדה נפדית אחר שתמות, שהרי לא חלה קדושה גמורה על גופה (של בעלת מום מתחילתה - שהוקדשה למזבח), אלא על דמיה, מפני שהייתה בעלת מום קבוע" הרי כל שקדם מומה להקדישה שלא הייתה ראוייה כלל למזבח, כשתמות, נפדית היא ללא העמדה. אמנם כשתפדה בחייה תצטרך העמדה והערכה. (65) שני סימני השחיטה הווט והגרירת. (66) שהשחיטה כשרה גם בחיתוך רוב הסימנים. (67) מפרפרת בידיה וברגליה. (68) "בהמה או חיה טמאה שנשחטה אינה מטמאה משום נבילה כל זמן שהיא מפרקסת עד שיתיו את ראשה". וראוי להעיר, שדעת התוספות בבבא קמא עו. דיבור המתחיל שחיטה, שכל שנשחטה כהלכתה על ידי ישראל, אינה נערכת ואינה נפדית, והרי היא כמתה ממש, ולא אמרו: "מפרקסת כחיה" אלא בשחיטת בהמה טמאה, או בטהורה שנשחטה על ידי גוי, שאינה שחיטה כשרה המתרת לאכילה, ולפיכך כל שלא מתה הרי היא כחיה. (69) שאמכרנה ואביא בדמיה עולה. (70) מתוך שירדה עליה קדושת דמים, ירדה עליה גם קדושת הגוף, והואיל והיא עצמה ראוייה להיקרב אינה יוצאה מידי מזבח. אבל אם הייתה בעלת מום, תימכר ויביא בדמיה עולה. (71) ספק אם אומרים: מתוך שנתקדשה מקצתה, פשטה קדושה בכולה, ומתוך שנתקדשה קדושת דמים, נתקדשה גם קדושת הגוף, או שמא "מתוך" (=מיגו) אחד - מועיל, שני "מתוך" לא מועילים, שהרי אתה צריך לומר: מתוך שחלה קדושה על הרגל פשטה קדושה בכולה, ומתוך שקדשה לדמיה, קדשה גם קדושת הגוף. (72) היא עצמה, שמא פשטה קדושה בכולה, ואינה יוצאה לחולין על ידי פדיון,

יִדְ, הוֹאִיל וּלְמִזְבֵּחַ נִדְרָה⁹⁴. וְכִּף הַמִּקְדָּשׁ שָׁדָה אֶחָדָה²¹
לְמִזְבֵּחַ⁹⁵ - הָרִי זֶה נִפְדֵּית, וְהַדְּמִים יָבִיאוּ בָּהֶן עֹלוֹת לְמִזְבֵּחַ.²²
וְיֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם פּוֹדִין אוֹתָהּ בְּעֶרְףָּהּ הַקָּצוּב בָּהּ⁹⁶ אוֹ²³
פּוֹדִין אוֹתָהּ בְּשׁוֹנָהּ, הוֹאִיל וּלְמִזְבֵּחַ הַקָּדִישׁ⁹⁷. וְדָנִין בְּכָל²⁴
אֵלּוּ וְכִיצַד בָּהֶן לְהַחֲמִיר⁹⁸.²⁵

פֶּרֶק שְׁשִׁי

א. אֶחָד הָאוֹמֵר: הָרִי זֶה הֶקְדֵּשׁ לְבִדָּק הַבֵּית, אוֹ חֶרֶם לְבִדָּק²⁷
הַבֵּית, אוֹ חֶרֶם לְשִׁמִּים; וְכֵן בְּכָל נִכְסִי, אִם אָמַר כָּל נִכְסִי²⁸
הֶקְדֵּשׁ אוֹ חֶרֶם לְבִדָּק הַבֵּית אוֹ חֶרֶם לְשִׁמִּים - הָרִי אֵלּוּ²⁹
יִפְלוּ לְבִדָּק הַבֵּית. אָכֵל אִם אָמַר חֶרֶם סֶתֶם - הָרִי אֵלּוּ³⁰
לִפְהֶנִּים. שְׁסֶתֶם חֶרְמִים - לִפְהֶנִּים; שְׁנֶאֱמַר: כָּל חֶרֶם³¹
בִּישְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה.³²
ב. מִחֲרִים אֲדָם מִן בָּקָר וּמִצִּאֲנוּ וּמִעֲבָדִיו וּמִשְׁפָּחוֹתָיו³³
הַנִּנְעָנִים וּמִשְׁדָּה אֶחָדָה. אָכֵל לֹא יִחְרִים כָּל בְּהֶמְתּוֹ, וְלֹא³⁴
כָּל עֲבָדָיו, וְלֹא כָּל שְׂדוֹתָיו, וְלֹא כָּל מִן שֵׁשׁ לוֹ מִשְׁאֵר³⁵
הַמִּטְּלָטֵלִין; שְׁנֶאֱמַר: מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ. וְאִם הִחְרִים אֶת הַכֹּל,³⁶
אִפְלוּ הִחְרִים כָּל נִכְסִי - הָרִי אֵלּוּ מִחֲרָמִין. בֵּין שְׁהִחְרִים³⁷
לִפְהֶנִּים בֵּין שְׁהִחְרִים לְבִדָּק הַבֵּית.³⁸
ג. וְכָל מִי שְׁהִחְרִים אוֹ הֶקְדֵּשׁ כָּל נִכְסִי - לוֹקָחִין כָּל מָה³⁹

טו. וְכִיצַד עוֹשִׂין⁷³? מוֹכְרִין אוֹתָהּ כֹּלָּה לְמִי שִׁיקְרִיב¹
אוֹתָהּ⁷⁴, וְדָמֶיהָ תְּלִין⁷⁵ חוּץ מִדְּמֵי אוֹתוֹ אֲבָרָה⁷⁶. וְאִם הָיָה²
אֲבָר שֶׁהִנְשָׂמָה תְּלוּיָהּ בּוֹ⁷⁷ - פְּשֻטָּה קִדְשָׁה בְּכֹלָהּ⁷⁸.³
טז. הֵיטָה בְּהֶמָּה בְּעֵלֶת מוֹם שְׂאִינָה רְאוּיָה לְקָרֵב⁷⁹,⁴
וְהֶקְדֵּשׁ אֲבָר מֵאֲבָרֶיהָ לְדְמִי⁸⁰, בֵּין שֶׁהִנְשָׂמָה תְּלוּיָהּ בּוֹ בֵּין⁵
שֶׁהִנְשָׂמָה אֵין תְּלוּיָהּ בּוֹ - לֹא נִתְקַדֵּשׁ אֲלָא דְמֵי אוֹתוֹ אֲבָר⁶
בְּלִבְדָּה⁸¹. בִּיצַד? כְּגוֹן שְׂאֵמֶר: דְּמֵי רִגְלִי פָּרָה זֹאת אוֹ דְמֵי לִפָּה⁷
הֶקְדֵּשׁ לְמִזְבֵּחַ - הוּא וְהֶקְדֵּשׁ שְׁתֵּפִין בָּהּ⁸².⁸
יז. וְכֵן הָאוֹמֵר: רֹאשׁ עֶבֶד זֶה אוֹ לֵב חֲמוֹר זֶה הֶקְדֵּשׁ⁹
לְמִזְבֵּחַ⁸³, אוֹ שְׂאֵמֶר: רֹאשִׁי הֶקְדֵּשׁ לְמִזְבֵּחַ - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא¹⁰
בְּדְמֵי רֹאשׁוֹ⁸⁴. וְרֹאִין כִּמָּה יִשְׁנֶה אוֹתוֹ אֲבָר אֵלּוּ הָיָה¹¹
נִמְכָּר⁸⁵, וְיָבִיא בְּדְמֵי קָרְבָּן.¹²
יח. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁸⁶? בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ⁸⁷; אָכֵל בְּקִדְשֵׁי¹³
בִּדָּק הַבֵּית, הָאוֹמֵר: דְּמֵי רֹאשׁ חֲמוֹר זֶה אוֹ כְּבִדּוֹ הֶקְדֵּשׁ⁸⁸,¹⁴
אוֹ דְמֵי רֹאשׁ עֶבֶד זֶה אוֹ כְּבִדּוֹ הֶקְדֵּשׁ, הוֹאִיל וְהוּא דָּבָר¹⁵
שֶׁהִנְשָׂמָה תְּלוּיָהּ בּוֹ - הָרִי זֶה חֵיב בְּדְמֵי כֹלָּה⁸⁹. שְׁכָּל הֶקְדֵּשׁ¹⁶
בִּדָּק הַבֵּית קִדְשֵׁת דְּמִים הוּא⁹⁰.¹⁷
יט. הָאוֹמֵר: עֶרְכִּי עָלִי לְמִזְבֵּחַ⁹¹ - מְבִיא בְּעֶרְכּוֹ קָרְבָּן. וְאִם¹⁸
אֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת לְעֶרְףָּהּ שְׁלֹם⁹² - הָרִי זֶה דָּבָר סֶפֶק אִם נִדּוֹן¹⁹
בְּהֶשֶׁג יָדוֹ⁹³, הוֹאִיל וְהוֹצִיאוֹ בְּלִשׁוֹן עֶרְףָּהּ, אוֹ אֵינוֹ נִדּוֹן בְּהֶשֶׁג²⁰

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ככל קדושת הגוף שאינה נפדית כשהיא תמימה. וה"אור שמח" גורס בדברי רבינו כאן: "ספק אם פשטה קדושה בגופה או לא" כלומר, זה וודאי שאומרים מתוך שנתקדשה מקצתה נתקדשה כולה לדמיה, רק הספק הוא אם אומרים את ה"מתוך" השני, מתוך שנתקדשה לדמיה נתקדשה לגופה, כי אולי אין אומרים "מתוך" שתי פעמים. (73) שהרי אין למכרה ולהוציאה לחולין, שמא פשטה קדושת הגוף בכולה, וגם אין לחייבו להקריבה כולה כמות שהיא, שמא לא קדשה אלא רגלה בלבד ואין לו להפסיד כל בהמתו. (74) שנדר להביא עולה. (75) אין הדמים נתפסים בקדושת עולה, שאפילו "המוכר עולתו (ממנו) לא עשה כלום ודין תורה שיחזורו המעות חולין", כל שכן זו, שהיא רק ספק עולה, ומוכרה להקריבה עולה, אין הדמים נתפסים בקדושת עולה. (76) שהוא קדוש ואינו יכול למכרו. ושאלו: הלא הקונה עולה זו מקריב בהמה מחוסרת אבר, שאותו אבר לחובת המוכר הוא קרב, והלוקח נדר להביא עולה שלימה? ובירושלמי הובא ברש"י שם, מתרצים: כגון שנדר הקונה להביא שווה זוז מבהמה לעולה, והרי יש בבהמה זו כדי כמה זוזים. (77) כגון לב או כבד. (78) כיוון שאין הבהמה יכולה לחיות בלי אבר זה, הרי זה כאילו הקדישה כולה. (79) על המזבח. (80) שיימכר ויביאו בדמיו עולה. (81) כיוון שאינו ראוי לעלות על המזבח מחמת מומו, אין לומר בו פשטה קדושה בכולו. (82) לא שותפות לחצאין, אלא כל אחד זוכה בשלו. (83) דמיו יהיו קודש להקריבם עולה. (84) מכיוון שאינם ראויים להקריבה, אין לך מום גדול מזה, ולא נתקדשו אלא דמי אותו אבר בלבד. (85) הראב"ד שואל: מה ישווה אדם כאשר יוסר ראשו ואפילו לכלבים אינו ראוי שהרי אסור ליהנות מן המת, אכן, כוונת רבינו שיימכרו את העבד לאחר, הגוף - לקונה, והראש יישאר למוכר, שאם הוא תורגמן או זמר או צופה למרחוק יהיה למוכר, ומה שישתכר בשאר אברי הגוף יהיה לקונה. וכן כתבו התוספות "שישמו אותו אבר שמכר לאיזו מלאכה הוא ראוי" והכוונה, כשהוא חכם, ומציא המצאות, ויכולים ליהנות ממנו עצה, שיש בה תועלת, כמו שישנם כמה שרים יועצים ואינם ראויים לעשות מלאכה אחרת, אלא זו שבראש. ולדעת הרדב"ז בהבנת דברי רבינו, הכוונה שהמקדש וההקדש שותפים הם לחצאים ממש, מכיוון שהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו, ואי אפשר להתקיים זה בלא זה, על כורחך חולקים הם בשווה. ומה שכתב רבינו: "אינו חייב אלא בדמי ראשו" לא התכוון לומר, אלא שאינו חייב בכולו כשם "שהוא חייב בכולו" בהלכה הבאה. וראייה לדבריו, דברי רבינו בהלכות מכירה פרק כז הלכה ח "האומר לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך הרי זה מוכר חציו, וכן הדין בכל אבר שהנשמה תלויה בו. (86) שאינו חייב אלא בדמי האבר שהקדישו לדמיו. (87) שהקדישו, לדמיו, לצרכי עולות למזבח, ולפיכך אפילו הקדיש אבר שהנשמה תלויה בו לא נתקדש אלא אותו אבר בלבד שלא מצינו בתורה דין זה שיהא הגוף נידון אחרי אבר שנפשו תלויה בו, בקדשים כאלו. (88) וסתם הקדש לבדק הבית. (89) שנאמר "בערךך נפשות" לומר שערך כל הגוף נמשך אחרי ערך אבר שהנשמה תלויה בו, שאם אמר ערך לבי עלי נותן ערך כולו. (90) לדעת הרדב"ז נתכוון רבינו, כיוון שהקדיש לבדק הבית, הקדיש את דמיו, וכיוון שהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו הרי זה ממילא כאילו הקדישו כולו, שהרי כל דמיו תלויים באבר זה, טול ממנו אבר זה אין לו דמים ושויוי כלל. (91) שכסף ערכי יאה קרבן למזבח. (92) הקצוב בתורה. (93) לפי יכולתו הכספית, שאם אין לו את כל הסכום, נותן מה שבידו ונפטר. (94) ולא מצינו פדיון בקרבן מזבח אלא לפי שוויו. (95) שכסף שדהו יאה קרבן למזבח. (96) חמישים שקל לזרע בית כור. (97) ולא מצינו בקרבנות מזבח שהוממו, שיפדו פחות משווים. (98) שבהקדש אומרים "יד הקדש על העלינה". ואם טובת ההקדש, שלא ישלם לפי שכר קצוב, אלא לפי דמי השדה וטיבה, הרי זה משלם כפי דמיה העולים על השכר הקצוב בתורה. והוא הדין להפך.

תמים בין שהיה בעל מום - הרי זה מתרם. ואין צריך לומר
 שהתירמו הכהן לשמים אחר שבא לידו.
יד. וכיצד פודין אותן? אומדין כמה אדם רוצה לתן בככור
 זה כדי שהיה לו ותהיה הרשות בידו לתנו לכל כהן
 שיירצה, לקרובו או לרעו, וכל הנותן אותו שעור - יקח
 הככור ויתננו לכל כהן שיירצה. ויפלו הדמים לכדק הבית.
טו. המתרים את המעשר - הרי זה כמתרים שלמי נדבה,
 לפי שאינו חייב באחריותו.
טז. המקדיש שקלו לכדק הבית - הרי זה קדש. הקדיש
 בפורים לכדק הבית - אינו קדש. אבל אם הקדישן הכהן
 אחר שבאו לידו - הרי אלו קדש.
יז. המתרים חצי עבדו ושפחתו - הוא והכהנים שתפין בו.
 אבל אם הקדיש או התרים לשמים חצי עבדו - כלו קדש,
 כמו שבאנגנו. וכל המקדיש עבדו ושפחתו הכנענים, או
 המקדיש כל נכסיו והיו בהן עבדים - הרי גופן קדש.
 לפיכך אסורים להנות בהן עד שיפדו.
יח. ואין הגזברין ושאין לקח דמיהן מאחרים ולהוציא
 אותן לחרות; אלא מוכרין אותן לאחרים, ואחרים מוציאין
 אותן לחרות אם רצו.
יט. המקדיש ידי עבדו - כל היתר על פרנסתו קדש. וכיצד
 הוא מתפרנס עבד זה? לווה ואוכל, ועושה ופורע. והוא
 שיעשה פחות פחות משנה פרוטה ויפרע; שאם עשה
 בפרוטה - ראשון ראשון קנה הקדש.
כ. המקדיש את עצמו - לא הקדיש אלא דמיו, והרי הוא
 חייב בדמי עצמו. ומתו לו לעשות ולאכל, שהרי לא נתקדש
 גופו כעבד.
כא. אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. כיצד? כגון
 שהתרים בנו ובתו ועבדו ושפחתו העבדים או שדה מקנתו
 - הרי אלו אינן מתרמין; שאין אדם מקדיש דבר שאין גופו
 שלו.
כב. אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. כיצד? הרי לו
 פקדון ביד אחר, וכפר בו זה שהוא אצלו - אין הבעלים
 יכולין להקדישו. אבל אם לא כפר בו - הרי הוא ברשות
 הבעלים בכל מקום שהוא.
כג. כמה דברים אסורים במטלטלין; אבל קרקע שגזלה
 אחר וכפר בה, אם יכול להוציאה בדינין - הרי זה יכול
 להקדישה, ואף על פי שעדין לא הוציאה; שהקרקע עצמה
 הרי היא ברשות הבעלים.
כד. הגזל את חברו ולא נתאשו הבעלים - שניהם אינן
 יכולין להקדיש; זה - לפי שאינו שלו, וזה - לפי שאינו
 ברשותו. וכן כל פיוצא בזה.
כה. מי שהיה מוכר דלועין או ביעים וכיוצא בהן, וכא
 לוקח ונטל אחת והלך לו: אם היו דמי כל אחת ואחת
 קצובין - הרי זה קמי שפסק, ואין המוכר יכול להקדיש
 דלעת זו, שהרי אינה ברשותו; ואם אין הדמים קצובין
 והקדישה - מקדשת; שעדין ברשותו היא, שזה שלקחה
 לא לקחה דרך גזלה. וכן כל פיוצא בזה.

שיש לו, ואפלו תפלין שבראשו, ואין צריך לומר כלי
 אמנותו ובגדיו; שהכל הקדש או חרם.
ד. מה בין חרמי כהנים לחרמי שמים? שחרמי שמים -
 הקדש, ונפדין בשווייהן, ויפלו הדמים לכדק הבית, ויצאו
 הנכסים לחלין; וחרמי כהנים - אין להן פדיון לעולם, אלא
 נתנין לכהנים כתרומה. ועל חרם כהנים הוא אומר: לא
 ימכר ולא יגאל - לא ימכר לאחר, ולא יגאל לבעלים.
ה. ואחד המתרים קרקע או מטלטלין - הרי אלו נתנין
 לכהן שבאותו משמר בשעה שהתרים. חרמי כהנים, כל
 זמן שהן בבית הבעלים - הרי הן הקדש לכל דבריהם;
 שנאמר: כל חרם קדש קדשים הוא לה'. נתנו לכהן - הרי
 הן כחלין לכל דבריהם; שנאמר: כל חרם בישאאל לה'
 יהיה.
ו. כהן שהיה לו שדה חרם שזכה בה אחר היוכל
 והתירמה - הרי זו מתרמת, ויוצאה לאחיו הכהנים.
 שנאמר: לכהן תהיה אחרתו - מלמד, ששדה חרמו לו
 כשדה אחרת לישראל, שאם התירמה - היא מתרמת מיה.
ז. מכר הכהן שדה חרמו, והקדישה לזקן, אפלו היה
 הלוקח הבעלים הראשונים שהתירמיה - הרי זו כשדה
 מקנה, וחוזרת לכהן שמכרה ביוכל. אבל קרקע או
 מטלטלין של כהנים ולוים - אינן מתרמין אותן. שהרי
 אומר בשדה: כי אחרת עולם הוא לכם; ומטלטלין הקשו
 לקרקעות בחרמין, שנאמר: מפל אשר לו ומשדה אחרתו.
ח. המקדיש קדשי מזבח לכדק הבית - הרי ההקדש חל
 עליהן, ותערה הבהמה ותפדה, ויפלו דמיה לכדק הבית,
 והבהמה תקרב למה שהיה בתחלה. אבל המקדיש קדשי
 כדק הבית למזבח ואמר: הרי זו עולה או שלמים, או
 התירמם לכהנים - לא עשה כלום, ואין הקדש מזבח ולא
 החרם חל על קדשי כדק הבית, שאין אדם מקדיש דבר
 שאינו שלו.
ט. האומר: שור זה הקדש לאחר שלשים יום, ושחטו
 בתוך שלשים יום - הרי זה מתר בהנאה. הקדישו למזבח
 - הרי זה הקדש למזבח. אבל אם אמר: הרי זה הקדש
 מעכשיו לאחר שלשים יום, ושחטו בתוך שלשים יום - הרי
 זה אסור בהנאה. ואם הקדישו בתוך השלשים למזבח -
 אינו מקדש.
י. המקדיש עולה לכדק הבית - אין בה אלא עכוב גזברין
 בלבד. ומדברי סופרים, שלא תשחט עד שתתפדה. לפיכך,
 אם עבר ושחטה - הרי זו כשדה.
יא. מתרים אדם בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, בין
 חרמי כהנים בין חרמי כדק הבית. ואם היו קדשים שהוא
 חייב באחריותו - נותן את דמיהן בין לכהנים בין לכדק
 הבית, ויקרבו אותן הקדשים אחר שיפדו למה שהן.
יב. היו נדבה והתירמן - כיצד פודין אותן? אומדים כמה
 אדם רוצה לתן בבהמה זו להעלותה עולה שאינו חייב בה,
 וכל הנותן אותו שעור - יקריב בהמה זו נדבה כמו שהיה.
יג. ישראל שהתרים את בכור בהמה לשמים, בין שהיה

ב. כל הפודה קדשיו - מוסיף חמש. ואחד המקדיש עצמו
או אשתו או היותו - מוסיפים חמש, כמו שבארנו. ואף
החמש לא יהיה אלא מן המטלטלין. והחמש שמוסיף -
הרי הוא פקדון עצמו, ודין אחד להם.
ג. הפודה קדשיו - אין החמש מעכב, אלא מאחר שנתן
את הקרן יצא הקדש לחלין ומתיר להנות בו. ומדברי
סופרים, שאסור לו להנות עד שיתן החמש, שמה יפסע
ולא יתן. אבל בשבת, מפני ענג שבת, התירו לו לאכל ואף
על פי שצדין לא נתן את החמש, והרי הגזברין תובעין
אותו.
ד. קדשי מזבח שנפל בהן מום ונפדו, אם פדה המקדיש
עצמו - מוסיף חמש כשאר ההקדשות. והמקדיש שפדה
לעצמו הוא שמוסיף חמש, לא המתכפר בה שפדאה.
והקדש ראשון הוא שחייב בתוספת חמש, אבל הקדש שני
אינו מוסיף עליו חמש; שנאמר: ואם המקדיש יגאל את
ביתו ונסך חמיתית - המקדיש ולא המתפס. **ה.**
לפיכך, אם חלל בהמה על בהמה שניה, בין בקדשי
בדק הבית בין בקדשי מזבח שנפל בהם מום, או שהמיר
בקדשי מזבח, כשהוא פודה את השניה שחלל עליה או את
התמורה לעצמו - אינו מוסיף חמש.
ו. המפריש אשם להתכפר בו ונפל בו מום, והוסיף עליו
חמש וחללו על בהמה אחרת, ונתכפר באשם אחר, ונתקה
בהמה שחלל עליה לרעה, כמו שיתבאר במקומו - הרי
הוא ספק אם מוסיף עליה חמש, הואיל והוא קרבן עולה
והרי הוא גוף אחר וקדשה אחרת, או אינו מוסיף עליה
חמש, מפני שהיא באה מכת הקדש ראשון שפכר הוסיף
עליו חמש.
ז. קדשי בדק הבית - אין עושין תמורה, שלא דנה תורה
בתמורה אלא בקדשי מזבח. ביצד? היו לפניו בהמת חלין
ובהמת קדשי בדק הבית, ואמר: זו חלופת זו, או זו תמורת
זו - לא אמר כלום. אבל אם אמר: הרי זו תחת זו, הרי זו
מחללת על זו - דבריו קמיין, ויצאתה בהמה הראשונה
לחלין, ונתפסה השניה.
ח. אחד קדשי בדק הבית ואחד קדשי מזבח שנפל בהן
מום - אין פודין אותן לכתחלה אלא בשווייהן. ואם עבר
וחללן על פחות משווייהן, אפלו הקדש שזה מאה דינר
שחללו על שנה פרוטה - הרי זה פדוי, ויצא לחלין, ומתיר
להנות בו. ומדברי סופרים, שהוא צריך חקירת דמים, וחייב
להשלים את דמיו.
ט. ביצד? היתה לו בהמת קדשי מזבח שנפל בה מום,
והרי היא שנה עשרה, ובהמת חלין ששנה חמשה, ואמר:
הרי זו מחללת על זו - הרי זו נפדית, ויצאת לחלין, אבל
צריך להשלים החמשה. וכן אם היתה בהמה הראשונה
קדשי בדק הבית - הרי זו יוצאת לחלין להגזו ולהעבד,
ותכנס השניה תחתיה, דין תורה. אבל מדבריהם צריך
חקירת דמים, אם היתה זו שחלל עליה שנה או ישלים
דמיה.
י. שמו אותה שלשה ואמרו שזו בדמיה, אפלו באו אחר

כ. אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ביצד? מה
שתעלה מצדתי מן הים קדש, מה שתוציא שדה זו מן
הפרות חרם - לא אמר כלום.
כז. האומר לחברו: שדה זו שמכרתי לך לכשאקנה ממך
מקדשת, ולקחה - אינה מקדשת. לפי שפשהקדישה לא
באה ברשותו.
כח. וכן המקדיש מעשה ידי אשתו - הרי זו עושה
ואוכלת, והמותיר חלין. אמר לה: יקדשו ידיך לעושיהן -
הואיל והן משעבדין לו, הרי כל מעשה ידיה קדש. הא
למה זה דומה? לאומר: אילן זה קדש, שכל פרות שיעשה
להבא קדש. וכן כל פיוצא כזה.
כט. האומר לחברו: שדה זו שאני מוכר לך לכשאקנה
ממך מתקדש - הרי זו מקדשת כשיקנה, שהרי עתה (בא)
ידו להקדישה. שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תהי
קדש - משפדה אותה מתקדש, שהרי בידו לפדותה. ואפלו
היתה ממשכנת לזמן קצוב, שהרי בידו לפדותה אחר הזמן.
ל. המשפיר בית לחברו וחרו והקדישו - הרי זה קדש,
ופקעה השכירות. ואם דר בו השוכר - מעל.
לא. יראה לי, שאף על פי שאין אדם מקדיש דבר שלא
בא לעולם, אם אמר: הרי עלי להקדישו - הרי זה חייב
להקדישו כשיבוא לעולם משום נדרו. ואם לא הקדיש -
הרי זה עובר משום בל תאחר ולא יחל דברו, ומשום ככל
היצא מפיו יעשה, כשאר הנדרים.
לב. ביצד? האומר: הרי עלי להקדיש כל שתעלה מצדתי
מן הים, הרי עלי לתן לעניים פרות שתוציא שדה זו, הרי
עלי להחרים או לתן לשבויים כל שאשתפר בשנה זו, וכל
פיוצא במאמרים אלו - הרי זה חייב לתן ולעשות בהן מה
שאמר כשיבואו לידו. וזה וכיוצא בו בכלל נדרים הוא, לא
בכלל הקדשות.
לג. ראיה לדבר זה, מה שאמר יעקב אבינו: וכל אשר נתן
לי עשור אעשרנו לך. ונאמר: אשר נדרת לי שם נדר. והרי
האומר: לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר - חייב לנהוג
בנזירות ואף על פי שצדין לא נדר בנזיר; הואיל ואמר
שידר בנזיר - חייב להנזיר. וזה פיוצא בו. וכזה ראוי לדון.
לד. הקדש טעות - אינו הקדש. ביצד? האומר: שור שחור
שיצא מבית ראשון הרי הוא הקדש, ויצא לבן - אינו
הקדש. דינר זהב שיעלה בדי ראשון הרי הוא הקדש,
ועלה של כסף - אינו הקדש. חבית של יין שתעלה בדי
ראשונה הקדש, ועלה של שמן, בין שהיין יקר מן השמן
באותו מקום או השמן יקר מן היין - אינו הקדש. התפס
בה אחרת ואמר: זו כזו - הרי השניה הקדש. וכן כל פיוצא
בזה.

פרק שביעי

א. ההקדשות אין פודין אותן לא בקרקע, ולא בעבדים,
שהרי הקשו לקרקעות, ולא בשטרות (מפני), שאין גופן
ממון. שנאמר: ונתן את הכסף - אחד הכסף ואחד שאר
המטלטלין ששוין כסף, ואפלו סבין.

1 בן מאה ואמרו: של קדש היתה יפה - אינו חוזר. הואיל
2 וחקירת הדמים מדבריהם, לא החמירו בה. אבל אם שמו
3 אותה שנים, ובאו שלשה ואמרו שהונה הקדש בכל שהוא
4 - חוזר.

5 יא. אין פודין את ההקדש אכסרה, אלא בחקירת דמים,
6 כמו שבארנו. ואם פדה - יד הקדש על העליונה. כיצד?
7 פרה זו פחת פרה זו של הקדש, טלית זו פחת טלית זו של
8 הקדש - הקדשו פדוי, ויד הקדש על העליונה: אם היתה
9 השנייה יפה מן הראשונה ביותר - לוקחין אותה הגזברין
10 ושוותקין; ואם אינה יפה - משלם את הדמים, כמו שבארנו,
11 ומוסיף חמש. אבל אם אמר: טלית זו בעשר סלעים פחת
12 טלית של הקדש, ופרה זו בעשר סלעים פחת פרה זו של
13 הקדש, אפלו היתה של הקדש שוה חמש ושלש עשר - הרי
14 זה מוסיף חמש ונותן שתי סלעים ומחצה, שהרי בדמים
15 קצובים פדה. ושניה אינה טעונה חמש, כמו שבארנו.

16 יב. הפודה מיד ההקדש, משך במנה ולא הספיק לתן
17 הדמים עד שעמד במאתים - נותן מאתיים; שנגמר: ונתן
18 את הפסך וקם לו - בנתינת הפסך הוא שלש. משכו
19 במאתים ולא הספיק לתן את הדמים עד שעמד במנה -
20 נותן מאתיים; לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, והרי
21 קנה במשיכה ונתחייב בדמים.

22 יג. פדה במאתים ונתן הדמים, ולא הספיק למשכו עד
23 שעמד במנה - כבר קנה בנתינת הפסך ומושך את שלו,
24 וזכה הקדש במאתים. פדה במנה ונתן הדמים, ולא הספיק
25 למשכו עד שעמד במאתים - מה שפדה פדוי, ואינו נותן
26 אלא המנה שפבר נתן. ואין אומרים כאן: לא יהא כח הדיוט
27 חמור מכח הקדש; שאפלו הדיוט אינו יכול לחזר בו עד
28 שיקבל מי שפרע, כמו שיתבאר במקומו, ואין הקדש ראוי
29 לקבל מי שפרע.

30 יד. המקדיש כל נכסיו והיתה עליו כתבת אשה או שטרי
31 בעלי חובות - אין האשה יכולה לגבות כתבתה מן ההקדש
32 ולא בעל חוב את חובו; שההקדש מפקיע השעבוד שקדם.
33 אבל כשימכר ההקדש הקרקע שלו ותצא השדה לחלץ -
34 יש לבצל חוב ולאשה לגבות מן הפודה, שהרי שעבודה
35 עומד על קרקע זו.

36 טו. הא למה זה דומה? לשני לקוחות, שכתבה לראשון:
37 דין ודברים אין לי עמך, ומכר לשני - שהיא טורפת מן
38 השני.

39 טז. וכיצד פודין קרקע זה? משיביעין את האשה או בעל
40 חוב תחלה, בדרך כל הבא לפרע מנכסים משעבדים, ואחר

41 כף מכריזין עליהם ששים יום בפקר ובערב, כמו שבארנו,
42 ואומדין כמה אדם רוצה לתן בשדה על מנת לתן לאשה
43 כתבתה ולבעל חוב את חובו. ואחר שפודין אותה ולוקח
44 אותה הלוקח אפלו בדינר, כדי שלא לאמרו הקדש יוצא
45 בלא פדיון, חוזר הפודה ומגבה לאשה כתבתה או לבעל
46 חוב את חובו. אפלו היה החוב מאה והשדה שוה תשעים
47 - על מנת כף פודה אותה הרוצה לפדותה. אבל אם היה
48 החוב שנים בדמי השדה, כגון שהיתה שוה מאה ויש עליו
49 חוב וכתבת אשה מאתיים - אין פודין אותה על מנת לתן
50 החוב או הכתבה, אלא פודין אותה סתם; שאם התנו לתן
51 - אינה נפדית כלל.

52 יז. המקדיש כל נכסיו ואחר כך גרש את אשתו, וגבתה
53 כתבתה מן הפודה מן ההקדש - אינה גובה עד שידירנה
54 הנאה, שמא קנוניא עשו על ההקדש. ואין אומרים: אלו
55 רצה, היה אומר: בטעות הקדשתי, וישאל על הקדשו
56 לחכם ויחזר לו.

57 יח. וכן אין נאמן לומר אחר שהקדיש: מנה לפלוני חוב
58 עלי, או כלי זה של פלוני הוא, שמא יעשו קנוניא על
59 ההקדש. ואפלו היה שטר ביד בעל חוב - אינו גובה על
60 פי זה אלא בדרך שגובין כל בעלי חובות, כמו שבארנו.
61 יט. במה דברים אמורים? בבריא; אבל חולה שהקדיש כל
62 נכסיו ואמר בשעה שהקדיש: מנה לפלוני בדי - נאמן;
63 שאין אדם עושה ערמה על ההקדש בשעת מיתתו וחוטא
64 לאחרים, שהרי הוא הולך למות. לפיכך, אם אמר: תנו
65 אותה לו - נוטל בלא שבועה. ואם לא אמר 'תנו' - אין
66 נותנין; אלא אם כן היה בידו שטר מקים - הרי זה נוטל
67 מן ההקדש מפני הצנאה. ואם אחר שהקדיש אמר 'תנו' -
68 אין שומעין לו, אלא הרי הוא כשאר בעלי חובות: אם
69 נתקיים שטרו - נשבע וגובה מן הפודה ולא מן ההקדש.
70 כ. מי שיצא עליו קול שהפקיר את נכסיו או הקדישן או
71 התרימן - אין חוששין לו, עד שתהיה שם ראיה ברורה.
72

שבת קודש י"א אלול ה'תש"ע

פרק שמיני

74 א. בתמשה עשר באדר בית דין נפנין¹ לחפש ולבדק על
75 צרכי צבור² ועל ענגי ההקדשות³. ובדקין עליהן ודורשין
76 וחוקרין, ופודים את ההקדשות ואת התרמין⁴, וגובין את
77 הערכין ואת הדמים⁵ מכל החיב בהן, כדי שיהיה כל העם
78 עתיד לתן תרומת השקלים⁶ לחזק את בית אלהינו.

(1) מתפנים. (2) כגון לדרן דיני ממונות ודיני נפשות ופדיות ערכים וחרמים והקדשות ועוד. "ויוצאים שלוחי בית דין להפקיר את הכלאיים ופודים את השבויים ואת הערכין ואת החרמים ואת ההקדשות ... ושורפים את הפרה ... ומצינינים על הקברות שמחו גשמים את ציונם כדי שיפרשו מהם הכהנים, שכל אלו צרכי רבים הם". (3) שאם הקדיש איש את ביתו או שאר נכסיו קודש לה' הרי יש לפדותם מידי הגזבר, והדמים יפלו לבדק הבית. (4) כשאמר על נכסיו חרם הם לשמים, או חרם הם לבדק הבית, שהם נופלים לבדק הבית. אבל אם אמר חרם סתם - הרי הם לכהנים ואינם נפדים לעולם, אלא ניתנים מתנה לכהנים. (5) אם אמר דמי עלי נתחייב ליתן דמיו כעבד הנמכר בשוק ודמיו לבדק הבית. (6) יחד עם מחצית השקל הניתנת אף היא באותו פרק זמן, לשם

- 1 ב. אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה בקיאי⁷. וכן
2 כשגובין מטלטלין שממשכנין מחבי ערכין - שמין אותן
3 בשלשה⁸. וכשמעריכין בהמה וכיוצא בה משאר מטלטלין⁹
4 - שמין אותה בשלשה. אבל כשמעריכין את הקרקעות¹⁰,
5 או אם הזקקו לגבות ערכי אדם מן הקרקע שלו¹¹ - אין
6 מעריכין אותן אלא בעשרה ואחד מהן כהן, שגרי כהן
7 פתוב בפירשה¹². וכן האומר: דמי עלי, או דמי פלוני עלי,
8 או דמי ידי או רגלי עלי, כששמין אותו כמה הוא שנה
9 או כמה דמי ידו או רגלו - שמין בעשרה ואחד מהן
10 כהן¹³.
- 11 ג. כשפודין ההקדשות מיד ההקדש, בין שהיו קרקעות או
12 מטלטלין - מכריזין עליהן בפני כל הבאין לפדות¹⁴. אמר
13 אחד: הרי הן שלי בעשר סלעים, ואמר אחד בעשרים,
14 ואמר אחד בשלשים, ואמר אחד בארבעים, ואמר אחד
15 בתמשים, חזר בו של חמשים לבדו - ממשכנין מנכסיו
16 עשר ונותנין אותן ההקדשות לזה שנתן ארבעים. ונמצא
17 ההקדש נוטל חמשים, עשר מזה וארבעים מזה. חזר בו
18 אחרי כן של ארבעים - ממשכנין מנכסיו¹⁵ עשר, ונותנין
19 את ההקדש לבעל השלשים. וכן עד הראשון. חזר בו
20 הראשון שנתן עשר - מכריזין על ההקדש פעם שניה
21 ומוכריין אותו. אם נפדה בפחות מעשר - נפרעין משל בעל
22 העשר את המותר.
- 23 ד. במה דברים אמורים¹⁶? כשחזרו זה אחר זה¹⁷; אבל
24 חזרו בלן כאחד - משלשין ביניהם בשנה¹⁸. כיצד? אמר
25 הראשון: הרי הוא שלי בעשר, ואמר השני בעשרים, ואמר
- ה. הבעלים²¹ קודמין לכל אדם²², מפני שהם מוסיפין
חמש²³. ואין מוסיפין חמש על עלוין²⁴ של שאר הפודים,
אלא על מה שנתנו הם תחלה. כיצד? אמרו הבעלים: הרי
זה שלנו בעשרים, ובא אחד ואמר: הרי הוא שלי בעשרים
- הבעלים קודמין, מפני שהן מוסיפין חמש ונותנין חמש
ועשרים. בא אחד ואמר: הרי הוא שלי באחת ועשרים, אם
שתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום - מוכריין אותה להם
בחמש ועשרים²⁵; ואם הוסיפו הבעלים על עשרים ואחת
אפלו פרוטה אחת - הרי אלו נותנין שש ועשרים ופרוטה
אחת: אחת ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמן, וחמש שהן
חביבין בו משום חמש המתן שנתנו תחלה. וכן אם בא השני
ואמר: הרי הוא שלי בעשרים וששים, ובא שלישי ואמר
בעשרים ושלש, ובא רביעי ואמר בעשרים וארבע, ובא
החמישי ואמר בעשרים וחמש, והוסיפו הן על העשרים
וחמש אפלו פרוטה אחת - כופין אותן לתן שלשים
ופרוטה: חמש ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמן, וחמש
מחמש שהן חביבין בו. לפי שאין הבעלים מוסיפין חמש
על עלויו של זה, אלא חמש מה שנתנו תחלה מוסיפין על
מה שנתן האחרון, אם רצו²⁶.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

קניית קרבנות הצבור, שהם קדשי מזבח. כלומר, כסף הערכין והדמים יחד עם תרומת מחצית השקל, יחזקו את בית אלו קנינו לכל צרכיו. (7) שמאים מומחים. (8) שלא יטעו בהערכתם. (9) שהוקדשו לבדק הבית ועומדים לפדיון. (10) שהוקדשו, כגון שדה מקנה, או שדה אחוזה בזמן שבטלו היובלות. (11) כגון שאין לו כסף, וממשכנים אותו מהם. (12) ועשרה כוהנים כתובים שם: שלושה בערכים, ושלושה בהקדשת בהמה, וארבעה בהקדש בית וקרקעות. ומתוך שהשלמת מניין עשר היא בקרקעות, דין הערכתם בעשרה. ובכל זאת אין צורך שיהיו כולם כוהנים, כי הכהן הראשון הוא לגופו, והשאר אינם אלא מיעוט אחר מיעוט ו"אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות". ובתוספות שם העירו שיטרכו להיות אחד עשר, שהרי אין עושים בית דין שקול (זוגי) ויוסיפו עליהם עוד אחד לצרכי הכרעה. (13) מפני ששמים אותו כעבד הנמכר בשוק, ועבד (כנעני) הושווה לקרקעות ככתוב "והתנחלתם אותם לבניכם ... לרשת אחוזה". (14) אבל כשממשכנים חייבי ערכים ודמים ומוכרים את מטלתייהם אין מכריזים. (15) אף על פי שלא התחייב אלא בדיבור, אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. ולדעת ה"מגיד משנה" בהלכות מכירה פרק ט' הלכה ב, אין זה אלא מדברי חכמים בלבד, שאין זה כנדר גמור, ומן התורה אין הקדש נקנה אלא בנתינת כסף, ככתוב "ויספ חמישית כסף ערכך עליו וקם לו". (16) שכל החזור מפסיד את כל מה שהוסיף על קודמו, ואין הקודם משתתף עמו בהפסד. (17) שבשעה שחזר בעל החמישים עדיין לא חזר בו בעל הארבעים נמצא שאינם שייכים זה לזה. (18) חולקים ביניהם בשווה. הואיל ובעל השלושים ובעל הארבעים הסכימו לבעל החמישים בחזרה נעשו כולם שותפין בהפסד ומשלשים ביניהם בשווה. (19) שאלה השניים חזרו כאחד ונעשו שותפים בהפסד. (20) ולדעת רש"י וכן דעת הראב"ד משלשים ביניהם בדרך אחרת, באופן שהראשונים הנמוכים נשכרים ושניים האחרונים מפסידים. כיצד? מכרם גזבר בחמשה סלעים נמצאו פחותים ארבעים וחמשה סלע, יתן בן החמישים עשרה שלו לבדו, ומעשרה של בן הארבעים יתן החצי, ששניהם נתרצו בהם, ומעשרה של בן השלושים יתן השליש, ובן ארבעים - שליש, ובן שלושים - שליש, ששלושתם שלשים אמרו (שיש בכלל חמישים - שלשים), והעשרה של בן העשרים יתנו בין ארבעתם (חלק כחלק), ובחמישה שפחתו מבין העשרה, יתנו חמשתם, באופן שהמרבח משתתף בחזרת הממעט, ואין הממעט משתתף בחלק המרבח. והשווה כתובות צג. מי שהיה נשוי שלוש נשים ומת, כתובה של זו מנה, ושל זו מאתיים, ושל זו שלוש מאות ואין שם אלא שלוש מאות דינר, של מנה נוטלת חמישים, ושל מאתיים - מנה, ושל שלוש מאות - מנה וחמישים, כל אחת לפי מעותיה. ודעת רבינו הואיל ואמר בגמרא "משלשין ביניהם" על כורחך, שמשותפים בהפסד בשווה, כי זוהי משמעות לשון "משלשין" חולקים בשווה. (21) שהקדישו את החפץ. (22) בפדיונו. (23) רביע הקרן, שהוא חומש מבחוץ. אבל אחרים הפודים אינם מוסיפים חומש, נמצא כשיפדוהו אחרים יפסיד הקדש חומש. (24) העלאת המחיר. (25) אבל אין מוסיפים חומש על הסלע האחד ועשרים שהעלו האחרים. (26) אבל אם בא שישי ואמר בעשרים ושש והבעלים לא רצו להוסיף כלום על בעל העשרים

- 1 ו. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים²⁷? שְׁלֹא שָׁמוּ הֶהָקֵדֵשׁ שְׁלֹשָׁה
- 2 מִמָּחִין; אֲבָל אִם שָׁמוּ אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה מִמָּחִין וְאָמְרוּ שֶׁהוּא
- 3 שְׁוֵה מֵה שֶׁנֶּתַן הָאֶתְרוֹן²⁸, וְהוֹסִיפוּ הַבְּעָלִים עַל עֲלוּיוֹ אֶפְלוּ
- 4 פְּרוּטָה אַחַת - הָרִי הֵן מוֹסִיפִין חֲמֵשׁ עַל עֲלוּיוֹ שֶׁל אֶתְרוֹן,
- 5 וְנוֹתֵנִין אַחַת וּשְׁלֹשִׁים וְדִינָר וּפְרוּטָה²⁹.
- 6 ז. הָרִי שְׁלֹא נָשׂוּם הֶהָקֵדֵשׁ, וְנִתְּנוּ הַבְּעָלִים תְּחִלָּה עֲשָׂרִים,
- 7 וְכֹא אַחֵר וְנִתְּן חֲמֵשׁ וְעֲשָׂרִים, וְשִׁתְּקוּ הַבְּעָלִים וְלֹא הוֹסִיפוּ
- 8 כָּלִים - הַבְּעָלִים קוֹדֵמִין, שָׁאֵף הֵן חִבִּיבִין לִתְּן חֲמֵשׁ וְעֲשָׂרִים
- 9 מִפְּנֵי הַחֲמֵשׁ. כֹּא אַחֵר וְנִתְּן שֵׁשׁ וְעֲשָׂרִים³⁰ - הוּא קוֹדֵם³¹.
- 10 וְאִם רָצוּ הַבְּעָלִים וְהוֹסִיפוּ אֶפְלוּ פְּרוּטָה - נוֹתֵנִין אַחַת
- 11 וּשְׁלֹשִׁים וּפְרוּטָה³², כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לְעוֹלָם³³.
- 12 ח. אֵין מִקְדִּישִׁין וְלֹא מִצְרִיכִין וְלֹא מִחְרִימִין³⁴ בְּזִמְנָה הַזֶּה,
- 13 שָׂאִין שֵׁם מִקְדָּשׁ בְּחֻטְאֵינוּ כְּדִי לְחַזֵּק אֶת בְּדֻקָּתוֹ³⁵. וְאִם
- 14 הִקְדִּישׁ אוֹ הִעֲרִיף אוֹ הִתְּנָה בְּהִמָּה - נוֹעַל דָּלַת
- 15 בְּפִנְיָה עַד שֶׁתָּמוּת מֵאֲלִיהָ³⁶; וְאִם הָיוּ פְּרוֹת אוֹ כְּסוֹת אוֹ
- 16 פָּלִים - מִנִּיחִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּקְרְבוּ; וְאִם הָיוּ מְעוֹת אוֹ כְּלִי
- 17 מִתְּכוֹת - יִשְׁלִיכֵן לִים הַמֶּלֶח³⁷ אוֹ לִים הַגְּדוֹל כְּדִי לְאֶבְדֵן.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ושש, הוא קודם. וסובר רבינו שמה ששינו במשנה "אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ואחת הבעלים נותנים עשרים ושש" אינו אלא כשהוסיפו הבעלים על עשרים ואחת, פרוטה אחת, אבל אם שתקו אינם נותנים אלא עשרים וחמש, והם קודמים בגלל החומש. אבל לדעת רש"י והראב"ד אם אמר אחד עשרים ואחד (לאחר שהבעלים אמרו עשרים) אפילו לא רצו הבעלים, נותנים על כורחם עשרים ושש, כי אי אפשר לתת לאחרים בעשרים ואחד משום הפסד החומש, נמצאו בעלים נותנים אותו סלע שהוסיף זה, ועשרים וחמישה שלהם וכן בכולם. עד עשרים ושש, שאז האחרים קודמים מפני תוספת סלע. (27) שאין מוסיפים חומש על עילוי אחרים. (28) שאמר עשרים וחמישה סלע. (29) שחלק רביע (שהוא החומש מבחוץ) מעשרים וחמישה סלע עולה לשישה סלעים ודינר. שהוא רביע הסלע, נמצאו שלושים ואחד סלע ודינר ופרוטה. ופרוטה שהוסיף מדעתו אין בה חומש, שכל "שאיין בחומשו פרוטה אינו מוסיף עליו חומש". (30) והבעלים שתקו. (31) שהרי הוא מוסיף סלע על סכום הבעלים. (32) עשרים ושישה ופרוטה שנתנו מעצמם, וחמישה - החומש שהם חייבים בו. (33) "דאמרו בעלים פרוטה". ומפרש רבינו: אחר שהוסיפו אחרים הוסיף הוא עליהם פרוטה, נמצא שקבל על עצמו מה שהציעו אחרים ועוד פרוטה. (34) חרמי שמים, שהם לבדק הבית אבל חרם סתם הרי הוא לכהנים. (35) ואם הקדיש בהמה למזבח, אין לנו מזבח להקריבה, ולהשהותה עד שיפול בה מום אי אפשר, משום תקלה, שמא ייהנה בה בינתיים, בגיזתה ועבודתו בה. (36) מחמת רעבון. (37) מקום שאין אנשים מצויים שם. והוא הדין לשאר נהרות אם ישחוק תחילה את המעות והכלים. והראב"ד מעיר, כל זה כשאנו רוצה לפדותם. אבל אם ירצה לפדותם פודם בפרוטה ויוליכה לים המלח, ולדעת הכסף משנה גם רבינו יודה לזה. אלא שרבינו העתיק הברייתא כלשונה, כדרכו בהרבה מקומות. (38) עבד כנעני שנמכר לישראל ומלו רבו והטבילו לשם עבדות הריהו חייב במצוות כנשים. (39) "עבד נכרי מאי". וסובר רבינו שהבעיית שם מכוונת גם לעניין לקיחת עבדים מן הנכרים וגם לעניין הקדשתם, ושם סיכמו שעבד ישראל (כלומר, שנכנס למצוות) חל עליו הקדש ופודהו, כדי שיוכל ליהנות ממנו. (40) מן הבור אם נפל לתוכו אלא מניחו וימות. (41) לבור, להמיתו בידים, כדין כל הגויים עובדי עבודה זרה. ולפיכך עבד זה אינו פודהו ואסור ליהנות ממנו כהקדש, ואם מת - מת. (42) כשמואל האומר: "הקדש שווה מנה, שחיללו על שווה פרוטה - מחולל" ואף על פי שלכתחילה אין פודים על פרוטה, אין זה אלא בזמן שהמקדש קיים, משום הפסד בית המקדש, אבל בזמן הזה שאין לנו מקדש, אפילו לכתחילה. (43) שלא אמר: לשמים, או: לבדק הבית, וסתם חרם הוא לכהנים. (44) ואפילו בחוץ לארץ. (45) שנאמר "והיה השדה בשדה ביוכל ... כשדה החרם" הרי שאין שדה חרם אלא בזמן שהיוכל נוהג. ולדעת הראב"ד אין השדה ניתנת לכהנים, אבל עדיין היא קדושה לשמים, בקדושת בדק הבית, שמכיוון שהחרמים ניתנים לכהנים שבמשמר, ועכשיו אין משמר לא נתכוון זה אלא לשמים, אולם רבינו סובר שאין כאן חרם כלל, לא לשמים ולא לכהנים, כמשמעות הפשוטה של לשון הברייתא: "אין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג" ובהשוואה לעבד עברי השנוי שם ש"אינו נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג" ועל כורחך שאינו נוהג כלל. (46) "מקרקעי דחוץ לארץ כמטלטלי דארץ ישראל דמי" (=דומים). אין קנינים יציב, וסופינו לנטשם ולעלות לארץ הקודש. וכתב הטור בחושן משפט צה, שיש גאונים הסוברים שרקעות שבחוץ לארץ הואיל ועומדים למכירה, יש להם דין מטלטלין, ונשבעים עליהם ויש להם דין אונאה, אולם הראב"ד סובר, שאין זה אלא לעניין ערכין וחרמים, אבל לעניין אונאה ושבועה הרי הם כרקעות שבארץ ישראל. (47) "רבי יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם". (48) בחולין שם, מבואר שאין רבי יהודה מתיר לידור אלא לנדב, לומר: הרי זה עולה, אבל לידור ולומר הרי עלי עולה, אסור שמא ייכשל ולא יקיים את נדרו, נמצא שאסור להעריך, שהרי הערכים הם נדר? אולם אדם, שרוצה לכוון דעותיו, מותר לו לידור, וזהו שציין רבינו: "כדי לכוף יצור", וכגון שמרגיש בעצמו שהוא כלי, וכיוצא בזה כתב רבינו "שאיין הכשרים נודרים בדרך אסור וכעס" משמע מזה, שאם נתכוון לתקן דעתו ואופיו הקמצני - מותר ומצוה לו לידור. (49) קמצן, שחש על כל פרוטה משלו.

פרק ראשון

37 א. הזורע שני מיני זרעים באחד בארץ ישראל - לוקה, 38 שנאמר: שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע בְּכֻלָּם. 39 ב. ואחד הזורע או המנפש או המחפה, כגון שהיתה חטה 40 אחת ושעורה אחת או פול אחד ועדשה אחת מנחין על 41 הארץ וחפה אותן בעפר, בין בידו בין ברגלו בין בכלי - 42 הרי זה לוקה. ואחד הזורע בארץ או בעצין נקוב; אבל 43 הזורע בעצין שאינו נקוב - מפני אותו מפת מרדות. 44 ג. אסור לזרע בלאים לזכרי. ומתר לומר לזכרי לזרע לו 45 בלאי זרעים. ואסור לאדם לקים בלאי זרעים בשדהו, אלא 46 עוקרן. ואם קימן - אינו לוקה. ומתר לישראל לזרע בלאי 47 זרעים בידו בחוצה לארץ. ואפלו לערב הזרעים לכתחלה 48 ולזרען בחוצה לארץ - מתר. ודברים אלו דברי קבלה. 49 ד. אין אסור משום בלאי זרעים אלא הזרעים הראויין 50 למאכל אדם; אבל עשבים המרים וכיוצא בהן מן העקרין 51 שאינן ראויין אלא לרפואה וכיוצא בהן - אין בהן משום 52 בלאי זרעים. 53 ה. בלאי האילנות - הרי הם בכלל מה שנאמר: שָׂדֶךְ לֹא 54 תִזְרַע בְּכֻלָּם. ביצד? המרפיב אילן באילן, כגון שהרפיב 55 יחור של תפוח באתרוג או אתרוג בתפוח - הרי זה לוקה 56 מן התורה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ. וכן 57 המרפיב ירק באילן או אילן בירק - לוקה בכל מקום. 58 ו. ואסור לישראל להניח לזכרי שרפיב לו אילנות בלאים. 59 ומתר לזרע זרעים וזרע אילן באחד. וכן מתר לערב זרעי 60 אילנות ולזרען באחד. שאין לה בלאים באילנות אלא 61 הרפכה בלבד. 62 ז. הזורע זרעים בלאים, וכן המרפיב אילנות בלאים, אף 63 על פי שהוא לוקה - הרי אלו מתרין באכילה, ואפלו לזה 64 שעבר וזרען. שלא נאסר אלא זרען בלבד. ומתר לטע 65 יחור מן האילן שהרפכ בלאים, ולזרע מזרע הירק שזרע 66 בלאים. 67 ח. הזרעונין נחלקין לשלשה חלקים: האחד מהם הוא 68 הנקרא תבואה, והיא חמשה מינין: החטים, והבסמין, 69 והשעורין, ושבלת שועל, והשיפון. והשני מהן הוא הנקרא 70 קטנית, והן כל זרעים הנאכל לאדם חוץ מן התבואה, כגון 71 הפול והאפונים והעדשים והדחן והארז והשמשמין 72 והפרגין והספיר וכיוצא בהן. והשלישי מהן הוא הנקרא 73 זרעוני גנה, והן שאר זרעונין שאינן ראויין למאכל אדם, 74

1 מהונך; אף על פי כן, אם לא הקדיש ולא העריף ולא 2 החרים מעולם - אין בכך כלום. הרי התורה העידה 3 ואמרה: וְכִי תַחֲדַל לְגִדֹר לֹא יִהְיֶה בָךְ חֹטֵא⁵⁰. 4 יג. לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו. והעושה 5 כן - עובר על דעת הפתוב. שהרי הוא אומר: מִכָּל אֲשֶׁר 6 לו - ולא כל אשר לו, כמו שבארנו חכמים. ואין זו חסידות, 7 אלא שטות, שהרי הוא מאבד כל ממונו ויצטרף לבריות, 8 ואין מרחמין עליו. ובהוה וכיוצא בו אמרו חכמים: חסיד 9 שוטה⁵¹ - מכלל מבלי עולם⁵². אלא כל המפזר ממונו 10 במצות - אל יפזר יותר מחמש⁵³. ויהיה כמו שצונו נביאים 11 מכלל דבריו במשפט, בין בדברי תורה בין בדברי עולם⁵⁴. 12 אפלו בקרבנות שאדם חייב בהן הרי חסה תורה על הממון 13 ואמרה שיביא כפי מסת ידו⁵⁵, קל וחמר לדברים שלא 14 נתחייב בהן אלא מחמת גדרו שלא יגדר אלא בראוי לו; 15 שנאמר: אִישׁ כַּמְתַּנֵּן יָדוֹ כְּכֹרֶכֶת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ⁵⁶. 16 סליקו להו הלכות ערכין ותרמין בסיעתא דשמיא 17 נגמר ספר הפלגה, ומנן פרקיו שלשה וארבעים פרקים: 18 הלכות שבועות - שנים עשר פרקים. הלכות גדרים - 19 שלשה עשר פרקים. הלכות נזירות - עשרה פרקים. 20 הלכות ערכין ותרמין - שמונה פרקים. 21 תהי ידך לעזוני, כי פקודיך בחרתי

ספר שביעי והוא ספר זרעים

22 הלכותיו שבע. וזהו סדורן: 23 א. הלכות בלאים. 24 ב. הלכות מתנות עניים. 25 ג. הלכות תרומות. 26 ד. הלכות מעשרות. 27 ה. הלכות מעשר שני ונטע רבעי. 28 ו. הלכות בכורים ושאר מתנות כהנה שבבבולין. 29 ז. הלכות שמטה ויובל. 30

הלכות בלאים

31 גש בכללן חמש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שלא 32 לזרע זרעים בלאים. (ב) שלא לזרע תבואה או ירק בכרם. 33 (ג) שלא להרביע בהמה בלאים. (ד) שלא לעשות מלאכה 34 בכלאי בהמה באחד. (ה) שלא ללבש בלאים. 35 ובאור מצות אלו בפרקים אלו: 36

(50) מכאן, ש"כל הנודר אף על פי שמקיימו נקרא חוטא". אולם ב"נדרים הקדש" כבר כתב רבינו "נדרים הקדש מצוה לקיימם ... שנאמר, נדרים לה' אשלם". (51) ראה אשה טובעת בנהר, אמר, אסור להסתכל בה ולהצילה - זהו חסיד שוטה; ובירושלמי אמרו: "איזהו חסיד שוטה? ראה תינוק מבעבע בנהר אמר לכשאחלוץ תפילי אצילנו, אם כשהוא חולץ תפיליו הוציא זה [=התינוק] את נפשו". (52) מחריבי עולם. וכן בפירוש המשנה לרבינו בסוטה שם: "מבלי עולם או מכלי עולם", שאלה הדברים מפסידים מציאות האדם". (53) שנאמר "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" שני עישורים - הרי הם חומש, ובשולחן ערוך פסק: חומש זה - שנה ראשונה מהקרן, מכאן ואילך חומש שהרוויח בכל שנה. וראה ברמ"א שם, שבשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה. (54) תלמיד חכם מכלכל דבריו במשפט ... וזן את אנשי ביתו כפי ממונו והצלחתו, ולא יטריח על עצמו יותר מדאי. (55) קצבת יכולתו. (56) והכתוב מדבר בקרבנות עולות ראה ושלמי חגיגה, שחייב אדם להביא בשלוש רגלים, ומצוותם בהתאם לעושרו אשר ברכו ה'.

1 והפרי של אותו הנרע מאכל אדם, כגון זרע הבצלים
2 והשומין וזרע החציר והקצח וזרע לפת וכיוצא בהן. וזרע
3 פשתן - הרי הוא בכלל זרעוני גנה. כשיזרעו כל מיני
4 זרעונים אלו ויצמחו - נקרא הצמח בלול כל זמן שלא נפר
5 הזרע דשא, ונקרא ירק.

6 ט. ויש מזרעוני גנה וזרעונים שדרךן לזרע מהן שדות, כגון
7 הפשתן והחרדל, ואלו הן הנקראים מיני זרעים. ויש
8 מזרעוני גנה וזרעונים שאין דרך בני אדם לזרע מהם אלא
9 צרורות צרורות קטנות, כגון הלפת והצנון והתדרים
10 והבצלים והפססר והכרפס והמרור וכיוצא בהן, ואלו הן
11 הנקראים מיני ירקות.

פרק שני

12
13 א. זרע שנתערב בו זרע אחר, אם היו אחד מעשרים
14 וארבעה, כגון סאה של חטים שנתערבה בעשרים ושלש
15 סאה של שעורים - הרי זה אסור לזרע את המערב, עד
16 שימזעט את החטין או יוסיף על השעורים. ואם זרע -
17 לוקה.

18 ב. וכל שהוא כלאים עם הזרע - מצטרף לאחד מעשרים
19 וארבעה. כיצד? עשרים ושלש סאה של חטים שנתערב בה
20 שני קבין שעורים ושני קבין עדשים ושני קבין פולים -
21 הרי זה לא זרע הפל, עד שימזעט סאה של תערובת ויבר
22 מקצתה או יוסיף על החטים; שהשעורים והעדשים והפול
23 - כלם כלאים עם החטים.

24 ג. במה דברים אמורים? בשנתערבו מיני תבואה זה בזה
25 או מיני קטניות זה בזה, או שנתערבה תבואה בקטניות או
26 קטניות בתבואה; אבל זרעוני גנה שנתערב אחד מהן
27 בתבואה או בקטניות - שעורן אחד מעשרים וארבעה ממה
28 שזורעין בבית סאה מאותו המין. אם נתערב בסאה של
29 תבואה או קטנית - לא זרע עד שימזעט או יוסיף על
30 התבואה.

31 ד. כיצד? חרדל שנתערב בתבואה, והרי החרדל זורעין
32 ממנו קב בכל בית סאה, אם נתערב ממנו אחד מעשרים
33 וארבעה מן הקב בסאה של תבואה או של קטנית - חיב
34 למזעט. וכן אם היה מין זה מזרעוני גנה וזרעין סאתים
35 בכל בית סאה, אם נתערב ממנו חצי קב בכל סאה של
36 תבואה או של קטנית - ימזעט.

37 ה. לפיכך, תבואה שנתערב בה זרע פשתן: אם היה שלשת
38 רביעים בכל סאה - הרי זה ימזעט, ואם לאו - אינו צריך
39 למזעט; לפי שבית סאה זורעין בו שלש סאים זרע פשתן.
40 ועל דרך זה משערים בכל הנרעים האחרים.

41 ו. במה דברים אמורים? בשלא נתפנו לערב ובשלא נתפנו
42 לזרע השני מיניו שנתערבו; אבל אם נתפנו לערב זרע בזרע
43 אחר או לזרע השני מיניו, אפילו היתה חטה אחת בתוך כרי
44 של שעורים - אסורה לזרעה. וכן כל כיוצא בזה.

45 ז. הזרע שדהו מין מן המיניו, וכשיצמח ראה בו כלאים:

46 אם היה המין האחד אחד מעשרים וארבעה בשדה - הרי
47 זה ילקט עד שימזעטנו; מפני מראית העין, שמה יאמרו
48 כלאים זרע בכונה. בין שהיה המין האחד שצמח בתבואה
49 וקטנית בתבואה וקטנית, או זרעוני גנה בתבואה וקטנית
50 ובזרעוני גנה. ואם היה הצומח פחות מכן - אינו צריך
51 למזעט.

52 ח. במה דברים אמורים? בזמן שיש מקום לחשד; אבל
53 בזמן שהדברים מראין שאין זה מדעתו של בעל השדה,
54 אלא מאליהן עלו - אין מחזיקין אותו למזעט.

55 ט. כיצד? כגון תבואה שעלו בה ספיחי אסטים, ותלתן
56 שזרעה למאכל אדם שעלו בה מיני עשבים; שזה מפסיד
57 הוא. וכן כל כיוצא בזה.

58 י. ובמה יודע שהתלתן זרעה למאכל אדם? כשהיתה
59 זרעה צרורות צרורות וזה גבול סביב. וכן מקום הגרנות
60 שעלו בה מיני הרבה - אין מחזיקין אותו לעקר; שהרי
61 הדבר ידוע שאינו רוצה שיצמח צמח במקום הגרנות. ואם
62 הסיר מקצתו - אומרים לו: עקר הפל חוץ ממין אחד; שהרי
63 גלה דעתו שרוצה בקיום השאר.

64 יא. אין נוטעין ירקות בתוך סדן של שקמה וכיוצא בה.
65 הטומן אגדת לפת וצנון וכיוצא בה תחת האילן, אפילו תחת
66 הגפן, אם היו מקצת העליון מגלן - אינו חושש; שהרי
67 אינו רוצה בהשרשתו. ואם אין אגדה, או שלא היו העליון
68 מגלן - חושש משום כלאים.

69 יב. שדה שהיתה זרעה, וקצר הזרע ונשארו העקרין
70 בארץ, אף על פי שאין מוציאין צמח אלא אחר כמה שנים
71 - לא יהיה זרע באותה שדה מין אחר עד שיעקר העקרין.
72 יג. היתה שדה זרעה חטים, ונמלך לזרעה שעורים קדם
73 שיצמחו החטים - ימתין לה עד שישפסדו החטים ויתלעו
74 בארץ כמו שלשה ימים, אם היתה שדהו רוח, ואחר כך
75 יתפכה במחרשה ויזרע המין האחר. ואינו צריך להפוך את
76 בלה עד שלא תשאר חטה שלא נעקרה, אלא חורש את
77 השדה בדרך שחורשין אותה קדם המטר כדי שתרוה.

78 יד. צמחו החטים ואחר כך נמלך לזרעה שעורים - יתפך
79 ואחר כך יזרע. ואם הוריד בהמתו לתוכה וקנסמה את
80 הצמח - הרי זה מתיר לזרע שם מין אחר.

81 טו. באחד באדר משמיעין על הכלאים, וכל אדם יוצא
82 לגנתו ולשדהו ומנקין אותן מן הכלאים. ובחמשה עשר בו
83 יוצאים שלוחי בית דין ומסבכים לבדק.

84 טז. בראשונה היו עוקרין ומשליכין, והיו בעלי בתים
85 שמחים שמנקין להן שדותיהן. התקינו שיהיו מפקירין את
86 כל השדה שימצאו בו כלאים. והוא שימצאו בה מין אחר
87 אחד מארבעה וצעורים; אבל פחות מכן - לא יגעו בה.

88 יז. וחזרין שלוחי בית דין בחלו של מועד הפסח לראות
89 האפיל שיצא. וכלאים שהנצו - אין ממתינים להן, אלא
90 יוצאין עליהן מיד ומפקירין את כל השדה, אם יש בה אחד
91 מעשרים וארבעה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ה'י"א אלול ה'תש"ע

1

ח. הִיָּה הַכֹּהֵן בַּעַל הַקֶּרֶן בַּעַל מוֹם - נוֹתֵן קֶרְבָּנוֹ לְאַנְשֵׁי
מִשְׁמֶר, וְהַעֲזֹר שֶׁלֹּהֶם. הִיָּה זֶקֶן אוֹ חוֹלָה שֶׁיִּכּוֹל לַעֲבֹד עַל
יְדֵי הַדָּחֵק - נוֹתֵן קֶרְבָּנוֹ לְכָל כֹּהֵן שִׁירָצָה, וְהַעֲזֹר וְהַעֲבוֹדָה
לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֶר. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲבֹד כָּלֹל - הָרִי הַקֶּרֶן כָּלוּ
לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֶר.

ט. הִיָּה טָמֵא בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר וְכָל הַכֹּהֲנִים טָמְאִים - נוֹתְנוֹ
לְבַעְלֵי מוֹמִין טְהוֹרִים שֶׁבָּאוּתוֹ מִשְׁמֶר, וְעוֹרוֹ וְעִבּוֹדוֹתוֹ
לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֶר הַטָּמְאִים.

י. הִיָּה הַקֶּרֶן שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל וְהִיָּה אוֹנוֹן - נוֹתְנוֹ לְכָל כֹּהֵן
שִׁירָצָה, וְעוֹרוֹ וְעִבּוֹדוֹתוֹ לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֶר. כִּיֵּן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל
הָאוֹנוֹן רָאוּי לַעֲבוֹדָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר, הָרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ
לְקֶרְבָּנוֹ.

יא. כָּל רֹאשׁ מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר מַחֲלֵק מִשְׁמֶרוֹ לְבִתֵּי אָבוֹת,
עַד שִׁיְהִיָּה כָּל בֵּית אָב וְאַנְשָׁיו עוֹבְדֵי בָיִם אֶחָד מִימּוֹת
הַשָּׁבָת, וְהָאֲחֵר בָּיִם שֶׁל אֲחֵרָיו, וְהָאֲחֵר בָּיִם שֶׁל אֲחֵרָיו.
וְלִכְּלָל בֵּית אָב וְאָב רֹאשׁ אֶחָד מִמֶּנּוּ עָלָיו.

יב. וּמִמֶּנִּין כֹּהֵן גָּדוֹל, הוּא רֹאשׁ לְכָל הַכֹּהֲנִים. וּמוֹשְׁחִין
אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וּמְלִבִּישִׁין אוֹתוֹ בְּגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל;
שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחֵי אֲשֶׁר יוֹצֵק וְגוֹמֵר. וְאִם אֵין
שֶׁם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה - מְרַבֵּין אוֹתוֹ בְּבִגְדֵי כֹהֵן גָּדוֹל בְּלִבְדּוֹ;
שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמֵלֵא אֶת יָדוֹ
לְלִבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים - כֹּשֶׁם שֶׁמֶתְרַבֶּה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, כֵּן
מִתְרַבֶּה בְּבִגְדִים.

יג. כִּיצַד מְרַבֵּין אוֹתוֹ בְּבִגְדִים? לּוֹבֵשׁ שְׁמוֹנֶה בְּגָדִים
וּפּוֹשְׁטֵן וְחוֹזֵר וְלוֹבֵשֵׁן לְמַחֵר שְׁבַעַת יָמִים יוֹם אֶחָד יוֹם;
שֶׁנֶּאֱמַר: שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו מְבִנְיָו. וְכֹשֶׁם
שֶׁרְבוּי בְּגָדִים שְׁבַעַת, כֵּן מְשִׁיחָה בְּשֶׁמֶן שְׁבַעַת, יוֹם אֶחָד
יוֹם. וְאִם עֹבֵד קָדָם שִׁיתְרַבֶּה בְּבִגְדִים כָּל שְׁבַעַת אוֹ קָדָם
שִׁיִּמְשַׁח כָּל שְׁבַעַת - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה; הוּאֵל וְנִתְרַבֶּה אוֹ
נִמְשַׁח פַּעַם אַחַת - נִעֲשֶׂה כֹהֵן גָּדוֹל לְכָל דֶּבֶר.

יד. אֵין בֵּין כֹּהֵן מְשִׁיחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְמִתְרַבֶּה בְּגָדִים אֵלָּא
פֶּר שֶׁמִּבֵּיא כֹהֵן הַמִּשְׁחָה אִם שֶׁגַּב בְּאֶחָד מִן הַמִּצְוֹת שֶׁחַיִּב
עָלָיו חֲטָאת, שֶׁנֶּאֱמַר: אִם הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחָה יִחֲטָא וְגוֹמֵר;
אֲבָל לְשָׂאֵר הַדְּבָרִים שׁוּיִם הֵם.

טו. אֵין מַעֲמִידִין כֹּהֵן גָּדוֹל אֵלָּא בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד
וְשִׁבְעִים. וְאֵין מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ אֵלָּא בָּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: בָּיִם
הַמִּשַּׁח אֹתוֹ. וְכֵן אִם נִתְרַבֶּה בְּבִגְדִים בְּלִבְדּוֹ - אֵין מְרַבֵּין
אוֹתוֹ אֵלָּא בָּיִם. וְאֵין מִמֶּנִּין שְׁנֵי כֹהֲנִים גָּדוֹלִים בְּאַחַת.

טז. מִמֶּנִּין כֹּהֵן אֶחָד יִהְיֶה לְכֹהֵן גָּדוֹל כְּמוֹ הַמִּשְׁחָה לְמִלְכָּה.
וְהוּא הַנִּקְרָא סֶגֶן, וְהוּא הַנִּקְרָא מִמֶּנּוּ. וְיִהְיֶה עוֹמֵד לִימִין כֹּהֵן
גָּדוֹל תָּמִיד, וְזֶה כְּבוֹד הוּא לוֹ. וְכָל הַכֹּהֲנִים מִתַּחַת יָד הַסֶּגֶן.
יז. וְעוֹד מִמֶּנִּין קְתִיקוּלִין לְהִיּוֹת לְסֶגֶן כְּמוֹ הַסֶּגֶן לְכֹהֵן
גָּדוֹל. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵים. וּמִמֶּנִּים אֲמִרְקָלִין, אֵין פָּחוֹת
מִשְׁבַּעַת, וּמִפְתָּחוֹת הַעֲזָרָה בְּיָדָם. רָצָה הָאֶחָד לִפְתָּח - אֵינוֹ
יָכוֹל עַד שִׁיתְכַּסּוּ כָּל הָאֲמִרְקָלִין וְיִפְתָּחוּ.

יום ראשון ה' אלול ה'תש"ע

הלכות כלי המקדש והעובדים בו

פרק רביעי

א. הַכֹּהֲנִים הַבְּדִלוּ מִכָּל הַלְוִיִּם לַעֲבוֹדַת הַקֶּרֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְבָרֶךְ אֱהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה
הִיא לְהַבְדִּיל הַכֹּהֲנִים וְלַקְדָּשׁם וְלַחֲכִינֵם לְקֶרֶן, שֶׁנֶּאֱמַר:
וְקִדְשְׁתוּ כִּי אֵת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב.

ב. וְצִרִיף כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְנֶהֱג בָּהֶן כְּבוֹד הַרְבֵּה וְלַהַקְדִּים
אוֹתָם לְכָל דֶּבֶר שֶׁבִקְדָּשָׁה: לִפְתָּח בַּתוֹרָה רֹאשׁוֹן, וְלִבְרֹךְ
רֹאשׁוֹן, וְלִטֹּל מִנֶּה יָפָה רֹאשׁוֹן.

ג. מִשֶּׁה רַבְּנוּ חֵלֶק הַכֹּהֲנִים לְשִׁמּוֹנֶה מִשְׁמֶרוֹת, אֲרַבְּעָה
מֵאֲלָעֵז וְאַרְבַּעָה מֵאִיתָמָר. וְכֵן הָיוּ עַד שֶׁמּוֹאֵל הִנְבִּיא.
וּבִימֵי שֶׁמּוֹאֵל חֵלְקָם הוּא וְדוֹד הִמְלִיךְ לְאַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים
מִשְׁמֶר, וְעַל כָּל מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר רֹאשׁ אֶחָד מִמֶּנּוּ. וְעוֹלִין
לִירוּשָׁלַיִם לַעֲבוֹדָה מִשְׁמֶר לְכָל שָׁבָת, וּמִיּוֹם הַשָּׁבָת לְיוֹם
הַשָּׁבָת הֵן מִתְחַלְפִּין, מִשְׁמֶר יוֹצֵא וְהָאֲחֵר שֶׁהוּא אֲחֵרָיו
נִכְנָס, עַד שִׁיִּגְמְרוּ. וְחוֹזְרִין חֲלִילָה.

ד. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל הַמִּשְׁמֶרוֹת שׁוּיִם בְּרָגְלִים. וְכָל
שִׁיבּוֹא מִן הַכֹּהֲנִים בְּרָגֶל וְרָצָה לַעֲבֹד - עוֹבֵד וְחוֹלֵק עִמָּהֶם,
וְאֵין אוֹמְרִין לוֹ: לֵךְ עַד שִׁיִּגְעֵעַ מִשְׁמֶרְךָ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יָבֹא
הַלְוִי מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ וְגוֹמֵר.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִרְבָּנוֹת הַרְגָּלִים, וּבַחֲלוּק לֶחֶם
הַפָּנִים, וּבַחֲלוּק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצָרָה; אֲבָל נְדָרִים וְנִדְבוֹת
וְתַמִּידִין - אֵין מִקְרִיבִין אוֹתָן אֵלָּא מִשְׁמֶר שְׁזִמְנוּ קְבוּעַ
וְאִפְלוּ בְּרָגֶל. שֶׁנֶּאֱמַר: חֵלֶק כַּחֲלֹק יֵאָכְלוּ, לְבַד מִמֶּכְרִיו עַל
הָאָבוֹת. כְּלוֹמֵר: חֵלֶק כַּחֲלֹק יֵאָכְלוּ בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר, וְאֵין
חֵלֶק כַּחֲלֹק בְּשָׂאֵר הַדְּבָרִים, שֶׁכֹּכֵר חֲלָקוֹ אוֹתָם הָאָבוֹת
וְקָבְעוּם כָּל מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר בְּשִׁבְתּוֹ.

ו. וְכֵן עֲבוֹדַת לֶחֶם הַפָּנִים - בְּמִשְׁמֶר שְׁזִמְנוּ קְבוּעַ; אֲבָל
עֲבוֹדַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם - כָּכָל הַמִּשְׁמֶרוֹת. וּמִמֶּנִּין שְׁאֵינוֹ מְדַבֵּר
אֵלָּא בְּרָגְלִים? שֶׁנֶּאֱמַר: מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל - בְּשַׁעַת
שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל בָּאִין בְּשַׁעַר אֶחָד. וּמִמֶּנִּין שְׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֵלָּא
בְּכֹהֲנִים? שֶׁנֶּאֱמַר: חֵלֶק כַּחֲלֹק יֵאָכְלוּ, וְאֵין שֶׁם מִתְּנוֹת
בְּמִקְדָּשׁ לְהֵאָכֵל אֵלָּא לְכֹהֲנִים בְּלִבְדּוֹ.

ז. וְכֵן כֹּהֵן שֶׁהָיָה לוֹ קֶרֶן - הָרִי זֶה בָּא לְמִקְדָּשׁ וּמִקְרִיבוֹ
בְּכָל יוֹם שִׁירָצָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבָא בְּכָל אֹת נִפְשׁוֹ וְשִׁרְתָּ.
וְאִפְלוּ חֲטָאתוֹ וְאֲשָׁמוֹ הוּא מִקְרִיב וּמִכַּפֵּר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ,
וְהַעֲזֹר שֶׁל קֶרְבָּנוֹ וְאִכְלִיתוֹ שָׁלוֹ. וְאִם רָצָה לִתֵּן אֶת קֶרְבָּנוֹ
לְכָל כֹּהֵן שִׁירָצָה לְהַקְרִיבוֹ - נוֹתֵן, וְעוֹר הַקֶּרֶן וְעִבּוֹדוֹתוֹ
לְאוֹתוֹ הַכֹּהֵן בְּלִבְדּוֹ שְׁנֵתָן לוֹ.

יח. וממנין גזברין מתחת ידי האמרפלין, ואין פותחין
משלשה גזברין. והגזברין הם שגובין כל ההקדשות, ופודין
את הנפדה מהן, ומוציאין אותן בדברים הראויין להן
להוציאן.

יט. כהן הגדול המשוה קודם למרבה בגדים. ומרבה
בגדים העומד לשרת קודם למשוה שעבר מחמת קרי.
והעובר מחמת קרי קודם לעובר מחמת מום. והעובר
מחמת מום קודם לכהן משוה מלחמה. ומשוה מלחמה
קודם לסגן. וסגן קודם לקתיקול. וקתיקול קודם לאמרפל.
ואמרפל קודם לגזבר. וגזבר קודם לראש משמר. וראש
המשמר קודם לראש בית אב. וראש בית אב קודם לכהן
הדיוט משאר הכהנים. נמצאו הכהנים תמיד שמנה מצלות
זו למעלה מזו.

כ. כשימות המלך או כהן גדול או אחד משאר הממנים -
מעמידין תחתיו בנו או הראוי לרשו. וכל הקודם לנחלה
קודם לשררות המת. והוא שיהיה ממלא מקומו בחכמה,
או ביראה אף על פי שאינו כמותו בחכמה. שנאמר במלך:
הוא ובניו בקרב ישראל - מלמד שהמלכות ירשה. והוא
הדין לכל שררה שבקרב ישראל, שהזוכה לה - זוכה
לעצמו ולזרעו.

כא. משוה מלחמה - אין בנו מתמנה תחתיו לעולם, אלא
הרי הוא כשאר הכהנים: אם נמשח למלחמה - נמשח, ואם
לא נמשח - לא נמשח. וכשכהן משוה מלחמה משמש
במקדש - משמש בארבעה בלים, כשאר כהנים. מעלין
משורה לשורה גדולה ממנה, ואין מורידין אותו לשורה
שהיא למטה ממנה; שמשלין בקדש ולא מורידין. ואין
מורידין לעולם משורה שבקרב ישראל אלא אם סרח.
כב. וכהן גדול שעבר עברה שחייב עליה מלקות - מלקין
אותו בבית דין של שלשה, כשאר מחייבי מלקות, וחוזר
לגדלו.

יום שני ו' אלול ה'תש"ע

פרק חמישי

א. כהן גדול צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים בנוי,
בכח, בעשר, בחכמה ובמראה. אין לו ממון - כל הכהנים
נותנין לו משלחן כל אחד לפי עשרו, עד שיעשיר יותר
מעשיר שבכלן.

ב. ואין אחד מכל אלו מעבב, אלא כל זה למצוה; אבל
אם נתרבה מכל מקום - נתרבה.

ג. וחיוב כהן גדול לנהג כבוד בעצמו, ולא יקל בעצמו עם
שאר העם. ולא יראו אותו ערם לא בבית המרחץ ולא בבית
הכסא ולא כשמשפטר. שנאמר: כהן הגדול מאחיו -
מלמד שנוהגין בו גדלה יתרה. רצה הוא שירחצו אחרים
עמו - הרשות בידו.

ד. לא יכנס לבית המשתה ולא לסעודה של רבים, אפלו
הם של מצוה. אבל הולך הוא, אם רצה, לבית האבל.
וכשהוא הולך - אינו הולך בערבוביא עם שאר הכהנים,

אלא מסבבין אותו הכהנים וחולקין לו כבוד. והסגן ממצעו
בינו לבין העם, והסגן ומשוה שעבר מימינו, וראש בית אב
והאבלים וכל העם משמאלו. ואומר לאבלים: תנחמו! והן
מכבדין אותו כפי כחן.

ה. מת לו מת - אינו יוצא אחריו, ואינו יוצא מפתח ביתו
או מן המקדש. וכל העם באים לנחמו לביתו. והוא עומד
בשורה, וסגן מימינו וראש בית אב וכל העם משמאלו.
ואומרים לו: אנו כפרתך! והוא אומר להם: תתברכו מן
השמים!

ו. וכשמברין אותו - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב
על הספסל. ואינו קורע על מתו כשאר הכהנים, שנאמר:
ובגדיו לא יפרם. ואם קרע - לוקה. אבל קורע הוא מלמטה
כנגד רגליו. ואינו מרבה פרע לעולם, שנאמר: את ראשו
לא יפרע, ואפלו בעת שלא יכנס למקדש; אלא מספר
מערב שבת לערב שבת. ואינו מספר בתער, אלא בזוג.
ראש שצרה זו בעקר זו, עד שיראה באלו הוא צמח באחת.
שנאמר: ראשם לא יגלחו, ופרע לא ישלחו, כסום יכסמו
את ראשיהם.

ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והוא הנקרא לשכת כהן
גדול. ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא
יצא אלא לביתו בלבד בליקלה או שעה או שתיים ביום.
ויהיה ביתו בירושלים ואינו זו משם.

ח. כהן גדול דן ודנין אותו, ומעידין עליו. ואין דנין אותו
דיני נפשות אלא בבית דין הגדול בלבד; שנאמר: כל הדבר
הגדל יביאו אליך.

ט. היה יודע עדות - אינו חייב להעיד, ואפלו בבית דין
הגדול; שזה אינו כבוד לו שילך ויעיד. ואם היתה עדות
למלך ישראל - הרי זה הולך בבית דין הגדול ומעיד לו.
י. וכבר בארנו בספר קדשה, שהוא אסור באלמנה ומצוה
על הבתולה. ואינו נושא שתי נשים. ואם נשא שתיים - אינו
יכול לעבד ביום הצום עד שיגרש לאחת. וחולץ, וחולצים
לאשתו, ומיבמין את אשתו. ואם גרש אשה - מתרת
להנשא לשאר העם.

יא. בזמן שכהן גדול נכנס להיכל להשתחוות - שלשה
אוחזין בו: אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באמצע
טובות שבאפוד מאחוריו. ויכנס להיכל וישתחוה. וכיון
שישמע הסגן קול רגליו של כהן גדול שהוא יוצא, מגביה
לו את הפרכת. ואחר שיצא יכנסו אחיו הכהנים וישתחוו
ויצאו.

יב. בכל יום שירצה להקטיר הקטרת - מקטיר. ונוטל חלק
בראש בקדשי המקדש בלן. כיצד? כשירצה אומר: זו
החטאת שלי וזה האשם שלי. ואינו עובד בפס, אלא כל
עת שירצה להקריב - מקריב כל מה שירצה. והרי הוא
בקדשי הגבול כשאר הכהנים.

יג. בזמן שרוצה כהן גדול להקריב, היה עולה בכבש
והסגן מימינו. הגיע למחצית הכבש - אחז הסגן בימינו
והעלהו. והושיט לו כהן שהוא מוליך את ראש העולה
האברים שבידו, וסומך עליהן וזורקן לאש.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי רביעי ז' ח' אלול ה'תש"ע - הלכות כלי המקדש קא

מתוך מהדורת וגשל

היתרה, ובנעילה. וקורין בספר תורה שלשה אנשים שתי
פעמים בכל יום: בשחרית ובתפלה השניה שמוסיפין; אבל
במנחה לא היו קורין בספר תורה, אלא על פה, בקוראין
את שמע. ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת,
מפני שהן טרודין לשבת.

ה. וקבוצן לכל תפלה מארבע תפלות אלו ועמידתן שם
לתפלה ולתחנה ולבקשה ולקרות בתורה נקרא מעמד.
ו. ובמה היו קוראין? במעשה בראשית. ביום הראשון
קוראין 'בראשית' ו'יהי רקיע'. בשני - 'יהי רקיע' ו'קו'.
בשלישי - 'קו' ו'יהי מאורות'. ברביעי - 'יהי מאורות'
ו'ישרצו'. בחמישי - 'ישרצו' ו'תוצא הארץ'. בששי -
'תוצא הארץ' ו'יכלו'.

ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים, וקטנה קורא אותה
אחד. ושתי פרשיות שקוראין שחרית - הם שחזורין וקורין
אותן בתפלה השניה בספר, וחזורין וקוראין אותן במנחה
על פה.

ח. שמנת ימי חנכה לא היו אנשי מעמד עושין מעמד
בשחרית. וכל יום שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד
לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה, אלא בשחרית
ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים לא היה בו
מעמד בנעילה, אלא בשחרית ובתפלה שניה ובמנחה.

ט. ומהו קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות משפחות
לצאת ליצרים להביא עצים למערכה. ויום שיגיע לבני
משפחה זו להביא העצים, היו מקריבין עולות נדבה, וזהו
קרבן העצים. והיה להם כמו יום טוב, ואסורין בו בהספד
ובתענית ובעשית מלאכה. ודבר זה מנהג.

י. אפלו יחיד שהתנדב עצים או גזרים במערכה - אסור
באותו היום בהספד ובתענית ובעשית מלאכה. ודבר זה
מנהג.

יא. אנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס כל שבת שלהן.
ובחמישי מתרין, מפני כבוד השבת. ומפני מה אסרו עליהם
לספר ולכבס? כדי שלא יכנסו למעמדם כשהם מגילין,
אלא יספרו ויכבסו מקדם.

יום רביעי ח' אלול ה'תש"ע

פרק שביעי

א. חמשה עשר ממנין היו במקדש, וכן ממנים לעולם על
כל דבר מחמשה עשר דברים אלו ממנה אחד. ואלו הן:
(א) על הזמנים. (ב) על נעילת שערים. (ג) על השומרים. (ד)
על המשוררים. (ה) על הצלצל עם שאר כלי שיר. (ו) על
הפיסות. (ז) על הקנים. (ח) על החותמות. (ט) על הנסכים.
(י) על החולין. (יא) על המים. (יב) על מעשה לחם הפנים.
(יג) על מעשה הקטרת. (יד) על מעשה הפרכת. (טו) על
מעשה בגדי כהנה.

ב. כל אחד ואחד מממנים אלו - תחת ידו אנשים הרבה,
כדי להכין המלאכה שהוא ממנה עליה. זה שעל הזמנים -
הוא ואנשיו משמרים את הזמנים. כיון שיגיע עת הקרבן

יד. וכך היו מושיטין לו שאר האברים: כל אחד ואחד
נותן האברים שבידו לראשון, והראשון נותן לכהן גדול,
והוא סומך וזורק לאש. ואם רצה לסמך בלבד ויהיה [כהן]
אחר זורק לאש - עושה. ואין שם סמיכה על האברים אלא
לכהן גדול בלבד, מפני כבודו; אבל כל הסמיכות על בעלי
חיים הם.

טו. כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה;
אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבד במקדש עד
שיהיה בן עשרים שנה. ואינו נכנס לעזרה לעבודה תחלה
אלא בשעה שהלויים אומרים שירה.

טז. אין הכהן עובד תחלה, וכן כהן גדול אינו עובד
תחלה, עד שביא עשירית האיפה משלו ועובד בידו;
שנאמר: זה קרבן אהרן ויבניו אשר יקריבו ליי ביום המשח
אתו. ואם עבד קדם שביא עשירית האיפה, וכן כהן גדול
שעבד בכהנה גדולה קדם שביא עשירית האיפה - עבודתו
כשרה.

יז. כהן שלא עבד צדין ממימי שמונהו כהן גדול - הרי זה
מביא עשירית האיפה ועובדה בידו בתחלה, כשאר חנוף
כל כהן הדיוט; ואחר כך מקריב עשירית האיפה שניה,
שהיא חנוף כהן גדול; ואחר כך מקריב עשירית האיפה
שלישית, שהיא חבתי כהן גדול שמקריב בכל יום, כמו
שיתבאר. ומעשה שלשתן שזה הוא.

יום שלישי ז' אלול ה'תש"ע

פרק ששי

א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד
על גביו; וקרבתו הצבור הן קרבן של כל ישראל, ואי
אפשר שיהיו ישראל בלן עומדין בעזרה בשעת קרבן.
לפיכך תקנו נביאים הראשונים, שיכירו מישראל כשרים
ויראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל לעמד על הקרנות.
והם הנקראים אנשי מעמד. וחלקו אותם ארבעה ועשרים
מעמדות, כמנין משמרות כהנה ולויה. ועל כל מעמד
ומעמד אחד מהן ממנה על כלם, והוא נקרא ראש המעמד.
ב. בכל שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת.
מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה - נכנסין למקדש עם
משמר כהנה ולויה של אותה שבת; והרחוקים שבאותו
מעמד - כיון שהגיע מעמד שלהן הן מתקבצין לבית
הכנסת שבמקומן.

ג. ומה הן עושין אלו המתקבצין בין בירושלים בין בבתי
כנסיות? מתעניין בשני בשבת שלהן ובשלישי וברביעי
ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין, מפני כבוד
שבת; ובאחד בשבת אינם מתעניין, כדי שלא יצאו מענג
שבת לצום.

ד. ובכל יום ויום משבת שהיה מעמדן מתפללין ארבע
תפלות: שחרית ומנחה ונעילה, ועוד מוסיפין תפלה אחרת
בין שחרית ומנחה, והיא תרה להן. ונושאים פניהן הכהנים
במעמד שלש פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו

יב. כל מי שיביא קרבנותיו למקדש נותן דמי הנסכים לזה
 הממנה על החותמות, ונותן לו חותמות כמנן הקרבנות
 שלו. ואם היה מצרע עשיר - נותן לו חותם אחד שכתוב
 עליו חוטא. והלה הולך בחותמות שבידו לזה הממנה על
 הנסכים, ונותן לו נסכים כמנן החותמות וכמו שכתוב בהן.
 ולערב באים זה אצל זה, מוציא את החותמות ומקבל
 כנגדן מעות. אם הותירו המעות - הותירו להקדש, ואם
 פחתו המעות - ישלם זה שעל החותמות מבייתו. מי שאבד
 חותמו - ממתינין לו עד הערב. אם מצאו במעות יתר כדי
 חותם שטוען - נותנין לו, ואם לאו - אין נותנין לו. ושם
 כל היום כתוב על החותם, מפני הרמאים, שלא ישא
 החותם אצלו עד שיקרו הנסכים.
יג. משלשים יום לשלשים יום פוסקין שער היין והסלת
 עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים - מספק להן כמו
 שפסקו עמו, ואם הוזלו - מספק להן כשער הזול. והשכר
 שמשפטר ההקדש בשערים אלו - הוא הנקרא מותר נסכים,
 ולוקחין בו עולות לקיץ המזבח. ואין מקציצין את המזבח
 בעולות עוף, שאין בקרבנות הצבור עוף.
יד. הכהנים, מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד, ואוכלין
 בשור הרבה, ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק
 אחד - הם חולין במעיהן. לפיכך מצמידין ממנה אחד,
 שהיה מבקר אותן ומרפא כל תחלואיהן, ועוסק בהן תמיד
 הוא ואנשיו שתחת ידו.
טו. וכן ממנין אחד להיות חופר בורות ושיחין ומתקן
 הבורות של רבים, כדי שיהיו המים מצויין בירושלים לכל
 אחד מיושביה ולכל עולי הרגלים. ואחד ממנה על כל אמני
 לחם הפנים, והוא מתקן כל מלאכתו. ואחד ממנה על כל
 אמני הקטרת, והוא מתקן מלאכתה.
טז. זה שעל הפרכת ממנה על כל אורגי הפרוכות
 והרוקמין בהן שיהיו מוכנות להיכל ולשערים. ושתי
 פרוכות היו עושין בכל שנה להבדיל בין הקדש לקדש
 הקדשים. וחוטאי הפרכת פולין ששה ששה. וארבעה מינין
 היו בה: שש ותכלת וארגמן ותולעת שני. וכל אחד מהן
 כפול ששה. הרי ארבעה ועשרים חוטין. וטפח היה עביה.
 ועל שנים ושבעים נירין היתה נארגת. ארפה ארבעים אמה,
 ורחבה עשרים אמה.
יז. ושלוש עשרה פרוכות היו במקדש שני: שבע על שבעה
 שערי העזרה, ואחת על פתח האולם, ואחת על פתח
 ההיכל, ושמים לדביר בינו ובין הקדש, ושמים כנגדן
 בעליה.
יח. פרכת שנטמאת בולד השמאה - מטבילין אותה בפנים
 ומכניסין אותה מיד, לפי שאינה צריכה הערב שמש.
 ושוטמאת באב השמאה - מטבילין אותה מבחוץ ושוטחין
 אותה בחיל, מפני שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה
 חדשה - שוטחין אותה על גב האצטבא, כדי שיראה העם
 את מלאכתה שהיא נאה.
יט. וכל הכלים שהיו במקדש היו להם שניים ושלישים,
 שאם יטמאו הראשונים - יביאו השניים תחתיהם.

מכריו הוא או אחד מאנשיו ברשותו ואומר: עמדו כהנים
 לעבודה, ולוים לדוכן, וישראל למעמד. וכיון שישמע קולו
 יבוא כל אחד למלאכתו.
ג. זה שעל נעילת שערים - על פיו נועלין ועל פיו פותחין,
 ואין התוקעין תוקעין בכל יום לפתיחת השערים אלא
 ברשותו. ובכל יום תוקעין במקדש שלש תקיעות לפתיחת
 השערים: תקיעה תרועה ותקיעה.
ד. זה שעל השומרים - הוא איש הר הבית שמסבב על
 הלויים בכל לילה, וכל מי שישן על משמרו - מלקה אותו
 במקלו ושוברף את כסותו.
ה. זה שעל המשוררים - הוא בורר בכל יום המשוררים
 שעומדים על הדוכן לומר שירה בפה, ועל פיו תוקעין על
 הקרבנות. אין פותחין במקדש מאחת ועשרים תקיעה בכל
 יום: שלש לפתיחת שערים, ותשע לתמיד של שחר, ותשע
 לתמיד של בין הערבים. ויום שיש בו קרבן מוסף -
 מוסיפין תשע על קרבן מוסף. ואם חל ראש חדש או יום
 טוב להיות בשבת, או שחל ראש השנה להיות בשבת שיש
 שם שלשה מוספין - אין תוקעין לכל מוסף ומוסף בפני
 עצמו, אלא תוקעין תשע בלבד לכל המוספין.
ו. בערב שבת מוסיפין שש: שלש להבטיל את העם מן
 המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחל. ובקרבן מוסיפין
 שלש לפתיחת שער התחתון, והוא שער עזרת נשים, ושלש
 לפתיחת שער העליון, הוא שער נגנוור. ולמה נקרא שער
 עליון? לפי שהוא למעלה מעזרת נשים. וכן תוקעין שלש
 למלוי המים שמנסכין בהן. ואין תוקעים למלוי המים
 בשבת. ותוקעין שלש על גבי המזבח בשעה שמנסכין
 המים. וכל התוקעים שתוקעים על הקרבנות - מתחת יד זה
 שעל המשוררים וברשותו. וכל אלו התקיעות בחצוצרות הן.
ז. זה שעל הצלצל - הוא המעמיד כל המשוררים על פי
 כלי שיר שפועדין עם הלויים, כמו שבארנו.
ח. זה שעל הפיסות - הוא מפס בין הכהנים בכל יום, עד
 שיהיה כל איש ואיש עושה מלאכתו שזכה בה בפס.
 וארבע פעמים היו מפסין בכל יום. ובהלכות תמידין אבאר
 כיצד היו מפסין.
ט. הממנה שעל הקנים - הוא שפוסקין עמו שימכר הקנים
 לקרבנות כך וכך בסלע. וכל מי שהוא חייב תורים או שג
 בגי יונה - יביא דמיהם למקדש, וזה הממנה נותן הקנים
 לבעלי הקרבנות, ועושה חשבון עם הגזברין ונותנין לו.
 משלשים יום לשלשים יום פוסקין עמו השער. ואם הוזלו
 הקנים - מספיק כשער הזול, ואם הוקרו - מספיק כמו
 שפסקו עמו; שיד הקדש על העליונה. וכן קן שנמצא פסול
 או שנפסל קדם שיקרב - נותן אחר תחתיו.
י. זה שעל החותמות - הוא שמקבל דמי הנסכים ממחייבי
 נסכים ונותן להם חותמות. וזה שעל הנסכים - הוא שמוכר
 הנסכים.
יא. כיצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד כתוב עליו
 עגל. והשני כתוב עליו זכר. והשלישי כתוב עליו גדי.
 והרביעי כתוב עליו חוטא.

1 וְשֵׁשׁ וְתַשְׁעִים חֲלוֹן הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ לְחִנּוּי בִּהְיוֹת הַבָּגָדִים,
2 אַרְבָּעָה חֲלוֹנוֹת לְכָל מִשְׁמֶר, וְשֵׁם כָּל מִשְׁמֶר כְּתוּב עַל
3 חֲלוֹנוֹתָיו, וְכָלֵן סְתוּמוֹת. וְכִשְׁיִכְנְסוּ אֲנָשִׁי מִשְׁמֶר לְעִבּוּדָהּ
4 בַּשַּׁבָּת שָׁלָהֶן - פּוֹתְחִין חֲלוֹנוֹתֶיהֶן כָּל יְמֵי שַׁבָּתָן וְנוֹטְלִין
5 הַפְּלִים; וְכִשְׁיִצְאוּ - מִחֲזִירִין הַבָּגָדִים לְחֲלוֹנוֹתֶיהֶן וְסוֹתְמָן.
6 ט. וְלָמָּה עָשׂוּ אַרְבָּעָה חֲלוֹנוֹת לְכָל מִשְׁמֶר? לְפִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ
7 הַפְּלִים מְעַרְבִין. אֲלָא כָּל הַמְכַנְסִים בְּחֲלוֹן אֶחָד, וְכְתוּב עָלָיו
8 מְכַנְסִים. וְכֵן הָאֲבָנִים בְּחֲלוֹן אֶחָד, וְכְתוּב עָלָיו אֲבָנִים. וְכֵן
9 הַמְצַנְפוֹת בְּחֲלוֹן אֶחָד, וְהַכְּתָנוֹת בְּחֲלוֹן אֶחָד.
10 י. כֵּהֵן גָּדוֹל מִנִּיחַ בָּגְדֵי זָהָב בַּלְיָה שֶׁלֹּא בַּלְיָה אוֹ בָּעֵת
11 שִׁיֵּצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ.
12 יא. בָּגְדֵי כֹהֵנָה מִתֵּר לְהִנּוּחַ בִּהְיוֹת. לְפִיכָף לֹבָשִׁם בְּיוֹם
13 עֲבוּדָתוֹ וְאִפְלוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוּדָהּ; חוּץ מִן הָאֲבָנִים, מִפְּנֵי
14 שֶׁהוּא שֶׁעָטְנוֹ, אֲסוּר לְכַהֵן הַדְּיוּט לְלָבֹשׁ אֲלָא בִּשְׁעַת
15 עֲבוּדָהּ.
16 יב. אֵין הַכֹּהֲנִים לֹבָשִׁין לְעִבּוּדָהּ אֲלָא צִמָּר וּפְשָׁתִים בְּלָבָד.
17 יג. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'בָּד' - הוּא
18 הַפְּשָׁתִים וְהוּא הַבּוּץ. וְהַכֹּלֶת הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - הִיא
19 הַצִּמָּר הַצָּבִיעַ כְּעֶצֶם שְׁמִים, שֶׁהוּא פְתוּף מִן הַכֹּחַל. הָאֲרָגָמֶן
20 הוּא הַצִּמָּר הַצָּבִיעַ אָדָם, וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי הוּא הַצִּמָּר הַצָּבִיעַ
21 בְּתוֹלַעַת.
22 יד. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'שֵׁשׁ מִשְׁנֶר' - צִרְיָן
23 שִׁיִּהְיֶה הַחוּט כְּפֹלִי שֶׁשָּׁה. וּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'בָּד', אִם הִיא
24 חוּט אֶחָד לְבָדוֹ - כָּשֶׁר; וּמִצָּה מִן הַמִּבְחָר שִׁיִּהְיֶה כְּפֹלִי
25 שֶׁשָּׁה. וּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'מִשְׁנֶר' בְּלָבָד - צִרְיָן שִׁיִּהְיֶה חוּטָן
26 כְּפֹלִי שְׁמִנָּה.
27 טו. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'מַעֲשֶׂה רָקִים' - הוּא שֶׁתִּהְיֶינָה
28 הַצּוּרוֹת הַנִּעֲשׂוֹת בְּאִרְיָה נְרָאוֹת מִצַּד אֶחָד בְּפָנֵי הָאִרְיָה.
29 וּמַעֲשֶׂה חֹשֶׁב, הוּא שֶׁתִּהְיֶה הַצּוּרָה נְרָאִית מִשְׁנֵי צַדִּין פָּנִים
30 וְאַחֲרָיו.
31 טז. וְכִיצַד מַעֲשֶׂה הַבָּגָדִים? הַכְּתָנָה, בֵּין שֶׁל כֵּהֵן גָּדוֹל בֵּין
32 שֶׁל כֵּהֵן הַדְּיוּט - מִשְׁבָּצַת הִיתָה, שֶׁהִיא בָּתִּים בָּתִּים
33 בְּאִרְיָה, כְּמוֹ בֵּית הַכּוֹסוֹת, כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׁין הָאֲרָגִין
34 בַּבָּגָדִים הַקָּשִׁים. וּבֵית יָד שֶׁלֹּא נֶאֱרָג בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וּמִחְבְּרִין
35 אוֹתוֹ עִם גּוֹף הַכְּתָנָה בְּתִפְרָה.
36 יז. אֲרָף הַכְּתָנָה - עַד לַמַּעֲלָה מִן הָעֵקֶב. וְאֲרָף בֵּית יָד שֶׁלֹּא
37 - עַד פֶּס יָדוֹ. וְרִחְבּוֹ - כְּרֹחֵב הַיָּד.
38 יח. הַמְכַנְסִים, בֵּין שֶׁל כֵּהֵן גָּדוֹל בֵּין שֶׁל כֵּהֵן הַדְּיוּט, הֵם
39 מִמְּתִנִּים עַד יָרֵכִים; שֶׁהוּא לַמַּעֲלָה מִן הַטְּבוֹר קְרוֹב מִן הַלֵּב,
40 עַד סוֹף הַיָּרֵךְ, שֶׁהוּא הָאֲרָכָה. וְשֶׁנֶּאֱמַר יֵשׁ לָהֶם, וְאֵין לָהֶם
41 לֹא בֵּית הַנֶּקֶב וְלֹא בֵּית הָעֲרֹה, אֲלָא מִקְפִּין כְּמִין כִּיס.
42 יט. הַמְצַנְפוֹת שֶׁל כֵּהֵן גָּדוֹל אוֹ הַדְּיוּט - אֲרָכּוֹ שֵׁשׁ עָשָׂר
43 אַמּוֹת. וְהָאֲבָנִים - רֹחְבוֹ כְּמוֹ שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת, וְאֲרָכּוֹ שְׁתֵּים
44 וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה, מְקִיפוֹ וּמִחְזִירוֹ כָּרֶךְ עַל גְּבִי כָּרֶךְ. וּבָגְדֵי
45 כֹהֵנָה בְּלֵן - אֵין עוֹשִׁין אוֹתָן מַעֲשֶׂה מַחֵט, אֲלָא מַעֲשֶׂה
46 אֲוָרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: מַעֲשֶׂה אֲוָרָה.

1 כ. זֶה הַמִּמְנָה עַל מַעֲשֶׂה בָּגְדֵי כֹהֵנָה עוֹסֵק בְּהַכְנַת בָּגְדֵי
2 כֹהֲנִים הַדְּיוּטִים וּבָגְדֵי כֵהֵן גָּדוֹל וּבְאִרְיָה, וּמִתַּחַת יָדוֹ
3 נִעֲשֶׂה הַכֹּל. וְלִשְׁפָה הִיתָה לוֹ בַּמִּקְדָּשׁ.

יום חמישי ט' אלול ה'תש"ע

פרק שמיני

1 א. בָּגְדֵי כֹהֵנָה שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים: בָּגְדֵי כֵהֵן הַדְּיוּט, וּבָגְדֵי זָהָב,
2 וּבָגְדֵי לָבָן. בָּגְדֵי כֵהֵן הַדְּיוּט הֵם אַרְבָּעָה פְּלִים: כְּתָנָה,
3 וּמְכַנְסִים, וּמִגְבָּעַת, וְאֲבָנִים. וְאַרְבָּעָתָן שֶׁל פְּשָׁתֵן לְבָנִים,
4 וְחוּטָן כְּפֹלִי שֶׁשָּׁה. וְהָאֲבָנִים לְבָדוֹ רָקוּם בְּצִמָּר.
5 ב. בָּגְדֵי זָהָב הֵן בָּגְדֵי כֵהֵן גָּדוֹל, וְהֵם שְׁמִנָּה פְּלִים:
6 הָאֲרָבָעָה שֶׁל כֹּהֵן, וּמַעֲלִיל, וְאִפְסוֹד, וְחִשּׁוֹן, וְצִיץ. וְאֲבָנִים
7 שֶׁל כֵּהֵן גָּדוֹל מַעֲשֶׂה רוֹקֵם הוּא, וְהוּא דוֹמֶה בְּמַעֲשֵׂיוֹ
8 לְאֲבָנִים כֵּהֵן הַדְּיוּט. וּמִצַּנְפוֹת הָאֲמוּרָה בְּאֲהָרָן הִיא הַמִּגְבָּעַת
9 הָאֲמוּרָה בְּבִנְיָו, אֲלָא שֶׁכֵּהֵן גָּדוֹל צוֹנֵף בָּהּ כְּמִי שֶׁלּוֹפֵף עַל
10 הַשֶּׁכֶר, וּבְנִי צוֹנֵפִין בָּהּ כְּכֹכֵב, וְלְפִיכָף נִקְרָאת מִגְבָּעַת.
11 ג. בָּגְדֵי לָבָן הֵם אַרְבָּעָה פְּלִים שֶׁמִּשְׁמַשׁ כֵּהֵן כֵּהֵן גָּדוֹל
12 בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים: כְּתָנָה, וּמְכַנְסִים, וְאֲבָנִים, וּמִצַּנְפוֹת. וְאַרְבָּעָתָן
13 לְבָנִים, וְחוּטָן כְּפֹלִי שֶׁשָּׁה, וּמִן הַפְּשָׁתֵן לְבָדוֹ הֵם. וּשְׁתֵּי
14 כְּתָנוֹת אַחֲרוֹת הֵיוּ לוֹ לְכֵהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים: אַחַת
15 לֹבָשָׁה בַּשַּׁחַר, וְאַחַת בֵּין הָעֲרֵפִים. וּשְׁתֵּיהֶם בַּשְּׁלִישִׁים מִנָּה
16 מִשָּׁל הַקֶּדֶשׁ. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף מִשָּׁלוֹ. וּמִקְדִּישׁ
17 הַתּוֹסֵפֶת וְאַחֲרָיו כֶּף עוֹשֶׂה בָּהּ הַכְּתָנָה.
18 ד. בָּגְדֵי כֹהֵנָה מִצָּתוֹן שִׁיִּהְיוּ חֲדָשִׁים, נָאִים וּמִשְׁלָשִׁים,
19 כְּדֶרֶךְ בָּגְדֵי הַגְּדוּלִּים; שֶׁנֶּאֱמַר: לְכַבּוֹד וּלְתִפְאָרֶת. הֵיוּ
20 מִטְּשֻׁטְשִׁין אוֹ מִקְרָעִין אוֹ אֲרָכִין יָתֵר עַל מִדָּתוֹ אוֹ קְצָרִים
21 פְּחוּתִים מִמִּדָּתוֹ אוֹ שֶׁסָּלְקָן בְּאֲבָנִים וְעָבַד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה.
22 הֵיוּ מִשְׁחָקִין אוֹ שֶׁהִיוּ אֲרָכִים וְסָלְקָן בְּאֲבָנִים עַד שֶׁנִּעֲשׂוּ
23 כְּמִדָּתוֹ וְעָבַד - עֲבוּדָתוֹ כֹּשֶׁרָה.
24 ה. כָּל בָּגֵד מִבְּגָדֵי כֹהֵנָה שֶׁנִּעֲשׂוּ צוֹאִין - אֵין מְלַבְּנִין אוֹתָן
25 וְאֵין מְכַבְּסִין אוֹתָן, אֲלָא מִנִּיחַן לְפִתְּיִלוֹת וְלֹבֵשׁ חֲדָשִׁים.
26 וּבָגְדֵי כֵהֵן גָּדוֹל שְׁבָלוֹ - גּוֹנִזִין אוֹתָן. וּבָגְדֵי לָבָן שֶׁעוֹבֵד
27 בָּהֶם בְּיוֹם הַצּוֹם - אֵינוֹ עוֹבֵד בָּהֶם פַּעַם שְׁנִיָּה לְעוֹלָם, אֲלָא
28 נִגְנִזִין בְּמְקוֹם שִׁיִּפְשֹׁט אוֹתָם שָׁם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִנִּיחָם שָׁם.
29 וְהֵם אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה.
30 ו. מְכַנְסֵי כֹהֲנִים הַדְּיוּטִים שְׁבָלוֹ וְאֲבָנִיהֶם - הֵיוּ עוֹשִׂין
31 מִהֵן פְּתִילוֹת וּמִדְּלִיקִין כֵּהֵן בַּמִּקְדָּשׁ בִּשְׁמַחַת בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה.
32 וְכְתָנוֹת כֹהֲנִים הַדְּיוּטִים שְׁבָלוֹ - הֵיוּ עוֹשִׂין מִהֵן פְּתִילוֹת
33 לְמִנּוֹרַת תְּמִיד.
34 ז. כָּל בָּגְדֵי הַכֹּהֲנִים אֵינָן בָּאִים אֲלָא מִשָּׁל צִבוּר. וְיָחִיד
35 שֶׁהִתְנַבֵּד בְּגֵד מִבְּגְדֵי כֹהֵנָה - מוֹסְרוֹ לַצִּבוּר וּמִתֵּר. וְכֵן כָּל
36 כְּלֵי הַשֶּׁרֶת וְעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה שֶׁמִּסְרָן יָחִיד לַצִּבוּר - הָרִי הֵן
37 כְּשִׁרְיָן. אֵף כָּל קְרָבָנוֹת הַצִּבוּר שֶׁהִתְנַבֵּד אוֹתָן יָחִיד מִשָּׁלוֹ
38 - כְּשִׁרְיָם, וּבְלָבָד שִׁמְסָרָם לַצִּבוּר.
39 ח. בָּגְדֵי כֹהֲנִים הַדְּיוּטִים הֵיוּ עוֹשִׂין מִהֵן מִחְלָצוֹת רַבּוֹת.

פרק תשיעי

א. כיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות ומקיף מאזן לאזן, וכותב עליו שני שיטין: קדש לה'. 'קדש' מלמטה, 'לה' מלמעלה. ואם כתבו בשיטה אחת - כשר. ופועמים כתבוהו בשיטה אחת.

ב. והאותיות בולטות בפניו. [ביצד?] חופר את האותיות מאחוריו והוא מדבק על השענה עד שבולט. והוא נקוב בשתי קצותיו, ופתיל תכלת למטה ממנו נכנס מנקב לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערף.

ג. המעיל כלו תכלת, וחוטיו כפולין שנים עשר, ופיו ארוג בתחילת אריגתו. ואין לו בית יד, אלא נחלק לשתי כנפים מסוף הגרון עד למטה, בדרך כל המעילים, ואינו מחבר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל - לוקה; שגאמר: לא יקרע. והוא הדין לכל בגדי כהנה, שהקורען דרך השחתה - לוקה.

ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, כל מין משלשון שזור שמונה, לפי שגאמר בשוליו 'משזר'. נמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים. ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן, ותולה אותן במעיל. ומביא שנים ושבעים זוגים, ובהם שנים ושבעים ענבולים, הכל זהב, ותולה בו ששה ושלשים בשולי כנף זה וששה ושלשים בשולי כנף זה. והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם כאחד נקרא פעמון. עד שיהיו שוליו משני צדדיו פעמון ורמון פעמון ורמון. ה. והזהב שבאריגת האפוד והחשן האמור בתורה, כזה הוא מעשהו: לוקח חוט אחד זהב טהור ונותנו עם ששה חוטין של תכלת וכופל השבעה חוטין כאחת. וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן, וחוט אחד עם ששה של תולעת שני, וחוט אחד עם ששה של פשתים. נמצאו ארבעה חוטי זהב, ונמצאו כל החוטים שמונה ועשרים. שגאמר: וירקעו את פחי הזהב וגומר לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש - מלמד, שחוט הזהב כפול בתוכן.

ו. כיצד מעשה החשן? אורג בגד מעשה חושב מן הזהב והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש על שמונה ועשרים חוטין, כמו שבארנו, ארפו אמה ורחבו זרת, וכופלו לשנים. נמצא זרת על זרת מרבע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפרשים בתורה, כל אבן מהן מרבע ומשקע בבית של זהב, שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו.

ז. ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם. ונמצא כותב על האדם 'ראובן', ועל ישפה - 'בנימין'. וכותב בתחלה למעלה מראובן 'אברהם יצחק ויעקב', וכותב למטה מבנימין 'שבטי יה', כדי שיהיו כל האותיות מצויות שם.

ח. ועושה על ארבע זויות של חשן ארבע טבעות זהב. ונותן בשתי הטבעות של מעלה, שהחשן נתלה בהן, שתי עבותות הזהב, והם הנקראים שרשרות; ונותן בשתי טבעות של מטה, שהן כנגד הדדים, שני פתילי תכלת.

ט. האפוד - רחבו כרחב גבו של אדם מכתף לכתף, וארכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים. ויש לו כמו שתי ידות יוצאות ממנו באריג לכאן ולכאן, שחוגרין אותו בהם, והם הנקראין חשב האפוד. והכל ארוג זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש על שמונה ועשרים חוטין, כמעשה החשן. ותופר עליו שתי כתפות, כדי שיהיו על כתפות הכהן. וקובע על כל כתף וכתף אבן שהם מרבע משקע בבית של זהב, ומפתח על שתי האבנים שמות השבטים, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, כתולדותם. וכותבין שם יוסף 'יהוסף', ונמצאו עשרים וחמש אות באבן זו, ועשרים וחמש אות באבן זו. וכך היו כתובין:

ראובן

לוי

יששכר

נפתלי

גד

יהוסף

שמעון

יהודה

זבולן

דן

אשר

בנימין

והאבן שכתוב בה ראובן - על כתפו הימנית, והאבן שכתוב בה שמעון - על כתפו השמאלית. ועושה בכל כתף שתי טבעות: אחת מלמעלה בראש הכתף, ואחת מלמטה לכתף למעלה מן החשב. ונותן שתי עבותות זהב בשתי טבעות שלמעלה, והם הנקראים שרשרות. י. ואחר כך מכניס קצות העבותות של חשן בטבעות של מעלה בכתפות האפוד, ומכניס שני פתילי התכלת שבשולי החשן בשתי הטבעות של מעלה מחשב האפוד, ומורידן את השרשרות שבטבעות כתפות האפוד עד טבעות החשן העליונות, כדי שידבקו זה בזה ולא יזח החשן מעל האפוד. וכל המזיח חשן מעל האפוד ומפרק חבורן דרך קלקול - לוקה.

יא. נמצא כשלוש האפוד עם החשן - יהיה החשן על לבו בשנה, והאפוד מאחוריו. וחשב האפוד קשור על לבו תחת החשן. ושתי כתפות האפוד על שתי כתפיו. ושתי עבותות זהב יורדות מעל כתפיו מכאן ומכאן מכתפות האפוד עד טבעות החשן. ושני חוטי תכלת מרכסין מתחת אצילי ידיו משתי טבעות החשן התחתונות עד שתי טבעות כתפות האפוד התחתונות, שהם למעלה מן החשב.

שבת קודש י"א אלול ה'תש"ע

פרק עשירי

א. כיצד סדר לבישת הבגדים? לובש המכנסים תחלה, וחוגר את המכנסים למעלה מטבירו מעל מתניו. ואחר כך

ח. כָּרַךְ עַל בָּשָׂרוֹ בְּגֵד שֶׁלֹא בַּמָּקוֹם בְּגָדִים, כְּגוֹן שֶׁכָּרְכוּ
עַל אֲצָבָעוֹ אוֹ עַל עֶקְבוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שֶׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל
שֶׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת - הָרִי זֶה חוֹצֵץ וּפּוֹסֵל; פָּחוֹת מִכֵּן - אֵינוֹ
חוֹצֵץ. וְאִם הָיָה צִלְצוֹל קָטָן, הוֹאִיל וְהוּא חָשׁוּב בְּגֵד בִּפְנֵי
עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה פּוֹסֵל וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵין בּוֹ שֶׁלֹשׁ עַל שֶׁלֹשׁ.
ט. כִּהֵן שֶׁלֶקֶה בְּאֲצָבָעוֹ - מִתֵּר לְכַרֵּךְ עָלֶיהָ גְּמִי בַשַּׁבָּת, אוֹ
בְּגֵד שְׂאֵין בּוֹ שֶׁלֹשׁ עַל שֶׁלֹשׁ, וְעוֹבֵד. וְאִם נִתְּכָן לְהוֹצִיא
דָם - אָסוּר. וְהוּא שֶׁלֹא יִחוּץ הַגְּמִי אוֹ הַבְּגֵד בֵּין בָּשָׂרוֹ לְכָלִי
בַשַּׁעַת עֲבוּדָה.
י. עָשׂוּ בְּבֵית שְׁנֵי אוּרִים וְתַמִּים, כְּדִי לְהַשְׁלִים שְׂמֹנֶה
בְּגָדִים, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹא הָיוּ נִשְׂאָלִין בָּהֶן. וּמִפְּנֵי מָה לֹא
הָיוּ שׂוֹאֲלִין בָּהֶן? מִפְּנֵי שֶׁלֹא הָיְתָה שָׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכָל
כִּהֵן שְׂאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאֵין שִׂכְנָה שׁוֹרָה עָלָיו -
אֵין נִשְׂאָלִין בּוֹ.
יא. וְכִיצַד שׂוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַכֵּהן וּפְנִיּוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן, וְהִשְׁאֹל
מֵאַחֲרָיו, פְּנִיּוֹ לְאַחֲרֵי הַכֵּהן, וְאוֹמֵר הַשּׂוֹאֵל: אֲעֲלֶה אוֹ לֹא
אֲעֲלֶה? וְאֵינוֹ שׂוֹאֵל בְּקוֹל רֶם וְלֹא מִתְהַרֵּה בְּלִבּוֹ, אֲלֵא בְּקוֹל
נְמוּךְ כְּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ. וּמִיָּד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לּוֹבֵשׁ
אֶת הַכֵּהן, וּמִבֵּית בַּחֲשֵׁן וְרוֹאֶה בּוֹ בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה 'עֲלֶה'
אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה' בְּאוֹתִיּוֹת שְׂבוּלָטוֹת מִן הַחֲשֵׁן כְּנֶגֶד פְּנִיּוֹ.
וְהַכֵּהן מְשִׁיבּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: 'עֲלֶה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'.
יב. וְאֵין שׂוֹאֲלִין עַל שְׁנֵי דְבָרִים כְּאֶחָד. וְאִם שְׂאֵל - מְשִׁיבִין
עַל הָרִאשׁוֹן בְּלִבָּד. וְאֵין נִשְׂאָלִין בָּהֶן לְהַדְיוּט, אֲלֵא אוֹ
לְמַלְךְ אוֹ לְבֵית דִּין אוֹ לְמִי שֶׁצָּרָהּ הַצָּבוּר בּוֹ. שְׂנֵאֲמַר: וְלִפְנֵי
אֲלֻעָזָר הַכֵּהן יַעֲמֵד וְגוֹמֵר; הוּא - זֶה הַמֶּלֶךְ, וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
זֶה הוּא מְשׁוּחַ מְלָחָמָה אוֹ מִי שֶׁצָּרָהּ הַצָּבוּר בִּשְׂאֵלָתוֹ, וְכָל
הָעֵדָה - אֵלּוּ בֵית דִּין הַגָּדוֹל.
יג. זֶה שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא בְּדִבְרֵי נְבִיאִים שֶׁהַכֵּהָנִים הָיוּ חוֹגְרִין
אֶפֶס בֶּד - לֹא הָיוּ כִּהֵנִים גְּדוֹלִים, שְׂאֵין הָאֶפֶס שֶׁל כִּהֵן
גְּדוֹל אֶפֶס בֶּד. וְאֵף הַלּוּיִם הָיוּ חוֹגְרִין אוֹתוֹ; שֶׁהָרִי שְׂמוֹאֵל
הַנְּבִיא לֵוי הָיָה, וְנֵאֲמַר בּוֹ: נָעַר חֲגוּר אֶפֶס בֶּד. אֲלֵא אֶפֶס
זֶה הָיוּ חוֹגְרִים אוֹתוֹ בְּנֵי הַנְּבִיאִים וְיָמִי שֶׁהוּא רִאשִׁי שֶׁתִּשְׁרָה
עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְהוֹדִיעַ כִּי הִגִּיעַ זֶה לְמַעַלְתָּ כִּהֵן גְּדוֹל
שֶׁמְדַבֵּר עַל פִּי הָאֶפֶס וְהַחֲשֵׁן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.
סִלְקוּ לֵהוּ הַלְכוֹת כָּלִי הַמְקֻדָּשׁ

לּוֹבֵשׁ הַפְּתִנָּה. וְאַחֵר כֶּף חוֹגֵר אֶת הָאֶבֶט כְּנֶגֶד אֲצִילֵי יָדָיו,
וּמִקִּיפּוֹ כֶּרֶךְ עַל כֶּרֶךְ עַד שְׁגוּמֵר וְקוֹשֶׁר.
ב. וְעַל הָאֶבֶט מִפְּרֵשׁ בַּקְּבֻלָּה: וְלֹא יִתְּגוֹר בִּיזָע - בַּמָּקוֹם
שֶׁמִּזְעִינִ. וְכָף קָבֵל יוֹנֵתָן בֵּין עֲזִיזָל מִפִּי הַנְּבִיאִים וְתִרְגָּם:
עַל לְבִיָּהוּן יִסְרוּן. וְאַחֵר כֶּף צוֹנֵף בַּמַּצְנֶפֶת כְּמִין כּוֹבֵעַ.
ג. כִּהֵן גְּדוֹל אַחֵר שְׂחוּגֵר בְּאֶבֶט לּוֹבֵשׁ הַמַּעֲלִיל. וְעַל הַמַּעֲלִיל -
הָאֶפֶס וְהַחֲשֵׁן, וְחוֹגֵר בַּחֲשֵׁב הָאֶפֶס עַל הַמַּעֲלִיל מִתַּחַת הַחֲשֵׁן.
וּלְפִיכֶף נִקְרָא מַעֲלִיל הָאֶפֶס, שְׂחוּגֵר בְּאֶפֶס. וְאַחֵר כֶּף צוֹנֵף
בַּמַּצְנֶפֶת, וְקוֹשֶׁר הַצִּיץ לְמַעַלָּה מִן הַמַּצְנֶפֶת. וְיִשְׁעוּרָהּ הָיָה נִרְאָה
בֵּין צִיץ לְמַצְנֶפֶת, וְשֵׁם הָיָה מְנִיחַ תַּפְלִין בֵּין צִיץ לְמַצְנֶפֶת.
ד. מִצּוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בְּגָדִים אֵלּוּ וְלִהְיוֹת הַכֵּהן עוֹבֵד בָּהֶן;
שְׂנֵאֲמַר: וְעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ, וְאֵת בְּנֵי תִקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם
כְּתֹנֶת. וְכִהֵן גְּדוֹל שֶׁשָּׂמֵשׁ בַּפָּחוֹת מִשְׂמֹנֶה בְּגָדִים אֵלּוּ, אוֹ
כִּהֵן הַדְיוּט שֶׁשָּׂמֵשׁ בַּפָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה בְּגָדִים אֵלּוּ - הוּא
הַנִּקְרָא מִחֹסֶר בְּגָדִים, וְעַבְדּוֹתוֹ פְּסוּלָה, וְחִיב מִיתָה בִּידֵי
שָׁמַיִם, כְּזֶר שֶׁשָּׂמֵשׁ. שְׂנֵאֲמַר: וְחִגְרַתְּ אֹתָם אֶבֶט וְהִיתָה
לָהֶם כְּהֵנָּה; בְּזִמָּן שֶׁבִּגְדֵיהֶם עָלִיתָן - כְּהֵנָתָן עָלִיתָן, אֵין
בְּגִידֵיהֶן עָלִיתָן - אֵין כְּהֵנָתָם עָלִיתָן, אֲלֵא הָרִי הֵם כְּזָרִים,
וְנֵאֲמַר: וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת.
ה. כֶּשֶׁם שֶׁהַמִּחֹסֶר בְּגָדִים חִיב מִיתָה וּפּוֹסֵל הָעַבְדּוּתָה, כֶּף
הַיֵּתֵר בְּגָדִים. כְּגוֹן שֶׁלְבַשׁ שְׁתֵּי כְּתוּנוֹת אוֹ שְׁנֵי אֶבֶטִים, אוֹ
כִּהֵן הַדְיוּט שֶׁלְבַשׁ בְּגָדֵי כִּהֵן גְּדוֹל וְעַבֵּד - הָרִי זֶה מִחֻלָּל
הָעַבְדּוּתָה, וְחִיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם.
ו. נֵאֲמַר בְּכִגְדֵי כְּהֵנָה: עַל בָּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם - מַלְמֵד, שֶׁלֹא
יִהְיֶה דְּבַר חוֹצֵץ בֵּין בָּשָׂרוֹ לְבִגְדִים. אֶפְלוּ נִימָא אַחַת אוֹ
עֶפֶר אוֹ כֵּנָה מִתָּה, אִם הִיתָה בֵּין בָּשָׂר לְבִגֵּד - הָרִי זֶה
חֲצִיצָה וְעַבְדּוֹתוֹ פְּסוּלָה. לְפִיכֶף אֵין הַכֵּהן יָכוֹל לַעֲבֹד
בַּתַּפְלִין שֶׁל יָד, שֶׁהָרִי חוֹצֵצָה. אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ אֵינָה חוֹצֵצָה,
וְאִם רָצָה לְהִנָּיֵחַ בַּשַּׁעַת הָעַבְדּוּתָה - מְנִיחָה.
ז. וְצִרִיף לְהַזְהִיר בַּשַּׁעַת שֶׁלּוֹבֵשׁ, שֶׁלֹא יִהְיֶה אֶבֶט בֵּין בְּגָדוֹ
לְבָשָׂרוֹ, וְלֹא כֵּנָה אֵף עַל פִּי שֶׁהֵיָא בַּחֲשֵׁן. וְשֶׁלֹא תִכְנֹס
הָרוּחַ בַּשַּׁעַת הָעַבְדּוּתָה בֵּין בָּשָׂרוֹ לְבִגֵּדוֹ, עַד שֶׁיִּתְרַחֵק הַבְּגָד
מִעָלָיו. וְלֹא יִכְנֹס יָדוֹ תַּחַת חִלְקוֹ לְחִיק. וְלֹא יֵצֵא שְׁעָרוֹ
מִן הַבְּגָד. וְלֹא יִהְיֶה בְּבִגֵּד נִימָא מְדַלְדֵּלֵת. וְאִם הָיָה שֵׁם
אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ - עַבְדּוֹתוֹ כְּשֶׁרָה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ה'י"א אלול ה'תש"ע

שְׁנֵה בְּדִיוֹק הַעֲנִיָּן בְּכָל-פַּעַם שֶׁתִּשְׁמַעֲנִי מוֹנֶה דִּין
מִן הַדִּינִין (מצוות מסוימות כמו טומאה, שומרים
ועוד), שְׂאֵין זֶה בְּהִכָּרַת צוּוֹי לַעֲשׂוֹת דְּבַר מְסִים,
אֲלֵא הַמַּצְנָה הִיא שְׂאֵנּוּ מַצְוִים לְדוֹן בַּעֲנִין הַהוּא
בְּדִין הַזֶּה. וְאִמָּנָם שֶׁהַבַּעַל וְהָאֵב מְפָרִים, הָרִי
פָּרְשׁוּ הַכְּתוּב וְקָבַע אֶת-מִשְׁפָּטָיו. וּבִקְבֻלָּה נִמְסַר

יום ראשון ה' אלול ה'תש"ע

71
72 מצות עשה צה. צב.
73 מצות לא תעשה רט.
74 המצנה הצ"ה — הצווי שֶׁנִּצְטוּנוֹ בְּהַפְרַת נְדָרִים,
75 כְּלוֹמֵר: שֶׁהוֹרְנוּ שְׁנֵתָן לָנוּ לְדוֹן בְּאוֹתָם הַדִּינִים:
76 אֵף אֵין הַעֲנִיָּן, שֶׁעַל כָּל-פָּנִים חוֹבָה שְׁנֵפֵר. וְהָבֵן

1 שגם החכם יתיר הנדר לכל וכן השבועה, והרמז
2 על כך הוא אמרו: "לא יחל דברו" (שם שם) —
3 "הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו". ובכלל
4 אין ראיה על כך מן הכתוב, וכבר אמרו (חגיגה
5 י.): "התר נדרים (מה שאמרו חכמים שהחכם מתיר
6 הנדר) פורחין באויר (אין יותר מאשר מעט רמו
7 במקרא על-כך) ואין להם על מה שיסמכו", אלא
8 הקבלה האמתית בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה
9 זו במסכתא המיוחדת לכך, כלומר: מסכת נדרים.

10 המצוה הצ"ב — הצווי שנצטוו הנזיר לגדל
11 שער, והוא אמרו יתעלה: "גדל פרע שער
12 ראשו" (במדבר ו, ה), ולשון המכלתא: "קדוש
13 יהיה — גדול בקדשה, גדל פרע — מצות עשה
14 ומנין בלא-תעשה? תלמוד לומר: תער לא-יעבר
15 על-ראשו". ושם נאמר: "הא מה שירת מצות
16 עשה (כלומר, כיון שהכל בכלל לא, מה נשאר
17 כלומר: לצורך מה דרשנו במיוחד מהפסוקים לעבור
18 עליו בעשה?), החופף (ראשו) באדמה (המשירה
19 שער), והנותן סמנין". כלומר: שהנזיר, אם נתן
20 על ראשו סם המשיר את-השער, לא יהא עובר
21 על מצות לא-תעשה, שהרי לא העביר (כלי,
22 שהוא) כעין תער; אבל יהא עובר על מצות עשה,
23 והוא אמרו: "גדל פרע" — וזה לא גדל; והרי
24 לאו הבא מכלל עשה — עשה הוא, לפי הפללים
25 אצלנו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במקומם
26 במסכת נזירות (לט).

27 המצוה הר"ט — האזהרה שהנזיר מלגלח,
28 והוא אמרו יתעלה: "תער לא יעבר על-ראשו"
29 (שם). וגם המגלח ראש הנזיר — לוקה, לפי
30 שמגלח כמתגלח. ומשיגלח שצרה אחת —
31 לוקה. וכבר נתבאר כל-דיני הנזיר במסכתא
32 שחברה לכך.

יום שני ו' אלול ה'תש"ע

34 מצות לא תעשה רב. רג. דר.

35 המצוה הר"ב — האזהרה שהנזיר מלשתות
36 יין או מיני השכר שיש בעקר תערבתם מי ענבים,
37 והוא אמרו יתעלה: "וכל-משרת ענבים לא
38 ישתה" (במדבר ו, ג). והפליג באזהרה על כך

39 ואמר שאפלו החמיץ היין או השכר שיש בו
40 תערבת יין — אסור לו לשתותו, והוא אמרו:
41 "חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה" (שם). ואין לאו
42 זה מצוה בפני עצמה, שאלו אמר: יין לא ישתה
43 וחמץ יין לא ישתה — כי אז היו שתי מצות;
44 אלא אמר: חמץ יין לא ישתה — הרחקה
45 מן-היין. ונתבאר בגמרא נזירות (לו), שאמרו
46 "משרת ענבים", לאסור טעם (היין, שחדר
47 לתערובת) — בעקר (היין). והראיה שהן מצוה
48 אחת — היא: שאם שתה יין וחמץ — אינו
49 לוקה שתיים, כמו שנבאר לקמן (לא תעשה רו —
50 שיעור קטן): וכשישתה הנזיר רביעית יין או חמץ
51 — לוקה.

52 המצוה הר"ג — האזהרה שהנזיר מלאכול
53 ענבים, והוא אמרו: "וענבים לחים וכו' לא
54 יאכל" (שם), ואם אכל מהם כזית — לוקה.

55 המצוה הר"ד — האזהרה שהנזיר מלאכול
56 צמוקים, והוא אמרו: "ויבשים לא יאכל" (שם),
57 ואם אכל מהם כזית — לוקה.

יום שלישי ז' אלול ה'תש"ע

59 מצות לא תעשה רה. רז. רח. רז.

60 המצוה הר"ה — האזהרה שהנזיר מלאכול
61 זרע ענבים, והוא אמרו: "מחרצנים ועד-זג לא
62 יאכל" (במדבר ו, ג), ואם אכל מהם כזית —
63 לוקה.

64 המצוה הר"ו — האזהרה שהנזיר מלאכול
65 קלפי הענבים, והוא אמרו: "ועד-זג לא יאכל",
66 ואם אכל מהם כזית — לוקה. והראיה שחמשה
67 אלו, כלומר: יין וענבים וצמוקים וחרצן וזג
68 כל-אחד מהם מצוה בפני עצמה היא — שהוא
69 לוקה על כל-אחד ואחד מהם מלקות אחת. ולשון
70 המשנה (נזיר לד): "חייב על היין בפני עצמו ועל
71 הענבים בפני עצמן ועל הזגין בפני עצמן ועל
72 החרצנים בפני עצמן". ובפרוש אמרו בגמרא
73 נזירות (לח): "אכל ענבים לחים ויבשים חרצנים
74 וזגין וסחט אשכול של ענבים ושתה — לוקה
75 חמש". וכאשר חשבו שם (בגמרא) לקבץ שתנא
76 זה תנא ושיר (שהתנא במשנה לא מנה את כל

1 הלאוין שעובר, ושייר עוד) ושהוא חייב מחמת
2 שהוא נזיר, יותר מחמש מלקיות אמרו (בגמרא):
3 והא שיר לאו דלא יחל ולא אמרו: והא שיר
4 חמץ? לפי שאינו חייב על היין ועל החמץ שמים,
5 כי החמץ לא נאסר אלא מחמת עקרו שהוא היין,
6 כמו שבארנו (לא תעשה צב). וכאלו אמר שעקר
7 אסורו לא נסתלק ממנו בקלקולו. וממה שאתה
8 צריך לדעת, שאסורי נזיר אלו מצטרפין כלן
9 לכזית ולוקה על כזית מפלן.

10 המצוה הר"ח — האזהרה שהזהיר הנזיר
11 מלהטמא באהל המת, והוא אמרו: "ועל נפש מת
12 לא יבא" (שם, ו). ובפרוש אמרו בגמרא (נזיר
13 מב): "קרא מלא דבר הכתוב "לא-יטמא",
14 כשהוא אומר "לא יבא" להזהיר על הטמאה
15 ולהזהיר על הביאה". ושם נתבאר שאם נכנס
16 לאהל המת אחר שנטמא — אינו לוקה אלא
17 אחת; ושם ארעו לו טמאה וביאה כאחת —
18 חייב שמים, כגון שנכנס, לאהל שיש שם גוסס
19 וישב שם עד שמת אותו האדם שנמצא שנטמא
20 וכא באהל המת כאחת. אבל אם נכנס לאהל המת
21 כבר קדמה הטמאה לביאה (כי מיד עם הכנס חלק
22 קטן ממנו, טרם שבא כולו — נטמא), כמו שנתבאר
23 שם לפי הפללים המבארים באהליות.

24 המצוה הר"ז — האזהרה שהזהיר הנזיר מלהטמא
25 למת, והוא אמרו: "לאביו ולאמו וגו' לא-יטמא"
26 (שם, ז). ואם נטמא בטמאת מת, בין בטמאות
27 שמגלח עליהן בין בטמאות שאינו מגלח עליהן
28 — לוקה.

יום רביעי ח' אלול ה'תש"ע

30 מצות עשה צג. קיד.

31 המצוה הצ"ג — הצווי ששצטוו הנזיר בגלות
32 ראשו והבאת קרבנותיו פתם ימי הנזירות. ולשון
33 ספרא (פרשת מצורע, ויקרא ד, ט): "שלישה מגלחין
34 ותגלחתן מצוה: הנזיר והמצרע והלויים". אמנם
35 תגלחת הלויים היתה במדבר ואינה נוהגת
36 לדורות, אף תגלחת נזיר ומצרע נוהגת לדורות.
37 וברור שיש לנזיר שתי תגלחות: תגלחת טמאה,
38 והוא אמרו: "וכי-ימות מת עליו וגו'" (במדבר ו,

39 ט) ותגלחת טהרה, והוא אמרו יתעלה: "כיום
40 מלאת ימי נזרו" (שם), אבל אין למנות שתי
41 תגלחות אלו כשתי מצות, לפי שתגלחת טמאה
42 היא מהלכות מצות נזירות, לפי שמצות עשה
43 שלו היא: שירפה פרע (שיגדל שער) בקדשה,
44 כמו שבארנו. אחר-כך המשיך הכתוב ופרט
45 ואמר: אם נטמא במת בימי הנזירות, יגלח ויביא
46 קרבן ואחר-כך ישוב לגדל פרע בקדשה מחדש,
47 כנגד תקופת ימי הנזירות שחייב עצמו בה, כמו
48 שיש למצרע שתי תגלחות והן מצוה אחת, כמו
49 שבארנו במקומו (מצות עשה קיא — שיעור ריא).
50 גם אבאר לקמן את-הטעם שמנינו תגלחת נזיר
51 וקרבנותיו מצוה אחת, ותגלחת מצרע וקרבנותיו
52 שתי מצות. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו,
53 כלומר: תגלחת נזיר, במקומם במסכת נזירות
54 (מה.).

55 המצוה הקי"ד — הצווי ששצטוו בדין ערכי
56 אדם, והוא: שהאמר 'ערכי עלי' או 'עריך פלוני
57 עלי' — אם הוא זכר נותן כף; ואם היא נקבה
58 נותן כף; וגם לפי הגיל, כמו שאמר הכתוב, ולפי
59 מצב המצריך (כפי הישג ידו), והוא אמרו יתעלה:
60 "איש כי יפלא נדר בערפך נפשות וגו'" (ויקרא
61 כז, ב). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת ערכים.

יום חמישי ט' אלול ה'תש"ע

62 מצות עשה קטו. קיז.

63 המצוה הקט"ו — הצווי ששצטוו בדין ערכי
64 בהמה טמאה, והוא אמרו: "והעמיד את-הבהמה
65 לפני הפה ויעריך הפה אוהה" (ויקרא כז,
66 יא-יב). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות
67 בתמורה (לב:) ומעילה (יב.).

68 המצוה הקט"ז — הצווי ששצטוו בערכי בתים.
69 והוא אמרו: "ואיש כי-יקדיש את-ביתו קדש לה'
70 ויעריכו הפה" (שם, יג). וכבר נתבאר דיני מצוה
71 זו במסכת ערכים (לא.).

72 המצוה הקי"ז — הצווי ששצטוו בערכי שדות,
73 והוא אמרו יתעלה: "ואם משדה אחזתו וגו' (שם,
74 טז); ואם את-שדה מקנתו אשר לא משדה אחזתו
75 וגו'" (שם, כב). ודן בשדה אחזתו "והיה ערפך

1 לפי זרעו וגו' ובשדה מקנתו ויחשב-לו הפה
2 את מכסת הערפך. וכבר נתבארו גם דיני מצוה
3 זו כלם בשלמות במסכת ערכים (פרק ז ופרק ח).
4 ואל יחשוב החושב, שארבעת סוגי ערכים אלו
5 יש ביניהם שתוף המתיב שימנו במצוה אחת —
6 אלא הן ארבע מצות: לכל-אחת מהן דין שאינו
7 באחרת, אבל שם 'ערף' כוללם על דרך שתוף
8 השם. לכן אין למנות מיני הערכים כלם במצוה
9 אחת, כמו שאין אנו מונים מיני הקרבות כלם
10 במצוה אחת (אף ששם "קרוב" משותף לכולם). וזה
11 ברור פשטבונן.

יום שישי י"א אלול ה'תש"ע

מצות עשה קמה.

מצות לא תעשה קי.

15 המצוה הקמ"ה — הצווי שנוצטוינו לדון בדיני
16 חרמים, הינו שמי שהחרים דבר מוכושו ואמר
17 'הרי זה חרם' — יתן אותו הדבר לכהן; אלא אם
18 פרש לשם, שאז הוא לבדק הבית. לפי שסתם
19 חרמים לכהנים, והוא אמרו יתעלה: "אף כל-
20 חרם אשר יחרים איש לה' מפל-אשר-לו מאדם
21 ובהמה" (ויקרא כז, כח). ורמז לנו על כך שסתם
22 חרמים לכהנים, באמרו יתעלה: "בשדה החרם
23 לכהן תהיה אחזתו" (שם, כא). וכבר נתבארו דיני
24 מצוה זו בפרק ח' מערכים (כח). ובגיש נדרים
25 (פרק ב משנה ד).

המצוה הק"י — האזהרה שהזהרנו מלמכר שדה

27 שהחרמנו אותו בעליו, ואפלו לגזבר שהוא
28 הממנה על ההקדש, והוא אמרו יתעלה: "כל-
29 חרם וגו' לא ימכר" (שם, כח). ולשון ספרא
30 (פרשת בחוקותי): "לא ימכר לגזבר". וחרם זה
31 אינו אלא סתם חרמין (שלא פירש לשמים
32 וכדומה).

שבת קודש י"א אלול ה'תש"ע

מצות לא תעשה קיא. רטו.

34 המצוה הקי"א — האזהרה שהזהרנו מלפדות
35 סתם חרמי הארץ גם-כן, והוא אמרו "לא ימכר
36 ולא יגאל" (ויקרא כז, כח). ולשון ספרא: "לא יגאל
37 לבעלים, מה-יעשה בו? בשדה החרם לכהן תהיה
38 אחזתו", יכול אף-על-פי שפרש לשם? תלמוד
39 לומר: "הוא". וכבר נתבארו דיני מצוה זו, כלומר:
40 שדה חרמין במסכת ערכין (כח). ושם נתבאר
41 שסתם חרמין לכהנים. ושם אמרו: "חרמי כהנים
42 אין להם פדיון אלא נתנים לכהנים פתומה".

44 המצוה הרט"ו — האזהרה שהזהרנו מלזרוע
45 בלאים, והוא אמרו יתעלה: "שדך לא-תזרע
46 בלאים" (שם יט, יט), וכלאי זרעים אלו אין אסור
47 לזרעם אלא בארץ ישראל, והזרעם שם — חיב
48 מלקות דאורייתא; ובחוצה לארץ — מתר. וכבר
49 נתבארו דיני מצוה זו במסכת בלאים.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום חמישי עמ' א

12 התורה, וכן הוא אומר (תהלים פא די-טו) 'לוי עמי שומע לי וגו' [ישראל
13 בדרבי יחלכו, במעט אויביהם אכניע] וגו', ואומר (ישעיה מוח יח-ט), 'לוי
14 הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך וצאצאי
15 מעדך' וגו', ו'לוי' (הלוואי) הוא לשון תחינה.
16 תני רבנן, נאמר בתורה (דברים ה כז) 'מי יתן ויהיה לכם זה להם
17 ליראה אתי ולשמר את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם
18 ולבניהם לעלם, אומר להן משה לישראל, בפניי טובה בני בפניי
19 טובה אתם. והיינו שבשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל 'מי
20 יתן ויהיה לכם זה להם, היה להם לישראל לומר תן אותה לנו לב
21 ליראה אותך כל הימים.
22 מבארת הגמרא: נתכנו ישראל בפניי טובה, דכתיב 'ונפשנו קצה

1 קורח ועדתו, אלא שידרו מנכסיהם, ועני חשוב כמת.
2 סומא, דכתיב (איכה ג ח) 'במחשבים חושבני כמתי עולם, והיינו
3 שהסומא היושב בחושך חשוב כמת.
4 מצורע, דכתיב לגבי מרים שלקתה בצרעת, 'אל נא תהי כמת'
5 (במדבר יב יב).
6 ומי שאין לו בנים, דכתיב (בראשית ל א) 'יתרא רחל בי לא ילדה
7 ליעקב, ותקנא רחל באחתי, ותאמר אל יעקב, הבה לי בנים, ואם
8 אין מתה אנכי', הרי שללא בנים היא חשובה כמת.
9 הגמרא מביאה מאמר מענין הפסוק 'מי יתן ויהיה לבבם זה להם
10 ליראה': תני רבנן, נאמר בתורה (ויקרא כו א) 'אם בחקתי תלכו, אין
11 אלא לשון תחנונים, שהקב"ה מתחנן שישראל ילכו בדרך

שמואל-א טו יג-כג

יג וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שְׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימְתִּי אֶת-דְּבַר יְהוָה: יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֶּאֱזָן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ: טו וַיֹּאמֶר שְׁאוּל מַעֲמַלְקִי הִבִּיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל-מִיטֵב הַצֶּאֱזָן וְהַבֶּקֶר לְמַעַן זָכֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת-הַיּוֹתֵר הַחֶרְמְנוֹ: ס טז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שְׁאוּל הֲרָף וְאֶגִּידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלֵּילָה (כתיב וַיֹּאמֶר) וַיֹּאמֶר לוֹ דְּבַר: ס ז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה בְּעֵינַי רֹאשׁ שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשָׁחְךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל: יח וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת-הַחֲטָאִים אֶת-עַמְלֶק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד פְּלוּתָם אֹתָם: יט וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְתַעֲטִי אֶל-הַשָּׁלָל וְתַעֲשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאֵבִיא אֶת-אַנְגַּל מֶלֶךְ עַמְלֶק וְאֶת-עַמְלֶק הַחֲרַמְתִּי: כא וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֶאֱזָן וּבָקָר רֹאשֵׁית הַחֶרֶם לְזֹכֶחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּגִלְגָּל: כב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפֵץ לַיהוָה בַּעֲלֹת וּבְחַיִּים פְּשָׁמֶע בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמַע מְזַכָּח טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים: כג כִּי חֲטֹאת־קֶסֶם מָרִי וְאוֹן וְתַרְפִּים הַפְּצָר יַעֲזֹן מֵאֲסַת אֶת-דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ מִמֶּלֶךְ: ס

רש"י

(כב) הנה שמוע. בקולו, טוב מזבח: להקשיב מחלב אילים. זה מוסב על הנה שמוע מזבח טוב, ולהקשיב, מחלב אילים: (כג) כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר. וכעונש של און ותרפים, כן עונש של הפצר. ויונתן תרגם: ארי כחוב גבריא וכו' וכחובי עמא דטעו בתר טעווא, כן חובת כל אנש דפצר ומוסיף וכו': הפצר. לשון תוספת, וכן (בראשית לג יא): ויפצר בו, הרבה עליו דברים:

מצודת ציון

(טז) הרף. מלשון רפיון: (יט) ותעט. ענין פריחה, כמו (לקמן כה יד): ויעט בהם, ורוצה לומר מהירות ההליכה: (כא) ראשית החרם. מיטב מדבר הנחרם, כמו (עמוס ו י): וראשית שמנים ימשחו: (כב) החפץ. ענין רצון: להקשיב. לשמוע: (כג) ואון. ענין דבר תוהו ושקר, כמו (זכריה י ב): התרפים דברו און: ותרפים. הווי' יתירה, כמו (תהלים עו ז): נדרם ורכב: הפצר. ענין רבוי הדברים, כמו (בראשית יט ג): ויפצר בס: יען. בעבור:

מצודת דוד

(יג) אל שאול. כשבא שאול אל הגלגל: ברוך אתה לה' וכו'. רצה לומר: ה' יברך אותך, לפי שקיימתי דבר ה' אשר צויתני, והזכות הזה באה על ידך: (יד) ומה קול. רצה לומר: ואם קיימת דבר ה', מה הוא קול הצאן וכו', האם המה מעמלק: (טו) מעמלקי הביאום. רצה לומר: הן אמת מעמלק הובא, ועם כל זה אין רע, כי מה שחסו על מבחר הצאן, היה למען יזבחום לה', ולא להחזיק לעצמן, ולזה לא יכולתי למחות בידם, כי אמרו שעוד למצוה יחשב: ואת היותר. הדברים שאינם ראויים לזבח, החרמנו: (טז) הרף. רצה לומר: עזוב

דבריך וחדל מהם, ואגידה לך וכו': (יז) אם קטן אתה בעיניך. אף אם בעיני עצמך נחשב אתה לקטן, מכל מקום הלא אתה הראש המולך על כל שבטי ישראל, ולא זו בלבד שהם המליכו אותך, אלא שגם ה' משחך למלך, ואם כן ידך תקיפה עליהם, ומדוע אם כן לא מחית בידם: (יח) וישלחך. הלא ה' שלחך בדרך הזה, וציוך להתרימם: (יט) ולמה לא שמעת. להחרימם מכל וכל, ורצה לומר, היתכן בעבור דברי העם לא שמעת בקול ה': ותעט אל השלל. כי על שלא מחית בהעם, הרי הוא כאלו אתה בעצמך מהרת לקחת השלל וכו': (כ) אשר שמעתי. רצה לומר: לא כאשר תאמר אתה, כי אשר שמעתי בקול וכו': ואביא. רצה לומר: עם שלא הרגתי, מכל מקום לא שלחתי לנפשו, רק הביאותי, והנה בידי להרגו בכל עת: (כא) ויקח העם. ואף מהשלל לא לקחתי אני מאומה, כי אם העם לקחו, וזה לכוונה טובה לזבח לה': (כב) החפץ לה'. וכי רצון ה' בעולות, דומה היא כרצונו לשמוע בקולו, הלא לא כן הדבר, כי הנה לשמוע בקולו, טוב בעיני יותר מזבח, ולהקשיב דברו, טובה לפניו מחלב אילים, וכפל הדבר במלות שונות: (כג) כי חטאת קסם מרי. החטא שיש במעשה הקסם, הוא החטא בעצמו שיש בהממרה בדברי ה', כי כמו השואל בקסם, הסיר בטחונו מה', כן הממרה בדברו בעבור הסתת או יראת אדם, מסיר בזה בטחונו מה': ואון ותרפים הפצר. רצה לומר: דבר התוהו והשקר שיש בתרפים, דבר התוהו ההיא בעצמה יש בהממרה דברים, כי כמו שאף הרבה מן התרפים תוהו המה ואת כולם ישא הרוח, כן מרבית דברים לא צודקים, לתוהו נחשבו עם רבובים, ולפי שנאמר בשאול (לקמן כה א) שהסיר את האובות ואת הידעונים, אמר לו: הנה נכשלת בדומה לקוסם ולעושה התרפים, כי המרי בדבר ה' מיראת העם, ידמה לקוסם, וההפצר בדברים לא יועיל בם, ידמה לעושה התרפים: יען. לזאת יען מאסת וכו':

דברי הימים ב לד ז-טו

ז וַיִּנְתֵּן אֶת־הַמִּזְבְּחוֹת וְאֶת־הָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסָלִים פֶּתַת לַהֲדֹק וְכָל־הַחֲמֻנִים גִּדְעַע בְּכָל־אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב לִירוּשָׁלַם: ח וּבִשְׁנַת שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה לְמָלְכוֹ לְמֶהֱרָ אֶת־הָאֶרֶץ וְהַבֵּית שָׁלַח אֶת־שָׁפָן בֶּן־אֶצְלָהוּ וְאֶת־מַעֲשִׂיָהוּ שֶׁר־הָעִיר וְאֵת יוֹאָח בֶּן־יֹאחָז הַמִּזְבִּיר לַחֹזֶק אֶת־בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵיו: ט וַיָּבֹאוּ אֶל־חִלְקִיָהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית־אֱלֹהִים אֲשֶׁר אֶסְפוּ־הַלְוִיִּם שְׁמָרֵי הַפֶּסֶף מִיַּד מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם וּמְבַל שְׂאֲרִית יִשְׂרָאֵל וּמְבַל־יְהוּדָה וּבְנֵימָן וַיִּשְׁבִּי (וַיִּשְׁבּוּ קרי) יְרוּשָׁלַם: י וַיִּתְּנוּ עַל־יַד עֹשֶׂה הַמְּלָאכָה הַמִּפְקָדִים בְּבֵית יְהוָה וַיִּתְּנוּ אֹתוֹ עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשִׂים בְּבֵית יְהוָה לְבִדּוֹק וּלְחֹזֶק הַבֵּית: יא וַיִּתְּנוּ לְחָרָשִׁים וּלְבָנִים לְקִנּוֹת אֲבָנֵי מַחְצָב וְעֵצִים לְמַחְבְּרוֹת וּלְקִירוֹת אֶת־הַבָּתִּים אֲשֶׁר הִשְׁחִיתוּ מִלְכֵי יְהוּדָה: יב וְהָאֲנָשִׁים עֹשִׂים בְּאֻמּוֹנָה בְּמִלָּאכָה וְעַל־יָהֶם מְפַקְדִים יַחַת וְעַבְדֵיהֶם הַלְוִיִּם מִן־בְּנֵי מְרָרִי וּזְכַרְיָה וּמִשְׁלֵם מִן־בְּנֵי תַקְהָתִים לְנֹצַח וְהַלְוִיִּם כָּל־מִבֵּין בְּכָל־יִשְׂרָאֵל: יג וְעַל הַפְּסָלִים וּמִנְצָחִים לְכָל עֹשֶׂה מְלָאכָה לַעֲבֹדָה וְעַבְדָּה וּמִהַלְוִיִּם סוֹפְרִים וְשׁוֹטְרִים: יד וּבְחֻצֵּיָאם אֶת־הַפֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית יְהוָה מִצָּא חִלְקִיָהוּ הַכֹּהֵן אֶת־סֵפֶר תּוֹרַת־יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: טו וַיַּעַן חִלְקִיָהוּ וַיֹּאמֶר אֶל־שָׁפָן הַסּוֹפֵר סֵפֶר הַתּוֹרָה מִצָּאתִי בְּבֵית יְהוָה וַיִּתֵּן חִלְקִיָהוּ אֶת־הַסֵּפֶר אֶל־שָׁפָן:

רש"י

מנצחים לעיל (ב' ב'): והלויים כל מבין. בכל מקום אמור לענין שירה הבנה וכן למעלה (א' כ"ה) כשהפילו גורלות כתיב כקטן כגדול מבין עם תלמיד וכן (סס) כל המבין בכלי שיר וכתוב וכנניהו (לעיל א' ט"ו) שר הלויים וגומר כי מבין הוא והיה ממונה עליהם ליסר במשא היאך ישאו כי מבין הוא: (יג) ומהלויים סופרים. לכתוב את הכסף המובא בית ה', והיאך גבו אותו: ושוטרים. במלאכה: (יד) את ספר תורת ה' ביד משה. משנה תורה: (טו) ויתן חלקיהו את הספר אל שפן. שהרי על הסופר לקרות את הכל לפני המלך:

מצודת ציון

(ז) כתת. ענין שבר ורציצה: (ט) שומרי הסף. והם השוערים כי סף היא ענין מזוזה כמו וסף השער (יחזקאל מ): (י) על יד. ביד: לבדוק. לתקן הבדק והוא מקום השבור וההרוס ונקרא בדק ע"ש שבודקין ומחפשיין אחריו: (יב) מופקדים. ממונים: לנצח. מל' נצחון וחזק ור"ל לנגוש בחזקה: (יג) הסבלים. ענין טעינת משא:

מצודת דוד

(ח) לטהר. ר"ל אשר גמר טהרת הארץ והבית אז שלח את שפן וכו': המזכיר. הממונה על ספר הזכרונות: (י) עושי המלאכה. הם האומנים הגדולים הממונים בבית ה' ונקראים בדרז"ל אדרכלין ומתחת ידם בונים האומנים הפועלים כפי מה שיוורו אותם: ויתנו אותו. והם יתנו אותו אל עושי המלאכה וכו' ר"ל הם ישלמו שכר הפועלים אשר יתקנו ויחזקו את הבית: (יא) ויתנו לחרשים. יפרש מי הם הפועלים

ואומר לחרשים והם כורת העצים בתמונה הנרצה: ולבונים. בוני הקירות: אבני מחצב. אבנים חצובים ביושר: למחברות. הם המקשרין את הבנין להיות הכל בחבור אחד: ולקרות. על תקרת המכסה: (יב) והאנשים. האומנים הפועלים: לנצח. לזרז על המלאכה ולנגוש אותם: כל מבין. כל מי שהיה בעל בינה בדבר השיר עמד בכלי שיר לשורר בעת הבנין: (יג) ועל הסבלים. גם העמיד ממונים על הסבלים והם נושאי המשאות לבנין: ומנצחים. העמיד נוגשים על כל עושי המלאכה לכל מין עבודה ועבודה: סופרים. לכתוב מספר הכסף הבאה בנדבה לקדש הבית: ושוטרים. הם הכופים לתת את הכסף מה שנדב כ"א: ושוערים. שומרים שערי המקדש ורואים את הבאים אל המלאכה: (יד) ובהוציאם וכו'. לצורך הבנין: ביד משה. ר"ל מה שכתב משה בידו: (טו) ספר התורה מצאתי. יתכן שעל כי אחז שרף את התורה כמ"ש רז"ל לזה פחדו הכהנים פן ישלח ידו גם בספר התורה המונח מצד הארון אשר כתב משה מפי ה' ולקחו הס"ת ההיא והטמינו מפניו ולאחר מותו חפשו אחריה ולא מצאוה וכאשר היה הכ"ג מחפש אחר הכסף המובא ואחר בדקי הבית מצאה וארז"ל שמצאה כשהיתה מגוללת בפרש' תוכחות והיה התחלת הדף יולך ה' אותך ואת מלכך וכו' ועל כי מאז חפשו אחריה ולא מצאוה אמר כמבשר ספר התורה ההיא מצאתיה בבית ה': ויתן וכו'. ר"ל הראה לו הנמצא כתוב בתחילת הדף כי חשב את הדבר לאות ורמוז להחריד את העם:

רש"י

עין יעקב

משקל ב' סלעים. לאו דוקא נקט בתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי כתונת פסים סביב פס ידו נתן מילת ולא כל הכתונת: ששיבתה קרובה. שנתייבשה מקרוב כלומר עיר חדשה: דמיקרבא. לנוס שם: וזוטא. ולא צריכים אתם להקפיד על קיומה: הא קא חזו לה. למה ליה למימר להו אלא מתוך ששיבתה קרובה. שנה אחת קדמה לה סדום כדמפרש: ושל סדום נ"ב. דעל כרחך בוני מגדל בארץ שנער היו ולא היה ישוב בעולם אלא באותה בקעה כדכתיב (בראשית יא) ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ויהי בנסעם מקדם ומשם נפוצו למקומות אחרים כשנתפלגו ובנו להם עיירות ומשנתפלגו עד שחרבה סדום אינו אלא נ"ב שנה שהרי בסוף ימי פלג נתפלגו הארצות כדנניא בסדר עולם [א"ר יוסי נביא גדול היה עבר

דף י עמוד ב ואמר רבא בר מחסאי, אומר רב חמא בר גוריא, אומר רב: לעולם אל ישנה אדם בנו בין הפנים, שבשכיל⁷⁶ משקל שני סלעים⁷⁷ מילת⁷⁸, שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בנים, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר, וירדו אבותינו למצרים. ואמר רבא בר מחסאי, אומר רב חמא בר גוריא, אומר רב: לעולם יחזור⁷⁹ אדם, וישב בעיר ששיבתה קרובה⁸⁰, שמתוך ששיבתה קרובה, עונותיה מועטים⁸¹, שנאמר: (בראשית יט) "הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה, והיא מצער". מאי⁸² "קרובה"? אילימא⁸³ דמיקרבא⁸⁴ וזוטא⁸⁵, והא קא חזו לה⁸⁶ (למה ליה למימר הכי)? אלא⁸⁷, מתוך ששיבתה קרובה⁸⁸, עונותיה⁸⁹ מצערין⁹⁰. אומר רבי אבין: מאי קראה⁹¹? דכתיב⁹²: (שם) "אמלטה נא⁹³ שמה", "נא בגימטריא חמשין וחד הו"⁹⁴, ושל סדום חמשים ושתים⁹⁵. ושלותה⁹⁶ עשרים ויש⁹⁷, דכתיב: (שם יד) "שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעמר, ושלש עשרה שנה מרדו, ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר" וגו'⁹⁸.

שקרא בנו פלג כי בימיו נפלגה הארץ ואם תאמר בתחילת ימיו והלא יקטן אחיו קטן ממנו והוליד משפחות ונתפלגו וא"ת באמצע ימיו לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש נתן לך סימן ולא תדע באיזה משנותיו אלא בסוף ימיו צא וחשוב שנותיו של פלג ונמצא שנה שמת בה היא שנת מ"ח לאברהם וכשחבר סדום שנת צ"ט לאברהם שהרי בו ביום נתבשרה שרה ולשנה אחרת ילדה ואברהם בן מאת שנה וגו' (בראשית כא): ושלותה. האמורה בה גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה וגו' (יחזקאל טז) וכתיב נתיב לא ידעו עיט ולא הדריכוהו וגו' (איוב כח): כ"ו. דכתיב שתים עשרה שנה עבדו ואין זו שלוחה: וי"ג מרדו. אין זו שלוחה שהיו בהן מלחמות הרי כ"ה שנים ושנת כ"ו נהרג כדרלעומר והיתה בשלוחה כ"ו הנותרים מנ"ב:

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

(76) בגלל תוספת זעומה של (77) שהיה יותר הרבה (78) צמר משבח בכתנת הפסים (79) יחפש (80) וישתדל לגור בעיר שנבנתה לפני זמן לא רב, (81) תושביה עדין אינם משרשים בחטאים, (82) מבאר רבא בר מחסאי וכן שאל (83) אם תאמר (84) שהיא קרובה מבחינה גאוגרפית (85) והיא קטנה, (86) הרי הם ראו אותה (87) פרוש המלה: "קרובה" (88) מבחינת זמן ותאריך בניית העיר, שהיא נבנתה אחרי סדם, (89) עדין (90) מעטים, כי הרשעים שבה עדין לא

הגדישו את הסאה (91) היכן רמוז בפסוק שמצער צעירה מסדום? (92) כפתוב בבקשת לוט מהמלאכים: (93) המלה "נא" הנה חסרת פשר במקום זה, (94) כי ערפה המספרי של המלה "נא" בגימטריה, חמשים ואחד, ומכין שהעיר מצער קימת רק נ"א שנים, לכן צריך המשחית לדלג עליה. (95) שנים (96) הקצרה (97) שנים, (98) אלה הן עשרים ושש שנות המלחמה, מתוך חמשים ושתים שנות קיומה.

לְכַל מְגִלְלִין – על כל מחיבי השבועה מגלגלים שבועות נוספות,
חוץ מְשִׁכֵּיר הנשבע שבעל הבית עדיין לא נתן לו את שכרו, שֵׁאִין
מְגִלְלִין עליו שבועות נוספות, לפי שמעיקר הדין ראוי להאמינו ללא
שבועה, כיון שבעל הבית טרוד בפועליו ואינו זוכר אם שילם
לשכירו, והתבאר לעיל (מח). שתיקנו שבועה זו רק כדי להפיס את
דעת בעל הבית, אך אין ראוי שמחמת כן יגלגלו על השכיר שבועות
נוספות. רב הִסְדָּא אָמַר, לְכַל אֵין בית דין מְקִילִין, אלא מחמירים
עליהם לגלגל עליהם שבועות, חוץ מְשִׁכֵּיר, דְּמְקִילִין, ואין מגלגלים
עליו שבועות אחרות.

מבשרת הגמרא: מֵאֵי בִינְיָהוּ – מה החילוק בין דברי רב הונא לדברי
רב חסדא, הרי לדברי שניהם אין מגלגלים שבועה על שכיר. מבשרת
הגמרא: אֵיכָא בִינְיָהוּ, לְפָתוּחַ לוֹ – לומר לתובע שיגלגל על
הנתבע שבועות נוספות, רב הונא אמר 'לכל מגלגלי', והיינו
שהדיינים עצמם אומרים לבעל דין שהוא יכול לגלגל על חברו
שבועות נוספות, ואילו רב חסדא שאמר 'לכל אין מקילין' היינו שאם
ביקש הבעל דין לגלגל על חברו שבועה, מחייבים את הנתבע
בשבועה זו ואין מקילין עליו לפוטרו ממנה, אך אין הדיינים עצמם
אומרים לו לגלגל.

שינוי במשנה: וְהַשְׁבִּיעִית מְשַׁמֶּת כּו' את השבועה. כלומר,
המחויב שבועה לחבירו ועברה עליו שביעית, נפטר משבועתו.
מבשרת הגמרא: מְנַהֵג מִילֵי, אָמַר רב גִּידְלָא, אָמַר רב, דְּאָמַר קְרָא
וְזֶה דְּבֵר הַשְּׁמִיעָה (דברים טו ב), וּמִלְשׁוֹן 'דבר' יש ללמוד שֶׁאֵפִילוּ
דִּבְרֵי – שבועה, שאינה אלא דיבור, שביעית מְשַׁמֶּת.

הדרן עלך כל הנשבעין

פרק שמיני – ארבעה שומרים

בתורה (שמות כב ו-יז) התבאר דינם של ארבעת השומרים. כפי
שיתבאר להלן, יש אופנים שבהם שומר שנשבע לשקר, חייב קרבן
שבועה. משנתינו מבארת את דין ארבעת השומרים, הן לענין חיוב
תשלומים, והן לענין חיוב קרבן שבועה: אֲרַבְעָה שׁוֹמְרִין הֵן שְׁנֵאמְרוּ
בתורה, שׁוֹמֵר חֵם – שאינו נוטל שכר על שמירתו. וְהַשְּׁוֹאֵל חֶפֶץ
מחבירו, ואינו משלם לו על כך. וְהַשְּׁוֹאֵל שֶׁכֶּר – שומר שנוטל שכר על
שמירתו. וְהַשְּׁוֹכֵר חֶפֶץ מחבירו בתשלום.

המשנה מבארת תחילה את אופני החיוב והפטור של ארבעת
השומרים, לענין תשלום: שׁוֹמֵר חֵם נִשְׁבָּע עַל הַכֵּל – על כל מה
שאירע לבהמה, נשבע הוא שלא פשע בשמירתה, ונפטר בכך
מלשלם. וְהַשְּׁוֹאֵל מִשְׁלֵם אֶת הַכֵּל – על כל מה שאירע לבהמה, חייב
הוא לשלם. הַשְּׁוֹאֵל שֶׁכֶּר וְכֵן הַשְּׁוֹכֵר, נִשְׁבָּעִין עַל הַשְּׁבִיבָה – אם
נשברה הבהמה, וְכֵן עַל הַשְּׁבִיבָה – אם נלקחה הבהמה בשבי, וְכֵן
עַל הַמֶּתָה – אם מתה הבהמה. על כל אלו נשבעים הם, ונפטרים
מלשלם. וּמִשְׁלֵמִין אֵם מִתָּה הַבְּהֵמָה וְאֵת הַנִּנְיָה – אם אבד החפץ או
נגנב, חייבים הם לשלם.

בתורה (ויקרא כ כד-כז) מבואר, ששומר שטען טענת שקר כדי להיפטר
מתשלום, ונשבע על כך, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, מלבד דמי
החפץ שחייב לשלם לבעל הפקדון, חייב גם לשלם לו חומש, וכן
צריך להביא קרבן אשם על שנשבע לשקר. כפי שיתבאר להלן, אין
חיוב קרבן זה אלא כאשר השומר פוטר את עצמו מתשלום ממון על
ידי שבועתו. המשנה מבארת את האופנים בהם השומר חנם אינו
מתחייב קרבן שבועה: אָמַר בעל השור לשׁוֹמֵר חֵם, הִיכֵן שׁוֹרִי

שנתי לך לשומר, ואָמַר לוֹ השומר, השור מֵת, והוא – והאמת היא
שלא מת השור, אלא שֶׁנִּשְׁכַּר אוֹ נִשְׁכָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד, או שטען
נִשְׁכַּר, והוא שָׁמַת אוֹ נִשְׁכָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד, או שטען נִשְׁכָּה,
והוא שָׁמַת אוֹ נִשְׁכַּר אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד, או שטען נִגְנַב, והוא שָׁמַת
אוֹ נִשְׁכַּר אוֹ נִשְׁכָּה אוֹ אָבַד, או שטען אָבַד, והוא שָׁמַת אוֹ נִשְׁכַּר
אוֹ נִשְׁכָּה אוֹ נִגְנַב. ועל כל טענות שקר אלו אמר לו בעל השור
מִשְׁבִּיעֶיךָ אֲנִי שֶׁכֶּר הִיָּה, ואָמַר השומר אָמֵן, ולאחר מכן הודה
שנשבע לשקר, פָּטוּר השומר מקרבן שבועה. כיון שאף אם היה
מודה במה שבאמת אירע לשור, היה נפטר מתשלומין, שהרי שומר
חנם פטור בגניבה ואבידה ובאונס, ואין זו שבועת כפירת ממון.

המשנה מבארת אופן נוסף ששומר חנם פטור מקרבן שבועה: אמר
לשומר חנם, הִיכֵן שׁוֹרִי, ואָמַר לוֹ השומר אֲנִי יוֹדֵעַ כִּה אֶתָּה כֹּחַ
(וּמַדְבֵּר), שהרי לא נתת לי את שורך לשומר. והוא – והאמת היא,
שהוא אכן קיבל את השור לשומר, אלא שֶׁהשׁוֹר מֵת, או נִשְׁכַּר אוֹ
נִשְׁכָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד. אמר לו בעל השור מִשְׁבִּיעֶיךָ אֲנִי שלא
קיבלת את שורי לשמירה, ואָמַר השומר אָמֵן, ולאחר מכן הודה
שנשבע לשקר, פָּטוּר מקרבן. מאחר ואף אם היה מודה במה שאירע
לשור, היה נפטר מתשלומין, שהרי שומר חנם פטור בגניבה ואבידה
ובאונס, ואין זו שבועת כפירת ממון.

המשנה עוברת לבאר באלו אופנים שומר חנם חייב קרבן שבועה:
אמר לשומר חנם, הִיכֵן שׁוֹרִי, אָמַר לוֹ אָבַד. אמר לו בעל השור
מִשְׁבִּיעֶיךָ אֲנִי שֶׁכֶּר הִיָּה, ואָמַר השומר אָמֵן, וְהַעֲדִים מַעֲדִים אוֹתוֹ
שֶׁאֵכָל. מִשְׁלֵם השומר לבעלים אֶת הַקָּרָן – דמי השור. ואם השומר
הוֹדָה מַעֲצָמוֹ שאכלו, שלא באו עדים על כך, מִשְׁלֵם קָרָן, וְחֹמֶשׁ –
וּמוֹסִיף לוֹ את דמי חמישית השור, וְצָרִיךְ להביא קרבן אָשָׁם. מאחר
ולפי האמת הוא חייב לשלם, שהרי הוא עצמו אכלו, ואילו לפי
טענתו שהשור אבד, היה נפטר מלשלם, הרי זו שבועת כפירת ממון,
וחייב עליה קרבן.

המשנה מבארת אופן נוסף ששומר חנם חייב קרבן שבועה: אמר
לשומר חנם, הִיכֵן שׁוֹרִי, ואָמַר לוֹ נִגְנַב. אמר לו מִשְׁבִּיעֶיךָ אֲנִי שֶׁכֶּר
הִיָּה, ואָמַר השומר אָמֵן, וְהַעֲדִים מַעֲדִים אוֹתוֹ שֶׁנִּגְנַב. מִשְׁלֵם
השומר תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל, כְּדֵין טוען טענת גנב. ואם לא באו עדים, אלא
השומר הוֹדָה מַעֲצָמוֹ שגנבו, מִשְׁלֵם קָרָן וְחֹמֶשׁ, וְצָרִיךְ להביא קרבן
אָשָׁם. מאחר ולפי האמת הוא חייב לשלם, שהרי הוא עצמו גנבו,
ואילו לפי טענתו שהשור נגנב, היה נפטר מלשלם, הרי זו שבועת
כפירת ממון, וחייב עליה קרבן.

המשנה מבארת את דינו של גנב ושאינו שומר: אָמַר לְאַחֵר בְּשׁוּק,
הִיכֵן שׁוֹרִי שֶׁנִּגְנַבְתָּ, והוא אוֹמֵר, לֹא נִגְנַבְתִּי. וְהַעֲדִים מַעֲדִים אוֹתוֹ
שֶׁנִּגְנַבו, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל. ואם מִכָּה את השור וּמָכַר – או מכרו,
מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרַבְעָה וְחֻמָּשָׁה – אם היה זה שה, משלם דמי
ארבעה כבשים לבעלים, ועל שור משלם חמשה.

המשנה מבארת את דינו של גנב שהודה: גַּב שְׂרָאָה עֲדִים
שֶׁמִּשְׁמִשְׁמִין – שמתקרבנים וּבִאֵין לבית דין כדי להעיד עליו, וקדם
הוא לבית דין ואָמַר אכן נִגְנַבְתִּי את השור, אָכֵל לֹא מִכָּהֲתִי וְלֹא
מִכָּרְתִּי אוֹתוֹ. אֲנִי מִשְׁלֵם אֵילָא קָרָן, וּפְטוּר מתשלומי כפל ותשלומי
ארבעה וחמשה, שמודה בקנס פטור.

המשנה מבארת באלו אופנים אין השואל מתחייב קרבן שבועה:
אָמַר בעל השור לְשׁוֹאֵל, הִיכֵן שׁוֹרִי שהשאלתי לך, ואָמַר לוֹ
השואל,

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' א

שהקב"ה זועם על עוונות הציבור, ולכן יכולים לעמוד לפניו.
הגמרא ממשיכה בביאור הפסוק בתהלים: תִּגְנוּ רִגְלֶיךָ, אֵל זֹעֵם כָּכֵל
יוֹם, וְכָכֵל זִמְמוֹ של הקב"ה, רִנֵּעַ, וְכָכֵל הוא שיעור רִנֵּעַ, אֶחָת
מִחֻמָּשׁ רִיבּוֹא וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת וְאַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה
בִּשְׁעָה, זו היא רִנֵּעַ, ואֵין כָּל בְּרִיָּה יוֹכֵלָה לְכוֹן ולדעת מתי היא
אוֹתָהּ רִנֵּעַ, חוץ מִכָּלֶם הַרְשָׁע, דְּכָתִיב בִּיה (במדבר כד טו)

סתירה נוספת בפסוקים בענין הנהגת הקב"ה: רַב פָּפָא רַמִּי, בְּתִיב
(תהילים י יב) 'אֵל זֹעֵם כָּכֵל יוֹם', וּבְתִיב (מזרח א י) 'לִפְנֵי זִמְמוֹ מִי
זִמְמוֹ', וקשה, הרי הוא זועם בכל יום ומכל מקום אנו עומדים לפניו.
מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן בְּתִיב כָּאֵן בְּצִבּוֹר – כשהקב"ה
זועם על יחיד אין מי שיכול לעמוד לפני זעמו, אך ציבור יכולים
לעמוד בפני זעם הקב"ה, ומה שנאמר 'אל זועם בכל יום' הכוונה

שבועות. פרק שביעי – כל הנשבעין דף מט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קיג רש"י תוספות

לכל מגלגלין – על ידי כל שבועה דרבנן מגלגלין, חרץ מעל יד שבועת שכיר, שאין
מגלגלין עליו על ידי שבועה אחרת, לפי שהיא עצמה אינה מן הדין אלא להפסיק
דעתו של בעל הבית, כדאמר ב"כל הנשבעין" (שבועות מה, א). לכל אין מקילין –
אלא מגלגלין, והיא היא. לפתוח לו – אם לא טען התובע שיגלגלו עליו, יפתחו לו
בית דין לגלול למאן דאמר מגלגלין, ולמאן
דאמר אין מקילין, אם טען גלגול אין מקילין
עליו, אלא מגלגלין, ואם לא טענו אין לנו
לפתוח לו.

הדרן עלך כל הנשבעין

לכל מגלגלין, חרץ משכיר שאין מגלגלין, רב הסדא
אמר: לכל אין מקילין, חרץ משכיר דמקילין. מאי
בינייהו? איכא בינייהו: לפתוח לו. והשביעית משממת
כו', מנא הני מילי? אמר רב גידל אמר רב, דאמר קרא:
"וזה דבר השממטה", ואפילו דיבור משממט.

הדרן עלך כל הנשבעין

ארבעה שומרין הן: שומר חנם והשואל, נושא שכר
והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל, והשואל
משלם את הכל, נושא שכר והשוכר – נשבעין על
השבועה ועל השבועה ועל המטה, ומשלמין את האבדה
ואת הגניבה. אמר לשומר חנם: "היכן שורי?" אמר לו:
"מת", והוא נשבע או נשבע או נגב או אבד, "נשבע",
והוא שמת או נשבע או נגב או אבד, "נשבע", והוא
שמת או נשבע או נגב או אבד, "נגב", והוא שמת או
נשבע או נשבע או אבד, "אבד", והוא שמת או נשבע
או נשבע או נגב. "משביעך אני", ואמר: "אמן" – פטור.
"היכן שורי?" אמר לו: "איני יודע מה אתה סח", והוא
שמת או נשבע או נשבע או נגב או אבד, "משביעך
אני", ואמר: "אמן" – פטור. "היכן שורי?" אמר לו:
"אבד" – "משביעך אני", ואמר: "אמן", והעדים מעידים
אותו שאכלו – משלם את הקרן, הודה מעצמו – משלם
קרן וחומש ואשם. "היכן שורי?" ואמר לו: "נגב", –
"משביעך אני", ואמר: "אמן", והעדים מעידים אותו
שנגבו – משלם תשלומי כפל, הודה מעצמו – משלם קרן
וחומש ואשם, אמר לאחד בשוק: "היכן שורי שנגבת?"
הוא אומר: "לא נגבת", והעדים מעידים אותו שנגבו –
משלם תשלומי כפל, טבח ומכר – משלם תשלומי
ארבעה וחמשה. ראה עדים שממשמשין ובאין, אמר:
"נגבתי, אבל לא טבחתי ולא מכרתי" – אינו משלם אלא
קרן. אמר לשואל: "היכן שורי", אמר לו:
"מת"

לכל מגלגלין חרץ משכיר – פירש רבינו יצחק בן אברהם: דקמא נקט, והוא הדין כל הנדון
דתני בהדיה, כיון שהשבועה לטובתם אין לגלגל עליהם. ואין נראה, דשבועת שכיר
אינה לטובתו, דמן הדין היה נוטל בלא שבועה ואין נשבע אלא להפסיק דעתו של בעל הבית.
אלא אמר רבינו יצחק: דדוקא נקט שכיר, משום דשבועתו אינה אלא להפסיק לא חיבורו
כל כך שיכול לגלגל עליו, ואף על גב דעד אחד
מעידה שהיא פרוצה אמר ב"הכותב" (בתובות
פו, ב) דאינה אלא להפסיק דעתו של בעל (הבית),
מכל מקום שייך לגלול שבועה, דאינה פטורה
אלא מגזירת הכתוב דאין נשבעין על הקרקעות,
וגם שכל הנשבעין נשבעין ולא משלמין.

הדרן עלך כל הנשבעין

ארבעה שומרין הן שומר חנם והשואל – אף
על גב דשומר שכר כתיב בתר שומר
חנם, הכא חשיב החמור יותר אחר הקל יותר.
והעדים מעידים שאכלו – לא גרסינן "שגגבר",
ולא גרסינן נמי "טבח ומכר משלם
תשלומי ארבעה וחמשה", וב"הגזול קמא" (בבא
קמא ק, ב) פריך מינה לרב דאמר: הוסיפן טענת
גגב בפקדון משלם תשלומי כפל, טבח ומכר
משלם ארבעה וחמשה. והכא קתני: שאכלו
משלם תשלומי כפל, אבל תשלומי ארבעה
וחמשה לא, אף על גב דאי אפשר לכזית בשר
בלא חשיטה, משמע "שאכלו" גרסינן, וליכא
למימר דהתם ברייתא הוא דפריך מינה. מדרחיק
התם לאוקומיה כרבי מאיר, והיינו משום דסתם
מתניתין רבי מאיר היא. ואומר רבינו יצחק: דא
דלא תנא טבח ומכר משלם ארבעה וחמשה, אף
על גב דאמת הוא, משום דבאר לא כתיב
ארבעה וחמשה אלא בגב עצמו. אמר לאחד
שבשוק כו' – בקונטרס לא גרס הכא "משביעך
אני ואמר אמן", דבלא שבועה נמי איכא כפל
נגבב עצמו. ולפי זה לא גרסינן "הודה מעצמו
משלם קרן וחומש ואשם", דחומש ואשם ליכא
אלא בשבועה, וב"הגזול קמא" (בבא קמא ק, א)
משמע בהדיא דגרסינן ליה, דייק: הודה מפי
עצמו – אין, אחר עדים – לא, ומוכח מינה דממון
המחייב כפל פטור מן החומש, ונקט "משביעך"
משום סיפא.
ראה עדים שממשמשין ובאין כו' – לשמואל
דאמר ב"מרובה" (בבא קמא עה, א),
מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב, צריך
לאוקומי מתניתין כגון שחזרו לאחוריהם. וכהאי
גוונא משני התם.

מאן

שורי, אמר לו: אבד. משביעך אני, ואמר: אמן, והעדים מעידים אותו שאכלו – משלם את הקרן ולא כפל. ואם הודה מעצמו, שלא באו עדים – משלם קרן וחומש ואשם, כדן
שבועת הפקדון דאינה באה עד שמודה ושב מרשעו ובא להתכפר, דכתיב בשבועת גזל הגר בפרשת "נשא": "והתודו את חטאתם אשר עשו" וגו'. אמר לה: נגבב, משביעך כו'
– בהדיא יליפין לה בפרק "מרובה" בשומר חנם הפטור עצמו בטענת אבידה אינו משלם כפל אף בשבועה. אבל הפטור עצמו בטענת גבב ובשבועה, ובאו עדים – משלם כפל,
דכתיב "אם לא ימצא הגנב" – אם לא ימצא כמו שהוא אמר, אלא הוא עצמו גנבו כו', כדאיתא התם. הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם – אבל כפל לא. דמודה בקנס
הוא. אמר לאחד מן השוק – דהא לא גרסינן "משביעך אני", דהא בלא שבועה נמי מידחיב כפל, שזה גבב ממש הוא, ובגבב כתיב (שמות כב) "ישלם שנים", בלא שבועה.
ראה עדים שממשמשין ובאין – רבותא אשמעינן, דאף על גב דמחמת ביעתותא דעדים אודי וחייב עצמו בקרן כשאמר נגבבתי, אפילו הכי היא הודאה ונפטור מן הכפל. וכיון
דאין כאן כפל – פטור אף מן הטביחה שכפר בה ובאו עדים שגבבו וטבח ומכר, דכל היכא דליכא כפל ליכא חיוב טביחה, כדאמרין התם (בבא קמא עה, ב). תשלומי ארבעה
וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה, וכיון דכפל ליכא – בצר ליה חד. אמר לשואל כו' – פטור מקרבן שבועה, שררי אף כשנשבע לשקר חייב עצמו בתשלומין,
ואין בשבועה זו כפירת ממון. חייב – שהרי כפרו ממון שאילו הודה מתחייב.

1 מת והוא נשבר בו' פטור – שאם הודה לא היה משלם. וכן גנגב והוא שאבד, אבד והוא שנגנב – פטור, שהרי שינה מחובה לחובה ולא כפר ממון בשבועה זו. אמר לו אבד
2 או שנגנב והוא שמת או נשבר בו' פטור – שזה שינה מפטור לחובה, והפסיד בשבועתו. גמרא מאן תנא ארבעה שומרים – לקמן מפרש לה. רבי מאיר היא – לקמן
3 מפרש. מי איכא דלית ליה ארבעה שומרים – בתמיה: על כרחינו ארבעה הם, זה בתנאם וזה בשכר, זה שואל וזה שוכרו "הני שלשה הוי' גרסינן, ולא גרסינן "אי הכי". ובין
4 לרבי מאיר ובין לרבי יהודה פרכין לה. בולן – כל הני פטורי דמתניתין פטורין משבועת שומרים, כלומר מאשם דשבועת הפקדון, וחייבין משום שבועת ביטוי לשבער קרבן
5 עולה ויורד, אם שגג בקרבן, כדין שבועה
6 לשעבר באומר "יודע אני ששבועה זו אסורה
7 אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן". בלאו
8 והן – "גנגב" ו"לא גנגב". ליתא בלהבא –
9 "ימות" ו"לא ימות", שזו שבועת שוא היא,
10 שאין בידו לקיים. הכי גרסינן: צריכא דאי
11 אשמעינן בהא בהא קאמר רב משום
12 דמנפשיה אישתבע אבל בהא אימא מודי
13 ליה לשמואל כדריבא אמי בו' – טעמא דרבי
14 אמי מפרש לקמן. כי תשבע מעצמו – משמע
15 כדריש לקיש. והאי "כי תשבע" בלשון "אני"
16 דרשין לה: אם תשבע, דהיינו מעצמו, ולא
17 שבועת דיינין שהיא בעל כרחו. ורב דריש
18 ליה בלשון "דהא" – שהרי תשבע, הרבה
19 ישבעו על פי בית דין, ועלה נמי כתיב קרבן
20 עולה ויורד, בשאין בה כפירת ממון
21 שתחייבו אשם. רבי אלעזר אומר בולן –
22 הנך פטורין דמתניתין – פטורין משבועת
23 שומרים וחייבין משום שבועת ביטוי. דרבי
24 אלעזר סבירא ליה כרב. חוץ מאיני יודע מה
25 אתה סח דשואל וגניבה ואבירה דשומר
26 שכר והשובר – דקתני בהו במתניתין חייב –
27 ההוא חייב בשבועת שומרים, שהרי כפרו
28 ממון. ובהדיא דשומר חנם טעון אבד והוא
29 אכלו, ובטוען גנגב והוא גנגבו, דקתני בה
30 מתניתין: הודה מעצמו משלם קרן וחומש
31 ואשם – לא איצטריכא ליה לרבי אלעזר
32 למימניהו גבי הנך "חוץ", דהא בהדיא פריש
33 להו תנא חומש ואשם דשבועת שומרים.

הדרן עלך ארבעה שומרים

1 **מאן** תנא שוכר כנושא שכר דמי – משמע
2 דהכי הלכתא.
3 **וחייבין** משום שבועת ביטוי – תימא: דנימא
4 דיצא לידון בדבר החדש ואין לך בו
5 אלא חידוש, כדאמרינן בפרק שליש גבי שבועת
6 העדות (שבועות כה, ב) ונראה לי דלא דמי,
7 דהתם יצא להקל הילכך הוי חידוש, אבל הכא
8 דיצא להחמיר לפי שכופר ממון – אין זה חידוש.
9 **הדרן עלך ארבעה שומרים**
10 **נשפה**; **"נשבר"**, והוא שמת או נשפה; **"נשפה"**, והוא שמת או נשבר; **"ננגב"**, והוא שאבד;
11 **"אבד"**, והוא שנגנב. – **"מ'שפיעד אני"**, ואמר: **"אמן"** – פטור. **"מת או נשבר או נשפה"**, והוא
12 שנגנב או אבד. – **"מ'שפיעד אני"**, ואמר: **"אמן"** – חייב; **"אבד או ננגב"**, והוא שמת או נשבר
13 או נשפה. – **"מ'שפיעד אני"**, ואמר: **"אמן"** – פטור. זה הפלל: כל המ'שנה מחובה לחובה ומפטור
14 לפטור ומפטור לחובה – פטור, מחובה לפטור – חייב. זה הפלל: כל המ'שבע להקל על עצמו
15 – חייב, להחמיר על עצמו – פטור. **גמרא** מאן תנא ארבעה שומרים? אמר רב נחמן אמר רבה
16 בר אבוב: רבי מאיר היא. אמר ליה רבא לרב נחמן: מי איכא תנא דלית ליה ארבעה שומרים?
17 – אמר ליה: הכי קאמינא לך, מאן תנא דאמר: שוכר כנושא שכר דמי? אמר רב נחמן אמר
18 רבה בר אבוב: רבי מאיר היא. – והא רבי מאיר איפכא שמעין ליה! דתנן: שוכר פיצד מ'שלם?
19 רבי מאיר אומר: פ'שומר חנם, רבי יהודה אומר: כנושא שכר! – רבה בר אבוב איפכא תני.
20 הני ארבעה הוי? ש'לשה הוי! אמר רב נחמן בר יצחק: ארבעה שומרים ודיניהן ש'לשה. **"אמר**
21 **לשומר חנם**" בו'. **"היכן שורי"** בו'. **"אמר לאחד בשוק"** בו'. **"אמר לשומר"** בו'. **"היכן שורי?"**
22 **אמר לו** איני יודע מה אתה סח" בו'. אמר רב: וכולן פטורין משבועת שומרים וחייבין משום
23 שבועת ביטוי. ושמואל אמר: אף פטורין משום שבועת ביטוי. במאי קמפלגי? שמואל סבר:
24 ליתא בלהבא, ורב סבר: איתיה בלאו והן. והא איפליגו בה חדא זימנא! דאיתמר: **"שבועה**
25 **שזרק פלוני צרור לים"**, **"שבועה שלא זרק"** – רב אמר: חייב, ושמואל אמר: פטור; רב אמר חייב – דאיתא בלאו והן, ושמואל אמר
26 פטור – דליתא בלהבא! – צריכא, דאי אשמעינן בהא – בהא קאמר רב, משום דמנפשיה קמ'שתבע, אבל בהך דבי דינא מ'שפעי ליה
27 – אימא מודי ליה לשמואל, כדריבא אמי, דאמר רבי אמי: כל שבועה שהדיינים מ'שפיעין אותה – אין חייבין עליה משום שבועת
28 ביטוי; ואי איתמר בהא – בהא קאמר שמואל, אבל בהך דאמא מודה ליה לרב, צריכא. גופא, אמר רבי אמי: כל שבועה שהדיינים
29 מ'שפיעין אותה – אין בה משום שבועת ביטוי, שנאמר: **"או נפש כי תשבע לבטא בשפתים"** – מעצמו; כדריש לקיש, דאמר ריש
30 לקיש: **"כי"** מ'שתמש בארבע לשונות: אי, דלמא, אלא, דהא. רבי אלעזר אומר: בולן פטורין משבועת שומרים וחייבין משום שבועת
31 ביטוי, חוץ מ"איני יודע מה אתה סח" דשואל, וגניבה ואבירה דנושא שכר ושכשוכר – שהוא חייב, שהרי כפרו כמון.

הדרן עלך ארבעה שומרים

וסליקא לה מסכת שבועות

שנינו במשנה: 'ארבעה שומרין הן, רב נחמן מברר כדברי מי שנתנה משנתו. מברר רב נחמן: מאן תנא – מי הוא התנא ששנה במשנתו את דין ארבעה שומרין. ומשיב: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה, רבי מאיר היא.

מלשון הגמרא משמע, שהשאלה היתה מי הוא התנא הסובר שיש ארבעה מיני שומרים. רבא תמה על זה: אמר ליה רבא לרב נחמן, מי איפא תנא דלית ליה ארבעה שומרין – וכי יש תנא החולק על כך שארבעה שומרין נאמרו בתורה. אמר ליה רב נחמן לרבא, הכי קאמרינא לך – במה ששאלתי מאן תנא ארבעה שומרין, כך היתה כוונתי, מאן תנא דאמר שוכר בנושא שוכר דמי – מי הוא התנא ששנה את משנת 'ארבעה שומרין, שמבואר שם שדינו של שוכר הוא כשומר שוכר. ועל כך (אמר רב נחמן) אמר רבה בר אבונה, רבי מאיר היא.

מקשה הגמרא על דברי רבה בר אבונה: והא רבי מאיר איפכא שפעינן ליה – והלא בברייתא מבואר שרבי מאיר סובר להיפך, ששוכר דינו כשומר חנם, (דתנן) [דנתינא] שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר, כשומר חנם ופטור מגניבה ואבידה, רבי יהודה אומר, כנושא שוכר וחייב בגניבה ואבידה. ומבואר בברייתא, שלדעת רבי מאיר שוכר הרי הוא כשומר חנם. מתרצת הגמרא: רבה בר אבונה איפכא תני – גרס להיפך בלשון הברייתא, 'רבי מאיר אומר בנושא שוכר, רבי יהודה אומר כשומר חנם'.

שנינו במשנה 'ארבעה שומרין הן. מקשה הגמרא: הני ארבעה הוו – וכי ארבעה שומרין הן, והלא שלשה הוו, שהרי דינו של שוכר שזה לדינו של אחד מהם. מיישבת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, אכן ארבעה שומרין הן, ודיניהן שלשה – אמנם לענין דין, אינם חלוקים אלא לשלשה.

שנינו במשנה, אמר לשומר חנם כו'. היכן שורי כו'. אמר לאחד בשוק כו'. אמר לשומר כו'. היכן שורי אמר לו איני יודע מה אתה סח כו'. ובכולן פטור מקרבן שבועה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים, מאיזה קרבן שבועה הם פטורים: אמר רב, וכולן – כל הפטורים משנינו במשנתנו, פטורין מקרבן שבועת השומרין, ואולם תיבין הם קרבן חטאת משום שבועת ביטוי שנשבעו לשקר. ושמואל אמר, אף פטורין הן משום שבועת ביטוי.

מבררת הגמרא: במאי קמפלגי – באיזו סברא נחלקו רב ושמואל. מבארת הגמרא: שמואל סבר, ליתא בלהבא – מאחר ושבועה זו אי אפשר להשיבע להבא, כגון שהבהמה תמות או שלא תמות, שאין בידי לקיים זאת. לפיכך אף כאשר נשבע כן לשבער, אינו חייב קרבן. ורב סבר, איתיה בלאו וזהו – מאחר ואפשר להשיבע שבועה זו גם בלאו, וגם בהן, כגון שנגבה ושלא נגבה, לפיכך חייב קרבן.

שואלת הגמרא: והא איפליגי בה חדא זימנא – והלא כבר נחלקו רב ושמואל פעם אחת בדבר זה, דאיתמר, מי שנשבע שבועה שזרק פלוני צרור (א-חתיכת עפר) לים, או שבועה שלא זרק פלוני צרור לים, רב אמר, תיבין קרבן שבועה, ושמואל אמר פטור. ומבארת הגמרא את מחלוקתם: רב אמר תיבין, משום דאיתא – שישנה בלאו וזהו, כגון שזרק או שלא זרק, ושמואל אמר פטור, משום דליתא – שאינה בלהבא, שהרי אין אותו פלוני ברשותו, לזרוק או לא לזרוק. ולפיכך אין זו שבועת ביטוי, להתחייב עליה קרבן. ומאחר שכבר נחלקו בזה רב ושמואל פעם אחת, לשם מה הוצרכו להשמיענו את מחלוקתם פעם נוספת.

משיבה הגמרא: צריך היה להשמיענו את מחלוקתם בשני המקומות. דאי אשפעינן ביה – שאם היו נחלקים רב ושמואל רק לענין שבועת שזרק פלוני צרור לים, היינו אומרים שדווקא ביהא קאמרינא שחייב, משום דמנפשיה קמישטבע – שנשבע מעצמו, שלא על פי בית דין, אבל ביהא – לענין שבועת השומרים, דבי דינא מושפעי ליה – שביט דין משביעים אותו, אימא – היינו אומרים שמודי ליה רב לשמואל שפטור מקרבן, בדרבי אמי, דאמר רבי אמי, כל שבועה שהדיינים מושפיעין אותה, והוא נשבע לשקר, אין תיבין

השור מת, והוא – והאמת היא שהשור נשבר, או נשבה או נגנב או אבד. או אם טען שהשור נשבר, והוא שמת, או נשבה או נגנב או אבד. או אם טען שהשור נשבה, והוא שמת, או נשבר או נגנב או אבד. או אם טען שהשור נגנב, והוא שמת, או נשבר או נשבה או אבד. או אם טען שהשור אבד, והוא שמת, או נשבר או נשבה או נגנב. אמר לו בעל השור מושפיעני אני שכן היה, ואמר השואל אמן, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, פטור מקרבן שבועה. מכיון שבין לפי טענתו, ובין לפי האמת הוא חייב בתשלומים, שהרי שואל חייב בגניבה ואבידה ובאונס, לפיכך אין זו שבועת כפירת ממון.

המשנה מבארת באלו אופנים חייב השואל קרבן שבועה: אמר לשואל, היכן שורי שהשאלתי לך, אמר לו איני יודע מה אתה סח (ומדבר), שהרי לא השאלתי לך את שורך, והוא – והאמת היא שאכן השאיל לו את השור, אלא שמת השור, או נשבר או נשבה או נגנב או נאבד. אמר לו בעל השור מושפיעני אני שלא שאלת ממני את שורי, ואמר השואל אמן, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, תיבין השואל קרבן שבועה. מאחר ולפי האמת אירע דבר המחייבו לשלם, שהרי שואל חייב בגניבה ואבידה ובאונס, ואילו לפי טענתו היה נפטר מלשלם, הרי זו שבועת כפירת ממון.

המשנה מבארת באלו אופנים שומר שוכר והשוכר פטורים מקרבן שבועה: אמר לנושא שוכר והשוכר (א-לשוכר), היכן שורי שנתתי לך לשומר או שהשכרתי לך, ואמר לו שהשור מת, והוא – והאמת היא שנשבר או נשבה. או אם טען שהשור נשבר, והוא שמת או נשבה או נגנב. או אם טען שהשור נשבה, והוא שמת או נשבר. או אם טען שהשור נגנב, והוא שנאבד. או אם טען שהשור אבד, והוא שנגנב. אמר לו בעל השור מושפיעני אני שכן היה, ואמר אמן, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, פטור הוא מקרבן שבועה. מאחר שבין לפי טענתו ובין לפי האמת, דינו אחד, נמצא שלא נפטר מממון על ידי שבועתו, ואין זו שבועת כפירת ממון.

המשנה מבארת באלו אופנים שומר שוכר והשוכר חייבים קרבן שבועה: אם אמר לו השומר שוכר או השוכר, שהשור מת, או נשבר או נשבה, והוא – והאמת היא שנגנב או אבד, ואמר לו בעל השור מושפיעני אני שכן היה, ואמר אמן, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, תיבין הוא קרבן שבועה. מאחר ולפי האמת, אירע דבר המחייבו לשלם, שהרי שומר שוכר והשוכר חייבים בגניבה ואבידה, ואילו לפי טענתו היה נפטר מלשלם, שהרי פטורים הם באונסים, הרי זו שבועת כפירת ממון.

המשנה מבארת אופן נוסף ששומר שוכר והשוכר פטורים מקרבן שבועה: אם אמר לו שהשור אבד או נגנב, והוא – והאמת היא שמת השור, או נשבר או נשבה, ואמר לו בעל השור מושפיעני אני שכן היה, ואמר אמן, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, פטור הוא מקרבן שבועה. מאחר ולפי האמת, אירע דבר הפטור מתשלומין, שהרי שומר שוכר והשוכר פטורים באונס, ואילו לפי טענתו הוא חייב בתשלומין, שהרי חייבים הם בגניבה ואבידה, נמצא שלא בא לפטור עצמו מממון על ידי שבועתו, ואין זו שבועת כפירת ממון.

המשנה מבארת כלל אימתי יש חיוב של קרבן שבועה: זה הכלל, כל המשנה מחובה לחובה – באופן שבין לפי האמת ובין לפי טענתו, הוא מתחייב לשלם. וכן המשנה מפטור לפטור – באופן שבין לפי האמת ובין לפי טענתו, הוא נפטר מלשלם, וכן המשנה מפטור לחובה – באופן שלפי האמת הוא פטור מלשלם, וטוען טענה המחייבת אותו, ונשבע עליה, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, פטור מקרבן שבועה. אמנם המשנה מחובה לפטור – באופן שלפי האמת הוא חייב לשלם, וטוען טענה הפוטרת אותו, ונשבע עליה, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, תיבין קרבן שבועה.

המשנה מבארת כלל נוסף אימתי יש חיוב של קרבן שבועה: זה הכלל, כל הנשבע להקל על עצמו – באופן שלפי האמת היה חייב, ואילו לפי טענתו הוא פטור את עצמו מלשלם, תיבין קרבן שבועה. אמנם הנשבע להחמיר על עצמו – באופן שלפי האמת היה פטור, ולפי טענתו הוא מחייב את עצמו בממון, פטור מקרבן שבועה.

1 המסכת שלפנינו עוסקת בענייני איסור עבודה זרה, וההתרחקות
2 מעובדיה.
3 הפרק שלפנינו דן באיסור התעסקות עם עובדי עבודה זרה, ובו יבואר
4 שיש דברים שאסורים בתקופות מסוימות, ויש דברים שאסורים
5 לעולם.
6 במשנה שלפנינו יתבאר איסור התעסקות עם עובדי עבודה זרה
7 בתקופת ימי חגאותיהם.

משנה

8
9 לפני אידיהן – ימי חגאותיהם של עובדי כוכבים שלשה ימים,
10 אסור לשאת ולתת עמָהֶם, ואסור גם להשאילן חפצים, ולשאול
11 מהן, וכן אסור להלוותן מעות, וללוות מהן, כמו כן אסור לפורען
12 חוב שחייב להם הישראל, ולפורע מהן חוב שהם חייבים לישראל.
13 משום שכל דברים אלו הם דברים שנהנה מהם העובד כוכבים ועשוי
14 לתלות בעבודת כוכבים שהטיבה עמו, ויודה לה על כך ביום אידו.
15 רבי יהודה חולק ואומר, נפרעין מהן חוב שהם חייבים לישראל,
16 מפני שמיצר הוא לו – גורם לנכרי צער על המעות שהוא מחזיר
17 לישראל ושוב לא יחזור אליו, ולא יבוא להודות על כך. אמרו לו
18 חכמים לרבי יהודה, אנו סוברים שאסור לפרוע מהם בימים אלו,
19 שהרי אף על פי שמיצר הוא עכשיו, מכל מקום שמת הוא לאחר
20 זמן על כך שפרע את החוב, ויודה על כך לעבודת כוכבים ביום אידו.

גמרא

21
22 שנינו במשנה, 'לפני אידיהן של עובדי כוכבים' וכו'. הגמרא מביאה
23 מחלוקת בגירסת המשנה: רב ושמואל שנו את המשנה, חד תני –
24 אחד מהם שנה 'אידיהן', וחד תני – ואחד מהם שנה 'עידיהן'. בין
25 לרב ובין לשמואל הכוונה לימי חגאות העבודה זרה, אלא שנחלקו
26 האם המשנה מכנה חגאות אלו 'אידיהם' או 'עידיהם'.
27 אומרת הגמרא: מאן דתני אידיהן לא משתבש – מי ששנה 'אידיהם'
28 אין גירסתו משובשת, ויש הוכחה מהמקרא שחגאות עבודה זרה
29 נקראים כן, ומאן דתני עידיהן לא משתבש – וכמו כן מי ששנה
30 'עידיהם' אין גירסתו משובשת, ויש הוכחה מהמקרא שחגאות
31 עבודה זרה נקראים כן.
32 הגמרא מבארת את דבריה: מאן דתני אידיהן לא משתבש – מי
33 ששנה 'אידיהן' אין גירסתו משובשת, ויש להוכיח כדבריו מדכתיב
34 (דברים לב לח) 'כי קרוב יום אידם', והפסוק עוסק בענין עבודה זרה.
35 ומאן דתני עידיהן לא משתבש – וכמו כן מי ששנה 'עידיהן' אין
36 גירסתו משובשת, ויש להוכיח כדבריו מדכתיב (ישעיה מג ט) 'תנו
37 עדיהם ויצדקו', והפסוק עוסק בענין עבודה זרה.

38 הגמרא מבארת במה נחלקו שני אמוראים אלו. מבררת הגמרא:
39 ומאן דתני אידיהן מאי מעמא לא תני עידיהן – מי ששנה 'אידיהן'
40 מדוע לא שנה 'עידיהן'. משיבה הגמרא: מי ששנה 'אידיהן' אמר לה
41 שעדיף לגרוס כך משום שתבאר עדיף – עדיף לומר שהתנא השתמש
42 בלשון 'אידיהן' בכינוי לחגאות עבודה זרה, שהוא מלשון שבר.
43 מבררת הגמרא: ומאן דתני עידיהן מאי מעמא לא תני אידיהן –
44 מי ששנה 'עידיהן' מדוע לא שנה 'אידיהן'. משיבה הגמרא: מי ששנה
45 'עידיהן' אמר לה שעדיף לגרוס כך, שהרי מאן קא גרים להו תבאר
46 – מי יגרום לשבר ועונש עובדי העבודה זרה לעתיד לבוא, העדות
47 שהעידו בעצמן ביום הדין שעבדו לעבודה זרה בעולם הזה, הלכך
48 עדות עדיפה – לכן עדיף לתנא להשתמש בלשון 'עידיהן', שהעדות
49 היא הגורמת לשבר.
50 הגמרא מקשה על האמור, שמי ששנה 'עידיהן' מביא ראיה לשיטתו
51 ממה שנאמר 'יתנו עידיהן ויצדקו'. מקשה הגמרא: והאי – ופסוק זה
52 שנאמר בו 'תנו עידיהם ויצדקו', וכי בעובדי כוכבים כתיב, הא
53 (והרי) בישראל כתיב. דאמר רבי יהושע בן לוי, כל מצות
54 שישראל עושין בעולם הזה, באות ומעידות להם לעולם הבא,
55 שנאמר 'תנו עידיהם ויצדקו', אלו ישראל, כלומר שהמצוות
56 שעשו, יבואו ויעידו על צדקתם. והמשך הפסוק שנאמר בו 'ושמעו
57 ויאמרו אמת', אלו עובדי כוכבים, כלומר שהעובדי כוכבים
58 שישמעו את העדות שהמצוות מעידות על ישראל, יאמרו שהעדות
59 נכונה וראויות הם לצדקת ה'.
60 מתרצת הגמרא: אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע, מאן דאמר
61 'עידיהן' – מי ששנה 'עידיהן', ראייתו היא מהבא – מפסוק זה, שנאמר
62 (שם מד ט) 'יצרי פסל בלם תהו, ותמודיהם כל יועיל, ועדיהם מהם',
63 כלומר האומנים שיוצרים את הפסל אינם נחשבים, כי יצירתם היא
64 לריק, והפסלים שהם חומדים אינם מועילים להם, ופסלים אלו יעידו
65 עליהם לעתיד לבוא לחייבם על שעבדו להם. מפסוק זה נלמד
66 שעבודה זרה נקראת 'עדות' על שם שמעידה על עובדיה לעתיד
67 לבוא.
68 אגב הזכרת הפסוק 'יתנו עדיהם ויצדקו', דורשת הגמרא את הפסוק
69 כולה: נאמר בפסוק (שם מג ט) 'כל הגוים נקבצו יחדו ויאספו לאמים מי
70 בהם יגיד זאת וראשונות ישמעיעו יתנו עדיהם ויצדקו וישמעו ויאמרו
71 אמת'. דרש רבי חנינא בר פפא, ואיתימא – ויש אומרים שרבי
72 שמלאי דרש כן, לעתיד לבא מביא תקדוש ברוך הוא ספר תורה
73 [ומניחו] בחיקו, ואומר למי שעסק בה שיבא ויפול שברו, מיד
74 מתקבצין ובאין כל אומות העולם עובדי הכוכבים בערפוביא,
75 שנאמר 'כל הגוים נקבצו יחדו' [וגו']. אמר להם התקדוש ברוך
76 הוא, אל תבנסו לפני בערפוביא, אלא תבנסו כל אומה ואומה

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' ב

1 שנכל את התורה ולא קבלגיה, במו שעשית לישראל שכפית
2 עליהם לקבל את התורה, דכתיב (שמות יט ז) 'ויתיצבו בתחתית ההר',
3 ואמר רב דימי בר חמא, פסוק זה מלמד שקבץ התקדוש ברוך הוא
4 הר בגיגית על ישראל – דהיינו שתלש את ההר ממקומו וכפה אותו
5 עליהם כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלין את התורה הרי
6 מוטב, ואם לאו, שם ו-מתחת להר, תהא קבורתכם. מכיון שכן אין
7 לבוא בטענה על האומות, שהרי לא כפו עליהן את קבלת התורה
8 ולכן לא קיבלוה.
9 מיד אומר להם התקדוש ברוך הוא, המצוות הראשונות ישמעיעו –

10 יוכיחו את אשמתכם, שנאמר (ישעיה מג ט) 'וראשונות ישמעיעו',
11 כלומר שבע מצות בני נח שקיבלתם היכן קיימתם. מבארת הגמרא:
12 ומנלן דלא קיימום, דתני רב יוסה, נאמר בפסוק (דברים יא ז) 'אמר
13 וימוד ארץ, ראה ויתר גוים', מאי ראה, ראה שבע מצות
14 שקבלו עליהם בני נח ולא קיימום, ובין שלא קיימום, עמד והתירן
15 להן, וזאת הכוונה ב'יתר גוים'. מקשה הגמרא: איתגורי איתגור –
16 וכי נשכרו והריחו בכך שלא קיימום, אם כן מצינו שמי שחוטא
17 נשקר – מריח, ודבר זה אינו מסתבר. מתרצת הגמרא: אמר מר
18 בריה דרבינא,

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קי"ז
רש"י תוספות

מַשְׁנֵה לִפְנֵי אִידִיהָ שֶׁל גּוֹיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים אֲסוּר לִשְׂאֵל וּלְתַת עֲמָהּ – וּבְחִלּוֹ
 מִשּׁוּם דֶּאֱדוּל וּמוֹדָה לְעִבּוּדָה וְזֶה בְּיוֹם אִידוֹ. **שֶׁאֵלָה** – בְּמִדֵּי דִהְדֵּר בַּעֲיָן, כְּגוֹן בְּהִמָּה
 וּכְלִים דְּכֹתִיב (שְׁמֹת כ"ב): "כִּי יִשְׂאֵל אִישׁ מִנֶּמֶס רִעְיָהּ" וְגו'. מִלּוֹה – בְּמִדֵּי דִלֵּא הִדֵּר
 בַּעֲיָן, כְּגוֹן מַעוֹת, דְּכֹתִיב (שֵׁם): "אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי", דְּמִלּוֹה לְהוֹצֵאָה תִּנָּה
 וּמִשְׁלֵם לוֹ מַעוֹת אַחֲרֵים. שְׂמַח הוּא **אַחֲרֵי**
 זִמָּן – לְמַחֵר. **נִמְרָא** יוֹם אִידִם – הֵינִי
 עֲבוּדָה וְזֶה, כְּדִכְרִיב בְּהֵאֵי פִרְשֵׁי: "יִקְוִמוּ
 וְיִעֲזְרֵם". יִתְּנוּ עִידֵיהֶם וְיִצְדְּקוּ – הִשְׁתָּא
 סִלְקָא דַּעֲתֵיה דְּבִגּוּסִים כְּתִיב, וְאַתְמוּדִי מִתְּמַה:
 יִתְּנוּ גּוֹיִם עִידֵיהֶם? יִבְאוּ עֲבוּדוֹת וְרוֹת שְׁעִבְדוּ
 וְיַעֲיִדוּ עֲלֵיהֶם וְיִצְדִּיקוּם? עֲדוֹת שְׁחַעֲיִדוּ
בְּעֲצָמָם – בְּיוֹם הַדִּין, שְׁעִבְדוּ לְעִבּוּדָה וְזֶה
 בְּעוֹלָם הַזֶּה. יִשְׁמְעוּ – גּוֹיִם אֵת הַעֲדוֹת
 שְׁמֻצוֹת מַעֲדוֹת, וְיֹאמְרוּ: אִמַּת, דִּין הוּא
 שְׂרָאוּן יִשְׂרָאֵל לְהַצְטָדֵק. וְעִידֵיהֶם חֲמָה –
 עֲבוּדָה וְזֶה תְּבוּאָה וְתַעֲזִיעַ עַל עֲבוּדֵיה לְחִיבָם.
בְּעִרְבּוּכֵיָא – כּוֹל מְעוֹרְבָבִין, וְלֹא אוֹמֵה
 וְאוֹמֵה בְּפִנֵּי עַצְמָהּ.

לפני

12 כַּעֲצָמָם - בַּיּוֹם הַהוּא, שֶׁעָבְדוּ לַעֲבוֹדָה זֹרָה
13 כְּעוֹלָם הוּא. יִשְׁמְעוּ - גּוֹיִם אֶת הַעֲדוּת
14 שֶׁמִּצֻּוֹת מַעֲבִידוֹת, אִמְרָתָהּ, דִּין הוּא
15 שֶׁרֵאִיוֹת יִשְׂרָאֵל לַחֲצֹקָה. וְעִידֵיהֶם הֵמָּה -
16 עֲבוֹדָה זֹרָה תָּבוֹא וְתַעֲבִיד עַל עֲבוֹדָהּ לַחֲיִיבָם.
17 כַּעֲרֻכֵּיכֵם - כּוֹלֵךְ מַעֲרֻבְבִּין, וְלֹא אוֹמֶה
18 וְאוֹמֶה בְּפִי עַצְמָה.
וּסְפֹרֶה

7 לֹא מִשְׁתַּבֵּשׁ, וּמֵאֵן דָּתְגִי "עִידִיָּהוּ" לֹא מִשְׁתַּבֵּשׁ. מֵאֵן דָּתְגִי "אִידִיָּהוּ" לֹא מִשְׁתַּבֵּשׁ, דְּכִתְבִּי: "כִּי
8 קָרֹב יוֹם אֵידֵם"; וּמֵאֵן דָּתְגִי "עִידִיָּהוּ" לֹא מִשְׁתַּבֵּשׁ, דְּכִתְבִּי: "יִתְּנוּ עֲדֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ". וּמֵאֵן דָּתְגִי
9 "אִידִיָּהוּ", מֵאֵי טַעֲמָא לֹא תְּגִי "עִידִיָּהוּ"? - אֲמַר לָךְ: תִּכְרָא עֲדִירָה. וּמֵאֵן דָּתְגִי "עִידִיָּהוּ", מֵאֵי
10 טַעֲמָא לֹא תְּגִי "אִידִיָּהוּ"? - אֲמַר לָךְ: מֵאֵן קָא גָרִים לְהוּ תִּכְרָא - עֲדוּת שֶׁהִיעִידוּ בְּעַמְּקוֹן, הִלְכְּךָ
11 עֲדוּת עֲדִירָפָא. - וְהֵאֵי "יִתְּנוּ עֲדֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ" בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם כְּתִיב: הֵא בִּישְׂרָאֵל כְּתִיב, דְּאֲמַר
12 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי: כָּל מִצְוֹת שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין כְּעוֹלָם הָיָה, בָּאוֹת וּמִעֲדוּת לָהֶם לְעוֹלָם הֵבֵא,
13 שְׁנֵאֲמַר: "יִתְּנוּ עֲדֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ" - אֱלֹו יִשְׂרָאֵל, "יִשְׁמְעוּ וַיֹּאמְרוּ אֲמֶת" - אֱלֹו אוֹמוֹת הָעוֹלָם!
14 אֵלֹא אֲמַר רַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: מֵאֵן דְּאֲמַר "עִידִיָּהוּ" - מִהֲכָא: "יִצְרִי פֶסֶל בְּלִם תְּהוּ
15 וְחִמּוּדֵיהֶם בִּל יוֹעִילוּ וְעֲדֵיהֶם הֵמָּה". דְּרַשׁ רַבִּי חֲנִינָא בַר פַּפְא, וַיִּתִּיבָא רַבִּי שְׁמַלַאי: לְעֻתִּיד
16 לָבֵא מִכֵּיא תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סִפֵּר תּוֹרָה וּמִנִּיחוּ בְּחִיקוֹ, וַיֹּאמֶר: לְמִי שֶׁעָסַק בֵּה, יָבֵא וַיִּפּוֹל
17 שְׁכָרוֹ. מִדֵּי מִתְּקַבְּצִין וּבָאִין אוֹמוֹת הָעוֹלָם כַּעֲרֻכֵּיכֵם, שְׁנֵאֲמַר: "כָּל הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ וַיְחַדּוּ" וְגו',
18 אֲמַר לָהֶם תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֵל תִּתְּנֵם לִפְנֵי כַּעֲרֻכֵּיכֵם, אֵלֹא תִּתְּנֵם כָּל אוֹמְהָ וַיֹּאמְהָ

וּסְפֹרֶה

י יעבור עבודה זרה תנא נמי להא מסכת דעבודה
שבעות דשייכי בסנהדרין – להכי תני להו בתר
דו ושונה מסכת עבודה זרה דהוריות.
מנינא בסוף הי הכא, וכן (קדושין ב, א): האשה
נקנית בשלש דלרים, (בכורים פרק שני משנה א)
אורחא ושוה לזכין בשלשה דרכים. וממין דגני
מנינא ברישא (נזיר סה, ב): בשבעה דרכים ברוקן
אלת תיב, (יומא ב, א): שבעת ימים קודם יום
הכפורים, (גיטין ט, א): בשלשה דרכים שוו גיטי
נשים וכו'.

אסור לשאת ולתת עמהם – פירש הקונטרס:
משום דאולי ביום אידו מומרה לעבודה
זרה. מתוך שלשנו משמע שרעה לומר לא ממקח
וממכר. וקשה: על מה סמכו העולם לשאת ולתת
ביום איד הגוים עמהם? נוד דרוב אידיהם מן
הקדושים הם, מכל מקום בכל שבוע יום נוצר
יש להם, דלרבי ישמעאל (עבודה זרה ה, א)
לעולם אסור! ואין לומר דהיינו טעמא משום
(חולין יז, ב) דגוים שבחין לארץ לא עובד
עבודה זרה אלא מנהג אבותיהם בידי, דהא
אמר שמואל בגמרא (עבודה זרה ה, ב): בגולה
אינו אסור אלא יום אידם בלבד, משמע הא יום
אידם מיוזא אסור! לכך נראה דשרי משום איבה,
כדאמר בגמרא (שם ה) (גבי רבי יהודה נשיאה)
דשרר ליה הווא אסור מנינא דנירא קסרינא ביום
אידה, אמר: הכי איבעינא לא שאלקיה – הווא
ליה איבה. מידו אין משם ראייה גמורה, דשמא
לאו משום איבה לישרתי, אלא היה נוטל עצה
כיצד יעשה שלא יהיה לו איבה, ועוד, אי טעמא
משום איבה תינח להלוותם ולהשאילם ולפרעם
כשגויו תובעו, אבל לשאת ולתת עמהם
דהיינו אסור וממכר מאי איבה איבא? וכי לא עבד
ישראל לומר: איני צריך עתה למכור ולקנות? וכן
לשאלו ללוות ולפרוע, מה ידע הגוי שמניח
משום אידוד לכך נראה וטעם ההיחר – משום
דגוים שבינינו קים לן בגיידו דלא פלוז לעבודה
זרה. וכן רבא (שם) דשרר ליה קורבנא לבר
תורה, כד: במה דברים אמאי איבה איבא? בגוי שאני במידי
מפריש 'אסור' לשאת ולתת עמהם' – דוקא במידי
אקא מידד תקרבות. ו'לשאת ולתת' הכי פירושה:
עמהם, אי משום הרווחה, פירוש: משום שמרתי
ללאו תקרבות אסור, אמאי לא קאמר: נפקא מינה
ות תחת החפץ והוא לוקח, וגם אינו בטוח כל כך
– אפילו אית ליה לידידה גמי אסור, שמתוך
לחמה על מנהג העולם שאפילו אם יהיו מוחזקים
ויהיו נכון הוא להחמיר כשבא הגוי ואומר: 'הלוני
אינו ממש לשם עבודה זרה אלא לצורך הנאתם.
לזוהר רביית. **ולפרוע** מקון – בגמרא (עבודה
זרעין מהם, כדאמר בירושלמי: אפילו מלה בשטר
תחתות – שמתוך ליפרע מהם והאפילו הוא אויל
פילו בלא מלה על מה נפרעי, שלא יכפר פרע
לילו במשכון. **מאי** טעמא לא תני עדידן – פרק
מסיקין, ולא דייק כי האי גזנא. ושמא לא שייך
שני דיבמות (זו, א): 'ראשונה' ו'שניה', דלא חד
אי לא על תירצן זה. דמאי מקשה תו: ומאן דתנא
מזאן דתני 'אידידן' אמאי לא תני 'עדידן', דהא
כן בן מאי טעמא דמזאן דתני 'עדידן? הא ודאי

1 **רומי** חייבת – משום דכתיב ברו (מלאכי א) "וקראו להם גבול ושיע", "רשע" – תרגום:
2 "דייבא". ונמצא במעשה מרכבה כי במעשה דרבי חנינא בן הרדיון נגזר על רומי
3 חורבן גדול. **אמר** לה הקדוש ברוך הוא במה עסקתם – פירושו: שואל להם במה זכו בכל
4 דור ודור. **שוקנים** להושיב בהם זונות – הוא הדין הדוהו מצוי למימור: לעשות בהם סחורה
5 לכל דבר, אלא מגנה אותם בדרך גמול כל מה

6	שיכול, כלומר אפילו לצורך זווית עשיתם	וְיִסְפְּרֶיהָ, שְׁנֵאמֹר: "וְיִסְפְּרֶיהָ"
7	שווקים. וְאִירִי חִיָּא אַחֲרֵי תִּנְיַנ דְּמֵיא לְדוּב -	מְלָכוֹת, שְׁנֵאמֹר: "וְלֵאמֹר"
8	ואם תאמר: אורבה, מלכות בבל עדיפא	עֲרֻבּוּכֵיָא קָמִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
9	שנמשלה לאיר, דכתיב (ירמיה ד') "עלה אריה	לְעִרְפֻּבּוֹ אֵינְהוּ [בְּהִרֵי הַדָּרֵד]
10	מסבכו, והאיר מלך בחיותיו חזי לומר: אף על	[מִיָּד] נִכְנָסָה לְפָנָיו מְלָכֻהוּ
11	גב אירי מלך, מכל מקום דוה הוא עז יותר ובעל	מִשׁוּם דְּחִשְׁבָּא. וּמִגֵּל דְּחִי
12	תחבולות, כדאמר בפרק קמא דברכות (יג, א) גבי	אַרְעָא וְהִדְרֻשְׁהָ וְתִדְקִיפֶיהָ
13	"צרות האחרונות משכחות הראשונות" הניח	חִיבִיתָ, שְׁטַבְעָה וְצָא בְּכָל ה'
14	מעשה ארי וספר מעשה דוב. רבי יצחק מפרש:	עֵייל בְּרִישָׁא? בְּדָרֵב חֲסֵד
15	דבבל לא נמשלה לאיר אלא בשעה שהיתה	וְצִבּוֹר - מִלָּךְ נִכְנָס תַּחֲלֵה ל'
16	מושלת בכל העולם, ותעה היא ממלכה שפלה.	עֲבָדוֹ וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
17	אבל פרס גם עתה היא חשודה אחר רומי,	אֵימָא: לָאוֹ אֹרְחַ אַרְעָא לְמִ
18	ותעמוד בחשיבותה עד שמפור לבואת המשיח	אֵימָא: מִקָּמִי דְּלִפּוּשׁ חֲרוֹן
19	כמו שמפרש בספרו, הַרְבֵּה גִשְׁרִים גִּשְׁרוֹ -	הוּא: בְּמֵאָה עֶסְקִתְהֶם? אִמָּר
20	אף על גב דרומי נמי תקנו גשרים, כדאמר בפרק	הַרְבֵּה שְׁוֹקִים תִּקְנִינוּ, הֲרֵי
21	"במה מודליקין" (שבת לג, ב) מכל מקום אינם	כִּסְפָּה וְזֶהָ הֲרֵינּוּ, וְכֹלָם ל'
22	חשובים כל כך בתקן גשרים כמו פרס. וְאִנִּי	הוּא: דְּזִכְרֵהוּ בִּרְחֵהוּ שׁוּאֵל בְּמֵה
23	בניני - הא דלא אקאמרי שבנו בית המקדש	זִכֹּר וְכָל דִּיר דְּדוּר.
24	כששאל מהן "במה עסקתם", דלפי זה לא עשו	
25	אלא אותו הדור, והקדוש ברוך הוא שואל במה	
26	זכו בכל דור ודור.	

27 **מֵאֵי** שָׁנָה הֲנִי דָּלָא קָא חֲשִׁיבִּי - פִּירוּשׁ: בָּבֶל וְיוֹן,
28 שְׁהֵם אַרְבַּע מַלְכוּתִים שֶׁנִּשְׁתַּעֲבְדוּ בִּישְׂרָאֵל
29 וְהַשּׁוֹבִימִם הֵיוּ, אָבֵל מִכָּל שְׁבַעִים אֲמוּנוֹת לֹא בָעִי.
30 **מִשְׁכָּא** מַלְכוּתֵיהֶו עַד אֲדַתִּי מִשִּׁיחַ - וְהָא
31 דְּאִמְרִינֵן: עֲתִידָהּ פִּרְסָה שְׁתּוּלָא בִּיד
32 רוּמִי - הֵינּוּ סִמּוֹן לְבִיאַת הַמָּשִׁיחַ, כְּדִאֲמִירִין
33 (סְטוּדִירִין עַל, א: תְּהִי מַלְכוּת רוּמִי שְׁמִשְׁתַּשׁ
34 עַל כָּל הָעוֹלָם תְּשַׁעָה חֳדָשִׁים. **מֵאֵי** בְּעִי בִשְׁעִיד
35 וּמֵאֵי בְּעִי פִּפְאָרִן - וּפִאָרִן מֵאֲרֵץ יִשְׁמַעֲאֵלִים,
36 כְּדִתְּכִיב גִּבִּי הַגֵּר (בְּרַאשִׁית כֹּא): "בְּמִדְבַר פֶּאֶרֶן."
37 וּסְמִיךְ אִסְפִּיעִי דְקָרָא: "קֹדֶשׁ מִדְּר פֶּאֶרֶן סִלְהָ."
38 וְרִסְתִּין "מֵאֵי בְּעִי בְּתִימִן", דְּתִימִן מִשְׁעִיד
39 הוּא, דְּכִתִּב (שְׁלֹמֹה אֶלֶף) "חֲשֹׁת גְּבוּרִין תִּימִן
40 לְמַעַן לִכְרֹת אִישׁ בְּיַד עַשׂוֹ". מִיָּדוּ שְׁמִיחָה לְגִירַת
41 רִשִּׁי, אֲמַאי מִיָּתִיד קָרָא דְּחִבְקוֹן לְמִדְרֵשׁ הֵכִי
42 בְּקָרָא דְּאִיתָא בִּ"חֻזַּת הַבְּרִכָּה" נִמִּי הֻזְכַּר פֶּאֶרֶן.
43 וְיֵשׁ לִמּוּר: דְּאִיבָא לְמִיזְרִישָׁה בְּדִירִישׁ לִיָּה בְּפֶרֶק
44 "שׁוּר שִׁנְגָה אַרְבַּעָה וְחֻמְשָׁה" (בְּבֵא קִמָּא לֹח, א:)
45 מִפֶּאֶרֶן הִפִּיעַ מִזְמוֹנֵם לִישְׂרָאֵל, לֹא דִרְ סִינִי,
46 כְּדִאֲמִיר "רִבִּי עֲשֵׂא" (שְׁבַת פֵּט, א: חֲמִשָּׁה
47 שְׁמוֹת יֵשׁ לֹ, סִינִי, פֶּאֶרֶן, וְרִבִּי אֲלֵכָה אֲמוּנֵר דְּרִיס
48 שְׁפִיד "מֵאֵי בְּעִי בִשְׁעִיד וּמֵאֵי בְּעִי בְּתִימִן", וְהָא
49 "תִּימִן" לֹאוּ שֵׁם אֲמוּנָה הוּא אֲלֵא שֵׁם רוּחַ דְּרוּם,
50 כְּמוֹ "עִירִי צִפּוֹן וּבֹאֵי תִימִן", כְּדִירִישִׁין סִסְפֵּר
51 פִּרְשֵׁת "חֻזַּת הַבְּרִכָּה": מֵאֲרִיבַע רִחוּת נִלְגָה
52 הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לִישְׂרָאֵל, שְׁאֲמֹר: "אֵלֹהָ
53 מִתִּימִן יֵבֵא", וְלִכְךָ נִיחָא שְׁחֻזְרִךְ לְחִבָּא פִּסְקוֹ
54 דְּחִבְקוֹן.

כהנים

40 בַּפֶּאֶרְן? אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן: מִי
41 עַד שֶׁבָּא אֲצֵל יִשְׂרָאֵל וְקִבְּלוּהָ! אֵלָּא הָכִי אָמְרִי: בְּלוּם קִיבְּלוּנָהּ וְ
42 אֹמְרִים לִפְנֵיו: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּלוּם בְּפִית עָלֵינוּ הָרַב גְּנוּיִת וְלֹא
43 וְאָמַר רַב דִּימִי בַר חֲמָא: מִלֹּמַד שֶׁבֶּפֶה הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרַב גְּנוּיִת
44 וְאִם לֹא - שֵׁם תְּהֵא קְבוֹרֵתָבָם! מִיָּד אֹמֵר לָהֶם הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
45 שֶׁקִּיבְּלוּתָם הֵיכָן קִימָתָם? וּמַגֵּן דְּלֹא קִימָמוּם? דְּתַנִּי רַב יוֹסֵף: "עָמַ
46 עָלֵיהֶן בְּנֵי נָח וְלֹא קִימָמוּם, בִּיּוֹן שֶׁלֹּא קִימָמוּם - עֲמִיד וְהִתְרִינוּ לָהֶן. אֲ

אָמרים, "וְאֵין 'לָאוּם' אֵלָא
וְלָאוּם וְאֵין?" וּמִי אֵיבָא
וְהוּא? - אֵלָא, כִּי הִרְבִּי דְלֵא
דְלִישְמַעוּ מֵאי דְאָמַר לְהוּ.
מִי תַחלָּה. מֵאי טַעמָא?
כֵּא? דְכִתְבִּי: "וְתֹאכֵל כָּל
אֲמַר רַבִּי יוֹחֲנָן: זֶה רֹמִי
לֵא. וּמֵנָּה לֵן דְּמֵאן דְּחֹשֵׁב
דְּאָמַר רַב חֲסֵדָא: מִלָּךְ
וְשִׁנְאָמַר: "לְעִשּׂוֹת מִשְׁפָּט
וְטַעמָא מֵאי? אֵיבָעִית
בְּ מַלְכָּא מֵאַבְרָא, וְאֵיבָעִית
אֵמַר לָהֶם הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ
לְפָנֵינוּ: רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם,
מִרְחֻצָּאוֹת עֲשִׂינוּ, הִרְבָּה
עֲשִׂינוּ אֵלָא בִשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל
לָהֶם הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:
עֲשִׂיתֶם - לְצוּרֵךְ עֲצֻמְכֶם
וְחֹשֵׁב בְּהֵן זִזּוּת, מִרְחֻצָּאוֹת
ב - שְׁלִי הוּא, שִׁנְאָמַר: "לִי
אוֹת"; כְּלוֹם יֵשׁ בְּכֶם מִגִּיד
- וְזֹאת; וְאֵין "זֹאת" אֵלָא
הָאִשֶּׁר שֵׁם מֹשֶׁה! מִיִּד
רֹמִי, וְנִכְנָסָה מַלְכוּת פֶּרֶס
חֲשִׁיבָא בְּתֵרָה. וּמֵנָּה?

וַיִּנָּא דְמַעְיָא לְדָבִי, וְהָגִי רַב־
וְהַמְדִּילֵן שְׁעַר כְּדוּב, וְאִין
וְמִרְיָם לִפְנֵיו: רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם
וְיִשְׂרָאֵל, וְכֹלֵם לֹא עָשִׂינוּ אֵלָּא
: כָּל מַה שְׁעָשִׂיתֶם - לְצוּר
לְעֵשׂוֹת בְּהֶם אֲנֵנִירָא, מִלְחָמָה
דְּזֹאת? שְׁנָאמֵר: "מִי בְכֶם
שֶׁשֶׁם מוֹשֶׁה!" מִיָּד יֵצֵא מוֹלְפָנִי
וְלֹא מִיָּדִי, מֵאִי מַעֲמָא עוֹיִלֵּי
וְנִפְתָּה. וְכִי מֵאַחֵר דְּחֻוּ לְקַמְּ
וְיִשְׂרָאֵל, וְאִנּוּ לֹא שְׁ
הִי? - מִשּׁוּם דְּהִנְךָ מֹשִׁיב בְּ
נִתְתָּ לָנוּ וְלֹא קִיבְלֵנוּהָ? - וְ
מוֹ, וְכַתִּיב: "אֱלֹהִים מִתִּימָן
דְּשִׁחְחִירָה חֲקֻדָּשׁ בְּרֻדָּה

וְעַל דָּא תְּבַרַךְ
בְּלִנְהָ, כְּמוֹ שְׁעִשִּׁית לְיִשְׂרָאֵל
עַל יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לָהֶם: אֵל
הָרִאשׁוֹנוֹת יִשְׁמְעוּנוּ, שְׁנֵאִם
וְיִמְדַּד אֶרֶץ רְאָה וַיֵּתֶר גּוֹיִם
מִגּוֹרֵי אִיתְגּוֹר? אִם כֵּן מְצִינוּ

כשהיא לבדה. ולאום מלאום – מתרגמינא: 1
אלא במלכות. וספר תורה מסיפיה דקרא נפקא 2
מי איבא ערובינא קמיה – להלא כולם נסקרין 3
ם' כדאמר בראש השנה (יח א). ומשני: דלא 4
יערבינא אינהו – לדידיה לא מהניא 5
ערובינא, אבל לדידיה מהניא ערובינא. 6
מבלבלי ומסתמי טענותיהם. רומי חיבת – 7
רומי הרשעה. תרגום של "רשעה" – חיבת. 8
מכּה = שְׁמֵעָה. נכנס תחלה – לפני הקדוש 9
ברוך הוא לדין. משפט עבדי – שלמה המלך. 10
דליפּוּשׁ חרון אף – של הקדוש ברוך הוא 11
מפני פשעי עמו, שזא חס ושלום יפרע מן 12
המלך כל תורה מפני הדרין. שווקים 13
ומרחצאות וסך הזהב הוא עסקן של רומיים, 14
גשרים וכרכים ומלחמות הוא עסקן של 15
פרסים. שיתעסקו ישראל בתורה – שיהא 16
לדם פנאי, שמוציא להשתכר בשוק ומוציאן 17
מונותיהן וצרכיהן בלי טורה, ומתענין 18
במרחצאות. וארו = והנה. אחרי – אחרת. 19
מסורבלין = משמנים. כמו (שבת קלז, ב) "קטר 20
המסורבל בבשר". ולשון מלבוש הוא, כמו 21
"כפיתו בסרביליהו" (דניאל ג). דוב – אין לו 22
מנוחה, אלא חולך ובא כל שעה. אנגריא = 23
עבדת המלך המושלת על יושבי כרכים, 24
לעשות מלחמות ולוצאת בצבא ולטול 25
בהמתן עבודתו. ואנן בנינן – בית שני בנה 26
כורס. אינהו – פרסים שלחונבי ישראלי 27
גבולת בבל, וטיטוס הגלם מועדנין כלם 28
משועבדים ולהם. פארן – ארץ ישמעאל, 29
דכתיב (בראשית כא) בהגר: "ותשב" (וישב) 30
במדבר פארן. כלום קבלוה ולא קיימנהו – 31
כלומר, משום דלא קבלוה לא קיימנהו. ועל 32
הא תברתוהו – פירכא היא. כלומר, נמצא 33
תשובה לו – טיגורול להם, אמאי לא קבלוה. 34
בניית = קופ"א בלעז. ומטילין לה שכר. דאח 35
וית' גוים – נראה בעיניו וישר להחתיך. 36

לומר
סָפָה: אֵלֹה פְּרָסִיִּים, שְׂאוּכְלִין וְשׁוֹתִין
מִסֵּם מְנוּחָה בְּרֹב. אָמַר לָהֶם הַקְדּוּשׁ
הַרְבֵּה גִשְׁרִים וְגִשְׁרֵנוּ, הַרְבֵּה בְּרָפִים
כִּיל יִשְׂרָאֵל בְּדִי שִׁיתַּעֲסֻקוּ בַתּוֹרָה.
עֲצַמְכֶּם עֲשִׂיתֶם, תִּקְנֶתֶם גִּשְׁרִים -
ת - אֲנִי עֲשִׂיתִי, שְׁנָאֹמַר: "ה' אִישׁ
יָגִיד זֹאת"; וְאֵין "זֹאת" אֶלָּא תּוֹרָה,
נִפְחִי נֶפֶשׁ. וְכִי מֵאַחַר דְּחוּת מַלְכוּת
- אָמְרִי: אֵינְהוּ סִתְרִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
דְּלֹא מְהִי וְלֹא מִיָּד, מֵאִי מַעֲמָא
דְּנוּ בִישְׂרָאֵל. מֵאִי שְׁנָא הֵי דְחִשְׁבִּי,
כּוֹתִיבֵיהּ עַד דְּדָתִי מְשִׁיחָא. אוֹמְרִים
מְצִי לְמִימַר הֵכִי? וְהַכְּתִיב: "וַיֹּאמֶר
א' וְגו', מֵאִי בְעֵי בִשְׁעִיר וּמֵאִי בְעֵי
א' עַל כָּל אוֹמְרָה וְלִשְׁוֹן וְלֹא קִבְלוּהָ,
וְעוֹן, אֲמַאי לֹא קִבְּלוּהָ? - אֶלָּא כִּד
דְּכְתִיב: "וַיִּתְּצֻהוּ בְּתַחֲתִית הַהָר",
אַתֶּם מַקְבְּלִין אֶת הַתּוֹרָה - מוֹסְבִּי,
": וְרַאשׁוֹנוֹת יִשְׁמִיעֵנוּ", שְׁבַע מִצְוֹת
מֵאִי רָאָה? רָאָה שְׁבַע מִצְוֹת שֶׁקִּבְּלוּ
וְטַם נִשְׁפְּרִי! אָמַר מִר בְּרִיה דְּרַבִּינָא:

לומר

– והנה חיה אחרת שניה שהיא דומה לדוב, ותני רב יוסף, אלו פרסיים, שאוכלין ושותין בדוב, ומסודרלין [בשר] – ושמנים בדוב, ומגדלין שער בדוב, ואין להם מנוחה בדוב שכל הזמן הולך ובא ללא מנוחה.

אמר להם הקדוש ברוך הוא לפרסיים, במאי עסקתם, שתקבלו עבורו שכר. אומרים לפניו, רבוננו של עולם, הרבה גשרים גשרנו, הרבה בריקים כבשנו, הרבה מלחמות עשינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקדוש ברוך הוא, כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם ולא בשביל ישראל, תקנתם גשרים ובריקים – מהם – מהעוברים בהם מכם, כבשתם בריקים לעשות בהם אנגריא – לדרוש מתושביהם שיעבדו עבור מלכותכם, ואילו מלחמות אני עשיתי, שנאמר (שמות טו א) ה' איש מלחמה. וממשיך הקב"ה לשאול אותם, כלום יש בכם מגיד זאת, שנאמר מי בכם יגיד זאת, ואין זאת, אלא תורה, שנאמר (דברים ד מד) וזאת התורה אשר שם משה, כלומר, כלום יש בכם מי שעסק בתורה, מיד יצאו מלכות פרס בפתח נפש.

שואלת הגמרא: וכי מאחר דחיתו – ישראל – מלכות פרס למלכות רומי דלא מהניא ולא מיד – שלא הועילה מאומה בטענותיה, מאי מעמא עיילא – מדוע נכנסה מלכות פרס לטעון שמגיע לה שכר, הלא ברור שגם את טענתם ידחה הקב"ה כפי שדחה את טענת מלכות רומי. משיבה הגמרא: אמרי – אמרה לעצמה, אינהו סתרי בית המקדש ואנן בנינן – מלכות רומי שהחריבה את בית המקדש אינה יכולה לטעון שעשתה את מעשיה בעבור ישראל, שהרי מה שהחריבה את בית המקדש מוכיח שאינם חפצים בטובת ישראל, ואילו אנו בנינו את בית המקדש ויכולים לטעון שעשינו את מעשינו לטובת ישראל, ולכן נכנסה לטעון שמגיע לה שכר עבור מעשיה.

ממשיבה הגמרא: וכן לכל אומה ואומה שנכנסת לפני הקב"ה שואל אותה מה מעשיה, ודוחה את טענותיה כפי שדחה את טענות רומי ופרס.

שואלת הגמרא: וכי מאחר דחיו לקמאי דלא מהני ולא מיד, מאי מעמא עיילא – מאחר ששאר הגוים רואים שהקב"ה דוחה את טענות רומי ופרס, מדוע נכנסים לטעון שמגיע להם שכר, הלא ברור שאף את טענתם ידחה הקב"ה. משיבה הגמרא: סברי – שאר הגוים סוברים, הנה אישתעבדו בהו בישראל ואנן לא שעבדנו בישראל – רומי ופרס שיעבדו את ישראל ולכן אינן ראויות לשכר, אבל אנו שלא שיעבדנו את ישראל ראויים אנו לשכר.

מבררת הגמרא: מאי שנא הני דחשיבי, ומאי שנא הני דלא חשיבי להו – מדוע מלכויות רומי ופרס הינן חשובות יותר ממלכויות בבל ויון. משיבה הגמרא: משום דהנה משיבי במלכותיהו עד דאתי משיחא – משום שמלכותן תמשך עד שיבוא המשיח.

ממשיכה הגמרא: אומרים לפניו אומות העולם, רבוננו של עולם, כלום נתת לנו את התורה ולא קיבלנוה, והרי לא נתת לנו כלל את התורה ולא היה עלינו לעסוק בה ולקיימה. שואלת הגמרא: ומי מצי למימר הכי – וכי אומות העולם יכולות לומר כן, והקתיב (דברים לג א) ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, שהקב"ה הגיע לקבלת התורה משעיר, וקתיב (חגי ב ח) וכלי שנאמר (חגי ב ח) וכלי ה' תהיה נאם ה' צבאות. וממשיך הקב"ה לשאול אותם, כלום יש בכם מגיד זאת, וכפי שנאמר בהמשך הפסוק (שפיח ב ג ט) שהובא לעיל מי בכם יגיד זאת, והיינו שהקב"ה שואל אותם האם יש בכם מי שהגיד זאת, ואין זאת, אלא תורה, שנאמר (דברים ד מד) וזאת התורה אשר שם משה, וכונת הקב"ה לשאלם, כלום יש בכם מי שעסק בתורה, מיד יצאו מלכות רומי בפתח נפש – בראובן נפש.

הגמרא ממשיכה לבאר את סדר הנכנסים: יצאת מלכות רומי, ונכנסה מלכות פרס אחריה. מבררת הגמרא: מאי מעמא משיבה הגמרא: דהא חשיבא בתרה – שהרי היא החשובה שבאומות אחרי רומי. מבררת הגמרא: ומגלן שראה דניאל לגבי המלכויות דקתיב (דניאל ז ח) בענין החלום שראה דניאל לגבי המלכויות שעתידיים למלוך על העולם, ואורי חיזא אחרי תנינא דמיא לרוב

וסופריה – חכמיה, בפני עצמם, שנאמר (שם) ויאספו לאומים, ואין לאום אלא מלכות כשהיא לבדה, שנאמר (בראשית כה ב) וילאום מלאום יאמין, והכוונה שמלכות אחת תחזק ממלכות שניה.

שואלת הגמרא: ומי איכא – האם יש ערובינא קמי – לפניו הקדוש ברוך הוא, והלא הוא רואה את כל אחד ואחד בסקירה אחת, ומדוע מנעם מלהכנס יחד. משיבה הגמרא: אכן כלפי הקב"ה אין שיך ערוב, אלא אמר להם כך כי היכי דלא לערבבו אינהו [בהדי הדדי] – זה עם זה, דלישמעו מאי דאמר להו, כי הערבוב יגרום להם שיתבלבלו ויסתמו טענותיהם.

[מיד] נכנסה לפניו מלכות רומי תחלה. מבררת הגמרא: מאי מעמא היא תחילה. משיבה הגמרא: משום דחשיבא מבין האומות. מבררת הגמרא: ומגלן – ומנין דחשיבא. משיבה הגמרא: דקתיב (דניאל ז ב) לגבי פתרון חלומו של דניאל על ארבעת החיות שמרמזות על ארבעת המלכויות שעתידיות לשלוט בעולם, כן אמר, חיותא רביעיתא מלכו רביעאה תהא בארעא, די תשא מן כל מלכותא, ותאכל כל ארעא, ותרושינה (ותרוקנה) [ותרוקנה] – כה אמר המלאך שפתר לי את החלום, החיה הרביעית תרמוז על המלכות הרביעית שתשלוט בארץ, שתהיה משונה מכל המלכויות, ותחריב את כל הארץ, ותדוש ותשחק אותה, ואמר רבי יוחנן, זו מלכות רומי תיבית – הרשעה, שמשעה – שמשעה יצא הכל העולם. מבררת הגמרא: ומגלן לן דמאן דחשיב עייל ברישא – ומנין לנו שמי שחשוב הוא נכנס ראשון. משיבה הגמרא: בדרב חסדא, דאמר רב חסדא, כשדנים מלך וצביו, מלך נכנס תחלה לדון, שנאמר (מלכים א' ח נט) בפסוק שאמר שלמה המלך כשהתפלל בחנוכת בית המקדש, ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני ה' קרבים אל ה' אלהינו יומם ולילה, לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל, וגו', ומוכח שמשפט המלך קודם. שהרי שלמה המלך הזכיר קודם את משפטו באומרו לעשות משפט עבדו, כלומר את משפטי, ואחר כך אמר ומשפט עמו ישראל. מבררת הגמרא: ומעמא מאי שנכנס לדון קודם. משיבה הגמרא: איבעית אימא, משום דלאו אורה ארעא למיתב מלכא מאבראי – שאין זה דרך ארץ להושיב את המלך מבחוץ להמתין עד שיגמר דינם. ואיבעית אימא, משום שדנים את המלך מקמי דליפוש חרון אף – לפני שירבה חרון אפו של הקב"ה מחמת פשעי הציבור, שאם ידון את המלך אחריהם, יעניש אותו על כל עוונותיו מחמת החרון.

הגמרא חוזרת לדון האומות: אמר להם הקדוש ברוך הוא למלכות רומי, במאי עסקתם שיעבורו מגיע לכם שכר. אומרים לפניו, רבוננו של עולם, הרבה שווקים (תקנינו) [תקנינו], הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה, שעל ידי שימצאו בשווקים אפשרות להשתכר, וימצאו את מזונותיהם וצרכיהם ללא טורה, ויתעדנו במרחצאות, יהיה להם פנאי ללמוד תורה. אמר להם הקדוש ברוך הוא, שומים שעבדו, כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, תקנתם שווקים בכדי להושיב בהן זונות, עשיתם מרחצאות בכדי לעדן בהן את עצמכם, ומה שאתם אומרים שהרבתם כסף וזהב, אינו נכון, שהרי כסף וזהב שלי הוא, וכפי שנאמר (חגי ב ח) וכלי ה' תהיה נאם ה' צבאות. וממשיך הקב"ה לשאול אותם, כלום יש בכם מגיד זאת, וכפי שנאמר בהמשך הפסוק (שפיח ב ג ט) שהובא לעיל מי בכם יגיד זאת, והיינו שהקב"ה שואל אותם האם יש בכם מי שהגיד זאת, ואין זאת, אלא תורה, שנאמר (דברים ד מד) וזאת התורה אשר שם משה, וכונת הקב"ה לשאלם, כלום יש בכם מי שעסק בתורה, מיד יצאו מלכות רומי בפתח נפש – בראובן נפש.

הגמרא ממשיכה לבאר את סדר הנכנסים: יצאת מלכות רומי, ונכנסה מלכות פרס אחריה. מבררת הגמרא: מאי מעמא משיבה הגמרא: דהא חשיבא בתרה – שהרי היא החשובה שבאומות אחרי רומי. מבררת הגמרא: ומגלן שראה דניאל לגבי המלכויות דקתיב (דניאל ז ח) בענין החלום שראה דניאל לגבי המלכויות שעתידיים למלוך על העולם, ואורי חיזא אחרי תנינא דמיא לרוב

לומר שאף על פי שקיימין אותן אין מקבלין עליהם שָׁכָר, ונמצא
שמה שהתירן להם אין זה לטובתם. מקשה הגמרא: ולא יקבלו שכר
אם יקיימו שבע מצוות אלו, והתניא בברייתא, הִיךָ רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר,
מִיֵּן שְׁאֵפִילוּ עוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁהוּא כְּבֹהֵן גְּדוֹל,
תִּלְמוּד לומר אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאֵדָם וְחֵי בָהֶם' (ויקרא יח טו), והנה
בְּהִנֵּם לַיּוֹם וְיִשְׂרָאֵלִים לֹא נֶאֱמַר, אֱלֹא 'הָאֵדָם', הֵא לְמַדָּה מִפְּסוּק
זֶה, שְׁאֵפִילוּ עוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה חֲרִי הוּא כְּבֹהֵן גְּדוֹל,
וכיצד אפשר לומר שאינם מקבלים על כך שכר. מתרצת הגמרא:
אֱלֹא לומר לָהּ, שְׁאִין מִקְבְּלִין עֲלֵיהֶם שָׁכָר בְּמִצְוָה וְעוֹשֶׂה – כְּמִי
שֶׁמְחַוֵּיב לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה וְעוֹשֶׂהוּ, אֱלֹא מִקְבְּלִים שֶׁכָּר כְּמִי שְׁאִינוּ
מִצְוָה וְעוֹשֶׂה, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא, גְּדוֹל הַמִּצְוָה וְעוֹשֶׂה, יוֹתֵר
מִשְׁאִינוּ מִצְוָה וְעוֹשֶׂה.

לאחר שנדחתה טענת הגוים שלא קיימו את התורה מכיון שלא כפה
עליהם, ממשיכים הגוים וטוענים טענה אחרת: [אֱלֹא בְּ] אֹמְרִים
[הַעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים] לִפְנֵי [הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא], רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם,
יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבְּלוּהוּ חֵיכֵן קִיּוּמָהּ, ומדוע הם ראויים לשכר. אָמַר לָהֶם
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגוֹיִם, אֲנִי מַעֲיֵד בָּהֶם וְ–בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּיּוּמוֹ
אֵת הַתּוֹרָה [כּוֹלֵף]. אֹמְרִים לִפְנֵי הַגּוֹיִם, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, בְּלוֹם
יֵשׁ אֵב שֶׁמַּעֲיֵד עַל בָּנוּ, וְהִרִי קְרוֹבִים פְּסוּלִים לַעֲדוּת, וְאַתָּה הֵנָּה
אֵבִיהֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּכִתְיִב (שמות ד כב) 'בְּנֵי כְבוֹדִי יִשְׂרָאֵל', וְאֵינֶךָ
יִכּוֹל לְהַעֲיֵד עֲלֵיהֶם. אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁמַיִם וָאָרֶץ
וְעִידוֹ בָּהֶם שֶׁקִּיּוּמוֹ אֵת הַתּוֹרָה כּוֹלֵף, אֹמְרִים לִפְנֵי הַגּוֹיִם, רְבוּנוּ
שֶׁל עוֹלָם, שְׁמַיִם וָאָרֶץ נִזְעָזְעוּ בְּעִדּוֹתֵינוּ וְעִדּוֹתֵנוּ פְּסוּלָה, שְׁנֶאֱמַר (ירמיה
לג כה) 'כֹּה אָמַר ה' אֵם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקּוֹת שְׁמַיִם וָאָרֶץ
לֹא שִׁמְתִּי', וְהֵינּוּ שְׁקִיּוֹם הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ הוּא בּוֹכּוֹת יִשְׂרָאֵל
מִקִּיּוּמָם אֶת הַתּוֹרָה.

הגמרא מביאה דרשה נוספת שקיום מעשה בראשית תלוי בקבלת
התורה: (דאמר) [וְאָמַר] רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מֵאִי דְכִתְיִב – מְדוּ
שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א לא) 'וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי', וְלֹא נִכְתָּב 'יוֹם
שִׁשִּׁי' בְּלֹא ה'א', הִרִי זֶה מִלְּמַד שֶׁהַתְּנָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם
מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, וְאָמַר, אֵם יִשְׂרָאֵל מִקְבְּלִין אֶת תּוֹרַתָּה בְּיוֹם
הַשִּׁשִּׁי בְּסִינַי שְׁעִתִּידִים יִשְׂרָאֵל לִקְבֹּל בּו אֶת הַתּוֹרָה, מוֹסֵב וְתַהוִי
אַתָּם קִיּוּמִים, וְאֵם לֹא, אֲנִי אֲחִזֵּר אֶתְכֶם לְתוֹהוּ וּבֹהוּ כְּפִי
שֶׁהִייתֶם קוֹדֵם הַבְּרִיאָה.

דרשה נוספת בענין זה: (והיינו דאמר) [וְאָמַר] חֻקָּתָה, מֵאִי דְכִתְיִב
(תהלים ע ט) 'מִשְׁמַיִם הַשְּׁמֵקֶת דִּין, אָרֶץ יִרְאֶה וְשִׁקְטָהּ', פְּסוּק זֶה
עוֹסֵק בְּמַתֵּן תּוֹרָה, שֶׁבִשְׁעָה שֶׁהַשְּׁמֵי עֹבֵד' מִשְׁמִים אֶת דִּינֵי הַתּוֹרָה
הָאָרֶץ יִרְאֶה וְשִׁקְטָה, וְקִשָּׁה, אֵם הָאָרֶץ יִרְאֶה לָמָּה הִיא שִׁקְטָה, וְאֵם
שִׁקְטָה לָמָּה יִרְאֶה, אֱלֹא שֶׁבַּתְּחִלָּה יִרְאֶה שְׁמָא לֹא יִקְבְּלוּ יִשְׂרָאֵל
אֶת הַתּוֹרָה וְתַחֲזוֹר לְתוֹהוּ וּבֹהוּ, כְּפִי שֶׁהַתְּנָה עֲמָה הַקְּבָה' בִּשְׁעָה
שֶׁבִּרְאָה, וְלִכְפֹּסָה כְּשֶׁאֲמַר 'עֲשֵׂה וְנִשְׁמַע' שִׁקְטָה.

מדרשות אלו אנו למדים שקיום השמים והארץ תלוי בקבלת ישראל
את התורה, ולכן טענו אומות העולם שהשמים והארץ אינם כשרים
להעיד על כך, כיון שהם נוגעים בדבר.

אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַאֲמוֹת הָעוֹלָם, מָכֶם – אֲנִישִׁים
מִבְּנֵיכֶם יָבֹאוּ וְיַעֲרִידוּ בָּהֶן בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁקִּיּוּמוֹ אֵת הַתּוֹרָה כּוֹלֵף.

ומפרש אלו אנשים יבואו ויעידו, יבא נמרוד ויעיד, יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא
עבד עבודת בוכבים, על אף שהכריחו לעבוד עבודת כוכבים. יבא
לָבֵן וְיַעֲרִיד בְּיָעֶקֶב שֶׁלֹּא נִחְשַׁד עַל הַגּוֹל, על אף השנים המרובות
שֶׁדָּר אֶצְלוֹ. תָּבֵא אִשְׁתּוֹ שׁוּמִיפֶרַע וְתַעֲרִיד בְּיוֹסֵף שֶׁלֹּא נִחְשַׁד עַל
הַעֲבִירָה, וְלֹא שֶׁכָּב עֲמָה עַל אֵף פְּתוּיָהּ. יבא נבוכד נצר ויעיד
בְּחִנְנִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְעִירָה שֶׁלֹּא הִשְׁתַּחֲוּוּ לְעֹלָם עַל אֵף גִּזְרֵתוֹ, יבא
דְּרִיּוֹשׁ וְיַעֲרִיד בְּדִנְיָאֵל שֶׁלֹּא בִּפְסַל אֶת הַתְּפִלָּה עַל אֵף גִּזְרֵתוֹ. יבא
בְּלָדָּה הַשּׁוּחִי וְצוּפֵר הַנְּעֻמָּתִי וְאֵלִיפַז הַתִּימְנִי (וְאֵלִיָּהוּ בֶן בְּרַכְיָאֵל
הַבּוֹזֵז) שֶׁהֵיוּ נְבִיאֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם וִידְעוּ אֶת עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל, וְיַעֲרִידוּ
בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁקִּיּוּמוֹ אֵת כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלֵף. וְעַיִן זֶה שֶׁאֲמוֹת
הָעוֹלָם עֲצֻמִּין יְבֹאוּ עִידוֹ וְיַעֲרִידוּ בִּישְׂרָאֵל, יֵשׁ לְלַמּוֹד מִזֶּה שְׁנֶאֱמַר
(ישעיה מט ט) 'תִּהְיֶנּוּ עֵינֵיהֶם וְיִצְדָּקוּ וְיִשְׁמְעוּ וְיִאֲמְרוּ אָמֵן'.

הגמרא מביאה את תשובת הגוים לאחר שנדחו כל טענותיהם: אָמְרוּ
הַגּוֹיִם לִפְנֵינוּ – לִפְנֵי הַקְּבָה', רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הִנֵּה לָנוּ מֵרָשׁ
וְנַעֲשֶׂנָּה – תֵּן לָנוּ אֲפֻשְׁרוֹת לְקִיּוֹם אֶת הַתּוֹרָה מֵעַתָּה. אָמַר לָהֶן
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שׁוּמִים שֶׁבְּעוֹלָם, מִי שֶׁפָּרַח בְּעֶרֶב שָׁבֶת, כְּלוֹמַר
בְּעוֹלָם הַזֶּה הַדּוּמָה לַעֲרֵב שֶׁבֶת, יֵאָבֵל וְ–יִקְבֹּל שְׁכָרָה – בְּעוֹלָם
הַבָּא, אֲבָל מִי שֶׁלֹּא פָּרַח בְּעֶרֶב שָׁבֶת, מִחֵיכֵן יֵאָבֵל בְּשָׁבֶת, אֱלֹא,
אֵף עַל פִּי בֶן, מִצְוָה קִלָּה יֵשׁ לִי וְסוֹכָה שְׁמָה, לָבוּ וְעֵשֶׂה אוֹתָהּ.

שואלת הגמרא: וּמִי מִצִּיֹּת אֲמָרַת חֵבִי – וְכִי יִכּוֹלִים לומר שהקב"ה
נותן לאומות העולם אפשרות לעתיד לבוא לקיים מצוה, וְהָאֵם אָמַר
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹי, מֵאִי דְכִתְיִב (דברים יא) 'אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם
לַעֲשׂוֹתָם', מִפְּסוּק זֶה יֵשׁ לְדַרְשׁ, 'הַיּוֹם' – בְּעוֹלָם הַזֶּה, יֵשׁ אֲפֻשְׁרוֹת
'לַעֲשׂוֹתָם' – אֶת הַמִּצְוֹת, וְלֹא 'לְמַחֵר' – בְּעוֹלָם הַבָּא, 'לַעֲשׂוֹתָם',
שֶׁבְּעוֹלָם הַבָּא אֵין אֲפֻשְׁרוֹת לַעֲשׂוֹת עוֹד. וְעוֹד יֵשׁ לְדַרְשׁ, 'הַיּוֹם'
לַעֲשׂוֹתָם, וְלֹא 'הַיּוֹם' לִיפּוּל שָׁכָר, שֶׁקִּבְּלָת שֶׁכָּר עַל הַמִּצְוֹת הֵיא
רַק בְּעוֹלָם הַבָּא וְלֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְכִיצַד נִיתַנָּה לַאֲמוֹת הָעוֹלָם
הַזֹּמְנוֹת לַעֲתִיד לְבֹא לַעֲשׂוֹת אֶת הַמִּצְוָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָה: אֱלֹא
מִכִּיּוֹן שְׁאִין הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא בְּמִדּוּנָא וְ–בְּעִלְיָה עִם בְּרִיתוֹתָיו,
הִרִי הוּא נוֹתֵן לָהֶם הַזֹּמְנוֹת נִסְתַּף לְקִיּוֹם אֶת הַתּוֹרָה.

מבשרת הגמרא: וְאֵמַר קְרִי לֵיהּ – מְדוּ קוּרָא לַמִּצְוֹת סוֹכָה מִצְוָה
קִלָּה'. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָה: מִשְׁוֹם דְּלִית בֵּיהּ חֲסִדוֹן בִּים – מְשׁוֹם שֶׁאֵינָנָה
מִצְוָה שֶׁצָּרִיךְ לְחַסֵּר מִמוֹנוֹ כְּדִי לְקִיּוּמָהּ.
מִיֵּד כָּל אֶחָד [וְאֶחָד] מֵהַגּוֹיִם נִזְכָּל וְהוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה סוֹכָה בְּרֹאשׁ גִּנּוּ,
וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַדֵּיר עֲלֵיהֶם חֲמָה – גּוֹרֵם לְשִׁמּוֹשׁ לְנֶכֶד וּלְבָקָע
אֶת הַרְקִיעַ וּלְחַמֵּם חוּם גְּדוֹל בְּתַקּוּפַת תַּמּוּז, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד
מֵהַגּוֹיִם, מְבַעֵט בְּסוֹכָתוֹ וְיוֹצֵא, שְׁנֶאֱמַר (תהלים א ב) 'נִגְתַּקְתָּ אֶת
מוֹסְרוֹתֵינוּ וְנִשְׁלַכְתָּ מִמֶּנּוּ עֲבֹתֵינוּ', וְהַפְּסוּק עוֹסֵק בְּמִדְרַת הַגּוֹיִם
בַּהֲקִבָּה, וְכִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר לִפְנֵי כֵן (שם ב א–ב) 'לָמָּה רָגַשׁוּ גּוֹיִם וּלְאֻמִּים
יִהְיֶה רִיק. יִתְצַבּוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְרוֹזְנִים נֹסְדוּ יָחַד עַל ה' וְעַל מִשְׁחָו'.
וְהֵינּוּ שֶׁהַגּוֹיִם רוצים לנתק את עצמם מעול מצות סוכה שניתנה
לָהֶם.

שואלת הגמרא: וְכִי הַקְּבָה' מְקַדֵּיר עֲלֵיהֶם חֲמָה, וְהָאֵם אֲמָרַת שְׁאִין
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא בְּמִדּוּנָא עִם בְּרִיתוֹתָיו, וְכִיצַד הוּא גּוֹרֵם לָהֶם
לֵאבֹד אֶת הַמִּצְוָה וְלַהֲעֵנֵשׁ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָה: מְשׁוֹם דְּיִשְׂרָאֵל נִמְי
וְיִמְנִין

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שלישי עמ' ב

האדם, כְּפִי שְׁנֶאֱמַר (משלי כב כ) 'צִדִּים פָּתִים בְּדֶרֶךְ עֶקֶשׁ, שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ
יִרְחַק מֵהֶם' – הַמַּחְלּוֹת הַבָּאוֹת מִהַקּוֹר וְהַחוּסִים נִמְצְאוֹת בְּדֶרֶךְ הָעֵיקֶשׁ,
וְכִי שׁוֹמֵר אֶת נַפְשׁוֹ יִתְרַחֵק מֵהֶם. וְאֵיבָעִית אֵימָא לְעוֹלָם הַבָּא,
וְהֵינּוּ בְּדִרְבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אֵין
יְהִינָם לַעֲתִיד לְבָא, אֱלֹא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא חֲמָה מִנְּתִיקָה
וּמִקְדִּיר, רְשָׁעִים נִידוּנִין וְנַעֲשִׂים בָּהֶן, וְצִדִּיקִים מִתְּרַפְּאִין בָּהֶן. מִזֶּה
שֶׁרְשָׁעִים נִידוּנִין

אֵדָם בִּיּוֹן שְׁפוֹרְשִׁין מִדְּבָרֵי תוֹרָה וּמִן הַמִּצְוֹת מִיֵּד מְתִים. דְּכָר
וְ–פִירוּשׁ אַחֵר, מִזֶּה דְּגִים שְׂפִים בִּיּוֹן שֶׁקִּדְרָה עֲלֵיהֶם חֲמָה וְחוֹרֶת
עֲלֵיהֶם בְּכַח גְּדוֹל מִיֵּד מְתִים, כִּד בְּנֵי אֵדָם בִּיּוֹן שֶׁקִּדְרָה עֲלֵיהֶם
חֲמָה, מִיֵּד מְתִים. מִפְּרִשְׁתָּ הַגְּמָרָה: אֵיבָעִית אֵימָא הַכוּנָה לְהַקְדֵּרַת
הַחֲמָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵיבָעִית אֵימָא לְהַקְדֵּרַתָּה לְעוֹלָם הַבָּא. מִבִּאֲרַת
הַגְּמָרָה: אֵיבָעִית אֵימָא בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵינּוּ בְּדִרְבֵּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי
חֲנִינָא, חָפַל הָבָא עַל הָאֵדָם, מַחְלּוֹת וּכְאֻבִּים, בְּיַד גִּזְרֵת שְׁמַיִם, חוּץ
מַחְלֵי שֶׁל צִנִּים וְ–קוֹר וְפָתִים וְ–חוּס) שֶׁלְּפַעֲמִים בָּא עַל יְדֵי פְשִׁיעִית

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני איריהן דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכא
רש"י
תוספות

1 **כהנים** ולוים וישראלים לא נאמר אלא האדם – משמע הכא דגים נמי קריין "אדם".
 2 ותימה דהא אמר בעלמא (בבא מציעא קיד, ב) דאין קברי גוים מטמאין באהל
 3 משום דכתיב: "אדם כי ימות באהל", אתם קרוים "אדם" דכתיב (יחזקאל לד): "אתן צאני
 4 צאן מרעיתי אדם אתם", אתם קרוים "אדם" ולא גוים קרוין "אדם" ואומר רבינו תם: דיש
 5 לחלק בין "אדם" ל"האדם". ולא קשיא ומא
 6 דכתיב גבי דגים: "אדם" (כח) "אתה" (כז) אדם (כז) אדם (כז) אדם (כז)
 7 אל ביד מחללך", דאני אומר כן לקרוא "אדם"
 8 בלשון חשיבות, אלא לגנותו בלשון בזיון
 9 ושפלות. והא דכתיב: "בקום עלינו אדם", רוצה
 10 לומר אדם ולא מלך, ומיריש גבי המן (מגילה
 11 יא, א). אי נמי רוצה לומר: בקום עלינו אדם.
 12 והא דכתיב: "מה יעשה לי אדם", רוצה לומר
 13 אדם שהוא בזיון, ואם תאמר: הא אמר בפרק
 14 "השולח" (גיטין מז, א): יש קצין לגוי בארץ
 15 ישראל לחפור בה שיחין ומערות, שנאמר:
 16 "והארץ נתן לבני אדם" ואומר רבינו תם: דגוים
 17 נמי מיקרי "בני אדם", שרצה לומר בני אדם
 18 הראשון. ובפרק "שור שנגח ארבעה חמשה"
 19 (בבא קמא לז, א) הארבעה: **ששפיל** גוי
 20 ועוסק בתורה – פירוש: בשבע מצות שלהם,
 21 דאילו בשאר מצות אמרין בסנהדרין פרק
 22 "ארבע מיתות" (נש, א). גוי העוסק בתורה חייב
 23 מיתה. **הרי** הוא כבן גזול – לחיבי נקט כון
 24 גדול, משום דכתיב: "קרה היא מפנינים",
 25 ודרשין (הוריות יג, א) מכון גדול הנכנס לפני
 26 ולפנים, גבי ממור תלמיד חכם קודם לכתוב גדול
 27 עם הארץ, אבל גוי העוסק בתורה הוא כבן
 28 גדול. **גדול** המצווה ועושה – פירוש: מפני
 29 שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות
 30 בוראו. **נוגעים** בעדותן הן – ואם תאמר: והרי
 31 ראיא גדולה שקיימו, שהרי שמעו וארץ קיימים
 32 הם ויש לומר: דאין חוששין בזה הראיה, דאין אב
 33 מעיד על בנו. ועוד יש לומר: שהם קיימים ממה
 34 שקבלו, כדאמר: אם ישראל מקבלים. **יום**
 35 הששי – תימה: למאן דאמר בשבעה בחודש נהנו
 36 עשרת הדברות, מאי "יום הששי"? ויש לומר:
 37 דיומא קמא לא אמר להו מידי משום חולשא
 38 דאורא. אי נמי, היתה ארציה לענות בששי אלא
 39 שהוסיף משה יום אחד מדרעו.
 40 **שלא** השתחוו לצלם – אומר רבינו תם: דצלם
 41 דנבוכדנצר לאו עבודה זרה הוא, אלא
 42 אנדרטי עשוי לבכדן המלך, ובהכי נחא דנקט
 43 גבי אברהם שלא עבד עבודה זרה, ובחנניה
 44 מישראל ועזריה שלא השתחוו לצלם, וניחא נמי
 45 הא דאמרין בפרק "אלו נערות" (כתובות פז, ב)
 46 אלמלי נגדו לחנניה מישראל ועזריה פלדו
 47 לצלמא. ואילו היה עבודה זרה ממש – חס
 48 ושלוש, כי מדאנת שום יסורין שבעולם לא היו
 49 משתוחים לצלם, כריב חנינא בן תרדיון (שבועות
 50 יח, א) ששמו שפוגין על לבו ליסור, ורבי עקיבא
 51 (ברכות סא, ב) שסוקו בשרו במסדוקות פיות.
 52 והיינו הא דפריך פרק "מסוקו שנהגו" (פסחים
 53 ב), מה ראו חנניה מישראל ועזריה שמסרו עצמן
 54 לתוך כבשן האש? פירוש: היה להם להשתחוות
 55 לצלם, כיון שלא היה עבודה זרה ממש, ועוד
 56 ראיא מפרק קמא דמגילה (יב, א) מפני מה
 57 נתייבבו שונאיהם של ישראל כליה – מפני

1 לומר **שאם** מקיימן בו' – התרה זו לא טובתם היא, אלא שאין מצווין לקיימן, ואם
 2 יקיימו לא יקבלו שכר. **אם** לא בריתי יומם ולילה – אם לא בריתי שכתבתי שתהא
 3 נזהגת יומם ולילה, והיינו תורה דכתיב (יהושע א): "והגית בו יומם ולילה", וכתיב
 4 (דברים כח): "אלה דברי הברית", ה' דהששי – יתירה, וכתבה בסוף מעשה בראשית
 5 לדרשה זו, והכי משמע: ויהי ערב ויהי בקר

6 יום הששי של ששה סבין שעתיין ישראל
 7 לקבל התורה. **השמעת** דין – מתן תורה.
 8 בתחלה **יראה** – שמא לא יקבלו ישראל
 9 התורה, ותחזור הארץ לתוהו ובוהו. ולבסוף
 10 – כשקבלה ב"עושה ונשמע", שקטה. נמרו
 11 – השליך את אברהם אבינו באור כשדים על
 12 שלא קיבל עליה לעבוד עבודה זרה שנאסרה
 13 לבני נח, ואברהם בן נח הוא, שלא היה
 14 בשעת מתן תורה. ועל שם כך נקרא אמרפל
 15 ב"כיצד מעברין" (עירובין נג, א) שאמר
 16 והפיל אברהם בכבשן האש. שלא נחשד על
 17 הגול – דכתיב: "מה מצאת מכל כלי ביתך",
 18 אפילו סכין אפילו המנא אפילו מחט, והחתן
 19 הדר בבית חמו עשרים שנה כשיצא אינו
 20 נוטל עמו כלי קטן? ובני נח נצטוו על הגול.
 21 ויעקב קיים. ביוסף שלא נחשד על העבירה
 22 – אשת איש נאסרה לבני נח, דכתיב: "ודבק
 23 באשתו" – ולא באשת חבירו (סנהדרין נח,
 24 א) ויוסף קיים. ואלוהו בן ברכאל – לא
 25 ארסין, דישאל הוה, כדמפרשין בבבא
 26 בתרא ב"השותפין", (טו, ב). בערב שבת –
 27 בעולם הזה. היום לעשותם – בעולם הזה.
 28 ולא למחר – דאינו יכול לעשותם לעולם
 29 הבא. **במרוגא** = בעליה. **בראש** גו – רוב
 30 תשמישתן על הגגות, שאין גגותיהן משופעין.
 31 **מקיר** = ולשון נוקב, כלומר) מנקבת בכח
 32 חום גדול. כמו "מקדין בהרים" דעירובין (נח,
 33 א) ענין נקב וחתך. בתקופת תמוז – שנהגת
 34 ומושבת עד שלשה חדשים, עד יום תקופת
 35 תשרי היא תקופת תמוז. ננתקה את
 36 מוסרותינו – "על ה' ועל משיחו" קאמר
 37 לתעיד לבא, דכתיב: "למה רגשו גוים
 38 ולאומים ידנו ריק", כלומר נתקה מצות
 39 סוכה שהטילו עלינו.
 40 **דמשכא**

29 **העבירה**, יבא נבוכדנצר ויעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם, יבא דריוש ויעיד
 30 בְּדִנְיָאֵל שֶׁלֹא בִּישַׁל אֶת הַתְּפִלָּה, יבא בְּלָדָה הַשּׁוּחִי וְצוּפֵר הַנְּעֻמִּי וְאַלְפִיּוֹ הַתִּמְנִי וְאַלְהִיּוֹ בֶן
 31 בְּרַכְיָאֵל הַבּוּי וְעִידוֹ בָּהֶם בִּישְׂרָאֵל שֶׁקִּיֵּמוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה פְּלִיאָה, שְׁנָאֵמַר: "יתנו עדיהם ויצדקו".
 32 אָמְרוּ לִפְנֵינוּ: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תֵּנָה לָנוּ מֶרֶאשׁ וְנַעֲשֶׂנָה. אָמַר לָהֶן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: שׁוּמִים
 33 שְׁבַעְעוֹלָם, מִי שֶׁמָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבַּת יֵאָכֵל מִטָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבַּת מִחוּיָן יֵאָכֵל בְּשַׁבַּת?
 34 אֵלֶּא אֵפֹה עַל פִּי כֵן, מִצְוָה קִלְהָ יֵשׁ לִי וְסוּפָה שְׁמָה, לָכוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָהּ. וּמִי מִצִּית אֲמֶרֶת הָכִי? וְהָא
 35 אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, מֵאִי דְכִתְבִּי: "אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוָה הַיּוֹם"? הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם – וְלֹא לְמַחֵר
 36 לַעֲשׂוֹתָם, הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם – וְלֹא הַיּוֹם לִפְטוֹל שְׂכָר! אֵלֶּא, שְׁאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא בְּטִירוּגָא
 37 עִם בְּרִיּוּתוֹ. וְאִמָּא קָרִי לִיה "מִצְוָה קִלְהָ"? מִשּׁוּם דְּלִית בִּיהַּ חֶסֶד וְכֶסֶד פִּים. מִיָּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד
 38 נוֹטֵל וְהוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה סוּפָה בְּרֹאשׁ גָּז, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַדֵּיר עֲלֵיהֶם חֶמָה בְּתַקּוּפַת תַּמּוּז, וְכָל
 39 אֶחָד וְאֶחָד מְכַעֵט בְּסוּפָתוֹ וְיוֹצֵא, שְׁנָאֵמַר: "נִנְתָּקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵינוּ וְנִשְׁלִיכָהּ מִמֶּנּוּ עֲבִיתִימוּ".
 40 מְקַדֵּיר? וְהָא אֲמֶרֶת: אִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא בְּטִירוּגָא עִם בְּרִיּוּתוֹ! – מִשּׁוּם דִּישְׂרָאֵל נִמְי וְיִמְנִי

שהשתחוו לצלם וכו' הם לא עשו אלא לפנים. ואם היתה עבודה זרה, היה להם למסור עצמן על קידוש השם. ולישנא דקרא נמי משמע הכי, דכתיב: "לא תלך לית אן פלחין ולצלמך
 לית אן סגדין", משמע דתרי מילי הוו. **בכא** בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואלפיו התמיני – אורחא דתלמודא, דבהרבה מקומות לא קפיד למנות כסדר. וכן: "הגזרת והשבחיה והשפחה
 שנפדו ושנתגייירו ושנתחררו" (כתובות יא, א). **היום** לעשותם ולא למחר לעשותם – תימה: אנשי יריחו שהיו בורכין את שמע ולא היו מפקסין ב"היום על לבבך" (פסחים נו, א), ולפיכך
 הקפידו עליהם חכמים, ומשמע: היום על לבבך ולא למחר על לבבך. ומה יש לחוש בזה, כיון שכך הוא אמת, כדמשמע הכא? ויש לומר: דהתם איבא למיטעי היום ממש וכן למחר ממש,
 אבל "היום לעשותם" בקרא, דבתשלום שכר כתיב (דברים ז) "ומשלם לשונאיו", ותשלום שכר הצדיקים הוא לעולם הבא.

ומניחין תפילין בראשיתן וציצית בבגדיהן וכו' עד ננתקה את מוסרותיומו – בירושלמי
בפרק "אין מעמידין" דריש: "ננתקה את מוסרותיומו" – זו מצות תפילין,
ונשליכה ממנו עבותיומו" – זו מצות ציצית. **אין** שחוק לפני הקדוש ברוך הוא – והא
דאמרין בסוף "הזבח" (בבא מציעא נט, ב) אחיך ואמר נצחוני בני – אינו אלא בדיחותא
בלעזא.

שניות יושב ודן – יש אומרים: כי לכך תקנו
בקדושת מוסף לומר "ממקומו הוא
יפן", כי סתם מוסף בשניות בא, ואז הוא יושב ודן,
ואנו מהפליץ שיפה מכסא דין לשבת בבסא
רחמים. ואין נראה, דלמאי דמסקנן בסמוך
(עבודה זרה ד, ב) ראשונה יושב ודן לא יתכן,
אלא ודאי מטבע של תפלה כך הוא. **אם**
אשכחך ירושלם תשבח מיני – פשטיה דקרא
כך: "אם אשכחך ירושלם" – ששיר שיר ה' על
אדמת נבר, "תשכח מיני" – מלגנן בכבוד, "תדבק
לשוני לחכי" – אם ארצה לשורר בפה, "אם לא
אזכרכי".

הקומפנים מלוח עיני שיה – פשטיה דקרא
מיירי בעינים האוכלין העשבים
שנקראו "מלוחים", כמה אבותינו אכלו מלוחים
אף אנו נאכל מלוחים, בפרק "האומר" בקדושין
(סו, א), "עלי שיה" – כלומר אצל האילנות ולא
בבית. **הכל** ביד שמים חוץ מצנים פחים –
פירושו: כל המאורעות הבאות על האדם מידי יום
יום ביד שמים, ואין אדם יכול להרחיק נפשו
מחוץ חוץ מצנים פחים, קור חרוב. "פחים" – כמו
(תהלים יא) "ימטר על רשעים פחים", ולשון
תלמוד: יפח בלועך ניפק לקבילה פרק שני
דסנהדרין (יה, ב), **שומר** נפשו ירחק מהם –
והא דאמרין בפרק "המקבל" (בבא מציעא קו,
ב) "והסיר ה' ממך כל חולי" זו צנה, אלמא ביד
שמים היא יש לומר דהכי קאמר: שיתן לך
מלבושים שתוכל להציל מן הצנה. והא דאמרין
ביקרא רבה: אנטונינוס היה קא איל באורחא,
אמר ליה לרבי: צלי עלי, אמר ליה: ידא רעוא
דחיתותיב מן צנחא, אמר ליה: דא צלותא?
בתמיה, ימר דאתכסי וצנחא אולא אמר ליה:
ידא רעוא דחיתותיב מן שרבא, אמר ליה: דא
ודאי צלותא, דכתיב: "ואין נסתר מחמתו", ורבי
היה מתפלל שיכסה העת בעננים להיות לו צל,
אלמא לא היה ביד אנטונינוס להציל מן החמה?
יש לומר: דהיינו ודאי לאדם שחולק אנה ואנה
באנטונינוס לא היה בידו להסתר מן החמה, אבל
ביושב בביתו יבנה לו בית הקיץ וחרר קרה. והא
דאמרין: הכל ביד שמים חוץ מיראת שמים –
התם מיירי במה שנגזר עליו בשעת יצירה, כגון
גבור או חלש, עני או עשיר, חכם או טפש, אבל
צדיק ורשע – לא, כי שני דרכים נתונים לפניו,
הטוב והרע.

חימה

העוסק בתורה בליילה – הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, שגאמר: "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמו", מה
פעם יומם יצוה ה' חסדו – משום דבליילה שירו עמי. איפא דאמרי, אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה בעולם הזה הדומה ללילה
– הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד בעולם הזה הדומה ליום, שגאמר: "יומם יצוה ה' חסדו" וגו'. אמר רב יהודה אמר
שמואל, מאי דכתיב: "ותעשה אדם פדני הים פרמש לא משל בו"; למה נמשלו בני אדם פדני הים? לומר לך: מה דגים שפכים –
בין שעולין לגביה מיד מתים, אף בני אדם – בין שפורשין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים. דבר אחר: מה דגים שפכים – בין
שקדרה עליהם חמה מיד מתים, כך בני אדם – בין שקדרה עליהם חמה מיד מתים. איפעיית אימא בעולם הזה, ואיפעיית אימא
לעולם הבא; איפעיית אימא בעולם הזה – פדריי חנינא, דאמר רבי חנינא: הכל ביד שמים – חוץ מצנים פחים, שגאמר: "צנים פחים
בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם". ואיפעיית אימא לעולם הבא – פדריי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: אין גיהנם
לעתיד לבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקא ומקדיר, רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאין בה; רשעים נידונין

דמשכא תקופת תמוז – ואין תקופת תשרי נופלת עד לאחר החג. יושב בשמים
ישחק – גבי "ננתקה את מוסרותיומו" כתיב, **אלא** שנעשו גרים גוררים – מאיליהן
מתגירין. ואנן לא מקבלינן, דמשום גדולתן דישאל קא עבדי, דכתיב (ישעיהו נד):
"מי גר אתך" – בעיותיך, "עליך יפול" – בעשרותיך. ויושב ודן – כרבי יוסי, דאמר
במסכת ראש השנה: אדם נידון בכל יום,
דכתיב: "דבר יום ביומו", יושב ודן – קרוב
להם מהיכן תודמן להם פרנסתן. קרני
ראמים = חיה גדולה, ביצי כנים = מינא
הוא דמתקרי ביצי כנים, ודקין הן, והוא
אינבא בלשון ארמית ובלעז לינטריס. על
בריותיו – על עבירות שעושין בריותיו אינו
משחק אלא אותו היום. גמולי מחלב –
שמתו כשהן קטנים. עתיקי – כמו (איוב ט)
"המעתיק הרים", לשון סילוק. **אלא שאנין** –
שני אלפים חסירין מריבותים. יומם יצוה – דן
חן ומלמד תורה. ובלילה שירו עמי – ובלילה
נחה שירו (למעלה) עמי למטה. שאף דוד לא
היה מנמנם אלא כשינת הסוס, וכל הלילה
מתעסק בשירות ותושבחות ובתורה,
דאמרין בריש מסכת ברכות (ג, ב), חוט של
חסד – נותן חינו בעיני הבריות. הפוסק
מדברי תורה – מי שעוסק בתורה ופוסק על
דברי ישיחה טעלה. פלוח – דברים לחלוחים,
ועיקר. לשון אחר: הנכבד בלוחות. הכל ביד
שמים – מחושות ומכאובות הבאים לאדם,
כולם על ידי גזירת שמים. חוץ מצנים פחים
– "צנים" = צנה, "פחים" = חולי הבא על ידי
חום, כמו (שיר ב): "עד שיפוח היום".
היום

הראשונות – הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה, שניות – יושב ודן את כל העולם כולו,
בין שרואה שנתחייב עולם בלייה, עומד מכפס הדין ויושב על כפא רחמים. שלישית – יושב
חן את כל העולם כולו מקדני ראמים עד ביצי כנים, רביעיות – יושב ומשחק עם לוחות, שגאמר:
"לוחות זה יצרת לשחק בו"! אמר רב נחמן בר יצחק: עם בריותי משחק, ועל בריותי אינו
משחק אלא אותו היום בלבד. אמר ליה רב אחא לרב נחמן בר יצחק: מיום שחרב בית המקדש
אין שחוק להקדוש ברוך הוא. ומגלן דליפא שחוק? אילימא מדכתיב: "ויקרא ה' אליהם צבאות
ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרהח" וגו', – דלמא ההוא יומא ותו לא! אלא דכתיב: "אם
אשכחך ירושלם תשבח מיני, תדבק לשוני לחכי אם לא אפרכי" – דלמא שכחה הוא דליפא,
אבל שחוק מיהא איפא! – אלא מהא: "החשיתי מעולם אחרש אתאפק" וגו'. ברביעיות מאי
עבדי? יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה, שגאמר: "את מי יורה דעה ואת מי בין
שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים", למי יורה דעה ולמי בין שמועה? לגמולי מחלב ולעתיקי
משדים. – ומעיקרא מאן הוה מיגמר להו? – איפעיית אימא: מיטטרון. ואיפעיית אימא: הא והא
עבדי. – ובליילא מאי עבדי? – איפעיית אימא: מעין ימאמא. ואיפעיית אימא: רוכב על פרוב קל
של וישט בשמונה עשר אלף עולמות, שגאמר: "רכב אליהם רבתיים אלפי שגאן", אל תקרי
שגאן אלא "שאנין". ואיפעיית אימא: יושב ושומע שירה מפי חיות, שגאמר: "יומם יצוה ה'
חסדו ובלילה שירה עמי". אמר רבי לוי: כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שירה – מאכילין
לו גחלי רחמים, שגאמר: "הקמפים מלוח עלי שיה ושרש רחמים לחכם". אמר ריש לקיש: כל
העוסק בתורה בליילה – הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, שגאמר: "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמו", מה
פעם יומם יצוה ה' חסדו – משום דבליילה שירו עמי. איפא דאמרי, אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה בעולם הזה הדומה ללילה
– הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד בעולם הזה הדומה ליום, שגאמר: "יומם יצוה ה' חסדו" וגו'. אמר רב יהודה אמר
שמואל, מאי דכתיב: "ותעשה אדם פדני הים פרמש לא משל בו"; למה נמשלו בני אדם פדני הים? לומר לך: מה דגים שפכים –
בין שעולין לגביה מיד מתים, אף בני אדם – בין שפורשין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים. דבר אחר: מה דגים שפכים – בין
שקדרה עליהם חמה מיד מתים, כך בני אדם – בין שקדרה עליהם חמה מיד מתים. איפעיית אימא בעולם הזה, ואיפעיית אימא
לעולם הבא; איפעיית אימא בעולם הזה – פדריי חנינא, דאמר רבי חנינא: הכל ביד שמים – חוץ מצנים פחים, שגאמר: "צנים פחים
בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם". ואיפעיית אימא לעולם הבא – פדריי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: אין גיהנם
לעתיד לבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקא ומקדיר, רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאין בה; רשעים נידונין

שבועות דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קכג

ירושלם על ראש שמחתי, שמפסוק זה יש ללמוד שהקב"ה זוכר את חורבן ירושלים, ומתאבל עליה. דוחה הגמרא: דלמא שכתה הוא דליכא אכל שחוק מיהא איכא – שמה הכוונה שאין הקב"ה שוכח את החורבן אך יש לפניו שחוק. אלא יש להוכיח מהא – מפסוק זה שנאמר בנוגע לחורבן 'החשיתי מעולם אחריש אתאפק' וגו' (ישעיה מב ד), ופירוש 'החשיתי' הוא 'שתקתי', והיינו שהקב"ה אומר, ימים רבים שתקתי והחרשתי והתאפקתי על חורבן הבית. וממה שנאמר 'החשיתי מעולם', יש ללמוד שזמן החורבן שותק הקב"ה מכל שחוק.

הגמרא חוזרת לשאלת רב אחא: מעתה קשה, מאחר שאין הקב"ה משחק לאחר חורבן בית המקדש, בריביות מאי עבד – מה הוא עושה בשעה הרביעית שהיה רגיל לשחק בה עם הליתן. אלא יושב ומלמד תינוקות של בית רבן שמתו בעודם קטנים, תורה. שנאמר (ישעיה כח ט) 'את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה, וגמולי מחלב עתיקי משדים', ויש לדרוש, למי יורה וילמד הקב"ה דעה, ולמי יבין ויסביר שמועה, דהיינו את התורה, לגמולי מחלב ועתיקי משדים – לקטנים שנגמלו מייניקת החלב והועתקו ועזבו את שדי אמם.

שואלת הגמרא: ומעיקרא מאן הוה מיגמר להו – ובראשונה, קודם שחורבן בית המקדש והיה הקב"ה משחק עם הליתן בשעה רביעית, מי היה מלמד את התינוקות תורה. משיבה הגמרא: איבעית אימא שאז לימד המלאך מיטמרין. ואיבעית אימא הא והא עבד – היה הקב"ה עושה בשעה הרביעית את שני הדברים, משחק עם הליתן ומלמד תינוקות של בית רבן.

הגמרא מבררת את סדר לילו של הקב"ה: ובליליא מאי עבד הקב"ה. משיבה הגמרא: איבעית אימא מעין מה שעושה בליליא, שבשלש שעות ראשונות עוסק בתורה, בשניות דן את העולם, בשלישיות זן את העולם, וברביעיות משחק עם ליתן. ואיבעית אימא, רובב על גרוב קל שלו ושט בשמונה עשר אלק עולמות, שנאמר (תהלים סח יח) 'רובב אלהים רבבותים אלפי שנאן, רבותיים היינו עשרים אלק, שהם שתי רבבות, אל תקרי שנאן אלא שניאן', והיינו שני אלפים מתוך העשרים אלק אינם, אלא ששמונה עשר אלק בלבד, והפסוק מלמד שהקב"ה שט בשמונה עשר אלק עולמות אלו. ואיבעית אימא יושב ושומע שירה מפי חיות, שנאמר (תהלים מב ט) 'יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי', ויש לדרוש, שדוד המלך אומר שבים הקב"ה דן וזן ומלמד תורה, ובלילה הוא מתעסק יחד עמו בשירה.

להלן תביא הגמרא מאמרים בענין תלמוד תורה: אמר רבי לוי, כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה בטלה, מאבילין לו גחלי רתמים – עץ רותם, שהם חמים ביותר, שנאמר (איוב ל ד) 'הקוטפים מלוח עלי שיח, ושורש רתמים להם'. ויש לדרוש שהקוטפים ומפסיקים מלוח, דהיינו מהתורה שנכתבה בלוחות, עלי שיח, כלומר כדי לשוחח בדברים בטלים, עונשם יהיה שורש רתמים לחמם. כלומר שאבילו אותם שורש רתמים.

אמר ריש לקיש, כל העוסק בתורה בלילה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, כלומר נתן את חינו בעיני הבריות ביום, שנאמר (תהלים מב ט) 'יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי', ויש לדרוש, מה מעם 'יומם יצוה ה' חסדו', שהקב"ה ימשוך עליו חוט של חסד ביום, משום ד'בלילה שירו עמי', שעסק בלילה בדברי תורה הנקראים שירה.

איכא דאמרי כן אמר ריש לקיש, כל העוסק בתורה בעולם הזה הדיקמה ללילה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדיקמה ליום, שיהיה לו שם טוב וחסד, שנאמר 'יומם יצוה ה' חסדו' וגו', מה טעם 'יומם יצוה ה' חסדו', שימשוך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדומה ליום, משום ד'בלילה שירו עמי', שעסק בדברי תורה בעולם הזה הדומה ללילה.

אמר רב יהודה אמר שמואל, מאי דכתיב (תהלים קא יד) 'ותעשה אדם ברגי חים ברגש לא מושל בו, למה נמשלו בני אדם ברגי חים, לומר לה, מה דגים שבים בין שעולין ליבשה מיד מתים, אף בני

דמשכא להו תקופת תמוז עד תמוז – לפעמים תקופת תמוז, דהיינו הקיץ, מתמשכת עד חג הסוכות, והיו להו צער – ויש להם צער מהשיבה בסוכה ומכל מקום יושבים בה, ומכין שכן אין בטענה זו עלילה על הגרים דווקא.

מקשה הגמרא: והאמר רבא, מצטער פטור מן הסוכה. ואם כן גם ישראל כשיש להם צער אינם מקיימים מצות סוכה, ומזי הטענה על אומות העולם. מתרצת הגמרא: נהי – אמת היא דפטור המצטער מהסוכה, בעושי מי מצטע – וכי ישראל מבעטים בסוכתם כשיוצאים ממנה מפני הצער. והטענה על אומות העולם היא מדוע בעטו בה כשנפטרו ממנה.

מיד הקדוש ברוך הוא יושב ומשחק עליהן. שנאמר (תהלים ב ד) 'יושב בשמים ויחק' וגו'.

אמר רבי יצחק, אין שחוק לפני הקדוש ברוך הוא אלא אותו היום בלבד שבו בועטים אומות העולם במצוה היחידה שניתנה להם. דעה נוספת בענין שחוק לפני הקדוש ברוך הוא: איכא דמתני ויש ששנו להא דרבי יצחק אחא – על ברייתא זו, דתניא, רבי יוסי אומר, לעתיד לבא באין עובדי כוכבים ומתגידין.

הגמרא מפסיקה את דברי הברייתא כדי לברר את דבריה. שואלת הגמרא: ומי מקבלין מיניהו – מהם – גרים לעתיד לבוא, והתניא בברייתא, אין מקבלין גרים לימות המשיח, פיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה, לפי שלא באו להתגיר לשם שמים אלא מחמת גדולת ישראל. משיבה הגמרא: אלא שנעשו גרים גרורים – שנגררו מעצמם להתגיר אף שלא קבלום.

הגמרא חוזרת לדברי הברייתא: ומניחין תפילין בראשיהן, תפילין ברועותיהם, ציצית בפגריהם, מזוזה בפתחיהם, כישראל, בין שראוין מלחמת גוג ומגוג, אומר להן הקב"ה לגוג ומגוג, על מה באתם למלחמה, אזקרים לו גוג ומגוג, באנו למלחמה 'על ה' ועל משיחו', וכפי שנאמר (שם ב א-ג) 'למה רגשו גוים ולאומים והגו ריק [וגו] יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו', וכל אחד מהגרים כששומע זאת מתירא להשתיק לכלל ישראל ומנתק מצותו והולך וחוזר לביתו, שנאמר בהמשך המזמור (שם ב א) 'גנתקה את מוסרתימו [וגו] ונשליכה ממנו עבתימו', והקדוש ברוך הוא יושב ומשחק, שנאמר (שם ב ד) 'יושב בשמים ויחק' וגו' ה' ילעג למו', ועל כך אמר רבי יצחק, אין לו להקדוש ברוך הוא שחוק אלא אותו היום בלבד.

מקשה הגמרא: איני – האם אכן אין שחוק לפני הקב"ה אלא יום אחד, והא אמר רב יהודה אמר רב, שתיים עשרה שעות היו היום, שלש שעות הראשונות הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה, שלש שעות שניות הקדוש ברוך הוא יושב וזן את כל העולם כולו, בין שראוה שנתחייב העולם פליה מחמת העונות, עומד מכסא דין ויושב על פסא רחמים, שלש שעות שלישיות יושב וזן את כל העולם כולו – קוצב לכל בריות העולם מדין תודמן להם פרנסתם, מקרני ראמים שהיא החיה הגדולה ביותר, עד ביצי כנים שהם בעלי החיים הקטנים ביותר, שלש שעות רביעיות יושב ומשחק עם ליתן, שנאמר (תהלים קד כו) 'ליתן זה יצרת לשחק בו'. הרי שהקב"ה משחק בכל יום, ולא כפי שאמר רבי יצחק. מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, עם ברייתו משחק בכל יום, ועל העבירות שעושים ברייתו אינו משחק אלא אותו היום בלבד.

הגמרא מביאה את שאלת רב אחא: אמר ליה רב אחא לרב נחמן בר יצחק, מיום שחרב בית המקדש אין שחוק להקדוש ברוך הוא. הגמרא מפסיקה את שאלתו של רב אחא ודנה בדבריה: ומנלן דליכא – שאין שחוק לפני הקב"ה מיום שחרב המקדש. אילימא – אם תרצה לומר מדכתיב בנבואת ישעיה על החורבן (ישעיה כב יא), 'ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לכבי ולמקסר ולקרחת' וגו', שהקב"ה מתאבל על החורבן. יש לדחות, דלמא ההוא יומא ונתו לא – שמה רק באותו היום קרא הקב"ה צום ובכי אך לא בכל יום. אלא נלמד דבר זה מדכתיב (תהלים קלו ה-ו) 'אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני, תדבק לשוני לחיבי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את

המשך בעמוד קיב

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכה
רש"י

היום הכא – השמש הבאה, בדבכמה דוכתין קרינן לשמשא יומא. ויצאתם ופשתם –
סיפא ד"דורחה לכב"י הוא, ופשתם" לשון שומן וריבוי ועובי, כמו (תרגום בראשית
א: "פשו וסגו", וכמו (איוב לה): "ולא ידע בפש מאד". לא מצאנוהו שיהא שניא כח
בעת הדין – אם ישיגא כחו יתחייבו כולם כליה. ר' אחא בר חנינא אמר תרוייהו
בישראל – והכי קאמר: אף על פי שבעל
חזמה אני – חזמה אין לי, כבר נשבעתי
מקצוף עליך. מי יתנני – סיפא דהאי קרא
הוא. שמיר ושיט – לשון ארץ גזירה וחורבן.
ודוגמתו (איכה ג): "השאת והשכר". והיינו
דבני אלכסנדר – אדלעיל קאי, דאין הקדוש
ברוך הוא בא בטרוניא עם ברויותיו. בנינו
שלהן – בספר זכרון מעשיהם. ואם לאו
אשמינו – ובדין אפקוד עליהם, ולא בחמלה
כי אם בדקדוק, כדאמרין לעיל: מקדיך
עליהם חמה מנרתקה אולי יבעטו. והיינו נמי
דאמר רבא – שהקדוש ברוך הוא דן גוים
בדקדוק. עוה עוה עוה אשימנה – עויה
עויה, ולעוה אשימנה. וכן תרגם יונתן:
חוביהון חבו בחוביהון אתפרע מינהון. כפיד
= ניקוד, ביקדוריא בלעז, שמנקרין מעט מעט.
וכן נפרע מהן מעט מעט, בהסתר פנים
ב"דיה לאכול", לפדותם מעונותיהן כדי
שיזכו לעולם הבא. להם שווע – אני נותן להם
פדיון, כמו (שמות יד): "ויושע" – "פרק", וכמו
(בבא קמא פ): "שווע הבן" – פדיון. והיינו
דאמר רבי אבא – אפדס לישראל בממונם.
והיינו "כפיד של תרגולין", פורעין מעט
מעט, ונוגשין בצדקה. ידעתי = אהבתי, כמו
(תהלים א): "ידוע ה' דרך צדיקים", וכמו
(שמות לג): "ואדער בשם". מאן דאית ליה
סיסא = זעם. כרחמיה מסיק ליה = מעלהו
על אודמו. "וזהם וזעפים" (בראשית מז)
מתרגמינן: נסיסין. לשון אחר: "סוסיא" – סוס
שעסקו רע, את אודמו מעלין עליו כדי
שימונו? נפרע ממנו מעט מעט – כן ישראל,
נפרע מהן הקדוש ברוך הוא את כל עונותיהן
בעולם הזה כדי שיזכו ליום הדין. וגוים אינו
נפרע מהן כלל, כדי לטרוח מן העולם הבא.
ופקידה משמע מעט מעט, כאדם שפוקד את
חבירו לפרקים. ממקדשי תחלו – גבי
(ארבעה) [ששה] משחיתים שבאו להשחית
את ירושלים כתיב ביחזקאל. וזעם בכל יום
– ואפילו הכי קיימין, וכתיב: "מי יעמוד".
ביחיד – מי יעמוד. בצבור – אף על גב דבכל
יום וזעם, מתקיימין.

חיימה אין לי שכבר נשבעתי – ואין להקשות מפרק "ארבעה נדרים" (נדרים א, ב) דמוכח
דמשה דרגו לחימה, דאיכא לשנוי: תרי חיימה הוו, כדמשני נמי התם. והיינו
דבני אלכסנדר – פירש הקונטרס דקאי אהויא דקאמרין לעיל דאין הקדוש ברוך הוא בא
בטרוניא עם ברויותיו. ולא נהירא פירושו, דהא איפסיק ליה טובא. ונראה לרבינו תם דקאי
אהא דסליק: כאן בישראל כאן באומות העולם,
וקאמרין ד"בעל חיימה" קאי באומות העולם.
והיינו דבני אלכסנדר דקאמר: "ביום ההוא
אבקש", שאם לא ימצא להם זכות ישמידם.
והיינו נמי דרבא, דאמר שיש חילוק בין ישראל
לאומות העולם. בנינוי שלהם – פירושו:
במעשה שלהם. "מה נורא מעשיך" (תהלים סו)
מתרגמינן: מה דחילין אינון מניגיני דילך.
שחיה בידם למחות – והוא דאמרין בסוף
"חזקת הבתים" (בבא בתרא ס, ב)
מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידי – היינו בדבר
שידוע שלא יקבלו אם ימחו.
יודע

בזה – דכתיב: "[כי] הנה היום בא בער פתגור והיו כל
ימים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הפא אמר
ה' צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף", לא שורש
– בעולם הזה, ולא ענף – לעולם הבא: צדיקים מתרפאין
בזה, דכתיב: "וורחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא
בכנפיה" וגו', ולא עוד, אלא שמתעדינן בזה, שנאמר:
"ויצאתם ופשתם פעגלי מרבק". דבר אחר: מה דגים
שבים – כל הגדול מחבירו בולע את חבירו, אף בני אדם
– אלמלא מוראה של מלכות, כל הגדול מחבירו בולע
את חבירו. והיינו דתנן, רבי חנינא סגן הכהנים אומר:
היו מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה של מלכות, איש את רעהו חיים בלעו. רב
חנינא בר פפא רמי, כתיב: "שרי לא מצאנוהו שניא כח", וכתיב: "גדול אדונינו ורב פח", וכתיב:
"מינוך ה' נאדרי בפח"! לא קשיא: פאן בשעת הדין, פאן בשעת מלחמה. רבי חמא ברבי חנינא
רמי, כתיב: "חמה אין לי", וכתיב: "נקם ה' ובעל חמה"! לא קשיא: פאן בישראל, פאן באומות
העולם. רב חנינא בר פפא אמר: "חמה אין לי" – שפכר נשבעתי, "מי יתנני" שלא נשבעתי,
איהו שמור ושיט" וגו'. והיינו דאמר רבי אלכסנדר, מאי דכתיב: "והיה ביום ההוא אבקש
להשמיד את כל הגוים", אבקש ממי? אמר הקדוש ברוך הוא: אבקש בנינוי שלהם, אם יש
להם זכות – אפדס, ואם לאו – אשמידם. והיינו דאמר רבא, מאי דכתיב: "אך לא בעי ישרא
יד אם בפידו להן שוע"? אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: בשאני דן את ישראל, אין אני
דן אותם באומות העולם, דכתיב: "עוה עוה עוה אשימנה" וגו', אלא אני נפרע מהן כפיד של
תרגולת. דבר אחר: אפילו ישראל עושין מצוה לפני כי אם מעט, כפיד של תרגולין שמונקרין
באשפה, אני מצרפן לחשבון גדול, [שנאמר: "אם בפידו] להן שוע". [דבר אחר:] בשכר
שמשועין לפני אני מושע אותם. והיינו דאמר רבי אבא, מאי דכתיב: "ואנכי אפדס והמה
דברו עלי פזבים"? אני אמרתי אפדס בממונם בעולם הזה כדי שיזכו לעולם הבא, והמה
דברו עלי פזבים. והיינו דאמר רב פפי משימיה דרבא, מאי דכתיב: "ואני ופרתי חוקתי וזרעתי
ואלי יחשבו רע"? אמר הקדוש ברוך הוא: אני אמרתי איפרם ביפורין בעולם הזה כדי שיחזקו
ורועותם לעולם הבא, ואלי יחשבו רע. משתבח להו רבי אבהו למיני פרב ספרא דאדם גדול
הוא, שבקו ליה מיכסא דתליסר שנין. יומא חד אשפחוהו אמרו ליה, כתיב: "רק אתכם ידעתי
מכל משפחות האדמה על פן אפקד עליכם את כל עונתיכם", מאן דאית ליה סיסא – ברחמיה
מסיק ליה? אישתין ולא אמר להו ולא מיד. רמו ליה סודרא בצנאריה וקא מצערו ליה. אתא
רבי אבהו אשפחניהו, אמר להו: אמאי מצערתו ליה? אמרו ליה: ולא אמרת לן דאדם גדול
הוא? [ולא ידע למימר לן פירושא דהאי פסוקא!] אמר להו: אימר דאמרי לכו – בתנאי, בקראי
מי אמרי לכו! אמרו ליה: מאי שנא אתון דידעיתון? אמר להו: אנו דשכיחינן גביכון – רמינן אנפשיין ומעיינן, אינהו לא מעייני. אמרו
ליה: לימא לן את! אמר להו: אמשול לכם משל, למה הדבר דומה? לאדם שנושה משני בני אדם, אחד אוהבו ואחד שונאו, אוהבו
– נפרע ממנו מעט מעט, שונאו – נפרע ממנו בבת אחת. אמר רבי אבא בר פהנא, מאי דכתיב: "חלילה לך מעשת פדבר הזה
להמית צדיק עם רשע"? אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, חולין הוא מעשות פדבר הזה להמית צדיק עם
רשע. – ולא? והכתיב: "והכרתי ממך צדיק ורשע"! – בצדיק שאינו גמור. – אבל בצדיק גמור לא? והכתיב: "וממקדשי תחלו", ותני
רב יוסף: אל תקרי "ממקדשי" אלא "ממקדשי", אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו! – התם נמי, כיון שהיה בידם
למחות ולא מיחו, הוו להו בצדיקים שאינן גמורים. רב פפא רמי, כתיב: "אל זעם בכל יום", וכתיב: "לפני זעמו מי יעמוד"! לא
קשיא: פאן ביהיד, פאן בצבור. תנו רבנן: "אל זעם בכל יום" – וכמה זעמו? רגע. וכמה רגע? אחת מחמש ריבוא ושלשת אלפים
ושמונה מאות וארבעים ושמנה בשעה – זו היא רגע. ואין כל בריה יכולה לבין אותה רגע, חוץ מכלעם הרשע, דכתיב ביה:

וידוע דעת עליון – משמע מעצמו ולא בנבואה. ולחצי פריך: דעת בהמות לא הוה ידע.
רגע כמימרא – ואם תאמר: מה היה יכול לומר בשעה מועטת כזאת? ויש לומר:
היה אומר "כלם", והקדוש ברוך הוא הפכו ואמר "מלך", כדכתיב (במדבר כג): "ותרועת
מלך בו". ורבי אליהו היה מפרש שאין צריך רק להתחיל קללתו באותו רגע. תדע, שהיה
רוצה להאריך בקללתו, כדאייתא ב"חלקי"

(סנהדרין קה, ב) מברכותיו של אותו רשע אתה
למד מה היה בלבו. **הכ'** גרסין ומגלן דרגע היו
ריתחיה שנאמר כי רגע באפו – ולא גרסין
"ומגלן דרגע כמימריה", דאם לא כן היכי מפיק
מהאי קרא דרגע כמימריה. **בתלת** שעי
קמייתא – פירוש: בשלישית, כדאמרין בסמוך.
בשעה שהחמה זורחת מלכי מורח ומערב
מניחים את כתריו, ודרכן של מלכים לעמוד
בשלוש שעות, כדאמרין פרק קמא דברכות (ט,
ב). **שמע** מינה לאו אורח ארעא – לספרים
דגרסיא "ההוא גוי נחא, דגוים לא מעלין ולא
מורדין (עבודה זרה כ, א), והוא שבקש לקלול,
להזיקו בקללתו נתכוין ולא להרגו, ולא דמי
להורגו לבדו. ואפילו לספרים דגרסי "ההוא
מינא", אף על פי שהמינים מורדין לבד נמי
נחא, דוראי ביקש להרוג בקללתו, ומכל מקום
קאמר בתר הכי: שמע מינה לאו אורח ארעא, כי
לא היה לו לדחוק בידי שמים ולהעניש מי
שאינם רוצים להעניש, אף על פי שהוא מותר
להרגו בידים. **ביון** דאיכא צבורא דמצלי לא
מדחי – פירש רבינו תם: הא דמשמע הכא דמהני
אפילו כשהצבור מתפלל במקום אחר, היינו
דוקא דלא מדחי. אבל אינה נשמעת אלא במקום
שהצבור מתפלל, כדאמרין בפרק קמא
דברכות (ו, א) אין תפלתו של אדם נשמעת אלא
עם הצבור.

וצריכא

"וידוע דעת עליון"; **אפשר**, דעת בהמותו לא הוה ידע,
דעת עליון מי הוה ידע? מאי דעת בהמותו לא הוה ידע?
בעידנא דחיו ליה דתהו רכיב אחמריה, אמרו ליה: מאי
מעמא לא רכבתא אפוסאי? אמר להו: בהמיתא שדאי
ליה. **מיד:** "ותאמר האתון... הלא אנכי אתנד!" אמר לה:
למעניא בעלמא. אמרה ליה: "אשר רכבת על!" אמר
לה: **אקרא בעלמא**. אמרה ליה: "מעודך ועד היום
הזה!" ולא עוד, אלא שאני עושה לך רכיבות ביום
ואישות בלילה, כתיב הכא: "ההסבן הספנתי", וכתיב
התם: "ותיה לו סכנת". אלא מאי "וידוע דעת עליון"?
שהיה יודע לבוין אותה שעה שהקדוש ברוך הוא פועם
בה, והיינו דקאמר להו נביא: "עמי זכר נא מה יעץ בלך
מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן פעור מן השטנים
ועד הגלגל למען דעת צדקות ה'". אמר רבי אלעזר,
אמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל: עמי, ראו כמה
צדקות עשיתי עמכם, שלא פעסתי עליכם כל אותן
הימים, שאם פעסתי עליכם – לא גשתייר משונאיהם של
ישראל שריר ופליט. והיינו דקאמר ליה בלעם בללך:
"מה אקב לא קבה אל ומה אועם לא ועם ה'". וכמה
ועמו? רגע. וכמה רגע? אמר אממר, ואיתמא רבינא:
רגע כמימריה. ומגלן דרגע הוה ריתחיה? דכתיב: "כי
רגע באפו חיים ברגזו". ואיבעית אימא, מהכא: "חכי במעט רגע עד יעבר ועם". אימת רתח?

ברשיבא = באחו. שדאי ליה – השלכתו לרעות. סוכנת = לשון מחממת. מן השמים
ועד הגלגל – עד באבם אל הגלגל שהפלתי לפניהם שונאים. כי רגע באפו – אלמא
דרגע הוה אפו. סורייקי – נוקי"ש לשון לעו, כמו חוטיק חוטיק. ולשון ישמעאל קורין
לחוט "סוריאק". לאו אורח ארעא – לבוין שעת ועמו. בתלת שעי קמייתא – בשעת
חרון. דצפרא נמי – בתפלת "יוצר". צבורא
מצלי – שחרית מכל מקומות. תפלת מוספין,
הואיל חמנה כל היום והיא שחת שחרית
וצהרים, יש שמתפללין אותה בבקר ויש
מאחרין. והא אמרת – ראשונות יושב ועוסק
בתורה, שניות דן, והכא אמרת בקמייתא דן
אמת קנה – הרצא הרצאות על תלמוד
תורה. ואל תמכור – בחנם תלמוד אחרים. דין
לא כתיב ביה אמת – והא דכתיב (תהלים
יט) "משפט ה' אמת" – במשפטים הכתובים
בתורה וציוס לישראל קא משתעי, דלעיל
מינה כתיב: "פקודי ה' ישרים". מוספי – כל
השנה הן שבח וסיפורי מעשה. אבל מוסף
ראש השנה, מתוך שהוא מתפלל מלכות
וזכרונות שופרות – מייפקר דינא טפי, ואל
יפרש אדם עצמו מן הצבור. ולא למחר
לעשותם – דאין מצות לעתיד. לא עשו
ישראל את העגל – כלומר, גבורים ושליטים
ביצורם היו, ולא היה ראוי להתגבר יצורם
עליהן, אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם
כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה. שאם
יאמר החוטא: לא אשוב, שלא יקבלני –
אומרים לו: צא ולמד ממעשה העגל, שכפרו
ונתקבלו בתשובה. מי יתן והיה לבכם זה
וגו' – בסניי נאמר, אלמא גבורים ואומצי
לבב ביראתם היו. ולאותו מעשה – דבת
שבוע. לבי חלל – יצר הרע חלל בקרבי ואין
לו כח לשלוט בקרבי.

לומר

אמר אביו: בתלת שעי קמייתא בי חיוורא פרבלתא דתרנגולא. – כל שעמא ושעמא מחוור חיוורא! – כל שעמא אית ביה סורייקי
סומקי, ההיא שעמא לית ביה סורייקי סומקי. רבי יהושע בן לוי הוה מצער ליה ההוא מינא [בקרוא, יומא חד] נקט תרנגולא [ואוקמיה
בין פרעיה דערסא] ועיין ביה, סבר: כי מטא ההיא שעמא אלמיה, כי מטא ההיא שעמא נימנם, אמר: שמע מינה לאו אורח ארעא
למעבד הכי, [וירחמיו על כל מעשיו] כתיב, וכתיב: "גם ענוש לצדיק לא טוב". תנא משמיה דרבי מאיר: בשעה שהמלכים מניחין
בתריהן בראשיהן ומשתחווין לחמה, מיד פועם [הקדוש ברוך הוא]. אמר רב יוסף: לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא
דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד, דלמא בין דמפקיד דינא, דלמא מעיני בעובדיה ורחפו ליה מידחי. – אי הכי, דצבור נמי! –
דצבור נפישא וכוותיה. – אי הכי, דיחיד דצפרא נמי לא! – בין דאיכא צבורא דקא מצלי לא קא מדחי. והא אמרת: שלש ראשונות
הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה! – אפוד. ואיבעית אימא: לעולם לא תיפוד, תורה דכתיב בה "אמת", דכתיב: "אמת קנה
ואל תמכור" – אין הקדוש ברוך הוא עושה לפנים משורת הדין, דין דלא כתיב ביה "אמת" – הקדוש ברוך הוא עושה לפנים משורת
הדין. (יום מעיד טרם בעגל, סיפון) גופא: אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב: "אשר אנכי מצוה היום לעשותם"? היום לעשותם –
ולא למחר לעשותם, היום לעשותם – ולא היום ליטול שכרן. אמר רבי יהושע בן לוי: כל מצות שיישראל עושין בעולם הזה, באות
ומעידות אותם לעולם הבא, שנאמר: "ותנו עדיהם וישמעו ויאמרו אמת", "ותנו עדיהם ויצדקו" – אלו ישראל, "ישמעו ויאמרו
אמת" – אלו אומות העולם. ואמר רבי יהושע בן לוי: כל מצות שיישראל עושין בעולם הזה, באות ומורפות אותם לאומות העולם
לעולם הבא על פניהם, שנאמר: "ושמרתם ועשיתם כי הוא חכםכם ובינתכם לעיני העמים", "נגד העמים" לא נאמר, אלא "לעיני
העמים", מלמד שבאות ומורפות לאומות העולם על פניהם לעולם הבא. ואמר רבי יהושע בן לוי: לא עשו ישראל את העגל אלא
ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שנאמר: "מי יתן ותיה לבכם זה להם ליראה אותי... כל הימים" וגו'. והיינו דאמר רבי יוחנן משום
רבי שמעון בן יוחאי: לא דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראוי לאותו מעשה; לא דוד ראוי לאותו מעשה – דכתיב: "ולבי חלל
בקרבי", ולא ישראל ראוי לאותו מעשה – דכתיב: "מי יתן ותיה לבכם זה להם ליראה אותי... כל הימים"; אלא למה עשו?

לומר

בין פרעיה דערקא – והעמידו בין רגלי מיתו] וְעֵינֵי בִּיה – והסתכל
 בו כל הזמן, סָבַר, בִּי מָטָא הָהִיא שְׁעָתָא אֶלְמִיָּה – כאשר יגיע אותו
 זמן שהקב"ה כועס בו, ואראה שכרובות התרנגול מלבינה, אקללו
 ותחול הקללה. ולבסוף בִּי מָטָא הָהִיא שְׁעָתָא – כשהגיעה אותה
 השעה שהלבינה הכרובות, נִימְנָם ולא הבחין בכך. כשתעורר אִמְרָה,
 שָׁמַע מִיָּדָה דְּלֹא אִוְרָה אֶרְעָא לְמִיעָבַד חֲבִי – שאין ראוי לכון את
 שעת זעמו של הקב"ה, [שהרי] וְחִמְיוּ עַל כָּל מַעֲשָׂיו (תהלים קמ"ו ט)
 בְּתִיב]. וְכִתְיָב (משלי י"ז כו) נָם עֲנֹשׁ לְצַדִּיק לֹא מוֹב – אין נכון לצדיק
 להעניש בני אדם.
 ברייתא בענין כעסו של הקב"ה: תָּנָא בברייתא מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי מֵאִיר,
 בְּשַׁעָה שְׁהַמְלִיכִים מִנִּיחִין בְּתִרְיָהֶן בְּרֵאשִׁיָּהֶן וּמִשְׁתַּחֲוִיין לַחֲמָה, מִיָּד
 בּוֹעִם [הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא].
 דין הנוגע לשעת כעסו של הקב"ה: אִמְרָה רַב יוֹסֵף, לֹא לִיצְלִי אִינִישׁ
 צְלוֹתָא דְּמוֹסָפִי – לא יתפלל אדם יחיד תפילת מוסף בְּתִלְתָּ שְׁעֵי
 קְמִייתָא דְּיוֹמָא – בשלש שעות הראשונות של היום, בְּיוֹמָא קָמָא
 דְּרִישׁ שְׁתָּא – ביום הראשון של ראש השנה, כשהוא מתפלל בְּתִיחָה,
 כִּי יֵשׁ לוֹ לַחֲשׁוֹשׁ דְּלָמָא בִּינִין דְּמַפְסְקִיד דִּינָא – שמא כיון שזמן זה הוא
 הזמן שהקב"ה כועס, דְּלָמָא מַעֲיִינִי בְּעוֹבְדִיהָ וְדַחְפּוּ לִיה מִדְּחִי –
 שמא יעיינו באותה שעה במעשיו וידחו את תפילתו.
 שואלת הגמרא: אִי חֲבִי תפילת מוסף דְּצַבּוּר זָמִי אין ראוי להתפלל
 בשעות אלו. משיבה הגמרא: דְּצַבּוּר נְפִישָׁא וְכִוְנָתָה – לציבור יש
 זכויות רבות ולכן אין להם לחשוש שתדחה תפילתם.
 שואלת הגמרא: אִי חֲבִי, דְּחִיד דְּצַבְרָא – [תפילת שחרית של יחיד]
 נָמִי לֹא לא יתפלל בשעות אלו. משיבה הגמרא: בִּינִין דְּאִיבָא צַבּוּרָא
 דְּקָא מְצִל, לֹא קָא מְדַחֵי – כיון שזמן זה הוא הזמן שהציבור מתפלל
 תפילת שחרית, לא ידחו גם את תפילת היחיד, מה שאין כן תפילת
 המוסף שאין זמנה קבוע ויש המתפללים אותה בבוקר ויש
 המתפללים אותה בצהריים, יש ליחיד לחשוש שמא ידחו את תפילתו
 בשעות אלו.
 הגמרא מקשה על מאמרו של רב יוסף: וְהָא אִמְרַת לעיל (א) שִׁבְשֻׁלָּשׁ
 שעות הראשונות של היום הקדוש בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה,
 ובשלש שעות שניות הוא דן, ומדוע יש לחשוש שמא יפקד דינו
 בשלש שעות הראשונות שאין הקב"ה דן בהם את העולם. מתרצת
 הגמרא: אִיפּוּךְ – יש להפוך ולשנות לעיל שבשלש שעות הראשונות
 של היום הקב"ה דן ובשלש שעות שניות הקב"ה יושב ועוסק בתורה.
 וְאִיבְעִית אִימָא, לְעוֹלָם לֹא תִיפּוּךְ, ולגבי התורה דְּכִתְיָב בָּה
 'אִמְרָה', דְּכִתְיָב (משלי כ"ג) 'אִמְרַת קִנְיָ וְאֵל תִּמְכּוּר', והפסוק מתפרש
 לגבי לימוד התורה, שצריך לקנותה ולהוציא עליה הוצאות, אך אין
 למוכרה, כלומר ללמדה לאחרים תמורת ממון, ובשעות שעוסק בה
 אין הקדוש בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְפָנֵים מְשׁוּרָת דִּדִּין, אלא נוהג דין
 'אמת', ולכן יש ליחיד לחשוש ולא להתפלל בשעות אלו, אולם דין
 דְּלֹא כְּתִיב בִּיה 'אִמְרַת', הקדוש בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְפָנֵים מְשׁוּרָת
 דִּדִּין ואין חשש להתפלל באותן שעות.
 יוֹם מַעֲיָד מְרָף בְּעֵגֶל הוּא סִימָן למאמרים הבאים שאמרו רבי
 יהושע בן לוי:
 נִפְסָא – נשוב לעצם המאמר שהובא לעיל (א), אִמְרָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 לֵוִי, מֵאִי דְּכִתְיָב (דברים י"א) 'אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּדֹּת הַיּוֹם לְעִשְׂתוֹם',
 מפסוק זה יש לדרוש, 'הַיּוֹם' – [בעולם הזה] יש אפשרות לְעִשְׂתוֹם,
 את המצוות, וְלֹא 'לְמַחֲרָה' – [בעולם הבא] אפשר לְעִשְׂתוֹם,
 שבעולם הבא אין אפשרות לעשותן עוד. עוד יש לדרוש, 'הַיּוֹם'
 לְעִשְׂתוֹם, וְלֹא 'הַיּוֹם' לְיִשׁוּל שִׁכְרָן, שקבלת שכר על המצוות היא
 רק לעולם הבא ולא בעולם הזה.
 אִמְרָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כָּל מִצְוֹת שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּעוֹלָם הַזֶּה,
 בָּאוֹת מִעֲדוּתֵיהֶן אֲתָם – [עליהם] לְעוֹלָם הַבָּא שְׂקִימוֹם. שְׂנֵאמָר
 (ישעיה מ"ט ט) 'תִּתְּנוּ עֲדִיהֶם וַיִּצְדְּקוּ, וַיִּשְׁמְעוּ וַיֵּאמְרוּ אִמְרַת', ויש לדרוש,
 'תִּתְּנוּ עֲדִיהֶם וַיִּצְדְּקוּ, אֵלֶּי וַיִּשְׁרָאֵל שֶׁהַמִּצְוֹת יבואו ועידו עליהם,
 וַיִּשְׁמְעוּ וַיֵּאמְרוּ אִמְרַת, אֵלֶּי עוֹבְדִי כוֹכְבִּים שְׁבַע כְּרַחם יאמרו
 שהקב"ה דן דין אמת בכך שהוא מזכה את ישראל.

יְיִוִדַע דַּעַת עֲלִיזִין, ומשמע שהיה יודע את דעת הקב"ה מעצמו,
 ותמוה, אֲפֻשֶׁר שאפילו את דַּעַת בְּהֶמְתּוּ לֹא הָוּה יָדַע בלעם, דַּעַת
 עֲלִיזִין מִי הָוּה יָדַע מעצמו.
 הגמרא מפסיקה את ההוכחה כדי לברר את הדברים: מֵאִי דַּעַת
 בְּהֶמְתּוּ לֹא הָוּה יָדַע, משיבה הגמרא: בְּעִידָנָא דְּחֻזּוֹ לִיה – בעת
 שראו שרי מואב את בלעם דְּהָוּה רַבִּיב אֶחָמְרִיה – שהיה רוכב על
 אתונו, אִמְרוּ לִיה השרים, מֵאִי מַעֲמָא לֹא רַבְּכֵתָא אֶסּוּסִינָא – מדוע
 אינך רוכב על סוס, למחר להגיע אל בלק, אִמְרָה לְהוּ, בְּרִמְיָבָא שְׂרָאִי
 לִיה – הנחית את הסוס באגם כדי שירעה בעשבים הלחים, ולכן לא
 היה מוכן לרכיבה. מִיָּד 'וְהָאִמְרָה הָאֵתוֹן אֵל בַּלְעָם הֲלֹא אֲנִכִּי אֶתוֹנָד'
 (במדבר כ"ב ל), אני אתונך שאתה רגיל להשתמש בי, ולא כפי שאתה
 אומר שרק הפעם אתה רוכב עלי. אִמְרָה לְהוּ, אני רגיל כך לְמַעֲנִינָא
 בְּעֵלְמָא ולא לרכיבה, אִמְרָה לִיה, 'אֲשֶׁר רַבְּכֵתָ עָלִי' (שם), ולא
 כדברך שאתה מניח עלי רק משאות. אִמְרָה לְהוּ, דֶּרֶךְ אֶקְרָאִי בְּעֵלְמָא
 רַבְּכֵתִי עֲלִיךָ, אִמְרָה לִיה, 'מַעֲרֹדָה וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה' (שם), שמא
 ומתמיד אתה רגיל לרכוב עלי. והוסיפה לומר, וְלֹא עוֹד, אֵלָּא שְׂאֵנִי
 עוֹשֶׂה לְךָ רַבִּיבוֹת בְּיוֹם, וְאִישׁוֹת בְּלִילָה, כלומר אתה רובע אותי.
 ויש ללמוד שכך אמרה לו, בְּתִיב חֲכָא שאמרה לו 'הַחֲסֵפֶן הַסְּבָגְתִּי
 לְעִשְׂוֹת לְךָ כַּה', וְכִתְיָב הָתָם לגבי הנערה שעבדי דוד הציעו לו
 שישכב עמה לעת זקנותו, 'וְהָיָה לוֹ סוֹכְנָת וְשִׁכְבָּה בְּחִיקָךְ וְחָם לְאֹדֶנִי
 הַמֶּלֶךְ' (מלכים א' א, א), ומוכח שהחטכן הסכנת' שגם הוא משורש 'סכך'
 הוא מלשון חימום שעל ידי רביעה.
 הגמרא מביאה את המשך ההוכחה: נמצא שלא ידע בלעם אפילו מה
 בהמתו עומדת להשיב לו. אֵלָּא מֵאִי יְיִוִדַע דַּעַת עֲלִיזִין, שְׁהָיָה יוֹדַע
 לְבִינִין אוֹתָהּ שְׁעָה שְׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹעֵם בָּהּ, ורצה לקלל את
 ישראל בשעה זו, כדי שתחול קיללתו. וְהִינּוּ דְּקָמָר לְהוּ מִיכָה
 הַנְּבִיא לְיִשְׂרָאֵל עָמִי, וְכִרָּא נָא מַה יַּעֲזִי בְּלֶךְ מִלֶּךְ מוֹאָב וּמַה עָנָה
 אוֹתוֹ בַּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִן הַשָּׂמִים וְעַד הַגִּלְגָּל, לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת
 ה' (מִיכָה ו' ח). אִמְרָה רַבִּי אֶלְעָזָר, אִמְרָה לְהוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 לְיִשְׂרָאֵל עָמִי, רָאוּ כִּמְה צִדְקוֹת וְטוֹבוֹת עֲשִׂית עִמָּכֶם, שְׁלֹא
 בְּעִסְתִּי עֲלֵיכֶם כָּל אוֹתָן הַיָּמִים, שְׂאֵם בְּעִסְתִּי עֲלֵיכֶם באותם ימים,
 לֹא נִשְׁתַּיִיד עוֹבְדִי כוֹכְבִּים – מעובדי עבודה זרה שהיו מְשׁוֹנְאֵיהֶם
 שֶׁל יִשְׂרָאֵל (וכלומר, מִיִּשְׂרָאֵל) שָׂרִיד וּפְלִיט על ידי קיללת בלעם.
 וְהִינּוּ דְּקָמָר לִיה בַּלְעָם לְבָלֵךְ מַה אֶקָּב לֹא קָבָה אֵל וּמַה אֲוָעִם
 לֹא אָעִם ה' (במדבר כ"ג ח), וְהִינּוּ שאמר כיצד אקלל את ישראל בעוד
 שהקב"ה אינו כועס בימים אלו והקללה לא תתקיים.
 מבררת הגמרא: וְכִמְה זמן נמשך עֲזָמוֹ של הקב"ה. משיבה הגמרא:
 רַנַּע. וְכִמְה הוא רַנַּע, אִמְרָה אִמְרָה וְאִתִּימָא – ויש אומרים שרַבִּינָא
 אמר זאת, רַנַּע בְּמִימְרֵיהָ – כשיעור הזמן הנדרש לומר את המילה
 'רגע'.
 מבררת הגמרא: וּמִנְּלָן דְּרַנַּע הוּה רִיתְחִיה – [כעסו]. משיבה הגמרא:
 דְּכִתְיָב (תהלים ל"ו) 'כִּי רַנַּע בָּאֶפֶס חַיִּים בְּרַצוֹנִי', ופירוש הפסוק הוא
 שכעסו של הקב"ה הוא רַנַּע, וכשמתרצה ומתפייס הרי הוא נוֹתֵן
 חיים ארוכים. וְאִיבְעִית אִימָא, יש ללמוד זאת מִהָבָא, שנאמר (ישעיה
 כ"ב) 'חֲכִי וְ–הַתְּחַבְּאוּ כְּמַעַט רַנַּע עַד יַעֲבֹר זָעַם', ומוכח שלאחר רגע
 עובר זעמו של הקב"ה.
 מבררת הגמרא: אִימָת – [אימתו] הזמן דְּרִתָּהּ, משיבה הגמרא: אִמְרָה
 אִבְי, בְּתִלְתָּ שְׁעֵי קְמִייתָא – באחד מרגעי שלש השעות הראשונות
 של היום, וסימן לדבר בִּי תִיּוֹרָא בְּרַבְּלָתָא דְּתִרְנַגּוּלָא – כאשר
 כרובות התרנגול מלבינה ואינה אדומה כל כך. שואלת הגמרא: כָּל
 שְׁעָתָא וְשְׁעָתָא מְחֻזָּר תִּיּוֹרָא – הרי בכל שעות היום יש זמנים שאין
 כרובות התרנגולת אדומה מאוד ונוטה לבן. משיבה הגמרא: כָּל
 שְׁעָתָא אִתִּי בִּיה סוּרְיָקִין סוּמְקִין – בכל שעות היום יש בכרובות
 שורות שנשארות אדומות מאד, הוּא שְׁעָתָא שהקב"ה כועס בו לִית
 בִּיה סוּרְיָקִין סוּמְקִין – אין בכרובות התרנגולת שורות אדומות כלל.
 מעשה בענין זה: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, הָוּה מַצְעֵר לִיה הוּא מִינָא
 [בְּקִרְאִי – היה מין אחד מצערו ומתווכח עמו בפסוקים. יוֹמָא דִּחַ]
 נָקַם תְּרַנְגּוּלָא – יום אחד נטל רבי יהושע בן לוי תרנגול, [וְאִוְקְמִיהָ

לומר לך – ללמד שאם חטא היחיד, אומרים לו בלך ו-לך וראה
אצל יחיד שחטא ונתקבלה תשובתו, והוא דוד המלך, ואל תתייחס
מלשוב. ואם חטאו צבור, אומרים (לו בלך) [להו לציבור לכו]
אצל צבור שחטא ושב, והם ישראל שחטאו בעגל ושבו בתשובה.
וצריכא – והוצרכה התורה לכתוב את חטאם וקבלת תשובתם גם
של ישראל וגם של דוד, דאי אשמועינן רק מעשה היחיד, היה
אפשר לומר שרק ליחיד מועילה תשובה משום דלא מפרסם
חטאיה, אבל לצבור דמפרסם חטאיהו ויש חילול ה', אימא שלא
מועילה תשובה. ואי אשמועינן צבור, היה אפשר לומר שרק לציבור
מועילה משום דנפשי רחמייהו – שהרחמים עליהם מרובים, אבל
יחיד דלא אלימא זכותיה – שזכותו אינה חזקה, אימא לא תועיל לו
תשובה, לכך צריכא לכתוב את שניהם.
מאמר נוסף בענין זה: והיינו דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן,
מאי דכתיב (שמואל ב' כג א) 'נאם דוד בן ישי, ונאם הנגר הוקם על',
נאם דוד בן ישי שחקים עולה של תשובה, שלימד שהחוטא יכול
לקבל על עצמו עול תשובה ויכופר לו.
מאמר נוסף משמו: ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן,
כל העושה מצוה אחת בעולם הזה, שנקדמתו אותה המצוה
והולכת לפניו לעולם הבא, שנאמר (ישעיה נח ט) 'והלך לפניך צדיקך
וכבודו' ו'אספה', שהצדקה שעשית בעולם הזה תלך לפניך לעולם
הבא, ועל ידי כך הקב"ה יכניסך למקום אשר נפשות הצדיקים גנוזות
בו. וכל העובר עבירה אחת בעולם הזה, אותה עבירה מלפנתו
[עוטפתו] ומוליכתו ליום הדין, שנאמר (איוב ו יד) 'לפנתו ארחת
דרךם וגו' יעלו בתהו ויאבדו, שדרכם הרעה מלפנת אותם ועל ידי
כן הם נאבדים בתהו.
הוספה בענין זה: רבי אלעזר אמר, העושה עבירה, הרי היא קשורה
בו בכלל, שנאמר לגבי יוסף שלא התפתה לשכב עם אשת פוטיפר
(בראשית ל ט), 'ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה', וביאור
כפילות הלשון היא 'לשכב אצלה' בעולם הזה, ו'לחיות עמה'
בעולם הבא, ומכאן שהעבירה קשורה בחוטא ככלל בעולם הבא.
מאמר בענין חטא העגל: אמר ריש לקיש, בואו ונתחזק מוכה
לאבותינו, שאלמלא הו' לא חטאו ועבדו לעגל, אנו לא באנו
לעולם, שהם היו כמלאכים שאינם מולידים, שנאמר (תהלים פב ו) 'אני
אמרתי אלהים אתם ובני עליז בלכם', שבזמן שקיבלו את התורה
היו כמלאכים שאינם מולידים, אך לאחר מכן, הפלגתם [קלקלתם]
מעשיכם בעגל, ואכן באדם תמותו' וגו', שהרי אתם ככל בני
אדם.
מקשה הגמרא: למימרא דאי לא חטאו ישראל לא הוו מולדי
[מולידים], והכתיב (בראשית ט ז), 'ואתם פרו ורבו', וכיצד היו
מקיימים מצוה זו. מתרצת הגמרא: ציווי זה נאמר לדורות שהיו עד
שקיבלו את התורה בסיני.
מקשה הגמרא: והלא בסני נמי כתיב (דברים ה כו) 'לך אמור להם
שוכו לכם לאהליכם', שהותרו בנשותיהם ויכלו להוליד. מתרצת
הגמרא: הותרו בנשותיהם לשמחת עונה, אך עדיין יש לומר שהיו
כמלאכים שאינם מולידים.
מקשה הגמרא: והכתיב (דברים ה כו) 'למען ייטב להם ולבניהם וגו',
ומוכח שיהיו להם בנים. מתרצת הגמרא: הכוונה לאותן בנים
העומדים [שכבר נולדו ועמדו] על הר סיני.
מקשה הגמרא: והאמר ריש לקיש, מאי דכתיב (בראשית ה א) 'וה' ספר
תולדות אדם וגו', וכי ספר היה לו לאדם הראשון, אלא מלמד
שהראה לו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון דוד דוד ודורשיו,
דוד דוד והכמיו, דוד דוד ופרנסיו, כיון שהגיע אדם הראשון לדורו
של רבי עקיבא שמת בתורתו ונתעצב במיתתו, ואמר את הפסוק
(תהלים קלט ז) 'ולי מה יקרו רעיו אל' וגו', כלומר שאינו יכול
להשיג את מחשבות הקב"ה. וממאמר זה נלמד שגם לאחר מתן
תורה יולדו דורות לבני ישראל. ועוד קשה, שאמר רבי יוסי, אין
משיח בן דוד בא עד שיקלו נשמות שנוצרו בששת ימי בראשית
שזן באוצר הנקרא 'גוף', על ידי שיוולדו, שנאמר (ישעיה יג טו) 'כי

לא לעולם ארים ולא לנצח אקצוף] כי רוח מלפני יעטוף ונשמות
אני עשיתי, שהקב"ה אומר, לא לעולם אאחר את זמן הגאולה
מלבוא, ולא לנצח אקצוף מלגאול את עם ישראל, אלא הסיבה
שהגאולה מתעכבת היא לפי שיש עדיין רוחות הנמצאות לפני
באוצר ששמו 'גוף', ונשמות שעשיתי הם עדיין אצלי, ולאחר
שיוולדו נשמות אלו תבוא הגאולה. וכך כוונת הפסוק, 'כי רוח
מלפני', כלומר, כיון שיש רוחות לפני בגוף, לכן יעטוף, כלומר,
מתעכבת הגאולה מלבוא, וכן ונשמות אני עשיתי, כלומר, כיון
שהנשמות שאני עשיתי עדיין לא כלו.
הגמרא מבארת את מאמרו של ריש לקיש באופן אחר: אלא לא
תימא שאילו לא חטאו אבותינו בעגל 'אנו לא באנו לעולם', אלא
כמי שלא באנו לעולם, שהיו אבותינו נשאים לחיות, ומזמת
גדלותם לא היינו חשובים.
מקשה הגמרא: למימרא דאי לא חטאו לא הוו מיייתי [לא היו
מתים], והכתיב בתורה פ'רשת יבמות ופ'רשת נחלות העוסקות
במיתת אדם. מתרצת הגמרא: פרשיות אלו נאמרו על הנאי שאם
יחטאו ישראל וימותו ינהגו דיניהם.
מבררת הגמרא: ומי כתיב קראי על הנאי – וכי נאמרו בתורה
פסוקים על הנאי. משיבה הגמרא: אין – אכן כן, דהכי אמר רבי
שמעון בן לקיש, מאי דכתיב (בראשית א לא) 'ויהי ערב ויהי בקר יום
השלישי', מה שנאמר 'השלישי' בד"א מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא
עם מעשה בראשית, ואמר להם, אם מקבלין וישראל את התורה
ביום השישי בסיון, מוטב ותהיו קיימים, ואם לאו, אחרית אתכם
לתהו ובהו. הרי שנאמרו פסוקים בתורה על הנאי.
הגמרא מביאה קושיא על דברי ריש לקיש שאם לא היו ישראל
חוטאים בעגל לא היו מתים: מיתבי, נאמר בתורה (דברים ה כו) 'מי יתן
והיה לכם זה להם ליראה אתי ולשמר את כל מצותי כל הימים
למען ייטב להם ולבניהם לעלם'. ולומר שכוונת הפסוק היא לבל
מהם מלאך המות, כלומר שיחיו וייטב להם לעולם, אי אפשר,
שכבר נזכרה נורה על אדם הראשון שימות. הא מידת, שלא קיבלו
ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא אותה ולשון שולמית בהן,
שנאמר 'למען ייטב להם ולבניהם עד עולם', וזו היא הטובה
האמורה בפסוק, שלא ישלטו בהם הגוים. והרי זה שלא כדברי ריש
לקיש שאמר שאפשר שיתבטל מלאך המות ולא ימותו.
מתרצת הגמרא: הוא [ריש לקיש] דאמר כי האי תנא, דתנא, רבי
יוסי אומר, לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא
מלאך המות שולט בהן, שנאמר (תהלים פב ו) 'אני אמרתי אלהים
אתם ובני עליז בלכם', וכיון שהפלגתם [קלקלתם] מעשיכם
ועשיתם את העגל, לכן 'אכן באדם תמותו'. והרי זה כדברי ריש
לקיש.
מקשה הגמרא: ורבי יוסי נמי – גם עליו קשה, הכתיב 'למען ייטב
להם ולבניהם עד עולם', ומשמע שכאשר יקבלו את התורה מוכה
היא דהויה, טובה בלבד תהיה להם, הא מיתה איבא – אך עדיין
תהיה בהם מיתה. משיבה הגמרא: (רבי יוסי) אמר לך, שביין
דליבא [שתתבטל] מיתה, שוב אין לך מוכה גדולה מזו, ומה
שנאמר 'למען ייטב' וגו' כולל את ענין זה שיתבטל המות.
הגמרא דנה בדברי התנא בברייתא הראשונה שאמר 'לבטל מלאך
המות אי אפשר'. מקשה הגמרא: ותנא קמא נמי, והכתיב (תהלים שם)
'אני אמרתי אלהים אתם ובני עליז בלכם אכן באדם תמותו',
ומשמע שאילו לא חטאו היו כמלאכים שאינם מתים. מתרצת
הגמרא: מאי מיתה האמורה בפסוק, עניות, כלומר שאילו לא חטאו
לא היו שולטים בהם שונאיהם ומכלים את ממונם. דאמר מר
בבביתא (דברים סד), ארבעה חשוכים במיתים, אלו הן, עני, סומא,
ומצורע, ומי שאין לו בנים.
מבארת הגמרא: עני, דכתיב (שמות ד יט) 'ואמר ה' אל משה במדבר לך
שב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשי, ומאן גינהו –
ומי הם, דתן ואבירם שהלשינו לפרעה על שהרג משה את המצרי,
ומי [והאם] מתו, והרי מיתו' הו – היו קיימים, שהרי מתו במחלוקת

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני איריהן דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכט
רש"י

1 **וצריכא** – פירושו: לכתוב חטאם וקבלת תשובתם. **שאלמלא** לא חטאו לא באנו
2 לעולם – ואף על גב דאמרין פרק קמא דערוכין (ג, ב) נמנו וגמרו נח לו לאדם שלא
3 נברא – היינו בתחלת לידתו, שאין ידוע מה היה בסופו, אבל כשהוא צריך – אשירו ואשירי
4 הדור שהוא בתוכו. ועוד, דלמסקא ד"כמי שלא באנו לעולם" אתי שפיר.

5 **אין** בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף – ואם
6 תאמר: מכל מקום יכול על ידי גוים שירו
7 מולידים ואומר הרב רבינו אלחנן: דנשמות של
8 ישראל ושל גוים אינן בגוף אחד. והא דאמר
9 (שבת ל, ב): עתידה אשה שתלד בכל יום לימות
10 המשיח, שמא יש לומר: גוף חדש ונשמות
11 חדשות יהיו. **כי** רוח מלפני יעטוף – משיח נקרא
12 "רוח", בדכתיב (איכה ד): "רוח אפניו משיח ה'".
13 חכמי פירושו דקרא: המשיח מלפני יאמר, כמו
14 "העטופים ללבן", על ידי נשמות אשר עשיתי.

15 **אלא** שירדו מנבסיהם – דליכא למימר סומים
16 יהו, דהא כתיב בעדת קרח (במדבר טז)
17 "העניי האנשים ההם תנקר". ומצורעים נמי לא
18 היו, דהא בעדה בתוך המחנה היו יושבין. וכי
19 תימא דבמחנה תורה נתרפאו, דהא אותו
20 שנתרפאו כבר חזרו למומן במעשה העגל. ושלא
21 היו להם בנים ליכא למימר, דבשביל כך לא היו
22 פחות קרובים למלכות להלשינו בכתחלה. ויש
23 מפרשים דמשמע ליה שירדו מנבסיהם, ומחמת

24 כן אין להן כח עוד להזיק, אבל כל הנך היו
25 יכולין להזיק על ידי ממונם. ופשטיה דקרא
26 מיידי בפריעה, "וימת מלך מצרים". **כפוי** טובה
27 – לכך קראם "כפויי טובה", שלא רצו לומר:
28 אתה תן, לפי שלא היו רוצים להחזיק לו טובה
29 בכך. **על** ארבעין שנין לא קאי איניש – פירש
30 רש"י שאף משה לא נזכר. ואם תאמר: אמאי
31 כעס משה על ישראל? הלא גם הוא לא נזכר
32 ויש לומר: שלפי שהוא לא היה צריך לתפלה לו
33 לא נתן לב עד ארבעים שנה דקם אדעתיה
34 דרביה, אבל ישראל שהיו צריכין לתפלה זו היה
35 להם להתבונן מאותה שנה, שהרי כבר חטאו
36 בעגל ובמרגלים. ורבינו יצחק פירש: שמשא לא
37 הקפיד עליהם על דבר זה עד ארבעים שנה, כי
38 היה סבור דלסוף ארבעים שנה יעברו על דעת
39 קונו ואומר: אתה תן, ולא היה יודע על דעת
40 מניחים לומר אותו משום כפיית טובה. אבל
41 כשעברו ארבעים שנה שראה שהיה להם לדעת,
42 הבין עליהם שהיו מניחין בשביל כפיית טובה,
43 ואז הוכיחם.

1 **לומר** לך, **שאם** חטא יחיד – **אומרים** לו: **פלך** אצל יחיד,
2 **ואם** חטאו צבור – **אומרים** לו: **פלך** אצל צבור. **וצריכא**,
3 **דאי** אשמועינן יחיד, **משום** דלא מפרסם חטאיה, **אכל**
4 צבור דמפרסם חטאיהו אימא לא; **ואי** אשמועינן צבור,
5 **משום** דנפיש רחמייהו, **אכל** יחיד דלא אלימא זכותיה
6 אימא לא, **צריכא**. והיינו דרבי שמואל בר נחמני אמר
7 רבי יוחנן, **מאי** דכתיב: **"נאם דוד בן ישי ונאם הנביר**
8 **הקם על?"** **נאם** דוד בן ישי **שהקים עולה של תשובה.**
9 **ואמר** רבי שמואל בר נחמני **אמר** רבי יוחנן: **כל** העושה
10 **מצוה אחת בעולם הזה** – **מקדמתו והולכת לפניו לעולם**
11 **הבא, שנאמר:** **"והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך"**;
12 **וכל העובר עבירה אחת** – **מלפפתו ומוליכתו ליום הדין,**
13 **שנאמר:** **"ילפתו ארחות דרפם"** וגו'. **רבי** אלעזר **אומר:**
14 **קשורה בו ככלב, שנאמר:** **"ולא שמע אליה לשפכ**
15 **אצלה להיות עמה"**, **"לשפכ אצלה"** – **בעולם הזה,**
16 **"להיות עמה"** – **בעולם הבא.** **אמר** ריש לקיש: **בואו**
17 **ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא הן לא חטאו** – **אנו**
18 **לא באנו לעולם, שנאמר:** **"אני אמרתי אלהים אתם ובני**
19 **עליון כלכם"**, **חבלתם מעשיכם** – **"אכן פאדם תמותון"**
20 וגו'. **למימרא, דאי לא חטאו לא היו מולידו והכתיב:**
21 **"ואתם פרו ורבו!"** – **עד סיני** – **בסיני נמי כתיב:** **"לך**

22 **אמר להם שובו לכם לאהליכם!"** – **לשמחת עונה**. **והכתיב:** **"למען ייטב להם ולבניהם"** וגו'!
23 – **לאותן העומדים על הר סיני.** **והאמר** ריש לקיש, **מאי** דכתיב: **"זה ספר תולדות אדם"** וגו'?
24 **וכי ספר היה לו לאדם הראשון?** **מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון דור**
25 **דור ודורשיו, דור דור ודור ודור, ביון שהגיע לדורו של רבי עקיבא, שמח**
26 **בתורתו ונתעצב במיתתו, אמר:** **"ולי מה יקרו רעיד אל"** [וגו']; **ואמר** רבי יוסי: **אין בן דוד**
27 **בא עד שיכלו נשמות שבגוף, שנאמר:** **"[כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף]** **כי רוח מלפני**
28 **יעטוף ונשמות אני עשיתי!"** – **לא תיקא אנו לא באנו לעולם, אלא:** **כמי שלא באנו לעולם.**
29 **למימרא, דאי לא חטאו לא היו מיייתי? והכתיב פירשת יבמות ופירשת נחלות!** – **על תנאי** –
30 **ומי כתיב קראי על תנאי?** – **אין, דהכי אמר רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב:** **"ויהי ערב**
31 **ויהי בקר יום הששי?"** **מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר:** **אם**
32 **מקבלין ישראל את התורה** – **מוטב, ואם לאו** – **אחזיר אתכם לתוהו ובוהו.** **מיתיבי:** **"מי יתן והיה לבכם זה להם"**, **לבטל מהם**
33 **מלאך המות אי אפשר, שפבר נגורה גורה, הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן, שנאמר:**
34 **"למען ייטב להם ולבניהם עד עולם!"** – **הוא דאמר כי האי תנא, דתנאי, רבי יוסי אומר:** **לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי**
35 **שלא יהא מלאך המות שולט בהן, שנאמר:** **"אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם"**, **חבלתם מעשיכם** – **"אכן פאדם תמותון"**.
36 **ורבי יוסי נמי, הכתיב:** **"למען ייטב להם ולבניהם עד עולם"**, **טובה הוא דהויא, הא מיתה אימא!** – **(רבי יוסי) אמר** לך: **ביון דליכא**
37 **מיתה, אין לך טובה גדולה מזו.** **ותנא קמא נמי, הכתיב:** **"אכן פאדם תמותון!"** – **מאי מיתה?** **עניות, דאמר** מר: **ארבעה חשובים**
38 **במיתם, אלו הן:** **עני, סומא, ומצורע, ומי שאין לו בנים.** **עני** – **דכתיב:** **"כי מתו כל האנשים"**, **ומאן ניניהו?** **דתן ואבירם;** **ומי מתו?**
39 **מיתיהו הוו! אלא שירדו מנבסיהם.** **סומא** – **דכתיב:** **"במחשפים הושיבני כמתי עולם"**. **מצורע** – **דכתיב:** **"אל נא תהי כמית"**. **ומי**
40 **שאין לו בנים** – **דכתיב:** **"הקה לי בנים ואם אין מתה אנכי"**. **תנו רבנן:** **"אם בחקתי תלכו"** – **אין "אם" אלא לשון תחנונים, וכן**
41 **הוא אומר:** **"לו עמי שומע לי [וגו'] כמעט אויביהם אבניע"**, **ואומר:** **"לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך**
42 **ונאצא מעיד"** וגו'. **תנו רבנן:** **"מי יתן והיה לבכם זה להם"**, **אמר להן משה לישראל:** **כפויי טובה בני כפויי טובה, בשעה שאמר**
43 **הקדוש ברוך הוא לישראל:** **"מי יתן והיה לבכם זה להם"**, **היה להם לומר:** **תן אותה. כפויי טובה, דכתיב:** **"ונפשונו קצה**

כלהם

1 **לומר** לך – **גזירת מלך היתה, ליתן פתחון פה לשבים.** **דמפרסם חטאיהן** – **ואיכא**
2 **חילול, אימא לא ליתקבל.** **מלפפתו** = **מעטפתו, לשון מלבוש, כמו** "מלפפין את
3 התינוק בשבת" (שבת קכט, ב). **לאבותינו** – **עושי העגל.** **לא באנו לעולם** – **שהיו**
4 **כמלאכים ולא הולידו בנים.** **לאותם** – **בנים שהיו כבר בעמידתם בסיני.** **לשמחת עונה**
5 – **שעד עתה נאסר להן, "אל תגשו אל אשה"**.
6 **עד שיכלו וכו'** – **אוצר יש ושמנו "גוף"**,
7 **ומבראשית נוצרו כל הנשמות העתידות**
8 **להולד ונתנם לשם.** **כי לא לעולם אריב** –
9 **לאחר זמן הגאולה, "ולא לנצח אקצוף"** –
10 **מלגאול, "כי רוח אשר לפני"** – **נשמות שבגוף**
11 **"יעטוף"** – **הוא המאחר, כמו** "העטופים ללבן"
12 **(בראשית ל), ונשמות שאני עשיתי.** **כמי שלא**
13 **באנו לעולם** – **לפי שהן חיים לעולם, וכל זמן**
14 **שהן קיימין אין אנו חשובין כלום.** **הא לא**
15 **קבלו ישראל את התורה** – **היו שומע מכאן**
16 **שלא קבלה לקבל שכר היום בעולם הזה,**
17 **אלא שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן, וזו**
18 **היא טובה הכתובה כאן:** **"למען ייטב להם"**.
19 **הוא דאמר** – **ריש לקיש.** **עניות** – **שמשתאו**
20 **שלטו בהן שונאיהם המכילים את ממונם כל**
21 **היום ב"והיה לאכול"**. **דתן ואבירם** – **דאמר**
22 **מר (גדרים סד, ב): כל מקום שנאמר "נצבים"**
23 **"נצבים" אינן אלא דתן ואבירם, והכא**
24 **במבקשי נפשו כתיב "נצבים", היינו אותן**
25 **עברים שהלשינו עליו.** **וכן הוא אומר לו עמי**
26 **שומע לי** – **שהקדוש ברוך הוא מתחנן**
27 **לפניהם שישמרו את התורה.** **"לו עמי"** –
28 **היינו תחינה, כמו** "חן לו יהי בדברך"
29 **(בראשית ל) כפויי טובה** – **אינן מכירין**
30 **להחזיק טובה לבעלים.**

1 **לומר** לך, **שאם** חטא יחיד – **אומרים** לו: **פלך** אצל יחיד,
2 **ואם** חטאו צבור – **אומרים** לו: **פלך** אצל צבור. **וצריכא**,
3 **דאי** אשמועינן יחיד, **משום** דלא מפרסם חטאיה, **אכל**
4 צבור דמפרסם חטאיהו אימא לא; **ואי** אשמועינן צבור,
5 **משום** דנפיש רחמייהו, **אכל** יחיד דלא אלימא זכותיה
6 אימא לא, **צריכא**. והיינו דרבי שמואל בר נחמני אמר
7 רבי יוחנן, **מאי** דכתיב: **"נאם דוד בן ישי ונאם הנביר**
8 **הקם על?"** **נאם** דוד בן ישי **שהקים עולה של תשובה.**
9 **ואמר** רבי שמואל בר נחמני **אמר** רבי יוחנן: **כל** העושה
10 **מצוה אחת בעולם הזה** – **מקדמתו והולכת לפניו לעולם**
11 **הבא, שנאמר:** **"והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך"**;
12 **וכל העובר עבירה אחת** – **מלפפתו ומוליכתו ליום הדין,**
13 **שנאמר:** **"ילפתו ארחות דרפם"** וגו'. **רבי** אלעזר **אומר:**
14 **קשורה בו ככלב, שנאמר:** **"ולא שמע אליה לשפכ**
15 **אצלה להיות עמה"**, **"לשפכ אצלה"** – **בעולם הזה,**
16 **"להיות עמה"** – **בעולם הבא.** **אמר** ריש לקיש: **בואו**
17 **ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא הן לא חטאו** – **אנו**
18 **לא באנו לעולם, שנאמר:** **"אני אמרתי אלהים אתם ובני**
19 **עליון כלכם"**, **חבלתם מעשיכם** – **"אכן פאדם תמותון"**
20 וגו'. **למימרא, דאי לא חטאו לא היו מולידו והכתיב:**
21 **"ואתם פרו ורבו!"** – **עד סיני** – **בסיני נמי כתיב:** **"לך**

22 **אמר להם שובו לכם לאהליכם!"** – **לשמחת עונה**. **והכתיב:** **"למען ייטב להם ולבניהם"** וגו'!
23 – **לאותן העומדים על הר סיני.** **והאמר** ריש לקיש, **מאי** דכתיב: **"זה ספר תולדות אדם"** וגו'?
24 **וכי ספר היה לו לאדם הראשון?** **מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון דור**
25 **דור ודורשיו, דור דור ודור ודור, ביון שהגיע לדורו של רבי עקיבא, שמח**
26 **בתורתו ונתעצב במיתתו, אמר:** **"ולי מה יקרו רעיד אל"** [וגו']; **ואמר** רבי יוסי: **אין בן דוד**
27 **בא עד שיכלו נשמות שבגוף, שנאמר:** **"[כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף]** **כי רוח מלפני**
28 **יעטוף ונשמות אני עשיתי!"** – **לא תיקא אנו לא באנו לעולם, אלא:** **כמי שלא באנו לעולם.**
29 **למימרא, דאי לא חטאו לא היו מיייתי? והכתיב פירשת יבמות ופירשת נחלות!** – **על תנאי** –
30 **ומי כתיב קראי על תנאי?** – **אין, דהכי אמר רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב:** **"ויהי ערב**
31 **ויהי בקר יום הששי?"** **מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר:** **אם**
32 **מקבלין ישראל את התורה** – **מוטב, ואם לאו** – **אחזיר אתכם לתוהו ובוהו.** **מיתיבי:** **"מי יתן והיה לבכם זה להם"**, **לבטל מהם**
33 **מלאך המות אי אפשר, שפבר נגורה גורה, הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן, שנאמר:**
34 **"למען ייטב להם ולבניהם עד עולם!"** – **הוא דאמר כי האי תנא, דתנאי, רבי יוסי אומר:** **לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי**
35 **שלא יהא מלאך המות שולט בהן, שנאמר:** **"אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם"**, **חבלתם מעשיכם** – **"אכן פאדם תמותון"**.
36 **ורבי יוסי נמי, הכתיב:** **"למען ייטב להם ולבניהם עד עולם"**, **טובה הוא דהויא, הא מיתה אימא!** – **(רבי יוסי) אמר** לך: **ביון דליכא**
37 **מיתה, אין לך טובה גדולה מזו.** **ותנא קמא נמי, הכתיב:** **"אכן פאדם תמותון!"** – **מאי מיתה?** **עניות, דאמר** מר: **ארבעה חשובים**
38 **במיתם, אלו הן:** **עני, סומא, ומצורע, ומי שאין לו בנים.** **עני** – **דכתיב:** **"כי מתו כל האנשים"**, **ומאן ניניהו?** **דתן ואבירם;** **ומי מתו?**
39 **מיתיהו הוו! אלא שירדו מנבסיהם.** **סומא** – **דכתיב:** **"במחשפים הושיבני כמתי עולם"**. **מצורע** – **דכתיב:** **"אל נא תהי כמית"**. **ומי**
40 **שאין לו בנים** – **דכתיב:** **"הקה לי בנים ואם אין מתה אנכי"**. **תנו רבנן:** **"אם בחקתי תלכו"** – **אין "אם" אלא לשון תחנונים, וכן**
41 **הוא אומר:** **"לו עמי שומע לי [וגו'] כמעט אויביהם אבניע"**, **ואומר:** **"לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך**
42 **ונאצא מעיד"** וגו'. **תנו רבנן:** **"מי יתן והיה לבכם זה להם"**, **אמר להן משה לישראל:** **כפויי טובה בני כפויי טובה, בשעה שאמר**
43 **הקדוש ברוך הוא לישראל:** **"מי יתן והיה לבכם זה להם"**, **היה להם לומר:** **תן אותה. כפויי טובה, דכתיב:** **"ונפשונו קצה**

כלהם

יצרם מסור בידם – דריש ליה מ"משלחי רגל", דיצר הרע נקרא "אורח", כדכתיב: "ויבא הלך לאיש העשירי", וי' בעיני כולי האי – פירש רש"י: וכי אדם רגיל כל כך להעלות על לבו שמחתו וחגו, דאסרת שלשה ימים קודם לפי שהוא יום איד של עבודה זרה, ונזכר שם עבודה זרה תדיר בפיו ואולי ומודי? והתנן: בארבעה פרקים וכו', ומסיק: ההם דלאבילה, שאינו טרוד לפני החג אלא על עסקי אבילה – סגי בחי יומא. הבא דלהקדמה, שצריך לחזר אחר עסקי הקרבה – בעי תלתא יומי, והלכך אסור לשאת ולתת בכל עיני מקח וממכר, משום דשם עבודה זרה שגור בפיו ואולי ומודי.

ערב יום טוב האחרון של חג – הא דלא נקט (יום) וערב יום טוב הראשון של חג, לפי שהם טרודים במצות לולב וסוכה ואין להם פנאי להרבות בסעודות. ויש מפרשים דבהנך ארבעה פרקים טעמא רבה אית בה: יום טוב האחרון של חג – לפי שהוא זמן בפני עצמו וחלוק משלפניו תקנו להרבות בסעודה, מה שאין כן בשביעי של פסח. וגם הקרבנות שבשמיני היו בשביל ישראל, וכל החג היו מקריבין נגד הגוים, וערב פסח – לפי שהוא יום גאולה ויציאה לחירות. ועצרת – כדאמרין בפרק "אלו דברים" (פסחים סז, ב), הכל מודים בעצרת דבעינן נמי "לכס", וראש השנה – מפני שהוא תחלת השנה מריבם בסעודה לעשות סימן יפה, וכמה ענינים עושים בו לסימן יפה, כדאמר במסכת חוריות (יב, א) וכריתות (ה, ב).

ובדברי רבי יוסי אף ערב יום הכפורים בגליל – תימה: בפרק קמא דכתובות (ה, א) דפריך תלמודא: יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה גזרה שמא יחשוט בן עוף. ואמאי שביק כל הני פרקים דדברי הכל ופריך לדברי רבי יוסי הגלילי? ויש לומר: דשפיר פריך אליבא דרבנן, דעיקר פירכיה מבין עוף דוקא, ודבהמה איכא טירא יתירה להפילה ומידבר, ובפרקים אלו אינם רגילים רק בהבמות. ובימים הכפורים רגילים בעופות ודגים ודברים קלים, כדאמרין בבראשית רבה (פרק א) עובדא בההוא חייטא דזבן חד גונא תריסר דינרי. **והתנן** שואלין בהלכות הפסח – ואף על פי שגם עתה שאין קרבן שואלין בהלכות הפסח קודם שלוששים יום, מכל מקום עיקר התקנה על הקרבן נתקנה, כדאמר טעמא בפרק קמא דפסחים (ו, ב) שהרי נביא עומד בפסח ראשון ומוזיח על פסח שני. **מניין** למחוסר אבר וכו' – פירושו: להקריב לגבוה בבמה שלהן, דאילו בבית המקדש אפילו בדוקין שבעין נמי אסור, דכתיב: "ומיד בן נבר לא תקריב", ומיית ליה "ומכל החי" דהוהי הקדוש ברוך הוא לנח להביא מחוסר אבר בתיבה מפני שעתיד להביא מהם קרבן. ואם תאמר: הא לקמן בסמוך (ו, א) אמר דהוהי נמי מלהביא אל התיבה זקן וסריס, ולא נאסרו לבני נח! ועוד קשיא, דקרא גבי בהמה טמאה כתיב שהם שנים שנים, דכתיב: "ומכל החי מכל בשר שנים שנים מכל תביא" וגו', והנהו לאו בני קרבן ניהוו אף לבני נח, כדמשמע פרק בתרא דזבחים (קטו, א) ויש לומר: דאין לאסור אלו זקן וסריס לקרבן בבמה שמעטם מהבית התיבה, כיון דאכא טעמא אחרניא, דאיכא למימר דהא דמעטן הכתוב הנינו לפי שאננם ראוין לקיום העולם. אבל מחוסר אבר, אי לאו לאסור לקרבן למאן עמיה מלהביאם לתיבה? הרי הם ראוין לקיום העולם. ולבהמה טמאה על כרחך נמי לא מצי קאי, דכיון דשלמים נמי לא חוו להקדמה. **מניין** למחוסר אבר שאסור לבני נח – כי לזקדק מלשון "אסור" שהוא איסור גמור וכן נח מוזהר בדבר. ותימה: מאי טעמא לא חשיב ליה בהדי שבע מצות שצטוו, ויתחייבו עליו מיתה? ואין לומר משום דאזהרתיה לא כתיבא בהדיא, הא מכלל הן אתה שומע לאו כדררשינן "מכל עץ הגן אכל תאכל" ולא גזל, "ודבק באשתו" ולא באשת חברו! אלא יש לומר: דהא קום עשה הוא, דמ"איש איש" מריבין שהגוים נודרים נדרים ונרבות כישורא, ואם נדר מחוסר אבר אמרינן ליה: קום והבא קרבן שלם, קום ועשה לא קחשיב. והא דאמרין פרק קמא דקדושין (כד, ב) דמגרבינן "מן העוף" ולא "כל העוף" למעטי יבשה גפה נקטע רגלה, למה ל? פשיטא, דמי איכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור? ויש לומר: דסלקא דעתך כיון ששאר מומין הפוסלין בהבמה הותרו בעוף, כדאמרין: תמות וזכרות בהבמה ואין תמות וזכרות בעוף, ובבהמה אין חילוק בין במומין בין במחוסר אבר – בעוף נמי נימא כיון שהותרו המומין מחוסר אבר נמי נשתרי, קא משמע לך: "מן העוף". ועוד יש לומר: דאי לא כתיב "מן העוף" לאסור מחוסר אבר לישראל, הוה אמניא דבני נח משהו, והכתוב בא לאסור לישראל אף על גב דכתיב גבי בני נח, כדאמר בפרק "ארבעה מיתות" (סנהדרין טז,

א) כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסני – לישראל נאמרה ולא לבני נח, נשנית בסני – לזה לזה נאמרה.

בלחם הקלוקל; **בני כפויי טובה** – דכתיב: "האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואכל". אף משה רבינו לא רמזה להן לישראל אלא לאחר ארבעים שנה, שצאמר: "ואולך אתכם במדבר ארבעים שנה", וכתיב: "ולא נתן ה' לכם לב" וגו'. אמר רבה, שמע מינה: לא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין. אמר רבי יוחנן משום רבי בנאה, מאי דכתיב: "אשריכם ורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור"? **אשריהם ישראל**, **בזמן שעוסקין בתורה ובנמילות חסדים** – יצרם מסור בידם ואין הם מסורים ביד יצרם, שצאמר: "אשריכם ורעי על כל מים". ואין וריעה אלא צדקה, שצאמר: "ורעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד", ואין מים אלא תורה, שצאמר: "הוי כל צמא לכו למים". **משלחי רגל השור והחמור**, תנא דבי אליהו: לעולם ישום אדם עצמו על דברי תורה בשור לעול ובחמור למשאוי. **שלישה ימים אסור לשאת ולתת עמהם** וכו'. וימי בעיני כולי האי? **והתנן: בארבעה פרקים בשנה, המזכר בהמה לחבירו צריך להודיעו: "אמיה מכרתי לשחוט"** **"בהמה מכרתי לשחוט"**, ואילו הן: ערב יום טוב האחרון של חג, ערב יום טוב הראשון של פסח, וערב עצרת, וערב ראש השנה, ובדברי רבי יוסי הגלילי – אף ערב יום הכפורים בגליל! – התם דלאבילה – סגי אף בחד יומא, הקא דלהקדמה – בעיני תלתא יומי. – **ולחקרבה סגי בתלתא יומי? והתנן: שואלין בהלכות הפסח קודם שלשים יום, רבן שמעון בן גמליאל אומר: שתי שבטות! – אגן דשכיחי מומין דפסלי, אפילו בדוקין שבעין – בעיני תלתין יומין, אינהו דמחוסר אבר אית להו – בתלתא יומי סגי; דאמר רבי אלעזר: מניין למחוסר אבר דאסור לבני נח? דכתיב: "ומכל החי מכל בשר שנים שנים מכל", וגו', אמרה תורה: הקא בהמה שחיין ראשי אברים שלה. – האי מיבעי ליה למעוטי טריפה דלא! – טריפה מ"לחיות זרע" נפקא. הניחא למאן דאמר: טריפה אינה יולדת, אלא**

בלחם הקלוקל – קל הוא חמץ, ומפני שהיה נבלע בכל אבריהם ואינו יוצאין לחוץ קראוהו "קלוקל", ורגעו על כך. והיא היתה להם טובה גדולה, שלא היו צריכין לטרוח ולצאת שלש פרסאות לפנות. דתניא (ברכות ס ונה, ב): כשחן נפנין, אין נפנין לא לצדיהן ולא לפניהן אלא לאחריהן, ומתנה ישראל שלש פרסאות היה. **אשר נתתה עמדי** – לשון גנאי הוא, שתולה הקלקלה במתנתו של מקום, והוא עשאה לו לעור. **לא רמזה** – לתוכחה זו אלא לאחר ארבעים שנה, במשנה תורה בערבות מואב אמר להם: ולא נתן לכם לב לדעת שתהיו יודעים לשאול מה היה מבקש מכם, ואלמא! אף משה רבינו לא נזכר לתת על לבו דבר זה עד ארבעים שנה. לא קאי איניש אדעתיה דרביה – לדעת סוף דעתו ותבונתו עד ארבעים שנה, שהרי משה לא רמזה לישראל עד ארבעים שנה. משלחי רגל – משלחים ומשליכין רגלי יצר הרע הבא על האדם מעליהם. יצר הרע קרוי "אורח", כדכתיב: "ויבא הלך לאיש העשירי" (שמואל ב יב). וימי בעיני כולי האי – דהיישנן דובין לה גוי להאי בהמה לצורך יום אידו שלשה ימים קודם לכן? **בהני ארבעה פרקים** – מחזקינן ליה לאיניש דכל מאן דובין בהמה שחית לה ביומיה, ומשום הכי קאמר: אמא מברתי לשחוט, ואל תשחט אתה את הבת שאמכור, משום "אוהו אתה בנר", דביום אחד מחייב האחרון, ואילו ימים א' אפשר בלא שגר וקונין הכל. ערב יום טוב האחרון של חג – מפני שהוא יום השלמת קרבנות החג, דתנן: מי שלא חג וכו'. **וארבעה עשר דנים** – משום פסחים. ערב עצרת – משום שלמי חגיגה ועולת ראיה. וכן **לראש השנה** – יום טוב הוא, ואוכלין בשר. **(ויום הכפורים)** **(וערב יום הכפורים)** – נמי משום "כל האוכל ושותה בתשעה בו" וכו'. בגליל – היו רגילין להרבות שמחה יותר. קתני ערב יום טוב, אלמא לא זבין איניש מקמי סעודה אלא חד יומא, ואילו מכרה אתמול לא היה מוזהר לו היום, דהא אין אדם קונה שלשה ימים קודם לכן צרכי סעודה יום שלשי. **להקדמה** – לעבודה זרה, גוי מחזר אחריה שלשה ימים. **בדוקין** = טילא בלעו. **דאסור לבני נח** – להקריב לגבוה, ודומיא דקרבנות שנהגו אבותיהם לשמים הן נוהגין לעבודה זרה שלהן, ומכל החי – על שם שהיה עתיד נח להקריב מהן, דכתיב: "ויקח מכל בהמה הטהורה" וגו' (בראשית ח).

תמים

שעתי להביא מהם קרבן. ואם תאמר: הא לקמן בסמוך (ו, א) אמר דהוהי נמי מלהביא אל התיבה זקן וסריס, ולא נאסרו לבני נח! ועוד קשיא, דקרא גבי בהמה טמאה כתיב שהם שנים שנים, דכתיב: "ומכל החי מכל בשר שנים שנים מכל תביא" וגו', והנהו לאו בני קרבן ניהוו אף לבני נח, כדמשמע פרק בתרא דזבחים (קטו, א) ויש לומר: דאין לאסור אלו זקן וסריס לקרבן בבמה שמעטם מהבית התיבה, כיון דאכא טעמא אחרניא, דאיכא למימר דהא דמעטן הכתוב הנינו לפי שאננם ראוין לקיום העולם. אבל מחוסר אבר, אי לאו לאסור לקרבן למאן עמיה מלהביאם לתיבה? הרי הם ראוין לקיום העולם. ולבהמה טמאה על כרחך נמי לא מצי קאי, דכיון דשלמים נמי לא חוו להקדמה. **מניין** למחוסר אבר שאסור לבני נח – כי לזקדק מלשון "אסור" שהוא איסור גמור וכן נח מוזהר בדבר. ותימה: מאי טעמא לא חשיב ליה בהדי שבע מצות שצטוו, ויתחייבו עליו מיתה? ואין לומר משום דאזהרתיה לא כתיבא בהדיא, הא מכלל הן אתה שומע לאו כדררשינן "מכל עץ הגן אכל תאכל" ולא גזל, "ודבק באשתו" ולא באשת חברו! אלא יש לומר: דהא קום עשה הוא, דמ"איש איש" מריבין שהגוים נודרים נדרים ונרבות כישורא, ואם נדר מחוסר אבר אמרינן ליה: קום והבא קרבן שלם, קום ועשה לא קחשיב. והא דאמרין פרק קמא דקדושין (כד, ב) דמגרבינן "מן העוף" ולא "כל העוף" למעטי יבשה גפה נקטע רגלה, למה ל? פשיטא, דמי איכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור? ויש לומר: דסלקא דעתך כיון ששאר מומין הפוסלין בהבמה הותרו בעוף, כדאמרין: תמות וזכרות בהבמה ואין תמות וזכרות בעוף, ובבהמה אין חילוק בין במומין בין במחוסר אבר – בעוף נמי נימא כיון שהותרו המומין מחוסר אבר נמי נשתרי, קא משמע לך: "מן העוף". ועוד יש לומר: דאי לא כתיב "מן העוף" לאסור מחוסר אבר לישראל, הוה אמניא דבני נח משהו, והכתוב בא לאסור לישראל אף על גב דכתיב גבי בני נח, כדאמר בפרק "ארבעה מיתות" (סנהדרין טז,

אלא

שבועות דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלא

היו משלימים את קרבנות החג. **עָרַב יוֹם מִזֵּב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח**,
 שבו היו מביאים קרבנות פסח. **וְעָרַב עֲצֵרֶת** – ערב חג השבועות, שבו
 היו מביאים שלמי חגיגה ועולות ראייה. **וְעָרַב רִאשׁ הַשָּׁנָה**, שיום טוב
 הוא ואוכלים בו בשר. **וּבְדִבְרֵי** [ולפי דברין] **רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אָף**
בְּעָרַב יוֹם הַכַּפֻּרִים בְּגָלִיל, לפי שהיו רגילים שם להרבות בו שמחה
 והיו צריכים לבשר. מברייתא זאת נלמד שאין לחשוש שיקנה צרכי
 סעודה כמה ימים קודם אלא די ביום אחד, שכן לא אמרו שהמוכר
 בהמה שלשה ימים קודם זמנים אלו צריך להודיע לקונה, ומדוע לגבי
 עובדי כוכבים אסרו שלשה ימים קודם יום אידם.
 מתרצת הגמרא: **הָתָם** – לגבי איסור 'אותו ואת בנו', **דְּלֹאֲכִילָה** –
 שהקניה היא עבור אכילה, **סָנִיא בְּחַד יוֹמָא** – די בהודעת המוכר יום
 אחד קודם, משום שאין אדם קונה שלשה ימים קודם אכילתו את
 צרכי סעודתו, אבל **הָכָא** – לגבי יום אידם, **דְּלֹהֲקִרְבָּה** – שהקניה היא
 עבור הקרבה לעבודה זרה, **פְּעִינָן תְּלָתָא יוֹמֵי** – צריך לחשוש ולא
 למכור שלשה ימים קודם ליום אידם, כיון שהעובד כוכבים מחזר
 באותם ימים אחרי בהמות שראויות להקרבתו.
 שואלת הגמרא: **וְלֹהֲקִרְבָּה סָנִי בְּתִלְתָּא יוֹמֵי** – וכי עבור הקרבת
 בהמה די בשלשה ימים של הכנה, (והתנן) **[וְהַתְנַיִא]**, **שׁוֹאֲלִין**
בְּהִלְבוֹת הַפֶּסַח קוֹרֵם הַפֶּסַח שְׁלִשִּׁים יוֹם, רבן שמעון בן גמליאל
 אומר, **שְׁתֵּי שָׁבָתוֹת**. הרי שלצורך הקרבת הקרבן יש להתכונן
 שלשים יום, ולפי רבן שמעון בן גמליאל יש להתכונן שבועיים, ומדוע
 לגבי יום אידם יש איסור רק שלשה ימים.
 משיבה הגמרא: **אֲנִי** – לגבינו, בני ישראל, **דְּשִׁבְחֵי מוֹמִין דְּפִסְלֵי** –
 שמצויים מומים הפוסלים את הקרבן, ואפילו אם המום הוא בְּדוֹקִין
שֶׁבָּעֵין – בקרום המכסה את העין, **פְּעִינָן תְּלָתִין יוֹמִין** – צריכים אנו
 שלשים יום להכנה, אבל **אֵינְהוּ** – הם, הגויים, **דְּמַחֲסֹפֵי אֲבָר אֵית לְהוּ**
 – שרק בהמה המחוסרת אבר אינם מקריבים, אך שאר מומים הם
 מקריבים, **בְּתִלְתָּא יוֹמֵי סָנִי** – די להם בשלשה ימים של הכנה, ולכן
 האיסור למכור להם בהמות קודם יום אידם הוא רק שלשה ימים.
 הגמרא מביאה את מקור הענין שהגויים מקפידים שלא להקריב
 לעבודתם בהמה מחוסרת אבר: **דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, מַנִּין לְמַחֲסֹפֵי
אֲבָר דְּאִסוּר בַּהֲקֵרְבָה לִבְנֵי נָח, דְּכִתִּיב **וְאִמְכַּל חֲתִי מִכָּל**
בְּשָׂר שְׁנַיִם מִכָּל וְגו' תביא אל התבה להחית אתך, וציווי זה נאמר
 על שם שהיה נח עתיד להקריב מהם קרבנות, כפי שנאמר (בראשית ח
 ו) **וַיֵּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וְגו'**. וממה שנאמר
 תורה 'מכל החי' יש לדרוש שכוונתה לומר **הָכָא בְּהֵמָה שְׁתֵּינִי רִאשִׁי**
אֲבָרִים שְׁלָה, ואינה מחוסרת אבר. ומכיון שנאסר להם להקריב
 לקב"ה בהמות מחוסרות איברים, לכך הם נהגים איסור זה גם
 כשמקריבים לעבודת כוכבים שלהם.
 שואלת הגמרא: **הָאֵי מִיפְעֵי לִיָּה לְמַעוּטֵי טְרִיפָה דְּלֹא** – והרי פסוק
 זה הוצרך כדי למעט שצריך להביא בהמה שאינה טריפה אלא
 ראויה לחיות, ומנץ שמחוסר אבר פסול.
 משיבה הגמרא: **טְרִיפָה מ'לחיות זרע' נִפְקָא** – ממה שנאמר 'לחיות
 זרע' (בראשית א ו) **יֵשׁ לְמַעַט טְרִיפָה שְׁאִינָה מְבִיאָה זֶרַע**, כלומר שאינה
 יולדת, וממילא ממה שנאמר 'מכל החי' יש למעט מחוסר אבר.
 שואלת הגמרא: **הִנִּיחָא לְמָאן דְּאָמַר** – תירצו זה נח לפי האומר
 שבהמה טריפה אינה יולדת,

בְּלָחֶם הַקָּלוּקָל, וטענתם זו היתה כפיות טובה, כי הקב"ה נתן להם
 את המן שנעשה קל במעיהם ונבלע בכל איבריהם שלא יהיו צריכים
 להתפנות, והם אמרו עליו 'ונפשינו קצה בלחם הקלוקל'. ומה
 שקראם **בְּנֵי כְּפִיּוּ מִזֵּבָה**, היינו בני אדם הראשון שהיה כפוי טובה,
דְּכִתִּיב (בראשית ג ו) בתשובתו של אדם הראשון לקב"ה ששאלו האם
 אכל מעץ הדעת שציווה לא לאוכלו, **וַיֹּאמֶר הָאָדָם, הֵאֱשָׂה אִשָּׁר**
נָתַתִּי עִמָּדִי הִיא נָתַתָּה לִּי מִן הָעֵץ וְאֹכְלָה, ותשובתו היתה כפיות
 טובה להקב"ה, שתלה את חטאו שאכל מעץ הדעת, באשה שנתן לו
 הקב"ה שתהיה עוז כנגדו.

הגמרא ממשיכה בענין זה: **וְהָאֵף מִשָּׁה רַבִּינוּ לֹא רִמָּה לְהוֹן לִישְׂרָאֵל**
 בתוכחתו, **אֵלָא לְאַחַר אֲרַבְעִים שָׁנָה, שְׁנַאמַר** (רביים כט ד) **וְאִלָּן**
אַתְּכֶם בְּמִדְבַר אֲרַבְעִים שָׁנָה וְגו', וְכִתִּיב (שם א) **וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם**
לֵב וְגו' לְדַעַת וְעֵינַיִם לְרְאוֹת וְאֶזְנוֹיִם לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה. והיינו שרק
 בסוף ארבעים שנה שהלכו במדבר, אמר להם משה שלא נתן להם
 הקב"ה לב לדעת שיקשו ממנו שיכניס בלבם יראת שמים, ומוכח
 שלא נוכר משה לשים לב לזה רק אחר ארבעים שנה. **אָמַר רַבָּה**,
שְׁמַע מִינָהּ – מכאן יש ללמוד, **שֶׁלֹּא קָאִי אִינִישׁ אֲדַעְתִּיהּ דְּרַבִּיהָ עַד**
אֲרַבְעִין שָׁנִין – אין אדם עומד על סוף דעת רבו עד ארבעים שנה,
 שהרי אף משה רבינו לא עמד על דעת הקב"ה עד ארבעים שנה, ורק
 אז רמז לישראל על כך.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי בְּנָאָה, מֵאִי דְכִתִּיב (ישעיה לב ו) **'אֲשִׁרִיכֶם**
זֹרְעֵי עַל כָּל מַיִם, מִשְׁלַחִי רִגְלִי הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר, יֵשׁ לְדֹרוֹשׁ אֶת
הַפֶּסֶק, אֲשִׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל, בְּזִמְנִי שְׁעוֹסְקִין בְּתוֹרָה וּבְגִמְלוֹת חֲסִידִים,
יִצְרֵם הָרַע מְסוּר בִּידֵם, וְאִין הֵם מְסוּרִים בִּידֵי יִצְרֵם, שְׁנַאמַר,
'אֲשִׁרִיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מַיִם, וְאִין זֹרִיעָה אֵלָא צִדְקָה, שְׁנַאמַר (הושע
 יב) **וְרַעֲיוֹ לָכֶם לְצִדְקָה וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד, הִרִי שֶׁהָעוֹשָׂה צִדְקָה נִקְרָא**
זֹרֵעַ, וְאִין מַיִם אֵלָא תוֹרָה, שְׁנַאמַר (ישעיה נח א) **'הוֹי כָּל צִמָּא לְבוֹ**
לְמַיִם, ונמצא פירוש הפסוק 'אשריכם זורעי על כל מים', אשריכם
 ישראל בזמן שאתם עסוקים בצדקה הנקראת זריעה ובתורה
 הנקראת מים. ועל כך נאמר 'משלחי רגלי', שעל ידי כן הם משלחים
 ומשליכים מעליהם את רגלי יצר הרע שנקרא אורה, כיון שהולך
 ברגליו בדרכים.

הגמרא מביאה דרשה נוספת על סוף פסוק זה: נאמר בפסוק **מִשְׁלַחִי**
רִגְלִי הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר, תֵּנָא דְבִי אֲלִיָּהוּ, לְעוֹלָם יֵשִׁים אֲדָם עֲצָמוֹ עַל
דְּבִרֵי תוֹרָה, בְּשׁוֹר לְעוֹל – כשור שנושא את העול על צוארו,
וּבְחֲמוֹר לְמִשְׁאֵי – ובחמור שנושא עליו משא.

שנינו במשנה, לפני אידיהן של עובדי כוכבים **שְׁלִשָּׁה יָמִים אִסוּר**
לְשִׂאת וּלְתַת עֲמָקָם וכו'.

שואלת הגמרא: **וּמִי פְּעִינָן בּוֹלִי הָאֵי** – וכי יש לחשוש כל כך ולאסור
 מקח וממכר עם עובדי כוכבים שלשה ימים קודם יום אידם, וְהַתְנַן –
 והרי שנינו במשנה (חולין פג) לגבי איסור שחיטת בהמה ובנה ביום
 אחד, **בְּאַרְבַּעַת פְּרָקִים** [זמנים] **בְּשָׁנָה** דרך ישראל לעשות סעודות,
 והקונה אז בהמה בסתם אומרים שקונה אותה על מנת לשוחטה מיד,
 ולפיכך **הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לְחִבְרֵי** ומכר תחילה באותו יום את אמה או
 את בתה **צָרִיךְ לְהוֹדִיעֵנוּ** ולומר לו, דע לך שאת אִמָּה של בהמה זו
מְכַרְתִּי הַיּוֹם לְשַׁחוּט, או שאת בְּתָה מְכַרְתִּי הַיּוֹם לְשַׁחוּט, וצריך
 אתה לחשוש שמא נשחטה היום, ואסור לך לשחוט היום בהמה זו.
וְאִלּוּ הֵן זְמַנִּים אֵלּוּ, עָרַב יוֹם מִזֵּב הָאֲחֵרִין שֶׁל חַג הַסּוּכוֹת, מִפְּנֵי שְׁבו

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שישי עמ' א

בעבודה זרה כאשר מוכר לו בהמה והוא מקריבה ביום האיד
 לעבודה זרה שלו.
 מבררת הגמרא: **לְמָאי נִפְקָא מִינָהּ** – מה ההבדל להלכה בין שתי
 הסיבות. משיבה הגמרא: ההבדל הוא באופן דְּאִית לִיָּה בְּהֵמָה
 לְדִידִיָּה – שיש כבר בהמה לעובד כוכבים, אִי אִמְרַת שֶׁהִטַּעַם הוּא
 מִשּׁוּם 'הַרְוּוּחָה', הָאֵא קָא מְרִוּוֹחַ לִיָּה – הרי הוא מרוויחו ויודה על

כך לעבודה זרה, אך אִי אִמְרַת שהאיסור הוא מִשּׁוּם 'לִפְנֵי עוֹר לֹא
 תֵּתֵן מִכְשׁוֹל', הָאֵא אִית לִיָּה לְדִידִיָּה – הרי יש כבר לעובד כוכבים
 בהמה להקריב, ואין הישראל עובר.
 מקשה הגמרא: **וְכִי כִשִּׁישׁ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים בַּהֲמָה שְׁלֹה**,
לֹא עָבַר הַיִּשְׂרָאֵל שְׁנוֹתֵן לוֹ בַּהֲמָה, מִשּׁוּם 'לִפְנֵי עוֹר לֹא תֵּתֵן
מִכְשׁוֹל', וְהַתְנַנָּא – והרי שנינו בברייתא, **אָמַר רַבִּי נִתָּן**

אֵלָא לְמַאן דְּאָמַר טְרִיפָה יוֹלְדָתָהּ, מַאי אִיבָא לְמִימַר – מַה יֵּשׁ לָךְ
לומר, והרי אי אפשר לומר שטריפה נתמעטה מ'לחיות זרע' שהלא
גם טריפה יולדת, ונמצא שהפסוק 'מכל החי' ממעט טריפה, ומנן
למעט מחוסר אבר בהקרבת בני נח.

משיבה הגמרא: אָמַר קָרָא – נאמר בפסוק לנח (בראשית ו ט) 'לִהְיוֹת
אִתְּךָ, וּהַכּוֹנֵנָה בְּדוֹמִין לָךְ' – דומים לנח, ובמו שנה לא היה טריפה
כך גם לא ביא טריפה אל התיבה, נמצא שאין צריך למעט טריפה
מהפסוק 'מכל החי', ושוב יש למעט ממנו מחוסר אבר.

שואלת הגמרא: כיצד אפשר למעט טריפה ממנה שנאמר 'אתך'
שצריך שיהיו בדומין לך, ודִּלְמָא נח גופיה טְרִיפָה הוּא – שמה נח
עצמו היה טריפה, ונמצא שאין למעט טריפה מפסוק זה, אלא יש
למעט מהפסוק 'מכל החי', ואם כן אין הוא מיותר למעט מחוסר
אבר. משיבה הגמרא: 'תָּמִים בְּתִיב בִּיה' – לגבי נח נאמר (בראשית ו ט)
'נָח אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדִרְתּוֹ', וממה שנאמר שהיה 'תָּמִים' יש
ללמוד שלא היה טריפה. שואלת הגמרא: ודִּלְמָא – שמה הכוונה
שְׂתָמִים בְּדִרְתּוֹ הָיָה, כלומר עניו ושפל רוחו, ועדיין ניתן לומר שהיה
טריפה. משיבה הגמרא: אי אפשר לומר כן, שהרי 'צַדִּיק בְּתִיב בִּיה',
ולא היה הפסוק צריך לכפול ולומר שהיה תמים בדרכיו.

שואלת הגמרא: דִּלְמָא כפל הפסוק כדי ללמד שְׂתָמִים בְּדִרְתּוֹ וגם
צַדִּיק בְּמַעֲשָׁיו הָיָה, כלומר שגם לא גזל, ונמצא שעדיין ניתן לומר
שנח היה טריפה. משיבה הגמרא: לֹא סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּנַח גּוֹפִיָּה
טְרִיפָה הוּא – לא תעלה על דעתך לומר שנה עצמו היה טריפה,
דַּאי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לומר דְּנַח טְרִיפָה הוּא, יקשה, וכי ב'אתך' אָמַר
לִיה רַחֲמָנָא – הקב"ה. בְּנוֹתָךְ עֵייל שְׁלָמִין לֹא תַעֲיִיל – טריפות
כמותך תכניס לתיבה ושלמים אל תכניס, והרי זה אינו מסתבר, אלא
מוכרח שנה לא היה טריפה, ואמר לו הקב"ה להכניס את הדומים לו
שאינם טריפה.

לעיל (ה) אמרו בגמרא שלמי שסובר 'טריפה אינה יולדת' מתמעטת
טריפה מ'לחיות זרע', הגמרא מבררת מה לומד מפסוק זה מי שסובר
'טריפה יולדת'. שואלת הגמרא: וְהִשְׁתָּא – (ועכשיו) דִּנְפָקָא לִיה –
שנתמעטה טריפה למה שסובר טריפה יולדת, מ'אתך', אם כן 'לִהְיוֹת
אִתְּךָ' לֹא לִי – מה באה התורה למעט מ'לחיות זרע'. משיבה הגמרא:
אִי מ'אתך' – אם היה נאמר רק 'אתך', הוּא אִמִּינָא לְצִוּוֹתָא בְּעָלְמָא
– היינו אומרים שמה שנצטוו נח להכניס בהמות לתיבה הוא לכבודו
כדי שיהיו עמו בתיבה בזמן המבול, ולמעט טריפה שעלולה למות
בתיבה, אך שאר הבהמות שאינן עלולות למות, וְאִפְּלִי וְקָן וְאִפְּלִי
סָרִיס שְׂאִינִם מוֹלִידִים, יכניס, משום שראויים להיות עמו שם כל זמן
המבול, לכן בְּתִיב רַחֲמָנָא 'רַע' למעט אלו שאינם יכולים להביא זרע.
שנינו במשנתנו 'לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים, אסור
לשאת ולתת עמהם' וכו'. אִיבְעִיָא לָהּ – הסתפקו בני הישיבה, האם
מה שנאמר 'שְׁלֹשָׁה יָמִים אסור לשאת ולתת עמהם', הכוונה ה'הן
וְאִידִיהֶן' – שלשה ימים יחד עם יום האיד, ולא נאסר אלא שני ימים
קודם יום האיד ויום האיד עצמו, או דִּלְמָא הכוונה היא 'הן בְּלֹא
אִידִיהֶן' – שלשה ימים מלבד יום האיד עצמו, כלומר שקודם ימי
האיד יש אסור שלשה ימים לישא וליתן עמהם, מלבד האיסור ביום
האיד עצמו.

הגמרא מביאה ראייה לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע ראייה ממה ששנינו
במשנה להלן (ה) רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמַר, שְׁלֹשָׁה יָמִים לְפָנֵיהֶם – לפני
ימי האיד, וּשְׁלֹשָׁה יָמִים לְאַחֲרֵיהֶן, אָסוּר לִישָׂא וּלִיתֵן עִמָּם. אִי
סָלְקָא דַּעְתָּךְ לומר שהכוונה ה'הן וְאִידִיהֶן', אם כן נמצא שרַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל שאמר שיש 'שלשה ימים לפנייהם' ו'שלשה ימים
לאחריהם', יום אִידִיהֶן חָשִׁיב לָהּ מַעֲקִירָא – מנה את איסור יום
האיד עצמו כשאמר 'שלשה לפנייהם' ו'חָשִׁיב לָהּ לְכַפּוּף' – וחזר
ומנה את איסור יום האיד עצמו כשאמר 'שלשה לאחריהם'. אלא
מוכח ש'שלשה ימים' אינו כולל את יום האיד.

דוחה הגמרא: יתכן שהכוונה 'הן ואידיהן', ואין לתמוה שרבי
ישמעאל כלל את יום האיד פעמיים, משום דַּאֲיִדִי דְהָנָא – מכיון
שרבי ישמעאל שנה 'שְׁלֹשָׁה לְפָנֵיהֶם', תָּנָא נָמִי – שנה אותו לשון

ואמר 'שְׁלֹשָׁה לְאַחֲרֵיהֶם' ואף שלאחר יום האיד האיסור הוא רק
יומיים.

הגמרא מביאה ראייה נוספת: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב תַּחְלִיפָא בַּר
אֲבִדִּימִי אָמַר שְׂמוּאֵל, יוֹם רִאשׁוֹן שְׁהוּא יוֹם אִידִם שֶׁל הַנּוֹצְרִים,
לְדַרְבֵּי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שאסר שלשה ימים לפני ואחרי האיד, לְעוֹלָם
אָסוּר – גורם שיהיה איסור לשאת ולתת עמם לעולם, שהרי שלשה
ימים לפני יום ראשון ושלשה ימים לאחריו אסורים, ונמצא שכל
השבוע אסור לישא וליתן עמם. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ – ואם תעלה על
דעתך לומר ששלשת ימי האיסור הם 'הן וְאִידִיהֶן', ויש רק שני ימי
איסור לפנייהם ושנים לאחריהם, אם כן, הֲאִיבָא אֲרַבְעָה וְחֲמִישָׁה
דְּיִשְׂרָי – הרי יש את ימי רביעי וחמישי שאינם בכלל ימי האיסור,
ובזה מותר לשאת ולתת עמם, משיבה הגמרא: אִלְיָבָא דְרַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל לֹא קָמַפְעִיָא לִי דְהֵן בְּלֹא אִידִיהֶן – לפי רבי ישמעאל אכן
לא הסתפקתי, ובודאי שהאיסור הוא שלשה ימים לפני יום האיד
ושלשה ימים לאחריו בלא יום האיד עצמו, כִּי קָא מַפְעִיָא לִי אִלְיָבָא
דְרַבְּנָן – מה שהסתפקתי הוא רק בשיטת רבנן, מַאי – האם כוונתם
ה'הן ואידיהם' או 'הן בלא אידיהם'.

הגמרא מביאה ראייה לפשוט את הספק בשיטת רבנן: אָמַר רַבִּינָא,
תָּא שְׁמַע, שְׁשִׁנּוּ בַּמְשִׁנָּה (לקמן ה) וְאִילוּ הֵן יָמִי אִידִיהֶן שֶׁל עוֹבְדֵי
בּוֹכְבִּים שְׁנֹאסְרוּ בַּמִּשָּׁא וּמִתֵּן עִמָּהֶם, קִלְקִלָא, סְטֵרוֹנִיָּא וּקְרַמְסִים.
וְאִמַּר רַב הֲנִין בַּר רַבָּא, 'קִלְקִלָא' הֵיא בַּמִּשָּׁךְ שְׂמוּנָה יָמִים שְׂאָחַר
תְּקוּפָה שֶׁל טַבַּת. 'סְטֵרוֹנִיָּא' הֵיא בַּמִּשָּׁךְ שְׂמוּנָה יָמִים שֶׁלפְּנֵי
תְּקוּפָה שֶׁל טַבַּת. וְסִימָנָךְ שֶׁלֹּא תַטְעֵה לומר שקלנדא שנשנית קודם
סטרוניא היא קודם התקופה, וסטרוניא שנשנית אחר קלנדא היא
אחר התקופה, הוא הפסוק 'אֲחֹרֶי וְקִדְמֵי צִרְתָּנָה' (תהלים קלט ה) וכפי
ש'אחור' נאמר בתחילה כך גם קלנדא המאוחרת נשנית ראשונה.
וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לומר שהכוונה 'הן וְאִידִיהֶן', שלפי זה כלל התנא
בשלשת הימים גם את יום האיד עצמו, אם כן עֲשָׂרָה יָמִי אִיסוּר הָווּ
– ישנם. אלא מכאן יש להוכיח ששלשת הימים אינם כוללים את ימי
האיד עצמם.

דוחה הגמרא: באמת כוונת התנא לכלול גם את יום האיד עצמו
בשלשת הימים, אלא שְׂתָנָא בּוֹלִיָּה קִלְקִלָא דִּרְיֹמָא הוּא חָשִׁיב לִיה
– התנא החשיב את שמונת ימי קלנדא כיום אחד, ולכן אמר
ששלשה ימים אסורים במשא ומתן.

הגמרא פושטת את הספק: אָמַר רַב אֲשִׁי, תָּא שְׁמַע ממה ששנינו
במשנתנו 'לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים אסור
לשאת ולתת עמהם'. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לומר שהכוונה 'הן וְאִידִיהֶן'
ובכלל גם את יום האיד עצמו, אם כן לִיתָנִי – היה לתנא לשנות
'אִידִיהֶן שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים שְׁלֹשָׁה יָמִים אסור לשאת ולתת עמהם',
והיה משמע שכשמיגיעים ימי אידם, אסור לשאת ולתת עמם שלשה
ימים, וממה ששנה התנא 'לפני אידיהם' משמע שלפני האיד יש
שלשה ימי איסור. וְכִי תִימָא הֲאִי דְקִתָּנִי – ואם תאמר שמה שכתוב
במשנה 'לפני אידיהן' בא לְמַעֲבִי 'לְאַחַר אִידִיהֶן' – שאחר אידיהן
אין איסור, ואילו היה נאמר בסתם 'אידיהם' של עובדי כוכבים שלשה
ימים' לא היינו יודעים אם שני ימי האיסור הם לפנייהם או לאחריהם,
אך עדיין יש להוכיח שהכוונה 'הן בלא אידיהם' לפי שמכל מקום
לִיתָנִי – היה על התנא לשנות 'אִידִם שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים שְׁלֹשָׁה
יָמִים לְפָנֵיהֶם אסור', ומלשון זו היינו יודעים שהאיסור הוא רק בימים
שלפני האיד, אֵלָא שְׁמַע מִיָּנָה – מוכח שכוונת התנא לומר 'הן בְּלֹא
אִידִיהֶן' ולכן אמר 'לפני אידיהן שלשה ימים', כיון שלא כלל את יום
האיד עצמו. מסיקה הגמרא, שְׁמַע מִיָּנָה – אכן יש להוכיח כן
מהמשנה.

הגמרא מסתפקת בסיבת האיסור לשאת ולתת עם עובדי כוכבים
סמוך ליום אידם: אִיבְעִיָא לָהּ, האם טעם האיסור הוא מִשּׁוּם
הַתְּרוּקָה – שהעובד כוכבים מרויח מהמקד, ויודה על כך לעבודת
כוכבים, ויעבור הישראל על איסור 'וְשָׂם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִקְרֶיךָ,
לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ' (שמות כג יג), או דִּלְמָא – או שמא טעם האיסור הוא
מִשּׁוּם 'וְלִפְנֵי עֶזְרָא לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל' (ויקרא יט יד), שמכשיל את הנכרי

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלג

אלא למאן דאמר טריפה יולדת מאי איכא למימר – פירוש: ולדידהו אצטריך "מכל החי" למעט טריפה. ואם תאמר: טריפה נמי היכי מימעטא מהאי קרא? הא מאן דאית ליה טריפה יולדת, כל שכן דאית ליה נמי טריפה חיה. דאפילו למאן דאמר טריפה אינה יולדת אמר דיכול להיות דאית ליה דחיה, ואם כן היכי ממעטא מוקרא "מכל החי"? הרי ראויה היא לחיותו ויש לומו, דנפרש ליה חיה: "מכל החי" – שיהא כולו בריא חוריו וחי חולה. וטריפה, אף על גב דהוא חי מכל מקום אינה בריאה אלא חולה כל ימיה ומתמעטה והולכת, וממעט שפיר מהאי קרא "מכל החי" טפי ממחוסר אבר, שכולו בריא וחי חוץ מאבר אחד. וכן פירש רש"י לקמן פרק "רבי ישמעאל" (נא, א).

אתר בדומין לך – ומכל מקום ליכא למעט מהבא מחוסר אבר ובעל מום, כיון שלא היה צריך אלא לקיום העולם. ומיהו קשיא, דהא קיימין אליבא דמאן דאמר טריפה יולדת, ואם כן טריפה היכי ממעטין? ושמיא יש לומו ד"מכל החי" איצטריך למעט מחוסר אבר, דאי לא כתיב אלא "אתר" הוה מוקמין ליה מחוסר אבר ולא לטריפה, דמסתבר טפי למעט מחוסר אבר דמאי טריפה דלא מאיסה, שאין כאן חסרון, וגם יש הרבה טריפות שאינן ניכר, דהרבי יצחק. והא דאמר לעיל (ב, ה) האי מיבעי ליה למעט טריפה, אם כן משמע דמסתבר טפי למעט טריפה – היינו ממינעט "כל החי", דמשמע בריא ולא טריפה, אבל מחוסר אבר כגון אונן וכווצא בו בריא גמור הוא בשאר הגוף, כדפרישית לעיל. ו**דלמא** נח גופיה טריפה הוה – ואף על גב שחי לאחר כמאן שנים רבות, מכל מקום באותה שעה לא היה יודע אם היה טריפה או שלם שניח מלהביא טריפה מטעם "דומין לך", ולא נהירא תירוק זה, דעל כרחק לא הוהירו אלא מטריפות הגלוי וניכר, דבטרפות שבסתר לא היה יכול להבחין. אלא יש לומו דהשתא קאי כמאן דאמר חיה, דקסבר טריפה חיה. תרע, דהא קיימין אליבא דמאן דאמר טריפה יולדת, ולדידהו טריפה נמי חיה. **תמים** (כתיב ביה – ואם תאמר: גבי קרבן (מנחות ה, ב) חנומא אנו מצריכין "עין הבקר" להוציא טריפה? תיפוק ליה מ"תמים" ויש לומו דהתם סברא הוא למדרש: "תמים" ולא בעל מום. דמגנה לבנה יותר מטרפות. תרע, דבעל מום מגונה הוא ביותר, דכתיב גבי בעלי מומין לגבוה: "הקריבנהו נא לפתח הירצך", היינו טעמא דניכר. אבל טריפות יש שאינן ניכר, ועוד, דקרא גופיה בהדיא מעטיה: "תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו", משמע: הא אית ביה מום לא מיקרי תמים.

והשתא דנפקא לן מאתך בו – ואם תאמר: למאן דאמר טריפה אינה יולדת, ונפקא לן טריפה מלחיותו ורע, ואם כן "אתר" למא לז' ואין לדחות דאורויה דקרא הוא, דהא

תמים בדרכיו – עניו ושפל רוח. **צדיק** במעשיו – בלא חמס. **לצוותא** בעלמא – לעמוד עמו שנים עשר חדשים בתיבה. ומיהו טריפה לא תעיל, שלא תמות ובטל הצוותא, אבל זקן וסריס שפיר דמי, קמשמע לן. הן ואידיהן – שלשה, ולא הוה להו אלא שני ימים קודם. או **דלמא** הן – שלשה, לבד האידי. תנא נמי שלשה לאחריו – אף על גב דליתנהו אלא שנים, דהא חביבין לאיד בהדי קמאי, קרי להו לבתראי נמי שלשה וקא חביב לאיד בהדיהו. ונציר – ההולך בטעות של אותו האיש שצוה להם לעשות יום איד באחד בשבת. **לדברי רבי ישמעאל לעולם אסור** – לעשות עמון משא ומתן, שלשה ימים לפני יום נוצרי ושלשה ימים לאחריו, הרי כל השבת כולה. **ארבעה וחמשה** – רביעי בשבת וחמישי בשבת. **שמונה ימים** – לפני תקופת טבת הוי אידיהן כל שמונה. וסימנך – דלא תימא קלנדא לפני התקופה וסטרנלייא לאחר התקופה. **אחור** וקדם צרתי – "אחור" כתיב ברישא. ומתניתין נמי, האיד דלאחר התקופה תנא ברישא. ואי סלקא דעתך – יום איד קא חביב במתניתין עם ימים שלפניו. עשרה ימים הוה – ואמאי קתני שלשה? עשרה בעי למתני, מאחר דקיימא לן דשמונה ימים מושך נמי האיד. **ליחני אידיהן של גוים שלשה ימים** – אסור לשאת ולתת עמם, דמשמע חבי: כשמיגיעין אל אידיהן אסור שלשה ימים משאם ומתנם, ולמה לא למיתני "לפני"? דמשמע לפני האיד שלשה? וכי תימא להבי **תנא לפני** – למעוטי לאחר, דאי הוה תני סתמא לא הוה ידעינן הך שני ימים לבד האיד מתן, אי לפני אי לאחר, ולהבי תנא "לפני" – למעוטי לאחר. **ליחני אידיהן של גוים שלשה ימים לפניהם אסורין** – דלישתמע דתנא דידן באידיהן איירין אלא מדלא אדכר במתניתין לאסור כלל, שמע מינה: כל הך שלשה דקתני במתניתין א"לפני" קאי, ואידיהן ממילא משתמע דכל שכן דאסור, והן בלא אידיהן קתני. **משום הרווחה** – דרווח ואולי מועד לעבודה זרה. ועבר ישראל משום – ואי ישמע על פך" (שמות כג). **ולפני עור** – דמובין ליה בהמה ומקריבה לעבודה זרה, ובני נח נצטוו עליה, דהיא אחת משבע מצות ביארבע מיתות בסנהדרין (נז, א). ונודי דאמרן: עמד והתירן, מיהו אל יעברו על ידיך, שחרי עתידין על ליתא את דהיין על שאין מוקימין אותו, ואף על פי שאין להן שבר בקיומן, (ואחני) (ואהבין) קא עבר ישראל משום "ולפני עור לא תתן מכשול" (בחילול שבת משום ממצוא חפץ ודבר דבר). **דאית ליה בחמה** – לגוי להקריב, ואי לא מובין ליה ישראל אפילו חבי פלח ליה בדידיה.

לא

גבי משה דרשין (סנהדרין לו, ב) "אתר" בדומין לך? ויש לומו: דרשין הכא נמי "אתר" – שיהו טפלין לך, כדדרשין (בבבא מציעא סב, א): "ואי אחיך עמך" – חייך קודמין לחיי חבירך. ובבראשית רבה דריש: "וזהו לך ולהם לאכלה" – הם טפלים לך, ואי אתה טפל להם.

ואי סלקא דעתך הן ואידיהן עשרה יומי הוה – פירוש: אי אמרת בשלמא דבשלשה ימים קא חביב תנא דמתניתין – אין ימי האיד בחשבונם, אלא לפעמים שיום האיד אחד או שנים, או כגון אלו – ניהא, דהשתא נקט דלעולם לפני האיד אסור לשאת ולתת עמון שלשה ימים. אלא אי אמרת דלעולם עם האיד מחשבים השלשה ימים, היכי קתני בתר הכי? אלו הן אידיהן קלנדא, דמשמע שאו אסור לשאת ולתת עמון שלשה ימים? וליתא, דעשרה הוה וצריך לומו שיש הפסך בין קלנדא לסטרטוריא לכל הפחות שני ימים, מדקאמר: עשרה יומי הוה, אם כן שני ימים לפני קלנדא שאין בו איד. וסברא נמי דהא, דאמרין לקמן ששמונה ימים של קלנדא הם כנגד שמונה ימים טובים שעשה אדם הראשון, ומסתמא לא עשה יומי אחר התקופה, שחרי לא היה יכול להבין מיד אריכות הימים. **אלא** שמע מינה הן בלא אידיהן שמע מינה – תימא ל: אמאי לא קאמר: מתניתין נמי דיקא דון בלא אידיהן, מדקתני תנא: "לפני אידיהן שלשה ימים", דאי סלקא דעתך הן ואידיהן – ליחני: "לפני אידיהן שני ימים" וכי תימא, דאכתי הוה מיבעי ליה אי הוה איד בכלל – פשיטא דלא, מדלא הוה תני "לפני אידיהן יום אחד". קל להבין, וצריך עיון, הן בלא אידיהן שמע מינה – והא דאיצטריך שמאל לאשמועין לדברי רבי ישמעאל לעולם אסור, דלא תימא: כיון דאין לו היתר לעולם שבקינן ליה רוחא להחירו בשום פעם. אי נמי, הוה אמאי דסבר רבי ישמעאל בהא כרבנן דלא אסרי לאחריו. אי נמי, אשמעין דחביב יום איד, פירוש: יום נוצרי, לאסור כשאר יום אידם. **או** דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול – יש מוקשין כמאן לפירוש הקונטרס דמתניתין, דפירש ד"ליתא ולשאת" היינו מוקד וממכר, תינח מכר, אבל מוקד מאי "לפני עור" איכא? ושמיא יש לומו, שממציא לו מעות לקנות צרכי עבודה זרה.

מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנויר - נראה דהוא הדין בכל שאר איסורין, אלא להכי נקט כוס יין לנויר - משום דמסתמא למימתי קא בעי ליה, כיון דכולי עלמא חמרא שתו, ושמן שבח נזירתו. אבל ישראל שאמר: דהושיט לי נבלה או חזיר או שום איסור - אין לחושיו מלדושיט לו. אבל אם ידוע לו שרוצה לאלכו - אסור להושיט לו, ואפילו הוא שלו, מדקאמר: אי לא יחיב ליה שקיל ליה אידו.

ולפי זה אסור להושיט למשוממים לעבודה זרה וזה דבר איסור אף על פי שהוא שלהם, כי הדבר ידוע שיאכלוהו, והוא נאסר להם, דבישראל גמור חשבינן ליה. ומיירי בדקאי במקום שלא יוכל ליקח אם לא יושיט לו זה, וכדמסיק דקאי בתרי עברי נהרא.

תניא בוותיה דרבי שמעון בן לקיש - נראה לרבינו צונק דהלכה כרבי יוחנן אף על גב דתניא בוותיה דרבי שמעון בן לקיש. ומייתי ראיה מזהאי ד"החולין" (יבמות לו, א) דקא חשיב הני דהלכה כדברי שמעון בן לקיש לגבי רבי יוחנן, ולא חשיב הא. ואין לומר, דהא דלא חשיב הא דהכא היינו משום דתניא בוותיה ולא איצטריך למחשבה, דהא חשיב התם חליצת מעוברת אף על גב דתניא התם נמי בוותיה. ועוד, דלקמן (ו, ב) מסיק: נשא ונתן איכא בינייהו, וקא מפרש דחכמים דמתניתין אית להו נשא ונתן אסור כרבי יוחנן, ומתניתין עדיפא מברייתא.

לא אסור אלא בדבר המתקיים - פירוש: מכר דוקא, דאילו לקנות דאי אסור בדבר שאינו מתקיים יותר מדבר המתקיים. אלא דאי לא איירי הך ברייתא אלא במכר, ואפילו הכי קרי ליה בסיפא "נשא ונתן" כפירוש רבינו תם. ולפירוש הקונטרס קשה. **אבל** לא לוקחין מהם - לפירוש רבינו תם דלא אסור שום קניה, צריך לפרש "לוקחין" - קבלת דורון. והוא הדין נמי בדבר המתקיים שאין מקבלין הימנו דורון. ואין לדקדק: הא דבר המתקיים לוקחין, דהא דיער קסריינא דבר המתקיים הוא. **אמר** אבי גורא לפירעו מהן אטו לפירעו - תימנה: למה ליה לאבי למימר משום גורא? כימא טעמא משום דשמח הוא, כדאמר במתניתין: אף על פי שהוא מיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן ויש לומר: דמשום האי טעמא דשמח לאחר זמן ליכא (למיגור) [למיסור], כיון שאינו שמח ביום אידו. ומיהו, אי לא דאיכא שום שמחה לא הוה שייך נמי למיגור, דהא דגורין בכולהו היינו משום דאיכא שום שמחה כדפריש בסמוך בצריכותא. והשטא נחת, דאצטריכו כוליה לאבי נמי כמו לרבא. **אלא** ללוות מהן מעוטי קא ממעט להו - מכאן ראיא לפירוש רבינו תם דמיירי בלא רבית, דמאי קאמר "מעוטי קא ממעט להו" אם מלוה ברבית כדי להרויח.

רבי

יהודה אף על פי שמיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן? והתניא, רבי יהודה אומר: אשה לא תסוד בפומע מפני שניזול הוא לה. ומודה רבי יהודה בסוד שיכולה לקפלו בפומע - שטופלתו בפומע, אף על פי שמיצרה עכשיו שמחה היא לאחר זמן! אמר רב נחמן בר יצחק: הנח להלכות מועד, דכולהו מיצר עכשיו שמחה לאחר זמן. רבינא אמר: גוי לענין פירעו לעולם מיצר. מתניתין דלא פרבי יהושע בן קרחה; דתניא, רבי יהושע בן קרחה אומר: מלוה בשטר אין נפרעין מהו, מלוה על פה נפרעין מהו, מפני שהוא פמצייל מידם. ותיב רב יוסף אחוריה דרבי אבא אבא קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר: הלכתא פרבי יהושע בן קרחה, והלכתא פרבי יהודה. הלכתא פרבי יהושע הא דאמרן. פרבי יהודה דתניא: הנותן צמר לצבעו לצבוע לו אדום וצבעו שחור, שחור וצבעו אדום,

לא יושיט אדם כוס יין לנויר - שמא יבא לשתותו. ואבר מן החי לבני נח - לפי שנאסר להן, דכתיב: "אך בשר" וגו' (בראשית ט). דקימא בתרי עברי נהרא - גוי מצד זה וישראל מצד זה, דאי לא יחיב ליה לא מצי שקיל. נשא ונתן - לפני אידיהן עמקן, מהו בהנאה. אסור - ליהנות מאותה חסורה. כשאמרו אסור לשאת ולתת עמקן - לפני אידיהן. לא אסור אלא בדבר המתקיים - עד יום אידיהן, דהווי ליה קמיה ביום אידו ואזיל ומודה. אבל דבר שאינו מתקיים - כגון ירק וכיוצא בו, מותר. בדבי רבי אושעיא - במתניתא דבי רבי אושעיא, דאיהו סידרה למתניתא. וכן רבי חייא. אבל לא לוקחין מהן - דמררוח ליה, שמתוך שאינו מתקיים מתאוה הוא למכרו. קסרינאה - דינר מצורה חדשה, שפסל קיסר את הראשונה וגזר על זו. בלאחר יד - שלא יבין שמדעת השלכתו, וכיון שרואה שאבר ממך לא ישמח, כולה משום דמורה הוא - שהגוי ישמח כשישראל צריך לו. וצריכי - למתני במתניתין ככולהו. משום דקא מרווח להו גרסינן. דחשיבא ליה מילתא - דצריך ישראל לשאול את כליו, וידע דהדר ליה את כליו בעין. לא תסוד - לא תתן סיד על פניה במועד. מפני שניזול הוא לה - בעודו על פניה. ואף על פי כשנותלתו מאדימה ומצחיל פניה, כיון דהנאה זו אינה אלא עד לאחר שניזול וניזול בתוך המועד, אסור. לקפלו - לנטול מעל פניה. בתוך המועד - כגון שבאה לסוד בתחלת המועד ולבסוף יום או יומים תטלנו, ונחנית הימנו בתוך המועד. דכולהו מיצר עכשיו - כל מה שהתירו לעשות במועד מיצר הוא באותה שעה. כגון שחיטה ותיקון סעודה, והתירו לו משום שמחה דלאחר זמן שבתוך המועד. מלוה בשטר אין נפרעין מהן - לפני אידיהן, מפני ששמח הוא לאחר זמן ביום אידו. דכיון דנקט שטרא ישראל עליוהי, כל שעתא מסתפי מיניה.

גורא

אטו להשאלין. רבא אמר: פולח משום דאזיל ומודה הוא. "להלוותם וללוות מהן". בשלמא להלוותם - משום דקא מרווח להו, אלא ללוות מהן - אמאי? אמר אביי: גורא ללוות מהן אטו להלוותם. רבא אמר: פולח משום דאזיל ומודה הוא. "לפירעו ולפרע מהן" בו. בשלמא לפירעו - משום דקא מרווח להו, אלא לפירעו מהן - מעוטי קא ממעט להו! אמר אביי: גורא לפירעו מהן אטו לפירעו. רבא אמר: פולח משום דאזיל ומודה הוא. וצריכי, דאי תנא לשאת ולתת עמקן - משום דקא מרווח להו ואזיל ומודה, אבל לשאול מהו, דמעוטי קא ממעט להו שפיר דמי, ואי תנא לשאול מהן - משום דחשיבא ליה מילתא ואזיל ומודה, אבל ללוות מהן - צערא בעלמא אית ליה, אמר: תוב לא דהרי וזוי; ואי תנא ללוות מהן - משום דקאמר: בעל פרחיה מיפרענא, והשטא מיהא אזיל ומודה, אבל לפירע מהו, דתו לא דהרי וזוי - אימא צערא אית ליה, ולא אזיל ומודה, צריכא. "רבי יהודה אומר: נפרעין מהן" בו. ולית ליה לרבי

יהודה אף על פי שמיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן? והתניא, רבי יהודה אומר: אשה לא תסוד בפומע מפני שניזול הוא לה. ומודה רבי יהודה בסוד שיכולה לקפלו בפומע - שטופלתו בפומע, אף על פי שמיצרה עכשיו שמחה היא לאחר זמן! אמר רב נחמן בר יצחק: הנח להלכות מועד, דכולהו מיצר עכשיו שמחה לאחר זמן. רבינא אמר: גוי לענין פירעו לעולם מיצר. מתניתין דלא פרבי יהושע בן קרחה; דתניא, רבי יהושע בן קרחה אומר: מלוה בשטר אין נפרעין מהו, מלוה על פה נפרעין מהו, מפני שהוא פמצייל מידם. ותיב רב יוסף אחוריה דרבי אבא אבא קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר: הלכתא פרבי יהושע בן קרחה, והלכתא פרבי יהודה. הלכתא פרבי יהושע הא דאמרן. פרבי יהודה דתניא: הנותן צמר לצבעו לצבוע לו אדום וצבעו שחור, שחור וצבעו אדום,

רבי

שבועות דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלה

הגמרא מביאה שמלבד איסור משא ומתן, יש גם איסור לקבל מהם
מתנה ביום אידם: מעשה בההוא מינא – באותו המין דשדר ליה
דינרא קיסרנא – ששיגר דינר חדש לרבי יהודה נשיאה, ביום
אידו, הנה יתיב ריש לקיש קמיה – היה ריש לקיש יושב לפני רבי
יהודה נשיאה באותו זמן, אמר רבי יהודה נשיאה, היכי אעביד –
כיצד אנחנו. אשקליה – אם אטלו, אזיל ומודה – ישמח בכך המין
ויהיה לעבודה זרה שלו, לא אשקליה – ואם לא אטלו, הניא ליה
איבה – הדבר יגרום למחלוקת ושנאה ביני לבין המין. אמר ליה ריש
לקיש, מול את הדינר וזרוק אותו לבור בפניו של המין. אמר לו
רבי יהודה נשיאה, אם אעשה כן כל שכן דהויא ליה ו-שתהיה לו
עלי איבה. אמר לו ריש לקיש, בלאחר יד הוא דקאמינא – כוונתי
שתשליך את הדינר לבור כלאחר יד, כלומר באופן שלא יבין המין
שזרקת את הדינר בכוונה, וכך לא תהיה לו איבה, וגם לא ישמח, כיון
שיראה שאבד הדינר ממך.
שנינו במשנה: לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים אסור וכו'
להשאלין ולשאול מהן בוי. הגמרא מבארת את טעמיהם של
האיסורים הללו. שואלת הגמרא: בשלמא מובן מה שאסרו
להשאלין, משום דקא מרווח להו – שמרויח ומחנה אותם במה
שמשאילים, ויודו על כך לעבודה זרה ביום אידם. אבל לשאול מהן
אין מובן מדוע אסור, והלא מעוטי קא מבעט להו – ממונם מתמעט
על ידי ההשאלה, ואינם יכולים להשתמש בו.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בטעם הדבר שאסרו לשאול מהם:
אמר אבין, גזירה לשאול מהן אטו להשאלין – באמת היה צריך
להתיר לשאול מהם, אך חכמים גזרו שלא לשאול מהם כדי שלא
יבואו להשאל להם, כי הנכרי יאמר לו, כשם שהשאלתני, כך
תשאלני גם אתה.
רבא אמר, בולא משום דאזיל ומודה הוא – בכל המשנה, ואף מה
שאמרו שאסור לשאול מהם, טעם האיסור הוא שלא ילך הנכרי
להודות לעבודה זרה ביום אידו, לפי שהנכרי שמח על כך שהישראל
צריך אותו.
שנינו במשנה: שלשה ימים אסור וכו' להלוותם וללוות מהן.
שואלת הגמרא: בשלמא מובן מה שאסרו להלוותם, משום דקא
מרווח להו – שמרויח ומחנה אותם על ידי ההלוואה, אלא ללוות
מהן אמאי – אין מובן מדוע אסור. גם בחלק זה של המשנה נחלקו
אבין ורבא: אמר אבין, גזירה ללוות מהן אטו להלוותם – חכמים
גזרו שלא ללוות מהם כדי שלא יבואו להלוות להם. רבא אמר,
בולא משום דאזיל ומודה הוא – בכל המשנה, ואף מה שאמרו
שאסור ללוות מהם, טעם האיסור הוא שלא ילך הנכרי להודות
לעבודה זרה ביום אידו, לפי שהנכרי שמח על שהישראל צריך אותו.
שנינו במשנה: שלשה ימים אסור וכו' לפרוע מהן ולפרוע מהן בוי.
שואלת הגמרא: בשלמא לפרוע – מובן מה שאסרו לפרוע להם חוב
שחיבים להם, משום דקא מרווח להו – משום שרויח הוא להם
במה שמחזירים להם את ממונם, אלא לפרוע מהן חוב שהם חייבים,
אין מובן מדוע אסור, שהלא מעוטי קא מבעט להו – ממונם מתמעט על
ידי שמחזירים את חובם. גם בחלק זה של המשנה נחלקו אבין ורבא:
אמר אבין, גזירה לפרוע מהן אטו לפרוע מהן – חכמים גזרו שלא
לפרוע מהם, כדי שלא יבואו לפרוע להם. רבא אמר, בולא משום
דאזיל ומודה הוא – בכל המשנה, ואף מה שאמרו שאסור לפרוע
מהם, טעם האיסור הוא שלא ילך הנכרי ויהיה לעבודה זרה ביום
אידו, לפי שהנכרי שמח על שנפטרו מחובו.
הגמרא מבארת מדוע הוצרך התנא במשנה לכפול את האיסור
בלשאל מהם, ובללוות מהם, ובליפרע מהם, הרי טעם כולם הוא
משום שמא יודע: וצריכי – התנא במשנה הוצרך לכפול את האיסור
בלשאל מהם, ובללוות מהם ובליפרע מהם. משום דאי תנא – אילו
היה שונה רק שאסור לשאת ולתת עמהן, ולא היה שונה שאסור
לשאל מהם, היינו אומרים שרק משא ומתן אסור, משום דקא
מרווח להו ואזיל ומודה – שעל ידי שהנכרי מרויח במשא ומתן, ילך
להודות לעבודה זרה ביום אידו, אבל לשאול מהן, דמעוטי קא
מבעט להו – שממונם מתמעט על ידי ההשאלה, שפיר דמי – היינו

המשך בעמוד קמ

מנין שלא יושב אדם בום של יין לנזיר שמא יבוא לשותותו, וכן
אמר מן החי לבני נח שהוא אסור להם, שמא יבוא לאוכלו, תלמוד
לומר – מלמדנו הכתוב (ויקרא יט יד) 'ולפני עור לא תתן מכשול'.
מדייקת הגמרא: והא קא – והרי כאן בברייתא, דכי לא יהבינן
ליה, שקליה איהו – שאם לא יתנו לנזיר או לכן נח, יכול הוא לקחתו
בעצמו, ואף על פי כן קעבר ו-עובר המושטין משום 'לפני עור לא
תתן מכשול'. ולפי זה, גם כשיש כבר לנכרי בהמה ויכול להקריב
לעבודה זרה משלו, היה לנו לאסור לישראל למכור לו בהמה סמוך
ליום אידו מחשש שקריבנה, ויעבור על איסור 'לפני עור'. ואם כן
לא ניתן לומר שאופן זה הוא ההבדל בין שני הטעמים.
מתרצת הגמרא: הקא קמיא עסקינן – הברייתא כאן עוסקת, כשאין
הנזיר או הבן נח יכולים ליטול בעצמם את האיסור, וכגון דקא ברי
עברי נהרא – שהישראל וחתוכית האיסור עומדים בצד אחד של
נהר, והנזיר או הבן נח עומדים בצד השני של הנהר, שאם לא
ישיטו לו, לא יוכל לקחתו בעצמו, ולכן עובר משום 'לפני עור', אך
נכרי שיש לו כבר בהמה להקריבה, הרי יכול לעשות את האיסור אף
בלא מכירת הישראל.
הגמרא מוכיחה את דבריה מלשון הברייתא: דיקא נמי – יש לדייק
שבכך עוסקת הברייתא. דקתני – שהרי כתוב בברייתא 'לא יושב',
ולא קתני 'לא יתן', ומלשון הושה משמע שאינו יכול ליטול
בעצמו. מסיקה הגמרא: האב שפיע מינה – מוכח כן מהברייתא.
הגמרא דנה מה הדין כשעבר ונשא ונתן עם נכרי קודם יום האיד:
אביעאי להו – הסתפקו בני הישיבה, נשא ונתן מאי – מה הדין אם
עבר ונשא ונתן עם נכרי קודם יום אידו, האם המקח אסור בהנאה או
לא.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בזה: רבי יוחנן אמר, אם עבר
ונשא ונתן עם הנכרי, אסור לו ליהנות מהמקח. וריש לקיש אמר,
שאם עבר ונשא ונתן, מותר לו ליהנות מהמקח.
הגמרא מקשה מברייתא על ריש לקיש: איתיביה ו-הקשה רבי יוחנן
לריש לקיש, שנינו בברייתא, ימי אידיהן של עובדי כוכבים, אם
עבר ונשא ונתן בהם עם הגוי, אסורין בהנאה אותן סחורות בהן
נשא ונתן. מאי לאו – וכי אין הכוונה לימים שלפני אידיהן, ועל כך
אמרו שאם נשא ונתן אסור בהנאה, וקשה לריש לקיש שהתיר. דוחה
הגמרא: לא – אין כוונת הברייתא שנשא ונתן לפני ימי אידיהם, אלא
שנשא ונתן ביום אידיהן דיקא. וגם ריש לקיש מודה שביום זה אם
עבר ונשא ונתן אסורות הסחורות הללו בהנאה.
יש אומרים שריש לקיש הוא שהקשה על רבי יוחנן מברייתא זו:
איבא דאמר – יש אומרים, איתיביה ו-הקשה רבי שמעון בן לקיש
לרבי יוחנן, שנינו בברייתא, אידיהן של עובדי כוכבים, אם עבר
ונשא ונתן, אסור בהנאה. ויש לדייק, בימי אידיהן אין, לפני אידיהן
לא – רק בימי אידיהם עצמם אם עבר ונשא ונתן אסור בהנאה, אבל
אם עבר ונשא ונתן קודם ימי אידיהם, מותר. וקשה לרבי יוחנן. שאסר.
דוחה הגמרא: תנא אידי ואידי אידיהן קרי ליה – התנא קורא
'אידיהן' גם לימים שלפני יום האיד, ואסר גם בימים אלו.
הגמרא מביאה ברייתא שנכתב בה כדברי ריש לקיש: תנא בנותיה
דריש לקיש – שנינו ברייתא כדברי ריש לקיש, בשאמרו חכמים
במשנה (לעיל ב) שאסור לשאת ולתת עמהם לפני אידיהם, לא אסרו
אלא בדרב המתקנים עד יום האיד, משום שיראהו הנכרי ביום אידו
ויהיה לעבודה זרה, אבל בדרב שאינו מתקנים עד יום האיד, כגון
ירקות, לא אסרו לשאת ולתת עמהם, מכיון שאין חשש שיראהו ביום
אידו ויהיה לעבודה זרה עליו. מוסיפה הברייתא, ואפילו בדרב
המתקנים, אם עבר ונשא ונתן, מותר לו ליהנות מהמקח. הרי
שפורש בברייתא כדברי ריש לקיש.
ברייתא נוספת בדין דבר שאינו מתקין: תני רב זביד ברי רבי
אושעיא – רב זביד שנה בברייתות שנסדרו על ידי רבי אושעיא, דרב
שאין מתקנים עד יום אידם, מוכריין להם, משום שלא יראנה ביום
האיד, ולא יבוא להודות לעבודה זרה, אבל אין לוקחין ו-קונים
אותו מהם, כי הנכרי מתאוה למוכרו, וכשימכרנו ישמח וילך
להודות לה.

1 רבי מאיר אומר, נותן לו דמי צמור – הצבע נותן לבעל הצמר את
2 דמי צמור, כמו שהיה שוה קודם הצביעה, והצמר הצבוע נשאר
3 אצלו. רבי יהודה אומר, יש לקנס את הצבע על כך ששינה מדעת
4 בעל הצמר, שלא יקנה את הצמר בשינוי ולא יהנה מהשבה, אלא
5 חייב להחזיר את הצמר עם השבח לבעל הצמר, ואין בעל הצמר חייב
6 לשלם לו את שכרו שסיכם עמו, אלא יד הצבע על התחתונה, ובעל
7 הצמר משלם לו או את ההוצאות שהוציא עבור צביעת הצמר או
8 את השבח שהצמר השביח, שאם השבח יתר על הציאה – אם
9 השבח שנשתבח הצמר על ידי הצביעה הוא יותר מההוצאות
10 שהוציא הצבע על צביעת הצמר, נותן לו בעל הצמר את הציאה
11 – דמי ההוצאות שהוציא, ואם הציאה יתירה על השבח – ואם
12 ההוצאות שהוציא הצבע על צביעת הצמר הינן מרובות מהשבח
13 שהצמר השביח בצביעה, נותן לו בעל הצמר את דמי השבח.
14 אהרין רבי יוסף לאפיה – החזיר רבי יוסף את פניו בכעס ואמר,
15 בשלמא – מובן שהלכה כרבי יהושע בן קרחה איצטריך – צריך
16 לאומרו, משום דלקא דעתך אמינא – שהיה עולה על דעתך לומר
17 שהלכה כחכמים החולקים על רבי יהושע בן קרחה, שהרי הכלל הוא
18 שבמקום שנחלקו יחיד ורבים, פוסקים הלכה כרבים, קא משמע לן
19 שכאן הלכה כרבי, והיינו כרבי יהושע בן קרחה, ולא כחכמים
20 שנחלקו עליו, אלא מה שאמר שהלכה כרבי יהודה, למה לי –
21 מדוע צריך לומר זאת, והרי פשיטא – דבר זה פשוט הוא, משום
22 שכלל אמרו חכמים (יבמות מב) מחלוקת ואחר כך סתם – משנה
23 השנויה במחלוקת תנאים, ויש לאחריה בתלמוד, משנה ששנויה
24 בסתם כדעת אחד התנאים החולקים בדיון זה, הלכתא בסתם –
25 ההלכה היא כמשנה שנשתנה אחר כך בסתם, ובגדולן שלפנינו נשתנה
26 מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה במסכת בבא קמא (ק), [נשתנה סתם
27 כרבי יהודה לאחריה במסכת בבא מציעא (ע), דתנן במשנה (שם)
28 'כל המשנה ידו על התחתונה, וכל החזיר בו ידו על התחתונה',
29 והיינו כשיטת רבי יהודה שיד הצבע על התחתונה, והוא מפסיד
30 מכיון ששינה, ודאי שהלכה כרבי יהודה, ואם כן מדוע היה צריך רב
31 הונא לומר זאת.
32 הגמרא מבארת מדוע הוצרך רב הונא לחדש שהלכה כרבי יהודה:
33 ורב הונא סבר שצריך לחדש ולפסוק הלכה כשיטת רבי יהודה,
34 משום דאין סדר למשנה – הסדר בכתיבת המשניות אינו דווקא
35 כסדר שנשנו, דאיכא למימר סתם תנא פרישא, ואחר כך מחלוקת
36 – שיש לומר שבתחילה נשתנה בבית המדרש המשנה שסתמה
37 כאחד התנאים, ואחר כך נשתנה המשנה שהביאה מחלוקת בדיון זה,
38 ושוב אין לפסוק הלכה כסתם משנה, ולכן הוצרך רב הונא לחדש
39 שהלכה כרבי יהודה.
40 הגמרא מקשה על הביאור בדברי רב הונא. מקשה הגמרא: אי הכי
41 – אם אכן 'אין סדר למשנה', אם כן כל מקום שיש מחלוקת
42 במשניות ואחר כך סתם משנה כאחד התנאים, לימא אין סדר
43 למשנה – נאמר ש'אין סדר למשנה' ולא נפסוק את ההלכה כסתם
44 משנה, והרי אמרו בגמרא (יבמות מב) שהלכה כסתם משנה. אלא
45 בהכרח שיש סדר למשנה, ופוסקים הלכה כסתם שלאחר המחלוקת,
46 ואם כן לא היה רב הונא צריך לומר שהלכה כרבי יהודה.
47 הגמרא מבארת מה ישיב רב הונא על קושייתו: ורב הונא ישיב לך,
48 כי לא אמרין – מה שאין אומרים 'אין סדר למשנה' אלא פוסקים
49 הלכה כסתם משנה, זהו רק פתחא מסיקתא, כיון שהמשניות של
50 אותה המסכת ודאי נשנו כסדרם, אבל בתרי מסיקתא אמרין –
51 בשתי מסכתות אנו אומרים 'אין סדר למשנה', ואין פוסקים הלכה

52 כסתם משנה, וכיון שכאן המחלוקת והסתם הם בשתי מסכתות, לכן
53 הוצרך לחדש שהלכה כרבי יהודה.
54 הגמרא חוזרת לבאר לפי זה מה היתה טענתו של רב יוסף: ורב יוסף
55 סבר, שפולחן נזיקין חתא מסיקתא היא – כל נזיקין ובבא קמא, בבא
56 מציעא, בבא בתרא, היא מסכת אחת, ומכיון שבבבא קמא מובאת
57 המחלוקת, ובבבא מציעא מובאת משנה בסתם כרבי יהודה, ודאי
58 שההלכה היא כרבי יהודה, ולא היה רב הונא צריך לומר שההלכה
59 כמותו.
60 הסבר נוסף לטענת רב יוסף: ואי פצית אימא – ואם תרצה תאמר
61 שטענת רב יוסף היתה שרב הונא אינו צריך לחדש שהלכה כרבי
62 יהודה, משום דקתני לה גבי הלכתא מסיקתא – שהתנא שנה
63 הלכה זו יחד עם הלכה פסוקה אחרת, שכן שנינו שם במשנה (ב"מ
64 ע), 'כל המשנה ידו על התחתונה, וכל החזיר בו ידו על
65 התחתונה', והרי המשנה שם עוסקת בענין חזרה, ואם כן היה לתנא
66 לשנות רק 'כל החזיר בו ידו על התחתונה' ומדוע שנה גם את 'כל
67 המשנה ידו על התחתונה' שאינה מענין המשנה שם, אלא ודאי רצה
68 התנא להשמיענו שכשם שההלכה השניה ב'כל החזיר בו' הלכה
69 פסוקה היא, שהרי אין מי שחולק עליה, כמו כן גם ההלכה הראשונה
70 ש'כל המשנה ידו על התחתונה' הלכה פסוקה היא. ומכאן היה פשוט
71 לרב יוסף שההלכה היא כרבי יהודה, ותמה על רב הונא שהוצרך
72 לחדש זאת.
73 הגמרא מביאה שלשה דינים נוספים שנפסקה בהם הלכה כרבי
74 יהושע בן קרחה: תנו רבנן בברייתא, לא יאמר אדם לחבירו בשבת,
75 'הנראה שתעמוד עמי לערב', וכוונתו בזה לומר לו 'עתה נראה אם
76 במצאי שבת תבוא לעשות מלאכתי', משום שאסור לדבר בשבת
77 בעניני מלאכות, רבי יהושע בן קרחה אומר, אומר אדם לחבירו
78 בשבת, 'הנראה שתעמוד עמי לערב'.
79 אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, הלכתא כרבי יהושע בן
80 קרחה שאומר אדם לחבירו בשבת 'הנראה שתעמוד עמי לערב'.
81 תנו רבנן, הנשאל לחכם בהלכות טומאה וטהרה, ויטמא החכם,
82 לא ישאל לחכם אחר ויטמא, וכן הנשאל לחכם בהלכות איסור
83 ודיתר, ואסר החכם, לא ישאל לחכם אחר ויתיר. היו שנים – שאל
84 את השאלה לשני חכמים בבת אחת, והיה אחד מטימא ואחד
85 מטהר, או שהיה אחד אסר ואחד מתיר, אם היה אחד מהם גדול
86 מחבירו פתחיה וכתבין הלך אחריו, כלומר, תפסוק כמותו, ואם
87 לא – ואם אין אחד גדול מחבירו בחכמה ובמנין, הלך אחר
88 המחמיר. רבי יהושע בן קרחה אומר, בשל תורה – בשאלה בדיני
89 התורה, הלך אחר המחמיר. בשל סופרים – ובשאלה בדינים
90 שתיקנו החכמים, הלך אחר המייל.
91 אמר רב יוסף, הלכתא כרבי יהושע בן קרחה שבדיני התורה
92 הולכים אחר המחמיר, ובדיני רבנן הולכים אחר המייל.
93 תנו רבנן, יוחנן כהן גדול ובית דין גזרו שלא יהיו נאמנים על
94 המעשרות אלא אנשים נאמנים, הנקראים 'חברים', ואילו עמי הארץ
95 וגולנים אינם נאמנים, וכולן – עמי הארץ והגולנים שחזרו בהן
96 בתשובה, אין מקבלין אותן עולמית, שיהיו בחזקת חברים לסמוך
97 עליהם לענין מעשרות, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אם חזרו
98 בהן במטמוניות – בסתר, אין מקבלין אותן, לפי שאין חזרתם
99 בתשובה שלמה ובלב שלם, אך אם חזרו בהם בפרישתא, מקבלין
100 אותן. איכא דאמרי – ויש אומרים בדעת רבי יהודה, עשו דבריהם
101 במטמוניות – אם עשו את עבירותיהם בסתר, מקבלין אותן אם חזרו
102 בתשובה,

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלז

1 נותו לו **הצבע דמי צמור** – נותן לו צבע זה דמי צמר לבן כבתחלה אם ירצה.
2 דסבירא ליה לרבי מאיר: כל המשנה מדעת בעליו נקרא גולן וקנאו בשינוי.
3 וכדמפרש בבבא קמא ב"הגולל עצים", ונטל הצמר לעצמו אף על פי שהוא
4 מעולה עכשיו בדמים. **רבי יהודה אומר** – אם כן נמצא זה משתכר בשינויו. אלא
5 ידו על התחנותה. **ואם השבח שהשביח**
6 **הצמר יתר על היציאה** – שהוציא הצבע, ונותן לו בעל הצמר את היציאה סמנים
7 ועצים ושכר פעולה כשכיר יום, ולא שכר
8 שלם כמו שהתנה עמו. ואם היציאה יתירה
9 על השבח כו'. **הלכה כרבי יהושע** – דשור
10 במלואו על פה. מחלוקת – דרבי מאיר ורבי
11 יהודה ב"הגולל" בבבא קמא, ואחר כך סתם
12 לן גנא בבבא מציעא כרבי יהודה, וכל
13 מחלוקת שנחלקו גנאים ואחר כך סתם לן
14 במשנתו כאחד מן – הלכה כמותו, דכיון
15 דסתמיה אחר המחלוקת, שמע מינה דקמו
16 רבנן בטעמיהו, ומסתברא טעמא דהאיך.
17 **אין סדר למשנה** – סידרא דמתניתין לאו
18 דוקא, ושמא משנה אחרונה היא נשנית
19 ראשונה בבית המדרש. כל מחלוקת ואחר
20 כך סתם נמי כו' – אלמא קיימא לן: כל
21 מחלוקת ואחר כך סתם – הלכה כסתם,
22 ביבמות בפרק "החולץ" (מב, ב) כי לא
23 **אמרין אין סדר** – אלא סמכין אסידרא,
24 הני מילי בחד מסכתא. נזיקין כולו –
25 תלחא בבי. **ואיבעית אימא** – להכי
26 אהדיניהו רב יוסף לאפיה, דאי נמי אין סדר
27 למשנה לא איצטרך לומר הלכה כרבי
28 יהודה, דודאי הלכתא כי האי סתמא. ד"כל
29 המשנה" לא הוה שייכא למיתנייה התם
30 ב"השוכר", דהא לא איירי בההוא פירקא
31 בשינוי אלא בחורה, ומדמתיא התם שמע
32 מינה הלכתא קא פסיק ואזיל.
33 **הנראה** – עתה נראה, לשון "הבוא נבוא"
34 (בראשית לו), לא יאמר לו בשבת הנראה
35 אם תעמוד עמי לערב, לעשות במלאכתי
36 לערב. וכולן שחזרו – אגולנן ועמי הארץ
37 קאי. **אין מקבלין אותן** – להחזיקן בתורת
38 חברות לסמוך עליהן. עשו דבריהן – בסתר,
39 עבירות שעברו עד תנה.
40 בפרהסיא

1 **רבי מאיר אומר:** נותן לו דמי צמור; **רבי יהודה אומר:**
2 **אם השבח יתר על היציאה** – נותן לו את היציאה, ואם
3 היציאה יתירה על השבח – נותן לו את השבח.
4 **אהדיניהו רב יוסף לאפיה, בשלמא הלכה כרבי יהושע**
5 **בן קרח** – איצטרך, סלקא דעתך אמינא יחיד ורבים
6 הלכה כרבים, קא משמע לן הלכה כיוחיד; **אלא הלכה**
7 **כרבי יהודה למה ליה? פשיטא, דמחלוקת ואחר כך סתם**
8 **הלכתא כסתם, מחלוקת בבבא קמא וסתם בבבא**
9 **מציעא, דתנן: כל המשנה ידו על התחתונה, וכל החזון**
10 **בו ידו על התחתונה.** – ורב הונא? **משום דאין סדר**
11 **למשנה, דאיכא למימר: סתם תנא ברישא ואחר כך**
12 **מחלוקת.** – אי הכי, כל מחלוקת ואחר כך סתם לימא:
13 **אין סדר למשנה!** – ורב הונא? **כי לא אמרין אין סדר**
14 **בחדא מסכתא, בתרי מסכתי אמרין.** – ורב יוסף?
15 **בולה נזיקין חדא מסכתא היא.** ואי בעית אימא, **משום**
16 **דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא: כל המשנה ידו על**
17 **התחתונה, וכל החזון בו ידו על התחתונה.** תנו רבנן:
18 **לא יאמר אדם לחבירו: "הנראה שתעמוד עמי לערב";**
19 **רבי יהושע בן קרח אומר: אומר אדם לחבירו, "הנראה**
20 **שתעמוד עמי לערב".** אומר רבה בר בר חנה אמר רבי
21 **יוחנן: הלכתא כרבי יהושע בן קרח.** תנו רבנן: **הנשאל**
22 **לחכם וטימא** – לא ישאל לחכם ויטרה, לחכם ואמר –
23 **לא ישאל לחכם ויתיר; היו שנים, אחד מומא ואחד**
24 **מטהר, אחד אוסר ואחד מתיר, אם היה אחד מהם גדול**
25 **מחבירו בחכמה ובמנין** – הלך אחריו, ואם לאו – הלך
26 אחר המחמיר; **רבי יהושע בן קרח אומר: בשל תורה**
27 **הלך אחר המחמיר, בשל סופרים הלך אחר המיקל.** אמר
28 **רב יוסף: הלכתא כרבי יהושע בן קרח.** תנו רבנן:
29 **ובולן שחזרו בהן** – אין מקבלין אותן עולמית,
30 **ובפריהסיא** – אין מקבלין אותן, עשו דבריהם במטמוניות, מקבלין אותן,
31 בפרהסיא

1 **רבי מאיר אומר** נותן לו דמי צמור – תימא: קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר, דהכא אמר
2 רבי מאיר נותן לו דמי צמור – אלמא שניו קני, וב"הגולל" וקמא (בבא קמא צה, א)
3 תנן, אמר רבי מאיר: הגולל פרה מעוברת וילדה, רחל טעונה וגזוה – משלם אותה ואת
4 גזותיה ואת וולדותיה, אלמא קסבר שניו לא קני ויש לומר: דשאני התם, דקנסא הוא דקא
5 קניס רבי מאיר כפריש התם, משום דעבר
6 אסורא. וכן בהדיא ד"הנוקד" (גיטין נג, ב)
7 דהמטמו ודמדמע ומנסך, קניס רבי מאיר שונג
8 אטו מויד, דמוקד בידים. אבל הכא לא שייך
9 לקנסו, דלטובתו של בעלים נתבין וכסבור הוא
10 צוה לעשות כן. ואם תאמר: אבתי קשיא דרבי
11 יהודה אדרבי יהודה, התם אמר רבי יהודה גזילה
12 חזרת בעיניה – אלמא שניו קני, והכא קתני: ידו
13 על התחתונה – אלמא שניו לא קני ואומר רבינו
14 תם: דהתם נתבין הוא לקנות, אבל הכא שונג
15 היה ולא נתבין לקנות.
16 **פשיטא** דמחלוקת ואחר כך סתם – תימא:
17 למה לן למיפשט משום סתם? בלאו
18 הכי פסקין פרק "מי שהוציא חור" (עירובין מו, ב).
19 רבי מאיר ורבי יהודה – הלכה כרבי יהודה ואי
20 משום דאיכא אמוראי התם דפליגי ולית להו דך
21 כללא – לגבי הלכה כסתם משנה נמי פליגי
22 אמוראי. ואפילו במחלוקת ואחר כך סתם נמי
23 איכא מאן דפליג, לקמן בסוף פרקין (בא, א) גבי
24 שכירות בתים, דפליגי רבי מאיר ורבי יוסי, ופסיק
25 רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי, אף על
26 גב דבתר הכי סתם כרבי מאיר; לכך נראה לפרש
27 דלאו מכא סתם בעי למיפשט דליהו הלכה
28 כסתם. אלא הכי פריך: מחלוקת ואחר כך סתם
29 הוא. ואפילו למאן דלית ליה הלכה כסתם, מכל
30 מקום חשיב כרבים לגבי יחיד. הכי גרסינן:
31 **משום** דקתני לה כי הלכתא פסיקתא –
32 כלומר, דקתני "כל המשנה" הוא לשון הלכה
33 פסוקה. ולא גרסינן "גבי" כמו שפירש הקונטרס,
34 דהא איכא מאן דאמר התם דאין הלכה כהדיא
35 ד"כל החזון בו" כו'. **הנראה** שתעמוד עמי
36 לערב – פירש רבינו יצחק: הנראה בעיניך שתוכל
37 לעמוד עמי לערב?
38 **הנשאל** לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטרה
39 – ואם תאמר: וכי לא ישאל לכל
40 החכמים וידו זה עם זה? אולי ישיבוהו מדבריה
41 ויש לומר: דאינו אסור אלא לשואל, אם לא
42 יודיע לו: כבר שאלתי לפלוני ואסר לי. אבל אם
43 אומר לו: כבר שאלתי פלוני חכם – מותר. אבל
44 דאי לחכם יחיד שלא יתיר, כדאמרין בפרק
45 "כל היד" (נדה כ, ב): חכם שאסר, אין חבירו
46 רשאי להתיר אלא אם כן יוכל להחזירו, כגון
47 שטעה בדבר משנה, או אפילו בשיקול הדעת וסוגיא כאידך, דבהא אמרין בפרק קמא דסנהדרין (ו, א) דמה שעשה עשוי וישלם מביטו אם נשא ונתן ביד. ודוקא אסר – אין חבירו רשאי
48 להתיר, אבל אם התיר – חבירו רשאי לאסור. והא דאמרין בירושלמי בפרק "רבי אליעזר דמילה": רבי סימון שרא ורבי אמי אסר, איקפד רבי סימון; ולא כן תני: הנשאל לחכם והתיר –
49 לא ישאל לחכם, שמא יאסור? אלמא משמע דהתיר – אין חבירו רשאי לאסור! הכי פירשה: התם אמאי איקפד רבי סימון? ולא כן תני, כלומר: והלא אינו שנוי בשום מקום הנשאל לחכם
50 כו', דלא אסור חכמים אלא להתיר אחר אוסר ומסיק, אמר רב יודן: להפך היה, שאל לרבי אמי אסר, לרבי סימון ושרא. ואיקפד רבי אמי, כהדא דתני: נשאל לחכם ואסר – לא ישאל
51 לחכם אחר, שמא יתיר. והא דאמרין פרק "אלו טרפות" (חולין מט, א) גבי מחטא דאשתבח בסימפונא רבה דכבדא: הוונא מר בריה דרב אידי טריק, רר גאל לב מנימו מכשר – התם
52 שנייה היו בבית המדרש כשנשאלה השאלה. **בשל** תורה הלך אחר המחמיר – ר"ש"י היה פוסק בכל "איכא דאמר" שבתלמוד, בשל תורה הלך אחר המחמיר, בשל סופרים הלך אחר
53 האחרון. ורבינו יצחק בן אשר פירש: דכל "איכא דאמר" לגבי לשון ראשון כטפל לעיקר, והלכה כלישנא קמא. ורבינו תם פירש: בדאורייתא לחומרא, בדרבנן לקולא, כרבי יהושע בן
54 קרח דהכא. ורבינו שמשון היה מפרש: דבכל מקום שיש להתברר כד מנייהו משיטת התלמוד – בתריה אולנן, **ובולן** שחזרו בהן – פירש הקונטרס: "אגולנן ועמי הארץ" קאי. וקשיא:
55 וכי עם הארץ לא יוכל לעשות עוד תשובה? ועוד, דלשון "עולמית" משמע שכבר קבלו אותם פעם אחרת. ועוד קשה, דבבבא בפרק "ערב כמא" (ל, ב) תניא: עם הארץ שקיבל עליו
56 דברי חברות, ונחשד לדבר אחד – נחשד לכל התורה כולה, דברי רבי מאיר. משמע, הא לא נחשד – מקבלין! לכך נראה לפרש אעמי הארץ החשושין על המעשרות ושביעית, וכבר קבלו
57 עליהן דברי תבירות ועתה חזרו לסורן, ונתלקו אם יקבלום עוד. ובמסכת דמאי (פרק שני משנה ג) מיתניא בהדי הדיא: ועם הארץ שקבל עליו דברי חברות, והכי פירשה: וכולן שקבלו
58 עליהן דברי חברות וחזרו לסורן – אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. וחכמים אמרו: חזרו בהן במטמוניות, פירשו: שחזרו לסורן בסתר, ובפרהסיא נהניו דברי חברות – אין
59 מקבלין אותן, לפי שהם גונבים דעת הבריות. אבל אם חזרו לסורן בפרהסיא, שאינם גונבים דעת הבריות – אז מקבלין אותן, דודאי אם יעשו תשובה יקיימוה. איכא דאמר: עשו דבריהם
60 במטמוניות, פירשו: אם שכבר עשו דברי חברות אף במטמוניות – מקבלין אותן, כי מאחר שנתאמצו כל כך בתשובה שאף בצנעא החזיקו בה, אין להדיחן אם חזרו ונכשלו. אבל אם
61 שכבר לא עשו דברי חברות אלא בפרהסיא – אין מקבלין אותן, כי שמא בסתר היו עושין עבירות והיו משעין הבריות.

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף ז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות רש"י

אפילו הכי מותר. חזר במלחמה נמי נקט
לרבותא, ואף על פי שיש לאסור, בדאמרי לקמן
(טז, א); מפני שני דברים, אחת משום תורת כל
דין, ואחת משום תורת בדומה גסה - ואפילו הכי
מותר.

אם 16 אלה יום אדם, תנא קמ

הגדל בגנה, דראוי לאכול זרע וירק וחירין. אבל הגדל בשדות אינו נאכל ירק, אלא זרע **באשלי רב רבי** - חבלים עבים וחזקים. ויש אומרים: באילנות גדולות, כמו "ויטע אש" לקמן: וחכמים אומרים כן. **ואחר כך יתפלה** - שמונה עשרה. **כי יעסוף** - עטיפת גמל לשון כאב ופריחת לב מתוך צרה, כמו "בהתעטפם כחל" (איכה ב') **לשוח בשדה** - ר - קודם לכן. **לא במר ידיין ב'** - דהא איבא לשוני חי והכי: **יכרד ארם שבחו של** אלא שבת, ואחר כך בשאר

5 גרים שלשה ימים", שמע מינה: שלשה
6 לפניהם לבד האיד קאמר. ורבנן בתראי –
7 דלא יתבו סימנא, איבא למימר: הואיל ולא
8 אשכחן מידי ביניהן איבא למימר בהא אתו
9 לאפלוגי, דקו ואידידקו שלשה קאמר. רבנא
10 בתראי סברי נשא ונתן אסור – סימנא

אֵת לִיָּה דִשְׁמוּאֵל רַבְּנִי בְּתָרָא לְטַפּוּי אַתָּא [בבא בתרא צג, ב.]. רַבְּנִי ²⁵

כעין חרדל. מאתירין – ממקומנו, ממדי. בשומע תפלה – מאריך בה ושואל צרכיו. בראשית בא). כלומר, הא לאו כוונתה אתון עבדין פלוגתא, דרבנן נמי היא. כדקתני ודאגת לכו תיפלת תחלה הדר – "לפי ה' שיפוך שיחור", שמונה עשרה. עניימה – ת המנחה תקן, בפרק "תפלת השחר" (ברכות כו, ב). בומן שצירתי לפניו אנכי – כבר ש' בריך אנכי – תען ברכות ראשונות, אבות גבורות וקדושת השם, שאין בן תפלה כותב ש' דברי תורה ותפלה.

שבועות דף ז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קלט

כוכבים תקיפה, ורָבֵן בְּתֵרָא לִית לְהוּ דְשִׁמוּאֵל, אלא אף כשיד
עובדי כוכבים תקיפה אסור לשאת ולתת עמהם בימים שלפני
אידיהם.
חילוק רביעי: אִיפְעִית אִימָא, דינו דְנַחֲסוּם הָמְדִי אִיפָא בִּינְיָהּ,
דְתֵנָא, נַחֲסוּם הָמְדִי אִמְרָא, אִינוּ אִסּוּר לשאת ולתת עם עובדי
כוכבים אֵלָא רַק יוֹם אֶחָד לִפְנֵי אִידִיהֶן, ולא שלשה ימים. תֵּנָא קָמָא
לִית לִיהּ דְנַחֲסוּם הָמְדִי, שהרי אמר בפירוש שהאיסור הוא שלשה
ימים לפני אידיהם, ורָבֵן בְּתֵרָא שאמרו 'לפני אידיהן אסור' ולא
פירשו כמה ימים אסור, אִית לְהוּ דְנַחֲסוּם הָמְדִי שהאיסור הוא רק יום
אחד.
הגמרא עוברת לדון בדברי נחום המדי: גִּפְא – נשוב לעצם דברי
נחום המדי, ונבאר אותם, נַחֲסוּם הָמְדִי אִמְרָא, אִינוּ אִסּוּר לשאת
ולתת עם עובדי כוכבים אֵלָא יוֹם אֶחָד לִפְנֵי אִידִיהֶן. אִמְרוּ לוֹ
חכמים, נִשְׁתַּקַּע הַדָּבָר וְלֹא נֶאֱמַר – דבר זה שאמרת נשתקע ולא
שמענו מעולם מי שאמר כך, כלומר, טעות היא בידך והגזירה היתה
שלשה ימים לפני אידיהם ולא רק יום אחד.
מקשה הגמרא: וְהָאִיכָא רָבֵן בְּתֵרָא דְקָיָמִי בְּנֻתִיה – והרי חכמים
במשנתנו סוברים כנחום המדי, שהאיסור הוא יום אחד בלבד לפני
אידיהם, כפי שהעמידה הגמרא לעיל, ומדוע דחו את דבריו
בברייתא בטענה שאין שיטה כזו. מתרצת הגמרא: מָאן (מי הם)
הַכְּמִים שבמשנתנו, נַחֲסוּם הָמְדִי הוּא, ואין מי שסובר כמותו.
הגמרא מביאה ברייתות נוספות שמוכחות בה הלכה מפי נחום
המדי, וחבריו דוחים את דבריו באותה לשון כמו בברייתא לעיל.
ברייתא זו עוסקת בדיון מכירת סוס לעובד כוכבים. חכמים גזרו
שלא למכור בהמה גסה לעובד כוכבים, מחשש שיבואו
להשאילה או להשכירה לעובד כוכבים והלא יעשה בה מלאכה
האסורה בשבת, וכן חששו שמא ימכרנה לו סמוך לשבת והעובד
כוכבים ימְעִין עליה משא ויבִקֵּשׁ מִן הַמוֹכֵר הַיִּשְׂרָאֵל לִקְרֹא לָהּ
כדי לנסות אם הולכת בראוי, ואם יקרא לה ותבוא, הרי הוא
עובר על איסור 'מחמר'.
תֵּנָא אִידֶךָ – שנינו בברייתא אחרת, נַחֲסוּם הָמְדִי אִמְרָא, מוֹכְרִין לָהּ
לעובדי כוכבים סוס זָכָר וְזֶקֶן בשעת הַמְלַחְמָה, כיון שאין זה מצוי
שיקנו אז סוס כזה, שאינו ראוי למלחמה ועלול להביא את בעליו
לידי סכנה, ודבר שאינו מצוי לא גזרו בו. אִמְרוּ לוֹ חכמים, נִשְׁתַּקַּע
הַדָּבָר וְלֹא נֶאֱמַר, כלומר אין מי שסבר כך וטעות היא בידך, לפי
שאסור למכור להם אף סוס זכר וזקן בשעת המלחמה. מקשה הגמרא:
וְהָאִיכָא בֵּן בְּתֵרָא דְקָיָמִי בְּנֻתִיה – והרי בן בתירא סובר אף הוא
כנחום המדי שמותר למכור סוס לעובדי כוכבים, דִּתְנֵן במשנה להלן
(דף טז), 'אין מוכרין להם בהמה גסה וכו' בֵּן בְּתֵרָא מְתִירָא בְּסוּסֵי'.
מתרצת הגמרא: שיטת בן בתירא אינה כשיטת נחום המדי, שהרי בֵּן
בְּתֵרָא לֹא מְפַלֵּג בֵּין זָכָרִים לְנָקִיבוֹת – אינו מחלק בין סוגי הסוסים
והותר אף בסוס נקבה ובסוס זכר צעיר, וטעמו הוא מפני שאין דרך
לעשות מלאכה בסוס אלא רק לרכב עליו, ובין שרכיבה בשבת
אסורה רק מדרבנן לא גזרו בזה מחשש שישאיל לגוי, או שינסנו
בשבת. אבל אִיהוּ – נחום המדי, מְדַקָּא מְפַלֵּג – מכך שהוא מחלק
בֵּין זָכָרִים לְנָקִיבוֹת ובין זקן לבחור, על כרחך פִּרְשְׁנוּ סְבִירָא לִיהּ –
סובר הוא כחכמים החולקים במשנה שם על בן בתירא ואוסרים
למכור סוס לעובדי כוכבים משום שבעליו מלמדים אותו להרוג
אחרים במלחמה בדריסת רגליו, וְלִשְׁטִית רָבֵן הַחֹלְקִים שם על בן
בתירא, ודאי דברי נחום המדי הם טעות וְנִשְׁתַּקַּע הַדָּבָר וְלֹא נֶאֱמַר,
כי לא חילקו חכמים בין סוס זקן לסוס בחור, ואסרו את כולם.
הברייתא הדא עוסקת בחיוב מעשר של ירק תבלין הנקרא שְׁבֵת.
הכלל הוא שדבר שלפני שנגמר פריו פטור ממעשר (מעשרות פ"א
מ"א), ודקובע מהו גמר הפרי הוא לשם מה נזרע, האם לצורך עליו,
או לצורך זרעיו, וכיוצא בזה (שם פ"ד מ"ה). אבל דבר שדרך לאוכלו בין
כשהוא קטן ובין כשהוא גדול, חייב במעשר בכל זמן שילקט (שם פ"א
מ"א).
תֵּנָא בברייתא, נַחֲסוּם הָמְדִי אִמְרָא, הַשְׁכֵּת מְתַעֲשֵׂר בֵּין כְּשִׁיד עוֹבְדֵי

אך אם עשו את עבירותיהם בַּפְּרָהֶסְיָא, אִין מְקַבְּלִין אוֹתָן. רַבִּי
שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה אִמְרִים, בֵּין קָד וּבֵין קָד מְקַבְּלִין
אותם אם חזרו בתשובה, שְׁנַאֲמַר (ירמיה ז כב) "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים
אֶרְפָּה מְשׁוּבְתֵיכֶם". 'שובבים' משמע מזידים ובפרהסיא, ואף על פי כן
מקבלם הקב"ה אם שבים בתשובה.
אִמְרָא רַבִּי יִצְחָק אִישׁ כֶּפֶר עֵבֹר, אִמְרָא רַבִּי יוֹחָנָן, הַלְכָתָא בְּאוֹתוֹ
הַזֶּה. דהיינו רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה, שבין כך ובין כך
מקבלין אותם.
משנה
במשנה לעיל (ב) הובאה דעת תנא קמא, שאסור לשאת ולתת עם
עובדי כוכבים שלשה ימים לפני אידיהם (– חגי עבודה זרה שלהם),
אך בימים שלאחר אידיהם לא אסר זאת תנא קמא. משנתנו מביאה
דעות נוספות בזה:
רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אִמְרָא, שְׁלֹשָׁה יָמִים לִפְנֵיהֶם – לפני אידיהם, וְשְׁלֹשָׁה
יָמִים לְאַחֲרֵיהֶם, אִסּוּר לשאת ולתת עמהם, לפי שעדיין שגור בפיו
שם עבודה זרה, ויש לחשוש שילך ויודה לעבודה זרה. וְהַכְּמִים
חולקים ואִמְרִים, רק לִפְנֵי אִידִיהֶן אִסּוּר לשאת ולתת עמהם, אך
לְאַחֲרֵיהֶן, מוֹתֵר.
גמרא
הגמרא מביאה דין בשיטת רבי ישמעאל של משנתנו: אִמְרָא רַב
תַּחְלִיפָא בְּרַ אֲבָדִימִי, אִמְרָא שְׁמוּאֵל, מפני יום (א') [נזָכָר] – יום
שחוגגים הנוצרים בכל שבוע לעבודה זרה שלהם, שהוא יום ראשון
בשבוע, נמצא שְׁלֹדְבָרִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, לְעוֹלָם אִסּוּר לשאת ולתת עם
הנוצרים, שהרי ימי חמישי ששי ושבת נאסרים מדין שלשת הימים
שלפני אידיהם, וימי שני שלישי ורביעי נאסרים מדין שלשת הימים
שלאחר אידיהם, וימי ראשון עצמם ודאי אסורים שהרי הם ימי האיד
עצמו.
שנינו במשנתנו: וְהַכְּמִים אִמְרִים, לִפְנֵי אִידִיהֶן אִסּוּר, לְאַחֲרֵי
אִידִיהֶן מוֹתֵר'. כו'.
שואלת הגמרא: הרי לכאורה שיטת הַכְּמִים הֵינִי שִׁטַּת תֵּנָא קָמָא
במשנה לעיל (ב), שגם הוא אסר רק את הימים שלפני אידיהם ולא
את הימים שלאחריהם.
הגמרא מיישבת זאת בארבעה דרכים. חילוק ראשון: הֵן בְּלֹא
אִידִיהֶן' אִיפָא בִּינְיָהּ – ההבדל ביניהם הוא האם שלשת הימים
האסורים כוללים את יום האיד עצמו, תֵּנָא קָמָא סָבַר שהאיסור של
שלשת הימים הוא הֵן בְּלֹא אִידִיהֶן – הימים שלפני האיד ללא יום
האיד עצמו, ויחד אתו מספר ימי האיסור הוא ארבעה, ולכן לא אמר
'אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים לפני אידיהם אסורים', אלא 'לפני
אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהם'.
ואילו רָבֵן בְּתֵרָא (– חכמים האחרונים, במשנתנו) סָבַר שהגזירה
על שלשת הימים היא הֵן וְאַחֲרֵיהֶן – כולל יום האיד, שהרי לא רמזו
בכמה ימים מדובר, ולדבריהם רק יומיים לפני האיד יש איסור, וסך
כל ימי האיסור הם שלשה.
חילוק שני: אִיפְעִית אִימָא – אם תרצה תוכל ליישב, שאם עבר
וְנִשְׂא וְנָתַן' אִיפָא בִּינְיָהּ, תֵּנָא קָמָא סָבַר שאם עבר וְנִשְׂא וְנָתַן
עם העובד כוכבים בימים אלו, מוֹתֵר להנות מהסחורה שקנה, כפי
שמדייק מלשונו 'אסור לשאת ולתת עמהם' ומשמע שהאיסור הוא
רק בעצם המשא ומתן, ואילו רָבֵן בְּתֵרָא סָבַר שאם נִשְׂא וְנָתַן
אִסּוּר להנות מהסחורה, שהרי סתמו ואמרו 'אסור', ומשמע אף
בידעבד.
חילוק שלישי: וְאִיפְעִית אִימָא, דינו דְשִׁמוּאֵל אִיפָא בִּינְיָהּ, דְאִמְרָא
שְׁמוּאֵל, פֶּאֲרָצוֹת הַזֹּלָה, שיד הגויים תקיפה ואם ירגישו שאנו
נמנעים מלשאת ולתת עמהם יש חשש שיפגעו בנו, אִין אִסּוּר לשאת
ולתת עמהם אֵלָא בְּיוֹם אֶדָם בלבד, ולא בימים שלפניו. תֵּנָא קָמָא
אִית לִיהּ דְשִׁמוּאֵל – תנא קמא סובר כשמואל, שכיון שסתם דבריו,
משמע שדיבר בומן שיד ישראל תקיפה, אבל לא כשיד עובדי

עֲלֶיהָ קָרַבַּן חֲטָאת הָבָא מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטוּי.
וְאִי־תֵמַר בָּהָא – וְאֵם הִיוּ נַחֲלִיקִים רַק לַעֲנִין שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִים, הִינִי
אֹמְרִים שְׁדוּקָא בָּהָא קָאֲמַר שְׁמוּאֵל שְׁפֹטוּר, מִשּׁוּם שְׁבִית דִּין
מִשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ, וְכִדְבָרֵי רַבִּי אֲמִי, אֲבָל בָּהָּ – לַעֲנִין שְׁבוּעָה שֹׁרֵק
פְּלוּנִי חֲפֹץ לִים, אִימָא מוֹדָה לִיה שְׁמוּאֵל לָרֵב שְׁחִיב קָרַב, מֵאַחֵר
וְנִשְׁבַּע מִעֲצָמוֹ, לְפִיכָר צָרִיכָא – צָרִיךְ הִיָּה לְהַשְׁמִיעֵנוּ אֶת מַחֲלֻקְתָּם
בִּשְׁנֵי הַמִּקְוֹת.
הַגְמָרָא עוֹבֵרֶת לְדוֹן בְּדַבְרֵי רַבִּי אֲמִי: גּוּפָא – נִשּׁוּב לַעֲצֵם דְּבַרֵּי רַבִּי
אֲמִי וְנִבְאָר אוֹתָם, אָמַר רַבִּי אֲמִי, כֹּל שְׁבוּעָה שֶׁהִדְיָנִין מִשְׁבִּיעִין
אוֹתָהּ וְהוּא נִשְׁבַּע לִשְׁקֶר, אִין בָּהּ חֵיּוֹב קָרַבַּן חֲטָאת, הָבָא מִשּׁוּם
שְׁבוּעַת בִּיטוּי. שְׁנַאֲמַר (וְקָרָא ה' ד') 'אִו נֶפֶשׁ בִּי תִשְׁבַּע לְכַטָּא
כְּשֶׁפִתִּים', וְמַהֲלִשׁוֹן 'כִּי תִשְׁבַּע', מִשְׁמַע שְׁדוּקָא בְּאֹפֶן שֶׁנִּשְׁבַּע
מִעֲצָמוֹ חֵיּוֹב קָרַבַּן, וְלֹא כֹאשֶׁר הַשְׁבִּיעֵהוּ בֵּית דִּין. וְהַטַּעַם שְׁדוּרִשִׁים
'כִּי תִשְׁבַּע' מִעֲצָמוֹ, הוּא כְּדִרְשׁ לְקִישׁ, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, הַלְשׁוֹן

הדרן עלך ארבעה שומריין וסליקא לה מסכת שבועות

אֹמְרִים שְׁמוּתָר, לְכָךְ הוֹצֵרֶךְ הַתְנָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁאִסוּר גַּם לְשֹׁאֵל
מֵהֶם. וְאִי תֵנָּא – וְאִילוּ הִיָּה שׁוֹנָה רַק שְׁאִסוּר לְשֹׁאֵל מִהֶן, וְלֹא הִיָּה
שׁוֹנָה שְׁאִסוּר לְלוּוֹת מֵהֶם, הִינִי אֹמְרִים שֶׁרַק לְשֹׁאֵל מֵהֶם אִסוּר,
מִשּׁוּם דְּחִשְׁבָּא לִיה מִילְתָּא – חֹשֶׁב בְּעֵינֵי הַנִּכְרִי מַה שֶּׁהִישָׁרָאֵל
צָרִיךְ לְשֹׁאֵל מִמֶּנּוּ אֶת כְּלָיו, וְאִילוּ וּמוֹדָה – וַיֵּלֶךְ לְהוֹדוֹת עַל כֶּךָ
לְעוֹבְדָה זָרָה, אֲבָל לְלוּוֹת מִהֶן, צִעֲרָא (בְּעֵלְמָא) אִית לִיה – יֵשׁ
לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים צֶעֶר כְּשִׁמְלוּהָ, מִשּׁוּם שְׁאָמַר, תּוֹב לֹא הִדְרִי זִוּי –
שׁוֹב לֹא יִחְזֹר אֵלֵי הַמַּעֲוֹת בְּעֵינִים, וְלֹא יוֹדָה עַל כֶּךָ לְעוֹבְדָה זָרָה,
וּמִשּׁוּם כֶּךָ הִינִי אֹמְרִים שְׁמוּתָר, לְכָךְ הוֹצֵרֶךְ הַתְנָא לְשִׁנוֹת שִׁישׁ
אִיסוּר לְלוּוֹת מִמֶּנּוּ. וְאִי תֵנָּא לְלוּוֹת מִהֶן – וְאִילוּ הִיָּה הַתְנָא שׁוֹנָה
רַק אֶת הָאִיסוּר לְלוּוֹת מֵהֶם, וְלֹא הִיָּה שׁוֹנָה שְׁאִסוּר לִפְרַע מֵהֶם,
הִינִי אֹמְרִים שִׁישׁ רַק אִיסוּר לְלוּוֹת מֵהֶם, מִשּׁוּם דְּקָאֲמַר הַנִּכְרִי,
כְּעַל בְּרַחֲמֵי מִיפְרִעָנָא – בַּעַל כְּרָחוּ אִפְרַע מִמֶּנּוּ אֶת מִמּוֹנוֹ וַיִּחְזֹר
הַמַּעֲוֹת אֵלַי, וְהִשְׁתָּא מִיָּהָא אִילוּ וּמוֹדָה – וְעַכְשִׁיו בִּשְׁעַת הַהִלּוּאָה
יֵלֶךְ לְהוֹדוֹת עַל שֶׁהִישָׁרָאֵל צָרִיךְ לוֹ, אֲבָל לִיפְרַע מִהֶן, דָּתוֹ לֹא הִדְרִי
זִוּי – שֶׁשׁוֹב לֹא יִחְזֹר אֵלֵיו הַמַּעֲוֹת, אִימָא צִעֲרָא אִית לִיה וְלֹא אִילוּ
וּמוֹדָה – הִינִי אֹמְרִים שִׁישׁ לוֹ מִכָּךְ צֶעֶר וְלֹא יֵלֶךְ לְהוֹדוֹת עַל כֶּךָ,
לְכָךְ צָרִיכָא – הוֹצֵרֶךְ הַתְנָא לְשִׁנוֹת אֶת הָאִיסוּר בְּכָל אֹפְנִים אֵלּוּ.
שְׁנִינִי בְּמִשְׁתַּנּוּת: 'רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, נִפְרָעִין מִהֶן כּו' מִפְּנֵי שְׁמִיּוֹר
הוּא לוֹ, אֲמַרו לוֹ אֵף עַל פִּי שְׁמִיּוֹר הוּא עֲכָשִׁי, שִׁמַּח הוּא לְאַחֵר זִמֵּן.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְלִית לִיה לָרֵב יְהוֹדָה? וְכִי רַבִּי יְהוֹדָה אֵינוֹ סוֹבֵר
אֶת סִבְרַת חֲכָמִים אֵף עַל פִּי שְׁמִיּוֹר עֲכָשִׁי, שְׁמַח הוּא לְאַחֵר זִמֵּן,
וְהַתְנָא – וְהִי שְׁנִינִי בְּבִרְיָתָא, רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, אֲשֶׁה לֹא תִסּוּד
– לֹא תִתֵּן סִיד עַל פְּנֵיהַ בְּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שְׁנִינִי (גְּמָרִין) הוּא לֹא כָל
זִמֵּן שֶׁהִסִּיד עַל פְּנֵיהַ, וְהִיא מִצְטַעֲרָתָא, וְאֵף עַל פִּי שֶׁכְּשִׁמְסִירָה אוֹתוֹ
מֵאִידִים בִּשְׂרָה וְנִהְיָתָ, מִכָּל מָקוֹם אִסוּר, מִכִּיּוֹן שֶׁהִנָּחָה זֹו אֵינָה אֵלָּא
לְאַחֵר הַמוֹעֵד, וּבְמוֹעֵד הִיא מִתְגַּנֶּה. וּמוֹדָה רַבִּי יְהוֹדָה בְּסִיד שִׁיכּוּלָה
לְקַבְּלָהּ – לְהַסִּירוֹ מִפְּנֵיהַ, וְלִיהָנוֹת מִמֶּנּוּ בְּמוֹעֵד עֲצָמוֹ, שְׁמוּפְלָתוֹ –
שִׁיכּוּלָה לְסוּד אֶת עֲצָמוֹ בּוֹ בְּמוֹעֵד, כִּי אֵף עַל פִּי שְׁמִיּוֹרָה – שִׁישׁ
לֹא צֶעֶר מִזֶּה עֲכָשִׁי, מִכָּל מָקוֹם שְׁמַחָה הִיא לְאַחֵר זִמֵּן חֲתוּךְ
הַמוֹעֵד כְּשֶׁתִּסְרִי אוֹתוֹ. מִכּוֹחַ שְׁמַחְמַת שְׁמַחְתָּה לְאַחֵר זִמֵּן לֹא חֲשָׁה
רַבִּי יְהוֹדָה לְצַעֲרָה שֶׁל עֲכָשִׁי, וּלְפִי זֶה גַּם בְּמִשְׁתַּנּוּתֵי הִיָּה עַל רַבִּי
יְהוֹדָה לְאִסוּר לְפָרֹעַ מִהִנְכְּרִי אֶת חוּבוֹ, כִּי אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִיּוֹר
עֲכָשִׁי מִחֲמַת הַפְּרָעוֹן, שִׁמַּח הוּא לְאַחֵר זִמֵּן עַל שְׁפָרַע אֶת חוּבוֹ, וְיוֹדָה
עַל כֶּךָ לְעוֹבְדָה זָרָה, וּמִדּוּעַ הִתִּיר רַבִּי יְהוֹדָה מִחֲמַת צַעֲרוֹ שֶׁל עֲכָשִׁי.
מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא: אָמַר רַב נְחֶמְיָא בְּרַי יִצְחָק, הִנֵּה לְהַלְבוֹת מוֹעֵד וְאֵל
תּוֹכִיךְ מֵהֶם לַעֲנִינָהּ, מִשּׁוּם דְּכִבּוּלָּהּ – כָּל הַלְבוֹת הַמוֹעֵד שֶׁהִתִּירוּ

כִּי, מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתוֹרָה בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת, פְּעָמִים בִּלְשׁוֹן 'אִי' – אִם,
פְּעָמִים בִּלְשׁוֹן 'דְּלִמָּא' – שְׁמָא, פְּעָמִים בִּלְשׁוֹן 'אֵלָּא', וּפְעָמִים בִּלְשׁוֹן
'דְּהָא' – שֶׁהִי. וְהַפְסוּק 'כִּי תִשְׁבַּע' מִתְפָּרֵשׁ בִּלְשׁוֹן 'אִי', כְּלוֹמַר אִם
תִּשְׁבַּע, דְּהִינִי מִעֲצָמוֹ, וְלֹא שְׁבוּעַת הַדִּיּוּנִים שֶׁהִיא בַּעַל כְּרָחוּ.
הַגְמָרָא חוֹזֶרֶת לְדוֹן בְּמַחֲלֻקַּת רַב וּשְׁמוּאֵל, וּמִבִּיָּאָה אֶת דַּעַת רַבִּי
אֲלֵעִזָּר: רַבִּי אֲלֵעִזָּר אָמַר, כּוֹלֵן פְּטוּרִין מְקָרַבַּן שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין,
וְאוֹלֵם חִיבִין מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטוּי, כְּשִׁיטַת רַב הַמְּבֹאֲרַת לַעֲלִי. חוּץ
מֵהָאֹפֶן שְׁטוּעַן אִינִי יוֹדֵעַ מַה אֵתָּה סָח, דְּשׁוּאֵל – שְׁשִׁנִּינִי לִגְבִי
שׁוּאֵל, וְכֵן חוּץ מִטַּעֲנַת גְּנִיבָה וְאִבִּידָה, דְּנִשְׁאָא שְׁכָר וְשִׁבְשׁוּכָר –
שְׁשִׁנִּינִי לִגְבִי שׁוֹמֵר שְׁכָר וְהַשּׁוֹכֵר, שְׁבָהִם שְׁנִינִי בְּמִשְׁנָה שְׁהוּא חִיב,
אוֹתוֹ חֵיּוֹב הִינִי קָרַבַּן שְׁבוּעַת הַפִּיקְדוֹן, שְׁהָרִי כְּפָרוֹ מָמוֹן – שַׁעַל יָדִי
שְׁבוּעַתָּם, רָצוּ לְהִפְטֹר מִחֵיּוֹב מָמוֹן, וּשְׁבוּעַתָּם נִחְשַׁבְתָּ שְׁבוּעַת כְּפִירַת
מָמוֹן.

לַעֲשׂוֹתָם, כְּגוֹן לְשַׁחֲטֹת וּלְחַכֵּן צוּרֵכֵי סַעוּדָה, עֵינִים שְׁמִיּוֹר הוּא
עֲכָשִׁי בִשְׁעַת עֲשִׂיתָם מִחֲמַת הַטּוֹרָה, אֵךְ שְׁמַחָה (וְהוּא שְׁמַח)
לְאַחֵר זִמֵּן כְּשֹׁאוֹכֵל אֶת הַסַּעוּדָה בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד, וּמִכָּל מָקוֹם הִתִּירוּ לוֹ
לַעֲשׂוֹתָם בְּמוֹעֵד בְּצֶעֶר, מִחֲמַת הַשְׁמַחָה שֶׁלְאַחֵר זִמֵּן בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד,
וְלִכֵּן הִתִּיר רַבִּי יְהוֹדָה גַּם לְסוּד בְּסִיד בְּמוֹעֵד, אִם תִּסִּיר אוֹתוֹ וְתִיהְיֶה
מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד, וְלֹא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא חֲשָׁה לְצַעֲרָה שְׁבִתוֹךְ הַמוֹעֵד.
תִּירוֹץ אַחֵר: רַבִּינָא אָמַר, רַבִּי יְהוֹדָה סוֹבֵר שְׁעוּבָה בּוֹכְכִים לַעֲנִין
פְּרָעִין לְעוֹלָם מִיּוֹר – תִּמִּיד הוּא מִצְטַעֵר עַל שְׁפָרַע אֶת חוּבוֹ, וְלִכֵּן
מוֹתֵר לְגִבּוֹת מִמֶּנּוּ אֶת חוּבוֹ בְּיָמִים אֵלּוּ לֵלָא חֲשָׁה שִׁיּוּדָה לְעוֹבְדָה
זָרָה.
בְּמִשְׁנָה לַעֲלִי (ג) הוֹבָאָה שִׁיטַת חֲכָמִים שְׁאִסוּר לִפְרַע מִהִנְכְּרִי קוּדֵם
יוֹם אִידוֹ, וְשִׁיטַת רַבִּי יְהוֹדָה שֶׁהִתִּיר לִפְרַע מֵהֶם. הַגְמָרָא מִבִּיָּאָה
בְּרִיָּיתָא שְׁמוּבָאֵת בְּה דַּעַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה הַסּוֹבֵר שְׁאִסוּר לִפְרַע
מִמֶּנּוּ, אֵךְ חִילֵק בֵּין סוּגֵי הִלּוּאוֹת לַעֲנִין זֶה.
מִתְנַתִּין – מִשְׁתַּנּוּת, כְּלוֹמַר שִׁיטַת חֲכָמִים שְׁאִסוּר לִפְרַע מִכָּל חוּב
מִהִנְכְּרִי קוּדֵם יוֹם אִידִים, וְשִׁיטַת רַבִּי יְהוֹדָה שֶׁהִתִּיר לִפְרַע מֵהֶם, הִיא
דְּלֹא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה. דְּתֵנָּא – שְׁשִׁנִּינִי בְּבִרְיָתָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן קִרְחָה אָמַר, מְלִיָּה בְּשִׁטָּר – הִלּוּאָה שְׁכַתְּבוּ עֲלֶיהָ שְׁטֵר חוּב, אִין
נִפְרָעִין מִהֶן, שְׁכָל זִמֵּן שֶׁלֹּא פָרַע אֶת חוּבוֹ, יֵרָא הַנִּכְרִי מִהִישָׁרָאֵל
מִחֲמַת הַשְׁטֵר שְׁבִידוֹ, וְלִכֵּן שְׁמַח הוּא לְאַחֵר זִמֵּן עַל שְׁפָרַע אֶת חוּבוֹ.
אֲבָל מְלִיָּה עַל פֶּה – הִלּוּאָה שֶׁלֹּא כְּתוּב עֲלֶיהָ שְׁטֵר, נִפְרָעִין מִהֶן,
מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּמִצִּיל מִיָּדָם אֶת הַחוּב, כִּי מְלוּה עַל פֶּה דּוּמָה בְּעֵינֵי
הַנִּכְרִי כֹאִילוּ שְׁאִינוֹ חֵיּוֹב לְיִשְׂרָאֵל כְּלוֹם, וּמִשּׁוּם כֶּךָ אֵין הַנִּכְרִי שְׁמַח
בְּפִרְעוֹנָה אֵף לְאַחֵר זִמֵּן.
הַגְמָרָא מִבִּיָּאָה אֶת הַהִלְכָה בְּדִין זֶה. מִסְפֶּרֶת הַגְמָרָא: יִתִּיב רַב יוֹסֵף
אֲחִוְרִיָּה דְּרַבִּי אֲבָא – יֵשֵׁב רַב יוֹסֵף מֵאַחֲזוּרֵי רַבִּי אֲבָא, וְיִתִּיב רַבִּי
אֲבָא קָמִיָּה דְּרַבִּי הוֹנָא – וְיֵשֵׁב רַבִּי אֲבָא לְפָנֵי רַב הוֹנָא, וְיִתִּיב וְקָאֲמַר
– וְיֵשֵׁב רַב הוֹנָא וְאָמַר, הִלְכָתָא – הַהִלְכָה הִיא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
קִרְחָה, וְאָמַר עוֹד, וְהִלְכָתָא כְּרַבִּי יְהוֹדָה.
הַגְמָרָא מִבְּאֵרֶת אֶת כּוּוֹנֵת דְּבַרֵּי רַב הוֹנָא. אוֹמֵרֶת הַגְמָרָא: מַה שְׁאִמַּר
רַב הוֹנָא הִלְכָתָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הִינִי הָא דְּאָמַרִין – מַה שְׁאִמַּרְנוּ כֹּאֵן
בְּשִׁמּוֹ שֶׁרַק מְלוּה בְּשִׁטָּר אֵין נִפְרָעִים מֵהֶם, אֲבָל מְלוּה עַל פֶּה נִפְרָעִים.
וְמַה שְׁאִמַּר שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוֹדָה, הִינִי בְּדִין שְׁלִפְנִינוּ, דְּתֵנָּא –
שְׁשִׁנִּינִי בְּבִרְיָתָא (בִּסְקָא), הִנּוּתִין צִמְרֵי לְצִבְעָה, לְצִבְעָה לֹא אֶת הַצִּמְרֵי
בְּאִדּוֹם, וְצִבְעוֹ שְׁחֹר, וְכֵן לְהִפְךָ שֶׁנֶּתֶן לוֹ צִמְרֵי שִׁיבְעָה לוֹ בְּשִׁחּוֹר,
וְצִבְעוֹ אִדּוֹם

ישראל בסיני, מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים/ וגו', הרי שישאל הרי יראי ה', ולא היו ראויים לחטא העגל, אלא שסיבב בן הקב"ה כדי ליתן פתחון פה לבעל תשובה.
והיינו דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, לא דוד היה ראוי לאותו מעשה של בת שבע, ולא ישראל היו ראויין לאותו מעשה של העגל. לא דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב (תהלים קט כב) 'ולפי חלל בקרבי', כלומר, יצר הרע הרג בקרבי, ואין לו כח לשלוט בקרבי, ולא ישראל ראויין לאותו מעשה, דכתיב (דברים כו) 'מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים', שהיו אז יראי ה'. אלא למה עשו מעשים אלו,

ואמר רבי יהושע בן לוי, כל מצות שישראל עושין בעולם הזה, פאות ומורפות ו-ומכות) אותם לעובדי כוכבים לעולם הבא על פניהם, שנאמר (דברים י) 'ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם וכינתכם לעיני העמים', והנה 'נגד העמים' לא נאמר בפסוק, אלא 'לעיני העמים', ודבר זה מלמד שהמצוות פאות ומורפות לעובדי כוכבים על פניהם לעולם הבא.
ואמר רבי יהושע בן לוי, לא עשו ישראל את העגל במדבר, אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, לומר שכשם שישאל חטאו וכפרו בהקב"ה ונתקבלה תשובתם, כך גם תשובת בעלי תשובה תתקבל, ולכן סיבב הקב"ה שיחטאו ישראל בעגל, שנאמר (דברים ה כו) לגבי בני

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' ב

רבי יהושע חולק ואומר, תחילה יתפלה שמונה עשרה, ואחר כך ישאל צרכיו, אבל לא ישאל צרכיו לפני תפילתו או באמצע תפילתו, שנאמר (תהלים קמב א) 'אשפוך לפני שחי, צרתי לפני אניד', כלומר, תחילה אתפלה לפני תפילתי, ורק אחר כך אשאל ואבקש ממנו על צרתי.
הגמרא מפסיקה באמצע דברי הברייתא, כדי לבאר את דברי רבי אליעזר ורבי יהושע. מקשה הגמרא: ורבי אליעזר נמי, הכתיב ו-הרי כתוב) 'אשפוך לפני שחי צרתי לפני אניד', ומשמע שתחילה יתפלל ואחר כך ישאל צרכיו. מתרצת הגמרא: לרבי אליעזר, הכי קאמר הפסוק, מתי אשפוך לפני שחי - תפילתי, בזמן שכבר קודם לכן צרתי לפני אניד. מקשה הגמרא: ורבי יהושע נמי, הכתיב 'תפלה לפני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו', ומשמע ששאלת צרכיו קודמת לתפילת שמונה עשרה. מתרצת הגמרא: לרבי יהושע, הכי קאמר, אימתי תפלה ו-שאלת צרכיו) לפני, בזמן שכבר קודם לכן לפני ה' ישפוך שיחו.
חוזרת ומקשה הגמרא על שניהם: מכדי - הרי קראי לא כמר דייקי ולא כמר דייקי - מלשון הפסוקים אי אפשר לדייק לא כדברי זה ולא כדברי זה, שהרי כל פסוק אפשר להסבירו בשני אופנים, או שהתפילה היא הקודמת או ששאלת צרכיו היא הקודמת, ועל כרחך אין מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע תלויה בפירוש הפסוקים כאן, אלא בטעם אחר, אם כן פטא קמפלגי - במה נחלקו.
מתרצת הגמרא: רבי אליעזר ורבי יהושע נחלקו פדדריש - בענין דרשתו של רבי שמלאי, פדדריש רבי שמלאי לגבי סדר הברכות בשמונה עשרה, לעולם יסדר אדם שכתב של מקום - יקבע תמיד בראש סדר ברכות שמונה עשרה את הברכות העוסקות בשבחו של מקום, שהן ברכת אבות, גבורות וקדושת השם, ואחר כך יתפלל את שאר הברכות, שיש בהן תפילה כללית על צרכי הציבור, שהן מברכת חונן הדעת עד ברכת שומע תפילה. ומביא רבי שמלאי ראיה לדבריו, מנלן - מהיכן למדנו דין זה, ממשנה רבינו, דכתיב בתפילת משה רבינו שיכנס לארץ ישראל (דברים יג-כב) 'אֶתְחַנֵּן אֶל ה' בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר, ה' אֱלֹהִים אֲתָה תַּחֲלֹת הַתְּרָאוֹת אֲתָה עֹבֶדֶת גּוֹ' אֵת גְּדֹלְךָ וְאֵת יְדֹךְ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וּכְגִבּוֹרֶתְךָ, שֶׁכֵּל אֵלֹהִים שֶׁבָּחִי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּכְתִיב בַּתְּרִיָּה - וְרַק אַחֵר כִּךְ כְּתוּבָה בְּקִשְׁתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה 'אֶעֱבֹרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַזֶּה הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלֵּכְנִי' (שם ג כה), הרי שתחילה סידר משה רבינו שבחו של הקדוש ברוך הוא, ורק אחר כך שאל צרכיו, וממנו נלמד לסדר את תפילת שמונה עשרה בצורה כזו. ונחלקו רבי יהושע ורבי אליעזר האם נלמד מכאן גם לגבי בקשת צרכיו הפרטיים של כל אדם,

בסוף צמיחתו כשכבר יש בתוכו זרע, ואוכל את הזרע, ובין בשליקטו בתחילת צמיחתו כשהוא עדיין זרע - עלים ירוקים, ובין בשליקטו באמצע צמיחתו בעת שהוא זרעין - גבעולים, מפני שהדרך לאוכלו בכל האופנים הללו, וכולם נחשבים גמר פרי לחייבו במעשר. אמרו לו חכמים, נשתקע הדבר ולא נאמר, כלומר אין מי שסובר כך וטעות היא בידך, לפי שעיקר זריעת השקבת היא לצורך זרעיו, ואם נלקט כשהוא ירק או זרעין אינו חייב במעשר.
מקשה הגמרא: והאיכא רבי אליעזר דקאי בנותיה - והרי רבי אליעזר סובר אף הוא כנחום המדי בענין זה, דתנן במשנה (מעשרות פ"ד מ"ה), רבי אליעזר אומר, השקבת מתעשרת כשהיא זרע, וירק, וזרעין. מתרצת הגמרא: התם, במשנה, מדבר רבי אליעזר בדגננותא - בשבת הגדלה בגינות, שזרעים אותה בין לצורך זרע ובין לצורך ירק וזירק, אבל נחום המדי דיבר על כל מיני השבת, בין זו הגדלה בגינות ובין זו הגדלה בשדות, ועל הגדלה בשדות אמרו שנשתקע הדבר ולא נאמר, כי אינה נזרעת אלא לצורך זרעיה.
אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי, נברא רבה אתא מאתרין - נחום המדי שהוא אדם גדול בתורה הגיע לבבל ממקומי, כלומר מארץ מדי שממנה באתי גם אני, וכל מילתא דאמר - כל דבר הלכה שאמר, דחאוהו חכמים ואמרי ליה 'נשתקע הדבר ולא נאמר'. אמר לו אביי, לא בכל מקום דחו את דבריו, אלא איכא חדא דעברין בנותיה - יש הלכה אחת שאמר נחום המדי ונפסקה הלכה כמותו, דתניא בברייתא בענין ההוספות שמוות להוסיף בתפילה, נחום הקרי אומר, שואל אדם צרכיו - רשאי להאריך ולבקש על ענייניו הפרטיים בברכת 'שומע תפלה' שבתפילת שמונה עשרה, ונפסקה הלכה כמותו.
אמר לו רב אחא בר מניומי, בר מינה דתהיא - חוץ מאותה הלכה, כלומר אין לך להביא ראיה ממה שפסקו כמותו בהלכה זו, משום דתליא באשלי רבירבי - שהלכה זו תלויה בחבליים גדולים וחזקים שקשה לנתקם, כלומר הטעם שנתקבלה הלכה זו הוא מפני שאמרה חכמים גדולים אחרים, דתניא בברייתא, רבי אליעזר אומר, תחילה שואל אדם צרכיו - מבקש על ענייניו הפרטיים, ואחר כך יתפלל שמונה עשרה, אבל לא יתפלל שמונה עשרה תחילה ואחר כך ישאל צרכיו, וכן לא ישאל צרכיו באמצע תפילת שמונה עשרה, שנאמר (תהלים קכ א) 'תפלה לפני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו' (וגו'), ולשון 'עטיפה' המוזכרת בפסוק היינו שיתגלה האדם מגודל צרתו ודאגת לבו, ואין פירושה של 'שיחה' המוזכרת בפסוק אלא 'תפלה', שנאמר ביצחק אבינו בשעה שתיקן את תפילת המנחה (בראשית כד לו) 'ויצא יצחק לשוח בשדה', ולמדים מהפסוק שתחילה ישאל האדם צרכיו על צרותיו ודאגותיו, ורק אחר כך לפני ה' ישפך שיחו, שזו תפילה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 וְאִסּוּר לִיגַע בְּנֵר דּוֹלֵק בְּשֶׁהוּא תְּלוּי אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְטַלְטֵלוֹ וְאִין אִיסּוּר בְּמוֹקְצָה בְּנִינְיָה בְּעֶלְמָא¹⁸ מִכָּל מְקוֹם
- 2 אִיסּוּר פֶּן יִתְנַדֵּד קֶצֶת מִנִּינְיָתוֹ¹⁹ וּמִכָּל מְקוֹם אִם הָיָה דְּבַר הֵיתֵר מוֹתֵר לִיטְלוֹ מִעֲלָיו²⁰ (וּבִלְבָד שְׁלֹא
- 3 יִגַע בּוֹ בִּידָיו) וְאִין לְחוּשׁ בְּמָה שְׁמִתְנַדֵּד הֵנֵר עַל יְדֵי נְטִילַת אוֹתוֹ דְּבַר מִעֲלָיו לְפִי שֶׁהוּא טַלְטוּל מִן הַצֵּד וְאִינוּ
- 4 טַלְטוּל כְּמוֹ שְׂתִיבָאָר בְּסִימֵן שִׁ"א²¹ בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּנֵר שֶׁל שְׁעוּה וְכִיּוּצָא בּוֹ²² אָבֵל אִם הָיָה נֵר שֶׁל שְׁמֵן
- 5 תְּלוּי אִיסּוּר לִיטְלוֹ דְּבַר הַמּוֹתֵר מִעֲלָיו פֶּן יִתְנַדֵּד הֵנֵר קֶצֶת וְיִתְקַרֵּב הַשְּׁמֵן אֶל הַפְּתִילָה וְיִתְחַיֵּיב מִשּׁוּם מִבְּעִיר אוֹ
- 6 יִתְרַחֵק קֶצֶת מִמֶּנָּה וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם מִכְבָּה כְּמוֹ שְׂתִיבָאָר בְּסִימֵן רַע"ז²²:

חלק ב סימן רסה, דין כלים הנתנים תחת הנר סעיף ו

הלכות רבתיא

יג] יתנדנד קצת מניעתו - כיון שהנר תלוי - קרוב הדבר שיוזיזנו מעט, אבל נר שאינו תלוי - אין לחוש לכך - אף כשאנו כבד¹⁹.
יד] מותר ליטלו מעליו - אבל להניחו על גביו מותר ליגע בו רק כשהוא לצורך דבר המותר, ולא לצורך המוקצה²⁰.

צינונים והוספות

18) סי' שח סי"ד: כל מוקצה אינו אסור אלא בטלטול, אבל מותר ליגע בו בידיו ובלבד שלא ינענע אפילו מקצתו וכמו שנתבאר בסי' רס"ה ולכן מותר ליגע במנורה שהנרות דולקות עליה אם אינה תלויה באויר כמו שנתבאר שם או בתנור בית החורף שהאש דולקת בתוכו וכן מותר ליקח דבר היתר המונח על דבר מוקצה כמו שנתבאר שם וכן להניחו על גביו. וראה שם עוד בענין נגיעה במוקצה.
19) ראה סי' תקיג ס"ג לגבי הוזהר ביצה האסורה באכילה ביו"ט: מכל מקום כיון שהביצה היא עגולה, אם יגע בה קרוב הדבר שיוזיזנה מעט.
סי' שי"י: אבל מותר לכפות עליו (על המוקצה) כלי שבזה אינו אסור הכלי בטלטול ובלבד שלא יגע הכלי בהמוקצה שאף שמוקצה מותר בנגיעה בעלמא אפילו בידיו כל שאינו מנענע כמו שנתבאר בסי' ש"ח מכל מקום כאן שהנחת הכלי על המוקצה לצורך המוקצה אסור אפילו נגיעה ע"י הכלי ויש חולקין על זה ואומרים שלא הזהירו חכמים שלא יגע הכלי בהמוקצה אלא כשהמוקצה הוא דבר המתנענע ע"י נגיעה הכלי כגון ביצה וכיוצא בה שנמצא הוא מטלטלה ע"י הכלי ולא התירו טלטול ע"י דבר אחר אלא לצורך דבר המותר.
20) סעיף יד: זה הכלל בטלטול ע"י דבר אחר כל שני דברים אחד אסור לטלטלו ואחד מותר לטלטלו והם סמוכים זה לזה או זה בזה או זה על זה והוא בענין שלא נעשה ההיתר בסיס לאיסור. . ובזמן שמטלטל אחד מהם מיטלטל עמו השני אם מטלטל האיסור בידו וההיתר מיטלטל עמו לא התירוהו בשום ענין אלא במת בלבד.
ואפילו אם מטלטל ההיתר בידיו והאיסור מיטלטל עמו אם הוא מתכוין בטלטול זה לצורך האיסור. . אסור.
אבל אם אינו צריך כלל לגוף האיסור ואינו מטלטלו ע"י ההיתר

אלא בשביל דבר המותר כגון לפנות מקומו זהו טלטול מן הצד שהתירו חכמים ע"ד שנתבאר בסי' ש"ט באבן שעל פי החבתי ומעות שעל הכר.
ואין צריך לומר אם אינו מתכוין כלל לטלטול האיסור שאינו צריך לו כלל רק לטלטול ההיתר בלבד אלא שאי אפשר לו לטלטל ההיתר אלא אם כן יטלטל האיסור על ידו כגון צנן תלוש הטמון בארץ ומקצת עליו מגולין נוטלו בהם ומוציאו אע"פ שבטילתו מזיז עפר ממקומו והוא שלא השריש שאז אין בו משום תולש. . וכן בכל כיוצא בזה.
21) סעיף ה: הניח נר על גבי טבלא מבעוד יום ושכח לסלקו ממנה קודם שחשכה ונצרכה לו הטבלא לטלטלה ולהשתמש בה בשבת מנער את הטבלא והנר נופל מעליה על הארץ ומטלטלה לכל מקום שירצה ובלבד שלא יתכוין לכבות הנר בניעור זה ואף אם נכבה מאליו על ידי נפילתו אין בכך כלום שדבר שאינו מתכוין הוא ואין כאן פסיק רישיה שאפשר שלא יכבה ע"י כך. במה דברים אמורים כשכבר כלה השמן מהנר ולא נשאר בו רק פתילה דולקת או שהוא נר של שיעה וכיוצא בו אבל נר שיש בו שמן אסור לנער הטבלא להפילו מעליה לפי שאי אפשר שלא יתקרב השמן קצת אל הפתילה ויתחייב משום מבעיר או יתרחק קצת ממנו ויש בו משום מכבה וכל שכן אם ישפוך ממנו קצת וראה שם סעיף ג: ואם הנר קבוע בדלת עצמה אם הוא של שמן אסור לפתוח או לנעול הדלת כדרכו בחול שעל ידי הפתיחה ונעילה כדרכו אי אפשר שלא יתקרב קצת השמן אל הפתילה (ויתחייב משום מבעיר) או יתרחק קצת ממנו (ויש בו משום מכבה) אלא פותח ונועל בנחת בענין שלא יהא פסיק רישיה. . ואם הוא נר של שיעה וכיוצא בו מותר לפתוח ולנעול כדרכו אלא א"כ הוא בענין (שיש לחוש) שיכבה לגמרי אם לא יזהר לפתוח ולנעול בנחת אבל אם יפול ע"י כך לארץ אין בכך כלום כמו שיתבאר.

שולחן ערוך - הלכות ברכות שבסעודה

ב וכל זה ביחיד או בבני חבורה ועקרו כולם ממקום למקום
אבל אם הניחו מקצתם במקומם אפילו אחד מהם והשאר
הלכו כולם אפילו לבית אחר אפילו אינו סמוך לבית זה כשהם
חוזרים א"צ לברך על מה שיאכלו כאן כאלו לא עקרו ממקומם
כלל בינתיים כיון שהניחו מקצת חבריהם נשארה קביעותם כאן
ואין זו עקירה.

אבל אם רוצים לאכול במקום שהלכו צריכים לברך ואין מועיל
מה שהניחו מקצת חבריהם בחדר זה למה שיאכלו בחדר אחר:

ג וכל זה בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם כגון
כל אוכל ומשקה שברכתם האחרונה היא בורא נפשות רבות
שא"צ לברך ברכה אחרונה במקום אכילה או שתיה אלא רשאי
לעמוד ממקומו קודם שיברך ולילך למקום אחר לברך שם
לפיכך עמידתו ממקומו לילך זהו גמר סעודתו וכשחוזר ואוכל
או שותה במקום אחר או לאחר שחוזר למקומו סעודה אחרת
היא וטעונה ברכה שנית אע"פ שלא בירך עדיין ברכה אחרונה
על סעודה הראשונה.

אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם כגון פת או
אפילו מעשה קדרה מחמשת המינים או אפילו פירות מז'
המינים ויין שברכתן האחרונה הואיל והיא מעין ג' ברכות של
ברכת המזון היא חשובה להצריך ולברך במקום אכילה או
שתיה כמו ברכת המזון לפיכך כשהוא עומד ממקומו לילך
למקום אחר אין עמידתו גמר סעודתו שהרי צריך הוא לחזור
למקומו לברך ברכה האחרונה לכן כשחוזר ואוכל ושותה אפילו
במקום אחר על דעת סעודתו הראשונה הוא אוכל משום לסיים
סעודתו ואצ"ל כשחוזר למקומו וא"צ לברך בתחלה אפילו לא
הניח מקצת חבריהם.

והוא שאכל כבר כזית אבל פחות מכזית דינם כדברים שאין
טעונים ברכה לאחריהם במקומם.

ויש אומרים שמין דגן לבד טעון ברכה לאחריו במקומו מפני
חשיבותו שנקרא מזון ויש אומרים פת בלבד ולכתחלה יחמיר
בכל שבעת המינים לברך במקומו וכן בדיעבד אם שינה מקומו
א"צ לחזור ולברך שספק ברכות להקל:

ד ואפילו הלך בתוך הסעודה לבית אחר ואוכל ושותה שם
דברים שאינם טפלים לסעודה לענין ברכה ראשונה והוצרך
לברך עליהם בבית הראשון כמו יין ופירות כיון שהם טפלים
לענין ברכה אחרונה ונפטרים בברכת המזון על דעת סעודתו
הראשונה הוא אוכל ושותה ואין צריך לברך עליהם שם אפילו
לא אכל שם פת ואפילו לא היה בדעתו כשבירך המוציא לשנות
מקומו באמצע סעודתו.

ואם אוכל שם פת מברך ברכת המזון במקום שגומר אכילת הפת
כמו שיתבאר בס' קפ"ד.

ומכל מקום לכתחלה אסור לעקור כלל ממקומו עד שיברך ברכת
המזון תחלה אם לא היה כן בדעתו כשבירך המוציא שכל דבר
הטעון ברכה לאחריו במקומו מפני חשיבותו טעון לברך אחריו
קודם שיעקור ממקומו (שכמו שמועלת חשיבותו שלא לברך
במקום אחר כך מועלת חשיבותו לברך קודם שיעקור למקום
אחר ואף שיאכל גם במקום השני ויברך שם מה מועיל זה

לאכילה הראשונה שהיתה טעונה ברכה במקומה לכתחלה קודם
שיעקור משם משום חשיבותו.

אלא שאם כבר עקר א"צ לחזור ולברך שבזה לא יתקן מה
שעיות בעקירתו אלא משום שצריך לברך במקום אכילה אוכל
הוא מעט במקום השני ומברך.

אבל לכתחלה לא יעקור בלא ברכה ואפילו אם הניח מקצת
חברים שאין זו עקירה אם היה עתיד לחזור אליהם מכל מקום
כשהולך לגמור סעודתו בבית אחר הרי הוא עוקר מחבורתו.

אבל אם הולך על דעת לחזור למקומו לגמור סעודתו אין זו
עקירה בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם אפילו לא
הניח מקצת חברים ומכל מקום צריך שילך על דעת לאכול שם
כמו שיתבאר.

ואפילו הולך שלא על דעת לחזור) אם מתחלה כשבירך המוציא
היה בדעתו לגמור בבית אחר מותר שהרי מתחלה לא קבע
במקום זה כל סעודתו וכמו שנוהגים הולכי דרכים שאוכלים
דרך הילוכם ויושבים ומברכים במקום סיום אכילתם מפני
שלכך נתכוונו מתחלה שלא לקבוע מקום לאכילתם במקום
שבירכו המוציא והתחילו שם לאכול:

ה וכל זה כשהולך לבית אחר לאכול שם אבל אם אינו הולך
לאכול שם אע"פ שהיה בדעתו מתחלה לילך שם אסור לו
לעקור ממקומו עד שיברך ברכת המזון ואפילו הניח מקצת
חברים גזירה שמא ישכח מלחזור למקומו לברך משא"כ
כשהולך לאכול שם שמברך במקום שגומר סעודתו אם שוכח
לחזור למקומו ואין לחוש אלא לעקירה ממקום אכילה בלא
ברכה אם אין דעתו לחזור למקומו ולברך ולא היה דעתו על זה
מתחלה:

ו וכל זה כשהולך לדבר הרשות או אפילו לדבר מצוה שאינה
עוברת אבל לצורך מצוה עוברת כגון לקראת חתן או לקראת
כלה או לבית הכנסת להתפלל עם הצבור מותר לילך ולברך
ברכת המזון כשיחזור ואפילו לא הניח מקצת חברים שאין
להניח מצוה עוברת משום חשש שמא ישכח.

ואפילו לעקור בסעודתו מבית לבית ולברך ברכת המזון בבית
האחרון ולא היה דעתו על זה מתחלה מותר לצורך מצוה עוברת
כגון לברך שם בזמון כמ"ש בס' תע"ט.

ואע"פ שלעקור קודם ברכת המזון שלא על דעת לחזור למקומו
ולברך אין האיסור משום חשש שמא ישכח אלא איסור גמור
הוא מדברי סופרים ואין עוברין אפילו על איסור קל של
דבריהם משום מצוה עוברת מכל מקום כיון שדעתו לאכול
בבית אחר ולברך שם אינו איסור ברור שיש לומר שאין זו
עקירה שהרי כשחוזר ואוכל בבית שני א"צ לברך בתחלה מפני
שעל דעת סעודתו הראשונה הוא אוכל לסיים סעודתו והכל
לסעודה אחת היא נחשבת כמו שנתבאר.

אלא לפי שיש חולקין על זה כמו שיתבאר ולדבריהם האיסור
ברור וגם לפי סברא הראשונה יש לומר שאף שהכל סעודה אחת
היא מכל מקום בשני מקומות היא וכל מה שאכל במקום זה
צריך לברך אחריו מיד לכתחלה קודם שיעקור למקום אחר
לפיכך אין להקל אפילו לצורך מצוה עוברת אם לא היה דעתו
על זה מתחלה:

ז' אם עמד והלך לדבר הרשות אפילו שהה שם הרבה כל שלא
 2 שהה כדי שיתעכל המזון שבמעיו א"צ לחזור ולברך המוציא
 3 כשחזור לאכול במקומו או במקום אחר אם לא הסיח דעתו
 4 בינתיים אבל אם הסיח דעתו מלאכול עוד כיון שיש כאן היסח
 5 הדעת ושינוי מקום צריך לחזור ולברך המוציא מטעם שיתבאר
 6 בס' קע"ט.
 7 וגם צריך לחזור וליטול ידיו אפילו לא שהה כלל שכיון שהסיח
 8 דעתו מן האכילה מן הסתם לא נזהר בשמירת ידיו והסיח דעתו
 9 מהן.
 10 ואפילו לא הסיח דעתו מלאכול אם הפליג הרבה בדברים צריך
 11 לחזור וליטול ידיו אע"פ שא"צ לברך המוציא מפני שמן הסתם
 12 הסיח דעתו משמירתן כמו שנתבאר בס' קס"ד.
 13 ויש מי שאומר שהוא הדין אם עמד להתפלל באמצע סעודתו
 14 צריך לחזור וליטול ידיו אחר התפלה כשחזור לסעודתו משום
 15 חשש היסח הדעת בשעת התפלה אלא א"כ שמר ידיו (כמו
 16 שבילל פסח אע"פ שנטל ידיו בטיבול ראשון חזור ונוטל
 17 לסעודה משום חשש היסח הדעת בשעת אמירת ההגדה כמ"ש
 18 בסימן תע"ה).
 19 ולפי מה שנתבאר בס' צ"ב שהעיקר כהאומרים שהיסח הדעת
 20 פוסל בתפלה כמו באכילה א"צ לחזור וליטול ידיו אחר התפלה
 21 שהרי משום תפלה עצמה אינו מסיח דעתו משא"כ באמירת
 22 ההגדה בליל פסח שאין היסח הדעת פוסל בה חוששים שמה
 23 הסיח דעתו.
 24 אבל ברכת המוציא א"צ לברך לדברי הכל אפילו הלך לבית
 25 הכנסת להתפלל ושהה שם הרבה כל שלא הסיח דעתו מלאכול
 26 עוד ואין התפלה חשובה הפסק בסעודה אפילו היה מוכרח
 27 להפסיק ולהתפלל מפני שאין שהות עוד ביום להתפלל אח"כ
 28 ואע"פ שבשעת התפלה אי אפשר לו לאכול מאומה אינה
 29 חשובה הפסק משום זה.
 30 ואינו דומה לברכת המזון שחשובה הפסק משום זה להצריך
 31 ברכה על כוס ברכת המזון הואיל ובשעת ברכת המזון אי אפשר
 32 לשתות לפי שברכת המזון הוא סילוק והיסח הדעת על מה
 33 שאכל ושתה משא"כ תפלה כמו שיתבאר בס' קע"ט:
 34 ויש אומרים שדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם דינם
 35 כדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם לענין שינוי
 36 מקום בדיעבד שצריך לחזור ולברך אלא א"כ הניח מקצת חברים.

אבל לכתחלה אסור לעקור ממקומו בלא ברכה אחרונה (ואפילו
 37 לצורך מצוה עוברת) בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם
 38 אלא א"כ הניח מקצת חברים ודעתו לחזור למקומו שאז אין זו
 39 עקירה.
 40 ואפילו בדיעבד שלא הניח מקצת חברים ועקר ממקומו וחזר
 41 צריך לברך ברכה אחרונה תחלה ואח"כ ברכה ראשונה על מה
 42 שיאכל אח"כ שכיון ששינה מקומו הרי פסק סעודתו וזו סעודה
 43 אחרת היא וצריך לברך תחלה על סעודה הראשונה ואח"כ
 44 יתחיל סעודה השנייה.
 45
 46 והמנהג במדינות אלו כסברא הראשונה להקל בדברי סופרים.
 47 ואף לסברא האחרונה אין שינוי מקום חשוב הפסק בסעודה אם
 48 חוזר למקומו אלא כששהה חוץ למקומו כגון שהלך לדבר עם
 49 חבירו והפליג בדברים או שהלך לבית הכנסת להתפלל או
 50 שהלך לאיזה עסק ושהה בו אבל אם לא שהה אפילו עשה איזה
 51 דבר מדברי הרשות בדרך עראי כגון שהוצרך לנקייו ונכנס לבית
 52 הכסא וכיוצא בזה (אינו חשוב הפסק בסעודה ואצ"ל אם דיבר
 53 עם חבירו ולא הפליג ואפילו הוא דבר הרשות).
 54 (ואצ"ל אם יצא להביא דבר מצרכי הסעודה) (ולכן השמש
 55 המשמש בסעודה אע"פ שהולך ובא תמיד ממקום למקום אינו
 56 נחשב שינוי מקום לו לחזור ולברך בכל פעם שבא אף לפי
 57 סברא זו).
 58 (והוא הדין לסברא הראשונה אין שינוי מקום חשוב הפסק בכל
 59 זה בסעודה אף אם עדיין לא אכל כזית שא"צ לברך כלל ברכה
 60 אחרונה והוא הדין בדברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם
 61 במקומם אם קבע עליהם והם דברים שקביעותם קביעות כמ"ש
 62 בס' רי"ג מפני שאין הפסק עראי חשוב להפסיק סעודת קבע).
 63 ואצ"ל מי שישן שינת עראי במקום סעודתו שאין חשוב הפסק
 64 בסעודה וחוזר ואוכל בלא ברכה לדברי הכל.
 65 אבל שינת קבע הוא סילוק והיסח הדעת יותר מדאי וחשובה
 66 הפסק לדברי הכל אע"פ שישן במקום סעודתו.
 67 אבל כל שניעור אע"פ שהפליג הרבה בדברים אחרים במקום
 68 סעודתו כל שלא הסיח דעתו מלאכול חוזר ואוכל בלא ברכה
 69 לדברי הכל ויש אומרים שאפילו הסיח דעתו כמו שנתבאר בס'
 70 קע"ט:

חלק א סימן קעח איזה דברים קרויים הפסק בסעודה סעיפים ב"ח

לקוטי תורה

6 בפרק זה שיש שני סוגים שונים באהבת ה' - סוג א' ישנו
 7 רק בצדיקים, אבל הסוג השני ישנו אצל כל אחד ואחד
 8 מישראל; ועל פי זה יסיק שבהתאם לזה יש גם שתי
 9 דרגות בשמחה - דרגא גבוהה בשמחה שהיא מדריגת
 10 הצדיקים דוקא, ועל"י נאמר "שמחו צדיקים בה", ודרגא

1 האהבה לה' והשמחה בעבודתו ית' שבהישג יד כל
 2 אחד ואחד מישראל
 3 [לאחר שביאר את מהותה ומטרתה של עבודת
 4 התפלה, שהיא לעורר את האהבה המסותרת להש"ת
 5 שנמצאת בתוך כל אחד ואחד מישראל, ימשיך לבאר

1 נוספת בשמחה בעבודת ה' שהיא בהישג יד כל אחד ואחד
2 מישראל, ועל זה נאמר "תחת אשר לא עבדת את ה'
3 אלקיך בשמחה גו'":]

4 והנה יש שני מיני אהבות.

5 כשם שיש שתי מדריגות באחדותו ית' (א) "יחודא
6 עילאה" - השייכת רק לצדיקים; (ב) "יחודא תתאה"
7 - השייכת לכל אדם,

8 כך יש שני סוגים (כלליים) באהבת ה' המתעוררת
9 בלב האדם על ידי ההתבוננות באחדותו ית', כנ"ל.

10 [האהבה הראשונה היא:]

11 אהבה שנעשית מאליה.

12 האהבה הנעלית יותר היא ה"אהבה שנעשית
13 מאלי'".

14 פירוש:

15 מהותה של אהבה היא הקירוב והדביקות באהוב,
16 וכך הוא גם באהבת ה', שענינה הוא הדביקות באלקים
17 באמת.

18 והנה, כאשר מאיר ומתגלה בנפש האדם אור
19 אלקי, הרי בדרך ממילא "נדבק" האדם בפועל באלקות
20 מחמת הגילוי מלמעלה. וזהו ענין "אהבה שנעשית
21 מאלי'".

22 על ידי התבוננות בהוי' אחד.

23 אלא שגילוי אור אלקי זה בנפש האדם (המוליד
24 אהבה לאלקות) בא ונמשך מלמעלה על ידי
25 ה"התבוננות בהוי' אחד".

26 וזהו אופן האהבה לאלקות של צדיקים גדולים,
27 שעל ידי ההתבוננות שלהם "בה' אחד", הענין ד"ה'
28 אחד" מתגלה בפועל בנפשם, היינו שאחדותו ית'
29 נרגשת אצלם [כנ"ל בפירוש "יחודא עילאה", שהיחוד
30 כפי שהוא קמי' ית' מאיר ונרגש בנשמת האדם], ועל
31 ידי זה הם מתבטלים בדרך ממילא בביטול מוחלט
32 לאלקות.

33 [ובמילא גם האהבה לאלקות המתעוררת על ידי גילוי
34 זה היא באופן כזה - כפי שממשיך:]

35 והיא כשלהבת העולה מאליה ובווערת כרשפי אש.
36 האהבה לה' המתעוררת אצל צדיקים גדולים על
37 ידי גילוי אחדותו ית' בנפשם היא כענין שאמרנו רז"ל
38 אודות הדלקת המנורה בבית המקדש, שצריכה להיות

39 באופן "שתהא שלהבת עולה מאלי'", ולפי התוכן
40 הפנימי קאי על רשפי אש האהבה לאלקות באופן
41 שהיא "עולה מאלי'" (על ידי גילוי אור אלקי המאיר
42 בנשמת האדם).

43 ואין בה שום מבוקש.

44 המעלה המיוחדת שבאהבה זו "העולה מאלי'"
45 היא - ש"אין בה שום מבוקש".

46 פירוש:

47 בדרך כלל, רגש האהבה והתשוקה שיש באדם
48 להתקרב אל איזה דבר - הוא מחמת רצונו שהדבר
49 ההוא יביא לו איזו הנאה או תועלת (בגשמיות, או
50 ברוחניות); ואהבה כזו נקראת אהבה "שיש בה
51 מבוקש", היינו, אהבה שבה האדם חושב על עצמו
52 ותועלתו ומטרת האהבה היא להשיג לעצמו איזה
53 מבוקש (וגם באהבת ה' שייך "מבוקש" לתועלת
54 האדם, כדלקמן);

55 אמנם, כשמתגלה ונרגש באדם ענין אחדותו
56 יתברך האמיתית (בדרגת "יחודא עילאה" הנ"ל) והוא
57 מגיע לידי הכרה ברורה שאין שום מציאות כלל
58 מלבדו, הרי גם האהבה לה' שנתעוררה על ידי זה "אין
59 לה מבוקש", כלומר - אין האדם מחפש לעצמו כלום
60 באהבה זו, שכן, במדריגה זו לא שייך שום רגש של
61 "אנוכיות" והאדם אינו מבקש שום דבר לעצמו, שהרי
62 אין שום מציאות כלל מלבדו ית'; וענין אהבה זו הוא
63 מה שהאדם "דבוק" באלקות בפועל, ומתבטל ונכלל
64 באורו יתברך שאין לו סוף.

65 - כתוצאה מאהבה זו, עבודת צדיקים גדולים
66 בקיום התורה והמצוות אינה "כדי לדבקה בו יתברך
67 בלבד לרוות צמאון נפשם הצמאה לה", אלא
68 "עבודתם . . . הוא לצורך גבוה . . . לייחדא קוב"ה
69 ושכינתו בתחתונים"; היינו שאינם חושבים כלל על
70 תועלת עצמם ("אין בה שום מבוקש") - גם לא על
71 תועלת רוחנית נעלית זו של לדבקה נפשם בה', אלא
72 כל רצונם הוא אך ורק ל"צורך גבוה", היינו שיתמלא
73 רצונו יתברך וכוונתו, ששכינתו ית' תשכון בתחתונים
74 על ידי קיום התורה והמצוות.

75 ואהבה השנית הוא שחפץ ומשתוקק לדבקה בו
76 ית'.

77 הסוג השני, הנמוך יותר, באהבת ה' (ששייך לכל
78 אדם, כמו שיבואר בסמוך) היא אהבה ש"יש בה

מבוקש" - היינו שהאדם מרגיש את עצמו ומציאותו, אלא מאחר שמבין בשכלו את האמת של אחדותו ית' (כענין "יחודא תתאה" שנתבאר בסוף הפרק הקודם), הרי ההתבוננות בזה מעוררת בו חפץ ותשוקה להיות דבוק בו ית'. כלומר, הוא מציאות בפני עצמו, אלא ש"חפץ ומשתוקק" להגיע לענין נעלה ונשגב - "לדבקה בו ית'".

וזה יש בלב כל אחד ואחד מישראל.

בניגוד למדריגה הראשונה באהבת ה', הנ"ל, ששייכת רק בצדיקים, הנה אהבה זו לה' ("שחפץ ומשתוקק לדבקה בו") מסותרת בלב כל אחד ואחד מישראל, אלא שצריכים לעוררה משינתה, על ידי ההתבוננות באחדות ה'.

וזהו ואהבת [את הוי' אלקיך], דהיינו שתתאווה שיהיה הוי' אלקיך, כנודע.

זהו הפירוש הפנימי בכתוב "ואהבת את ה' אלקיך" - "אהבה משרש אבה, שהוא מלשון חפץ ורצון", כלומר, שהאדם צריך לרצות ולהשתוקק לאלקות.

ופירוש "ואהבת את הוי' אלקיך" - דלכאורה הי' מספיק לכתוב "ואהבת את ה'" - הוא, שהאדם צריך להשתוקק שהוי' יהי' אלקיך, היינו "שיהי' בחינת שם הוי' מאיר ומתגלה כך כל כך עד שיהא [הוי'] נקרא על שמך - להיות אלקיך, אלקים שלך".

פירוש:

שם "הוי'" - הוא שם העצם, וקאי על האמת האלקית כפי שהיא קמי' ית', "ה' אחד"; ואילו "אלקיך" (אלקה שלך) פירושו - "כוחך וחיותך" נכי על פי פנימיות הענינים, שם "אלקים" מתאר את האור האלקי המלוכש בנבראים להחיותם ולקיימם, ולכן אפשר לומר על שם זה "אלקינו", "אלקיך".

וזהו הפירוש הפנימי ב"ואהבת את הוי' אלקיך", שהאדם מגיע לידי רצון ותשוקה ש"הוי'" יהי' "אלקיך", היינו שהאמת של שם "הוי' אחד" תאיר ותתגלה בנפשו עד שתהי' כל כחו וחיותו.

וזהו קבלת מלכות שמים בקריאת שמע.

אמרו רז"ל, שבפרשה ראשונה צריך האדם לקבל עליו עול מלכות שמים ובפרשה שני' צריך לקבל עליו עול מצוות, ומזה מובן שקבלת עול מלכותו ית' אין פירושה קבלה לציית להשי"ת ולקיים את פקודותיו

(שהרי זהו ענין קבלת עול מצוות), אלא לקבל עליו את עצם הענין שהשי"ת הוא "מלך" (גם ללא קשר עם קיום פקודותיו).

והתוכן הפנימי שבקבלה זו הוא - שבאמירת "שמע ישראל גו' ואהבת גו'" צריך האדם לקבל על עצמו את אחדותו ית' האמיתית, היינו לעורר בעצמו תשוקה וחפץ ש"הוי'" יהי' "אלקיך", שאחדותו ית' (ה' אחד) תאיר ותתגלה בנפשו, וזוהי הדביקות האמיתית של האדם בו ית'.

[עד כאן נתבאר ענין האהבה לאלקות שיש בלב כל א' וא' מישראל - שהיא החפץ והתשוקה לדבקה בו ית'. ועתה יבאר כיצד אכן ניתן לדבקה בו ית' בפועל:]

רק שאי אפשר לדבקה בו ית', כי לית מחשבה תפיסא ביה.

אף שלכל אחד ואחד יש רצון ותשוקה בלב לדבקה בו ית', מכל מקום על ידי התשוקה והאהבה בלבד עדיין אין האדם נעשה "דבוק" ממש בו ית' - שהרי אי אפשר לנבאר להתדבק בבורא בכוחות עצמו (שהם מוגבלים), ד"לית מחשבה תפיסא ביי" כלל.

שהוא ית' סתימו דכל סתימין וטמירא דכל טמירין. מכיון שאין שום מחשבה (אפילו מהעליונים) יכולה לתפוס את הקב"ה, נמצא שהוא ית' "סתום" ו"נעלם" מכל הנבראים כולם, ובלשון הזהר - "סתימו דכל סתימין, טמירא דכל טמירין".

[וביאור דיוק הלשון "דכל סתימין . . דכל טמירין" - שהוא ית' "סתום" מכל שאר ה"סתומים":]

פירוש, שיש עולמות שנקראים סתימין. מבואר בזהר שיש שני סוגי עולמות, "עלמין סתימין" (עולמות סתומים ונעלמים) ו"עלמין דאתגליין" (עולמות גלויים).

פירוש:

"עלמין סתימין" הם העולמות שמציאותם נעלמת ו"בלועה" ומכוסה במקורם באלקות (כברואי הים שמכוסים ו"בלועים" במי הים) ולא נרגש בהם שום ענין של ישות ופירוד מאלקות; משא"כ "עלמין דאתגליין" הם העולמות והנבראים שישותם ומציאותם היא בהתגלות, כי בהרגשתם הם נפרדים משרשם ומקורם באלקות.

והם למעלה מבחינת עולם הבא.

1 מדריגת "עלמין סתימין" גבוהה כל כך עד שהם
2 למעלה אפילו מעולם הבא (שבו נשמות הצדיקים
3 יושבין ונהנין מזיו השכינה), כי גם עולם הבא הוא
4 בכלל "עלמין דאתגליין".

5 והוא ית' סתים ונעלם [גם] מהם [מהעולמות
6 הסתומים והנעלמים - לפי, ש[גם הם] אינם משיגים
7 אותו. וכן [הוא ית'] טמירא דכל [העולמות
8 ה]טמירין.

9 [לסיכום: אפילו העולמות העליונים ביותר
10 (ה"סתימין" וה"טמירין") אינם יכולים להשיג את הקב"ה,
11 וכ"ש וק"ו שהאדם הנמצא בעולם הזה הגשמי אינו יכול
12 להשיגו; וכיצד איפוא ניתן לדבקה בו ית'?

13 - על זה ממשך:]

14 **כי אם על ידי התורה.**

15 רק על ידי התורה ניתן להידבק בהקב"ה.

16 וזהו ודברת בם בו'.

17 מיד לאחר "ואהבת את ה' וגו'" נאמר "ודברת בם
18 וגו'", ובדברי תורה הכתוב מדבר. לפי פשוטו, הקשר
19 של שני הענינים הסמוכים זה לזה הוא, דכאשר
20 אוהבים את ה' מקיימים את רצונו ית' בלימוד התורה
21 וקיום המצוות; אך התוכן הפנימי בזה הוא - שהדרך
22 היחידה לרוות צמאון נפשו שחפצה ומשתוקקת
23 לדבקה בו ית' ("ואהבת גו'"), היא על ידי עסק התורה
24 וקיום מצוותי'.

25 [אך כיצד יוצרת התורה דביקות עם הקב"ה - והרי
26 האדם הגשמי הקורא בתורה, קורא אותיות גשמיות, בדיו
27 כתובות על ספר, ואיך הוא דבוק על ידי זה עם הקב"ה,
28 "סתימו דכל סתימין"?

29 - על זה ממשך:]

30 **שאותיות התורה מלובש בהם התפשטות והארה**
31 **ממנו ית'.**

32 בתוך האותיות הגשמיות של התורה מלובש "אור
33 אין סוף ב"ה" (אור והתפשטות של קדושתו ית'), ולכן
34 על ידי התורה מתדבק האדם עם הקב"ה.

35 **פירוש:**

36 מבואר בזהר ד"אורייתא וקוב"ה כולא חד",
37 שהתורה איננה "בריאה" של הקב"ה ומציאות בפני
38 עצמה אלא היא "חכמתו ורצונו של הקב"ה" שהן
39 אחד עם הקב"ה בכבודו ובעצמו; אלא שהתורה

40 "נסעה וירדה . . ממדרגה למדרגה . . עד שנתלבשה
41 בדברים גשמיים וענייני עולם הזה . . ובצורפי אותיות
42 גשמיות בדיו על הספר", ולכן, כשאדם עוסק בתורה
43 ובמצוות הרי "אור ה' ממש" מקיף את נפש האדם
44 "מראשה ועד רגלה" ומתקשר עם "הקב"ה ממש
45 דאורייתא וקב"ה כולא חד".

46 [ואין להקשות, כיצד ניתן להבין שהגם שאורו ית'
47 מתלבש "בדברים תחתונים גשמיים" ובאותיות גשמיות
48 - מכל מקום לא נגרע ממעלתה וקדושתה (עד שהעוסק
49 בתורה ומצוות גשמיות מתדבק על ידה עם הקב"ה עצמו,
50 "סתימו דכל סתימין")?

51 - כי זהו:]

52 **כמשל כח הצומח ואותיות המחשבה הנ"ל.**

53 כבר הובא לעיל המשל מכח הצומח, שהארה
54 רוחנית המתפשטת מכח הצומח "נתעבה ונתגשמה כל
55 כך עד שנעשה ממנה פרי גשמי"; ועוד משל -
56 מאותיות המחשבה שהן הארות רוחניות המתפשטות
57 מן הנפש עצמה, אלא שהתפשטות זו מצטיירת
58 באותיות (אף שמהות הנפש עצמה היא למעלה מגדר
59 אותיות).

60 ושני משלים אלו הם דוגמא להארה והתפשטות
61 ממקור רוחני, שמכל מקום יורדת לבחינה גשמית.
62 וכך הוא בעניננו: התורה היא אמנם גילוי אורו
63 ית', להיותה "חכמתו ורצונו של הקב"ה", ומכל מקום
64 היא יורדת ומתפשטת למטה עד שמתלבשת באותיות
65 גשמיות.

66 **כמ"ש במן כי טל אורות מלך, ונתגשם עד שדכו**
67 **במדוכה וכו'.**

68 ידוע אשר כל הענינים האמורים במן נמצאים גם
69 בתורה, כי כשם שהמן הי' לחם מן השמים, כך התורה
70 נקראת לחם וניתנה לישראל מן השמים.

71 וכך הוא בענין המבואר לעיל אודות האותיות
72 הגשמיות של התורה - שהן דבר ה' ממש, אלא שירדו
73 ונתלבשו באותיות גשמיות בדיו על הספר - שאותו
74 הדבר ממש מצינו גם במן:

75 הטעם הפנימי לכך שהמן ירד ביחד עם הטל
76 כמ"ש "ותעל שכבת הטל", הוא לפי ש"המן הוא
77 בחינת טל", כי המן הי' מבחי' טל העליון, שעל
78 זה נאמר "כי טל אורות טליך", היינו ש"שורש" המן
79 הוא אורות עליונים רוחניים; אלא שהאורות הללו

1 ירדו למטה ובאו בהגשמה בצורת לחם גשמי עד שהי'
2 צורך ב"דכו במדוכה", אך גם כפי שבא בצורת לחם
3 גשמי נשאר המן במהותו ומעלתו העצמית, אורות
4 עליונים ורוחניים.

5 וכן הוא גם באותיות התורה, שהן "התפשטות
6 והארה ממנו ית'", ו"מוצא פי הוי'" כפי שירד ונתלבש
7 באותיות גשמיות.

8 וזהו [פירוש] "ותורה אור", שהיא הארה מאין סוף
9 ברוך הוא.

10 הפירוש הפנימי ב"תורה אור" הוא [לא רק
11 שהתורה מאירה את האדם ונותנת לו זכויות, אלא]
12 שהתורה היא אורו של הקב"ה, וגם כפי שנתלבשה
13 באותיות גשמיות וענייני עולם הזה נשארה במעלתה
14 שהיא אורו של הקב"ה ויש בה "התגלות אלקות".

15 [והנה, על פי כל הנ"ל מובן היטב ההבדל בין תפלה
16 לתורה המובא בתחילת המאמר - דתפלה היא "מדת
17 לילה" ותורה היא "מדת יום", שכן, בתפלה האדם אמנם
18 מתעורר באהבת ה' וחפץ ומשתוקק להיות דבוק באלקות,
19 אבל עדיין אין האור האלקי מאיר בנפשו, שהרי "לית
20 מחשבה תפיסא ביי" כנ"ל, ונמצא שהוא עדיין במצב של
21 חשך והעלם, "מדת לילה"; משא"כ התורה היא "מדת יום",
22 לפי שעל ידי התורה - "תורה אור" - מאיר אור אין סוף
23 ב"ה בנפש האדם, ועל ידה הוא זוכה להדבק בהקב"ה
24 באמת, מאחר שאורייתא וקוב"ה כולא חד.

25 - ועל פי המבואר בפרק זה בענין העבודה השייכת
26 לכל א' וא' מישראל, היינו התעוררות האהבה לה'
27 והדביקות בה' על ידי עסק התורה והמצוות - ישוב לתרץ
28 את השאלה שבתחילת המאמר, "איך יגיע כל אדם"
29 לשמחה אמיתית בעבודת ה', שלכאורה זוהי מדריגת
30 הצדיקים.

31 וזהו שממשיך:]

32 ואי לואת יהיה השמחה גדולה בעסק התורה
33 והמצוות, כי בזה ירוה צמאנו מה שחפץ ומשתוקק
34 לדבקה בו יתברך.

35 עד כאן נתבאר שעניינה של עבודת התפלה הוא
36 לעורר באדם תשוקה וצמאון לדבקה בו ית', ועל ידי

37 עסק התורה והמצוות זוכה האדם לידבק בהקב"ה
38 בפועל. ונמצא, שבעסק התורה והמצוות מרווה האדם
39 את צמאון נפשו.

40 ומזה מובן גודל השמחה שאדם יכול להרגיש
41 בעסקו בתורה ובמצוות, לפי שאם בשעת התפלה אכן
42 הרגיש בנפשו צמאון ותשוקה עזה לאלקות, הרי
43 צמאון זה יביא אותו לכך שמיד אחר התפלה יעסוק
44 בלימוד התורה וקיום מצוותי' ("ודברת בם וגו'"), כדי
45 להתדבק בפועל באור אין סוף ב"ה המלוכש בתורה;

46 ואור וגילוי זה של "תורה אור" גורם שמחה
47 גדולה בנפשו, מאחר שעל ידי זה מרווה את צמאון
48 נפשו החפיצה ומשתוקקת לדבקה בו יתברך, כמים
49 קרים על נפש עייפה.

50 ועל זה נאמר תחת אשר לא עבדת כו' בשמחה
51 ובטוב לבב, כי בחינת שמחה זו מהעבודה בתורה
52 ומצוות, שבוה מרוה צמאנו, יוכל כל אדם להגיע
53 אליה, ובנ"ל.

54 על בחינת שמחה זו, לשמוח באור ה' המאיר
55 בקרבו על ידי לימוד התורה וקיום המצוות - שבוה
56 מרווה את צמאון נפשו המשתוקקת לקרבת ה' - נאמר
57 "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וגו'",
58 פירוש, "שתהא השמחה על ידי עבודה, דהיינו בתורה
59 ומצוות, שעל ידי זה מרווה צמאנו".

60 ושמחה כזו נדרשת מכל אחד ואחד, וכל אדם יוכל
61 להגיע אליה, כי מאחר שמרגיש בנפשו צמאון לאלקות
62 הרי כאשר הוא מרווה צמאון זה, בהכרח שיבוא
63 לשמחת הנפש.

64 [משא"כ מדריגת השמחה באלקות של צדיקים
65 ("שמחו צדיקים בה'") היא מדריגה גבוהה ביותר
66 בשמחה - והיא השמחה מהאהבה רבה שלהם לה'
67 (מדריגה הא' הנ"ל), ש"אין בה שום מבוקש", היינו
68 ללא שום רצון וחפץ לעצמו, אלא כל עבודתם היא רק
69 "לצורך גבוה", ולכן שמחתם היא בה' ("שמחו
70 צדיקים בה'"), "מצד ה' עצמו, היינו לא מצד הגילוי
71 בנפשו כי אם השמחה והעונג מצד אלקות עצמו"].

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

דוקא, פי' בחי' העלא' דאו"ח לעצמותו שנק' גבורותיו
בבחי' העליות אל העצמות כמ"ש למעלה בענין משל
הטרדא שכל כחות הנפש עולים אל עצמותו שלא יכול
להפנות כלל לקוראו וגם לא יוכל להשיב דבר מה לשואלו
לא דבר חכמה ולא דבר חסד כו', וכך הענין ובחי' השינה
שבגלות וכמארז"ל אין כמוך באלמים כמו אלם בגשמיות
שאינו יכול להשיב כו', ואין כמוך באלמים היינו ענין הן
הן גבורותיו לפי שאין קץ לעליות הללו בעילוי אחר עילוי
בעצמותו לפי שאור א"ס למעלה מעלה עד אין קץ כו'
וכידוע בענין הכל ירוממוך סלה כו', וע"כ אין כמוך
באלמים והן הן גבורותיו שבסוד או"ח אל העצמות וד"ל.
וכל זה הוא בחי' אתעדל"ת שהוא בבחי' או"ח בבחי'
רצוא דוקא, וכמ"כ יש בחי' אתעדל"ע בבחי' או"י,
וה"ז כמו הניעור מן השינה שמתעורר לקום שזהו היפוך
אתערוטא דאו"ח הנ"ל שבבחי' העלאה אל העצמות, אלא
אדרבה אתערוטא זו הוא בבחי' ירידה והמשכה למטה
שתאיר הנפש בגוף כו', וכך למעלה הוא בחי' הארת אור
עצמו' אור א"ס בבחי' ירידה והמשכה למטה בחכמה
ומדות ודבור עד בחי' החיצוני' היותר אחרון שהוא נמשל
ללבוש ובית שמשגיח שם ג"כ בתכלית וע"כ ירגיש גם
בזבוב ושמימית שבקצה הבית לזורקה חוץ כו', וזהו ויקץ
כישן ה' לעורר מבחי' השינה שבזמן הגלות להרגיש במה
שגוים מרקדים בהיכלו, וכמו במצרים שנאמר וידבר
אלהים כו' היפוך השתיקה כו' וד"ל.

בספר ענ"ה כו' שעשועי המלך בעצמותו

והנה כמו באתעדל"ת כך יהי' בחי' אתעדל"ע באדם
דאצי' כי רוח אייתי רוח כו' כמים הפנים אל פנים
כו', וגם בבחי' אדם העליון יהי' בבחי' רו"ש, והוא מ"ש
כי רוח האדם הוא העולה למעלה מעלה בבחי' רצוא
דהיינו שמסתלק ועולה ונכלל בעצמו' המאציל בבחי' או"ח
וכדוגמת השינה באדם שנפשו עולה ונכללת בבחי'
עצמותה ומהותה כמו שהיא ואז גם כחות שלה המסתעפים
הימנה כולם עולים ונכללים בעצמותה בבחי' או"ח כמו
המדות עולי' אל השכל והשכל עולה גם הוא למעלה מן
השכל כו', וכך יובן למעלה בבחי' שינה באדה"ע שהוא
בחי' או"ח בכל הספי' שבו והוא ענין הגלות שנמשל
לשינה כמ"ש עורה למה תישן ה', וכמ"ש במ"א בענין
מארז"ל כלילה מאי עבד קוב"ה שט בח"י אלף עולמות
כו' שהוא בחי' העלא' רוח האדם דלעילא כו', וזהו עיקר
ענין הגלות לפי שבזמן הגלות הוא בחי' שינה לפני המקום,
וכמו מי שהוא ישן שאינו מרגיש בזבוב שהולך על לבושו
וגם על פניו לא ירגיש כו' וזהו שא' הן הן גבורותיו שגוים
מרקדים בהיכלו והוא שותק לפי שאין העולם מקומו כו'
וכלא וכאין חשיב כל ההשל' לגבי עצמותו כערך הזבוב
והשמימית שבהיכל המלך שאינה תופסת מקום כלל ע"כ
גם שגוים מרקדים בהיכלו שהוא היכל ק"ק דעשי' לקבל
תוס' יניקה יותר מכפי הראוי להם (ע"פ מאמר קו המדה
שמודד גם בבחי' חצוני' דחצוני' הכלי שנק' אחורי' כו'),
אין זה תופס מקום כלל וכלל והיינו מפני שהן הן גבורותיו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיק

כמו שנמשך צירוף וחיות במדבר, וכמ"ש בלק"א ח"ב
בתחלתו יעו"ש מ"מ החיות של הדומם הנמשך בו הוא
במיעוט וקטנות אפי' נגד החיות שמתלבש בצומח וכמ"כ
בצומח החיות במיעוט נגד החיות שבחי' כו' עד שבמדבר
נמשך בו חיות יותר בפנימיותו ותוכיותו שהוא בחי' חי
מדבר כו', וכמ"כ בפרטות בכל בחי' מדצח"מ נמשך חיות
משונה מהחיות אשר נמשך למדבר זולתו ולכן אין
דיעותיהם שוות כו', ועד"ז בעולמות הרוחניים יש
התחלקות ג"כ מדרגות רבות עד אין מספר אשר לכל א'
נמשך חיות משונה מן החיות הנמשך לזולתו והכל נמשך

מח) ולהבין ביאור ענין מעשה גדול ותלמוד גדול, הנה
ידוע דיש בחי' ממכ"ע וסוכ"ע פי' ממלא
הוא מה שנמשך בע"מ יהי אור יהי רקיע כו' שמאמר יהי
רקיע נמשך ומתלבש בתוך הרקיע להחיותו מאין ליש
כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו ומחדש בטובו בכל יום תמיד
מע"ב ומתלבש החיות בתוך תוכם ופנימיותם של כל
הנבראים והיינו שמתחלק החיות ונמשך לכל חד כפום
שיעורא דיליה, עד"מ בגשמיות העוה"ז יש ד' מדרגות
בכלל דצח"מ והנה הגם שהדומם נתהוה ג"כ בע"מ ונמשך
ומתלבש בו צירוף מע"מ שהוא חיות אלקות המחי' אותו

1 ממדת מלכותו ית' הנק' ממכ"ע ומאין ליש מחי' ומהוה
2 אותם ע"י חיות זה המתלבש בתוך כל א' לפום שיעורא
3 דילי', אבל סוכ"ע הוא בחי' הארה מהא"ס שאינה מתלבשת
4 בבחי' גילוי אור בהתגלות ואינו מושג בהשגתם רק מקיף
5 ומאיר עליהם מלמעלה ולא בפנימיותם וכמ"ש בלק"א ח"א
6 פמ"ח ע"ש וכיון שכן הוא מאיר ומקיף על כולם בשוה ולא
7 שייך לומר שמקיף ע"ז העולם יותר מזה מאחר שהוא מקיף
8 לכולם לכן נק' סוכ"ע כי כל העלמין לא יוכלו לקבל את
9 האור בפנימיותם רק שהוא סובב ולכן הוא שוה ומשוה כו':
10 וזהו פי' שני כתובים דסתרי אהרדי לכאורה כתוב א'
11 אומר את השמים ואת הארץ אני מלא וכתוב מלא
12 כל הארץ כבודו ולא נז' שמים וגם שם לא נזכר כבודו רק
13 אני סתם דמשמע מהותו ועצמותו וכבודו היינו רק זיו,
14 והענין שהם ב' בחי' סוכ"ע וממכ"ע סובב היינו בחי' א"ס
15 ממש לכן נאמר ע"ז אני מלא אני ממש ולהיותו סוכ"ע
16 בשוה ע"כ נאמר שמים וארץ בהשווא' א', אבל כבודו היינו
17 בחי' הארה וזיו בחי' ממכ"ע שמתלבש בכל חד לפום
18 שיעורא דילי' לכן נזכר ארץ ביחוד (דל"ד כלל ההארה
19 שבארץ לגבי שמים אלא דמ"מ גם בארץ יש הארה כו' גם
20 י"ל בהפך דדוקא בארץ יש גילוי יותר והיינו למאי דבעינן
21 למימר דאין כבוד אלא תורה ולא בשמים היא אלא תנה
22 הודך על הארץ דוקא ושני הפי' אמת דבוראי גילוי אלקות
23 מבחי' ממכ"ע הוא יותר בעולמות הרוחניים הנק' שמים
24 מבארץ אבל המשכת אלקות שממשיכים ע"י התורה הוא
25 דוקא בארץ כו'): ובזה יובן ג"כ ענין תלמוד ומעשה דהיינו
26 מעלת התורה ומעלת המצות כי התורה נעשה מזון לנפש

27 אלקית וכמ"ש ותורתך בתוך מעי שהוא כמו מזון עד"מ
28 הנכנס בתוך האדם ומחי' אותו בפנימיותו וכך ע"י התורה
29 דאורייתא מחכמה נפקת ע"י ל"ב נתיבות וכמשל הנתיב
30 שהוא שביל לעבור בו ממקום למקום כך מבחי' ח"ע
31 חכמת התורה נמשכה ההשפעה ממקום למקום בהתחלקות
32 להיות מושג לכל א' חכמת התורה בפרטיות ובגשמיות
33 ממש כשר ופסול ובתרומה ומעשר והיינו מכה"כ שנמשך
34 ע"י התורה כי אין כבוד אלא תורה והוא בחי' ממכ"ע
35 שנמשך בארץ בגשמיות ממש והיא היא המחי' כ"ע כי
36 באורייתא ברא קוב"ה עלמא ואשים דברי בפין ממש
37 ממכ"ע ומחי' אותם אבל ע"י המצות נמשך גילוי אור
38 מבחי' סוכ"ע שהוא רצון העליון שהוא בחי' מקיף (ע"ל
39 אות ז"ך) והיינו שהמצות הם לבושים לנפש אלקי' כמו
40 הלבוש הוא על גוף האדם ואינו נכנס בפנימיותו וכך
41 ההמשכה שנמשכה ע"י המצות הוא בחי' רצה"ע סוכ"ע
42 שלמעלה מהשגה וע"כ הלבושים יותר יקרים מהמזון כי
43 בשרשם הם נעלים כו' וז"ש במצות תחת אשר לא עבדת
44 את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, כל הוא בחי'
45 ג"ע השגת אלקות נהנין מזיו השכינה בבחי' פנימיות אבל
46 המצות הם מרוב כל יותר גבוהים ונעלים מפני שהם מבחי'
47 מקיפים ולכן אמר האומר מעשה גדול, אך אעפ"כ נמנו
48 וגמרו תלמוד גדול שמביא לידי מעשה כי א"א להיות
49 התעוררות המשכות סוכ"ע ע"י המצות שהם מדברים
50 גשמיים ציצית מצמר וכדומה אם לא ע"י התורה שהוא
51 הממוצע המחברם כמו עד"מ באדם שהדיבור הוא ממוצע
52 המחבר ומוציא רצונו וחפצו מההעלם אל הגילוי:

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

13 לשמוח מזה מאד שהרי הוא מקיים רצון ממה"מ הקב"ה,
14 והגם כי אינו שייך לומר ע"ז שהוא משלימו שהרי אנת הוא
15 שלימותא דכולהו, מ"מ ה"ה מקיים רצונו ית' ע' מזה בד"ה
16 ועבדתם את ה' אלקיכם. ולבחי' שמחה של מצוה זו יכול
17 כאו"א להגיע כשיתבונן בזה הדק היטב היטב בכל מצוה
18 ומצוה שעושה שבזה הוא מקיים רצונו ית', ויהי' שמח
19 באמת משמחה של מצוה שעושה כו'. אמנם יש עוד בחי'
20 שמחה מעבודה, והוא כמארז"ל אל תהיו כעבדי' המשמשי'
21 את הרב ע"מ לקבל פרס אלא הו' כעבדי' המשמשי' את
22 הרב שלא ע"מ לקבל פרס, והיינו שלא יחפון בגילוי
23 אלקותו ית' ג"כ כ"א בבחי' אלקותו לבד, שזהו מדריגת בני
24 עלי' שמועטי' המה, ועז"נ שמחו צדיקי' בה'. אך כשעובד

1 **ויובן** בהקדם מ"ש עבדו את הוי' בשמחה, ולכאו' צ"ל
2 הלא כתי' שמחו צדיקי' בהוי' שאינו אלא צדיקי'
3 לבד, ומהו שאומר עבדו את הוי' בשמחה שמשמע שהציווי
4 הוא לכל ישראל. אך הענין הוא דבאמת יש ב' בחי' שמחה,
5 הא' הוא שמחת שמתבונן שע"י שעושה המצוה הוא
6 מקיים רצון העליון ב"ה אשר מזה צריך לשמוח מאד, שהרי
7 אנו רואי' שאינו דומה אצל העושה כשהמצוה הוא אדם
8 קטן, או שכאשר המצוה אותו הוא אדם גדול כמו המלך
9 הגדול כשמצווה לא' לעשות איזהו דבר שאז עושה זה
10 בשמחה נפלאה ובתענוג עצום, שהוא מפני ההתבוננו'
11 שבעשייתו מקיים ומשלים רצון אדם הגדול, וכ"ש שכאשר
12 יתבונן כשעושה איזה מצוה ה"ה מקיים רצה"ע ב"ה שצריך

- 1 עבודתו בשמחה הפשוטה שכ"א יכול להגיע לשמחה זו,
2 אז נותנים לו גם בחי' שמחה זו השני' בדרך מתנה, וע"ד
3 מ"ש עבודת מתנה אתן את כהונתכם, וכמ"ש במ"א מענין
4 ב' פירוש' בואהבת את ה', הא' ל' ציווי והב' ל' הבטחה,
5 והיינו שהציווי הוא על ההתבוננו' בשמע ל' הבנה, וממילא
- 6 יבוא לידי אהבה, ולכן יתכן ל' ציווי, ואז ואהבת ל' הבטחה
7 סופך לבוא לידי אהבה, הוא כענין שסופו לבוא לידי שמחה
8 הוא בחי' שמחו צדיקי' בה' ועמך כולם צדיקי' כתי' ע"י
9 העבודה בתומ"צ, וע' בזהר שזהו ע"י מצות מילה, ובמ"א
10 בזהר פי' שזהו ע"י נטירת ברית.

ד"ה כי תשא את ראש בני'

ש"פ יקרה פ' שקלים, ל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

- 1 **וידבר** ה' אל משה לאמר נקום נקמת בני ישראל מאת
2 המדינים אחר תִּאָסֵף אל עמך וידבר משה כו'
3 הִתְחַלְצוּ מאתכם כו' ויהיו על מדין לתת נקמת הוי' במדין
4 אלף לַמָּטָה כו' לכל מטות ישראל כו'. וצריך להבין מה
5 שייכת מלחמת מדין להסתלקות משה מה שתלה אותם זה
6 בזה שאחר שינקום מהמדינים אז יאסף אל עמו כו'.
7 ומשמע מזה ב' דברים. הא' דמלחמת מדין היתה צריכה
8 להיות על ידי משה דוקא. ולכן גם שנקנסה עליו מיתה
9 וכמו שנאמר קודם לזה בפרשת פנחס עֲלֵה אל הר העברים
10 כו' ונאספת כו' כאשר נאסף אהרן אחיך ומכל מקום המתין
11 לו עד שילחום תחלה במדין. ולא הניחו מלחמה זו להיות
12 אחר פטירתו כשארי המלחמות שהיו עתידים להיות על
13 ידי יהושע. כי היה צריך להיות המלחמה במדין על ידי
14 משה דוקא שהוא יפקוד אנשים לצבא כו' (ועל פי פשוט
15 יש לומר דעד הכניסה לארץ נעשה הכל על ידי משה וכמו
- 16 מלחמת סיחון ועוג וחלוקת ארצם לראובן וגד כו'. ולכן
17 גם המלחמה במדין היתה על ידי משה כו'. אמנם ממה
18 שנאמר נקום כו' אחר תאסף משמע שיש קפידא בזה
19 שתהיה המלחמה בחייו דוקא כו'. ועוד משמע שעל ידי
20 מלחמה זו נשלם שלימות שרש נשמתו. וזהו שכתוב שאחר
21 שינקום ממדין יאסף אל עמו. וידוע דהסתלקות היא תכלית
22 העליה ובא דוקא בשלימות עבודתו בעולם לאחר שגמר
23 עבודתו כפי שנקצב לו על פי הדיעה העליונה אז הוא
24 עולה בתכלית העליה בעת הסתלקותו כו'. ועל זה אומר
25 נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים ואחר תאסף כו'.
26 שבזה נשלם שלימות שורש נשמתו בעבודתו בחייו שיעלה
27 בעילוי אחר עליו כו'. וכל זה צריך להבין למה היתה
28 צריכה להיות המלחמה על ידי משה דוקא ומהו שֶׁנֶּשְׁלַם
29 נשמתו על ידי זה כו'.
30 **קיצור**. מלחמת מדין שייכת למשה והסתלקותו.

שמחת תורה ופרשת נח רנ"ט

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ב

- 1 אופנים שונים בגילוי אלקות, בהסתר - בטבע, בגלוי - בזמן הבית, הקב"ה בעצמו מרומם
2 מהעולמות, והאדם ע"י עבודה גדולה יכול להגיע שבכל מהותו הוא חי בהתבוננות אלקית,
3 ברעותא דלבא להיכלל באלקות
- 4 **וְהוּא** דִּכְאֲשֶׁר מִתְבּוֹנֵן בְּבְחִינַת עֲצֻמוֹת אִוָּר אֵין סוּף, דְּהִנֵּה
5 אֱלֹקִית עִם הָיִוְתָה אַחֲדוּת פְּשׁוּטָה דְּאֵין עוֹד מְלַבְּדוּ,
6 הִנֵּה בְּכָל זֶה בָּא וּמִתְגַּלֶּה לְנִכְבְּרָאִים בְּאֶפְנֵים שׁוֹנִים, כְּמוֹ
- 7 שְׁפָתוֹבָב² "כִּי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹוֵי הָאֱלֹקִים", וּפִרְשׁ רַש"י דְּבִלְשׁוֹן
8 אֱלֹקִית בָּא בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְהִנֵּנוּ שְׂיֵשׁ כְּמָה חֲלוּקֵי דְרָגוֹת
9 בְּאֶפְנֵי הַגְּלוּי, דִּישׁ אֱלֹקִית דְּהִעָלָם וְהִסְתֵּר מִמֶּשׁ וְכְמוֹ

שְׁכָתוֹב "אֶכְנֶה אֶתָּה אֶל-מִסְתַּתֶּר", שֶׁהוּא בְּהֶעֱלֵם גְּמוּר כְּמוֹ
 "דִּרְךָ" רִשְׁעִים צִלְחָה", וְ"רִשְׁעֵי" מִכְתִּיר אֶת הַצִּדִּיק", וְיֵשׁ
 הָאֱלֹקִים דְּטֻבֵּעַ הַנִּקְרָא בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם "נִאֲטוּר"¹, וְהוּא מֵה
 שֶׁהָאֱלֹקִים הַטֻּבֵּעַ אֶת הָאוֹר הָאֱלֹקִי בְּעוֹלָם וְהַנִּבְרָאִים בְּאֶפֶן
 כְּזֶה שְׁגוּף הָעוֹלָם וְהַנִּבְרָאִים מִכֶּסֶּה עַל נִפְשׁוֹ, וְהוּא הָעֵלֶם
 וְהַסֵּתֶר הַבוֹרָא מֵהַנִּבְרָא שֶׁהוּא אוֹר הָעֵלְמִי בְּעֶצֶם מֵהוּתוֹ,
 וְיֵשׁ אֱלֹקִים שְׂבָא בְּגִלּוּי, כְּמוֹ בְּמָקוֹם וּזְמַן הַבֵּית שֶׁהִיָּה
 נִרְאָה וְנִגְלָה אֱלֹקִים בְּמוֹחַשׁ וְהִיָּה נִרְאָה הָאֱמֶת דְּטֻבֵּעַ עֲצָמָה
 הִיא לְמַעַלָּה מִן הַטֻּבֵּעַ, אֲמָנָם כָּל זֶה הוּא גִלּוּיִים דְּזוֹהוּ
 אֱלֹקִים גַּעֲטִילִיכְקֵיט, אֲבָל אֱלֹקָה הַנִּקְרָא בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם
 "גִּאֲט"², הוּא מֵה שֶׁמִּפְּלֵא וּמְרוֹמָם מְעוֹלָמוֹת וְאֵינּוּ בָּא
 בְּגִלּוּי בְּנִפְשׁוֹ, לְפִי דְאֵין נִשְׁמָתוֹ כְּלִי לְזֶה שִׁיאִיר הָאוֹר הַזֶּה
 בְּפִנִּימִיּוֹת בְּגִלּוּי בְּנִפְשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁמֵּאִירִים בְּנִשְׁמָה הַגִּלּוּיִים
 דְּאוֹר אֵין סוֹף, כִּי אִם זֶה בָּא עַל יְדֵי עֲבוּדָה גְּדוּלָּה בְּשִׁעְבוּד
 הַלֵּב וְשִׁעְבוּד הַמֹּחַ בְּעִנְיַי הַהִתְבּוֹנְנוֹת שֶׁהוּא מִתְבּוֹגֵן בְּהֵם
 שֶׁהוּא חֵי בְּזָה - עֵר לַעֲבֹד אֵין דַּעַם, דְּעִנְיַן הַהִתְבּוֹנְנוֹת
 הָאֲמִתִּי הֵנָּה אֵין זֶה כְּמוֹ שֶׁחֹשְׁבִים הָעוֹלָם שֶׁהוּא רַק מֵה
 שֶׁמִּבִּין וּמִשְׁגִּי אוֹתָהּ הַשְּׂגָה אֱלֹקִית שֶׁהוּא עוֹסֵק בָּהּ בְּהִכְנֶה
 וְהַשְּׂגָה טוֹבָה בְּכָל פְּרָטִי עִנְיָנִיהָ, דְּכָל זֶה הוּא רַק מֵה
 שֶׁהִמְשִׁיג הוּא נִתְפָּס אֲצִלוֹ בְּתַפְסָה טוֹבָה, וְעַם הֵיחֹת שֶׁהוּא

חֵי עַם זֶה, הֵינּוּ דְאֵין זֶה רַק עִנְיַן שֶׁל הִכְנָה וְהַשְּׂגָה כִּי אִם
 עִנְיַן שֶׁל חַיִּים, בִּי אִים אִיז דָּאָס דִּעַר לַעֲבֹעַן וּוְאָס עֵר
 לַעֲבֹד מִיט דַּעַם, בְּכָל זֶה אֵין זֶה עִדֵּין אֲמִתִּית עִנְיַן
 הַהִתְבּוֹנְנוֹת, דְּאֲמִתֵּת עִנְיָנוּ הוּא בְּאֶשֶׁר כָּל מֵהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ
 חֵי בְּזָה, עֵר לַעֲבֹד אֵין דַּעַם, הֵינּוּ עַם אִיז נִיט וּוְאָס עֵר
 לַעֲבֹד מִיט דַּעַם, נֶאֱרָר עַם אִיז וּוְאָס עֵר לַעֲבֹד אֵין דַּעַם,³
 דְּעַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת כְּזֶה נַעֲשֶׂה הִרְצוּא לְהַפְלֵל בְּאוֹר אֵין סוֹף
 בְּרוּךְ הוּא, וְעֶצֶם הִרְצוּא הוּא בְּקִרְוֵב מֵה שְׁרוּצָה לְהַפְלֵל,
 דְּזוֹהוּ עִנְיַן הַגַּעְגּוּעִים מֵה שֶׁהוּא מִתְגַּעְגַּע בְּמָאד, מֵה שֶׁאֵין
 כֵּן בְּתִשְׁבָּה הָרִי הַתַּפְּעֻלוֹת נִפְשׁוֹ אֵין זֶה מִצַּד הִרְגֵּשׁ אוֹר
 אֵין סוֹף בְּנִפְשׁוֹ כִּי אִם מִצַּד הִרְחוּק דְּוָקָא, שֶׁעֵר לוֹ מָאד
 מִזֶּה מֵה שֶׁנִּתְרַחֵק מֵאֱלֹקִים, וְהֵגֵם דְּבִתְנוּעָה זֶה הָרִי יֵשׁ גַּם
 כֵּן הִרְגֵּשׁ וְהַמְשָׁכָה לְאֱלֹקִים, עֵר פִּילֵט גַּעֲטִילִיכְקֵיט אֵין
 צִיֵּהֵט זִיךְ צוֹ גַּעֲטִילִיכְקֵיט,⁴ אֲבָל אֵין זֶה הִרְגֵּשׁ אוֹר אֵין סוֹף
 כְּמוֹ בְּרַעוּתָא דְּלִבָּא כִּי אִם הִרְגֵּשׁ הִרְחוּק מְאוֹד אֵין סוֹף,
 מֵה שֶׁרַע וְמֵר לוֹ עֲזוּבוֹ אֶת הַשֵּׁם, וְהַמְשָׁכָה אֵין זֶה עִנְיַן
 הַגַּעְגּוּעִים כְּמוֹ בְּרַעוּתָא דְּלִבָּא כִּי אִם עִנְיַן הִקְרִיב שְׁרוּצָה
 לְהִיּוֹת מְקִרֵב לְאֱלֹקִים, וְלִכֵּן רַעוּתָא דְּלִבָּא דְּעִנְיָנָה גַּעְגּוּעִים
 בָּאָה בְּחִשָּׂא, וְהַתְשׁוּבָה דְּעִנְיָנָה הִרְגֵּשׁ הִרְחוּק בָּאָה בְּצַעֲקָה
 וּבְקוֹל פְּשׁוּט.

ליל ב' דר"ה, תש"ב.

(5) חבוקק א, ד.

(3) ישעיה מה, טו.
 (4) ירמיה יב, א.

ג. טבע. ד. אלוקים. ה. אצלו זהו החיים, שהוא חי עם זה. ו. לא שהוא חי עם זה, אלא שהוא חי בזה. ז. הוא מרגיש אלקות, ונמשך לאלקות.

לקוטי דיבורים

רעה כזו אשר למען היישיר דרכיו יידרש להשתמש
 בעונשים כאלו.
 השקיטה החרישית, האופל, שחרות הכתלים, הנרות
 הקטנים, הפסילים המשחיתים, מבנה גופם החזק, גבהות
 קומתם, רוחב כתפיהם, קוי פניהם, מלבשתם אדום
 ושחור, תכשיטיהם הכידון, החרב והקנה רובה, כולם
 יחדיו מבהילים את עין הרואה ומרעידים את הלב.
 בין שדרות האזרחים הללו, בחשך האיום ובהדומי
 המתה הלזו הלכתי אל קצה המבוא, ובמוחי מתעוררת
 שאלה: אנה הנני הולך, ולאיה צורך הנני הולך. מה עלי
 לעשות ומה יהי' אחרית דבר זה.
 וכמו אל נפשי אדרבה, מענה ברורה, ברורה בבירור
 גמור, הנני הולך לבא אל הפתח אשר דלתה פתוחה לכל
 אסיר - כמו שאמר לי שומר פתח המבוא, הלא הוא

המבוא הלזה הוא חדר ארוך ביותר על חמשים אמה.
 רחב כארבעה אמה ובשני צדדיו פתחים ודלתותיהם
 סגורות, ועל כל עשר אמות דולק בתקרה נר קטן ובכל
 אורך החדר עומדים כעשרה או שנים עשר איש
 מזויינים.
 כל אחד מהשומרים הללו, מזויינים בכידון קאזאקי
 מאחוריו, בידו השמאלית חרב מלוטשת, ובידו הימנית
 קנה רובה, ועומד כאבן שיש כפסיל אבן מבלי אשר יזוז
 ממקומו, רק עיניו צופות על כל צדדיו.
 המראה הנורא המוזר הלזה הנה בהכרח יפיל אימה
 על אדם ישר. האדם הישר לא יוכל להבין למה הן המה
 כלי זיון הללו, ולמי דרוש כלי משחית הללו, ואי' איפוא
 ימצאו חברת אנשים מושחתי מדות כאלו, אשר יוכלו
 להשתמש בכלים כאלו. והאפשר אשר האדם יהיה חי

1 דיבר אתי דברים ברורים, הגיד לי בשפה ברורה - כי
2 עלי לכתוב גליון שאלות.

3 ומה יהי אחרי כן, אחרי כן! בטח יבוא יעודו של
4 נחמנסאהן אשר הבטיח לי להביאני אל מקום שם
5 מדברים בחפץ או שלא בחפץ, ברצון ובאונס. הולך הנני
6 לאט וחושב, מסכת גיהנום מדור ראשון.

* * *

7 אם בשוגג או במזיד זאת לא אדע, אבל כנראה אשר
8 לרגלי עומק מחשבותי או בלבול רעיוני נטיתי הצדה
9 לימין. כלומר, בבואי קרוב לאותה דלת הפתוחה ראיתי
10 כי עוד מבוא ארוך נמשך לימין, וכנראה אשר נטיתי
11 שמה. המבוא ארכו כאורך המבוא האפל אבל מובדל
12 הוא במינו. כתלים משוחים בסיד ועשוי כעין אכסדרה
13 מלאה חלונות בלא שומרים מזויינים, וספסלים ארוכים
14 עומדים בכל אורך המבוא, גם במבוא זה הכותל הפנימי
15 מלא פתחים, אבל דלתותיהם לבנות, עם מספרים
16 כתובים, וגם שלטים שונים כתובים בכתיבה דקה
17 ומגוהצה, אבל לא שמתי לבי לקרוא אותם או גם
18 להתבונן בהם, כי נרעשתי מההבדל הגדול בין החשך
19 הגס והשמירה המזוינה להאור של הישוב. ובהשפעה זו
20 הלכתי בצעדים יותר גדולים ויותר בטוחים, ואיש אין
21 אשר ישאלני דבר או יגיד לי דבר מה. בהלכי נזכרתי כי
22 טעיתי בדרך הילוכי כי הלא עלי הי' ללכת אל הדלת
23 הפתוחה לרווחה לכל אסיר. ואיך זה הלכתי הנה אשר
24 מי יודע פן אגדיל עווני, פן ואולי עוד יגוללו עלי אשמה
25 כי חטאתי ללכת במקום אשר אסירים כמוני לא ילכו
26 שמה ויהי' הילוכי זה לחומר עלילה, כי מרגל הנני את
27 מבואותיו ומוצאיו של השפאלערקע.

28 בכל זאת לא מהרתי לשוב על עקבי, בחשבי כי
29 לכתחילה לא הייתי מרהיב ללכת, אבל מכיוון שהנני
30 הולך במבוא זה, כבר עברתי את הגבול ולא בכוונה
31 מכוונת. הלא כה היא הנהגת השגחה העליונה. והאם
32 פחותה היא פעולה זו מההתפכות קש נמלל או עלה נדף
33 מצד אל צד, אשר הוד כ"ק רבינו הבעש"ט נ"ע אמר
34 שזהו על פי ההשגחה העליונה (כמבואר בד"ה תקעו
35 רפ"ח).

36 מרחוק איזה צעדים ראיתי ספסל ארוך, הלכתי אל
37 ספסל זה וישבתי לנוח מעט, וברגע ההוא נזכרתי אשר
38 ילקוטי אין עמי, ונפלאתי על עצמי איך שכחתי עליו עד
39 כה. אי' איפוא אבדתיו. התחלתי להתבונן ונזכרתי, אשר

40 מאז נפרדתי מאת הכת השני' של מלאכי גיהנם, כלומר
41 נחמנסאהן ולולב, ונכנסתי במקיפו של שומר המבוא
42 האפל הזה, כנראה נבהלתי במאד עד כי שכחתי על
43 הילקוט.

44 כמוני - הנני חושב - גם ילקוטי הוא במדור זה. בכל
45 אופן איש לא יגנוב אותו. אם לולב לקחו להביאו לבית
46 הפקידות הלא שם הוא, ואם העמידו אצל שומר המבוא
47 האפל, שם הוא, בכל אופן, יהי' שלם. ובשעה זו עלי
48 להשתמש להתבונן במצבי ההוה, ולהכין את עצמי איך
49 להתנהג בחדר הדלת הפתוחה לרווחה לכל אסיר.

* * *

מה נעשה בביתנו בשעה זו?

51 רעיון זה הכריע אותי, בידעי היטב טבעם ארחם
52 ורבעם של כל אחד ואחד ביחוד, יכולתי להעריך לי ציור
53 כללי. בכייתה של כבוד אמי מורתי הרבנית. הפנים הלבן,
54 האומלל של זוגתי בלוית הנאקה הפנימית באין אומר
55 ודברים, שברון לב ובהילותם של בנותי האבודות, טרדתו
56 ומחזות פני חתני. ומה נעשה עם המיועד להיות חתני מר
57 מנחם, שהלך אל מעונו של מזכירי מר ליבערמאן. האם
58 ח"ו לא נתפס בכף, מה נעשה עם ידידנו אנ"ש, מה
59 עושים, התמונה הכללית הרהיבתי ושטף דמעה התפרץ
60 מעיני, דמעות חמות מאד, התגלגלו על פני, לבי מתרגש
61 וכל גופי רועד: מי יודע פן ואולי ח"ו לוקחו הכתבים...
62 רואה הנני בעליל כי נקמה עושים בי, כי דברי הקצף של
63 נחמנסאהן, שיחתו עם עמיתו לולב, מראים גלוי כי דבר
64 לי עם נוקמים, עם אורגי עלילה, עלילה כבדה, ומי יודע
65 האם לא נגעו בבבת עיני בהכתבים כתבי יד קודש, ואם
66 הי' לא תהי', נהי' כזאת, איך איום הוא מצבו של הדבר
67 בעצמו, ומה גדול השבר, האם גם המה, הכתבי יד קודש,
68 יוליכו לבית הכלא.

69 דום מלהרהר - הבריק במוחי - וכאור ברק זרח
70 ברעיוני: והאלקים מה? מי עשה כזאת? מי פעל כזאת?
71 הלא הכל מאת האלקים. אמת הדבר בן הנני, בעל הנני,
72 אב הנני, חותן הנני, אוהב ואהוב הנני, הם תלויים בי ואני
73 תלוי במי שאמר והי' העולם, אנכי עשיתי המוטל עלי
74 והאלקים יעשה את אשר עלה ברצונו יתברך. וברגע זו
75 יצאתי מרפש מעמדי ומטיט מצבי. עליתי בשמי רום
76 במחשבות גבוהות מיושבי בתי חומר, באמונה טהורה
77 ובבטחון גמור באלקים חיים, ובזכות אבות הקדושים...

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ק"ב – השידוך המזומן

- 1 הגאון רבי יחיאל הורה לרתום מרכבה, והוא עצמו, עם בנו רבי משה, יצאו לדרך הפונה לבריסק
- 2 כדי להשיג את העילוי מסלץ [=לעתיד הגאון מוילנא]. לקראת הצהריים פגשו במעבה היער שיירה
- 3 של קבצנים היושבים על הדשא וסועדים את פיתם הדלה. אך העילוי הצעיר לא היה ביניהם.
- 4 לשאלותיהם סיפרו הקבצנים, כי הבחור הצעיר מתלווה אמנם לשיירתם, אך מנהגו הוא אשר בעת
- 5 שהם מתיישבים לנוח או לאכול, פורש הוא מהם, וחוזר אליהם רק כאשר מתכוננים הם לצאת לדרך,
- 6 אף אחד מהם לא ידע מדוע נוהג הנהו כך, וזה גם לא עניין אותם. הבחור היה בכלל שתקן, ולא היה
- 7 לו כל קשר אף עם אחד מהם.
- 8 ר' יחיאל ובנו נכנסו למעבה היער כדי לחפש את העילוי מסלץ, והנה הבחינו מרחוק במראה
- 9 פלאים שהרשים אותם מאוד, ועורר בהם יראת כבוד.
- 10 העילוי ישב על גבי קן נמלים הרוחשים על בשרו ונושכים בו כאשר עיניו עצומות והוא ממלמל
- 11 בלחש דברי תורה. רבי יחיאל רצה למשוך את תשומת ליבו של העילוי, והחל לצעוד על גבי ענפים
- 12 שבורים, כדי לעורר רעש. כתוצאה מכך פקח הצעיר את עיניו ולתדהמתו הרבה ראה מי עומד לפניו.
- 13 התברר לו כי סודו התגלה.
- 14 רבי יחיאל דרש ממנו במפגיע לשוב איתו למינסק במרכבה הממתינה להם.
- 15 כשדמעות בעיניו התחנן העילוי מסלץ לפני הגאון הישיש שיניחו לו לנפשו ויאפשר לו ללכת בדרכו
- 16 המיוחדת. ויכוח סוער התפתח בין השניים, כאשר הגאון הישיש מוכיח שהוא צריך לשוב איתם
- 17 למינסק, והעילוי הצעיר מוכיח שהוא צריך להמשיך בדרכו שלו. בסופו של דבר נאלץ העילוי מסלץ
- 18 להודות שהגאון הישיש ניצחו, והגאון מוילנא לעתיד היה חייב לשוב למינסק, שם התכוננו למחרת
- 19 לערוך לו קבלת פנים כפי שמתאימה לעילוי כזה.
- 20 העילוי מסלץ הצטער מאוד מההתפתחות החדשה, הוא האשים את עצמו על שהשיב לקושיותיו
- 21 של רבי יחיאל, דבר שגרם לגילוי זהותו.
- 22 עתה לא הניחוהו ללון באכסניית ה"הקדש" עם שאר העניים, כי אם הכינו עבורו דירה מפוארת
- 23 וגם בגדים חדשים הובאו עבורו. באמצע הלילה נעל העילוי את דלת חדרו מצידה הפנימי, יצא החוצה
- 24 דרך החלון ונעלם.
- 25 למחרת בבוקר הלכו אליו ראשי הקהל, כדי להזמין לבוא איתם אל המניין הראשון, אך הדלת
- 26 הייתה כמובן, נעולה. המשלחת הניחה כי העילוי ישן, והמתינו, אפוא, ליד הדלת עד שיקץ משנתו.
- 27 בינתיים התאספו בבית המדרש נכבדי העיר, כל גדולי התורה ורבי יחיאל בראשם, פָּמְהו לתת את
- 28 הכבוד הראוי לעילוי הצעיר.
- 29 כאשר חלף זמן ניכר והעילוי הצעיר לא יצא עדיין - הקישו ראשי הקהל על הדלת, פעם, פעמיים
- 30 ושלוש, אך אין עונה. אחד הבאים יצא לבדוק דרך החלון את פשר הדבר, ואז התברר את אשר קרה
- 31 - העילוי ברח, כדי להימנע מלקבל את הכבוד שציפו לתת לו.
- 32 מאורע זה התפרסם במהירות הבזק ועשה רושם על יהודי העיר מינסק וגם על יהודי הסביבה,

1 ובעקבותיו הותקנה תקנה במינסק וגם בקהילות יהודיות אחרות, והיא, לפקוח עין היטב על העניים
2 העוברים במקומותיהם, כדי לא להחמיץ, תלמידי חכמים, אשר מסתירים את עצמם ביניהם, והראויים
3 לכבוד.

4 אך בפעולה זו לא הסתפקה קהילת מינסק.

5 רבה של מינסק רבי יחיאל היילפרין זימן את גדולי התורה של העיר לאסיפה, אשר בה התקבלה
6 החלטה, לשלוח שלוחים, מובן, מגדולי תלמידי החכמים של העיר, לוילנא, כדי לבקר את העילוי
7 מסלץ, ולחלוק לו כבוד.

8 שלושה שלוחים נבחרו למטרה זו, ואשר ביניהם היה העילוי משאריי, ר' יוסף יצחק, בנו של ר'
9 יעקב קערפיל, ה"עם הארץ" לשעבר ואשר מאוחר יותר הפך להיות צדיק נסתר וחסידו של הבעל שם
10 טוב.

11 השלוחים הגיעו אמנם לוילנא, אך העילוי מסלץ, הגאון מוילנא העתידי, עדיין לא שב מגלותו.
12 השלוחים המתינו לו זמן ממושך, אך העילוי הצעיר עדיין לא שב. וגם אף אחד לא ידע להעריך
13 מתי הוא אמור לשוב למקומו.

14 לא היה כל טעם להמשיך ולחכות. מאוכזבים חזרו אנשי המשלחת למינסק. עבור ר' יוסף יצחק
15 הייתה האכזבה גדולה יותר, כאילו אמר לו ליבו, כי העילוי מסלץ יהיה מאוחר יותר מתנגד חריף לדרך
16 רבו הבעל-שם-טוב - דרך החסידות.

17 רבי יוסף יצחק, דוד מייסדה בעתיד של חסידות חב"ד, היה כבר אז, כזכור, ספוג בחסידות, הגם
18 שעניין זה היה צריך להישמר בסוד.

19 רבי יחיאל הלפרין ושאר גדולי התורה במינסק, העריכו וכיבדו מאוד את העילוי משאריי. שמו
20 הלך והתפרסם יותר ויותר. מדריכו של רבי יוסף יצחק בדרכי החסידות, אשר כאמור היו בסוד, היה
21 הנסתר רבי משה ניסן, תלמיד הבעל שם טוב.

22 חשיבותו של רבי יוסף יצחק גדלה עד כדי כך, שהוא נבחר כאחד משני נציגי ישיבת סמרגון -
23 הישיבה בה למד שנים רבות - לאסיפת "ועד הארצות" שעמדה להיערך בלובלין בתקופת היריד
24 שהתקיים שם.

25 לא רק רבי יחיאל היילפרין הסכים שרבי יוסף יצחק יסע לאסיפת ועד הארצות, אלא גם מדריכו
26 החסידי רבי משה ניסן הנסתר, הסכים לכך. אז החל רבי יוסף יצחק עצמו לבצע משימות נכבדות גם
27 עבור עדת הנסתרים והחסידים של אותם ימים.

28 כאשר שב - העילוי הצעיר משאריי - למינסק מהיריד בלובלין, לשם נשלח כאמור כאחד מ"באי
29 הכוח" של הישיבה בסמרגון לאסיפת "ועד הארצות", הרי פרסומו במינסק גדל יותר. עתה ידעו שר'
30 יוסף יצחק - דודו של מייסד דרך החב"ד לעתיד - הינו לא רק גדול בתורה ובעל מידה, אלא הוא גם
31 בעל מזג טוב ועסקן.

32 שלוחיה של מינסק עצמה לאסיפת "ועד הארצות", חבריו תלמידי הישיבה בסמרגון - אשר היו בנים
33 לתושבי מינסק, או שנהיו חתנים אצל יהודי מינסק - כל אלה דיברו בהערצה גלויה אודות העילוי הצעיר.
34 זה גם גרם לכך שרבה של מינסק, ר' יחיאל היילפרין - אשר היה בעבר ראש ישיבת סלוצק - החל לקרב
35 אליו את העילוי משאריי, כך שר' יוסף יצחק הפך להיות בעל השפעה רבה במינסק וסביבותיה.

- 1 כאשר הגיע הזמן והיה צריך להתקיים יריד בויטעבסק, בחרה מינסק - כמובן מאליו - כנציגה
- 2 לאסיפת "ועד הארצות" בלא אחר מאשר בעילוי משאריי רבי יוסף יצחק.
- 3 כאמור, כך היה הנוהג בזמן ההוא, כאשר היה מתקיים יריד בעיר, התקבצו לאותו מקום, גדולי
- 4 התורה מקרוב ומרחוק, לקיים אסיפות ולתקן תקנות בעניינים אשר היו בעלי משמעות גדולה. בפרט
- 5 זה היו הערים מינסק וויטעבסק כערים-אחיות, הגם שמינסק הייתה נתונה יותר להשפעת תלמידי
- 6 הישיבה בסלוצק, ואילו ויטעבסק הייתה נתונה יותר להשפעת תלמידי הישיבה בסמרגון.
- 7 בתחילה סירב ר' יוסף יצחק - אשר היה אז עדיין בחור - לנסוע לויטעבסק, כפי הנראה בגלל
- 8 החשש לביטול תורה.
- 9 אך מדריכו - הנסתר ר' משה ניסן - הודיע לו בשם הבעל שם טוב, שכן יבצע נסיעה זו "משום
- 10 שבוטעבסק ימצא את זיווגו", אשר כפי הידוע לנו הייתה זו דבורה לאה היתומה מהוריה ר' שניאור
- 11 זלמן והצדקנית רחל.
- 12 בהגיע זמן הנסיעה לויטעבסק, צירף אליו ר' משה ניסן את הנסתר ר' מלכיאל, כדי ללוותו. וכדי
- 13 שלא יצטרך ר' יוסף יצחק להזדקק לבריות, יתמסר אליו ר' מלכיאל, כמשרתו. אך תפקידו האמיתי של
- 14 ר' מלכיאל הייתה ללמוד עם העילוי קבלה כפי שסידר עבורו הבעל שם טוב.
- 15 כאשר הגיע ר' יוסף יצחק לויטעבסק, כובד שם ב"קבלת פנים" חמה ולבבית, כפי שמגיע לעילוי
- 16 אשר שמו כבר היה מוכר מכבר, ואשר נוסף לכך הוא הגיע לשם כשליח העיר מינסק.
- 17 כיוון שהיה ידוע שהוא - ר' יוסף יצחק - עדיין בחור, החלו להציפו בהצעות לשידוכים. אך העילוי
- 18 דחה את הצעות שידוכים אלו.
- 19 בין שומעי פלפולו של ר' יוסף יצחק שאמרו באחד הימים בבית הכנסת הגדול של ויטעבסק, היה
- 20 ר' קדיש דודה של דבורה לאה - אשר בביתו התאכסנה, אך התפרנסה מיגיע כפיה כתופרת - ובמוחו
- 21 הבזיק רעיון, שהעילוי היה יכול להיות בן זוג מוצלח עבור אחייניתו היתומה, אך הוא חשש להעלות
- 22 רעיון זה על דל שפתיו, אמנם, דבורה לאה מיוחסת גדולה, והיא עצמה נערה מחוננת, אך כיצד ניתן
- 23 לשדך יתומה ענייה לגאון כרבי יוסף יצחק ששמו "מהדהד" בעולם?!
- 24 כאשר חלף זמן רב, ור' קדיש שמע, שר' יוסף יצחק השיב ריקם את פני כל אלה שהציעו לו
- 25 שידוכים, נחלשה הססנותו של ר' קדיש בעניין זה, ושוחח על כך עם זוגתו, פריידע. אך הוא עדיין
- 26 לא האמין, שישנה איזושהי אפשרות שהעילוי יסכים להשתדך עם דבורה לאה.
- 27 "הרי הציעו לו שידוכים עם הגבירים הגדולים, עם למדנים ועם גדולי הדור ואת כולם דחה על
- 28 הסף" שפך ר' קדיש את ליבו לפני זוגתו "האם יש סיכוי שר' יוסף יצחק יסכים להתחתן עם דבורה
- 29 לאה"?
- 30 פריידא זוגתו, הייתה דווקא בדעה, כי השידוך כן יכול לצאת לפועל, "הרי שידוך נקבע בידי
- 31 שמים" אמרה לו "ויכול דווקא להיות, שבשמים נקבע שדבורה לאה היא הזיווג המתאים לר' יוסף
- 32 יצחק", לכן יעצה לבעלה ר' קדיש, שישלח שדכן לרבי יוסף יצחק.
- 33 "חושש אני מלעשות זאת" ניסה ר' קדיש להתחמק מלמלא את מבוקשה "הרי קיימת האפשרות
- 34 שר' יוסף יצחק ידחה את הצעת השידוכין, ודבורה לאה תיעלב".
- 35 גם לכך היה לזוגתו פיתרון, והוא, שלר' יוסף יצחק ישלח לא סתם שדכן, אלא, יהודי המקורב

- 1 למשפחה, אדם היודע לשמור סוד. כך אמרה לא יקרה שום דבר אם ידחה ר' יוסף יצחק את השידוך
- 2 המוצע עם דבורה לאה, כי הדבר יישמר בסוד.
- 3 ואמנם מצא ר' קדיש אדם אמין מהמשפחה, ושלחו לר' יוסף יצחק אשר סיפר לו את ייחוסה של
- 4 דבורה לאה וקורות חייה.
- 5 העילוי משאריי חש מיד כי דבריו של ר' משה ניסן הנסתר בשם הבעל שם טוב, בדבר זיווגו
- 6 המצפה לו בויטעבסק, מכוונים כלפי דבורה לאה. הוא הביע מיד את הסכמתו, ובימי החנוכה נכתבו
- 7 התנאים ובחודש ניסן התקיימה החתונה.
- 8 בינתיים גילה ר' יוסף יצחק לכלה, שה"מכונה" מְשָׁרְתוּ - ר' מלכיאל - הינו נסתר. ר' יוסף יצחק
- 9 סידר שר' מלכיאל יכיר לדבורה לאה את כל ענייני הנסתרים.
- 10 בינתיים אירע בויטעבסק מאורע אשר זעזע את הקהילה ואת כל יהודי הסביבה.
- 11 המושל הזמין אליו את ראש הקהל ר' זלמן לייב ועוד שלושה יהודים מבין "שבעת טובי העיר"
- 12 ואסר אותם. איש לא ידע את סיבת הדבר וכן מה נעשה עם ארבעת העסקנים. בו ביום פשטו חיילים
- 13 על ביתו של ר' אברהם סג"ל, העשיר ובעל הצדקה הגדול של ויטבסק, והחרימו את כל הכספים וכל
- 14 המסמכים שמצאו שם. את ר' אברהם עצמו אסרו ולקחו אותו איתם לבית המושל.
- 15 הידיעה על כך התפשטה חיש מהר בעיר. חנוונים מיהרו לנעול את חנויותיהם. בעלי מלאכה הניחו
- 16 את עבודתם, וכולם התאספו בבתי המדרש. מטעם בית הדין יצאה הקריאה שלא לאכול עוד אותו יום,
- 17 ושכולם יתאספו בבתי המדרש לומר תהילים.
- 18 בני משפחותיהם של האסירים רצו לבית המושל כדי לברר מדוע אסרו את בעליהם ואביהם. אך
- 19 בהתאם להוראה שקיבלו מהמושל לא ענה איש לשאלותיהם. הפקודה הייתה לסלקם בכוח. וכאשר
- 20 מספר נשים בוכיות לא אבו לעזוב את המקום, בטרם יימסרו להם ידיעות על מה שקרה, הוכו נמרצות
- 21 על ידי החיילים.
- 22 דבר זה הגביר את המהומה בעיר. מעולם לא קרה דבר כזה בויטעבסק.
- 23 סוחרים ובעלי מלאכה אשר היו להם קשרים עם בעלי משרות בכירות בממשל ניסו לברר ב"חלונות
- 24 הגבוהים" את פשר ההתפתחויות, אך העלו חרס בידם.
- 25 נקראה אסיפה של ראשי הקהל, והוחלט על תענית ובאותו זמן ייסגרו כל החנויות ובעלי המלאכה
- 26 יניחו את עבודתם. כן הוחלט כי סוחרים יהודיים אשר יש להם קשרים כלשהם עם פריצים ישתדלו
- 27 שהפריצים הללו ירככו את ליבו של המושל.
- 28 שליח מיוחד נשלח אל החוכר היהודי העשיר זאב וולף בבקשה שיעשה ככל יכולתו להציל את
- 29 יהודי ויטבסק מצרה.
- 30 בד בבד נשלחו גם שלוחים לבית המושל, לברר מדוע נאסרו ראשי הקהל יחד עם ר' אברהם סג"ל,
- 31 ומה קורה איתם כעת.
- 32 אך כאשר הגיעו השלוחים לבית המושל, נתקלו בחיילים מזוינים שהכניסו אותם לחדר וציוו
- 33 עליהם להמתין שם.
- 34 החדר היה ריק, ואפילו כסא לשבת לא היה בו. החלונות היו מסורגים. אחד השלוחים רצה להביא

- 1 מחדר אחר כמה כיסאות, מצא את דלת חדרם שלהם נעולה. זאת אומרת, שגם השלוחים עצמם נמצאים
2 כעת במאסר.
- 3 דבר זה הפיל על השלוחים אימה ופחד. היה נראה כאילו נרקמה עליהם עלילה נוראה. אך מה
4 היא עלילה זו לא ידע אף אחד.
- 5 נשארו אפוא השלוחים - אשר כולם היו עסקנים ידועי שם - לעמוד בחדר הנעול, ולא ידעו מה
6 לעשות.

אגרות קודש

- 1 ב"ה, ט' אלול תשי"ח ויסדר המענות כפי אשר ימצא לנכון. 8
- 2 ברוקלין וזה איזה זמן אשר הראני את מכתב תשובתו המפורט 9
- 3 ידידי הנכבד והכי נעלה וו"ח אי"א בכל עניני שאלותיו, ולא אפונה אשר ילמדו את מכתב תשובתו 10
- 4 מוה"ר ישראל נח שי בעומק הראוי לו והשי"ת יהי בעזרו בגשמיות וברוחניות. 11
- 5 שלום וברכה! ידידו הדו"ש ומברכו בגשמיות וברוחניות 12
- 6 את מכתב שאלותיו בעניני דא"ח מסרתי לחתני הרה"ח יוסף יצחק. 13
- 7 הרה"ג הר' מנחם מענדיל שליט"א אשר יעיין בשאלותיו, [אג"ק מוהרי"צ כרך יד]

אגרות קודש

ב"ה, ט' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק, הנה אין להתפעל מהזמנים והתאריכים אשר אומר הרופא שביקר אותו. וכידוע פתגם נשיאנו הק', אשר התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, אבער ניט ח"ו מאכען שווער אויפן הארצען. ובמילא צריך למלאות הוראותיהם ולדעת שאין הם אלא כגרזן ביד החוצב, הרופא כל בשר ומפליא לעשות, אשר הוא ישלח דברו וירפאהו במוקדם. והצנור והכלים לזה בכלל ובפרט לאברך בן ישיבת תו"ת הם ההוספה בשיעורים בתורה תורת חיים ומצותי' ובהיסוד לזה עבודת התפלה.

ובימים האלו, אשר כלשון רבנו הזקן בלקו"ת פ' ראה דף ל"ב ע"ב, הנה ממח"מ הקב"ה רשאין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם וכמ"ש יאר ה' פניו אליך, הרי יה"ר מהשי"ת שישלח דברו וירפאהו כמקדם.

בברכת כוח"ט.

פרק ב משנה ט

חמשה תלמידים היו לו לרבי יוחנן בן זבאי, ואילו הן, רבי אליעזר בן הירקנוס, ורבי יהושע בן חנניה, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערד. הוא היה מונה שבתם. רבי אליעזר בן הירקנוס, בור סוד שאינו מאבד טפה. רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו. רבי יוסי הכהן, חסיד. רבי שמעון בן נתנאל, ראה חטא. ורבי אלעזר בן ערד, כמעין המתגבר. הוא היה אומר, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים, ואליעזר בן הירקנוס בכף שניה, מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אליעזר בן הירקנוס אף עמהם, ורבי אלעזר בן ערד בכף שניה, מכריע את כלם.

נקודות משיחות קודש

שקבל ארבעה החומשים הראשונים מפי הקב"ה נעשה "כמעין המתגבר" ואמר משנה תורה "מפי עצמו"¹¹.

חמשה תלמידים היו לו לרבי יוחנן בן זבאי

מבואר במפרשים¹², שלרבי יוחנן בן זכאי היו יותר מחמשה תלמידים, כמובן, אלא הפירוש הוא שכל תלמידיו נחלקים לחמשה סוגים ודרגות.

ויש לומר, שכן הוא גם לגבי כל התלמידים ולומדי תורה בכלל – וכן כל ישראל, עליהם נאמר¹³ "וכל בניך לימודי ה'" – שהם מחולקים לחמשה סוגים.

והנה, מלבד חלוקה זו לחמשה, מתחלקים בני ישראל גם לשבעה דרגות, כנגד שבעת המדות: יש מי שעובד מאהבה, יש מי שעובד מיראה, ועד למלכות¹⁴. וכן מצינו שני אופנים בחלוקת התורה: חמשה חומשי תורה ו"שבעה ספרי תורה"¹⁵. ויש לבאר את ההבדל בין שני אופני החלוקה – חמשה ושבעה: חמשה קשור בכלל עם העבודה בקדושה, ואילו שבעה מורה על העבודה גם בעולם. וכפי שהוא בספירות, חמש המדות מחסד עד הוד כוללים את עיקר המדות, כי דו"ע¹⁶ שהספירה החמישית, הוד, הוא "סוף ותשלום הספירות בעיקר המדות"; והספירה הששית והשביעית, יסוד ומלכות, הן מקור ההשפעה לבי"ע¹⁷ עלמא דפרודא¹⁸.

זהו אחד ההבדלים בין חלוקת בני ישראל לשבעה ולחמשה: שבעה – כולל כל הדרגות בישראל, גם הדרגות התחתונות ("בריות בעלמא"¹⁹), כנגד הספירה הששית והשביעית. חמשה – בני ישראל מתחלקים למספר זה בתור לומדי חמשה חומשי תורה ופירושה כולו (חמשה תלמידיו של רבי יוחנן בן זכאי, שכל ענינו הי' תורה וקדושה), היינו כפי שהם קשורים בעיקר עם קדושה (חמש ספירות).

ועל דרך זה בחלוקת התורה: החלוקה הרגילה היא לחמשה ספרים, שכן עיקר ענין התורה קשור בקדושה. אך היות שהיא צריכה לפעול גם בעולם, שנבאר בשבעת ימי בראשית, לכן יש בה גם החלוקה לשבעה, כולל הדרגה הששית והשביעית, שהן מקור ההשפעה בעולם²⁰.

רז"ל אמרו¹ שישנו דמיון מסויים בין רבי יוחנן בן זכאי למשה רבינו: שניהם חיו מאה ועשרים שנה שנחלקו לשלש תקופות של ארבעים שנה. משה הי' במצרים ארבעים שנה, ובמדין ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה; ורבי יוחנן בן זכאי עסק בפרקמטיא ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה.

במשנתנו ניתן למצוא צד-השווה נוסף:

התורה, שנקראת "תורת משה", מחולקת לחמשה חומשים (וכן הלוחות שניתנו על ידי משה נחלקים לשתיים, כשבכל צד מצויות חמש דברות); וכן תורתו של רבי יוחנן בן זכאי נתחלקה לחמשה סוגים של תלמידים, וכל אחד מהם הוא כנגד אחד מחמשה חומשי תורה.

רבי אליעזר בן הורקנוס, שנקרא "רבי אליעזר הגדול"², הוא כנגד חומש בראשית, כמאמר רז"ל³ "הגדולה – זו מעשה בראשית".

רבי יהושע בן חנניא, עליו אמר רבו "אשרי יולדתו, הוא כנגד חומש שמות, בו מסופר על גאולתם של ישראל ממצרים, שנמשלה ללידה⁴. קשר נוסף: רבי יהושע בן חנניא נהג להרבות בויכוחים עם חכמי אומות העולם⁵, ומסתבר שדוקא רבי יהושע בן חנניא עסק בכך להיותו "קרוב למלכות"⁶; וזה קשור לויכוחים שניהל משה – שגדל בביתו של פרעה – עם פרעה מלך מצרים, עליהם מסופר בחומש שמות.

רבי יוסי הכהן הוא כנגד חומש ויקרא, שנקרא "תורת כהנים"⁷.

רבי שמעון בן נתנאל הי' "ירא חטא", היינו שפחד מעצם החטא והחסרון⁸, לא מעונש או מניעת שכר. וזהו כנגד חומש במדבר, שנקרא "חומש הפקודים"⁹, כי הדרך להגיע לדרגת "ירא חטא" הוא על ידי מנין ומספר: כשאדם סופר תמיד את הימים שניתנו לו כדי למלא את שליחותו בעולם, אזי הוא מנצל את זמנו בשלימות, ללא "חטא" וחסרון.

רבי אלעזר בן ערד, שהי' "כמעין המתגבר", הוא כנגד חומש דברים, שאמרו משה "מפי עצמו"¹⁰, היינו שעל ידי

רשימת השומעים בלבד. 12. מד"ש בשם הרשב"ץ. 13. ישעי' נד, יג. 14. ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. 15. סידור עם דא"ח דש, א. 16. אוה"ת בהעלותך ס"ע שעד. 17. ראה תו"א בראשית ג, א. 18. ראה תניא פל"ב. 19. כי ספר במדבר נחלק לג' ספרים (שבת קטז, א). 20. ספה"ש תנש"ח ח"ב עמ' 608.

1. ספרי שם. 2. ראה קונטרס שם האחד אליעזר בהקדמה לפרקי דר"א. 3. ברכות נח, א. 4. יחזקאל טז, ד ואילך. וראה ילקוט"ש ואתחנן עה"פ לקחת לו גוי מקרב גוי. 5. ראה תולדות תנאים ואמוראים (היימאן) בערכו (עמ' 626). 6. רש"י. 7. קידושין לג, א. 8. חטא מלשון חסרון (לקו"ת מטות פב, א). 9. יומא סח, ב. 10. מגילה לא, ב. 11. משיחת ש"פ דברים תשמ"ב – על פי

פרשת כי תצא

כִּי־תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבוּיָיו: ^א וְרֵאִיתָ בַשָּׂבִיָּה אִשָּׁת יִפְתִּי תָאֵר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וּלְקַחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה: ^ב וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָהּ אֶת־רֹאשָׁהּ וְעִשְׂתָּהּ אֶת־צַפְרָנֶיהָ: ^ג וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׁמֹלֶת שְׂבִיָּהּ מֵעָלֶיהָ וְיִשְׂכַּח בְּבֵיתְךָ וּבְכִתְּהָ אֶת־אִבִּיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֵר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעִלְתָּהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה: ^ד וְהָיָה אִם־לֹא חָפְצָתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא־תִמְכְּרָנָה בַּכֶּסֶף לֹא־תִתְּעַמְרָ בָּהּ תַּחַת אִשֶּׁר עֲנִיתָהּ: ^ה ^(לח) כִּי־תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֶהְיֶבָהּ וְהָאֶחָת שְׁנוּאָה וְיִלְדוּ־לָוּ בָנִים הָאֶהְיֶבָהּ וְהַשְּׁנוּאָה וְהָיָה הַבֶּן הַבְּכֹר לַשְּׁנוּאָה: ^ו וְהָיָה בַּיּוֹם הַנִּחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֶת־אִשְׁר־יְהוָה לוֹ לֹא יֻכַּל לְכַבֵּל אֶת־בֶּן־הָאֶהְיֶבָה עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׁנוּאָה הַבְּכֹר: ^ז כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׁנוּאָה יִפְּיֹר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנִיִּם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רֹאשִׁית אֲנִי לוֹ מִשְׁפֶּט הַבְּכֹרָה: ^ח ^(ישראל) כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: ^ט וַתִּפְּשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שֹׁעֵר מְקוֹמוֹ: ^י וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ זֹלָל וְסָבָא: ^{יא} וְרִגְמָהוּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בָּאֲבָנִים וּמָת וּבִעֲרֹתָ הָרַע מִקִּרְבְּךָ וּכְל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ: ^{יב} ^(יב) ע"ב בחול

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות 2 עמ' 159)

פי תצא למלחמה על אויבך . . . ושבית שביי (כא, י)

מלחמה זו הינו מלחמת היצר, האויב של האדם, ובכללות יותר - המלחמה נגד כל אויבי ה'. יש לדעת, תכף בעת היציאה למלחמה זו, שבעצם עומדים על אויבך, למעלה ממנו, כי רק לישראל, הדבוקים בהשם, יש מציאות אמיתית, מה שאין בן אויבך, המנגדים לקדשה. ושבית שביי - לוקחים מן האויב דבר שהיה בשביה אצלו, שכן לקלפה אין תכף ומציאות מצד עצמה, רק מה שנפל אצלה בשביה מובול הקדשה.

שני כ: וכייהיה באיש חטא משפטמות והומת ותלית אתו על-עץ: כ: לאתלין נבלתו על-העץ

כִּי־קָבֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תִטְמֵא אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: ^א כָּב כִּי־לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׂוֹר אַחִיךָ אוֹ אֶת־שׂוֹי נְדָחִים וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם הִשָּׁב תְּשִׁיבֵם לְאֶחָיךָ: ^ב וְאִם־לֹא קָרֹב אַחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יִדְעָתוּ וְאִם־פָּתוּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרַשׁ אַחִיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבֵּתוּ לוֹ: ^ג וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחֻמּוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֲבֵדַת אַחִיךָ אֲשֶׁר־תֵּאֱבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאָתָהּ לֹא תֻכַּל לְהִתְעַלֵּם: ^ד לֹא־תִרְאֶה אֶת־חֻמּוֹ אַחִיךָ אוֹ שׂוֹר נָפְלִים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם הִקֵּם תִּקֵּם עִמּוֹ: ^ה לֹא־יִהְיֶה כְּלִי־גִבּוֹר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר שְׁמֹלֶת אִשָּׁה כִּי תֹעֲבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה: ^ו כִּי יִקְרָא קוֹן־צִפּוֹר ^א לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל־עֵץ אוֹ עַל־הָאָרֶץ אֲפֻרָּחִים אוֹ בִּיעִים וְהָאֵם רִבְצָת עַל־הָאֲפֻרָּחִים אוֹ עַל־הַבִּיעִים לֹא־תִקַּח הָאֵם עַל־הַבָּנִים: ^ז וְשִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבָּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהִאֲרַכְתָּ יָמִים: ^ח

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות 2 עמ' 284)

ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו (כב, ב)

מי שרואה שנאבד ליהודי אבדה רוחנית, שאינו מתנהג כדבעי, הנה אפילו אם יהודי זה רחוק ממנו ואינו מפריז - אסור להתעלם מאבדה זו, אלא יש לעזור לו עד שיבוא וידרש את אבדתו, כלומר, שיתקן את הנהגתו. ועל דרך תורת הפעל שם טוב, שיש למסר את הנפש על אהבת ישראל, אפילו ליהודי שלא ראוי מעולם.

שלישי ח: כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא־תשים דמים בביתך כי־יפל הנפל ממנו: ^א לֹא־תִזְרַע בְּרִמָּה בְּלֵאִים פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הָזֶרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֹת הַכֶּרֶם: ^ב לֹא־תִחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר־וּבַחְמוֹר יַחְדוֹ: ^ג לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִמָּנוּ צִמּוֹר וּפְשָׁתִים יַחְדוֹ: ^ד גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע בְּנָפוֹת בְּסוֹתֶךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה־בָּהּ: ^ה כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָהּ: ^ו וְשֵׁם לָהּ עַלִּילַת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מִצָּאִיתִי לָהּ בְּתוּלִים:

וּלְקַח אֲבִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה וְהוֹצִיאוּ
אֶת־בְּתוּלִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר
הַשְּׂעִרָה: ^{טו} וְאָמַר אֲבִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה אֶל־
הַזְּקֵנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָה:
^{יז} וְהָיָה־הוּא שָׁם עַל־לֵית דְּבָרִים לְאָמֹר לֹא־מִצָּאתִי
לְבַתְּךָ בְּתוּלִים וְאֵלָּה בְּתוּלִי בְּתִי וּפְרִשׁוּ הַשְּׂמִלָּה
לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר: ^{יח} וּלְקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהוּא אֶת־
הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ: ^{יט} וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מָאָה כֶּסֶף וְנָתַנוּ
לְאֲבִי הַנֶּעֱרָה כִּי הוֹצִיא שָׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל
וְלֹא־תָהִי לְאִשָּׁה לֹא־יֻכַּל לְשַׁלְּחָה כְּלִימִיו: ^ס
כְּוָא־מֵאֵמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצָאוּ בְּתוּלִים
כְּתִיב לִנְעֹר קִרִּי לְנֶעֱרָה: ^{כא} וְהוֹצִיאוּ אֶת־ כְּתִיב הַנֶּעֱרָה
קִרִּי הַנֶּעֱרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אֲבִיהָ וּסְקִלוּהָ אֲנָשֵׁי
עִירָה בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי־עָשְׂתָה נִבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל
לְזִנוֹת בֵּית אֲבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ^{כב} כִּי־
יִמְצָא אִישׁ שֹׁכֵב | עִם־אִשָּׁה בְּעֶלְתָּ־בָעַל וּמָתָה
גַּם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה
וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ^{כג} כִּי יִהְיֶה כְּתִיב נֶעֱרָה
קִרִּי נֶעֱרָה בְּתוּלָה מֵאִרְשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָה אִישׁ בְּעִיר
וְשֹׁכֵב עִמָּה: ^{כד} וְהוֹצִאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר |
הָעִיר הַהוּא וּסְקִלְתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ
אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קִרִּי הַנֶּעֱרָה עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־צִעֲקָה
בְּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דָּבָר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשָּׁתָה
רַעְיוֹנוֹ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ^{כה} וְאִם־בִּשְׂדֵּה יִמְצָא
הָאִישׁ אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קִרִּי הַנֶּעֱרָה הַמֵּאִרְשָׁה וְהַחֲזִיק
בָּהּ הָאִישׁ וְשֹׁכֵב עִמָּה וּמָתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־שֹׁכֵב עִמָּה
לְבָדוֹ: ^{כו} כְּתִיב וְלִנְעֹר קִרִּי וְלִנְעֹרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין
כְּתִיב לִנְעֹר קִרִּי לְנֶעֱרָה חֲמָא מוֹת כִּי בְּאִשֶּׁר יָקוּם אִישׁ
עַל־רַעְיוֹנוֹ וְרַצְחוֹ נָפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה: ^{כז} כִּי בִשְׂדֵה
מִצָּאָה צִעֲקָה כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קִרִּי הַנֶּעֱרָה הַמֵּאִרְשָׁה וְאֵין
מוֹשִׁיעַ לָהּ: ^{כח} כִּי־יִמְצָא אִישׁ כְּתִיב נֶעֱרָה קִרִּי נֶעֱרָה
בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אִרְשָׁה וְתַפְשָׁה וְשֹׁכֵב עִמָּה
וְנִמְצָאוּ: ^{כט} וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאֲבִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה
קִרִּי הַנֶּעֱרָה חֲמָשִׁים כֶּסֶף וְלֹא־תָהִי לְאִשָּׁה תַּחַת
אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יֻכַּל שְׁלַחָה כְּלִימִיו: ^ס

כג « לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשָּׁת אָבִיו וְלֹא יִגְדֹּל
בְּנָהּ אָבִיו: ^ס לֹא־יָבֹא פְּצוּע־דָּפָא וּכְרוֹת שְׂפָכָה
בְּקַחַל יְהוָה: ^ג לֹא־יָבֹא מִמּוֹר בְּקַחַל יְהוָה גַּם
דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לוֹ בְּקַחַל יְהוָה: ^ד לֹא־יָבֹא
עֲמֹנִי וּמֹאבִי בְּקַחַל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא
לָהֶם בְּקַחַל יְהוָה עַד־עוֹלָם: ^ה עַל־דָּבָר אֲשֶׁר
לֹא־קִדְּמוּ אֹתָכֶם בְּלַחֵם וּבִמִּים בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם
מִמִּצְרָיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עֲלֶיךָ אֶת־בָּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר
מִפְתּוֹר אָרֶם נִהְרִים לְקַלְלָךְ: ^ו וְלֹא־אָבָה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַת אֶל־בָּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ
אֶת־הַקַּלְלָה לְבִרְכָּהּ כִּי אָהַבְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
וְלֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וּטְבָתָם כְּלִימִיךָ לְעוֹלָם: ^ז

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 210, כא עמ' 37)

כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ (כב, ח)

יֵשׁ לְשָׂאֵל, הָרִי חַיִּיב מַעֲקָה הוּא גַם בְּמִי שֶׁנִּבְנָה בֵּית לֶשֶׁן כְּלִי
מַעֲקָה. וַיֵּשׁ לִזְמַר, דִּהְיָה בֵּיתוֹ – זֶה אִשְׁתּוֹ, וּבְנֵית בֵּית חֹדֶשׁ
מִשְׁמַעוּתָהּ, אֶפּוֹא, הַתְּחִלַּת חַיִּי נִשְׁוֹאִין, בְּאִשֶּׁר אָדָם לֹקַח רַחֲמִים
עַל צָאֲרוֹ וּמִתְחִיל לְהַתְּעַפֵּק בְּמִצִּיאַת פְּרִנְסָה. כְּמַצֵּב זֶה יֵשׁ צִרְיָה
בְּמַעֲקָה, הֵינּוּ בְּהַגְבֻּלוֹת וּבְסִיגִים חֲדָשִׁים, הֵן בְּמַחְשְׁבָה הֵן
בְּדַבּוּר וְהֵן בְּמַעֲשֶׂה. לָכֵן נִקֵּט הַפְּתוּב בֵּית חֹדֶשׁ, שֶׁכֵּן מַעֲקָה
בְּעִבּוּדָה רוּחָנִית שְׂיִיד בְּעֶקֶר בַּעַת בְּנֵית בֵּית חֹדֶשׁ. וְהָרִי לָנוּ דְּגִמָּא
לְמָה שֶׁמִּצִּינוּ בְּכִמְה מְקוֹמוֹת, שׁ"אֵין הַעֲנָן בְּנִגְלָה אֹמֵר אֵלָּא
דְּרִשְׁנִי בְּפִנְיִמִיּוֹת הַתּוֹרָה" (נִגְלָה דְּתוֹרָה גּוֹפֵא מְכַרִּים שְׂיֵשׁ פְּרוּשׁ
פְּנִימִי).

רביעי ^ח לֹא־תִתְעַב אֲדָמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא־תִתְעַב
מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶץ: ^ט בְּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם
דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקַחַל יְהוָה: ^ס כִּי־תִצָּא
מִחֲנֶה עַל־אֲבִיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר רָע: ^{יא} כִּי־
יִהְיֶה בָךְ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה מְהוֹר מְקַרְה־לִּילָה
וְיָצָא אֶל־מַחֲוִין לְמַחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
^{יב} וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְחַן בְּמִים וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא
אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: ^{יג} וְיָלַד תִּהְיֶה לְךָ מַחֲוִין לְמַחֲנֶה
וְיָצָאתָ שָׁמָּה חוּץ: ^{יד} וְיִתַּד תִּהְיֶה לְךָ עַל־אֲזָנֶיךָ וְהָיָה
בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרִיתָ בָּהּ וּשְׁכַת וּכְפִית אֶת־
צִאתְךָ: ^{טו} כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ | בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ
לְהַצִּילְךָ וּלְתַת אֲבִיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ
וְלֹא־יִרְאֶה בָךְ עֲרוֹת דָּבָר וְשֹׁב מֵאֲחֵרֶיךָ: ^ס

פְּרִיתֶת וְנָתַן בְּיָדָהּ וּשְׁלָחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת
הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: ־ לֹא־יֻכַּל
בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שְׁלָחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת
לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִפְמָאָה בִּירוֹעֶבָה הוּא
לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תִחַטֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: ־ ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 218)

פי יקח איש אשה (כד, א)

קדושי איש ואשה רומזים להקב"ה וכן נסת ישראל, כמאמר
רז"ל ביום חתונתו זה מפתן תורה, הינו דבקוּתם של ישראל
באביהם שבשמים על ידי עסק התורה והמצוה. לשם שהאשה
קנויה לבעלה והיא נאסרת על אחרים, כך גם יהודי דבוק
בהקב"ה והוא קדוש ומקדל מתאוות העולם, וכשם שבקדושי
איש ואשה לא נתן להפריד בין שני הדברים האמורים, כך גם
לגבי הקב"ה וכן נסת ישראל, וכדאיתא בחובת הלכות: מן
הנמנע ממנו שתתישב אהבת הבורא בלבנו עם התישב אהבת
העולם בנו.

ששי ה ביינקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא
ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה
אחת ושמוח את־אשתו אשר־לקח: ־ לֹא־יֻכַּל
רָחִים וְרָכֵב בִּיַּנְפֶּשׁ הוּא חָבֵל: ־ ס בִּירוֹמָצֵא אִישׁ
גִּבּוֹר נָפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְרָבוּ וּמָכְרוּ
וּמָת' הַגִּבּוֹר הַהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקֶּרְבְּךָ: ־ ס הַשְּׁמֹר
בַּנֶּגַע־הַצֶּרַעַת לְשֹׁמֵר מָאֹד וְלַעֲשׂוֹת כָּכָל אֲשֶׁר־יֹאמַר
אֲתָכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ
לַעֲשׂוֹת: ־ ס וְזָכֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: ־ ס בִּירוֹמָצֵא
בְּרַעַךְ מִשָּׂאת מְאוֹמָה לֹא־תָבֵא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹת
עִבְמוֹ: ־ ס בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אִתָּה נִשֶּׂה בּוֹ
יֹצֵא אִלֶּיךָ אֶת־הָעִבּוֹת הַחוּצָה: ־ ס וְאִם־אִישׁ עֲנִי
הוּא לֹא תִשָּׁב בַּעֲבָמוֹ: ־ ס הַשֹּׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת־
הָעִבּוֹת כְּבֹא הַשֹּׁמֵשׁ וְשָׁכֵב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָּךְ וּלְךָ
תִּהְיֶה צִדְקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ־ ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 167)

לכל דבר נקי יהיה לביתו (כד, ה)

שהנשוא אשה מוחלין לו על כל עוונותיו (בעל הטורים)

תכלית הנשואין היא קיום מצות פרו ורבו, הולדת בנים.
והנה, קרוב בני ישראל לתורה הוא פריה ורביה רוחנית, כמאמר

ס לא־תסגיר עבד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנְצַל אִלֶּיךָ
מֵעַם אֲדֹנָיו: ־ עַמּוּךְ יֹשֵׁב בְּקֶרֶבְךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־
יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ: ־ ס
ס לא־תהיה קדשה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קֹדֶשׁ
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ־ ס לֹא־תָבִיא אֶתְנֶן זוֹנָה וּמַחִיר פֶּלֶב
בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־גֵּדֵר כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנִיָּהּ: ־ ס לֹא־תִשָּׂא לְאִחֶיךָ נִשְׂדָּה
כֶּסֶף נִשְׂדָּה אֶכֶל נִשְׂדָּה כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׂא: ־ ס לִנְכְרֵי
תִשָּׂא וְלֹא־אִחֶיךָ לֹא תִשָּׂא לְמַעַן יִבְרָכְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה
בֹּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ־ ס כִּי־תִדָּר גֵּדֵר לִיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ כִּי־דָרֶשׁ יִדְרָשְׁנוּ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ מֵעַמּוּךְ וְהִיא כֶּךָ חֲטָא: ־ ס וְכִי תַחֲדֹל לְגִדֵּר
לֹא־יִהְיֶה כֶּךָ חֲטָא: ־ ס מוֹצֵא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר
וְעִשִּׂיתָ כָּאֲשֶׁר נִדְרַת לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר

דברת בפיו: ־ ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 1011)

לא תשיך (כג, כ)

המלכה ברבית אינו קם לתחית המתים (שו"ע אדמו"ר הזקן הלכות

ריבית ס"ב)

המלכה ברבית מרויח מכסף שבצבר היה שלו, והוא נתן
אפשרות ללווה לסחור בו, ובמדה זו מוודים לו מלמעלה:
נותנים לו כח לעבד עבודתו, "לסחר", אבל לא משתתפים,
כבכול, בעבודה עצמה. והנה, בקיום מצוה יש משום "תחית
המתים", שכן דבר גשמי, שהוא הוזה ונפסד (מיטה), נעשה כלי
לקדשה, שהיא חיות ונצחיות. ועבודה זו מביאה לתחית המתים
כפשוטה. אף נצחיות זו אינה באה מעבודת האדם, המגבלת,
אלא מהתחברות באלים חיים (מצוה מלשון צוותא). ואלו
המלכה ברבית, שלא משתתפים מלמעלה בעבודתו, כאמור, אינו
קם בתחית המתים.

חמישי כה כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים בנפשך
שבעך ואל־פליך לא תתן: ־ ס כי תבא בקמת
רעך וקטפת מלילת בידך וחרמש לא תניף על
קמת רעך: ־ ס כד ״ ביינקח איש אשה ובעלה
והיה אם־לא תמצא־חן בעיניו פיימצא בה ערות
דבר וכתב לה ספר פריית ונתן בידה ושלחה
מביתו: ־ ס ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש־
אחר: ־ ס וישנאה האיש האחרון וכתב לה ספר

רו"ל כל המלמד בן חברו תורה . . כאלו ילדו. נמצאנו למדים אפוא עדיד וחזק מיתד למי שבוחר להתעסק בהפצת התורה ובחזוק המדות: מבטח לו שמוחלן לו על כל עוונותיו!

שביעי ה' לא-תעשק שכיר עני ואביון מאחיד או מגרד אשר בארצך בשעריך: כ' ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את-נפשו ולא-יקרא עליך אל-יהוה והיה בך חטא: ח' לא-יומתו אבות על-בנים ובנים לא-יומתו על-אבות איש בחטאו יומתו: ט' לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגר אלמנה: י' וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך יהוה אלהיך משם על-כן אנכי מצוך לעשות את-הדבר הזה: י"א כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא-למנה יהיה למען יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה ידיך: י"ב כי תחבט זיתך לא תפאר אחריו לגר ליתום ולא-למנה יהיה: י"ג כי תבצר פרמך לא תעולל אחריו לגר ליתום ולא-למנה יהיה: י"ד וזכרת כי-עבד היית בארץ מצרים על-כן אנכי מצוך לעשות את-הדבר הזה: ט"ו כה א' בייחיה ריב בין אנשים ונגשו אליהם משפט ושפטום והצדיקו את-הצדיק והרשיעו את-הרשע: ט"ז והיה אם-בן הבית הרשע והפילו השפט והכהו לפניו כרי רשעתו במספר: ט"ח ארבעים יבנו לא יסוף פני-יסוף להכתו על-אלה מכה רבה ונקלה אחיד לעיניך: ט"ט לא-תחכם שור בדישו: כ' ביישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אינו לו לא-תהיה אשת-המת החוצה לאיש זר ובמה יבא עליה ולקחה לו-לאשה ויבמה: ו' והיה תכבול אשר תלד יקום על-שם אחיו המת ולא-ימחה שמו מישראל: ו' ואם-לא יחפץ האיש לקחת את-

יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל-הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי: ה' וקראו-לו זקני-עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה: ו' ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה געלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא-יבנה את-בית אחיו: ו' ונקרא שמו בישראל בית חלון הנעל: ז' כי-ינצו אנשים יחדו איש ואחיו וקרבה אשת האחד להציל את-אישה מיד מכהו ושלחה ידה וחזיקה במכשיו: ח' וקצתה את-כפה לא תחוס עיניך: ט' לא-יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה: י' לא-יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה: י"א אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה-לך למען יאריכו ימיו על האדמה אשר-יהוה אלהיך נתן לך: י"ב כי תועבת יהוה אלהיך כל-עשה אלה כל עשה עול: י"ג זכור את אשר-עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: י"ד אשר קרד בדרך ויונב בך פל-הנחשלים אחריו ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: י"ה והיה בהנחת יהוה אלהיך לך מפל-איבך מסביב בארץ אשר יהוה-אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את-זכר (וכי) עמלק מתחת השמים לא תשכח: פפ"ק פסוקים על"י סימן

~ נקודות משיחות קודש ~ (זקוטי שיחות כט עמ' 138)

ביומו תתן שכרו (כד, טו)

ידועה השאלה: כיצד משלם הקב"ה שכר מצות לעתיד לבוא, כמאמר רו"ל למחר לקבל שכרם, והרי הקב"ה מקים את כל התורה. ויש לומר, דהנה מבאר בפניא שכל יהודי יש לו חלק בעולם שעלי לזכר ולקדש, ובגמר עבודת כל ישראל, כל אחד בחלק שלו, תתקיים תכלית הבריאה – העולם כלו יהיה דינה להקב"ה. נמצא, שהשכר על קיום המצות הוא תשלום כללי, המגיע לעם ישראל עבור עבודתם במשך כל הדורות, ועבודה זו היא שכירות אחת, המשלמת בימות המשיח, ואין כאן חשש של כל תלין.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזָרְיָהּ הָיָא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְּרַכִּינַעֲם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכַבּוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגָדִיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר פָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת כי תצא בישעיה פרק נד

נֹד אֶרְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פֶּצְחִי רִנָּה וְצִחְלִי לֹא־חֲלָה פִּירְפִּים בְּנִי־שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה: בְּהִרְחִיבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירִיעוֹת מִשְׁכְּנֹתֶיךָ וְיֹאֵל־תַּחֲשֹׁכִי הָאֵרִיכִי מִיתְרֶיךָ וִיתַדְתֶּיךָ חֲזָקִי: ג בְּיָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזִרְעֶךָ גִּוִּים יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹת יוֹשִׁיבוּ: ד אֶל־תִּירָאִי בִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל־תִּפְלָמִי בִּי־לֹא תַחֲפִירִי כִּי בִשֵׁת עֲלִימֶיךָ תִּשְׁפָּחִי וְחִרְפַּת אֱלֻמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכָּרֶינָּה: ה כִּי בְּעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֵאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא: ו בִּי־כְאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ יְהוָה וְאִשֶּׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ: ז בְּרַנֵּעַ קָטָן עֲזוּבָתֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצְךָ: ח בְּשִׁעָרְךָ קִצְף הַסְתַּרְתִּי פָנַי רַנֵּעַ מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֵּאֲלֶךָ יְהוָה: ט בְּיָמֵי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מִעֵבֶר מִיָּנֹחַ עוֹד עַל־הָאָרֶץ כִּן נִשְׁפַּעְתִּי מִקִּצְף עֲלֶיךָ וּמִגְעָרֶכָּךְ: י כִּי הִהָרִים יִבּוֹשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטֶינָה וְחֶסְדִּי מֵאֲתָךְ לֹא־יִמּוֹשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מֶרְחֶמְךָ יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צֹדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שֶׁכֵּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצִדְקָה: נֶאֱמָן, אַתָּה

קסה

הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל
מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:
רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו.
ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה
יבוא ויגל לפנינו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את
כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי,
מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, הנה במה שכותב אודות המצב במשפחתו ובפרט בנוגע לכשרות, הנה ידוע שלכל
לראש צריכה להיות קריאה בשלום היינו הליכה בדרכי נועם ולברר לפנייהם שהתורה ומצות בכלל הן טובות
האדם הן בנוגע לנשמה והן בנוגע לגוף הן בנוגע בעוה"ז והן בעולם הבא, ובפרט בכשרות האכילה ושתי
שכלשון רבנו הזקן בתניא קדישא נעשה דם ובשר כבשרו הנה מאכלות בלתי כשרות אין הגוף הישראלי
יכול לסובלם, ואף שלפעמים מאריך הזמן עד שנראה תוצאות לא טובות ח"ו, הרי מובן שאנשים נורמלים
ובשכל בריא לא יעשו שום דבר שיקלקל בריאות גופו באופן קשה אף אם יתגלה הקלקול רק לאחר כמה
שנים, וכשיוסיף שאין הענין כדי להפחיד עליו אלא מצד אהבת ישראל בכלל ואהבת קרוב ובן בפרט מוכרח
לשמור את הקרובים מכל נזק ח"ו הרי דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב. ויה"ר מהשי"ת שיהי
זה בנקל ובהקדם.

בהנוגע לקבלת הוויזה שלו הנה לפלא מ"ש שהדבר צריך להתארך כמה זמן שכיון שהבקשה
בזה באה מצד מוסד חינוך ידוע, ותקוה חזקה שכשיתגדלו באופן שכותב במכתבו מצד המוסד יצליח
השי"ת.

מה שכותב אודות קביעות זמן חתונתם ליי"ג אור ליי"ד חדש הגאולה חדש כסלו הבע"ל, הנה יה"ר
מהשי"ת שיהי בשעה טובה ומוצלחת, ויוכל לכתוב בהזמנה גם י"ד כסלו אבל לא הלשון ליל אלא אור
ליי"ד ושנו חכמים בלשון המשנה.

מוסג"פ קטע השיחה דש"ק מברכים ח' אלול ה'תשי"א, אשר תוכנו כל השנים ובכל השנה זמנו
הוא, ובטח ינצלו באופן המתאים.

בברכת כוח"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת כיצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:03	6:07	8:50	8:51	9:22	9:23	10:30	10:30	19:27	19:21	19:52	19:45	19:02	19:55
חיפה (ק)	6:00	6:04	8:48	8:49	9:20	9:21	10:28	10:28	19:29	19:22	19:54	19:47	18:53	19:57
ירושלים (ק)	5:59	6:03	8:48	8:49	9:19	9:20	10:27	10:27	19:28	19:21	19:53	19:46	18:42	19:54
תל אביב (ק)	6:03	6:07	8:49	8:51	9:22	9:23	10:30	10:30	19:28	19:21	19:53	19:46	19:02	19:57
אוסטריה וינה (ק)	5:44	5:53	8:48	8:51	9:19	9:23	10:32	10:34	20:13	20:02	20:45	20:33	19:46	20:48
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:02	6:55	9:09	9:05	9:42	9:37	10:36	10:33	17:48	17:53	18:14	18:19	17:34	18:29
אוקראינה אודסה (ק)	5:52	6:00	8:52	8:55	9:25	9:28	10:37	10:38	20:10	19:59	20:41	20:30	19:43	20:34
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:30	5:38	8:33	8:36	9:05	9:08	10:18	10:20	19:58	19:47	20:30	20:18	19:30	20:22
אוק. ז'יטומיר (ק)	5:52	6:01	8:56	9:00	9:28	9:32	10:42	10:44	20:27	20:15	21:01	20:48	19:59	20:52
אוקראינה קייב (ק)	5:42	5:52	8:48	8:52	9:20	9:24	10:34	10:36	20:21	20:09	20:55	20:42	19:53	20:46
אוקראינה דונייצק (ק)	5:19	5:28	8:22	8:26	8:54	8:58	10:07	10:09	19:46	19:35	20:18	20:06	19:19	20:10
איטליה מילאנו (ק)	6:20	6:28	9:20	9:23	9:52	9:55	11:04	11:05	20:34	20:24	21:05	20:54	20:08	21:08
אקוואדור קיטו (ח)	6:07	6:06	8:41	8:40	9:11	9:10	10:13	10:12	18:29	18:28	18:51	18:49	18:10	18:53
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:31	7:24	9:40	9:36	10:13	10:08	11:08	11:05	18:25	18:29	18:50	18:54	18:11	19:05
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:29	8:21	10:37	10:32	11:07	11:03	12:01	11:58	19:10	19:16	19:37	19:43	18:57	19:47
ארה"ב בולטימור (ק)	6:17	6:22	9:09	9:11	9:42	9:44	10:51	10:52	20:04	19:56	20:32	20:23	19:39	20:27
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:02	6:08	8:57	9:00	9:29	9:32	10:40	10:41	19:58	19:49	20:26	20:17	19:32	20:29
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:03	6:09	8:57	9:00	9:30	9:32	10:40	10:41	19:57	19:48	20:25	20:16	19:32	20:29
ארה"ב דטרויט (ק)	6:35	6:42	9:32	9:35	10:04	10:06	11:15	11:16	20:37	20:28	21:06	20:56	20:12	21:09
ארה"ב הווסטן (ק)	6:46	6:50	9:32	9:33	10:04	10:05	11:11	11:11	20:05	19:59	20:29	20:23	19:42	20:33
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:11	6:15	9:00	9:01	9:32	9:33	10:40	10:41	19:44	19:36	20:09	20:02	19:20	20:12
ארה"ב מיאמי (ק)	6:51	6:54	9:34	9:34	10:06	10:07	11:12	11:12	19:59	19:53	20:22	20:17	19:36	20:26
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:59	6:05	8:53	8:55	9:25	9:28	10:35	10:37	19:53	19:44	20:21	20:12	19:27	20:26
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:54	6:00	8:51	8:53	9:22	9:25	10:33	10:34	19:55	19:46	20:24	20:15	19:30	20:26
בוליביה לא פאס (ח)	6:41	6:37	9:08	9:05	9:37	9:35	10:37	10:35	18:33	18:34	18:55	18:56	18:16	19:00
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:26	6:35	9:31	9:36	10:04	10:08	11:18	11:20	21:06	20:54	21:41	21:28	20:38	21:47
בלגיה בריסל (ק)	6:26	6:35	9:32	9:36	10:04	10:08	11:18	11:20	21:07	20:55	21:41	21:28	20:39	21:45
בלרוס ליובאוויטש (ק)	5:27	5:38	8:39	8:44	9:11	9:16	10:27	10:30	20:33	20:19	21:11	20:56	20:03	21:00
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:27	6:23	8:46	8:43	9:17	9:14	10:15	10:13	17:55	17:57	18:18	18:20	17:38	18:26
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:13	6:08	8:32	8:29	9:03	9:00	10:01	9:59	17:42	17:44	18:05	18:07	17:26	18:13
בריטניה לונדון (ק)	5:41	5:51	8:49	8:53	9:21	9:25	10:35	10:38	20:27	20:15	21:02	20:49	19:59	21:06
בריטניה מנצ'סטר (ק)	5:44	5:55	8:55	8:59	9:27	9:31	10:42	10:45	20:41	20:28	21:18	21:03	20:12	21:23
גרמניה ברלין (ק)	5:45	5:55	8:54	8:58	9:26	9:30	10:41	10:43	20:35	20:22	21:11	20:57	20:07	21:01
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:10	6:19	9:16	9:20	9:47	9:51	11:01	11:03	20:49	20:37	21:22	21:10	20:21	21:14
הודו בומביי (ח)	6:18	6:19	8:56	8:56	9:28	9:28	10:33	10:33	19:08	19:04	19:31	19:27	18:47	19:31
הודו פונה (ח)	6:12	6:14	8:52	8:52	9:24	9:24	10:29	10:28	19:05	19:01	19:28	19:24	18:44	19:28
הונגריה בודפשט (ק)	5:36	5:44	8:38	8:41	9:10	9:13	10:23	10:24	19:59	19:48	20:31	20:19	19:32	20:23
טורקיה איסטנבול (ק)	6:11	6:17	9:05	9:07	9:37	9:40	10:48	10:49	20:06	19:57	20:34	20:25	19:40	20:29
יוון אתונה (ק)	6:37	6:42	9:29	9:31	10:01	10:03	11:10	11:11	20:21	20:13	20:48	20:40	19:57	20:44
מולדובה קישינב (ק)	5:59	6:07	8:59	9:02	9:32	9:35	10:44	10:46	20:18	20:07	20:49	20:38	19:51	20:42

לוח זמנים לשבוע פרשת כי־תצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
		מג"א		אדמוה"ז									
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:10	7:11	9:53	9:53	10:23	10:23	10:29	10:29	20:12	20:08	20:35	20:30	20:34
ניו זילנד קריסטצ'רץ' (ח)	7:23	7:14	9:24	9:19	9:57	9:51	10:49	10:45	17:45	17:52	18:14	18:20	17:34
נפאל קטמנדו (ח)	5:28	5:31	8:15	8:16	8:46	8:47	9:53	9:53	18:48	18:42	19:12	19:06	18:25
סינגפור סינגפור (ח)	7:02	7:01	9:31	9:30	10:04	10:02	11:05	11:04	19:16	19:15	19:38	19:36	18:57
פולין ורשא (ק)	5:14	5:24	8:24	8:28	8:55	8:59	10:10	10:12	20:05	19:52	20:41	20:27	19:37
פרו לימה (ח)	6:19	6:16	8:41	8:39	9:14	9:12	10:14	10:12	18:06	18:06	18:28	18:28	17:48
צרפת ליון (ק)	6:36	6:44	9:37	9:40	10:09	10:12	11:21	11:22	20:53	20:43	21:23	21:13	20:26
צרפת פריז (ק)	6:39	6:47	9:43	9:47	10:15	10:18	11:28	11:30	21:10	20:59	21:43	21:31	20:43
קולומביה בוגוטה (ח)	5:45	5:45	8:21	8:20	8:51	8:50	9:54	9:53	18:16	18:14	18:38	18:35	17:56
קנדה טורונטו (ק)	6:18	6:25	9:16	9:19	9:48	9:50	10:59	11:00	20:25	20:15	20:54	20:44	19:59
קנדה מונטריאול (ק)	5:51	5:59	8:51	8:54	9:23	9:26	10:34	10:36	20:05	19:55	20:36	20:25	19:39
קפריסין לרנקה (ק)	6:04	6:09	8:52	8:53	9:25	9:26	10:33	10:34	19:35	19:28	20:01	19:53	19:11
רוסיה מוסקבה (ק)	5:55	6:07	9:11	9:16	9:42	9:47	10:59	11:02	21:11	20:57	21:51	21:35	20:41
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	6:15	6:23	9:15	9:19	9:48	9:51	11:00	11:02	20:36	20:25	21:07	20:56	20:09
שווייץ ציריך (ק)	6:17	6:25	9:20	9:23	9:51	9:55	11:04	11:06	20:43	20:32	21:14	21:03	20:16
תאילנד בנגקוק (ח)	6:02	6:03	8:38	8:37	9:10	9:10	10:14	10:14	18:42	18:39	19:04	19:01	18:22

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק: יום שני בלילה אחר צאת הכוכבים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל אויב וארב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il